PROVERBELE ROMÂNILOR

Floriferis ut apes in saltibus dulcia libant,
Omnia nos itidem depascimus aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.

LUCREŢIU, III, p. 11-13.

Un fenomen, o credinţă... şi ĕtă o legendă; un basm, o păţelă şi ĕtă un proverb.

B. P. HAŞDĔŬ, *Cuv. Bĕtr.*, II, XIX.

VORNICUL JORDACHE GOLESCU

1768-1848

PROVERBELE ROMÂNILOR

DIN

România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia

PROVERBE, ḌICĔTORÏ, POVĂŢUIRÏ, CUVINTE ADEVĔRATE, ASEMĔNĂRÏ, IDIOTISME ŞI CIMILITURÏ

CU UN

GLOSAR ROMÂNO-FRANCES

DE

IULIU A. ZANNE

VOL. I

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI

EDITURA LIBRĂRIEÏ SOCECŬ & Comp.

1895

MANIBUS

CARISSIMORUM ET AMANTISSIMORUM

PARENTIUM

FILIUS MEMOR

I. A. Z.

PRECUVÊNTARE.

Anĭ douĕ-ḑecĭ s'apropia de cândŭ, între compunerile de la Sainte-Barbe şi cursurile de la Sorbonna, mĕ dĕsfĕtamŭ cu scrierea şi maĭ apoĭ cu trămiterea la tiparŭ, în Bucurescĭ, a câtor-va **Cercetărĭ asupra proverbelor române.**

Ţinta nu'mĭ erea sĕ arĕtŭ greşélele de totŭ soiulŭ din culegerea ce tocmaĭ publicase librarulŭ din Sibiŭ I. C. Hinţescu, nicĭ sĕ apreciezŭ cele scrise despre noĭ de I. Karl Schuller la 1851, de Acs Karolly la 1859 şi de Reinsberg-Düringsfeld la 1865, ci sĕ învederezŭ marea însemnĕtate a literaturiĭ populare în genere şi pe a celeĭ române în parte, sĕ reamintescŭ meritele luĭ Antonŭ Pann pentru folkloristica naţională, dér maĭ cu sémă sĕ întocmescŭ planulŭ după care trebuiescŭ culese şi publicate locuţiunile proverbiale, idiotismele, ghicitorile şi tóte formulele obicinuite în datine, în jocurĭ şi în petrecerĭ, de la vêrsta pruncieĭ pênĕ la gârbova bĕtrâneţe. Intre altele ḑiceamŭ :

Din cele de pên'aci se póte vedé apriatu la câte e ţinutu sĕ cugete unu bunu culegetoru de proverbe. Şi trebuie se cugete; cacĭ, cu câtu paru maĭ neinsemnate, cu atâtu suntu maĭ interesante, fiindu supuse studiuluĭ şi lamuririĭ. In adeveru, pe lânga limba, ele ne facu sĕ cunóscemu şi ua suma de fapte, ce

oglindescu cându naivitatea, cându înțelepciunea popórelor; ne dau ideia despre obiceiurile, instituțiunile și viéța generațiunilor cărora le-amu luatu loculu; ne înfățișézá mulțime de micĭ amenunte locale, pline de interesu, ațițatóre de dorința d'a le cunósce. Așia dér noĭ toțĭ, pe cățĭ ne-aru bate gândulu sĕ facemu cărțĭ de literatura poporară, sĕ lasamu în-colo dorința de a publica orĭ-ce și orĭ-cum, numaĭ ca se fimu numițĭ autorĭ; sĕ ne pĕtrundemu de ideĭa ca nu e destulu se culegemu și sĕ publicămu de-ale poporuluĭ, ci că maĭ trebuie sĕ scimu cum se culegemu și cum se publicamu ceia-ce amu culesu; se învețămu ua-data ca orĭ-ce poesia, orĭ-ce obiceiu, orĭ-ce proverbu, orĭ-ce frântura de limba îșĭ are imprejurarile firescĭ, în care șĭ-a luatu nascere și care trebuiescu spuse neapăratu; ca nevoia séu placerile ce le-aŭ născocitu, legile dupa care au fostu puse in viia rostire a Românuluĭ nu potu fi nesocotite cu ușurință, cacĭ atuncĭ nesocotimu propria nóstra lucrare [1].

. . . .

Celu ce culege și publica producerĭ populare se nu pregete de a le însoți de tóte variantele, ce aru gasi, și de a da fia-careia unu numeru de ordine, care se înlesnéscа a lor citare.

Silindu-se a le aduna câtu se póte maĭ bine și maĭ completu, se nu se ispitéscă a da ca proverbe române ceia ce scriitoriĭ au gasitu prin carțile strainilor, ci se le controleze în persóna, cercetându déca sateniĭ le cunoscu, déca le-au audịtu, cum, cându și de la cine.

Se le imparta în diferite categoriĭ, dupa obiectele despre care tractéza si dupa cum se reporta la religiune și mitologia, la plante și minerale, la timpu, la istoria, la obiceiurĭ, etc., așeḑându-le în fia-ce clasa dupa ordinea alfabetica.

Se nu uite a trece în note, fia câtu de pe scurtu, esplicarea și istoriculu proverbelor, aretându datinele séu împrejurarile ce le-au datu nascere și în care suntu întrebuințate. Atâtu maĭ bine déca, în sprijinulu acelor lamurirĭ, va produce și citațiunĭ din autoriĭ nostri vechĭ și nouĭ.

Spre înlesnirea celor ce se voru servi de dênsele, se adauge la sfêrșitulu carțiĭ unu indice alfabeticu, atâtu de numirile la care privescu ḑicetorile, câtu și de nume propriĭ, cu aretarea paginelor unde se potu gasi.

Se dé unu glosaru de cuvintele alu caror ințelesu s'a perdutu orĭ schimbatu, cum și de cele anevoia de priceputu din causa straineĭ lor originĭ, însemnându în dreptulu fia-caruia espresiunea vorbiriĭ actuale.

Se pastreze cea maĭ mare scrupulositate nu numaĭ în fi-

1. *Cercetarĭ asupra proverbelor române* (Paris, 1876). Bucurescĭ, 1877, paginele 57—58.

dela lor reproducere, far'a se încerca se le îndrepte sèu potrivèsca, ci și în citarea autorilor, carților, localitații de unde reproduce orĭ-ce frasa, orĭ-ce proverbu, notându edițiunile și paginele, aniĭ și orașele în care au aparutu, într'unu cuvêntu tôte isvôrele de care se folosesce și pe care pôte se vrė și alțiĭ se le consulte.

Deosebitu de proverbe, se nu uite ghicitorile, idiotismele, frânturile de limba, diferitele locuțiunĭ usuale, formule și dicetorĭ spuse în datine, în petrecerĭ, în jocurĭ, în vorbirea și în viėța de tôte dilele a Românuluĭ.

In sfêrșitu, dèca împrejurarĭ de totu felulu nu i-oru sta împotriva, se le compare cu ale altor națiunĭ, spre a se vedė câte și cum suntu introduse, de la cine amu imitatu pe unele, ce schimbarĭ amu introdusu intr'altele.

Celu-ce va avė fericirea sĕ duca la bunu capetu ua așia de frumôsa lucrare va merita nu numaĭ laudele, ci și recunoscința bunilor Românĭ, cacĭ mare va fi binele ce va aduce literaturiĭ nôstre. Iĭ trebuiescu, neaparatu, anĭ de cercetarĭ, de gândire, de munca, carțĭ si caletoriĭ, coragiu și staruința, ca se nu maĭ vorbescu despre cunoscința limbilor vorbite și nevorbite, despre studiĭ clasice și de cunôscerea scriitorilor. Dèr, dèca unu singuru omu nu le-aru putė îndeplini pe tôte, se recunôscemu celu puținu ca mare parte dintr'ênsele nu trecu peste puterile celuĭ însuflețitu de buna-voința [1].

Citindu corecturile maĭ nainte de a mi-le espedia la Paris, rĕposatulu Petre Ispirescu se folosi celŭ d'ântâiŭ de aceste îndemnurĭ. De și la sfêrșitulŭ primeĭ cărticele de **Legende sèŭ Basme ale Românilor** *(1872) adaugase unŭ numĕru de 445 dicĕtorĭ, de astă dată începu ua lucrare sistematică. In intervalu cam de optŭ anĭ, își consecră momentele'ĭ libere citiriĭ și estrageriĭ proverbelor nu numaĭ din autoriĭ cunoscuțĭ, ci și din manuscrisulu luĭ Iordache Golescu* [2], *aflatŭ in biblioteca »Academieĭ române«, căreia îĭ erea tipografŭ titularŭ. Ast-felu, în* **Revista pentru istoriă, archeologiă și**

1. *Cercetarĭ asupra proverbelor romăne,* paginele 101—106.

2. »Familia Golescilor, prețiosŭ vlăstarŭ alu patriotismului, nobilitățiĭ și virtuților române, posedé unŭ voluminosŭ manuscriptŭ, care coprinde maĭ multe miĭ de proverbe, glume și anecdote de acum 50—60 de anĭ, desŭ și bine scrise de mâna bĕtrânuluĭ Iordache Golescu. Acéstă comóră de dicĕtorĭ și maxime naționale a fostu încredințată D-lu V. Alexandri, care a dăruit-o »societățiĭ Junimea« din Iașĭ (unde a consultat-o și a făcutŭ uă dare-de-sémă despre dènsa Al. Lambrior). Din noroc re manuscrisulŭ esistă încă, dér nimenĭ nu s'a îndemnatŭ sé 'lŭ tipărésca, póte de témă ca nu cum-va cheltuiel'le sé 'ĭ fiĭ zadarnice, ér cartea se nu aibă sórta mu ora, aceia de a putredi prin pivnițele librarilor«. Ibidem, pag. 8—9.

filologiă *din 1883—1885, aparură mii de ḑicetorĭ în versurĭ şi în prosă, cu citarea isvórelor consultate, dér grupate în ordine alfabetică după cuvintele principale séŭ iniţiale, ér nu pe serii după ideĭ generale, ca sĕ pótă fi cu folosŭ utilisate de lexicografĭ, de etnologĭ şi de orĭ-care cercetătorŭ. Intreprinderea erea de tótă lauda: în faţa eĭ, amŭ creḑutŭ de prisosŭ sĕ maĭ întroducŭ proverbele în culegera mea de* **Poesiĭ populare române** *(1885). Din nenorocire, mórtea sfiosuluĭ »culegĕtorŭ tipografŭ« a lăsat neterminată publicarea unuĭ materialŭ strînsŭ cu atâta trudă.*

Meritulŭ de a perfecţiona aceste începuturĭ erea păstratŭ unuia dintre urmaşiĭ luĭ Alesandru Zane[1]*, acelŭ colaboratorŭ zelosŭ şi amicŭ nestrămutatŭ alŭ poetuluĭ D. Bolintinénu, acelŭ blândŭ inginerŭ, care scia sĕ alieze cunoscinţele matematice şi technice cu investigările istorice şi archeologice*[2].

Mostenindŭ gustulŭ literarŭ alŭ părinteluĭ, d. Iuliu A. Zane, de şi inginerŭ — séŭ, maĭ la dreptŭ vorbindŭ, tocmaĭ în calitatea'ĭ de inginerŭ, în ḑilnicŭ contactu cu ómenĭ de tóte stările şi din tóte ţinuturile — concepu vasta operă de faţă, constândŭ din patru marĭ volume.

Intr'ênsa pentru prima óră ni se oferă culegerea completă a proverbelor, ḑicĕtorilor, idiotismelor, povĕţuirilor şi ghicitorilor nu numaĭ din scriitoriĭ vechĭ şi nouĭ, ca şi din usulŭ cotidianŭ alŭ tuturor judeţelor, ci şi din cele-l-alte ţĕrĭ locuite de elementulŭ românŭ, începĕndŭ din Basarabia pênĕ în Istria, din Ungaria pênĕ în Macedonia; — într'ênsa pentru prima óră manuscrisulu luĭ Iordache Golescu e publicatŭ aprópe în tótă întregimea, fiă-care sentinţă, fiă-care locuţiune aşeḑêndu-se în despărţirea corĕspunḑĕtóre; — într'ênsa pentru prima óră li se aplică sistema raţională de a fi clasate în ordine alfabetică după subdivisiunĭ firescĭ şi ideĭ generale, dupa cugetările ce esprimă,

1. Născutŭ la 1821 şi mortŭ la 1882.
2. A se vedé *Albina Pinduluĭ* (1868—1869).

după faptele ce caracteriséză, după obiectele la care privescŭ, împreună cu tóte variantele, cu numele autorilorŭ, cu titlulŭ şi pagina cărţilor în care aŭ fostŭ găsite, cu arĕtarea persónei care le-a comunicatŭ şi loculuĭ unde se audŭ încă; — într'ênsa pentru prima óră fiă-ce locuţiune, fiă-ce maximă are înainte'ĭ unŭ semnŭ distinctivŭ, după cum e culésă de autorŭ, întrebuinţată în vorbirea sătenilor, cunoscută numaĭ literaţilor séŭ înduoiósă, dér care pentru importanţa eĭ nu se putea omite.

La aceste însuşirĭ — îndestulătóre ca sĕ înalţe valórea orĭ-căreĭ publicaţiunĭ folkloristice — se maĭ adaugă şi altele.

Ca sĕ fixeze adevĕrata semnificare a proverbelor, ca sĕ le facă maĭ atrăgĕtóre, ba chiarŭ să descepte eruditilor placerea de a le cerceta originea şi istoriculŭ, pe icĭ-colea a introdusŭ şi câte unulŭ străinŭ alăturĭ de variantele române (cum amŭ făcutŭ eŭ pentru ghicitorĭ în culegerea din 1885), ceia-ce nu însemnéză că aci s'arŭ afla şi uă lucrare comparativă. Unŭ asemenea studiŭ ni se promite sĕ apară după tipărirea opereĭ complete, şi din parte'mĭ urezŭ autoruluĭ cea maĭ neclintită stăruinţă, ca sĕ ne pótă da şi acelŭ volumŭ, interesantŭ din tóte punctele de privire. Acolo va alătura proverbelor române pe tóte cele similare străine, în aceiaşĭ ordine şi după aceiaşi sistemă, însoţindu-le de traducerĭ şi esplicărĭ, afară de cele francese.

Cându ḑicĕtórea, locuţiunea séŭ idiotismulŭ se derivă dintr'uă credinţă, dintr'unŭ obiceiŭ séŭ evenimentŭ, dintr'uă fabulă séŭ anecdotă, d-lŭ Iuliu A. Zane şĭ-a datŭ ostenéla sĕ le resume séŭ sĕ reproducă versurile orĭ citaţiunea relativă, ceia-ce sporesce importanţa literară a culegeriĭ, fiindŭ că se acumuléză într'ênsa multe, plăcute şi preţióse formule şi alusiunĭ despre datine, practice şi superstiţiunĭ bĕtrâne, fiindŭ că se împrospĕtéză în memoria generaţiunilor tinere producerile atâtor scriitorĭ, pe care puţinĭ îĭ cunoscŭ în de-ajunsŭ, pe care uniĭ i-aŭ şi datŭ uităriĭ, căcĭ

operele lor nu se găsescŭ orĭ cândŭ şi orĭ unde. Ca sĕ ajungă la acestŭ resultatu, d-sa a trebuitŭ sĕ spicuiéscă tóte cronicele, sĕ se pună în relaţiunĭ cu peste 90 corespondenţĭ şi sĕ citéscă peste 230 autorı, ale căror nume şi scrierĭ se potu vedé sub rubrica »bibliografieĭ«.

In fine, pentru înlesnirea cercetărilor, fiă-care volumŭ se termină c'unŭ întreitŭ »indice alfabeticŭ«, cu traducerea francesă a cuvintelor, de óre-ce proverbele macedo-române şi istriano-române se găsescŭ traduse chiarŭ în corpulu lucrarii. Luate împreună, »indicele« formézá unŭ glosarŭ completŭ şi specialŭ pentru uă mare parte din folklorulŭ românu, glosaru de nespusă însemnĕtate pentru filologiă.

Voinţa de a munci şi priceperea autoruluĭ suntŭ maĭ pre-susŭ de orĭ-ce înduoiélă. Cu ajutorulu lor, d-sa va sĕvêrşi uă lucrare unica în felulu eĭ, unŭ monumentŭ pentru literatura naţionala. Se înţelege dér mulţamirea ce simtu eŭ unulŭ, cându vĕdŭ într'ênsa cu prisosŭ realisate dorinţele ce esprimamu cu douĕ-ḑecĭ de anı în urmă.

Maĭ norocosŭ ca mulţĭ dintre culegĕtorii producerilor datorite poporuluĭ, d-lŭ Iuliŭ A. Zane a gasitŭ în capulŭ instrucţiuniĭ publice pe unŭ tênerŭ şi inteligentu ministru, care a ţinutŭ sĕ 'şĭ lege numele de opera d-sale, procurându-'ı cărţile trebuinciόse şi luându tipărirea pe séma statuluĭ.

In ţĕrı marĭ şi culte, uă întreprindere atâtu de frumósă arŭ asicura autoruluĭ totŭ felulŭ de recompense morale şi materiale; la noĭ ênsĕ invidia câtor-va, nepĕsarea celor maĭ mulţĭ, confundarea celor ce producŭ cu ceĭ ce sciŭ numaı sĕ defaime îlŭ desgusta de a maı lucra, căcĭ, după ce a muncitŭ şi a cheltuitŭ, uŏ singură mângâiăre 'ĭ rĕmâne: că 'şĭ va puté pardosi podulŭ caseĭ cu marĭ şi numeróse volume.

Optimistu ca tot-dé-una, eŭ sperŭ sĕ vĕdŭ celu puţinŭ în partea inteligenta a naţiunii citindu-se cu nesaţiu rĕmăşiţele pióse ale unuĭ trecutŭ de maĭ multe vea-

curĭ. După atâtea progrese reale, îndeplinite în tóte ramurile, dér maĭ cu séma în studiele folkloriste, nu mĕ potŭ opri de a ḑice, ca acum douĕ-ḑecĭ de anĭ:

»Cu bucuriă sĕ primimŭ cartea în care ni s'arŭ da povestĭ, cântece, credinţe, obiceiurĭ, ḑicĕtorĭ şi totŭ ce a produsŭ spiritulŭ neamuluĭ nostru. Şi, cu bucuriă primind'o, sĕ ne grăbimŭ a încoragia prin tóte chipurile ostenéla celor ce se îndeletnicescŭ cu strîngerea atâtor strămosescĭ odóre« [1].

TEODORESCU G. DEM.

Bucurescĭ. Octobre. 1895.

---

1. *Cercetărĭ asupra proverbelor române,* pagina 6.

CATRE CITITOR

I

ISVORUL ŞI INSEMNATATEA PROVERBELOR.

Proverbele şi povaţuirile, aceste ἔπεα πτερόεντα, după cum le numesce bětrânul Omer, căcĭ par'c'ar avea aripı şi sbóră din gură în gură şi de la un popor la altul sunt — dupa părerea multora — rěmăşiţele primelor încercărı de legislaţiune.

Indata ce s'aŭ întrunit maı mulţĭ ómenĭ ca să trăiasca la un loc, firea lucrurilor a impus óre-carĭ regule carı se întiparira pe nesimţite în mintea lor, prin întrebuinţarea câtor-va frase des repetate în raporturile lor din tóte ḑilele. Dacă aceste formule s'ar fi putut pastra sub forma lor primitivă, am avea la îndemâna cel maı curios monument al progreselor betrânelor societaţĭ, monument care ar aruncà o vie lumina asupra istorieı civilisaţiuneĭ omenescĭ [1].

Biblia recunósce însemnătatea proverbelor pentru Evreĭ :

„Paremiile luĭ Solomon, fiul luĭ David, carele a împărăţit în Israil. Ca sa cunóscă înţelepciunea şi învĕţătura şi să socotéscă cuvintele înţelepciuneĭ. Şi sa priiméscă întorsurile cuvintelor şi des-

[1] Vedĭ QUITARD, *Dictionnaire des proverbes.*

legările cuvintelor întunecóse ca sa socotésca direptatea adevĕrată și judecata a o îndireptà. Pentru ca să dea la ceĭ ne rĕĭ măestrie și la copilul tînĕr sânțire și cugetare. Pentru ca, audind acestea înțeleptul, maĭ înțelept va fi. Și cel socotitor ocârmuireĭ va câștiga și va pricepe pilda și intunecosul cuvînt și graĭurile înțelepților și ghicitorilor« [1]).

In vechia Greciă, învețămintele verbale deveniră proverbe, şi urme dintr'însele se gasesc în poema ἔργα καὶ ἡμέραι a luĭ Esiod. Maximele şi povețuirile celor şépte înțelepțĭ, despre regularea vĭețeĭ şi conducerea în societate se respândira pretutindenĭ, fură învețate pe din-afară şi transmise urmaşilor. Maı târdiŭ, filosofiĭ Socrat şi Platone, Aristotel şi urmaşiĭ luı Clearc şi Teofrast, stoicianiĭ Hrysip şi Cleante, adunara colecțiunĭ de proverbe pentru usul lor personal. Toțı aceștĭ filosofĭ priveaŭ proverbele ca nisce remăşițe ale limbeĭ care slujise la învețarea şi civilisarea celor d'întâĭ ómenĭ, limbă pe care Vico o numesce *limba deilor*, căcĭ, prin pilde şi prin povățuirĭ oracoliĭ grăĭaŭ, legislatoriĭ au dat legĭ, învĕțațiĭ au întrupat sub o formă scurta şi precisa doctrinele şi experiența lor [2]).

Isus, maĭ mult ca orĭ-care altul, a prețuit și a întrebuințat acésta formă a cuvîntuluĭ pe care poporul o ințelegeà şi o păstrà maı uşor în mintea luĭ.

La Romanĭ, Catone-cel-Betrân, Plutarch, împeratul Adrian, grammaticiĭ Zenobiu şi Diogenian adunară un numĕr însemnat de proverbe.

In Evul-Mediŭ, Apostolius, Erasm, Adrian, Junius şi Paul Manuțiu adunară proverbe elinescĭ şi latinescĭ; Ioseph Scaliger pe cele grecescĭ, Andreı Scott pe cele elinescĭ şi cele din Noul-Testament; Martin del Rio, pe cele din Biblie; Novarius adună maximele respândite prin cărțile părinților Bisericeĭ; Ioan Drusus, pe cele Evreescĭ; Meydany alcătui cea maĭ bună şi cea maı cunoscută colecțiune de proverbe ale Arabilor, care întrecea cu mult lucrările similare a luĭ Scaliger, Er-

---

[1]) *Paremiile luĭ Solomon,* în *Biblia* de la 1688

[2]) Vedĭ QUITARD, id. p. 6.

penius și Levinus Warnerus; Boschornius adună proverbele din Britania, Hernando Nunez pe cele din Spania.

In timpiĭ maĭ apropiațĭ de noĭ numèrul acelora carĭ s'aŭ îndeletnicit cu adunarea saŭ studiul povețuirilor și a proverbelor devine atât de mare încât ar fi peste putință să se citeze chiar numele celor maĭ însemnațĭ dintre aceștĭ scriitorĭ.

Pentru învețațiĭ din antichitate și din Evul-Mediu, proverbele și povețuirile eraŭ nisce regule de morală, nisce călăuze pentru viéța practică (proverbe meteorologice) saŭ o împodobire a cuvîntuluĭ [1].

«Novitate excitet, brevitate delectet, autoritate persuadeat.»

Maı târḑiŭ, literațiĭ începura a disprețui întrebuințarea proverbelor și lordul Chesterfield a putut ḑice că pe vremea luĭ : «Nicı un om de neam saŭ un om bine crescut nu maı întrehuințéză proverbe»; Iar jesuitul Bouhours spunea că «proverbele sunt maximele poporuluı, maximele sunt proverbele celor nobilı.» De aceea vedem că pe când în scrierile anterióre se gaseaŭ o mulțime de proverbe, abea se maĭ întîlnesce câte unul in scriitoriĭ din al XVII^a^ și al XVIII^a^ secol. In tot acest restimp limba literară a pierdut un numer însemnat de ḑicerĭ originale și energice carĭ, întrebuințate cu gust și cu mesură, îĭ dădeaŭ un farmec deosebit.

In secolul nostru, proverbele, ca și intréga literatură poporală, aŭ fost studiate cu dragoste și o deosebită rîvnă. Motivele, însă, carĭ ne împing la acest studiu se deosibesc cu totul de cuvintele carĭ îmboldiaŭ pe vechiĭ scriitorĭ.

Pentru noĭ »literatura poporană cea nescrisă se nasce într'un mod spontaneŭ : ea este efectul impresiuneĭ, nicĭ odată a premeditațiuneĭ. Un sentiment involuntar, și eată o doină; o întîmplare,

---

[1]) Porro quantum vel dignitatis, vel veneris adjungat orationi tempestius proverbiorum usus, non pluribus explicandum.— *Paul Manutiu.*

o catastrofa, și eata o baladă; un fenomen, o credință, un joc de cuvinte, și eata o legendă, un basm; o pățéla și eată un proverb; o asociațiune de ideĭ, o analogie neașteptată și eata o ghicitóre».[1])

Pentru noĭ, proverbele sunt decı expresiunea caracteruluĭ şi a moravurilor unuı popor, moduluĭ sĕŭ de a cugetà, de a vedé și de a simțì.

Pe când istoria ne arata rapórtele exterióre ale unui popor, proverbele ne daŭ cunoscința intimă a spirituluĭ si a caracteruluı seŭ. Istoria, așa cum s'a scris pâna astà-ḑĭ, luând ómeniĭ ca individ, se îndeletnicesce maı mult cu studiul caracteruluı cutăriĭ saŭ cutăriĭ personalitați și a înrîuririĭ acestor personalitățĭ asupra națiuniı; pe când proverbele ne arată modul de a gândì a întreguluı popor. Şi în adever, cu tóte ca se datoresc unor individualitaţĭ, proverbele, prin faptul că aŭ devenit proverbe, sunt proprietatea poporuluĭ întreg, și trebue sa le privim ca productul colectiv al spirituluı uneı întregĭ națiunı.[2])

Proverbele unuĭ secol lămuresc gusturile, obiceıurile, originalitatea care 'l deosibesce de tóte cele-l-alte secole. Schimbându-se calitaţile sau viţiurile uneı societațı, se schimba şi proverbele eı, ceea-ce ne póte explicà, până la un punct, pentru ce un proverb îşı are adese-orı contrariul [3]).

Proverbele se pot împarţì în proverbe universale, carı exprima un adever recunoscut orı şi unde şi în orı-ce timp, şi proverbele particulare cari se rézemă pe un adever constatat prin experienţă, însa printr'o experiența speciala și lòcala, la cutare și cutare popor. Acésta clasa coprinde pe lânga proverbele propriu ḑise, ḑicetorile şi idiotismele.

Insemnătatea proverbelor din punctul de vedere special care ne intereséza, — însemnătate pre carĭ mulţı nicĭ nu o bănuesc la noĭ, şi pentru acest motiv m'am credut dator ca să daŭ lamuririle de maĭ sus,—

---

[1]) B. P. HAȘDEU, *Cuvinte din bătrâni*, Vol. II, pag. XIX.
[2]) FREYTAG, *Arabum Proverbia*.
[3]) Veḑ QUITARD, id. p. 8.

însemnătatea proverbelor se va adeverì, cred, cu prisosință, prin urmetórele exemple culese din ḑicerile Românilor :

Religie

A nu avė nicĭ un Dumneḑeu.
Un Dumneḑeu da şi altul iea (păgânism).
Mare e Dumneḑeu şi mester e dracul (bogomilism).
Cine crede în cruce ca crucea se usuca.
Popa fara barba nu trebue creḑut (Banat).
A fi Calvin (Transilvania).

Stare socială

De la Vlădica pâna le opinca.
Capul plecat de sabie nu e taiat.
Cine lânga drum zidesce mulţĭ stăpânĭ dobândesce.
Saruta mâna pe care nu o poţĭ muşcà.

Invĕţătură

A 'şĭ face capul calendar.

Port

A zîmbí pe sub mustăţı.

Obiceiuri

La orĭ-ce te veı pricepe
Te închina şi începe.
Cu rogojîna în cap şi cu jalba în proţap.
A bate palma.

Istorie

Voda vrea şi Hâncu ba.
A-şĭ gasi Bacaul.

Cincĭ Tatarĭ de Crîm plătesc maĭ mult de cât ḑece de Buceac, şi cincĭ Moldovenĭ biruesc pe ḑece Tatarĭ de Crîm; ėr cincĭ Codrenĭ, adică Tighicenĭ, bat pe ḑece Moldovenĭ.

Edilitate

Drum batut.
Umbla podinile numerând.

Limbă

Va veni draguș *la căuş, vara este ĭarna este.*
Buna ţėra
Rea tocmėla.
Tu îl trimeţĭ la foc,
El îţĭ ace *busuĭoc.*

Cine simte vr'o duróre
Pórta flóre 'n legĕtóre.
Septe ai
De când te laĭ
Netegĭóra nu eraĭ.

Acum daca voim să scim ce gândesc despre noĭ popórele cu care am avut legăturı constatăm cu durere că maĭ tóte ne vorbesc de reu. [1])

Sașiĭ

Er hat verlassen, wie Sanct-Paul die Bloch. [2])
L'a parăsit ca St. Pavel pe Românĭ.

Polonesiı

Zarobil jak Król Ian ne Wołoszczyznie. [3])
I se intimplă ca regeluĭ Ion in ţéra Valahilor.
Valahia tumulus Polonorum. [4])
Valahia mormîntul Polonilor.
Za króla Olbrochta poginele szlochta. [5])
In timpul regeluĭ Albrecht șleahta (corpul nobleţeĭ) fu distrusă.
Acest proverb este citat de Gr. Ureche in cronicile sale, I, 170.

Germaniı

Auf Walachen und Kürbistöpfe ist kein Verlass. [6])
Sa nu te încredĭ nicĭ in Român [7]) nicĭ in tivgă (considerata ca vas).

Boemiı

Oho! snad Valah vıru ma? [8])
Oho! dóra Valahul are (și el) o credința?

Sîrbiı

Ni u ticvi suda,
Ni u Vlaku druga. [9])
Din Valah tot așa prietin cum e vasul facut din tivgá.

Dalmaţiı

S Vlahom do pô zdile, a od pò njome u glavu. [10])
Cu Valahul mănâncă blidul pâna la jumĕtate și de la jumĕtate aruncă-il in cap.

---

[1]) La capıtolul XI se vor găsi tóte proverbele străinilor despre Românĭ, grupate sub un tıt u specıal. și insoţ te de explıcaţiĭ e cuvenıte.
[2]) B. P. HAȘDEU, Cuvınte dın betranĭ, II, 252.
[3]) Dr. C. Wurzbach, Die spichwörter der Polen. 1852
[4]) Dr. C. Wurzbacb, op. c t. & Wander, IV, p. 1767.
[5]) Dr. C. Wurzbach, op. cıt. & Wander, I, p. 48.
[6]) Wander, IV, p. 1767.
[7]) Germanıı daŭ tutulor popórelor de rasă latınă numele generic de Valah.
[8]) Celakovsky, p. 478.
[9]) Čelakovsky & Dr Urb. Iarnik.
[10]) Celakovsky, p. 473.

Rutenii

Ci tzigan, ci Voloh, vsio to odno : sobaciaia viera. [1])
Fie țigan, fie Valah, tot acelaș lucru : credință de câne.
Ege hiba Volohu vieriat ? [2])
Ce si Valahul are credință ?

Turcii

Adzen dilberi, Bogdan bargiri messhurdir. [3])
Un tinĕr Persian și un cal Moldovenesc sunt maĭ laudațĭ de cât toțĭ ceĭ-l-alțĭ.

Ungurii

Olah csak sülve jo ! [4])
Românul numaĭ fript e bun !
Oláhután szokik a diszno. [5])
Porcul s'a învĕțat dĕ la Român.
Az olah czinyé-mintyé. [6])
Românul e ține minte.

Grecii

'Εσκοτώσαν ἕνα βλάχο, 'σ τα παπούτζὺα μου τὸ γράφω.
Au ucis un Român, pe talpa papucului meu o scriŭ.
'Ο βλάχος, ἄρχων κ' ἄν γενῇ, πάλιν κριτζαῖς μυριζει.
Românul boer de ar deveni, tot mirósе a cacărézā de óĭe.

II

BIBLIOGRAFIA ROMANĂ

DESPRE

POVAȚUIRĬ, PROVERBE ȘI CUVINTE ADEVĔRATE

Acest studiu se póte impărți in doue perióde bine definite.

De la 1700 până la 1845 nu s'a publicat nicĭ o carte de proverbe propriu ḑise, și numaĭ colecțiunĭ de maxime, sentințe și pilde filosoficescĭ extrase, în cea maĭ mare parte din Vechiul și noul Testament precum și din scriitoriĭ Latinĭ și Elinĭ.

---

1) Dr Urb. Jarnik și Čelakovsky.
2) Dr Urb. Iarn k.
3) Dim. Cantemir. *Descr. Moldovieĭ*, p. 32.
4) Sirisaka Andor, p. 180.
5) S risaka Andor, p. 180.
6) M ldovan Gherghely.

La 1845, vornicul Iordache Golescu aduna, fară a o tipări, o însemnată colecţiune de «proverbe (pilde), povĕţuirĭ şi cuvinte adeverate», în care însă proverbele (72 paginĭ) nu sunt de cât o neînsemnata parte a manuscrisuluĭ întreg (724 paginĭ). Acéstă lucrare forméză trecerea între publicaţiunile anterióre şi cele carĭ vor urmà.

De la 1847 încóce, data celeĭ d'întâiŭ ediţii a *Poveste̮ĭ Vorbiĭ* (Anton Pann) s'aŭ publicat felurite lucrărĭ în cari proverbele ocupă locul de căpetenie, şi carĭ s'aŭ întocmit într'un mod din ce în ce maĭ sciinţific precum se va arăta maĭ jos.

In cea d'întâiŭ periódă publicaţiunile saŭ manuscrisele s'aŭ succedat în următorul mod:

In limba Româna.

Anul 1700. **Flórea darurilor,** tradusă din grecesce şi tiparita de Filofteiŭ la Snagov.

1703. **Sentinţe filosoficescĭ şi maxime,** care nu nu este de cât o a doua ediţie a cărţii precedente, sub un alt titlu.

1713. **Pilde filosoficescĭ,** de Mitropolitul Antim Ivirénul, la Tìrgovişte.

1779. **Bertold,** manuscris aflat în posesiunea D-lui Dr Gaster.

Origina acesteĭ cărţĭ de înveţatura morala trebue căutata într'o legenda din Talmud, în care personagiile de căpetenie sunt Asmedaĭ şi regele Solomon. **Les dits de Marcoul et de Salomon,** 1180 în Francia, **Salomon und Markolf** 1488 în Anglia, **Vita de Bertoldo** de Giulio Cesare Croca la 1509 în Italia nu sunt de cât una şi aceeaşĭ carte, maĭ mult sau maĭ puţin modificată. Maĭ târḑiu, **Viéţa luĭ Bertoldo** a fost tradusă în limba Românéscă şi la 1813 în limba grécă sub titlu: Πανουργίαι μνωμικὰ καὶ Διαθηκὴ Βερτόλδου în oraşul Veneţia.

In *Literatura română* a D-lui Dr Gaster (p. 78-91), se vor aflà maĭ multe amenunte asupra acestei cărţĭ

ce pare a fi devenit repede populară la Românĭ, carĭ aŭ și adoptat multe din proverbele saŭ maximele aflate într'însa, ca de pildă :

Plânge rîsul d'astă-vară.
Femeia a imbetrânit pe dracu cu descreţirea unui fir de per.
Cine spala capul magarului in zadar pierde ostenéla şi soponul.
Pescele cel mare inghite pe cel mic.
Cine sa teme de paseri nu samena malaiu.
Cine da pâinea lui la alţĭ cânii, curind il latra cânii luĭ.

Anul 1784. **Istoría luĭ Archir şí a nepotuluĭ sĕŭ Anadam.** (Bucurescĭ).

1799. **Viéţa luĭ Bertoldo** şi a luĭ Bertoldino feciorului, d'împreuna și a luĭ Cacasino nepotului lui. (Sibiu).

1814. **Sentinţe filosoficescĭ**, o reeditare, sub un titlu diferit, a cărţeĭ «Flórea darurilor.»

1826. **Adunare de pilde bisericescĭ şi filosoficescĭ** de Costantin din Goleştĭ (Buda). Autorul arata în prefaţă că s'a folosit pentru acésta carte de biblioteca grecéscă a dascăluluĭ seŭ chirie Stefan Comita, de o colecţie de pilde adunate de acest înveţat «de la alţĭ maĭ vechĭ scriitorĭ şi aşedate pentru întrebuinţarea înveţătureĭ», precum şi de : «cartea francesuluĭ anume M. H. Lemaire ce o numesce : «Luminósă pilda, sau nouĕ adunare de fapte istoricescĭ și anecdote.

1834. **Filosoful indian** de Iancu Budnea, traducere din limba francesa. (Iaşi).

1835. **Adunare de pilde filosoficescĭ** și rugaciunĭ bisericescĭ, traduse din grecesce în românesce, şi tiparite acum a treia óra, cu cheltuiala unuĭ de némul Românesc iubitor, la anul 1835.

1835—1836. **Filosoful modern** saŭ mijlocul de a trăi mai fericit în societate, culese de un vechiu Bramin şi rumânite de un şcolar de la St. Sava.

1837. **Viéţa luĭ Bertoldo,** o reeditare a ediţiei de la 1799.

1844. **Sentinţiĭ şi pilde filosoficeşcĭ,** prin ostenéla şi cheltuiala protosingeluluĭ Nectarie Frimu. (Iaşi).

Acestor scrierĭ se vor adaogà carţile luĭ Cilibi Moise

şi întrégа colecţiune a calendarelor, carĭ maĭ tóte coprind micĭ capitole de pilde şi povaţuirı.

De la 1845, intrăm în a doua periódă în care scriitoriĭ se îndeletnicesc maı cu sémă cu publicarea proverbelor, facênd maximelor saŭ pildelor filosoficescĭ un loc din ce maĭ restrins în cărţile lor.

Ne vom margini a da, de-o-camdată, lista lucrărilor publicate pâna astă-ḑĭ, atât în ţéră cât şi în străinĕtate, despre proverbele Românescĭ, remănênd ca maı târḑiu sa revenim maı pe larg asupra celor maĭ însemnate din aceste scrierı.

1845. **Pilde, povăţuirĭ, cuvinte adevérate şi poveştĭ**, adunate de Vornicul Iordache Golescul. Manuscris No. 213 în biblioteca «Academieı române.»

1847. **Povestea Vorbeĭ**, de Anton Pann, 1 broşură. (Bucurescı).

1851. **Aus der Walachei : Romänische Gedichte und Sprichwörter**, de Karl Schuller. Critica acesteĭ cărţı se póte vedé în *Cercetarı asupra proverbelor românilor* de D-l G. Dem. Teodorescu. Vom aminti ca în 1852 s'au publicat înca doue ediţiı a carţeı luı Schuller.

1852. **Inţeleptul Archir şi nepotul sĕŭ Anadam**, de A. Pann.

1852. **O şeḑĕtóre la ţéră saŭ călătoria luĭ moş Alb**, de A. Pann.

1852—1853. **Povestea Vorbeĭ** de Anton Pann, 3 broşure. (Bucurescı).

1853. **Viéţa şi Năsdrăvăniile luĭ Nastratin Hogea**, A. Pann. (Bucurescĭ).

1859. **Conversaţiunĭ maghiare, germane, italiane, române, boemo-slovace şi sêrbe a-casă şi pe drum**, de Karoly Acs, publicate la Pesta. De la pagina 78 la pagina 84 se afla o mică colecţiune de proverbe comparate. Lamurirı maı pe larg despre cartea luı Âcs se gasesc în *Cercetarĭ asupra proverbelor române*, de D-l G. Dem. Teodorescu.

1865. **Die Sprichwörter der Romänen im Ver-**

gleich zu denen anderer **Romanischen Völker** de Otto von Reinsberg-Düringsfeld. Apreciarĭ asupra acesteĭ scrierĭ şi diferite citaţiunĭ se gasesc în *Cercetarĭ asupra proverbelor române* de D-l G. Dem. Teodorescu.

1867—1880. **Deutsches Sprichwörter-Lexikon** de Karl Friederich Wilhem Wander (Leipzig, 5 vol.). In acéstă însemnată lucrare se află şi proverbe românesci, comparate cu cele germane.

1872. **Basme** de un culegetor-tipograf. (P. Ispirescu).

La finele primeĭ broşurĭ (pe paginele 164—180), este publicată o mica colecţiune de proverbe române.

1872. **Limba română şi tradiţiunile eĭ**, de George Baronzi, (Braila). Aci multe proverbe sunt faurite saŭ modificate de autor, ast-fel că lucrarea nu are nicĭ o valóre din punct de vedere folkloristic.

1874. **Românul glumeţ**, de Iarca, partea I, (Bucuresci). Tóte proverbele din acéstă carte sunt culese din *Povestea Vorbiĭ.*

1875. **Sprichwörter der Germanischen und Romanischen Sprachen**, von Ida von Düringsfeld und Otto freihrrn von Reinsberg-Düringsfeld, II volum. (Leipzig). Proverbele românescĭ din acésta carte aŭ fost comunicate autorilor de reposatul Barbu Constandinescu, (profesor), precum afirma D-l G. Dem. Teodorescu.

1877. **Proverbele Românilor** de I. C. Hinţescu, (Sibiŭ).

1877. **Cercetărĭ asupra proverbelor române** de G. Dem. Teodorescu (Bucuresci) : scriere critică, ocasionata de publicarea colecţiuneĭ de proverbe a D-luĭ I. C. Hinţescu. In cartea D-luĭ G. Dem. Theodorescu sunt apreciate lucrarile luĭ Anton Pann, Schuller, Karoly Acs, Hinţescu şi Reinsberg-Düringsfeld.

1877. **Spraliches aus rumaenischen Volksmaerchen**, de Dr I. Urban Iarnik (Wien). Studiu remarcabil asupra locuţiunelor proverbiale românescĭ.

1882. **Roman Közmondások** de Moldovan Gherghely,

(Kolozsvartt) in care D. Moldovan a tradus în unguresce cartea D-luĭ I. Hinţescu, lasând la o parte proverbele care, după părerea D-sale, sunt luate de la străinı.

1882. **Proverbele românilor, english proverbs, proverbes français, Deutche Sprichwörter,** de D[a] E. B. Mawr, (Bucurescĭ şi London).

1883. **Sprichwörter des romänischen Volkes** de E. Z. Vizoly, (Pancsova). Simplă traducere în limba germană a carţiĭ D-luı Moldovan, precedata de un mic studiŭ asupra poporuluĭ Român şi însuşirilor sale, în care autorul se arată destul de nepărtinitor şi chiar bine-voitor pentru noı.

1883—1885. **Ḑicĕtorĭ Populare** de P. Ispirescu, publicate în *Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie*, (An. I, 1883; An. II, 1884; An. III, 1885).

1883. **Altspaniche sprichwörter** de Dr Ioseph Haller, 2 vol., (Regensburg). Proverbele românescĭ sunt luate din cartea de proverbe a D-luĭ Reinsberg-Düringsfeld.

1885. D. Moldovan Gherghely a publioat în fóia *Magyar Falgàr* un studiu asupra proverbelor Române.

1885. **Analogous proverbs in ten languages** de D[a] E. B. Mawr (London), Acéstă a doua ediţiune a culegereĭ D-neı Mawr de la 1882 este mult maĭ completă de cât cea d'întâiu. Atât numaĭ ca unele din proverbele românescĭ s'aŭ comunicat D-neı E. B. Mawr sub o formă care nu este în tot-d'a-una cea adeverată.

1893. **Zicĕtorĭ şi porecle,** de S. Mihailescu, înveţator; colecţiune publicata în *Şezătórea* (singura revista folkloristică din ţéra).

II. In dialectul Romano-Istrian

1881—1882. **Rumunische untersuchungen. Istro und Macedo-Rumunische Sprachdenkmähler** de Dr Franz Miklosich, 2 broşure (Wien).

III. In dialectul Macedo-Român

1813. Γραμματικὴ Ῥωμανικὴ ἤτοι Μακεδο Βλαχικη, de Mihail G. Bojadschi (Viena). O a doua ediţiune a aces-

teĭ carţı s'a tiparit la Bucurescĭ în anul 1863. Acéstă lucrare nu conţine de cât puţine proverbe întrebuinţate ca titlurĭ la câte-va snóve saŭ istorióre.

1887. **Carte de alegere** de Andreĭul al Bagavŭ (Bucurescı).

1894. **Die Aromunen ethnographisch, philologisch-historische untersuchungen über das volk der sogenanneten Makedo-Romanen oder Zinzaren** von Zweiter Band.—**Volkslitteratur der Aromunen** von Dr Gustav Weigand, (Leipzig): însemnată lucrare, care coprinde o mică culegere de proverbe şi ghicitorı în volumul II, (paginele 268—278).

Fabulele luĭ Esop, traduse în limba române, **Fabulele** luı Dim. Ţichindeal, Anton Pann, Donicı, Asaki, Grigore Alexandrescu, coprind multe proverbe şi aŭ introdus chiar în limba un numer însemnat de locuţiunı noı.

Dintre toţĭ autorıı pe care 'ĭ am citat maı sus, patru sunt maı insemnaţı, din diferite puncte de vedere. Vom studià maı de aprópe viéţa lor, activitatea lor literara şi însemnatatea eı pentru studiul care ne ocupa.

Vornicul Iordache Golescu (1768—1848)

Vornıcul Iordache Golescu, fiul banuluĭ Radu Golescu, s'a născut cam pe la 1768 dintr'o veche familie românésca, în care dragostea de ţéră şi de lımba eĭ era cultivată cu o sirguinţă tot atât de mare, ca şi în familia Văcarescilor.

Ca toţĭ fecĭoriĭ de boıerĭ de pe acele vremurĭ, Iordache Golescu a trecut, pe rînd, prin tóte treptele slujbelor până s'a oprit la cea de mare vornic al ţĕriĭ de jos.

La 1821, a fost în inţelegere cu poetul Rigas, care plănuea înfiinţarea uneĭ confederaţiunĭ de staturĭ creştine pe ruinele Turcieĭ. Chiar hartiele de taĭnă, atingĕtóre de acest plan, se aflaŭ în păstrarea rĕposatuluĭ Iordache Golescu. Din nenorocire pentru istoriea Grecilor şi a nóstră, acele hârtiĭ, carĭ de sigur, coprindeaŭ părţĭ nouĕ ale revoluţieĭ de la 1821, aŭ fost aruncate în foc de însuşĭ Iordache Golescu într'un moment de spaĭmă.

La 1828, pe vremea Ruşilor, murind fratele sĕŭ, logofĕtul Dincă Golescu, unul din boĭeriĭ care s'aŭ dus la Napoleon I ca sa 'ĭ céră protecţiunea pentru Ţéra Românéscă, a ajuns la dregăto-

ria de mare logofĕt al dreptațeĭ. La 1840, pe timpul Domnieĭ luĭ Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, a ajuns vornic al țĕreĭ de jos, cea maĭ 'naltă demnitate dupa Domniă. Acésta a fost cea din urmă îndeletnicire a sa cu trebile statuluĭ, căcĭ la 1848, in furia revoluțieĭ din Bucurescĭ, a murit la Orșova, în virstă ca de 80 anĭ [1]).

Iordache Golescu era fórte învĕțat, maĭ cu sémă pentru vremurile în care a trăit, și consacra literaturiĭ tot timpul ce-'ĭ lăsaŭ slujbele cu care era însărcinat. Dinsul a publicat, la 1840, o *Gramatica*, despre care Dl Lambrior spune ca este »scósă de pe însășĭ firea limbeı« și a lăsat în urma luĭ maĭ multe manuscrise precum un *dictionar români-elinesc*, un *dictionar elino-românesc,* o *charta* vechie a Țĕriĭ Româneşcĭ, carĭ se găsesc tóte în mânele strănepoților sĕĭ, fiiĭ D-luĭ Alexandru G. Golescu (Arapilă).

Iordache Golescu a maĭ lăsat o *Colecțiune de proverbe și maxime*, opera'ĭ de căpetenie, care se află la biblioteca *Academieĭ* sub No, 213, și care se publică asta-ḑi pentru intâĭașĭ data în colecțiunea de fața.

Acest manuscris consta din 854 paginĭ in folio, este întitulat: *Pilde, povățuirĭ i cuvinte adeverate și poveștĭ adunate de Dumnealuĭ Dvornicul Iordachi Golescul, fiul reposatuluĭ banul Radul Golescul*, și se împarte în urmatórele capitole :

1⁰ *Pilde i tilcuirea lor* (pag. 1—66) purtând ca epigrafe :

Din tóte ca albina cele maĭ bune sa adunĭ, ca și tu ca ea sa-țĭ umpli de miere tótă căsuța ta.

Ca să poțĭ judeca bine orĭ-ce carte 'n mână 'țĭ vine, n'o lăsă din mană până ce n'o veĭ ceti până la sfırșit.

2⁰ *Pilde spre povățuire i tâlcuirea lor* (pag. 66—78).

3⁰ *Povațuirĭ i cuvinte adevĕrate* (pag. 78—596), purtând ca epigrafe :

Cel ce prin scris povațuesce, și pĕ cel de acum și pĕ cel din urmă folosesce.

Cine n'ascultă dĕ povață nimic nu învață.

Când adevĕrul sĕ ivesce, atuncĭ minciuna sĕ rısipesce, ca întunerecul, când sórele rĕsare.

4⁰ *Asemănărĭ* (pag. 596—724) purtând ca epigraf:

Asemănările la vorbă ințelegere ne dă bună.

---

[1]) A se vedé în *Convorbirile literare* (An VIII, p. 66 și următóre e) studiul D-luĭ Lambrior, despre literatura poporană, din care reproducem cele maĭ multe amănunte asupra viețeĭ și operele luĭ Iordache Golescu. D-na Elena Golescu, fiica vorniculuĭ Iordache Golescu, mi-aŭ adeverit exactitatea însemnărilor culese de Lambrior și a bine voit a-mĭ încredința o fotografie a părinteluĭ D-sale, după care s'a reprodus portretul, pus în capul volumuluĭ întâĭ.

5⁰ *Prostia omuluĭ* (pag. 724—730, cap. 5, 6 şi 7) purtând ca epigraf:

Cel ce voiesce la toţĭ să placa, cu ceĭ ce trăiesce, basne lor să le povestéscă.

6⁰ *Vorbe şi rĕspunsurĭ potrivite* (pag. 730—784).
7⁰ *Poveste dĕ învĕţătură* (pag. 784—811).
8⁰ *Poveste ce mi s'a întîmplat la un potop* (pag. 812 şi 813).
9⁰ *Istorióre* (pag. 814—854).
10⁰ *O séma de ghicitorĭ* (pag. 855).

Intr'o scurtă precuvîntare, Iordache Golescu ne arata cu ce scop întreprinsese o muncă atât de grea.

CĂTRE IUBITORIĬ DE SCIINŢE [1])

Vorba fară glume pare ca bucate fără sare. Pildele la vorbă toma ca nisce glume, însă nu puţină învĕţătură ne şi dau, d'aceea dĕ mare folos socotindu-le a fi, câte s'au putut găsi şi adună după unde au fost risipite, le-am aşternut aici spre petrecere dĕ vreme. Povaţuirile iarăşĭ, din însuşĭ înţelegerea cuvintuluĭ lor, sĕ cunosc a fi fórte folositóre la petrecerea vieţuireĭ; asemenea şi cuvintele cele adevĕrate şi asemĕnările ne arată tot adevĕrul, şi ce e maĭ bine dĕcât adevĕrul a spune? măcar dĕ şi este fórte supĕrator, după pilda ce ḑice «veĭ vrăjmaşĭ să 'ţĭ dobândescĭ? grăiesce adevĕrul»; de aceea numaĭ la acel ce uraşce adevĕrul, la acela nu vor fi plăcute. Aşa dar vorba, îmbinându-se cu pilde, cu povăţuirĭ şi cu cuvinte adevĕrate şi óre-ce asemĕnărĭ i cele-l-alte poveţĭ ce s'au maĭ însemnat aicĭ, nu puţină plăcere ne va aduce la desfătarea eĭ şi nu puţin folos vom dobândi din sfatul eĭ cel dulce, dacă nu ne vom supĕrá dĕ cuvintele cele adevĕrate, ce urméză lor. Dar fiind-că la orĭ-ce îndeletnicire, fară greşĕlĭ nu sĕ póte săvîrşi, dĕ aceea primiţĭ dintr'acéstă adunare, fieş-care în parte, numaĭ ceea ce cunósceţĭ că vĕ este dĕ trebuinţă, ca albina ce pĕ multe florĭ sĕ pune, însă numaĭ unde eĭ ĕĭ place, d'acolo adună mierea, dĕ colea maĭ puţin, dĕ dincolo maĭ mult, până ce ĕşĭ umple căsuţa sa. Eu dĕ la mine nimic alt pociu ḑice dĕ cât că, ceea ce alţiĭ aŭ ḑis, aceea şi eu am scris, şi dumnea-ta ceea ce-ţĭ place culege, ceea ce nu-ţĭ place lasă pentru alţiĭ, căcĭ numaĭ cel ce are asupră-ĭ patima despre care sĕ graiesce, aceluĭ numaĭ nu-ĭ va plăcea, o vorbă ca o mie, iar judecata lor rĕmâne la ceĭ ce aŭ înţelegere maĭ bună dĕcât ceĭ ce le-au ḑis. O greşală sĕ vede, precum mĭ-aŭ ḑis uniĭ, că prea multe pilde la o înţelegere s'au pus; altul le-a rĕspuns: «dacă după atâtea pilde tu nu te-aĭ îndreptat, dar când ar fi fost numaĭ una?» Ghiciţĭ dumnea-vóstră, eu dĕ la mine le-aş ḑice: «că la duhovnic dĕ câte-orĭ te spovedueşcĭ, tot acele cuvinte ĕţĭ grăiesce, şi auḑindu-le maĭ des, maĭ lesne te îndreptezĭ.» Cu tóte acestea, eu le-am dat voie câte or vrea să lapede, şi mi le-au lepădat cam pe jumĕtate. Eu m'am mulţumit cu jumĕtatea ce mĭ-au lăsat.

Proverbele şi ḑicĕtorile alcătuesc capitolele I şi II, (adică 78 de paginĭ dintr'un total de 854, care compune întregul manuscris).

---

[1]) Acéstă precuvîntare publicându-se cu multe greşelĭ în *Convorbirĭ literare* (An VIII, p. 69) o reproducem din noŭ.

Proverbele sunt, în cea maĭ mare parte, curat românescĭ; s'au strecurat însă printre ele maĭ multe traducerĭ din limbĭ straine, cu deosebire din cea francesă, de exemplu:

Cu mâna te jocĭ, mojic te arețĭ. (Mss. II, p. 30).
Jeux de mains, jeux de vilains.

Cine dórme nu 'ĭ e fóme. (Mss. II, p. 83).
Oui dort, dine.

— *Buna diminéța, ochelarilor!*
— *Remânețĭ sanatóse, fetelor!* (Mss. II, p. 86).
Bonjour, lunettes;
Adieu, fillettes.
De lup cand se graiesce, códa i se ivesce. (Mss. II, p. 93).
Quand on parle du loup on en voit la queue.

Pentru acest din urma proverb, casul e cu atât maĭ ciudat, ca Românul îl are sub o formă bine cristalisata, precum se póte vedé în volumul I la No. 2004. Tóte variantele acestuĭ proverb, pe care le am putut adunà, se deosibesc fórte puțin între dinsele şi fórte mult de forma pe care 'ĭ-a dat'o Golescu.

Am fi putut dà o suma de exemple de acelaşĭ fel, dar credem că cele ce preced sunt de ajuns spre a dovedi ca Golescu a tradus multe proverbe straine. De aceea, ne miram când citim următórea parere a luĭ A. Lambrior, care a avut în mâna manuscrisul luĭ Iordache Golescu:

«Si astă-ḑĭ sĕ maĭ pot face colecțiĭ de proverbe, dar generațiile viitóre cunoscénd ideile care ne stăpâneau pe noĭ, nu vor putea pune temeiu sciințific pe ele. In timp ce colecția vorniculuĭ Iordache Golescu, *fiind scutita de orĭ-ce înriurire stricatóre felulŭĭ şi a numeĭ literatureĭ poporane,* se va putea socoti ca un început de lucrare temeĭnica.

Departe de a împărtaşi acéstă opiniune a luĭ Lambrior, credem ca colecțiunile de proverbe devin din ḑi în ḑi maĭ scutite de orĭ-ce înriurirĭ straine şi ca proba vom cita »*Ḑicĕtorile populare*« publicate de P. Ispirescu.

Când Golescu ḑice, în precuvîntare. «Eu dela mine alta nimic pot ḑice de cât că *ceea-ce alțiĭ aŭ ḑis aceea şi eu am scris*« nu pretinde ca tóte proverbele sau

maximele adunate de dinsul se aud la Românĭ, ci numaĭ că ele există, fie la Românĭ, fie la vre-un alt popor străin, fară ca vre una să fie faurita de dinsul.

Al. Lambrior, muncit de o idee preconcepută, subliniază frasa luĭ Golescu, dându'ĭ un înţeles care nu era în gândul bĕtrânuluĭ scriitor. Décă Lambrior ar fi citit cu băgare de séma întregul manuscris, ar fi găsit—maĭ ales în capitolul III—un noian de poveţe straine şi chiar multe neologisme, pe care Golescu a fost silit să le întrebuinţeze, avênd a traduce în românesce nisce ideĭ nouĭ, pentru care nu găsia termenĭ corespundetorĭ în limba.

Tótă lucrarea luĭ Iordache Golescu — şi aci e meritul cel maĭ însemnat al colecţiuniĭ luĭ — este scrisă într'o limbă frumósa şi curat românéscă, ceea-ce a contribuit mult să seducă pe Lambrior care, necunoscênd bine proverbele, a rĕmas farmecat de acel stil energic, bogat, colorat şi în tot-d'a-una românesc.

Capitolul III, cel maĭ însemnat ca mărime, coprinde pe lângă un numer considerabil de maxime morale, extrase din *Biblie* şi din cărţile morale străine, maĭ ales eline şi grecescĭ o séma de poveţe despre cum trebuie sa se pórte cine-va în lume. Aceste din urmă poveţe ne reamintesc o publicare făcută de Petru-cel-Mare, dupa întórcerea'ĭ din Olanda, când voi să dé supuşilor luĭ o ideiă despre ceea-ce Francesul numesce »*les règles du savoir-vivre.*« Aşa între altele citim :

Mult, mult sa te ferescĭ sa nu rigâescĭ in adunare când eştĭ. (Mss. I, p. 439).

Scuĭpatul sa nu 'l aruncĭ drept in obrazul altuĭa, ci maĭ bine in basma, dându-te la o parte. (Mss. I, p. 464).

Inaintea adunariĭ nicĭ cum să te scarpinĭ, ca te arĕţĭ de păduchĭos. (Mss. I 465).

Bucata la masă, când o miroşĭ la nas, nicĭ-cum s'o maĭ puĭ la masa. (Mss. I, 543).

Cu degetele să nu mancâncĭ, nicĭ vre-odată să le lingĭ, că scârba aducĭ la cel ce te vede. (Mss. I, p. 556).

Ba ne da până şi reţete de bucatărie:

Salata cere sare cam multa, unt-de-lemn şi maĭ mult, ĭar oţet cât de puţin. (Mss. I, 440).

Capitolul IV coprinde asemănarile, care in cea maĭ mare parte sunt curat românescĭ.

In capitolul V, despre *Prostia omuluı,* multe istoriόre sunt cunoscute de popor, ér câte-va, care ne esplică origina unuĭ proverb, s'au reprodus în colecţiunea de faţă la locul cuvenit.

Capitolele VI, VII, VIII şi IX coprind istoriόre, în cea maĭ mare parte străine. Numaĭ in capitolul IV se afla şi câte-va românescĭ.

In lucrarea nóstră am contopit tot materialul din cele patru d'intâiŭ capitole; insa, pentru a nu îneca proverbele saŭ maximele românescĭ într'un potop de *povĕţuirĭ şi cuvinte adevĕrate* straine, îmbracate în straie românescĭ, am procedat în următorul chip: *Pildele* din capitulele I şi II precum şi o fόrte mică parte din poveţuirĭ, cuvinte adevĕrate şi asemĕnărĭ au fost aşeḑate tóte la locul lor in diversele serіĭ; apoı am trecut tóte *Povĕţuirile şi cuvintele adevĕrate,* in capitulul XIX, ér *Asemĕnarile* in capitolul XXII.

Capitolurile V, VI, VII, VIII şi IX din Golescu vor remâné nepublicate de noĭ, cacĭ nu intră în cadrul acesteĭ lucrarĭ.

Ghicitorile, cu carĭ se sfirşesce manuscrisul, s'aŭ trecut la locul lor în capitolul XX.

Anton Pann (1794—1854)

Viéţa, activitatea şi operele luĭ Anton Pann aŭ fost studiate cu ingrijire şi intr'un mod definitiv de d-l G. Dem. Teodorescu [1]). Vom resuma, după lucrarea acestuĭ scriitor, parţile care ne intereséză.

Anton Pann s'a nascut la inceputul anuluĭ 1794 din cáldararul Pann, Român de origină, şi Tomida, o tinĕra gréca, in satul bul-

[1]) A se vedé *Viéţa si activitatea luĭ Anton Pann,* (1794—1854) de G. Dem. Teodorescu, Partea I, (Bucurescĭ, 1893); *Operele luĭ Anton Pann,* de G. Dem. Teodorescu, Partea II, (Bucurescĭ, 1891). In *Revista Nouă,* (Anul I, No. 10). d T. Sperantıa a publıcat o scurtă bıografie a luĭ Anton Pann. Vasile Alexandrı a studiat activitatea literară a luĭ A. Pann, într'un articol fόrte lăudăros publicat în *Convorbirı Literare,* Anul V, No. 23.

găresc Slivin. Părintele luĭ, care avea treĭ băeţĭ, invĕţa pe cel maĭ mare meseria sa, cel miḑlociŭ intra ca ucenic la o abagerie; ér Anton, cel maĭ tinĕr, fu pus sub îngrijirea dascăluluĭ bisericiĭ.

In 1806, murind tatal, intrégа familie emigră, vrênd nevrênd, în Basarabia, unde Anton Pann işĭ pĭerdu fraţiĭ, inrolaţi cu sila in armata rusésca, şi la 1811 trecù in Bucurescĭ, unde intră ca paracliser la biserica Olarĭ, şi în urmă devteriŭ la biserica Sfinţiĭ.

Intre aniĭ 1816 şi 1820 Anton Pann, care şcia limbile română, grécă, bulgară şi turcă, învaţă in şcóla de psaltichie, pe care o deschisese Petre Efesiul la biserica Sfântuluĭ Nicolae din Şelarĭ, lucréză in tipografia acestuĭ învĕţat şi intreprinde traducerea cântarilor bisericescĭ din limba gréca in cea română.

In anul 1827, fu trămis ca dascăl Domnesc, adica plătit de Stat, la seminariul din Râmnicul-Vâlcea, dând şi lecţiunĭ de musică maĭcelor din Monăstirea-dintr'un lemn, aprópe de Govora. După puţin timp, fuge la Braşov cu Anica, nepóta stariţeĭ Platonida, şi intră ca psalt la biserica românéscă cu hramul Sfântuluĭ Nicolae (din Scheĭ).

In 1828, se intórce la Bucurescĭ, unde pe la 1830 il găsim ca profesor de musică vocală al scólelor naţionale şi la 1840 ca cântareţ la biserica Alba din calea Victorieĭ. In 1842, este numit ca profesor de musică la seminariul din Bucurescĭ de către mitropolitul Nifon. La 1843 înfiinţéză o mică tipografie, in care işĭ tipăresce tóte operele. La 1848, il găsim ca prim cântăreţ la biserica Creţulescu. După o scurtă zăcere muri in ḑina de 2 Noembre 1854 şi fu îngropat la biserica Lucacĭ din Bucurescĭ.

«Ceremonia funebră, în ḑiua de 4 Noembre, fu de o nedescrisă duioşiă, cacĭ la cap il plângeau Zamfira şi Catinca, cele două femeĭ legitime, la picióre Anica şi fiică-sa Tinca, împreună cu băiatu-'ĭ d'intâiu, preotul Lazăr; căcĭ lacrămau clericiĭ, cântăreţiĭ şi eleviĭ, pe care 'ĭ învăţase arta cântăriĭ; căcĭ existau miele de ómenĭ, carĭ 'ĭ admiraseră talentul şi învĕţaseră a citi numaĭ prin şi pentru atrăgĕtórele-'ĭ scrierĭ. In acea nenumĕrată mulţime, se găsi un intim, inginerul Foncescu, care, coprins de durere, abia putu rosti o alocuţiune. Insuşĭ arhiereul Calist, cunoscut de toţĭ ca omul cel maĭ tare şi neimpresionabil, fu înecat de lacrĕmĭ şi impedicat de a-şi continua oficiarea.» [1])

Dintre cărţile luĭ Anton Pann, publicate de el pe când trăia încă, vom aminti pe cele următóre:

1° **Cântece de stea.** Patru ediţiĭ.

2° **Poesiĭ deosebite cu cântece de lume.** Două ediţiĭ.

3° **Indreptătorul beţivilor.**

4° **Hristoitie saŭ scóla moravurilor,** din grecesce.

5° **Noul Erotocrit,** din grecesce.

---

[1]) G. Dem. Teodorescu, *Viéţa şi activitatea luĭ Anton Pann*, pag. 96.

6° Calendare de la anul 1833 până la 1853 inclusiv.
7° Fabule și istorióre. Treĭ edițiĭ.
8° Povestire arabică din «Halima.»
9° Sf. Evangheliă de la Ión, în 8 limbĭ.
10° Noul doxastar, în treĭ volume.
11° Basul teoretic și practic al musiceĭ vocale.
12° Poesiĭ populare.
13° Calofonicul, 1 volum.
14° Irmologhion (catavasier). Doue edițiĭ.
15° Epitaf saŭ slujba pentru înmormêntarea Domnuluĭ (Prohod).
16° Catavasier și teoreticon. Douĕ edițiĭ.
17° Memoria foculuĭ mare din Bucurescĭ, 3 edițiĭ.
18° Povestea vorbeĭ. Doue edițiĭ.
19° Rînduéla Sf. leturghiĭ.
20° Anastasimatar bisericesc.
21° Paresimier cu cântările postuluĭ.
22° Herovico-chinonicar. Doue volume.
23° Dialog în treĭ limbĭ, românesce, rusesce și turcesce.
24° Privighiar.
25° Pocaința saŭ sufletul și trupul.
26° Ințeleptul Archir și nepotul seŭ Anadam.
27° Spitalul amoruluĭ sau cântătorul dureréĭ, 6 tomurĭ în treĭ edițiĭ.
28 Tipicul, bisericesc.
29° O sédătóre la țéră saŭ povestea luĭ Moș-Albu.
30° Proskinitarul Sf. Munte Atos.
31° Triumful bețieĭ saŭ diata.
32° Istoria luĭ Bertoldin.
33° Magazin de deosebite cântece.
34° Antologiă musico-celes, 2 tomurĭ.
35° Mica gramatică musicală.
36° Principie de musică bisericéscă.
37° Năsdrăvăniile luĭ Nastratin Hogea.
38° Culegere de poveștĭ și anecdote.
39° Noul anastasimatar.
40° Leturgia Sf. Vasile și Ión.
41° Cântătorul bețieĭ.

«Anton Pann, maĭ pre sus de tóte, fu inzestrat c'un puternic şi deosebit talent d'a se inspira din geniul poporuluĭ cu care trăise şi pe care 'l studiase cu atâta iubire. Pretutindenĭ, în scrierile sale, chiar şi in cele de la alţiĭ copiate, el a sciut să introducă frumuseţile uneĭ propriĭ creaţiunĭ, ş'acel foc, ş'acele glume pe care — cu tótă lunga-ne amorţire de subt Fanarioţĭ — le întâlnia viĭ-nevatămate în ţĕranul român, subt coliba din Basarabia ca şi pe vetrele din Ilfov, în munţiĭ Olteniei ca şi 'n ţéra Ardéluluĭ.

«D'aceea şi cărţile sale produseră o adâncă mişcare 'n spirite; d'aceea publicul le cumpără pe 'ntrecute şi le citi cu atâta nesaţiŭ, cerêndu-le mereu, ca odinióră Romaniĭ comediile luĭ Plaut.

«Cu ast-fel de inclinărĭ şi subt influinţa acestor simţiminte s'afla pe la 1850, când culese proverbele din *Pov stea Vorbei*, adunate din gura lumiĭ, cum o spune cu atâta sinceritate

«Daca a pus şi aci ceva dintr'al sĕu, acel ceva n'a fost, de bună sémă, de cât priceperea d'a le aseda ast-fel, în cât unul sĕ decurgă dintr'altul sau să se întemeieze pe câte o isorióră ce maĭ tot-dé-una îl însoţesce. Merit mare pentru un cântăreţ de strană, într'o epocă când gloria luĭ Milton şi dulcéţa limbiĭ luĭ Dante turburau somnul rĕposatului Ión Eliade, dar când nimenĭ nu se lăsă ademeni de viersul fermecător al museĭ poporare. Merit mare pentru un biet «dascăl de musichiă» care, oţelit de aprigul despotism subt care se nascuse, încerca sĕ vĕdéscă meritul ţĕranuluĭ ş'ale luĭ moştenirĭ frumóse.

«Pân' atuncĭ nimenĭ, absolut nimenĭ nu se gândise că Românul are o poesie, ş'o prosa, nescrise, dar bine păstrate într'a luĭ memorie. Nimenĭ nu se desfătase de rapitórele-ĭ basme şi de sglobiele-ĭ ghicitorĭ, spuse 'n «şezĕtorile de la ţéră», unde caierul de lână părea că se tórce singur, unde bĕtrâniĭ ţineau şcólă de bune învĕţăturĭ şi povesteau faptele trecutuluĭ, tradiţiunile neamuluĭ.

«Anton Pann fu cel d'întâiu care ne dete o colecţiune de proverbe, o carte de imnurĭ religióse, basme şi poveştĭ versificate, ghicitorĭ, poesiĭ poporare şi descrierĭ de moravurĭ. [1])

Povestea Vorbiĭ, aceea din cărţile luĭ Anton Pann, care ne intereséză maĭ mult, a fost tipărită de autor în doue ediţiunĭ, una la 1847, într'o fascicula; a doua în aniĭ 1852 şi 1853, în treĭ fascicole.

Grupându-se proverbele similare sub un titlu generic ca »*despre frica luĭ Dumnedeŭ*; *despre beţie; despre negoţ*, etc. O mică poveste, care însoţesce fiecare grup de proverbe, servesce ca morală.

Aceste proverbe sunt autentice, înţelegându-se prin acésta că nicĭ unul nu s'a faurit de-a întregul de autor. Culegetorul însă a gasit de cuviinţă se versifice pe unele maĭ cu sémă in ediţia a doua, în care dorinţa de a rima l'a facut să schimonoséscă unele proverbe până într'atât, in cât nu maĭ aŭ nicĭ o asemănare cu cele ce umblă din gură în gură pe buzele poporuluĭ [2]).

---

[1]) G. Dem. Teodorescu, *Cercetarĭ asupra proverbelor romane*, pag. 13.

[2]) P. Ispirescu. *Dicetorĭ populare*, n «Revista pentru Istorie, etc», An. I, Vol. I, p. 224.

In proverbele adunate de Anton Pann unele sunt împrumutate de la Slavĭ saŭ de la Turci, altele par luate de la străinĭ. Orĭ-cum ar fi, trebue să recunóscem că autorul, întrebuinţându-le pentru întâiaşĭ data in românesce, le-a facut să intre în limbă, ast-fel în cât asta-ḑi pot fi privite ca proverbe curat românesci.

In lucrarea de faţa am reprodus atât proverbele din ediţiunea definitivă de la 1852—1853, cât şi pe cele din ediţiunea de la 1889, editată de tipograful P. M. Cucu, reproducere exactă a ediţiuniĭ întâia de la 1847.

Ni s'a părut că comparaţiunea acestor texte presinta un interes deosebit pentru cei ce se ocupa de literatura nóstra populară.

I. C. Hinţescu.

»Proverbele Românilor«, adunate de d-l I. C. Hinţescu, sunt departe de a fi un progres în ramura speciala a literaturiĭ pe care o studiăm.

Ideia D-luĭ Hinţescu de a întruni tóte proverbele Românilor la un loc şi într'un mod cât se póte maĭ complect, era din cele maĭ fericite şi menita să împlinésca un gol simţit în literatura nóstră populară.

Din nenorocire, lucrarea este defectuósă în multe privinţe.

Mai întâiu autorul nu ne arată pentru fie-care proverb numele autorului, cartea şi pagina de unde este luat, ast-fel că pe de o parte orĭ-ce control posibil este înlaturat, pe de alta nu putem sci daca proverbul pe care 'l avem înaintea ochilor este din cutare séŭ cutare provinciă, cules de-a dreptul din gura poporuluĭ, séŭ luat dintr'un autor cu maĭ multa sau maĭ puţină greutate, ori dacă proverbul este cunoscut de d. Hinţescu.

In al doilea rînd, lipsa indicaţiunilor de maĭ sus ne îndreptaţesce să bănuim că multe din proverbele date de d-sa nu sunt românescĭ şi populare, séŭ, în casul

cel maĭ favorabil, nu sunt cunoscute sub forma ce le dă autorul, spre exemplu :

— *Cum e domnul*
Şi servitorul. (p. 47).

— *Aparinţele inşéla.* (p. 95).

— *Care încépe multe*
Finesce puţine. (p. 113).

— *Eu de promisiunĭ am o lada îndesata cu genunchele.* (p. 154).

— *Puterea dă curagea,*
Curagea victoria. (p. 157).

— *Multe rîurĭ fac torent.* (p. 162).

— *Intórce umbrela din cotro vine plóĭa.* (p. 195).

— *Vestmîntul nu face pe om.* (. 200),

— *Viéţă scurtă*
Arta lunga. (p. 201).

De-altminterea un alt publicist din Transilvania, d. Moldovan Gherghely. declară în cartea d-sale »*Roman Kőzmondasoc*« traducere în limba maghiară a *Proverbelor* d-luĭ Hinţescu, că a păstrat numaĭ pe cele curat Românescĭ, de óre-ce în colecţiunea Hinţescu multe proverbe sunt straine.

In al treilea rînd, sistemul de clasare, adoptat de d. Hinţescu, este cu totul defectuos şi d-sa n'a remediat cel puţin acestui reŭ dând un indice alfabetic. Rînduind, într'un mod arbitrar, fie-care proverb după cuvîntul ce 'ĭ se pare maĭ de capetenie, îngreuiéză fórte mult cercetarile. Aşa proverbul

Dupa plóĭe
Vine sóre.

se aflà la pag. 178 la cuvîntul »*Sóre.*« De ce nu s'a aşeḑat la cuvîntul »*plóie*«, unde se va cauta maĭ întâĭ?

Dupa plóie manta, este pus pe pag. 148 la »*plóĭe*«, de şi s'ar fi putut aşeḑa tot aşa de bine la cuvîntul »*manta.*«

»*La riŭ n'a ajuns şi pólcle şi-a ridicat.*« Se află pe pag. 148 la cuvîntul »*pólă.*« De ce nu s'a aşeḑat la

»ríu« séu chiar la *»ajunge«,* caci ideea principala este de a face un lucru *înainte de vreme.*

In afară de defectuositățile arătate maĭ sus, cartea D-luĭ Hințescu maĭ are un mare cusur: de la început până la sfîrșit furnică greșelile de tipar, unele prea grave, provenite de sigur din nebagare-de-sémă, altele care dovedesc că autorul, necunoscênd unele cuvinte din proverbele ce 'ĭ s'aŭ comunicat, séŭ pe care le-a găsit prin cărți, le a înlocuit prin altele avînd aprópe aceeașĭ forma exteriórá, carĭ schimbă însa cu totul înțelesul proverbuluĭ. Așa sunt:

— *Aștépta intaiu să vedem* alba în capestre [1]) (Pag. 3).
— *Cu vreme si cu paĭe*
Musamalele [2]) *se móĭe.* (Pag. 208).
— *A fost la* muĭere [3]) *odata*
Ș'a venit cu rochia spartă. (Pag. 112).
— *In pofida* fratilor [4]) *mănânca frunzele.* (Pag. 149 .
— *Il dete afara 'ndata*
Ca pe-o mésă [5]) *stricata.* (Pag. 45).
— *Lupul e cu numele și vulpea cu* dracul [6]) (Pag. 95).
— *Magarul se vinde tot în* orbul [7]) *armăsarilor.* (Pag. 97 .
— *Se scíe cu* cuĭbul [8]) *la inima.* (Pag. 171).
— *Nu 'ĭ ajungĭ cu* stranutarea [9]) *la nas, de înfumurat ce este.* (Pag. 181).

Unele dintre aceste greșeli sunt cu atât mai grave, că daŭ proverbuluĭ un înțeles cu totul altul de cât cel adeverat, fară ca frasa să remâna neințelésă, astfel că cititorul se póte fórte uș r amăgi.

P. Ispirescu (1830—1887)

Petre Ispirescu, născut la 1830 în Bucurescĭ, a murit în acelaș oraș, către sfîrșitul anuluĭ 1887, după o viéță plină de muncă și rodnică pentru literatura populară.

La 14 anĭ Ispirescu intra ca lucrător în tipografia luĭ Carca-

---

1) Alb în capistere.
2) Mosmónele s ŭ musmule e.
3) Mure.
4) Fragilor.
5) Măsea.
6) Darul.
7) Oborul.
8) Cu ul.
9) S rămurare, str murari

lechi. [1]) După Unire, devine director al tipografiei Naționale, ér la 1854 director al tipografiei C. A. Rosetti. După 2 Maiŭ, în unire cu Sc. Walter și Fr. Göbl, deschide tipografia »Lucratorilor asociați.« Peste puțin timp este numit din nou director al Imprimeriei Statuluĭ. In 1868 demisionéză din acéstă slujbă și întemeĭază tipografia »Laboratorilor Românĭ,« in unire cu Jeorjan, Conduratu, Busnea și preotul Economu. Maĭ târḑiŭ, acésta tipografie rĕmase numaĭ pe séma luĭ și datoriele făcute în acéstă întreprindere abia le a plătit până la césul din urmă.

Fără a maĭ vorbi de «*Legendele și Basmele Românilor*,» care l'a facut cunoscut ca culegetor de literatură, Ispirescu s'a indeletnicit și cu adunarea proverbelor.

La finele primeĭ fascicule din «*Basmele Românilor*,» aparute la 1872, a publicat (pe paginele 164—180) o sémă de proverbe. Acéstă edițiune a devenit atât de rară, în cât nu se afla în nicĭ una din bibliotecile publice din Bucurescĭ, și cu atât maĭ puțin în comerciŭ.

In 1883 începu publicarea uneĭ colecțiunĭ de *Ḑicetorĭ populare*, adunând sub acest titlu atât ḑicerile, cât și ḑicĕtorile propriu ḑise.

In acéstă lucrare Ispirescu a clasat tóte proverbele, pe care le cunoscea personal împreună cu cele culese din gura poporuluĭ sau dintr'o sumă de autorĭ, a căror listă se gasesce în «*Revista pentru Archeologie, Istorie și Filologie*,» (An I, Vol. I, 1883, pag. 225 și 226).

In acésta lucrare Ispirescu, adopta o clasificare cam artificiala. Tóte variantele unuĭ proverb sunt adunate sub acelașĭ numĕr și așeḑate în colecțiune după primele litere ale primeĭ variante.

De pildă variantele de sub No. 2.

A ajuns de la móra la rișnița. (P. p. v. 78.)
Ajunge de la móra la rîșniță. (Hț. 100).
De la móra la rîșniță. (G.)

s'ar fi putut tot așa de bine începe numĕrul cu varianta din urma (a luĭ Golescu) și atuncĭ proverbul, in loc de a fi trecut sub litéra **A**, se așeḑa sub litera **D**.

Acest mod de procedare îngreuiaza cercetarea proverbelor, dar este de creḑut că Ispirescu, dac'ar fi trait in deajuns ca să póte termina lucrarea pe care o începuse, ar fi adăogat un indice la sfîrșitul colecțiuneĭ sale.

---

[1]) Stef De la Vrancea, *Petre Ispirescu* in *Revista Noua* (An I, No. 3).

III

Când am întreprins acéstă lucrare gândul 'mĭ era se studiez asemenarile dintre proverbele române şi cele străine. Am vedut însa, de la inceput, că *încălicum pe la códa caluluĭ*, cacĭ îmĭ lipsia temelia, adică o colecţiune a proverbelor nóstre. Maĭ ciudat mi s'a părut faptul că Românul n'are nicĭ măcar un nume hotărit pentru proverbe. Intîlnim în scrierĭ următórele denumirĭ :

Ion Neculce, I, p. 340), *Cuvînt prost.*
Nic. Costin, (I, p. 72), *Poveste.*
Cronica anonima : *Pilda.*
Dim. Cantemir, (*Ist. Ierogl.*): *Cuvînt bětrân, parimie,* (p. 102); *prostul cuvînt,* p. 152); *precum dic bětrânii,* (p. 246); *cuvînt,* (p. 359).
Dim. Ţichindeal : *Proverbe, dicětori* (cu înţelesul de proverb), *cuvînt, cimilitura* (cu înţelesul de proverb).
Anton Pann : *Proverb, dicala, povestea vorbii.*
Donici : *Vorba cea bětrana, proverbul běranesc.*
Laurian & Maxim : *Vorba bětrânésca.*
Slavici : *Vorba cea veche, di'ala.*
P. Ispirescu : *Povestea ăluia, vorba aluia.*
Gr. Jipescu : *Vorba aluia.*
I. Creanga : *Vorba veche, vorba ceea.*
C. Negruzzi : *Proverb.*
N. Gane : *Vorba ceea, vorba aceea.*
Al. Odobescu . *Vorba, vorba altuia, vorba al ua.*
Varron : *Disa, povestea vorbei.*
Ion Ghica : *Povestea vorbei.*
E. Baican : *Povestea vorb i.*

Aşa fiind, m'am vedut silit, vrênd nevrênd, sa adun maĭ întâiu o colecţiune pe cât se póte maĭ completă de proverbe românesci, şi în urma să studiez asemenarile proverbelor straine cu ale nóstre, studiŭ care de acum este in lucrare şi care va apare îndata dupa tiparirea lucrărei de faţa.

Greutatea pe care orĭ-cine o întîmpină la întocmirea unei colecţiuni de proverbe, a fost semnalata odinióră de Erasm, care a dis cu drept cuvînt :

Perfacile est, aiunt, proverbia scribere cuivis.
Haud nego, sed durum est scribere chiliadas.
Qui mihi non credit, faciat licet ipse periclum,
Mox fuerit studiis æquior ille meis.

Dupa ce am adunat proverbele ce se află în operile cronicarilor şi ale autorilor românĭ contimporanĭ, am

cules şi multe proverbe din gura pop rului, adevĕratul pastrător al limbiĭ. Mulţămita concursuluĭ binevoitor a multor persóne, printre care un numer însemnat de invĕţătorĭ din diferite părţĭ ale ţĕrii, am putut adună un material însemnat, atât in România cât şi in Basarabia, Bucovina, în diferitele provinciĭ ale Ungariei locuite de Românı, în Istria şi în Macedonia.

De şi adunasem un numer fórte mare de proverbe în fie-care ḑi mi se comunicaŭ variante saŭ proverbe nouı şi vedeam că cu greŭ voiŭ putea ajunge la sfîrşitul lucrarei începute.

De aceea, cu parere de reu, am fost nevoit să 'mĭ opresc cercetarile spre a puté stabili, într'un mod definitiv, clasificarea pe care o adoptasem, şi a începe publicarea, remânênd ca să adaog ḑicerile saŭ ḑicetorile carı se vor maĭ aduna de aci înainte în cartea »*Proverbelor asemĕnute*« ce va eşi maı târḑiŭ.

Pentru catalogarea proverbelor, aveam de ales între treĭ sisteme deosebite, carĭ presintau fie-care şi folóse şi neajunsurı.

In cel d'întâiu sistem, pe care l'am şi adoptat, proverbele se impart in capitole, care represintă fie-care o idee generala precum : *Credinţa religiósă*, *Animale*, *Om*, *Viéţa Sociala* etc. In fie-care capitol, proverbele sunt clasate dupa cuvîntul cel maı de capetenie. Aşa, în seria despre animale, tóte proverbele privitóre la cânĭ sunt grupate sub titlul «**câine**», iar cele privitóre la urs, sub titlul «**urs**» etc.

In al doilea sistem colecţiunea întréga a proverbelor se claséză. saŭ după cuvintul principal *(Hinţescu)* saŭ dupa cea d'intâiu litera a proverbuluı *(Ispirescu)*.

In fine, proverbele se pot grupà după înţelesul lor general. Cu acest sistem, care a fost adoptat de Anton Pann, avem capitole despre *dragoste*, *viclenie*, *scumpete*, *dărnicie*, etc.

Al doilea sistem, maĭ cu séma cel adoptat de Ispirescu, este cu totul greşit precum s'a aretat maĭ sus.

Nu se póte tăgădui ca clasificarea adoptată de Anton Pann presintă maĭ multe folóse. Din nenorocire însă sunt multe proverbe, care avênd doue şi chiar maĭ multe înţelesurĭ deosebite, ar trebui să fie repetate de atâtea orĭ în diferitele capitole.

In cel d'intâiu sistem, pe care l'am adoptat după Le Roux de Lincy, dar cu óre-carĭ schimbarĭ însemnate, maĭ cu sémă în ce privesce proverbele morale, aceste neajunsurĭ dispar cu totul. Avem pe de altă parte şi folosul de a gasi, adunate la un loc tóte ḑicerile privitóre la cutare animal, la cutare obiceiu, la cutare idee primordială. La sfîrşitul fie-căruĭ volum am adaogat un indice-glosar, permiţênd cititoruluĭ care caută un proverb privitor la om, la animal, la o planta, etc., d'a 'l gasi îndată în colecţiunea nóstră. Un al doilea indice, pus la finele volumuluĭ din urmă, arata tóte proverbele grupate după înţelesul lor. In sfîrşit, în fie-care capitol, sub fie-care cuvînt măĭ de căpetenie însemnărĭ deosebite înlesnesc aflarea şi gruparea tutŭlor variantelor a unuĭ proverb, carĭ din deosebite cuvinte nu s'au putut aduna sub acelaş numer de ordine.

Proverbele Românilor se împart în douĕ-ḑecĭ şi treĭ de capitole şi anume:

XI. **Proverbe istorice.** *Ţeri. — Popóre. — Oraşe. — Sate. — Localitaţi diverse. Nume proprii.*
XII. **Credinţi, Eresurĭ, Obiceiuri.**
XIII. **Despre viéţa intelectuală şi morala.** *Sufletul şi facultaţile sale.*
XIV. » » » » *Consciinţa şi inima.*
XV. » » » » *Calitaţi şi virtuţi.*
XVI. » » » » *Defecte, viciuri şi crime.*
XVII. **Poveţe şi opriri, maxime, sentinţe, pilde filosoficesci.**
XVIII. **Maxime extrase din diferiţi autori Români.**
XIX. **Maximele lui Iordache Golescu.**
XX. **Asemanarile în literatura poporală.**
XXI. **Asemanarile lui Iordache Golescu.**
XXII. **O semă de idiotisme şi locuţiuni.**
XXIII. **Cimilituri.**

Am dat fie-cărui proverb un numer de ordine, grupând în acelaş numer tóte variantele pe carĭ le am putut aflà. Pentru fie-care ḑicere am dat, pe lângă numele autoruluĭ, titlul carţei şi pagina unde se găsesce, sau numele persónei care mi l'a comunicat, şi localitatea unde se aude. Prin semne deosebite, aşeḑate la stânga proverbuluĭ, se arata dacă proverbul este auḑit sau cunoscut de mine, daca se intrebuinţéza de ţĕrani saŭ numai de scriitori, dacă este dubios. In cât privesce proverbele satescĭ, am impins scrupulositatea atât de departe în cât nu am însemnat ca fiind întrebuinţate de ţerani de cât acele proverbe pe cari le am auḑit la ţéră sau mi s'a semnalat de invĕţatorĭ ca fiind satescí. Am scos din acésta categorie un numer însemnat de ḑiceri care, de şi sunt convins că exista in graiul ţĕranesc, totuşĭ nu am avut ocasia sa le culeg din gura poporului de la ţéră.

Pentru fie-care proverb am aretat deosebitele inţelesuri pe care le are, origina lui când acésta e Românésca, adică când origina proverbuluĭ trebue căutată într'un obiceiŭ, o anecdotă saŭ un fapt din istoria Românilor. In casul acesta, am dat tot-d'auna, fabula saŭ snóva în întregul eĭ după Golescu, Ţichindeal, Anton Pann, Asaki, Donicĭ, Gr. Alexandrescu saŭ Ispirescu, asemănându-le câte odata cu o fabulă corespunḑetóre străina. Am găsit in acest mod de a proceda un îndoit folos : aret origina ḑicereĭ şi pun

sub ochii cititorului bucăţi din toţi scriitorii populari şi fabuliştii români, pre cari mulţi dintre noi nu 'i cunóştem, din nenorocire, de cât din audite. Origina celor-l-alte proverbe se va găsi în »*Proverbele asemanate*,« la locul lor firesc, caci origina proverbelor, pe care le-am numit »universale«, stă în strînsă legătură cu proverbele străine şi numai printr'un studiu special vom stabili, pe cât va fi cu putinţa, origina adeverată a proverbului, séŭ cel puţin poporul de la care l'am imprumutat. Ceva mai mult, când origina românésca mi s'a părut îndoiósă nu am dat'o. Am voit mai bine să fiŭ învinovăţit că am trecut ceva cu vederea, de cât să mi se arunce o vină întemeiată; cu tóte că, într'o asemenea lucrare, e peste putinţă să nu se strecóre greşeli. Nadăjduiesc însă că, cu timpul şi cu concursul cititorilor, voiu putea sa indrept greşelile remase în textul meu.

Pe cât am putut, am aretat pentru înţelesurĭ ca şi pentru diceri, numele autorului séu al persónei de la care le-am aflat.

Ornitologia d-luĭ S. Fl. Marian, mai ales mi-a fost de un fórte mare ajutor pentru capitolul III, despre paserĭ. Spre a nu îngreuia lucrarea şi a nu înmulţi citaţiile, adese-orĭ însă, când explicaţia este luata dintr'un autor care mi-a dat şi proverbul corespundetor, am omis numele seu la înţelesurĭ.

Pentru explicarea înţelesuluĭ m'am slujit câte odată de colecţiunile *H^re des Proverbes* de Mery, *D^re des Proverbes* de Quitard, *D^re les proverbes* de la Mésangère, *Dizionario universale dei Proverbi* de Strafforello, *Proverbi latini* de Vannucci, *Adagia* de P. Manutiu.

Pentru cuvintele aretate maĭ sus, n'am dat în totd'a-una numele autoruluĭ.

Orĭ-unde s'a putut, am citat legendele séu credinţele poporuluĭ privitóre la cer, pămînt, astre, animale, Dumnedeŭ, etc., care staŭ în legătură cu proverbele.

Am dat pentru fie-care locuţiune o frasă luată dintr'un autor bun, prin care se preciséză bine înţelesul

eĭ şi tot-d'odata se arată cum se întrebuinţéza in frasă, lucru adese-orı anevoie de aflat, daca nu 'l scim. Citaţiunile sunt alese maĭ cu sémă din Cronicarĭ, Cantemir, Anton Pann, Ţichindeal, Donicĭ, P. Ispirescu, Creangă şi din Poesiile poporale.

Pentru dialectul macedo-român am reprodus ca mostre al graiuluĭ câte-va anecdote saŭ micĭ istoriόre din gramatica luĭ M. Bojadschi Altele mi s'aŭ comunicat de d-l C. A. Milescu, student la facultatea de litere din Bucurescĭ.

Din când în când, am dat, pe lângă proverbul românesc, şi câte-va proverbe străine corespundetόre. Am găsit doue folόse procedând ast-fel: pe de o parte citirea cărţiĭ va fi, sper, mai plăcută cititorului român, şi pe de altă parte străinul, la nevoie, va pricepe uşor înţelesul general al proverbului românesc, pe care l'are înaintea ochilor, fara a fi nevoit sa se adreseze neîncetat la indicele-glosar in limba francesă de la finele volumuluĭ. Remâne însa, bine înţeles, că acest adaos nu trebue considerat nici măcar ca un început de studiŭ comparativ al proverbelor române cu cele straine.

Proverbele straine, in afară de cele francese, s'au tradus în tot-d'a-una în românesce. Aceste traduceri, şi maĭ cu séma când e vorbă de proverbele macedonene şi istriene, s'au făcut aprόpe ad-literam, cu riscul de a obţine o frasa maĭ greόĭe, din care insa reiese o maĭ mare asemenare a cuvintelor din limbile surorĭ.

Multe din proverbele nόstre populare nu se pot tipări. N'am credut însa de cuviinţă sa le resping pe tόte, şi cititorul, va putea judecà, după proverbele ce va găsi în colecţiunea mea, că am fost în deajuns îngăduitor.

In privinţa locuţiunilor proverbiale şi idiotismelor întimpinam o îndoita şi deosebită greutate, anume dacă dicĕtorile trebuiaŭ puse singure la o parte, saŭ la locul lor, împreună cu proverbele, în fie-care capitol.

Am adoptat acest din urmă sistem, care mi s'a părut maĭ logic şi tot de odata maĭ lesnicios pentru cititor. Numerul ḑicetorilor fiind însa destul de însemnat, le am grupat în urma fie-căreĭ seriĭ a proverbelor la care se referă.

Pentre idiotisme, casul este maĭ gingaş. Ce este un idiotism? Prin ce se deosibesce de locuţiunea proverbiala, care, la urma urmelor, nu este de cât un idiotism special?

Am privit ca idiotisme propriu ḑise, numaĭ idiotismele de sintaxa, după care vin treptat, asemenările *(a dormi ca un buştén),* locuţiunile adverbiale saŭ locuţiunile-asemenarı *(a dormi buştén, a se face bróscă la pamînt)* şi în sfırşit ḑicetorile. Trecerea de la o serie la alta fiind adesea greŭ de apreciat maĭ cu sémă în ce privesce locuţiunile-asemenărĭ, am aşezat în capitolele unde sunt proverbele numaı pe cele maĭ caracteristice din aceste locuţiunı, carı cu anevoie se pot deosebi de ḑicetorile propriu ḑise, ıar pe cele l'alte le am trecut în capitolul XXII, la un loc cu idiotismele de sintaxă.

Nu-mı maı remâne de cât prea plăcuta datorie de a mulţumi tutulor persónelor cu ajutorul cărora am putut întocmi şi publică acéstă colecţiune de proverbe. In primul rînd ţin a arĕtă adinca mea gratitudine D-luı Take Ionescu, ministrul cultelor şi al instrucţiuneı publice, care a bine-voit a luà dispoşiţiile necesare pentru ca biblioteca Statuluı sa 'şı procure şi sa-mı pună la disposiţie tóte cărţile de care am avut trebuinţă, şi a aprobat ca tipărirea întregeĭ lucrărı sa se facă de Stat.

D. Grigore I. Alexandrescu, preşedintele tribunaluluı Çovurluiu, I. Banescu, directorul scóleĭ normale de învețătorĭ din Constanţa, G. Dianu, revisor scolar la Mehedinţı şi în urmă la Argeş, apoĭ un numĕr însemnat de corespondenţĭ, dintre carĭ cea maĭ mare parte învețatorĭ, mĭ-aŭ trămis fórte multe proverbe şi legende. Le mulţămesc dar tutulor, precum şi D-luĭ

Fr. Damé, sub-director al învețămîntuluĭ secundar la ministerul instrucțiuneĭ publice care, punêndu-mĕ în relațiune cu D-niĭ învețătorĭ, mĭ-a înlesnit ast-fel sarcina pe care o luasem asupra-mĭ. Grație concursuluĭ D-lor am putut îmbogați în mod simțitor acéstă culegere de proverbe și stabili multe înțelesurĭ îndoĭóse.

Mulțumesc de asemenea D-lor D. A. Milescu și D. Dan, studențĭ universitarĭ, carora le datorez însemnata colecțiune de proverbe macedo-române întrupată în acéstă lucrare; apoĭ personaluluĭ biblioteceĭ Academiei române și în deosebi D-lui C. G. Cuțiana, sub-director al Bibliotecei centrale, carĭ cu o grabă îndatoritóre mi-a înlesnit tóte cercetările.

Voiu remânea fórte îndatorat tutulor acelora care vor bine-voi a-mĭ semnalà atât lipsurile cât și greșelile de ori-ce natura care s'aŭ putut strecura în acéstă lucrare, cea d'întâiŭ în feliu ei în literatura nóstra. Me voiu folosi de observațiile care mi se vor trămite în edițiunea viitóre a proverbelor române asemănate cu cele straine.

BIBLIOGRAFIE ROMÂNĂ [1]

AUTORI CITAȚĬ.

1. ÁCS (KAROLY). — Magyar, Német, Olasz, Román (Olâh), Csek-tot és Szerb beszélgetések otthon és uton. — Pest, 1859, Kladják Lauffer és Stolp.
2. ACSINTI URICARUL. — A doua domnie a luĭ Neculaĭ Alecsandru Mavrocordat V. V. în Moldova. In Cronicele Românieĭ de Michail Kogălniceanu. — Bucurescĭ, 1872, C. N. Rădulescu.
3. ADRIAN (I. V). — Abecedar Ilustrat. — Botoșanĭ, 1870.
4. ALEXANDRESCU (GRIGORE). — Suvenire chi impresiĭ, epistole, chi fabule — Bucurescĭ, 1847.
5. — Scrierĭ în versurĭ și prosă. — Bucurescĭ, 1893.
6. ALEXANDRESCU (GR. I.) Literatură și sciință. Director Dobrogeanu-Gherea. Vol. II. 1894.
7. ALEXANDRI V. & LASCAR ROSETTI. — Mica colecțiune de 89 proverbe culese de Lascar Rosetti pentru V. Alexandri, urmate de 156 proverbe extrase din *Povestea Vorbeĭ*, manuscris din biblioteca Academieĭ Române.
8. ALEXANDRI (V.). — Opere complecte. IX Vol. – Bucurescĭ, 1875, Socecu & Comp.
9. — Poesiĭ populare ale Românilor. — Bucurescĭ, 1867, Tipografia lucratorilor asociațĭ.
10. — Diverse — Convorbirĭ literare.
11. — Operile luĭ C. Negrutzi, Edit. Socecŭ. Prefață.
12. ANTIM IVIRÉNUL (MITROPOLIT). — Din didahiile ținute în mitropolia din Bucurescĭ. Edit. Dr I. Cornoi. Librăria Socecŭ & Comp. 1895.
13. ARSENIE. — Noua colecțiune de basme, I—II.—Bucurescĭ, 1884.
14. ASAKI (G.).— Fabule. – Jașĭ, 1862.
15. BĂDESCU (A). *preot* c *Marginenĭ. J. Prahova.* — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdĕu.
16. BALĂSEL (TEODOR). *Invĕțător c. Stefănescĭ*, J. *Vâlcea.* — Șezătórea.
17. BARONZI (GEORGE). Limba română și tradițiunile eĭ. — Galațĭ, 1872.
18. BELDIMAN (ALEXANDRU). — Tragedia, saŭ maĭ bine a ḑice jalnica Moldoveĭ întimplare dupa resvratirea Grecilor. – Cronicele Românilor. Vol. III. de Mihail Kogălniceanu, Bucurescĭ 1874.

[1] La începutul ultimuluĭ volum se va complecta, de va fi trebuință, lista corespondenților și a autorilor citațĭ.

19. BENGESCU. — Opere publicate în Convorbiri literare, An. XI—XII.
20. BERTOLDO (VIAȚA LUI) — Chrestomatia româna și Literatura populara româna de Dr Gaster.
21. BIBICESCU (I. G.). — Poesii populare din Transilvania. — Bucuresci 1893.
22. BIBLIE. —
23. BOGDAN (N. A.). — Poveștı și Anecdote.—Saraga, Iașĭ.
24. BOLLIAC (CESAR).— Culegere de mai mulți articoli.—Bucuresci 1861.
25. BUJOR (P.) — Nuvele.
26. BURADA (TEODOR). — Divese. — Convorbiri literare și Revista pentru Istorie, Arhiologie și Filologie.
27. CALENDARIU pe anul dupa Hristos 1829. — Buda, tipografia universitățeĭ unguresci.
28. CALENDARIU pe anul dupa Hristos 1832.— Buda, tipografia universitățeĭ unguresci.
29. CALENDARIU pe anul după Hristos 1841.— Buda, tipografia universitațeĭ unguresci.
30. GALENDAR pe anul 1853. — Tipografia Români-Francesă, Iașĭ.
31. CALENDAR PENTRU TOȚI. — profetic. amusant și popular pe anul comun 1863. — Bucuresci. Edit. Bălaceanu și Varta.
32. CALUGARENI (I.), *învĕțator* c. *Movilem*, J. *Tecuciu*.— Etymologicum Magnum, B. P. Hășdĕu.
33. CANIAN (M.). — Poesii Populare.— Saraga, Iași.
34. CANTEMIR (PRINCIPELE DIMITRIE). — Divanul. — Edit. Academieĭ Române. Bucuresci 1878.
35. — Descrierea Moldavieĭ. — Edit. Academieĭ, Bucuresci 1875.
36. — Istoria Ieroglifica. — Edit. Academieĭ, Bucuresci 1883.
37. — Evenimentele Cantacuzinilor și Brâncovenilor. — Edit. Academieĭ, Bucuresci 1878.
38. CARAGIALI (I. L.).—Teatru. — Edit. Socecu & Comp.. Bucuresci 1889.
39. CARP. (P. P.) c. *Țibănești*, J. *Vasluiu*. — Monitorul Oficial, An. 1895, No. 183, p. 983.
40. CATARGIU (LASCAR), c. *Golașeĭ*, J. *Covurluiu*.—Monitorul oficial, An. 1894, No. 94.
41. CHIBICI-RĔVNEANU (A.). — Diverse. — Convorbiri literare.
42. CIHAC (A. DE).—Dictionnaire d'etymologie Daco-Roumain, 2. Vol. Francfort s M. Ludolphe St. Goar 1870—1879.
43. COLUMNA LUI TRAIAN. — Revista. — B. P. Hașdĕu. An. VII, 1876.
44. CONSTANTINESCU (BARBU). — Carte de citire prelucrată de învețatorii asociațĭ Barbu Constantinescu, Lambrior, Aug. Laurian, St. Mihailescu, I. Manliu. — Partea II, Edit. XV. Socecu & Comp. 1892.
45. — Idem.— Partea III, Edit., XII. — Socecu & Comp. 1893.
46. — Proverbele românesci din colecțiunea Reinsberg-Düringsfeld
47. CONSTITUȚIONALUL. Diar. — Bucuresci.
48. CONVORBIRI LITERARE, An. I—XXIX.
49. CORESSI. — Evanghelie. – Etymologicum Magnum. B. P. Hășdĕu.
50. COȘBUC (G.). — Balade și Idile.—Socecŭ & Comp. 1893.
51. COSTIN (MIRON) — Scrierile lui Miron Costin.— Cronicele Românieĭ de Mihail Kogălniceanu. Vol. I & III, Bucuresci 1872—1874.
52. COSTIN (NICOLAE). — Scrierile lui Nicolae Costin. — Cronicele Românieĭ de Mihail Kogălniceanu, Vol. I & II. Bucuresci 1872.
53. CRACIUNAS (GR) *Invĕțător in Transilvania*. — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdĕu.
54. CRĂSESCU (VICTOR).—Schițe și Nuvele.—H. Steinberg, Bucuresci 1893.
55. CRAINICEANU (Dr G.). — Diverse.—Convorbiri Literare.—An. XXII.

56. CREANGĂ (ION). — Poveştı. — Edit. Grig. I. Alexandıescu, 1890.
57. — Amintiri din copilarie şi anecdote. — Saraea, Iaşĭ 1892.
58. CRISIAN (T). *Invĕ!ator c. Cugieru, Transilvania.* — Etymologicum Magnum, B. P. Hăşdĕu.
59. CRONICA ANONIMA. — Istoria ţereĭ Românescı de la anul 1809 încóce, continuată de un anonim. — Magasin Istoric pentru Dacia. Vol. V, 1847.
60. DAMÉ (FR.). — Nouveau dictionnaire Roumain-Français. Bucarest 1893—1896.—En cours de publication.
61. DELAVRANCEA (ST. .—Trubadurul.—Haimann, Bucurescĭ 1887.
62. DIACONOVICI-LOGA. — Chemare la tiparirea carţilor românescĭ.—Buda, 1821.
63. DONICĬ (A.). — Fabule. Cartea I, Iaşiĭ, la cantora Dacieĭ literare 1840.
64. — Fabule. Cartea II. Fără dată.
65. DONCEV. — Curs de literatura romăna. 1865.
66. DOSOFTEIŬ.—Etymologicum Magnum. B. P. Hăşdĕu.
67. DRAPELUL. — Ḑıar. Bérlad, Tutova.
68. DREPTATEA. — Ḑiar. Banat. 1895.
69. DUMITRESCU (AL.). — Galicisme, proverbe, maxime, barbarisme. — Carol Muller, Bucurescĭ, 1894.
70. EVENIMENTUL. — Ḑiar. Iaşĭ.
71. EMINESCU (M.). — Diverse. — Convorbirı literare.
72. FILIMON (N.). — Ciocoı vechı şi noı.— Revista Româna, 1861—1862.
73. FRÂNCU T. & G. CANDREA. — Rotacismul la Moţı şi Istrienı. — Bucurescĭ, 1886.
74. FUNDESCU (ION C. . — Basme, Oraţiĭ, păcaliturĭ, ghicitorı. — Buucrescĭ 1875.
75. GALLIN, NADEJDE, ŢIGHILIU SI CANDREA.— Carte de citire. 1893.
76. GANE (N.). — Nuvele.—Convorbirı literare 1875—1876.
77. — Poesiı. — Saraga, Iaşĭ.
78. — Diverse. — Convorbirĭ Literare.
79. GASTER (Dr M.). — Literatura populara româna. Bucurescĭ. 2 Vol.
80. — Chrestomatie Româna. 2 Vol. Leipzig – Bucurescĭ, 1891.
81. — Ţiganu ce 'şı-a mâncat biserica. — Revista Tocilescu, I, 1883.
82. GAZETA POPORULUĬ. — Ḑiar. Bucurescĭ.
83. GEORGESCU. *Invĕţator c. Coşorenı, J. Ialomiţa.* — Etymologicum Magnum.
84. GHICA (ION). — Amintirĭ din pribegia dupa 1848. — Socecu & Comp. Bucurescĭ 1890.
85. — Scrisorı catre V. Alexandri.—Socecu & Comp. Bucurescĭ 1887.
86. GIL. — Nuvele. Convorbirı literare.
87. GOLESCI (CONSTANTIN DIN).— Adunare de pilde bisericescı şi filosoficescı. — Buda, 1826.
88. GOLESCU (VORNICUL IORDACHE).— Pilde, poveţuirı i cuvinte adeverate şi poveştı adunate de dumnealuı Vornicul Iordache Golescul, fiul reposatuluı banul Radul Golescul.— Manuscris din biblioteca Academieĭ Române. Proverbele extrase din acest manuscris sunt trecute în PROBERBELE ROMÂNILOR, cu insemnarea : *Mss. I.*
89. — Copie întocmaı a precedentuluı manuscris care se afla depusa la bibliotheca naţională de la Iaşı. Proverbele extrase din acest manuscris sunt trecute în PROVERBELE ROMÂNILOR, cu însemnarea : *Mss. II.*
90. GRADISTEANU (PETRE). — Voinţa Naţionala, An. 1895. — Gazeta Poporuluı. An. 1, No. 192.
91. GRIG. — Nuvele. — Convorbirı literare.
92. GROSSMANN (S. I.). — Dicţionar germano-român. — Iaşĭ. In curs de publicaţie.

93. HALLER (Dr IOSEPH). — Altspanische Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten aus den Zeiten vor Cervantes. Vol. 2.—Regensburg, 1883.
94. HARAM (VASILE). — Carte de lectura, 1894.
95. HASDĔU (B. PETRICEÏCU-). — Etymologicum magnum Romaniae.
96. — Treĭ Craĭ de la Resarit. — Bucurescĭ.
97. — Ion Voda cel cumplit. — Bucurescĭ 1865.
98. — Columna luĭ Traian 1882—1883.
99. — Cuvinte din Betrânĭ. 2 Vol. — Bucurescĭ, 1878.
100. — Traian. — Ziar. An. 1869 No. 63.
101. HELIADE-RADULESCU (ION). — Memoire sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les évenements de 1848. — Paris 1851.
102. — Vocabular de vorbe straine. — Bucurescĭ 1847.
103. — Tandalida.
104. — Biblioteca portativa, LXV.—Poesiĭ inedite.—Bucurescĭ, 1860.
105. HINŢESCU (I. C.). — Proverbele Românilor. — Editura Closius. Sibiu 1877.
106. HODOS (ENEA). — Poesiĭ poporale din Banat. — Caransebeş, 1892.
107. IANOV. — Diverse. — Convorbirĭ literare.
108. IARNIK-BÂRSEANU. — Doine şi strigaturĭ din Ardeal date la iveală de Dr Urban Iarnik şi Andreiu Barseanu.—Bucurescĭ 1885.
109. IDEM.—Dicţionar de proverbe în Calendarul Românilor pentru 1892.
110. IONESCU (I.). — Carte de citire, II. — Ioseph Göbl. Bucurescĭ.
111. — Carte de citire, III. — T. Ioniţiu şi L. Alcalay, Bucurescĭ.
112. IPSILANT V. V. (ALEXANDRU ION). — Pravilnicésca condica a Domnuluĭ Alexandru Ion Ipsilant. — Bucurescĭ 1841.
113. ISPIRESCU (PETRE). — Legende sau Basmele Românilor. — Bucurescĭ 1882.
114. — Snóve sau poveştĭ populare adunate din gura poporuluĭ de un culegetor tipograf. — Ediţia II, cu multe adausc. Bucurescĭ, 1879.
115. — Basme, snóve şi glume adunate din gura poporuluĭ de P. Ispirescu. — Craĭova, 1893.
116. — Pilde şi ghicitorĭ adunate de P. Ispirescu.—Bucurescĭ, 1880.
117. — Pilde, fabule, ghicitorĭ adunate de P. Ispirescu. — Bucurescĭ 1880.
118. — Din povestile unchiaşuluĭ sfatos, basme păgânescĭ întocmite de P. Ispirescu.—Bucurescĭ, 1879.
119. — Dicetorĭ populare. — Revista pentru istorie, archeologie şi filologie. An. I şi II.
120. — Basme, snóve etc., de un culegĕtor tipograf.—Bucurescĭ, 1872, fascicola I. — In Chrestomaţia Româna de Dr M. Gaster. Vol. II.
121. — Diverse. — Convorbirĭ literare.
122. JIPESCU (GLIGORE M.).— Opincaru, cum ieste şi cum trebuie sa hie sateanu. — Bucurescĭ 1881.
123. — Reurile oraşelor. — Bucurescĭ 1884.
124. KOGALNICEANU (MIHAIL) — Şedinţele Divanuluĭ ad-hoc din Moldova. — Respuns Vorniculuĭ Alecu Balş.
125. LAHOVARY (ALEXANDRU N.). — Monitorul oficial. Şedinţa camereĭ din 2 Decembre 1894.
126. LAMBRIOR (A.). — Convorbirĭ Literare. An. VIII—IX.
127. LAURIAN-MAXIM. — Dicţionarul limbeĭ Române. 3 Vol.—Bucurescĭ, 1871—1876.
128. LITA (IOSIF). — *Invĕţător în Transilvania.* — Etymologicum Magnum, B. P. Haşdeu.
129. LUMEA ILUSTRATĂ. — Revistă, An. II. 1894.
130. LUMEA NOUA. — Diar. — Bucurescĭ.

131. LUPESCU (M.). — *Invĕṭator* c. *Brosceni*, J. *Suciava*. — Şezatórea.
132. MAGASINUL ISTORIC PENTRU DACIA. — Volumurĭ IV şi V.
133. MAGIUNCA (S.). — Etymologicum Magnum. B. P. Hăşdĕu.
134. MARIAN (S. FL.). — Nascerea la Românĭ. — C. Göbl, 1892.
135. — Nunta la Românĭ. — C. Göbl, 1890.
136. — Îmmormîntarea la Românĭ. — C. Göbl, 1892.
137. — Ornitologia poporana Romana. 2 Vol. Cernauţĭ, 1883.
138. — Satire poporane Române. — Socecu & C° 1893.
139. — Descântece poporane Române. Suciava, 1886.
140. MATEI BASARAB V. V. — Pravila. — Studiu asupra elementelor grecescĭ în limba Română, de G. Murnu.
141. MAWR (DÓMNA E. B.).— Proverbele Românilor.— Bucurescĭ şi London, 1882.
142. — Analogous Proverbs in ten languages. — London. Elliot Sock, 62, Paternoster Row, E. C. 1885.
143. MEISSNER C. şi V. DOGAR.— Prima carte de lectura, II. Ploescĭ, 1894.
144. MELHISEDEC (EPISCOP). — Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie, An. II. Visita Episcopuluĭ Gr. Ţamblac.
145. MERA (I. T.). — Diverse. Convorbirĭ Literare. An. XVI.
146. MIHAILESCU (S.). — *Invĕṭator*. Şezatórea, An. I.
147. MONITORUL OFICIAL. — Şedinţa din 2 Decembrie 1894; No. 183, din anul 1895.
148. MUNTEANU (G. I.).— Carte de lectura românesca pentru clasele gimnasiale inferiorĭ şi reale. — Braşov, 1861.
149. MURNU (G.). — Studiu asupra elementelor grecescĭ în limba româna. — Bucurescĭ, 1895.
150. NADEJDE (DOMNA SOFIEA). — Fie-care la rîndul seu. — Nuvele.— Samitca, Craiova, 1895.
151. NAUM. — Scrierĭ. — Dictionnaire Damé.
152. NEGRUZZI (C.). — Opere complecte. 3 Vol. — Socecŭ & Comp. 1873.
153. NEGRUZZI (J.). — Diverse. — Convorbirĭ Literare.
154. NECULCE (ION). — Letopiseţul Moldoveĭ. — Cronicele Românieĭ, de M. Kogălniceanu, Vol. II.
155. ODOBESCU ALEXANDRU IÓN).— Pravilnicéscă condica a luĭ Alexandru Ión Odobescu.
156. ODOBESCU (ALEXANDRU, I.). — Scrierĭ literare şi istorice, 3 Vol. — Socecu & Comp., 1887.
157. ODOBESCU-SLAVICĬ. — Carte de citire. — Bucurescĭ, 1893.
158. OMILIAR DE LA GOVORA. — Etymologicum Magnum.—B. P. Hăşdĕŭ.
159. PALODA. — Diar. — Bêrlad, Tutova.
160. PÁLTINÉNU (GR.). — *Invĕṭator, c. Ţiubarĭ, Transilvania*. — Etymologicum Magnum. B. P. Hăşdĕu.
161. PANN (ANTON). — Culegere de proverburĭ saŭ Povestea vorbeĭ. Ediţia Cucu 1889, reproducere după cea din 1847.
162. — Proverburĭ saŭ Povestea vorbeĭ, 3 broşurĭ. — Bucurescĭ, 1852—1853.
163. — Calendar pentru anul 1848.
164. — Nasdravaniile luĭ Nastratin-Hogea. — Bucurescĭ, 1887.
165. — Fabule şi Istorióre, 2 Vol. — Ediţia I, Bucurescĭ, 1841.
166. — Înţeleptul Archir şi nepotul seu Anadam. — Bucurescĭ, 1880.
167. — O şezatóre la ţĕră sau povestea luĭ Moş Albu, partea I, Bucurescĭ, 1851.
168. — Idem, partea II. — Ediţia Lazar, Craiova, 1890.
169. PĂSCULESCU (M.). — La întâlnire, sfaturĭ şi diverse pentru toţĭ, de de M. P. Miosotis. — Tipografia Lazar, Craiova.
170. POMPILIU. — Convorbirĭ literare.

171. POP (EM.), *Invĕţător* c. *Somcuţei-Mare*, Ungaria. — Etymologicum Magnum, B. P. Hăşdĕu.
172. POP-FLORENTIN (ION). — Convorbirı literare.
173. POPESCU (N) — Calendarul Basmelor. An 1881—1882—1883.
174. POPOVICI (G). — Convorbirı literare. An XXV.
175. REINSBERG-DÜRINGSFELD (IDA UND OTTO FREIHERRN VON).—Sprichwörther der Germanischen und Romanischen Sprachen. 2 Vol. — Leipzig, 1875.
176. REVISTA PENTRU ISTORIE, ARCHEOLOGIE SI FILOLOGIE, sub direcţiunea luĭ Grigoriu G. Tocilescu. 1882—1895.
177. RÎURÉNU (I. M.). — Despre datoriile copiilor catre parinţiı lor. — A cincea ediţiune. Bucurescĭ, 1887.
178. — Noue istorióre pentru copiı. — A patra ediţiune. Bucurescĭ 1887.
179. — Morala. — Volumul IV din bibliotheca portativă. Bucurescĭ 1860.
180. ROMÂNIA LIBERA. — No. 838 din 15 Martie 1880. Moş Grăilă.
181. ROSETTI (LASCAR). — Vedĭ ALEXANDRI (V.
182. SAGUNA (MITROPOLIT). — Diverse.
183. SAINÉNU (LAZAR). — Basmele Române. — C. Gobl, 1895.
184. — Ielele, dînsele, vîntósele, frumósele, şoımanele, maıestrele milostivele, zînele. — Bucurescĭ, 1886.
185. — Incercarı asupra semasiologieı limbeı române. — Revista pentru Istorie, archeologie şi filologie. Vol. VI, 1891.
186. — Elemente turcescı în limba romàna. — Revista pentru Istorie, etc. Anul II şi III.
187. — Filosof-Filoscos. — Convorbirı literare. An XXI.
188. SALVIN (G. P.), *invĕţator*. — Şezatórea.
189. SBIERA (ION AL LUĬ G.) — Poveştı poporale românescı. Cernăuţ 1886.
190. SCHULLER (IOHAN KARL . — Aus der Walacheı : Romänische Gedichte und Sprichworter. — Hermanstadt, 1851.
191. SEZATÓREA. — Revista. — Buda-Pesta.
192. SEZĂTÓREA. — Revistă. — Director A. Goroveĭ, Folticenĭ.
193. SEVASTOS (DÓMNA ELENA D. O.) — Poveştĭ. — Saraga, Iaşĭ.
194. SILASÎ (DR. GR.) — Renascerea limbeĭ românescı in vorbire şi scriere. — Stein, Cluşiu 1879.
195. — Apologie. — Stein, Cluşiu 1879.
196. SIMA GR.) — Convorbirı literare.
197. SIMU (R.) *invețator*, c. *Orlat*, *Transilvania*. — Etymologicum Magnum. B. P. Hăşdĕu.
198. SINCAĬ DIN SINCA (GHEORGHIE). - Chronica Românilor. 3 Vol. Bucurescĭ 1886.
199. SION. — Fabule. Bucurescĭ.
200. SLAVICĬ. — Nuvele. — Convorbirı literare. An 1875—1876.
201. SOLOMON. — Paremiile luĭ Solomon extrase din Biblia de la 1688. — Socecu & Co. 1895.
202. SPERANŢIA (TEODOR). — Anecdote populare. I. — Ediţ. II. Basilescu, Bucurescĭ 1892.
203. — Alte anecdote populare. II.—Ediţia I. C. Sfetea, Bucurescĭ 1890.
204. — Tot ancdote populare. III. — H. Steinberg, Bucurescĭ 1893.
205. STAMATI (C.) — Musa.
206. STÁNCESCU (DIMITRIE). — Basme şi Snóve. — H. Steinberg, Bucurescĭ 1894.
207. — Alte Basme. — H. Steinberg, Bucurescĭ, 1893.
208. TEODORESCU (G. DEM.).— Cercetarı asupra proverbelor române. — Bucurescĭ, 1877.
209. — Poesiı populare române. — Bucurescĭ 1885.

210. TEODORESCU (G. DEM.). — Miturı lunare. Vircolacii. — Convorbirĭ literare. — An. XXIII
211. — Viéța și activitatea luı Anton Pann.—I. Göbl, Bucurescĭ 1893.
212. — Operele luı Anton Pann. — I. Göbl, Bucurescĭ 1891.
213. TERA NOUE. — Tomul III. Bucurescĭ 1887.
214. THEODORESCU (G.) *invețator*, Galatz. — Etymologicum Magnum. — B. P. Hășdĕŭ.
215. THEODORESCU (T.) *învĕțător*. — Sezătórea.
216. ȚĬCHINDEAL (DIMITRIE).— Filosoficescı și politicescı prin fabule moralince învețaturı. — Buda 1814.
217. TIMPUL. — Ziar. — Bucurescĭ.
218. TOCILESCU (GR.) — Vedĭ Revista pentru Istorie, etc.
219. — Diverse. — Convorbirı literare.
220. TOMESCU (V.). *Invĕțator*, c. *Buda*, J. *Tecucı*. — Etymologicum Magnum. B. P. Hașdĕu.
221. TRÀILA (PREOT C.), *Temișóra*. — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdeu.
222. TRAIAN. — Diar. Vedĭ Hășdĕu.
223. TRIBUNA. — Diar. Sibiu, 1885. 1894.
224. URECHI (VORNICUL GRIGORI). — Domniĭ Moldoveĭ. — Cronicele României de M. Kogălniceanu, Vol. I.
225. URECHIĂ (V. A.). — Legende Române. — Socec & Comp. 1891.
226. — Diverse. — Convorbirı Literare, An. XXI.
227. VACĂRESCU (IÓN). — Opere. — Etymologicum Magnum. — Convorbirı literare, An. XVIII.
228. VARRON (C.). — Nopțile lungı sau poveștı, fabule și anecdote. — Brăila. 1877.
229. VALENTINEANU (I. G.) Cugetarı, maxime, proverbe, anecdote. — Bucurescĭ. 1890.
230. VOINȚA NAȚIONALĂ. — Diar. Bucurescĭ.
231. VOINȚA PRAHOVEĬ. — Diar. Ploescĭ.
232. WANDER (K. F. W.). — Deutsches Sprichwörter. — Lexikon. 5 Vol — Brockhaus, Leipzig, 1867—1880.
233. ZILOT ROMÂNUL. — Cronica inedita. — Columna luĭ Traian, 1882 până la 1883.
234. — Scrierı inedite. — Revista pentru Istorie, etc, An. III, 1885.
235. — Jalnica cântare. — Revista pentru Istorie, etc Vol. VI. 1891.

CORESPONDENȚI.

236. ALEXANDRESCU (GRIGORE I), *președinte tribunal Galatz*, J. Covurluiu.
237. ALEXANDRESCU (A.) c. Hirșova, J. Constanța.
238. ARBORE (ION), *inginer*, J. Buzĕu.
239. BALLY (COSTACHE), *proprietar*, c. Cârlomănescĭ, J. Tutova.
240. BĂNESCU (ION), *profesor*, Roman, J. Roman.
241. BUDISTEANU (MAIOR P.), Bucurescĭ, J. Ilfov.
242. BUDISTEANU (Da V.), Bucurescĭ, J. Ilfov.
243. BUNGEȚIANU (PREOT C.), *Invĕțator*, c. Cosovĕț, J. Mehedințĭ.
244. CALOĬ (Da S.), Bĕrlad, J. Tutova.
245. CANIAN (M.), J. Iașĭ.
246. CIORICE (PREOT D.), *Invĕțator* c. Merenĭ, J. Olt.
247. CONSTANTINESCU (I. N.), c. Ciulnița, J. Ialomița.
248. CORBIȘ (GRIGORE), c. Cândeștĭ, J. Némțu.
249. COSTACEA, *profesor* c. Galațĭ, J. Covurluiu.
250. COSTACHE (ION), c. Gadințĭ, J. Roman.

251. DAMÉ (Da EUGENIA), Bucurescĭ, J. Ilfov.
252. DIANU (G.), *Revisor scolar*, J. Mehedinţĭ şi în urmă Argeş.
253. DUMITRESCU (MARIN), Bucurescĭ, J. Ilfov.
254. DUMITRESCU (I.). *Invĕţator*, c. Gănciova, J. Dolj.
255. DUMITRU (MARIN), c. Moţaenĭ, J. Dîmboviţa.
256. DUNCA (TITUS), *Inginer*, Tulcea, J. Tulcea.
257. ENESCU (H. D.), *Invĕţător*, c. Zamostea, J. Dorohoĭ.
258. FOCHIDI (ALEXANDRU), *proprietar*, c. Urzicenĭ, J. Ialomiţa.
259. FORESCU (VASILE), c. Folticenĭ, J. Sucĭava.
260. FRUMUSANU (TITU), *avocat*, c. Tîrgu-Jiu, J. Gorj.
261. GABRIELESCU (ION), *inginer*, Tîrgovişte, J. Dîmboviţa.
262. GABUNEA (C.), *inginer*, Slatina, J. Olt.
263. GLODARU (ANICA), Sibiu, Transilvania.
264. GR... Da ELENA), Bucurescĭ, J. Ilfov.
265. HARAM (VASILE), *Invĕţator*, c. Griviţa, J. Tutova.
266. HUIBAN (MARGHIÓLA), c. Avramescĭ, J. Tutova.
267. ILASEVICI (I.), *Invĕţator*, c. Stubenĭ, J. Dorohoĭ.
268. ILIES (PETRE), *inginer*, Pitescĭ, J. Argeş.
269. IONESCU-GION, Bucurescĭ, J. Ilfov.
270. IONESCU I.), *Invĕţator*, c. Beciu, J. Olt.
271. IONESCU (G. , *Invĕţator*, c. Beciu, J. Olt.
272. IONESCU N. GH.), *Invĕţator*, c. Mamorniţa, J. Dorohoĭ.
273. IORGULESCU (I.), *Invĕţator*, c. Baia-de-arama, J. Mehedinţĭ.
274. ISTRATESCU (I.), *Invĕţator*, c. Cobia, J. Dîmboviţa.
275. J... (Da Z.), c. Fedeştĭ, J. Tutova.
276. JUVARA (N. , c. Popenĭ, J. Falciu.
277. JUVARA (ALFRED), c. Bĕrlad, J. Tutova.
278. JUVARA (HENRI), c. Bĕrlad, J. Tutova.
279. J... (Da AGLAÉ , c. Bĕrlad, J. Tutova.
280. KRUPENSKI (Dra SAFTA), c. Beţescĭ, J. Némţu.
281. LAMBRINO Da SMARANDA), c. Găeştĭ, J. Falciu.
282. LUPAN (CĂPITAN), Fălciu, J. Falciu.
283. LUPESCU M.), *Invĕţator*, c. Brosenĭ, J. Sucĭava.
284. LUZZATTO Dra P.), c. Iaşĭ, J. Iaşĭ.
285. MAGURA (I.), *profesor*, J. Prahova.
286. MARACINA (C.), *inginer*, Slatina, J. Olt.
287. MARIN (ILIE , Bucurescĭ, J. Ilfov.
288. MARINESCU (ANDREĬ), *invĕţator*, c. Humele, J. Argeş.
289. MARINESCU (I.), *invĕţator*, c. Bradu-de-Jos, J. Argeş.
290. MARTINIAN (AL.), Bucurescĭ, J. Ilfov.
291. MATAC, *inginer*, Bucurescĭ, J. Ilfov.
292. MEISSNER (C.), *profesor*, Iaşĭ, J Iaşĭ.
293. MICLESCU (Dra EUFROSINA CAT.), Berlad, J. Tutova.
294. MICLESCU LOCOTENENT C C.), c. Miclescĭ, J. Vasluiu.
295. MICU (GHEORGHE), c. Băseştĭ, J. Fălciu.
296. MICU (ION), c. Băseştĭ, J. Fălciu.
297. MOTAS (VASILE), c. Adâncă, J. Dîmboviţa.
298. MUSICESCU (GAVRIL), *profesor*, Iaşĭ, J. Iaşĭ.
299. N*** c. Găescĭ, J. Dîmboviţa.
300. NIŢA BIRJARU, c. Pitescĭ, J. Argeş.
301. NIŢESCU (IÓN , *invĕţator*, c. Viespescĭ, J. Olt.
302. OLARU (ILEANA), c. Crângu, J. Tutova.
303. PASCAL (MIHAĬ), *profesor*, Bucurescĭ, J. Ilfov.
304. PETRESCU (I.), c. Bucurescĭ, J. Ilfov.
305. PETRESCU (AT. , *inginer*, Curtea-de-Argeş, J. Argeş.
306. PONICĬ (Da E.), *institutóră*, Cernavoda, J. Constanţa.
307. POPESCU (EM. , *invĕţator*, c. Ciocănescĭ-Mărginenĭ, J. Ialomiţa.

308. PROCOPIESCU (TR.), *învĕţător-diriginte*, c. Islaz, J. Romanaţĭ.
309. ROMASCU (GHEORGHE), c. Urdeştĭ, J. Fălciŭ.
310. ROSETOS (ION), *inginer*, c. Roman, J. Roman.
311. SCUREIU, *Revisor scolar*, Bacău, J. Bacăŭ.
312. SION (Dª PROFIRA), c. Bêrlad, J. Tutova.
313. SPERANŢIA (TEODOR), *profesor*, Iaşĭ, J. Iaşĭ.
314. STOIAN (VASILE), c. Oltcniţa, J. Ilfov.
315. ŢARCUS (N.), *învĕţător*, c. Piscu, J. Covurluiŭ.
316. TEODOR (LISEVETA), c. Bêrlad, J. Tutova.
317. TITORIAN (I.) *profesor*, Basarabia.
318. VĂCĂRESCU (ION), *picher*, c. Măcin, J. Tulcea.
319. VARLAM (T.), *învĕţator*, J. Putna.
320. VASILE (I.), c. Vadu-Lat, J. Vlaşca.
321. VASILE A LUI STAN, c. Rucăr, J. Muscel.
322. WELTZ (CĂPITAN), c. Constanţa, J. Constanţa.
323. ZAMFIRESCU-DIACON (K. A.), *învĕţător*, c. Ştĭubenĭ, J. Dorohoĭ.
324. Z * * * (Dª EC.), c. Bêrlad, J. Tutova.
325. ZANNE (Dra ALEXANDRINA), c. Bucurescĭ, J. Ilfov.
326. ZANNE (Dª VICTORIA), c. Bucurescĭ, J. Ilfov.
327. ZANNE (DIMITRIE), *arhitect*, c. Bucurescĭ, J. Ilfov.

BIBLIOGRAFIE

PENTRU

DIALECTELE DIN ISTRIA ŞI MACEDONIA

AUTORĬ CITAŢĬ

1. BAGAVŬ (ANDREIUL AL.) — Carte de alegere scrisă în dialectul Macedo-Român. — Bucurescĭ 1887.
2. BOJADSCHI (MIHAI G.) — *Γραμματικη Ρωμανικη ητοι Μακεδο-Βλαχικη, υπο Μιχαηλ Γ. Μποϊατζη.*—Bucurescĭ, 1863. Ediţie identică cu acea din Viena 1813.
3. LAURIAN & MAXIM. — Dicţionarul limbeı române. — Bucurescĭ 1871—1876.
4. MIKLOSICH (Dr FRANZ). — Rumunische Untersuchungen. Istro und Macedo-Rumunische Sprachdenkmähler. — 2 Broşure. Carl Gerold's, Wien 1881—1882.
5. WEIGAND (GUSTAV). — Die Aromunen, etnographisch-philologisch-historische untersuchungen über das volk der sogenanneten Makedo-Romanen oder Zinzaren von Zweiter Band-Volks litteratur der Aromunen. — Leipzig, 1894.

CORESPONDENŢĬ.

6. BUĬA (Da ATHENA), c. Ochrida, Macedonia.
7. CAPSALE (XENOFONTE), *student*, c. Pîrlepe, Macedonia.
8. DAN (D.), *student*, c. Nevesca, Macedonia.
9. GHIOCA (CONSTANTIN), c. Bıtolia, Macedonia; prin D. Jeronimy.
10. META (CONSTANTIN), *student*, c. Molovişte, Macedonia.
11. MILESCU (D. A.), *student*, c. Gopeşĭ, Macedonia.
12. N. ST., c. Nijopole, Macedonia; prin D. Ieronimy.

SEMNE CONVENŢIONALE.

* Proverbe cunoscute personal de autor saŭ culese de dînsul.
△ Proverbe sătescĭ.
Proverbe întrebuinţate numaĭ de literaţĭ.
● Proverbe dubióse sau traduse din cele străine, carĭ însă nu s'au depărtat pentru diferite motive.

PROVERBELE ROMÂNILOR

CAPITOLU I

NATURA FISICĂ

An. — Anotimpurĭ. — Astre. — Ceasurĭ. — Ḑile. — Sĕrbătorĭ. Timp. — Variaţiunĭ climaterice.

ALBA

Veḑĭ *Balaia.*

1 * △ **A sosit, a intrat alba în sat.**

P. Ispirescu, *Leg.* 316 & 380. — G. Dem. Teodorescu. *Cerc.* 57. — Fr. Damé, I, 56.

De obiceiŭ, acéstă ḑicătóre are înţelesul de: începe a se lumina de ḑi. Ispirescu a întrebuinţat adeseorĭ o formă care se apropie mult de acésta: »ce făcŭ el, ce nu făcŭ, că vĕḑu *albul ḑileĭ.*« *Leg.* p. 102.

Câte-odată, însă fórte rar, *a intrat alba în sat* se referă la ninsóre ca în exemplul citat de D. Şaineanu, în *Semas.* p. 357: cât ţinu vara, băiatul moşuluĭ trăi cum trăi, târîş-grăpiş, dar, *când veni alba în sat,* şi nu maĭ fu chip de muncă, sărăcia începŭ să-şĭ arate colţiĭ sĕĭ ceĭ scălămbăieţĭ. *Cal. 1881,* p. 52.

AN

Veḑĭ *Astă-ḑĭ, Ceas.*

2 **O mie de anĭ ca ḑiua de ierĭ.**

Iord. Golescu, *Mss. II, Asem.* 4.

Vremea trecută nu se maĭ întórce, şi ceea ce nu aĭ făcut ierĭ, la ceasul priincios, nu 'l veĭ putea face nicĭ într'o mie de anĭ.

3 **Miljar (de) lu anji nu va zia de ierı.**

FR. MIKLOSICH, *Rum. Under.* I, 13.

Adică: o mie de anĭ nu face ḑiua de ierĭ. Proverbul istrian are acelaş înţeles ca cel de maĭ sus, exprimat însă cu maĭ multă tărie.

4 **De cât la anul un boŭ mai bine aḑı (astăḑi) un oŭ.**

A. PANN, *Edit.* 1889. p. 145 & III, 117. — HINŢESCU, 18. — LAURIAN & MAXIM, I, 546. — HĂŞDEU, *Etym. Magn.* 1135.

* △ *De cât la anul un boŭ maĭ bine acuma un oŭ.*

V. FORESCU. *Folticenı, J. Suceava.*

Veḑı *Astă-ḑi.*

Maĭ bine stapânirea unuĭ lucru mic de cât făgăduiala saŭ speranţa unuĭ lucru cât de mare.

5 **Anıı nu pot aduce ce aduce ceasul.**

M. COSTIN. ap. HĂŞDEŬ, *Etymolog. Magn.* 1124.

Aceea însa ce nu póte aduce şi pricinui aniĭ şi stradania, pricinuesce câte-odată ceasul şi norocul.

IAN. VĂCĂRESCU. ap. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.* 1124.

* △ *Ce aduce ceasul n'aduce anul.*

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 75.— LAURIAN & MAXIM, I, 519.— I. G. VALENTINIAN, 47. — *Abecedar ilustrat,* 26. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea. J. Dorohoı.*

De multe orĭ nu aduce anul ce aduce ceasul.

A. PANN. *Ediţ. 1889.* p. 41 & I, 151. — HINŢESCU, 4.

* △ *Nu aduce anul ce aduce ceasul.*

I. CREANGĂ, *Pov.* 235. — F. DAMÉ, I, 43. — I. G. VALENTINIAN, 7. — *Lumea ilustrata.* II. 965.

Când va vrea norocul sa-şı întórcă pasul;
Nu aduce anul ce aduce ceasul.

A. PANN, I, 34.

Când norocul schimbă pasul,
N'aduce anul ce aduce ceasul.

A. DONICĬ, II. 43.

• *Ce aduce minutul, n'aduce anul.*

BARONZI, 53.

• *N'aduce anul ce aduce minutul.*

G. MUNTEANU, 31. — HINȚESCU, 4.

* *Çi aduçe óra, nu aduçe anlu.*

C. GHIOCA, *Bitolia, Macedonia.*

* *Çe aduçe óra, nu aduçe anlu.*

D. A. MILESCU. *Gopeşi, Macedonia.* — D. DAN, *Nevesca, Molovişte, Macedonia.*

Arată întêmplările vremiĭ, de multe orĭ însă, precum dice Dim. Cantemir : *Ce graba în ceas şi cu sila nu isprăvesce, aceea delungarea vremiĭ şi meşterşugul biruiasce.*

6 **Până la anul or măgarul, or samarul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 59.

Până la anul orĭ armăsarul, orĭ samarul.

A. PANN, *Edit.*1889, p. 145 & III, 117; *Nast.-Hogea*, 46.

* *Până la anul orĭ móre măgarul, orĭ piere samarul.*

A. PETRESCU, J. *Ilfov.*

Adică : va peri, şi însemnéză întêmplările vremiĭ. (GOLESCU). Se dice şi despre făgăduielile nesigure.

In Năsdrăvăniile luĭ Nastratin-Hogea, p. 26. A. Pann ne povestesce o istorióră a-căruĭ titlu este chiar dicătórea despre care vorbim.

Un turc bogat avea un măgar la care ținea fórte mult. Nastratin-Hogea, vĕdêndu-l, propune bogatuluĭ ca într'un an de dile să învețe pe măgar a vorbi. Se învoiesce şi plécă acasă cu noul sĕŭ şcolar. Când nevasta sea il vĕdù ast-fel însoțit, şi audi despre tocméla făcută, se uită la dênsul credêndu'l eşit din fire.

Fiĭ pe pace, el îĭ dise . . . .
. . . . . Până la anul câte căciulĭ nu rĕmân
Intr'acéstă 'ntinsă lume pustiĭ şi fără stăpân!
Asemenea până atuncea orĭ se 'ntêmplă de mor eŭ,
Orĭ cum-va se bolnăvesce şi móre şcolarul meu.

La sfîrşitul anuluĭ nu murise măgarul, dar învĕţase, cu ajutorul uneĭ nuele des întrebuinţată, să rĕspundă la anumite întrebărĭ prin diferite mişcărĭ ale trupuluĭ.

Stăpânul dobitoculuĭ, mulţumit de ceea-ce vĕḑuse, se învoi ca măgarul să maĭ urmeze învĕţaturile iscusituluĭ dascăl, până ce va vorbi cum se cade, şi nu numaĭ prin semne.

Intors la el acasă, Nastratin-Hogea nu maĭ sili dobitocul, sciind că maĭ mult de atâta nimic nu va folosi; dar se gândi să 'l înveţe să mănânce puţintel, şi 'l învĕţă până ce bĭetul măgar muri, ca şi Iapa ţiganuluĭ tocmaĭ când se obicĭnuise a nu maĭ mâncà.

7 * △ **Cine a murit an, an s'a îngropat.**

M. Lupescu, *înv.* c. *Broscenĭ*, J. *Suceava.*

Intêmplările trecute, lesne se uită.

8 **An scuipam în ıarbă**
Şi estimp în barba.

A. Pann, 1889. p. 171 & II. 146.— Hinţescu, 54. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.* I, 231.

Arată tristele urmărĭ ale bĕtrâneţelor, carĭ, precum ne învaţă o altă ḑicere, nu vin singure, ci cu multe nevoĭ.

9 **An s'a ars, şĭ iestimp sufla.**

Iord. Golescu. *Mss.* II, 3.

Se ḑice pentru ceĭ zăbavnicĭ ce nu urméză la vreme (Golescu).

10 **De cât o miè de anı rĕı, maı bine unul bun.**

Hinţescu, 4.

Maĭ bine o viaţă scurtă şi bună de cât să trăiescĭ anĭ mulţĭ, în lipsă şi nenorocirĭ.

Sfântu Iôn-Gură-de-aur, în omilia LXXIV, întrebuinţéză proverbul elin : *Sa-mĭ vie ceva dulce şi delicios*, *şi sa mor.* Idee pe care germanul o exprimă într'un mod maĭ prosaic, când ḑice : *Ein gutes Maht und dann der Galgen!* [1]) şi francesul prin : *Courte et bonne,* care se apropie maĭ mult de ḑicătórea românéscă.

11 * △ **Până la anul câte capete rĕmân fară căciula.**

A. Petrescu. J. *Ilfov.*

* △ *Până la an multe căciulĭ rĕmân fără stăpân.*

P. Ilieş. J. *Argeş.*

[1]) O masă bună şi pe urmă spênḑurătóre.

Până la anul câte căciulı rĕmân
Intr'acéstă 'ntinsĭ lume pustiă şi fara stapân.

A. PANN., *Nastratin-Hogea*, 49.

Arată întêmplările vremiĭ, şi ne învaţa a nu lăsa pentru maĭ târḑiŭ, ceea ce putem face îndată.

12 **Pĕ tot anul**
Şî găvanul.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 58. — A. PANN, *Edit.* 1889, p. 103.

Până la anul
Şi gavanul.

A. PANN, II, 108.— HINŢESCU, 4.— HĂŞDEŬ. *Etym. Magn.* 1135.

* *Anul şi gavanul.*

I. BĂNESCU. *prof.* J. *Roman.*

Se ḑice pentru cele ce nasc pĕ tot anul (GOLESCU).

13 **De cât un an ciôra, maı bine o ḑi şoim.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 116. — S. FL. MARIAN. *Orn.* II, 37.

Veḑĭ *Ḑi, Sĕptĕmâna, Vêra.*

Adică să poftim maĭ mult la cele de cinste (GOLESCU). — De cât să traiescĭ un an întreg, nebăgat în sémă saŭ privit cu dispreţ, maĭ bine o ḑi om însemnat, cu vaḑă şi cinstit de toţĭ.

14 **La anul vĕ voiu câte un baboiŭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 37.

Uréză spre scădere (GOLESCU).

15 **Buri anji 'envetzu a spendéj, cativi 'envetzu a sparéj.**

FR. MIKLOSICH, *Rum. Under.* I, 7.

Acest proverb romano-istrian însémnéză : aniĭ bunı (ne) învaţă a cheltui, (ceĭ) rĕĭ (ne) învaţă a pune de o parte.

16 * △ **La anul cu brânza.**

Adică nicĭ-odată. Avem sĕptĕmâna brânzeĭ, dar anul cu brânză nu e, de cât un vis plăcut, pentru bĭetul Român, care maĭ mult postesce în tot cursul anuluĭ.

D. Grigore Alexandrescu mi-a comunicat că, în Moldova, acéstă

ḑicĕtóre se întrebuințéză ca de obiceiŭ sub forma : *atâta pagubă, şi la anul cu brânză*, pe la iarmaróce de unde a cules'o.

In ultima sĕptĕmână a postuluĭ de Crăciun se adun mulțĭ vînḑĕtorĭ de mascurĭ, pe la iarmaróce, cu mascurĭ de vînḑare. Cumpĕrătoriĭ, cari de maĭ multe orĭ sunt însu-şĭ consumatorĭ, caută se cumpere câte un mascur ca sa-l taie de Crăciun. Vînḑĕtorul cere un preciŭ, cumpĕratorul da unul maĭ puțin; începe tocméla, se face vorbă, şi daca nu se pot împăca, atuncĭ vînḑĕtorul ḑice : *atâta pagubă şi la anul cu brânza*, adica : atâta paguba să am, căcĭ rĕmân cu marfa, dar tu, cumpĕrătorule, aĭ sa începe anul cu brânză iar nu cu carne de mascur cum este obiceiul. Să fie Crăciunul sătul cu brânza este o zeflemea adresată cumpĕrătoruluĭ.

Expresiune întrebuințată de ceĭ betrânĭ ca un augur : daca o afacere a mers bine anul acesta, la anul să fie în reŭ. Saŭ când se aplică la feciorie, însémna că la anul fecióra să fie căsătorită. G. Dian. *Rev. Scol*, *Mehedințĭ.*

17 * △ **La anul si la mulțı anı.**

Mod proverbial de a saluta în anumite împrejurărĭ, ca la anul noŭ, la serbarea ḑileĭ de nascere, etc.

ANA-FOCA

18 △ **In ḑiua de Ana-Foca gıóca sórele în apa.**

S. Magiunca. în *Etym. Magn.* 1154.

Ḑicĕtóre din Transilvania. Poporul numesce *Ana-Foca* ḑioa de 1 Iulie. Veḑĭ *Etym. Magn.* p. 1154.

19 △ **In ḑiua de Ana-Foca arde pétra în apă.**

S. Magiunca. în *Etym. Magn.* 1154.

Ḑicĕtóre din Transilvania.

20 △ **In ḑiua de Ana-Foca cine lucra la vie, i se usuca via.**

T. Crişian. în *Etym. Magn.* 1154.

Ḑicĕtóre din comuna Cugieru în Transilvania.

APRILIE

Veḑĭ *Prier.*

21 **De Avrilu dulc'i durmi.**

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.* I, 16.

Veḑĭ *Martie.*

Proverb româno-istrian care se trage de la cel triestau : *Aprile, dolce dormire*, în Aprilie somnul e dulce.

22 **Avrilu nu te rescuperi; Maju (cie) zalic cià. Romaicu caemaeşa ia. Zodnjacu respólja te.**

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 16.

Proverb români-istrian care nu este decât traducerea proverbuluĭ triestan: *D'Aprilo no ti scoprire; di magio va adagio. Giugno, buta zo el cudegugno. Lujo des pujate,* adică: In Aprilie nu te descoperi; în Maiŭ mergĭ încet. In Iunie aruncă-ţĭ cămaşa. In Iulie rĕmâĭ gol.

APUS

23 **Când se vede la apus o sprîncénă luminósa, s'aşteptă să vie o vreme frumósa.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 35.

Vedĭ *Sóre.*

Adică după întristare, când norocul ne zimbesce, asceptăm bună nădejde. (GOLESCU). — La origină a fost un proverb meteorologic precum se vede la cuvêntul *sóre.*

ARMINDEN

24 △ **Daca nu se sèmana cucuruzul pâna la Arminden, poţi sa bagi mestecaul mamaligei în foc.**

R. SIMU. *Etym. Magn.* 1709.

Vedĭ *Maiu.*

Ḑicĕtóre din comuna Orlat, in Transilvania. Numele de Arminden se dă de popor ḑileĭ de 1 Maiŭ (St. Irimie). A se vedea: ***Etym. Magn.*** p. 1709

25 **In ḑiua de Arminden sa bei vin roş că sĕ înnoesce sângele.**

Şeḑetóre, I, 128.

Vedĭ *Maiu.*

Ḑicĕtóre din judeţul Suciava. Serbarea ḑileĭ de 1 Maiŭ, cu petrecerĭ şi bĕuturĭ, este destul de cunoscuta tutulor pentru ca să nu am nevoie să staruesc asupra înţelesuluĭ.

ASTĂ-ḐI

Vedĭ *a Fura.*

26 ● **Pentru gaina de mâne, oul de asta-ḑĭ lasă.**

D. CANTEMIR. *Ist. Ierogl.* 206.

Se ḑice despre ceĭ lacomĭ, carĭ pe nădejdea unor făgăduielĭ saŭ speranţe marĭ, însă indouióse, scapă din mână un lucru maĭ mic,

însă dobândit. Latinii diceaŭ de asemenea : *Maĭ bine oul astă-dĭ, de cât găina mâine.* Turciĭ aŭ un proverb identic.

De óre-ce nu am aflat nicăierĭ, şi numaĭ în operile luĭ D. Cantemir, acest proverb, sub acéstă formă, e probabil că autorul l'a luat din limba turcéscă. Vedĭ proverbul 28.

27 A da adı un oŭ ca sa capeţı mâine un boŭ.

Al. Odobescu, I, 326.

A da puţin pentru a dobândi mult saŭ, cum diceaŭ Latiniĭ : *pileum donat, ut pallium recipiat ;* dă o pălarie, ca sa priméscă o manta.

28 Maj bire asteze ovu nego mâre galjira. [1]

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.* I, 12.

Adică maĭ bine puţin şi îndată, de cât mult în aşteptare.

29 Maı bine asta-dı un oŭ, de cât la anul un boŭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 106.

* △ *Maĭ bine adĭ un oŭ*
De cât mâine un boŭ.

Hinţescu, 138. — Baronzi, 69. — G. Munteanu, 150. — Károly Ács, 79 & 82. — I. Rîureanu. *Dat. Cop.* 96.—Em. Popescu, *inv. c. Ciocanesci-Margineni, J. Ialomiţa.*

Maĭ bine asta-dı un oŭ
De cât mâine un boŭ.

C. Boliac. 175. — Reinsberg-Düringsfeld, I, 381. — I. G. Valentineanu, 9.— I. M. Rîureanu. *Morala,* IV. 215. — *Abecedar ilustrat,* 24.

* △ *Maı bine asta-dı oul,*
De cât mâine boul.

N. Gh. Ionescu. *inv. c. Mamorniţa, J. Dorohoı.*

* △ *Maĭ bine adı un oŭ,*
De cât la anul un boŭ.

K. A. Zamfirescu-Diacon, *învĕţ. c. Stiubienii, J. Dorohoı.*

---

[1] Maĭ bine astă-dĭ oul, decât mâne găina.

* △ *Maĭ bine este a primi astă-ḑĭ un oŭ, de cât să aştepţĭ până la anul un boŭ.*

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*—P. Ispirescu, ap. Gaster, II, 376.

Maĭ bine acum un oŭ
De cât la anul un boŭ.

C. Negruzzi, I, 248. — Laurian & Maxim, I, 139, 242, 560. — Da E. B. Mawr, 15. — Fr. Damé, I, 135.

De cât mâine un boŭ
Maĭ bine aḑĭ un oŭ.

Baronzi, 55.

Cama ghine az un oŭ
De cât mâne un boŭ.

Weigand, II, 276, *Kruşevo.*

Veḑĭ *An.*

Adică maĭ bine puţin şi peşin, decât mult şi adăstând (Golescu). Francesul ḑice ca şi noĭ:

Mieulx vault promptement un oeuf
Que demain un boeuf.

Secol XVI.

30 **Asta-ḑı eştı, mâne nu estı.**

N. Costin. *Letop. Mold.* 101.

Asta-ḑı câţı mâncăm şi bem,
Şi mâine nu maĭ suntem!

A. Pann, III, 140.

Arată, ca şi următorul proverb, că omul póte muri dintr'un ceas în altul, şi că ḑilele luĭ, precum ḑice Biblia, sunt ca florile câmpuluĭ, astă-ḑĭ verḑĭ şi inflorite, mâine veştede, uscate şi culcate la pământ.

31 **Aḑı, mie, mâine ţie.**

Hinţescu, 1. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.* I, 228.

Astă-ḑı la mine, mâine la tine.

Reinsberg-Düringsfeld, I, 383.

Astaze mire, mâre ţie. [1])

Fr. Miklosich, *Rum. Under.* I, 7.

[1]) Astă-ḑĭ mie, mâine ţie.

Róta norocului se învêrtesce, suind şi coborînd, pe rând, pe fiecare dintre noĭ.

32 **Astă-ḑı pe mine, mâine pe tine.**

Da E. B. Mawr, 27.

Acelaş înțeles ca proverbul 31.

*

33 **Aḑı are, aḑı măcă.** [1]

D. A. Milescu. *Gopeşi. Macedonia.*

Se ḑice despre ceĭ nechibzuițĭ.

34 **Aḑı are, satură ḑece,**
Şi mâine flamând petrece.

A. Pann. *Ed. 1889,* p. 50; I, 130.— Hințescu, 5 & 170.

Ne arată nechibzuirea acelora carĭ cheltuesc de-odată tot avutul lor, fără nicĭ o socotélă, nesciind a păstrà şi pentru ḑiua de mâine.

*

35 **Asta-ḑı când are parale**
Mănâncă zaharicale;
(Şi) Când se cauta mâine,
N'are cu ce să'sı ia pâine.

A. Pann, *Ed.* 1889, p. 50; I, 130.

Asta-ḑı când are parale
Manâncă zaharicale.

Hințescu, 141.

Acelaş înțeles ca la *34*.

*

36 **Adı Stan, mâine căpitan.**

Veḑĭ *Stan, séra.*

Aḑĭ soldat de rând, mâine căpitan. De aḑĭ până mâine starea omuluĭ se póte schimba în bine, saŭ în rĕŭ, si, precum ḑice Latinul: *Hodiè Cesar, cras nihil.*

37 **Multe sunt asta-ḑı vorbite,**
Dar mâine es osebite.

A. Pann. *Nastr. Hogea,* 19.

Prevederile nóstre sunt adesea-orĭ înşelate. A. Pann ilustrézâ acest proverb precum urmézâ:

---

[1]) Aḑĭ are, aḑĭ mănâncă.

Nastratin-Hogea într'o séră cu socia'n vorbă stând
Intre alte multe, ḑise, cerul limpede vĕḑênd,
De n'o ploua mâine mĕ duc la vie să lucrez,
Iar d'o ploua merg la ţărînĭ să le maĭ curăturez.
Nevasta ascultând ḑise : de va voi Dumneḑeŭ.
D'o vrea, n'o vrea, el respunse, tot mĕ duc la una eŭ.
Ḑi maĭ bine, ea iar ḑise : de va voi Dumneḑeu.
Nicĭ de cum, el ḑise : mâine tot îmĭ fac eu lucrul meŭ.
A doua ḑi diminéţă cum se scólă Nastratin,
Se uită şi vede cerul limpede, frumos, senin,
Ia coşuleţul cu pâine şi unelte de lucrat
Şi fără să zăbovéscă drept la vie a plecat.
Din nenorocire însă, în cale îl întâlnesc
Nisce ómenĭ de aĭ Paşiĭ, şi vreĭ, nu vreĭ îl silesc
Si cu dênşiĭ împreună tótă ḑiua a umblat,
Ca să le arate drumul până către un alt sat;
Şi aşa 'ntr'acea ḑi Hogea a păţit fórte urît
Fără să vaḑă cu ochiĭ via, cum a hotărît.
Séra târḑiu se întórce ostenit, abia umblând,
Si la mieḑul nopţiĭ tocmaĭ la uşa casiĭ batênd;
Cine e? întrebă nevasta, tu eştĭ Nastratinul meŭ?
Ḑise el : sunt eu nevastă, de va voi Dumneḑeu.

38 * △ **De facı asta-ḑı (aḑı) cuı-va bine,**
Mâine de la altu'ţı vine.

A. Pann, I, 73.— Hinţescu, 14.— H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoı*.

Binele pe care 'l facem altora, nu este nicĭ-odată perdut, ci ni se întórce în tot-d'a-una şi cu prisosinţă. Căcĭ Românul cu tóte că ḑice : *Fă bine, şi aruncă în balta,* el scie că : *cine face luĭ 'şĭ face, cine da luĭ 'sĭ da.*

39 **Asta-ḑı am plecat si mâine cât maı avem?**

Iord. Golescu, *Mss.* II. 4.

Veḑĭ Cap. X. *Cale.*

Se ḑice pentru ceĭ ce se supĕră de muncă. (Golescu).

40 **A trai de aḑı pe (pâna) mâne.**

C. Negruzzi, I, 299. — Fr. Damé, III. 10. — Dr E. B. Mawr, 78.

* *De azı pâna mane.*

I. Creangă, *Amint.* 160.

Ce capatam astaḑı, ne ţine de astă-ḑĭ până mâĭne.

Iord. Golescu. *Mss.* II, 76.

De adĭ până maine,
Numaĭ pentr'o pâine.

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 132; II, 85.

. . . *D'asta-dĭ pâna mâine,*
Biet munceşte pentr'o pâine.

A. PANN. III, 41.

* *S'banez di azĭ până mâine* [1].

D. A. MILESCU. *Gopeşı, Macedonia.*

Vedĭ *Jupân, Dĭ.*

Arată prósta stare celor scăpătaţĭ. (GOLESCU).

41 **Adı întinde pân'o rupe.**
Mâine n'are s'o astupe.

A. PANN, III, 70.— HINŢESCU, 1.

Se dice despre ceĭ cheltuitorĭ şi necumpătaţĭ.

42 **Asta-dı plóie, mâine ninsóre, si poımâine sóre.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 4.

Ne învaţă să avem curagiŭ la orĭ-ce întêmplare, că vremea se schimbă, adică asta-dĭ rĕŭ, mâine maĭ bine. (GOLESCU).

43 * **Adı ploe, mâne grindine.**

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

Acelaş înţeles ca la *42.*

44 **Îi dic asta-dı, îı dic mâine,**
O fac de vine la mine;
Şî di-ı asta-dı, di-ı mâine,
O facı de vine la tine.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 14.

Ne arată că, cu stăruire, lesne înşelam pĕ óre-cine. (GOLESCU).

45 **Gândeşte-te de asta-dı şi pentru mâine.**

A. PANN, I, 130. — HINŢESCU, 66.

Ne învaţă să fim prevĕdĕtorĭ.

46 **Adı mladiţa de tufan**
Mâine códa de ciocan.

BENGESCU. *Conv. Liter.* XI, 88. —
FR. DAMÉ, II, 58.

---

[1] Trăesc de adĭ până mâine.

Se ḑice, maĭ cu séma, de copiĭ când iĭ privim în jocurile lor; aḑĭ petrec fără nicĭ o grijă, mâine vor da de greutățile vieții. Se aplică și fetelor când se mărită, trecênd din casa părintéscă, unde

De lucrau, de nu lucrau
Mamiĭ tot drage erau,

In aceea a bărbatuluĭ în care vor duce o viéță de muncă și de devotament.

*

47 Aḑĭ aci, mâine în Focșanı.

Caragiali, *Conv. Lit.* XIII, 410.— P. Ispirescu, *Rev. Ist.* I, 228.

Se ḑice despre aceĭ cari nu pot sta mult la un loc.

* △

48 Ce e asta-ḑı nu e mâine.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 75. — H. D. Enescu, *învěț. com. Zamostea,* J. *Dorohoı.*

Adică tóte trecĕtóre. (Golescu).

49 Tréba de asta-ḑı nu o lasă pe mâine.

Ç. din Goleștĭ, I, 15.

Aceea ce trebue astă-ḑĭ să fie, să nu se lase pre mâine.

D. Țichindeal, 181.

Orı-ce trebue sa fie asta-ḑı, și se lasă pre mâine, fără vreme este.

D. Țichindeal, 257.

* △

Ce poțı face asta-ḑĭ (aḑı) nu lăsà pe mâne.

S. Fl. Marian, *Nunta,* 100.— Ion. Micu, c. *Basesțı,* J. *Fălciu.* — D[a] E. B. Mawr, 23.

Nu lăsà pre mâine ce poțĭ face astă-ḑĭ.

Laurian & Maxim. II. 231.

Nu lăsà pe mâine ceea-ce aĭ să facĭ astă-ḑĭ.

I. M. Riureanu. *Morală.* IV, 215.

* △

Lucrul de aḑĭ nu'l lasà pentru mâine.

Hințescu, 93. — B. Constantinescu. *Cart. Cit.* II, 46. — H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.*

* △ *Lucrul de astă ḑĭ nu se lasa pe mâne.*

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

* △ *Lucrul de aḑĭ nu trebue lasat pe mâine.*

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

Nu lăsà pre mâne ce aĭ de făcut astă-ḑĭ.

HARAM. *Cart. Cit.*

Nu lasà lucrul de aḑĭ pentru mâine.

I. G. VALENTINEANU, 25.

Ce aĭ de facut aḑĭ nu lasà pe mâine.

B. CONSTANTINESCU. *Cartea de Citire III*, 15.

Lucrul de asta-ḑĭ nu 'l lăsà pe mâine.

Da E. B. MAWR, 19. — AL. DUMITRESCU, 128.

* *Lucrul de azĭ nu'l lasă tri mâne.*

D. A. MILESCU. *Gopeșĭ, Macedonia.*

Veḑĭ *Mâne, Séra.*

Căcĭ întârḑierea în afacerĭ aduce tot-d'a-una pagubă. Latiniĭ asemănaŭ pe aceĭ carĭ tot ḑic : voiu face mâne, corbilor a căror croncănit pare a ḑice : *cras, cras, mâne, mâne,* ceea-ce dăduse nascere ḑicetóreĭ : *sponsio corvino, fagaduĭéla corbuluĭ,* pe care Sfîntul Augustin a întrebuințat'o adesea-orĭ în scrierile sale.

50 Aḑı odată
Mâne odata.

HINȚESCU, 1.

Adică repețirea uneĭ lucrărĭ micĭ póte da nascere la un ce fórte mare; căcĭ, precum ne spune un proverb din Persia : *cine aduce mereu câte o robă de pamênt póte, cu timpul, să ridice un munte.*

AUGUST

51 * **In Avgust s'ved miruminlieli.**

D. A. MILESCU, *Gopeșĭ, Macedonia.*

Adică : In August se vĕd lunile de peste an. Se numesc *mirumili,* adică *ḑi cu ḑi,* cele d'ântèiŭ doue-spre-ḑece ḑile ale luneĭ

August, și se crede că, după cum vor fi acele ḑile, bune saŭ rele, ast-fel vor fi și lunile din anul acela.

52 **Ploja de August rinfresca bosca.**

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.* I; 14.

Adică : plóia din August rĕcoresce pădurea. Un proverb venețian spune, într'un mod identic : *Pioggia d'agosto rinfresca il bosco.*

BĂLAIA

53 * **A intrat bălaia 'n sat.**

I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

Veḑĭ *Alba.*

S'a luminat de ḑiuă.

BOBOTÉAZĂ

54 **Dacă în ḑiua de Bobotéză va bate crivățul, vor fi róde la bucate.**

I. N. CONSTANTINESCU. c. *Ciulnița,* J. *Ialomița.*

55 **Ca gerul Bobotezii de frig.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, *Asem.* 190.

Adică : ger cumplit.

BRUMĂ

56 **Cine se teme de brumă, sa nu sadéscă vie.**

D. ȚICHINDEAL 28.

Cuĭ îĭ-e frică de vênturĭ, pĕ mare să nu călĕtoréscă și *cine se teme de brumă, vie să nu sădéscă.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 104.

Cine se teme de brumă, vie să nu sădéscă.

BARONZI, 55. — HINȚESCU, 19.

Veḑĭ *Vrabie.*

Se ḑice pentru ceĭ fricoșĭ și sfioșĭ, să se depărteze de orĭ-ce. (GOLESCU).

Orĭ-ce lucru îșĭ are neajunsurile sale, și nu trebue să ne băgăm

în treburĭ de care ne temem. Regele Solomon dice în proverbele sale : *De téma friguluĭ leneşul nearând, cerşetoresce pe la seceriş, dar în zadar*. Prov. XX, 4.

*
57 **A fi batut de bruma.**

LAURIAN & MAXIM, I, 258.

A 'l bate bruma.

BARONZI, 41.

Insémnéză : a fi vested saŭ lânced, ruinat saŭ ajuns la sapă de lemn, şi în fine mişel, de nimica, perdut ca moralitate, după cum se referă la starea fisică, materială saŭ morală a omuluĭ.

CALD

Vedĭ *Gură*.

58 **N'am vědut ómeni murind de cald.**

LAURIAN şi MAXIM, I. 324.

Nu mor ómeniĭ de cald.

FR. DAMÉ, I, 181.

Binele nu póte să ne aducă nicĭ un rěŭ, binele nu strică nicĭ odată.

*
59 **A nu face nici cald nici frig cui-va.**

LAURIAN şi MAXIM, I, 324. — FR. DAMÉ, I. 181.

*
A nu ţine nicĭ de cald, nicĭ de frig cuĭ-va.

LAURIAN şi MAXIM, I, 324, 331. — FR. DAMÉ, I, 181.

*
Nu 'mi façe neçi cald, neçi araçe. [1])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

A nu păsă cuĭ-va de, a nu fi de nicĭ un folos : ce-mĭ spuĭ tu, nu-mĭ face nicĭ cald, nicĭ frig.

*
60 **A le spune calde.**

Scie să le spună calde.

FR. DAMÉ, I, 181.

Scie să spună minciunĭ.

---

[1]) Nu-mĭ face nicĭ cald, nicĭ rece.

CEAS

Vedĭ, *An, ḑi, diminéţă, ceas* Cap. VI.

61 * **Cine cinstesce ceasul suferă tot anul.**

I. Arbore, J. *Buzĕu.*

Adesea-orĭ o mică greşélă, facută într'o clipă, póte avea urmarĭ grele şi de lungă durată.

62 * △ **Treı ḑile trapadul şi un ceas praznicul.**

I. Creangă, *Amint.* 197. — I. Petrescu, J. *Ilfov.*

Ast-fel a ḑis calugărul ajungênd la schitul unde se sĕrbătorea praznicul. Ne învaţă că după o munca îndelungata, abia dobêndim un mic folos.

63 **Nu i-a venit ceasul póte,**
Dar se fac prea lesne tóte.

A. Pann, II, 143. — Hinţescu, 32.

Se ḑice, într'un mod ironic, când rîvnim la un lucru pe care nu 'l putem prinde.

64 * **In ceas bun.**

In bun ceas s'aŭ nascut.

D. Ţichindeal, 109. — S. Fl. Marian. *Nascere.*

Aĭ plecat în ceas bun într'acóce.

Pompiliu. *Conv. Lit.* VI, 27.— Fr. Damé, I, 217.

Adică la momentul priincios. Românii cred că orĭ-ce întreprindere va avea un sfêrşit bun saŭ rĕŭ, după cum s'a început într'un ceas bun saŭ nu. Ast-fel daca copilul se nasce într'un ceas bun, tótă viaţa luĭ are să fie norocos şi fericit; iar daca s'a născut într'un ceas rĕŭ, are să fie în vecĭ nenorocit.

65 * △ **Intr'un ceas rĕŭ.**

In rĕŭ ceas s'a nascut.

D. Ţichindeal, 187.

Ce ceas rĕŭ te-a adus.

Ion a luĭ Sbiera. *Pov.* 94. — Fr. Damé, I, 217.

De n'aş grai (am pornit) într'un ceas rĕŭ.

I. CREANGĂ, *Pov.* 119, 145.

* △ *A călcat în ceas rĕŭ.*

I. BĂNESCU, *prof. I. Roman.*

Adică într'un moment defavorabil. Vedĭ *64* şi G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ populare,* p. 366.

66 S'a batut ceasul noroculuĭ.

HINŢESCU, 32.

Vedĭ, *64.*

67 Pre ceas şi pre an.

OMILIAR DE LA GOVORA, în *Etym. Mag.* 1132.

Atuncea îngerul va bucina ca să se gătéscă alţĭ şapte îngerĭ, cariĭ sunt aleşĭ *pre cés şi pre an* sa răsipéscă starea ceştiĭ lumĭ.

CER

Vedĭ *Falca.*

68 * Cerul curat de trasnet nu sĕ teme.

IOR. GOLESCU. *Mss.* II, 77. — FR. DAMÉ, I, 220.—H. D. ENESCU, *înv. o. Zamostea* J. *Dorohoĭ.*

Vedĭ Cap. XXII, *c. vinovaţĭ.*

Adică cel nevinovat nicĭ o temere are (GOLESCU).

69 Cerul limpede trasnete nu aduce.

A. PANN, I, 169. — HINŢESCU, 32.

Acel care duce o viaţă corectă, vĕḑêndu-şĭ numaĭ de nevoĭ nu se póte teme de nimica, căcĭ *din senin* nicĭ un rĕŭ nu ne póte veni.

70 Nu e cer făra norĭ.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, *Asem.* 182. G. MUNTEANU, 60.—HINŢESCU, 32.

Nicĭ o fericire nu póte fi deplină, rĕul însoţesce în tot-d'a-una binele.

71 N'are cer, n'are pamênt.
Şade ca într'un mormênt.

A. PANN, I, 132.—HINŢESCU, 32.

E fără adăpost, făra sprijin, fără ajutor de nicăerĭ; se ḑice despre cel sărac.

72 * Cerul şi pămêntul.

A juruĭ cerul şi pămêntul.

I. Creangă, *Pov.* 170.

Vedĭ *Mare.*

A făgădui tóte câte sunt în cer şi pe pamênt, şi prin urmare, maĭ mult de cât poţĭ saŭ vreĭ să daĭ.

73 * Se face gaură (borta) în ceriŭ.

Hinţescu, 69. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

* △ *Dóra nu s'a făcut (s'o face) gaura în cer.*

Laurian şi Maxim, I, 1279. — P. Ispirescu, *Leg.* 50. — Fr. Damé, I, 381; II, 59.

Nu s'a întêmplat nicĭ un rêŭ maĭ mare; şi să întrebuinţéză într'un mod cam ironic.

D. C. Teodorescu, înv. c. Drăgănescĭ, J. Sucĭava scrie în *Şezătórea* că, în credinţa poporuluĭ din acele părţĭ, cerul este ca o pĭele întinsă pe care staŭ stelele, luna şi sórele. Bolta ceruluĭ stă răzimată pe apa de la marginea pămêntuluĭ. Nu e numaĭ cerul ce 'l vedem, dar maĭ sunt încă şése cerurĭ. Dumnedeŭ locuesce tocmaĭ în al şéptelea cer.

De unde se explică uşor ca Românul să admita putinţa d'a se face o găură în cer.

A se compara credinţele arătate maĭ sus cu locuţiunea francesă: *être au septième ciel,* a fi în raiŭ, a resimţi o mare bucurie.

74 * Ca de la cer la pămênt.
Cât cerul de pamênt.

I. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 22.

Cât e cerul departe de la pamênt
Atât n'are
Asemĕnare.

A. Pann, II, 21.—Hinţescu, 32.

Cât este departe cerul de la pamênt.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* II, 145. — Fr. Damé, I, 220.

Deosebire este ca de la cer la pamênt.

V. Alexandri, 236.—P. Ispirescu, *Rev. Ist.* III, 159.

Arată marea neasemanare.

75 **A cadea cerul pe cine-va.**

Când îl vĕdură, li se păru ca o să cadă cerul pe dênşiĭ.

P. Ispirescu, *Rev. Işt.* I, 457. — *Conv. Lit. VII, 370.*

Arată o întêmplare neașteptată și tot-d'o-data înfiorătórĕ;[1] cŭ acelașĭ înțeles se dice: *au remas ca trăsnițĭ.*

76 **Canda cadu din cer.**

D. A. Milescu, *Gopeşĭ, Macedonia.*— D. Dan, *Nevesca, Macedonia.*

Ca și când a cădut din cer. Se dice de aceĭ carĭ vin pe neașteptate.

CEAŢĂ

77 * **Când se lasă ceaţa jos**
Este semn de timp frumos.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* I, 458.

CRĂCIUN

Vedĭ *Cap. XII.*

78 * △ **Craciunu satul, buze unse și vine cacate.**

I. Bănescu, *prof. J. Roman.*

Craciunul satul, ...

I. Creangă, *Amint.* 103.

* △ *Craciunul satul, Pascele fudul.*

Iord. Golescu. *Mss.* II, 37. — P. Ispirescu. *Rev. Ist.* II, 158. — H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea,* J. *Dorohoi.*

* *Crăciunu satul,*
Pascele
Minciunele,
Cu ouĕ boite
Cu strae 'noite.

G. Alexandrescu, *Galaţi.*

Adică la Crăciun omul petrece mâncând, precum ne arată următórele rândurĭ din Creangă: In vacanție ne ducem a casa, ș'apoĭ vorba Ţiganuluĭ cu *Crăciunul sătul* . . . . Costițe de porc áfu-

mate, chiște și buft umplut, trandafiri usturoieți, și slănină de cea subțire, făcute de casă, tăiete la un loc, fripte bine în tigaie, și cu mămăliguță caldă se duc unse pe gât.

De alminterea cine nu scie că nu e casă de Român unde nu se îngrașe câte un porc pentru sărbătorile Crăciunului de unde și vorba : *nu se îngrașe porcul în ḑiua de Ignat.*

A se vedea T. Speranță, V. II anecdota în titulată : *Nu mai e porcină.*

79 *Nu ți-e frica de Craciun.

Se ḑice, în glumă, ómenilor grași peste séma, și care mănâncă mult, făcêndu-se alusie la obiceiul de care am vorbit mai sus.

80 * △ La Craciun se vede daca 'i buna nuca.

AL. MARTINIAN. J. *Ilfov.*

Ne învață :

Ca trebue sa așteptam pâna la Craciun ca sa vedem daca nuca este buna.

Într'un mod figurat, că trebue sa așteptam sfêrșitul unei lucrări pentru a ne bucura caci : *urma alege* și *tómna se numeră bobocii.*

CRIVĔȚ

Veḑi *Bobotéḑa.*

81 Crivețul, marea lina nici-cum nu ne-o arata.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 37.

Adică turburatorul nu ne aduce liniște. — (GOLESCU).

82 Ca crivĕțul în padure.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II. 20.

Arată sgomotul cel mare.

CURCUBEŬ

83 Ca curcubeul pe cer s'arată.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, *Asem.* 6.

Ca semn de împăcare și de veste bună.

Poporul crede că curcubeul este brîul lui Dumneḑeŭ. Crede de asemenea că acela care are gușă, când vede primăvara pentru ântêia óră curcubeul, să iea un ac ori un os, și să se bată cu el peste gușă ḑicênd :

Curcubeŭ! de unde bei,
Bea din gușa mea.

că atunci îi piere gușa. Veḑi *Șezĕtórea,* I, *125.*

ḌI

Veḍĭ *Ceas, mórte, nópte, Pasce, sfinţĭ.*

84 **Cine scie ce aduce ḍioa şi nóptea.**

D. ŢICHINDEAL, 219.

Veḍĭ *Mâne.*

Nu putem cunósce dinainte întêmplările viitóre.

85 * △ **Hu! Haĭ! treĭ ḍile;**
Chiŭ! vaĭ! treĭ-ḍecĭ de anĭ.

I. ROSETOS. J. *Roman.* — I. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman.*

* △ **Hopa! Ţupa!**
Cât ţine nunta;
Chiŭ! vaĭ!
Patru-ḍecĭ de aĭ.

V. FORESCU, *Folticenĭ,* J. *Suceava.*

Proverb sătesc din Moldova care ne învaţă că bucuria nunţiĭ ţine câte-va ḍile, ĭar necazurile şi nenorocirile cât şi căsătoria.

86 * **A treia ḍi dupĕ scripturĭ.**

Dª E. B. MAWR, 102.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adică prea târḍiŭ, ca şi sfintele femeĭ care aŭ găsit deşert mormêntul luĭ Iisus Hristos.

87 * **A treia ḍi înfierbîntat.**

Adică prea târḍiŭ.

88 * **A treia ḍi dupĕ înfierbinţéla.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 5.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 235.— I. G. VALENTINEANU, 42.— FR. DAMÉ, II, 178.

Curênd şi degraba, a treia ḍi dupĕ înfierbinţeală.

A. PANN, III, 155.

Adică nu la vreme, ci târḍiŭ. (GOLESCU).

A treia ḍi, unde mĕ deşteptaĭ şi eŭ din înfierbinţélă. P. ISPIRESCU. *Snóve, 34.*

89 **Ḍiua fuge de taurĭ şi nóptea îĭ apucă dĕ córne.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 23.

Ḑiua fuge de bivol și nóptea apucă pe dracu de córne.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 88; III, 65. — HINȚESCU, 46.

Ḑiua fuge de bivolĭ și nóptea îĭ apucă de córne.

P. ISPIRESCU. *Snóve,* 68.

**Ḑiua fuge de bivolĭ și nóptea le dă cu córnele.*

I. PETRESCU, J. *Ilfov.*

Se ḑice pentru ceĭ zmerițĭ, fățarnicĭ, ce se fac că sĕ sfiesc de orĭ-ce, cum și pentru cele ce sĕ fac că nu le plac bărbațiĭ. (GOLESCU). Intr'un mod maĭ general se ḑice pentru aceĭ, bărbațĭ saŭ femeĭ, carĭ avênd deprinderĭ rele caută să-șĭ ascundă desfrênările. Ispirescu ḑice : se logodise cu o leică, mueruşcă d'alea care *ḑioa fuge de bivolĭ și nóptea îĭ apucă de córne.*

90 * △ Ḑiua mare, lumînare nu trebue.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACONU. *inv. c. Știubenii,* J. *Dorohoĭ.*

Se ḑice când se vede bine ce este de făcut.

91 * △ Cel ce nu lucréză ḑiua, flămânḑesce nóptea.

H. D. ENESCU. *înv. c. Zamostea,* J. *Dorohoi.*

Cel ce nu lucréză la tinerețe, rabdă la bétrânețe.

92 * Maı bine o ḑi cocoș, de cât o vară gaină.

HINȚESCU, 35.

* *Cama ghini s'hiĭ ună ḑiua cocot di cît un an găllina.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Ma ghine s'hiĭ una ḑiuă cucot prica un an galină.

D. DAN, *Nevesca & Moloviște, Macedonia.*

Veḑĭ *An, sĕptamâna, vara.*

De cât a duce, ca găina, nebăgată în sémă și harnică, o viață lungă dar muncită, maĭ bine să trăescĭ puțin ducênd, ca cocoșul, o viață mândră și plină de petrecerĭ. Sĕ întrebuințéză în deosebĭ de către aceĭ carĭ vreaŭ să arate că e maĭ plăcut, în acéstă lume, de a fi bărbat de cât femeie.

93 **Ḑiua fata se arata și pe nópte tot nevastă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 23.

Se ḑice pentru ceĭ fățarnicĭ, ce ḑiua sĕ arată prietenĭ și nóptea te captușesc, cum și pentru ceĭ smerițĭ, ce de față se arată sfințĭ și, pe ascuns dracĭ cumplițĭ. (GOLESCU).

*

94 **Ḑile înșirate cu ața.**

P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* III, 160.

*

Ḑile înșirate,
Fire încurcate,
Pînză rĕŭ țesuta,
Și vreme pĭerduta.

A. PANN, I, 10. — BARONZI, 57. — HINȚESCU, 45.

Adică ḑile trecute fără nicĭ o petrecere, fără nicĭ un folos, și prin urmare vreme pierdută.

*

95 **Cât tóte ḑilele.**

Cât tóte ḑilele de mare.

P. ISPIRESCU. *Rev. Istor.* II, 145; *Snóve,* 43. — FR. DAMÉ, III, 19.

Arată însemnatatea celor ḑise saŭ făcute : Spuse o minciună cât tóte ḑilele de mare.

*

96 **A avea ḑile cu carul.**

P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* I. 227.

Avù ḑile gramadite
Cat carul cu patru vite.

A. PANN, III, 141.

Se ḑice când scapa cine-va de o primejdie de mórte, de o bólă grea, vrênda arata însemnătatea primejdieĭ prin care dênsul a trecut, precum și marele luĭ noroc.

97 **Cine umbla ḑiua nu sĕ poticnesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 79.

Adică cu lumina nu greșim (GOLESCU).
Nu se póte întêmpla nicĭ-un neajuns, aceluĭ care are o purtare dréptă.

98 Ḑiua manâncă colacı.
Nóptea umbla dupa dracı.

HINŢESCU, 46.— P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* III, 162.

Veḑĭ *Sfînt.*

Se ḑice despre ceĭ smeriţĭ şi făţarnicĭ.

99 Câte ḑile într'un an,
Cu pita d'un ban.

Şezatórc, I, 208.

Se ḑice de o viaţă lungă şi amarîta, de o călĕtorie plină de neajunsurĭ şi de greutaţĭ. Se întrebuinţéza în Moldova.

100 Merge maı mult în treı ḑile de cât într'una.

HINŢESCU, 103.

Lucrul sporesce în raport cu vremea întrebuinţată, ast-fel că, daca Molière a putut ḑice, cu drept cuvênt, ca în literatură *le temps ne fait rien à la chose,* în multe casurĭ însa, timpul este un factor însemnat.

101 Ḑiua buna multa vreme nu ţine.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 23.

Adică norocirea, fericirea, binele la om. (GOLESCU).

102 Sa nu ḑicı «ce ḑi frumósa» pâna nu va însera.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 23.

Adică pe nimenĭ să nu fericescĭ, pâna nu-ĭ veĭ vedea sfîrşitul. (GOLESCU).

Ovidiu, şi 'ı se pótă aplica întocmaĭ, ḑicea ca :

. . . . . . *Ultima semper*
Expectanda dies homini est : dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet. [1])

Hamavalul Scandinavilor ḑice ca şi noı . *lăudaţĭ frumuseţea ḑileĭ dupe ce s'a sfîrşit.*

103 * △ Ḑiua buna de diminéţa se vede.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 23.— LAURIAN & MAXIM, I, 230.—Dª E. B. MAWR, 82.—EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Marginenĭ,* J. *Ialomiţa.*

---

[1]) Trebuie în tot-d'a-una să aşteptăm ultima ḑi a unuĭ om : şi nimenĭ nu se póte ḑice fericit înainte de mórte şi de ultimele slujbe funerare.

Din resărite ḑiua şi de pre începute fapta se cunósce.

D. Cantemir, *Ist. Ierog.* 110.

Ḑiua bună de diminéţă se arată.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 25; I, 85.

* △ *Ḑiua bună se cunósce de diminéţă.*

I. Heliade-Rădulescu. *Mt. de 48,* 323. — Laurian & Maxim, I, 1307 şi 1118.—I. G. Valentineanu, 19.—P. Ispirescu, *Rev. Ist.* III, 162.—Dª E. B. Mawr, 9.—Ion Niţescu, *învĕţ. c. Viespescĭ*, J. *Olt.*—K. A. Zamfirescu-Diacon, *inv. c. Ştiubeniı.* J. *Dorohoı.* I. Ionescu, II, 157.

Ḑiua se cunósce de diminéţă.

Abecedar ilustrat, 24.

Ḑiua bună se arată de diminéţă.

Hinţescu, 46.

* *Ḑiua de diminéţă se cunósce.*

Baronzi, 53.— V. Forescu, *Folticenĭ,* J. *Suceava.*

Ḑiua bună se vede de diminéţă.

Károly Ács, 80. — Fr. Damé, I, 374. — P. Ispirescu, ap. Gaster, II, pag. 376.

Ḑiua bună o cunoscĭ de diminéţă.

G. Munteanu, 30.

* *Dzua îmbara de dimineţa s'védi* [1].

N. St., *Nijepole, Macedonia.*

* *Ḑiua açea bună s'cunosce di dimineţa* [2].

D. A. Milescu. *Gopeşĭ, Macedonia.* — Andreiŭ al Bagaveĭ, 44.

Adică binele sau rĕul din vreme îl poţĭ ghici (Golescu); saŭ, cu alte cuvinte, începutul prejudecă sfîrşitul.

[1]) Ḑiua bună de diminéţă se vede.
[2]) Ḑiua cea bună se cunósce de diminéţă.

104 *Dintr'o ḑi până într'alta.

Dintr'o ḑi până 'ntr'alta, cât ne ţinem viaţa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 89.

Veḑî *Astaḑî.*

Se ḑice pentru seĭ scăpataţĭ (GOLESCU).

105 'En o zi nu fost Roma facuta [1]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I. 8.

Trebue vreme multă pentru ca să facem lucrurĭ însemnate. Francesul ḑice: *on n'a pas bâti Paris en un jour.*

106 *Ḑi albă.

HAŞDEŬ, *Etym. Magn.* 705.— FR. DAMÉ, I, 56.

N'am ḑi albă din pricina eĭ.

P. ISPIRESCU, *Snóve,* 70.

Vĕḑênd că nu maĭ are ḑi albă cu baba.

Şezatóre, I, 161.

Adica ḑi fericită, liniştită. La noĭ ca şi la vechiĭ Latinĭ: *current albusque dies loræque serenæ* (SILIUS XV) acesta locuţiune are acelaş înţeles.

Latiniĭ însemnaŭ cu o pétră albă ḑilele fericite, şi cu o pétră négră pre cele nefaste. Se ḑice că la Schiţĭ fie-care om avea o ólă în care arunca, în tóte serile, câte o petrică albă saŭ négră după cum acea ḑi fusese fericită sau nu. După mórte, numĕrându-se petrele, se afla dacá omul a fost saŭ nu fericit.

107 ‡ *Ḑile negre.

Adică nenorocite, sbuciumate, de grea cumpenă, ca în ḑicĕtóre: *a aduna banĭ albı pentru ḑile negre.* A se vedea *106.*

108 *Ḑile fripte.

Acelaşĭ înţeles ca la *107,* sub o formă maĭ populară: *Mi-a făcut ḑile fripte.* Intêmplările ne fac ḑile negre, şi numaĭ ómeniĭ din rĕutate, ne pot face ḑile fripte.

109 Bună ḑiua, tótă ḑiua, şi din cap la toţı mereŭ, moţ.

A. PANN, III, 63.—HINŢESCU, 46.

---

[1]) Nu s'a făcut Roma într'o ḑi.

* △ Tóta ḑiua,
Buna ḑiuă.

I. Arbore, J. *Ilfov.* — *Preot.* D. Ciorici, *inv. c. Mereni*, J. *Olt.*

Se ḑice de aceĭ carĭ repetă într'una acelașĭ lucru, carĭ ne supĕra mereŭ cu aceeașĭ cerere.

110 Ḑiua ceas și ceasul clipă.

I. Creangă, *Pov.* 276.

Arată scurtimea vremiĭ: *le parea ḑiua ceas și ceasul clipă.*

111 Maı la ḑiua.

G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ Pop.*

Rĕspuns devenit proverbial care se dă colindatorilor în nóptea de 23—24 Decembre; de o potrivă cu, nicĭ-odată saŭ cu calendele grecescĭ.

112 * Ḑi cu sóre.

Arată frumusețea ḑileĭ.

DIMINÉȚĂ

Veḑĭ *Séra, Cap.* XVII.

113 Când te vede cine-va eșind diminéța dintr'o casa, ḑice ca aı dormit acolo nóptea.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* I. 458.

Veḑĭ *Séra.*

Ómeniĭ judecă dupa aparențe. Se ḑice cu privire la femeĭ, căcĭ nu se crede că intră cine-va în casele lor numaĭ ca să se odihnésca.

114 Trebile ce poțı face diminéța, nu le poțı face tóta ḑiua.

I. G. Valentineanu, 29.

Ne învață a nu pĭerde vremea.

115 Un ceas al diminețeı platesce cât treı dupe prânz.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 41 & I, 151.

Un ceas dimineața plătesce cât treı dupĕ prânz.

Hințescu, 32. Da E. B. Mawr, 11.

Una óra diminéța façe treĭ ca dupĕ prânḑu.

Andreiŭ al Bagaveĭ, 99.

Acelașĭ înțeles ca la *114*.

116 * △ **Diminéța pórta aur în gura.**

I. G. VALENTINEANU, 19 & 45.— I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

Acelașĭ ințeles ca la *114.*

117 * △ **Cea maı frumósa diminéță are séra (sara) intunecósă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 74.— H. D. ENESCU, *învĕț. com. Zamostea,* J. *Dorohoı.*

Adica cel maĭ vestit și norocit, pe la sfîrșit se vede nenorocit. (GOLESCU).

118 * △ **Scóla-te de diminéța și te culca maı târḑiŭ.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 41; I, 150.— HINȚESCU, 172.

Scóla-te de diminéța
De vreı sa lungescĭ din viața.

I. M. RÎUREANU, *Dat. Cop.* 96.

Varianta a doua explica în deajuns ințelesul acestuĭ proverb.

119 * **Cine se scóla maı de diminéța, acela e maı mare.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 82.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 155.

Cine se scóla maı de diminéța acela e maĭ mare în sat.

I. CREANGĂ, *Amint.* 154. — FR. DAMÉ, I, 374.

Se ḑice când ne lipsesce stăpânul, însemnând că orĭ-cine va și ceea-ce va, aceea poruncesce, și ca cine apuca maĭ înainte, acela maĭ bine nemeresce. (GOLESCU). Intocmaĭ *ca în satul luĭ Cremene.*

120 **Cine pléca maı de diminéța, ajunge maı nainte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 78.

Adică cel ce nu se îndémna de vreme, nu isbutesce. (GOLESCU).

121 **Cine mâneca maı dĕ diminéța, ajunge maı departe.**

S. FL. MARIAN, *Nunta,* 100.

* *Cine mâneca maĭ diminéța, maĭ departe ajunge.*

V. FORESCU, *Foltıcenı,* J. *Suceava.* — FR. DAMÉ, III, 18.

* △ *Cine se scólă maĭ de diminéță, ajunge maĭ departe.*

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* II, 155. — Hințescu, 46. — K. A. Zamfirescu-Diacon. *înv. c. Ştiubenii, J. Dorohoi.*

Cine se scóla de diminéță, departe ajunge.

Da E. B. Mawr, 27. — Al. Dumitrescu, 116.

* *Care si scóla diminéța departe ajunze.*

D. A. Milescu, *Gopeși, Macedonia.*

Scóla-te de diminéța cara vreĭ s'agiungi departe.

Andreĭ al Bagaveĭ, 75.

Vedĭ *a maneca.*

122 * △ **Cine pléca de diminéța, departe ajunge.**

A. Pann. *Edit. 1889,* p. 41; I, 151. Hințescu, 46.—I. G. Valentineanu, 29.—H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*— Ion Nițescu, *învěț. c. Viespesci. J. Olt.*

Cine pléca maĭ de diminéța,
Departe ajunge pâna séra.

A. Pann, *Moș Albu,* I, 5.

123 **Cine maneca de diminéță**
El isbutesce maĭ mult în piața.

A. Pann, II, 68.— Hințescu, 46.

Aceste patru dicĕtorĭ, 120, 121, 122, 123, carĭ la prima vedere par a nu fi decât diferite modurĭ de a traduce aceeașĭ ideie, se deosebesc cu tóte acestea, prin óre-care nuanțe.

No. 120 ne arată că, prin o maĭ repede plecare, ajungem maĭ iute, și ne îndémnă prin urmare a nu ne pĭerde munca.

No. 121 și 122 coprind ideia de distanța, care póte avea, în anumite casurĭ, o maĭ mare însemnătate de cât aceea de timp, și se deosebesc între ele prin cuvêntul : *a se scula,* saŭ *a pleca,* dintre care cel d'al doilea pare a fi maĭ precis și maĭ îndemnator la începerea lucrarilor.

In fine No. 123 se póte aplica maĭ în special la aceĭ care se îndeletnicesc cu negoțul. Vedĭ *A. Pann,* II, 68.

124 **Care fichiséaşte dimnéţa,**
Cât pe amarga s'imnă
Cunaca va s'o adjuñga. [1])

G. WEIGAND, II, 278, *Kruşevo, Macedonia.*

124ᵇ **Cine nu plécă de diminéţă, în urma tutulor rĕmâne.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 81.

Adică cel ce nu se îndémnă de vreme, nu isbutesce (GOLESCU).

DUMINICĂ

Vedĭ *Cununie.*

FAUR

125 * **Faur ferecă şi desfereca.**

I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

Adică în luna luĭ Faur, ninge şi plouă, e ger şi caldură. Proverbul Românilor din Istria : *Zienu scurt maj rev de totzi,* Februarie scurt (e) maĭ rĕŭ ca tóte (cele-l'alte lunĭ) se cam apropie de al nostru, şi este identic cu francezul :

Février le plus court des mois
Est de tous le pire à la fois.

De óre-ce în acéstă lună se ard multe lemne, în vechile calendare din Occident găsim : *Februarius algeo clamat . . . ligna cremo.*

FLORIĬ

126 * △ **Cum va fi în ḑiua de Florii va fi şi în ḑiua de Pascĭ.**

Şezatóre, I, 192. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

* △ *Cum e vremea la Floriĭ e şi la Pascĭ.*

I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

A FOST

127 * **Ce a fost, a trecut.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 146. — I. NEGRUZZI, *Conv. Lit.* VII, 7.— CARAGIALI, *Conv. Lit.* XIII, 257.

Trebuĭe să ne întórcem privirile spre viitor, iar nu spre trecut.

---

[1]) Cine plécă de diminéţă, cât de încet să mérgă, ajunge la han.

128 *Ce a fost, a fost;
Ce a fost sa nu mai fie.

Se ḑice în urma uneĭ întêmplarĭ neplacute, uneĭ nenorocirĭ.

129 Fost-ai badeo, om voinic,
Ş'ai remas chiar de nemic.

V. Alexandri, *Poes. Pop.* 338.

Fost-ai lele cu lipici,
Ş'aĭ rĕmas cu fugĭ d'aicĭ.

V. Alexandri, *Po s. Pop.* 335.

Fost-aĭ lele când aĭ fost,
Dar acum eştĭ lucru prost.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 110. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.* III. 383.

Fost-aĭ, leleo, cand aĭ fost,
Ş'aĭ rĕmas un lucru prost.

V. Alexandri, *Poes. Pop.*, 338.

Fost-ai, leĭca, când aĭ fost,
Când din om facea-i un prost.

I. G. Valentineanu, 20.

Fost-ai, lele, când aĭ fost.

A. Pann., *Edit.* 1889, p. 110.—P. Ispirescu, *Rev. Ist.*

Aĭ fost flóre trandafir
Dar acum eştĭ borş cu ştir.

A. Pann, II, 98.

Antitesă proverbială intre trecut si present, care se găsesce sub formele cele maĭ variate în poesiile nóstre populare. Bicĭuiesce pe aceĭ carĭ se lauda cu trecutul, saŭ carĭ, la o vîrstă maĭ înaintată, vor se facă pe tinerĭ.

POVESTEA CÂNTECULUĬ

Fost-aĭ lele, când aĭ fost
Dar acum eştĭ lucru prost.
Aĭ fost flóre trandafir,
Ḑar acum eştĭ borş cu ştir.
'Ţĭ-a mers vestea, când 'ţĭ-a mers,

D'acum leţcaia 'ţĭ s'a şters.
Geaba cochetariĭ facĭ
Că la nimenĭ nu maĭ placĭ.
Te-au lasat toţĭ, ş'aĭ rĕmas,
Ca un odorog de vas.
Cât să te dregĭ la obraz,
Te-aĭ trecut nu maĭ aĭ haz.
Gândeaĭ că chipu-ţĭ frumos,
O să stea tot abanos.
Acum póte să platescĭ,
Frumósă sa te numescĭ.

*

130 **Ce-a fost verde s'a uscat**
Ce-a 'nflorit s'a scuturat.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 155 & III, 125.— A. Odobescu, III, 208. — Em. Popescu, *inv. com. Ciocănescĭ-Mărginenĭ, J. Ialomiţa.*

Ce-a fost verde s'a uscat,
Ce-a înflorit s'a scuturat,
Ce-am iubit, eŭ n'am uitat.

V. Alexandri, *Poes. Pop.*, 346.

Ce-a fost verde s'a uscat,
Ce-a 'nflorit
S'a vestejit.

Al. Odobescu, *Rev. Ist.*, II, 146.

Ce-a fost verde s'a uscat,
Ce-a 'nflorit s'a scuturat,
Ce-a fost dulce s'a mâncat.

Hinţescu, 200.

Arată schimbarea pe care o aduce vremea. Următórea poesie populară, nu este de cât parafrasa aceaşĭ ideĭ.

BABA ŞI FATA.

Sub răchita rămurată
Séde o babă supĕrată
Si 'mprejur iarba-'ĭ uscată!
Ce-a fost verde a vestejit,
Ce-a fost dulce a amărit,
Ce-a fost vesel s'a mâhnit!
Pe sub lunca înverḑită.
Trece-o fată înflorită
Şi de fluturĭ urmărită.
Ce-a fost veşted înverḑesce,
Ce-ĭ amar se îndulcesce,
Ce-ĭ mâhnit se 'nveselesce.

Câtă deosebire între acésta poesie și cântecul orășean de la No. 129; poesia de la țéră e plină de imaginĭ alese exprimate într'o limbă frumósă și curat românéscă, cântecul de la oraș ne desvelesce moravurĭ triste sub o formă greóie, mojicéscă și plină de neologisme.

131 * △ **Nu căută ce am fost ci vedĭ ce sunt.**

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.*

Nu cautà ce am fost, ci te uita acum ce sunt.

A. Pann, III, 48. — Hințescu, 62.

Nu se caută ce-aĭ fost, ci ceea-ce eștĭ.

I. G. Valentineanu, 49.

Nu trebuĭe să judecĭ omul după némul din care se trage, după origina luĭ cât de próstă, ci după valórea luĭ personală, după locul pe care a sciut să și'l dobândéscă.

132 * **A fost odată ca nici-odata, de nu ar fi nu s'ar povesti.**

Acest început obicĭnuit al basmelor se dă drept rĕspuns acelor carĭ ne povestesc lucrurĭ de necredut, ce se potrivesc cu acele din basme.

133 **Ce-a fost am vedut, ce-o fi om mai vedea.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.,* II, 146.

Ce-a fost a trecut, ce-o fi om maĭ vedea.

D. Zanne, J. *Ilfov.*

Arată nepăsarea, cu o nuanță de incredere în sine.

FRIG

134 **Frig de crépa ouele corbului.**

S. Fl. Marian, *Orn.* II, 7.

Acéstă dicĕtóre se trage de la credinta că nicĭ un fel de ouĕ nu este așa de tare ca ouele corbuluĭ. Acéstă pasĕre, în urma blestemuluĭ luĭ Noe, se ouă în Decembrie și clocesce până 'n luna luĭ Faur, când, fiind gerul maĭ cumplit, de crépă și lemnele de frig, corbiĭ îșĭ părăsesc cuĭburile. Atuncĭ ouele, ce fiind fórte tarĭ nu ar putea fi sparte, nicĭ de puiĭ închișĭ într'ênsele, nicĭ de corbiĭ

ceĭ marĭ, crépă de gerul cel cumplit, și ast-fel puiĭ de corb pot ieși din găócele lor.

Româniĭ de la țéră numesc ḑilele de la 19 la 24 Martie, *ḑilele corbuluĭ,* credênd că în ḑilele acelea crapa ouele acesteĭ pasere.

*
135 **Frig, ger de crapă petrele.**

Fr. Damé, II, 63.

*
Arcore di crepa chétra.

D. A. Milescu, *Gopeșĭ, Macedonia.*

Arată taria geruluĭ.

*
136 **Frig, ger de crapa lemnele.**

Ion a luĭ Sbiera, *Pov.* 250. — *Șezatoare,* I, 34.—I. Creangă, *Amint.* pag. 23.

Arată tăria geruluĭ.

Cu tóte că legenda următóre povestită de C. Negruzzi în scrisórea XII, nu are de cât o fórte depărtată legatură cu locuțiunea de maĭ sus, nu mĕ pot împotrivi placereĭ de a o reproduce.

Ce maĭ vremĭ acele! Când venea primăvéra și eșeau ómeniĭ la arat, dacă nu le ajungeaŭ boiĭ la plug, se duceau la Ungurĭ séu la Leșĭ, și luând de acolo ómenĭ, fie nemeșĭ séu proștĭ, șleahticĭ, orĭ mojicĭ, nu maĭ alegeaŭ, ĭĭ înjugau și arau lanurĭ cât veḑĭ cu ochiĭ, unde semănau ghindă de crescea dumbrăvĭ pentru ca să aibă strĕnepoțiĭ lemne de ars. De aceea luata-țĭ sémă, când e ger iarna și vêntul vîjîe, că daca vĕ punețĭ la vatră, dinaintea foculuĭ, auḑițĭ unele lemne țipând, și vedețĭ strecurându-se din ele o apă fierbinte? Acele, fețiĭ meĭ, sunt sufletele Leșilor care țipă, și lacrimile Ungurilor care picură, căcĭ sufletele lor, pentru pĕcate pe semne, le-a osândit Domnul Dumneḑeŭ să intre în copaciĭ pădurilor, pre care le-au arat cu sudórea lor.

FURTUNĂ

Veḑĭ *Mare.*

* ●
137 **Ce canțĭ pe mare în timp de furtuna?**

Capitan Weltz, J. *Constanța.*

A se arunca de bună-voie, într'o primejdie sigură.

●
138 **Frumos sa privescĭ furtuna pĕ mare, dar cam dĕ departe.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 115.

Adică să privescĭ la turburărĭ, dar să nu te amestecĭ în ele. (Golescu). Nu o fi o simplă aducere-aminte a frumóselor versurĭ, bine cunoscute : *Suave mari magno, turbantibus aequora ventis?...*

139 **După furtună și liman.**

Cronica anonima, ap. Fr. Damé, II, 36.

Dupa furtuna, vine vreme buna.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II. 91. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 65.

* △ *Dupa furtuna, vine şi vremea buna.*

C. NEGRUZZI, I, 293. — FR. DAMÉ, I, 167. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *înv. c. Ştiubenii, J. Dorohoi.*

Dupa furtuna şi senin.

LAURIAN & MAXIM, II, 1164.

Vedĭ: *Intuneric, Plóie, Vreme,* Cap. XXII c. *Necazurĭ.*

Adică în urma întristăriĭ şi ale necazurilor, ne vine bucurie şi usurinţa. (GOLESCU).

G E R

Vedĭ *Bobotéḑă, Frig.*

G H Ė Ţ Ă

140 Scrie pe ghėţa
Pâna diminėţa.

A. PANN, III, 108.—HINŢESCU, 172.

Se ḑice de acel care uită uşor îndatoririle ce i se fac.

141 * Îl iubesc ca ghėţa în sîn.

A. PANN, II, 92.

Vedĭ *Nėua.*

Adică de loc. Româniĭ Macedonenĭ ḑic, cu acelaşĭ înţeles: *a iubi ca nėua în sîn.*

142 * A fi rece ca ghėţa.

* *A fi sloiŭ de ghėţa.*

Se ḑice la aceĭ carĭ nu se împrietenesc, carĭ nu se tulbură uşor. Francesul ḑice: *plus froid que marbre.*

143 * A remâne ghėţă.

ION A LUĬ SBIERA, *Pov.* 94.

De frică.

GRINDINĂ

Vedĭ *Astaḑĭ, Plóie.*

144 La neploare e bună şi grindina.

A. PANN, I, 146.

* △ *In lipsă de plóie şi grindina e buna.*

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

* △ *La secetă şi grindina e bună.*

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — I. Petrescu. J. *Ilfov.*

* △ *Când n'are plóe s'grândinea îi buna.*

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Vedĭ *Ninsóre.*

La nevoe ne mulţumim şi cu maĭ prost.

145 * Dupa ce 'l bate grindina,
Il maĭ bate şi cu prăjina.

A. Pann, II, 54.—Hinţescu, 71.— Fr. Damé, II, 84.

După ce pomul îl bate grindina,
Il bate şi omul dându'ı (bătându'l) cu prăjina.

A. Pann, I, 144.— Hinţescu, 149.

Nenorocirile ne vin claie peste grámada.

146 * Ca batut de grindini.

D. A. Milescu, *Gopeşı, Macedonia.*

Fără chef, ploat.

IANUARIE

147 Antosnjacu pljir de pâre, Zenu scurt, maj rev de toţı,
Mare cu mugnit.

F. Miklosich, *Rum. Unter,* I, 16.

Vedĭ *Faur.*

Proverb al Românilor din Istria care însemnéză : Ianuarie plin de pâîne, Februarie scurt, maĭ reŭ ca tóte (lunile), Martie mânios.

IÉRNĂ

Vedĭ *Véră.*

148 Iérna portă pana si vera tambarea. [1])

D. A. Milescu, *Gopeşı, Mac donia.*

Adică : iérna petrecem mâncând şi véra jucând.

---

[1]) Iérna pórtă pâîne, şi véra tambură.

149 Iérna n'o manânca câinii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

* △ *Iérna n'o mănâncă lupiĭ.*

I. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman.*— AL. DUMITRESCU, 131.

* *Nu a mâncat lupul iérna.*

Adica rĕul cel greŭ anevoie se ridică de la noĭ. (GOLESCU).

Astă-ḑĭ acéstă ḑicĕtóre are de obiceiŭ un înțeles maĭ restrîns; se întrebuințéză când e tómna lungă peste mĕsură, și nu maĭ vine iérna cu tóte nevoile eĭ, pentru a ne spune că, maĭ curênd orĭ maĭ târḑiŭ, de iérnă nu vom scăpa, și precum ḑice francesul :

L'hiver n'est jamais bâtard ;
S'il ne vient tôt, il vient tard.

Româniĭ din județul Sucĭava aŭ un mod curios de a afla, de cu vreme, cum va fi ĭérna care se apropie. Când taie porcul, la Crăciun, după grosimea splineĭ se prevestesce greutatea ĭerneĭ. Când peste tot e tot una de grósă, va fi ĭérna tot una de grea de la început până la sfîrșit. Dacă'ĭ la un capét, de 'nainte saŭ 'napoĭ, maĭ grósă, ĭérna va fi la început saŭ la sfîrșit grea. De va fi maĭ unflată la mijloc, și ĭérna va fi maĭ mare la mijloc. Veḑĭ *Șezătóre,* I, pag. 152.

150 Iérna sa nu te coprinza
Fara pânza, fara brânza.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 151.

Ne învață a fi prevĕḑĕtorĭ.

151 ● Iarna sa te ferescı, pe apa sa nu te caletorescı, dacă vreı sa maı traiescı.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 133.

Povață bună, care însă, paremi-se, are cusurul de a nu fi românéscă.

IERĬ

Veḑĭ *Fata.*

152 * Ierı a ploat, aḑı a 'nseninat.

Veḑĭ *Plóie, Vreme.*

Arată schimbarea vremurilor, ĭerĭ rĕŭ și aḑĭ bine, ĭerĭ nelinisce și întristare astă-ḑĭ ușurință și bucurie.

152[b] Ce-am fost ieri nu sunt aḑi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 75.

Se ḑice pentru vîrstă, aratând trecerea eĭ. (GOLESCU).

153 *△ A cauta ḑiua de ieri

*△ *Ce cauţĭ? ḑiua de ĭerĭ!*

EM. POPESCU, *înv. c. Ciocăneştiĭ-Margineni, J. Ialomiţa.*

A cauta ceea-ce nu se póte afla, ce a trecut; se ḑice de aceĭ carĭ umblă fără scop.

154 Tóte sunt trecetóre ca ḑioa de ĭerĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 180.

155 * A nu fi de ieri.

* *A nu fi de ieri alaltaierĭ.*

Adică a nu fi copil mic, a nu fi de aceĭ carĭ se pot uşor înşela, nesciind nimica din întêmplarile vieţeĭ.

A ÎNSERA

156 Unde înseréza, acolo dórme.

A. PANN, I, 133.— HINŢESCU, 47.— FR. DAMÉ, II, 203.

Se ḑice despre cel sarac care nu are nicĭ măcar un bordeiŭ, unde să-'şĭ odihnésca trupul.

157 Inseréza şi 'noptéza.

A. PANN, I, p. 96.

Se ḑice de aceĭ carĭ sunt inceţĭ la orĭ-ce trébă : până să vorbéscă pînă să se apuce de lucru înseréză şi 'noptéză.

ÎNTUNERIC

158 Ce se nasce prin întuneric (p' întuneric) trebue să se vaḑa la lumina.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 6; I, 21.— HINŢESCU, 193.

Ce se nasce în întuneric, cresce la lumină.

HINŢESCU, 82.

Veḑĭ *Nópte No. 199.*

Lucrurile cele maĭ tainuite, vine o vreme când sunt date în vileag, şi precum ḑice Evangelistul : *Orĭ-ce veţĭ ḑice la întuneric se va auḑi la lumină. Luca,* XII, 3. *Mateiu,* X, 26. *Marcu,* IV, 22.

159 Intuneric şi pute a brânza.

Veḑĭ *Camara.*

Rĕspuns ce se dă, in gluma, celor carĭ întrébă despre vreme. Acéstă ḑicĕtóre se trage din urmatórea anecdotă. Lăsăm cuvêntul D-luĭ T. Speranţă :

ÎNTUNERIC BEZNĂ

Un boer şi cu ţiganu-ĭ
Când a fost, când-va, 'ntr'un an,
Intr'o nopte, pe-un drum mare
Se culcase la un han.

*

Intr'o vreme, despre ḑiuă,
Haĭ ţiganul ese-afară,
Să maĭ vaḑă cum e vremea,
S'a schimbat ce-va de-aséră.
Dar în loc sa dea de uşă,
Somnoros, tehuĭu de cap
Intr'o casă-aşa străină
Făr' de zare de lumină
Dă cu mâna de-un dulap.

*

Deschiḑênd apoĭ dulapul
Innăuntru bagă capul,
Si de témă să nu fie
Pe-acoló, pe-aşa câmpie
Vre-un lup sau chiar vr'un câĭne
Saŭ maĭ cine scie cine
Nu maĭ sta sa se gândéscă
Ci 'n curênd în casă vine :
A făcut cum a putut
De nicĭ pragul n'a trecut.

*

Când ajunge 'n n'untru 'n casă
Tremurând şi cam cu grabă,
Haĭ, boerul mi-l întrébă :
— Cum ĭ-afara, măĭ ţigane,
Stele, nour, plóĭe, lună :
Vom avea pe mânĭ ḑi bună?
— Nu sciŭ, ḑĕŭ, ţiganul ḑice,
Ce maĭ locurĭ sunt pe-aice,

E 'ntuneric mare, beznă,
Negru, des de tot, scii, pânză,
Nu zaresci nimic cu ochii
Da 'ndracit mai pute-a brânză !

*

Tótă nóptea stă boerul
Cu miros de brânza 'n cap,
Diminéța vreme bună :
Nu'i nici plóie, nici furtună ;
Iar hangiul, biet, se plânge
Că ploase prin dulap.

160 **Dupa intunerec sóre.**

Cronica anonimă, 167.

După întunerec vine și lumină.

Cronica anonima, 167.

Vedi *Furtuna, Plóie, Vreme.*

Adică în urma întristareï și necazurilor, ne vine bucurie și ușurință.

161 **Intunerecul, cel mai mare vrajmaș al luminei.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 16.

Adică cel prost, vrăjmaș celui invețat (GOLESCU).

IULIE

Vedi *Aprilie.*

IUNIE

Vedi *Aprilie.*

JOÏ

162 *△ **Dĕ Joi pâna mai apoi.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 92, *Asem.* 174, 221.—P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* III, 158. — FR. DAMÉ, II, 248.

* △ *De Joi pâna mai de apoi.*

I. CREANGĂ, *Pov.* 141, *Amint.* 70. — FR. DAMÉ, I. 81.—I. BĂNESCU, *prof.* Jud. *Roman.*

A îmbracat pe dênsul haine noi
Ș'aŭ ținut de Joi pâna mai apoi.

A. PANN, III, 70. — HINȚESCU, 74.

Uita de Joĭ
Până maĭ apoĭ.

BARONZI, 65. — HINŢESCU, 194. — HAŞDEŬ. *Etym. Magn.*, 1330.

△ *De cu Joĭ*
Păn' maĭ apoĭ.

BURADA, *Calĕt. Poes. Pop.* 35.

Arata scurtarea vremiĭ (GOLESCU).

D. Haşdeu dupĕ ce citéză o serie de exemple, privitóre la acéstă locuţiune, urméză ast-fel :

Dar de ce óre punctul de plecare este acuma Joĭ, şi nu o altă ḑi? Rima nu pare a fi singurul motiv. Vechiĭ Romanĭ ḑiceaŭ, *ab Jove principium (Virg. Aen.*, III, 60). La noĭ, *dies Jovis*, începe atât posturile, precum şi cununiile.

Poporul crede ca e bine sa serbezĭ *noĕ Joĭ* după Pascĭ, că veĭ fi ferit de ghéţă saŭ pétră ca să nu se strice bucatele. — *Preotul* G. TALPALAR, *Têrgu-Frumos*.

O nuntă ţĕrănésca pe aicĭ ţine chiolhanu *de Joĭ şĭ până Joĭ*; opt ḑile. — D. PAVELESCU, c. *Chióra, Ialomiţa.*

La cele de maĭ sus vom adaoga următórele superstiţiĭ :

Orĭ-ce lucru sa'l începĭ Lunea, Mercurea, *Joia* şi Vinerea; Marţea şi Sâmbăta sunt ḑilele morţilor şi orĭ-ce lucru veĭ începe în ele, nu ies la capĕt bun. M. LUPESCU, *învĕţ. com. Brosceni*, Jud. *Sucĭava.*

In *Joia* Pasceluĭ să ia un bulgăre de tamâie nefărîmat, se aprinde pe rând când citesc cele douĕ-spre-ḑece evangheliĭ şi restul e bun de aprins în casa pe când tuna, ori trăsnesce, şi de afumat copiĭ speriaţĭ. — *Bolintinu-din-Vale*, J. *Ilfov.*

Din *Joĭ-marĭ* (Joia de 'naintea Pasceluĭ) şi până la Ispas (Înălţarea Domnuluĭ) nu se tórce, cóse, fierbe cămăşĭ, etc.... Joile, că bate pétra, orĭ se 'ntorn ploile şi se face secetă. — R. MARINESCU, *Şezătóre*, III, 48.

In spre *Joĭ-marĭ* se dă foc la gunóie, şi se pune pe un scaun o cofă cu apă şi o litră, pentru ca sufletele morţilor să se încălḑéscă şi să bee apa. — HERESCU, c. *Gaineştĭ*, J. *Sucĭava.*

In fine vom adăoga ḑicĕtorile: *De Joĭ în Pascĭ* şi *Joĭ dupa Pascĭ.*

D. Haşdeŭ 'şĭ-a reservat părerea. Nu vom propune nicĭ-o soluţie, multumindu-ne cu adunarea materialuluĭ de maĭ sus.

163 * Joĭ dupa Pascĭ.

Da E. B. MAWR, 92. — I. ARBORE, Jud. *Buzeu.*

Adică nicĭ-odată, sau, cum se maĭ ḑice, *la Pascele caluluĭ.* In sĕptĕmâna care urméză ḑiua de Pascĭ, nimenĭ nu se apucă de lu-

cru, și mai cu sémă în Joia acelei sĕptĕmânĭ; de unde resultă că atuncĭ când făgăduim că vom face ceva, *Joĭ după Pascĭ,* sciind dinainte că nu vom lucra în ḍiua aceea, este tot acelașĭ lucru ca și când am respinge cererea făcută nouĕ.

164 *De Joi în Pasci.

LAURIAN & MAXIM, I, 122; II, 595.

Din Joĭ în Pascĭ.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 99.

Adică rare-orĭ, la intervale de timp marĭ: *merge la biserică de Joĭ în Pascĭ.* Francesul ḍice cu acelașĭ înțeles: *On ne le voit qu'aux bonnes fêtes.*

164 b *Joi în Pasci.

G. DIANU, *revisor scolar,* Jud. *Mehedinți.*

Se ḍice cuĭ-va când nu 'șĭ potrivesce faptele, cum se aplică, *ca nuca 'n perete,* la cel ce nu 'șĭ cumpĕnesce vorbele.

LUCĖFĔR

165 △A sta înaintea cui-va ca lucéfĕrul.

BARONZI, 45.

Ca lucéfĕrul de nópte strĕlucesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II *Asem.* 172.

A fi privit ca ce-va fară séman.

A se vedea în P. Ispirescu legenda *Lucéferuluĭ de ḍiua și Lucéfĕruluĭ de nópte,* p. 380—385.

LUMINĂ

Veḍĭ *Oboroc.*

166 Lumina remâne lumină de și orbul n'o întîmpină.

G. MUNTEANU, 27. — HINȚESCU, 94.

Adevĕrul are ființa sa proprie și nu depinde de noĭ. Calitățile unuĭ om se vĕd de toțĭ, ca lumina sóreluĭ, și chiar de le ar nega uniĭ, sunt recunoscute de o lume întrégă.

167 *△Lumina mare pre cea mica întunecă.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.* 32. — H. D. ENESCU, *învĕț. com. Zamostea,* J. *Dorohoi.*

Căcĭ precum stelele nu se maĭ véd când rĕsare sórele, de asemenea ceĭ micĭ rĕmân nebăgațĭ în sémă, când ceĭ marĭ sunt de față.

168 *Ca lumina ḑilei.

Se ḑice la un lucru sigur şi a-caruĭ fiinţă nu se pôte tagadui.

LUNĂ

Veḑĭ *Cane, a Latra, Puşca, Sôre.*

169 * △ Câte în luna şi în sóre.

P. Ispirescu, *Leg.* 85, 302. — Fr. Damé, I, 83; II, 294.—Pompiliu, *Conv. Lit.* VI, 27.—H. D. Enescu, *înveţ. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Câte 'n luna, câte 'n sóre.

G. Dem. Teodorescu, *Poesii Pop.* 335. — Ispirescu *Leg.* 85.

Câte 'n luna şi în stele.

I. Creangă, *Pov.* 147.

Adică tot ce poţĭ sa visezĭ, tot ce 'ţĭ poţĭ închipui; arată numĕrul cel mare : *invaţă câte in luna si in sóre.* Hinţescu p. 93, dă acest proverb sub forma : *câte în lume şi în sóre,* care ni se pare greşita nefiind logica.

Asemĕnarile cu luna revin fórte adeseorĭ în poesiile populare, pentru a arăta că un lucru este fară pereche :

Am fost una la părinţĭ
Ca şi luna printre sfinţĭ.
Poesii Pop., Şezat. III, 14.

. . . . . . am fost
Făra fraţĭ, far' surorele,
Ca şi luna printre stele.
Po sii Pop,, Şezat. III, 14.

Dar nicĭ-una din aceste asemĕnarĭ nu e maĭ poetică de cât acea care se află în următórea bucata culésă de D. V. Pienescu, în c. Dorna, Jud. Suciava :

Dragul maiceĭ nu ofta
Că maica te-a însura :
Satu-ĭ mare, fete-s multe
Si maĭ marĭ şi maĭ mărunte;
Ţi-ĭ alege c'aĭ de unde!

*

Of! of! of! maică, maicuţă,
Ceru-ĭ mare, stele-s multe
Si maĭ marĭ şi maĭ mărunte;
Dară luna-ĭ numaĭ una
Si lumină tótă lumea.

Românii au o serie întrégă de legende relative la lună dintre care una ne invață că luna este stéua Maicei Domnului.

D. Hășdeŭ, în *Etymologicum Magnum*, relatéză următórele credințe, despre ceea-ce vede poporul nostru în lună.

Mitologia poporană a făçut din Avel și din Cain două figurĭ, pe care le vede în lună. Acéstă legendă, există d'o potriva în Moldova, în Muntenia și 'n Ardeal, pe când o altă legendă, maĭ puțin rĕspândita, crede că cele două figurĭ sunt apostoliĭ Petru și Pavel.

In luna sunt duoĭ frațĭ. Cel *mic* a omorît pe cel *mare* și acuma îl pórta in spinare, ținêndu-ĭ o caldărușă la nas în care se scurge sânge. — N. CĂLINESCU, *Brăila*.

In luna șéde Avel cu capul spart de Cain, care 'l ține plecat peste un ciubar ca să i se scurgă sângele. — I. BONDESCU, *c. Gingescii, J. Suciava;* I. DUMBRAVĂ, *c. Resboenii J. Neamțu.*

In lună e Cain și Avel. Cain a tăiat capul luĭ Avel, și din grumaziĭ acestuia picură sânge într'o căldare. Când căldarea va fi plina, atuncĭ vor pica din ea treĭ picăturĭ pe pamênt, pămêntul se va aprinde și va arde cu tot de pe el : vremea de apoĭ. — A. DEGANU, *c. Vețel, Transilvania.*

Poporul crede că Sfinții Apostolĭ staŭ în lună, Petru de-a drépta și Pavel de-a stânga. — T. MANOLIŬ, *c. Sișcanĭ, J. Fălciu.*

Vêrcolaciĭ se ȡice că sunt câiniĭ luĭ Dumnezeŭ, cari vor să mănânce luna, unde se află Cain și Avel.— C. MELINTE, *c. Gănescii, J. Covurluiu.*

In fine citim în Creangă :

— Veȡĭ tu, colò, în luna, niște pete?

— Le vĕd.

— Acolo's frațiĭ meĭ din cea lume.

Pov. p. 57.

170 Se schimbă ca luna.

D. ȚICHINDEAL, p. 184.

*

Schimbator ca luna.

I. G. VALENTINEANU, p. 43.

Se ȡice de aceĭ carĭ nu sunt statornicĭ în părerile, în gusturile lor.

Plutarch, în *Banchetul celor șépte înțelepțĭ,* Cap. XLVI ȡice: „Luna se rugă, într'o ȡi, de mumă-sa, să-ĭ facă o manta bine potrivită pe trupul eĭ. Dar cum aș putea face una ca acésta, rĕspunse muma eĭ, de óre-ce in fie-care septămână mărimea trupuluĭ tĕŭ se schimbă?“ Acésta pildă a dat nascere proverbuluĭ elin : *se potrivesce ca și luneĭ o manta.*

171 Sa n'ating luna
Cu mâna,
Nicĭ sórele
Cu picióreleǃ

LAURIAN & MAXIM, I, p. 100.

Să n'ajung sórele
cu picióerele,
Şi luna
Cu mâna!

HAŞDEŬ, *Etym. Magnum*, p. 627.

Sa n'ajunga luna
Cu mâna,
Şi sórele
Cu picióerele.

BARONZI, 86.

Nicĭ s'ajungĭ, să maı ajungĭ
Luna cu mâna,
Sórele cu picióerele,
Stelele cu obelele,
Şi curcubeul cu meleşteul.

T. SPERANŢĂ, I, 85.

Jurămênt ironic prin care facem o fagăduială pre care nu vrem saŭ scim bine că nu o vom putea îndeplini.

Origina acesteĭ ḑicĕtorĭ trebue căutata în basme. De pildă, ın povestea luĭ *Harap-Alb*, de Creangă, fiul craiuluĭ se aruncă pe spinarea unuĭ cal nasdrăvan, care sbóră pe rând până la norĭ, în lună şi în sóre, şi apoĭ sa lasă în jos ca o săgéta, spunênd tovaraşuluĭ sĕŭ de drum :

— Heĭ, stăpâne, cum ţi se pare? Gândit-aĭ vr'o data că aĭ ***să ajungĭ sórele cu picióerele, luna cu mâna şi prin nourĭ sa caţĭ cunună?***

172 •A cere luna.

NAUM. ap. FR. DAMÉ, III, 24.

Adică ceea-ce nu se póte căpăta.

Lordul Albermale, vĕḑênd într'o séră pe D-şóra Gaucher uitându-se lung la o stea, îĭ ḑise : »Nu te uita aşa la dênsa, draga mea, căcĭ nu aş putea să 'ţĭ-o daŭ.«

In orĭ-ce cas, dacă e puţin probabil ca acéstă ḑicĕtóre, care nu s'a putut găsi de cât la D. Naum, să fie românéscă, este aprópe si-

gur că sêrbéscă nu póte fi. Scim cu toțiĭ că câțĭ-va Sêrbĭ, vĕḍênd luna în fundul unuĭ puț, eraŭ cât p'aci s'o prindă, cu o gălétă pe care aŭ scoborît'o în apă. Insă eĭ fiind iuțĭ, ca și ardeiul cu care se hrănesc, aŭ tras prea repede găléta în sus și frînghia care o ținea s'a rupt, asvêrlind în slava ceruluĭ luna, la care se uită cu jind Sêrbiĭ noștri lungițĭ pe spate.

173 * A apuca luna cu dinții.

P. Budișteanu, J. *Ilfov*.

A încerca un lucru care nu se póte. Latiniĭ ḍiceau cu acelaș înțeles: *Citius elephantum sub ala celes* [1].

174 Când este lună veche
Nu auḍ (aude) d'o ureche,
Când este luna noue,
Nu aud (aude) de-amêndouĕ.

A. Pann, II, 146. — Hințescu, 95.

Se ḍice, în bătae de joc, de ceĭ bétrâni, care nu maĭ aud bine.

175 Par-ca e din luna.

Fr. Damé, II, 294.

* *Dór nu e caḍut din luna.*

P. Budișteanu, J. *Ilfov*.

Veḍĭ *Htrzob, Nor.*

Se ḍice de aceĭ carĭ se țin mândri, și se cred de mare neam.

176 La luna cânilor.

Fr. Damé, III, 294.

Adică nicĭ-odata, ca și *la Pascele caluluĭ.*

LUNĬ

Veḍĭ *a Posti.*

MAIŬ

Veḍĭ *Aprilie, Martie.*

177 * △ Daca nu ploue în Maiu
Nu se manânca malaiŭ.

C. Gabunea, *Slatina J. Olt.*

Veḍĭ *Arminden.*

178 Sa bei vin rosu în tóta luna lui Maiŭ ca să înnoesce maiul.

Șezatórea, I, 128.

---

[1] Maĭ ușor aĭ ascunde un elefant la subsuoare.

Ḑicĕtóre din judeṭul Sucĭava, care trebue să fie maĭ plăcută amatorilor de vin de cât aceea de la No. 25, care prea le mĕsóră petrecerile cu dramul.

MÂNE

Veḑĭ *Asta-ḑĭ*.

179 * **Nu scii ce aduce ḑiua de mâne.**

Veḑĭ *Ḑi*.

Căcĭ precum ḑice înṭeleptul Solomon : *nu te lăuda cu ḑiua de mâne, căcĭ nu sciĭ ce póte aduce o ḑi*. Prov. XXVII, 1.

180 **Laşı vre-un lucru pe mâne**
Îl veḑı ca aşa remâne.

A. Pann, II, 48. — Hinṭescu, 92.

Veḑĭ *Astă-ḑı*, No 49.

MARIA EGIPTEANCA

181 △ **In ḑiua de Maria Egipteanca se pun pomiı.**

Şezĕtórea, I, 128.

Ḑicĕtóre din Moldova.

MARṬĬ

Veḑĭ *Nunta*.

MARTIE

182 **Lipsesce Martie din post ?**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 41.

Ca Martie din post nicĭ-cum lipsesce.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 81.

* *Martie din post nu lipsesce.*

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 174; III, 5.— Hinṭescu, 101.— G. Munteanu, pag. 122.

Mart din post nu maĭ lipsesce.

C. Negruzzi, I, 251.

Nu póte lipsi Mart din paresime.

Laurian & Maxim, II, 245.

Mart din paresime nu lipsesce.

LAURIAN & MAXIM, I, 305.

*
Ca Marțul din presin [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeșı, Macedonia.*

Se ḑice pentru ceĭ ce nu lipsesc maĭ nicĭ-odată din slujbe, saŭ din alte óre-ce, precum și luna luĭ Martie nu lipsesce din post. (GOLESCU).

Se ḑice într'un mod maĭ general de un lucru care în tot-d'a-una se întêmplă neapěrat, la anumite vremurĭ, precum și de aceĭ de carĭ nu te poțĭ desbara nicĭ-odată, carĭ fără să fie așteptațĭ saŭ poftițĭ, se află nelipsițĭ unde-va.

Sinodul de la Nicea (787) a stabilit că Pascele se va sěrbători în prima Dumineca care urméză luna plină din Martie. Prin urmare, chiar dacă Pascele ar cădea la finele luneĭ Aprilie, postul mare fiind de patru-ḑecĭ de ḑile, trebue neapěrat ca cel puțin ḑece ḑile din Martie să fie coprinse în post.

183 **Marecu uscat, Aprilu udu, Maju temperejt, beatu vilanu, carle are semirat.**

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 16.

Veḑĭ *Ianuarie, Prier.*

Adică: Martie uscat, Aprilie ud, Maiŭ potrivit, fericit (e) țěranul, care a seměnat.

*
184 **Ca Scurtul di Marțu.**

D. A. MILESCU, *Gopeșı, Macedonia.*

Adică: ca Februarie de Martie. Arată vecinătatea, apropierea, urmarea imediată și neaparată a douě lucrurĭ.

MERCURĬ

Veḑĭ *Nuntă.*

MOȘĬ

185 **In ḑiua de Mosı se cérca lut pe lut și Dumneḑeŭ rîde de toțı.**

Șezětórea, I, 128.

Ḑicětóre din județul Sucĭava care ne reamintesce că mórtea ne pândesce pe toțı.

---

[1]) Ca Martie din paresime (post).

MUCENICĬ

186 △Dacă în ḑiua de Mucenicı va bate vîntul sau va fi linisce, aceeası vreme va fi patru-ḑecı de ḑile în urmă.

I. N. CONSTANTINESCU, c. *Ciulniţa*, Jud. *Ialomiţa*.

* △*Cum va fi în ḑioa de Mucenicĭ va ţine patru-ḑecĭ de ḑile.*

I. ARBORE, Jud. *Buzĕu*.

Ḑicĕtóre din Ţéra-Românéscă. Ḑiua de Mucenicĭ cade la 9/21 Martie, adică la echinox.

187 * △Cum e în ḑiua de Mucenicı ţine pâna la Pasce.

I. ARBORE, J. *Buzĕu*.

188 * △Cum e în ḑiua de Mucenicı aşa e şi în ḑiua de Paşcı.

MARIN DUMITRESCU, J. *Dâmboviţa*.

MURGA

189 A intrat murga în sat.

N. POPESCU, *Calendar 1882*, p. 58.

Adică a înserat.

NEMET

Veḑĭ *Zapada*.

f 190 Ridica-ţı nemetul d'innaintea uşiı tale, şĭ nu îngriji dĕ bruma ce cade pĕ casa vecinuluı tĕu.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 113.

Ne învaţă să îngrijim maĭ mult de greşalele nóstre, ce cu mult maĭ marĭ sunt, decât cele maĭ micĭ ale altora. (GOLESCU).

NÉUA

Veḑĭ *Zapada*.

191 *Ti voiu ca néua în sin.

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia*.

Adică : te voiŭ, te iubesc ca zăpada în sin. — Veḑĭ *Ghéţa*.

191[b] **Albă éaste şi néuă ama arde.** [1])

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 276, *Samarina, Macedonia.*

Nu trebue să judecăm după faţă.

NEPLOARE

Veḑĭ *Grindina.*

NINSÓRE

192 **Daca nu e plóie, fie şî ninsóre.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 116.— FR. DAMÉ, III, 129.

Adică la vreme de nevoie sá ne mulţumim şi cu cele maĭ próste. (GOLESCU). — Veḑĭ *Grindină.*

A NINGE

Veḑĭ *A ploua.*

193 **Lasă să ninga, să plouă, numai vreme rea să nu se facă.**

A. PANN, II, 151.— HINŢESCU, 124.

* *Ningă, plouĕ, numaĭ vreme rea să nu se facă.*

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Să nu ne împotrivim relelor pe care nu le putem opri, de témă ca să nu ni se întêmple şi maĭ reŭ.

194 **Nu 'mi-aŭ nins ca să nu 'mi degere,**
Nici 'mĭ-a plouat ca să nu mĕ ud.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 134; II, 87.

Nu 'mĭ-a nins ca să nu mi să plouĕ.

G. MUNTEANU, 122.

Nu a nins ca să nu degere.

HINŢESCU, 124.

Se ḑice când vine peste noĭ o întêmplare prósta.

195 **A fi nins de vreme.**

FR. DAMÉ, III, 128.

---

[1]) Albă este şi zăpada dar arde.

E nins în luna luĭ Maiŭ.
FR. DAMÉ, III, 128.

I s'a înalbit pĕrul de tênĕr.

NINSÓRE

Vedĭ *Ploie, Pisică.*

NÓPTE

Vedĭ *Ḑi, Orb.*

196 *Face nóptea ḑi și ḑiua nópte.
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 380.— FR. DAMÉ, III, 130.

Sĕ face nóptea ḑi şi ḑiua nópte.
HINŢESCU, 124.

Face din nóptea ḑi, şi din ḑi nóptea.
Da E. B. MAWR, 37.

Face ḑiua nópte şi nóptea ḑi.
I. CREANGĂ, *Amint.* 81.

Nopţile le face ḑi.
P. ISPIRESCU, *Leg.* 58.

**Façe noptea ḑiua si ḑiua nopte.*
D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Se ḑice de aceĭ carĭ, ducênd o viéță destrebalată, petrec nóptea și ḑiua se odihnesc.

Nopţile le fac ḑi, arată hărnicia omuluĭ care nu se maĭ odihnesce nicĭ-odată : »Biata femee nopţile le făcea ḑi. Nu i se maĭ alegea nicĭ de mâncare, nicĭ de odihnă. Atâta dor și foc avea să-șĭ gasésca bărbatul pe care ursita i-l dedese.« P. ISPIRESCU.

Se ḑice şi de omul mincinos. Vedĭ HINŢESCU p. *106*.

197 △Nóptea fura
Ḑiua jura
C'un ciolan de câne 'n gura.
S. FL. MARIAN, *Sat. Pop.*, p. 217.

△*Nóptea fura*
Ḑiua jura
C'un cĭolan de mâţa 'n gura.
S. FL. MARIAN, *Sat. Pop.*, 197.

Se ḑice de aceĭ care négă chiar când îĭ prinḑĭ cu mâna în sac.

198 *△ Nu sciu nóptea-ĭ întunecósă ori poteca-i alunecósă, că înemerii la altă casă.

I. Dumitrescu, *înv. c. Ganciova*, Jud. *Dolj.*

Se ḑice ca pildă catre aceĭ carĭ prinșĭ furând ḑic că nu fură cu precugetare.

199 De multe-orĭ nóptea fata și ḑiua ține în brațe.

D. Cantemir, *Ist. Ierogl.*, 304.

Veḑĭ *Intuneric*, No. 158.

Saŭ precum maĭ ḑice tot Cantemir. *Ist. Ierogl.* p. 226 : *Ḑiua multe descoperă.*

Origina și înțelesul acestuĭ proverb trebue căutate în Evanghelie : »Nu este nimica ascuns care să nu se descopere cu vremea, nicĭ o taină care să nu se afle, căcĭ *ceea-ce aĭ ḑis la întuneric se va auḑi la lumina ḑileĭ*, și ceea-ce aĭ șoptit la ureche, într'o odae, se va striga de pe acoperemêntul caselor.« — Luca, XII, 2 & 3.

200 Lucru de nópte, el vede ḑiua si rîde.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 41.

* *Lucrul de noapte, rîde ḑiua de el.*

Dr E. Damé, J. *Ilfov.*

Ne arată că nóptea ne înșala. (Golescu). Multe lucrurĭ carĭ se pregătesc în taina și de la care asteptăm o mare isbândă adeseorĭ aŭ un sfîrșit miserabil.

Grecii daŭ acelașĭ înțeles proverbuluĭ : *Ceea-ce s'a țesut în taina nopții, stârnesce adese-orĭ risul când apare la lumina.*

201 Nópte cu sóre nu s'a pomenit.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 49.

Se ḑice pentru cele peste fire împotriva. (Golescu).

202 *△ Ține-te, Stane, ca-i nóptea mare.

Em. Popescu, *înveț. c. Ciocanesci-Margineni*, J. *Ialomița.*

Se ḑice spre îndemn ca să luptam cu putere.

203 * Nu te prinde, Stane, că e nóptea mare.

D. Zanne, J. *Ilfov.* — Al. Martinian, J. *Ilfov.*— Al. Dumitrescu, 132.

Și se pot întêmpla la multe.

204 **Mare e nóptea, bun e Domnul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 44.

Se dice spre mângâierea celor desnădějduițĭ (GOLESCU).

205 **Intru zadar te muncescı nóptea diua să o facı.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 17.

Se dice pentru cele peste putință. (GOLESCU).

NOR

Vedĭ *Cer, Vint.*

206 △ **A fi picat din norı.**

Nicı n'am frațĭ și nicĭ surorĭ
Pare ca's picat din norı.

Șezatóre, Poes. Pop., I, p. 114.

Vedĭ *Luna, Hirzob.*

A nu avea nicĭ o legatură de rudenie cu aceĭ în mijlocul cărora trăim.

207 **Dupa nor vine și senin.**

Cronica Anonimă, ap. FR. DAMÉ, III, pag. 131.

Acum e senin și se face nour; acum este marea lina și se face furtună.

ION NECULCE, ap. FR. DAMÉ, II, 7; III, pag. 131.

△ *Dupa norĭ iĭ și senin*
Dupa dragoste și suspin.

Șezatóre, Poesiĭ Pop., II, p. 9.

Dupa nor vine senin
După dulcéța pelin.

GR. SIMA, *Conv. Lit.*, XVII.

Dupa nour vine senin.

LAURIAN & MAXIM, II, 1164.

Dupĕ nour senin vine.

Dr E. SETASTOS, 87.

Vedĭ *Furtuna, Intuneric, Plóie Vreme.*

Adica în urma întristăriĭ și necazurilor, ne vine liniște și bucurie.

208 După nor şi plóie
Resare şi sóre.

A. PANN, III, 24.— HINŢESCU, 125.

* *După nuorĭ şi soare.*

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Adică după rěŭ, bine.

209 Cuĭ i-e frică de orĭ-ce nor nicĭ o călětorie face.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 27.

Vedĭ *Vînt.*

Adică cine se teme dě orĭ-ce nevoinţă, nimic dobândesce. (GOLESCU).

210 Norul, până nu se 'ngróşă, furtună nu aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 49.

Adică rěul pâna nu se máresce, supěrare nu ne aduce, şĭ cel cumplit, până nu sě inverşunéză, nu ne vatămá. (GOLESCU).

211 * Norii ceĭ micĭ sě duc la ceĭ marĭ.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Tot aceĭ carĭ aŭ deja, capătă maĭ mult, saŭ, precum ḑice francesul: *l'eau va toujours à la rivière.*

212 Nici de nor de vară să te întristezi, nicĭ de senin de vară să te înveselesci.

IORDACHE GOLESCU, *Mss.* II, 109.

Adică nicĭ sa ne mâhnim, nicĭ să ne bucuram de cele întêmplătóre, şi curênd trecětóre. (GOLESCU).

213 △ A trăi tot în nour.
Tot în nour trăescĭ.

I. NEGRUZZI, ap. FR. DAMÉ, III, 131.

A trăi într'o lume ideală, fără a vedea ce se petrece împregĭurul nostru.

ORĂ

Vedĭ *An, Ceas.*

214 □ Ora a un-spre-ḑece a sunat.

VARRON, 37.

Adică ultimul moment când putem face un lucru.

PAŞCE

Vedĭ *Joĭ* Cap. XII *Paşce* Cap. III *Murg.*

215 * △ **Crăciunul satul, Pascele ĭudul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 37. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 158. — H. D. ENESCU, *înv. c Zamostea* J. *Dorohoĭ.*

Adică la Crăciun omul se înveselesce în desfătărĭ, iar la Paşce în haine şi podóbe. (GOLESCU).

De sĕrbătorile Pasceluĭ fie-care Român îşĭ cumpĕră haine nouĭ, saŭ îmbracă straiele sale cele maĭ frumóse. Până şi bietul ţigan cunósce şi a primit de la noĭ acest obiceiŭ, însă eşind cam afumat de la cârciumă, ḑice, încurcându-i-se limba : *în ḑioa de ismene cu Pascĭ nouĭ în picióre....*

216 **Ca la Paşce cu ouĕ roşiĭ în mână.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 12.

Se ḑice despre cele carĭ sunt nedespărţite.

217 * **Tóte lucrurile la vremea lor**
Şi la Paşce oue roşiĭ.

I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

218 **La Paşcele cailor.**

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 261.

* △ *La Paşcele caluluĭ.*

H. D. ENESCU, *înveţ. c. Zamostea,* Jud. *Dorohoĭ.*

* *Ti Paşcele a callui.*

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Adică nicĭ-odata. — Vedĭ *Luna.*

PÉTRĂ

Vedĭ *Via, Grindina.*

PICĂTURĂ

Vedĭ *Butie, Muiere, Vas.*

219 **Picatură lângă picătură baltă mare ne adună.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 53.

Picatura cu pic, pic, gârla îţı face, şi nu mică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Picând, picând baltă se face.

A. PANN, *Edit.* 1889, 59.

* *Din picaturĭ se face balta.*

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Din picaturĭ se face (forméză) lacul.

I. G. VALENTINEANU, 25. *Abecedar Ilustrat*, 26.—Da E. B. MAWR, 75.—B. CONSTANTINESCU, *Cart. cit.* II, 15.

Picătura cu picatură, face lacul mare.

HINŢESCU, 144.

* *Picatura cu picătură face lac.*

H. D. ENESCU, *învet. c. Zamostea*, Jud. *Dorohoı.*

* *Picatura cu picatura face balta.*

AL. DUMITRESCU, 140.

Di chicută, chicută s'faţe baltă mare [1]).

C. WEIGAND. *Die Aromunen*, II, pag. 278.

Adică câte puţin strîngênd, mult dobândim; cu câte puţin adunând, comóră mare dobêndescĭ. (GOLESCU).

Este de însemnat că acest proverb, ast-fel cum se gasesce în *Povestea Vorbeĭ*, ediţia ântêia, Cap. Despre economie, este o traducere ad-litteram a proverbuluĭ turcesc : *Damlaia, damlaia gheol olur*, şi a fost suprimat în Ediţia de la 1853, III, p. 73.

220 **Picătura ploiı pétra găuresce şi funia de teiu, cu vreme, marmurile despica.**

D. CANTEMIR, *Ist. Iereg.*, 189.

Picatura adese caḑuta pétra, iéra sicofondia adese facuta inima despica.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl*,, 320.

---

[1]) Din picătură. picătură se face baltă mare.

Apa cu picatura eĭ şi pĕ piétra o manâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 3.

Picatura cu pic, pic, şi pétra o mănâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 53.

△ *Picătura*
Pică,
Pétra
Se despica.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Populare*, pag. 368.

Picatura mică pétra gauresce.

BARONZI, 60.

* *Picătura mica gauresce pétra tare.*

* *Picatura gauresce pétra.*

G. MUNTEANU, 31. — HINŢESCU, p. 144. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 92. — *Conv. Liter.*, II, 15.— Dª SEVASTOS, 35. — Dª E. B. MAWR, 17.

Cât e de mică picatura şi tot găuresce pétra.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 92.

Picatura mica gauresce pétra.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 92.

Picatura sapa pétra.

KÁROLY ÁCS, p. 78.

* △ *Picătura bortilesce pétra.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

* *Picatura désă gauresce pétra.*

I. IONESCU, 104.

Vedĭ Cap. XXII, *Mâncare.*

Adică şi cele maĭ anevoie cu silinţă încet, încet le biruim; cu silinţă, cât de mică, marĭ isprăvĭ săvĕrşescĭ. (GOLESCU).

Prin stăruinţă ajungĭ la resultate marĭ şi surprindĕtóre. Dacă cel stăruitor nu va perde din vedere scopul ce urmăresce şi nu va întrerupe lucrarea sa, póte fi sigur de isbândă, şi precum spune D. Cantemir: »Lucru aşa de putincios şi de virtos sub sóre nu este,

căruia biruința și înfrângerea să nu se dea, incă de unde nicĭ gândesce, nicĭ nadĕjduiésce.«

Eleniĭ ḑiceaŭ ca și noĭ : Σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι [1]) Iar Latiniĭ :

Tentantes ad Trojam pervenerunt Graeci [2]).
Dura tamen molli saxa cavuntur aqua [3]).
OVIDIU.

Nonne vides . . . guttas in saxa cadentes
Humoris, longo in spatio pertundere saxa [4]).
LUCREȚIU.

221 **Maı mult de picătura de cât de plóie răpede să te ferescı.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 106.

Adică de cele maĭ micĭ necazurĭ decât de cel maĭ mare, cá cel maĭ mare, ca plóia cea repede, indată trece, iar cele micĭ, ca picătură cu pic, pic, inima 'țĭ-o topesce. (GOLESCU).

222 * **A strecura și a se strecura p'intre picăturı.**

LAURIAN & MAXIM, II, 1292.

De bataĭ și loviturĭ
Scapă p'intre picaturĭ.

A. PANN, III, 24. — HINȚESCU, 11.

A scapa sau a se scăpa cu greŭ dintr'o primejdie, și, cum se maĭ ḑice, *ca prin urechile aculuĭ.*

PLÓIE

Veḑĭ *Asta-ḑĭ, August, Caciulà, Căpeneag, Ciuperca, Cocoș, Gaia, Grindina, Ipingea, Manta, Pamênt, Sóre.*

223 * △ **Udul de plóie nu se teme.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, 188. — N. GH. IONESCU, *înv. c- Mamornița*, Jud. *Dorohoı.*

---

[1]) Picăturile apeĭ, petrele găuresc.
[2]) Prın stăruință Greciĭ aŭ pătruns în Troia.
[3]) Pietrele tarĭ sunt găurite de apa cea móle.
[4]) Óre nu vedețĭ cum picăturile găuresc cu tímpul petrele pe care cad.

* △ *Orbul de nópte nu se grijesce, și udul de plóie nu se teme.*

H. D. Enescu, *învěț. c. Zamostea*, Jud. *Dorohoiu*.

Cel ud nu se teme de plóie.

Abecedar ilustrat, p. 29.

Udatul nu se teme de plóie.

Baronzi, 52. — Hințescu, 193.

* *Udul de plóie nu se feresce.*

A. Petrescu, J. *Ilfov*.

* *Udului nu 'i e frica de plóie.*
Ploatului nu 'i e frica de plóie.

Da E. B. Mawr, 38.

Vedĭ *Garla*.

Nu ne ingrijim, nu ne temem de ceea-ce nu ne póte aduce nici un rěŭ.

„Precum *orbul de nópte nu se grijesce*, așa cel prea slab de cel prea tare nu se siiesce; ca cel ce n'are de ce se pradă de pradator, ca *udul de plóie nu se teme*.“ D. Cantemir, *Ist. Ierogl.* 188.

224 Nici plóia ĕl uda, nici sórele ĕl arde.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 49

Se ḑice pentru ceĭ ce nu se supěră de nimic. (Golescu).

225 De plóie rapede să nu te sperii.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 117.

Adică de cel furios; că, precum plóia repede curênd trece, așa și furia luĭ. (Golescu).

226 Plóia maruntică multa vreme ține, iar cea repede, cum vine asa sĕ duce.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 60 .

* *Ploia minuta țăni mult.*

D. A. Milescu, *Gopeși*, *Macedonia*.

Adică cel furios curênd, îĭ trece mânia, iar celuĭ tacut ține maĭ mult. (Golescu).

227 **Plóie de primavară.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 133.

Se ḍice despre lucrurile carĭ ne sunt de mare folos.

228 **După plóie, aştéptă senin.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 116.

* *Dupa plóie şi senin.*

LAURIAN & MAXIM, II, 1164.

După ploja, vire muşata vraĕma; dupa pust, vire Korisma [1]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 8.

Veḍĭ *Intuneric, Nor, Plóie, Vreme.*

Adica după rĕu, bine. (GOLESCU). In urma întristarĭĭ şi neliniştiĭ, ne vine bucurie şi uşurare, saŭ, după cum ḍice poetul :

Multa dies variique labor mutabilis aevi
Rettulit in melius [2]).

VIRGILIU.

229 **Dupa plóie trebue sa rĕsară sóre.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 152; III, p. 123.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 165.

După plóie vine sóre.

G. MUNTEANU, p. 60. — HINŢESCU, 178.— Da E. B. MAWR, 7.

* *După ploe si sore.*

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

Veḍĭ *Furtuna, Intuneric, Nor, Vreme.*

Adică după rĕu, bine; dupa intristare, bucurie.

230 **Când plóia sĕ risipesce, apa nu se maĭ găsesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 35.

Se ḍice pentru risipitorĭ, când nu le maĭ rĕmâne nimic. (GOLESCU).

231 * **Fuge de plóie şi dă în noróie.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 20.

---

1) După plóie, vine vreme bună; după carnaval, vine post.
2) Adeseorĭ vremea, în deosebitele sale schimbăr, a întors spre bine afacerĭ carĭ se credeaŭ perdute.

Fuge de plóie și dă de noròie.

A. PANN, I, 69. — HINȚESCU, 64.— FR. DAMÉ, III, 132.

* *Care fuze di ploe dă di grandine.*

D. A. MILESCU, *Gopeși*, *Macedonia.*

Mulți vor di plóe să fuga, și tru lăschi eli se' nfundă[1].

ANDREIUL AL BAGAVU, *Cart. de A-leg.*, p. 99, *Macedonia.*

Adică a fugi de un rĕŭ și a da de altul maĭ mare și precum ḑice latinul: ***cucurrit quispiam ne pluvia madesceret, et in foveam praefocatus est***[2].

Fujhié la plôjho, é s'ës jhita din lou vala[3])

Languedoc, (Francia).

231 [b] **După plóie multe tâmburı; după-alumpta, mulțı gioñi.**[4])

ANDREIUL AL BAGAVU, *Cart. de Alg.* pag. 56, *Macedonia.*

Se ḑice când dobândim un lucru prea târḑiŭ.

A PLOUA

Veḑi *Ciuperca.*

232 * **Cu doue ca sa nu ne ploue.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 31. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 159.

Cel cu douĕ maĭ sigur.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 152.

* *Intre douĕ nu te plouĕ.*

DIM. ZĂNNE, Jud. *Ilfov.*

* *Intre douĕ ca sa nu ne plouĕ,*
Cu una tot-d'a-una.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Arată îmbelșugare. (GOLESCU). Se ḑice în special de aceĭ carĭ trăiesc în același timp cu doue femeĭ.

---

1) Mulțĭ vor să fugă de plóie și cad în lacurĭ.
2) Fuge ca să nu se ude de plóie, și se *tavalește* în șanț.
3) Fuge de plóie și se aruncă în pohoiŭ.
4) După plóie multe samane; după luptă mulțĭ vitejĭ.

233 **Dĕparte dĕ noi plouĕ.**

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, 94.

Sĕ ḑice când cele rele dĕparte dĕ noĭ sĕ întêmpla. (GOLESCU).

*
234 **Nu 'mi-a nins ca să nu-'mi degere,**
Nicĭ 'mĭ-a ploat ca să nu mĕ ud.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 134; II, 87.

Nicĭ 'mĭ-a ploat ca să nu mĕ ud.

HINŢESCU, pag. 148.

Se ḑice când dam de o întêmplare próstа.

*
235 **De nu plouĕ, macar picură.**

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss. Acad.*

Daca nu plouĕ, pică.

I. G. VALENTINEANU, 36.

Se ḑice, spre mângâere, când tragem un folos neînsemnat de unde póte nadĕjduiam unul maĭ mare.

*
236 **Nici nu-'mi plouĕ, nici nu-'mi ninge.**

Adică : 'mĭ-e tot una.

* △
237 **Par-ca tot îi plouĕ şi îi ninge.**

A. PANN, III, p. 13.— HINŢESCU, p. 148. — N. GH. IONESCU, *inv. c. Mamorniţa, J. Dorohoi.*

Par-că tot ningea şi 'ĭ ploua.

GRIG., *Conv. Liter.*, XXII, 245.— FR. DAMÉ, III, 178.

Veḑĭ *Ie.*

Adică: a sta tot nemulţumit, mâhnit şi posomorît; ***a fi plouat.***

238 **Potopul când vine aduce cu el ori-ce înainte găsesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 8.

In momentele de grea cumpĕnă, în timpul rĕsvrătirilor să ne ţinem de o parte.

PRIER

Vedĭ *Aprilie.*

239 △Prier, orĭ priesce, orĭ despóie.

V. Tomescu, *c. Buda, J. Tecucĭ.*

După cum observă D. Hașdeu in *Etymol. Magnum,* 1358, obiceiul, care deja, la inceputul secoluluĭ (Ḑi ântêiu Aprilie, *Donicĭ*), se rĕspândise pe la orașe, de a pacali ómeniĭ în ḑiua de 1 Aprilie, nu este românesc, ci de importație străina. Cu tóte acestea pe la țara, luna luĭ Aprilie este privită ca inșelatóre, credință ce a dat nascere maĭ multor ḑicĕtorĭ satescĭ.

In Județul Iașĭ acesteĭ lunĭ i se da numele de : ***luna luĭ traistă 'n băț.***

240 △Prier fara plóie
Cheful Românuluĭ móie.

S. Mangiucă, *Etym. Magn.* 1358.

A se asemĕna cu proverbul româno-istrian : ***Aprilu udu, Maju temperejt, beatu vilanu, carle are semirat.***

PRIIL

241 △Priil priesce si jupesce.

G. Teodorescu, *Galațĭ, Etymol. Magn.*, 1358.

PRIMĂVARĂ

Vedĭ *Flóre, Plóie, Rîndunică, Vînt.*

242 Pâna nu vine primavara, nu se face vara.

A. Pann, II, 71. — Hințescu, 153.

Fie-ce lucru la vremea luĭ.

PROBAJINIĬ

243 △In diua de Probajinii sĕ probajanesc frunzele copacilor.

Șezatóre, I, p. 128.

Adică de la Probajinele sau Schimbarea la fața, care pică la 6 August, începe codrul a se probajani, adică a i se îngalbeni frunza.

RĔSĂRIT

244 *Una de la rĕsarit și alta de la apus.

A. PANN, III, 131.

Se ḑice de aceĭ carĭ povestesc fără șir, cari spun lucrurĭ fară legatură firéscă între dînsele.

245 Rĕsaritul și apusul.

B. P. HAȘDEŬ, *Etym. Magn.*, 1438.

Adică lumea întrégă : »Toțĭ domniĭ pămêntuluĭ și toțĭ vitejiĭ lumeĭ *de la resărit până la apus...*« MOXA, 1620 p. 351.

SÂMBĂTĂ

Veḑĭ Cap. XII, *Sâmbăta*.

246 Nu-j sâmbeta far de sore, nu-j muljera far de ljubava.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 13.

Adică : nu 'ĭ Sâmbătă fara sóre, nu 'ĭ muiere făr' de dragoste.

SCUȚURE

247 Scuțurile semn de frig.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 67.

Sĕ ḑice pentru cele ce se cunosc după óre-ce semne (GOLESCU).

SECETĂ

Veḑĭ *Grindină*.

SENIN

Veḑĭ *Nor*, *Plóie*,

248 △Dupa senin vifor vine.

T. FRÂNCU, *Transilvania*.

Veḑĭ *Furtuna*, *Nor*, *Plóie*, *Vreme*.

249 *Din chiar senin.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 724.

**Ca din senin.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* 187.

L'a trasnit ca din senin.

A. PANN, III, 23.— HINŢESCU, 191.

De-odată, pe neașteptate, pe negândite, fară causă binecuvêntată.

*

249[b] Ş' când 'i siriu bumbuneaza[1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Nenorocirile ne lovesc pe neașteptate.

*

250 Când senin, când plóie

Aşa 's fetele, când senin, când plóie.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.,* V, 140.

Arată nestatornicia lucrurilor.

SĚPTĚMÂNĂ

Vedi Cap, XII, *Sĕptemâna.*

251 **De cât o septemâna vrabie mai bine o ḑi soim.**

HINŢESCU, p. 207. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* III, 156. — S. FL. MARIAN, *Orn.* I, 412.

Vedi *An, Ḑi, Vara.*

De cât să trăiescĭ o viaţă nebagat în sémă saŭ dispreţuit, maĭ bine să fiĭ o ḑi om însemnat, cu vaḑă şi cinstit de toţĭ.

*

252 **A se duce opt cu a brânzei.**

G. MUNTEANU, p. 121.— G. DIANU, *Rev. şcol. Mehedinţi.* — GR. I. ALEXANDRESCU, *Galaţi.*

Te ducĭ opt cu a brânzeĭ.

A. PANN, *Edit.,* 1889, p. 104; II, 118; III, p. 149.

Du-te opt cu brânzeĭ.

HINŢESCU, 51.

*

Du-te opt şi cu a brânzei nouĕ.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* III, 165.— I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

A se duce nouĕ cu a brânzei.

DELAVRANCEA.

[1]) Şi când e senin bubuie.

Ducă-se nouĕ cu a brânzeĭ.

BARONZI, p. 86.

* △ *Du-te şépte şi cu a brânzeĭ opt.*

G. DIANU, *Rev. şcol. J. Mehedinţi.*

* *Opt şi cu a brânzeĭ nouĕ.*

C. MEISSNER, *profesor.*

Adică departe. »E bĕtrân de care sa fugí, *opt cu a brânziĭ* să te ducĭ.« — A. PANN.

»Să 'ĭ tragem o tavalélă sa se ducă *nouĕ cu a brânzeĭ.*« — DELAVRANCEA.

»Când cine-va face multe greşelĭ şi vrênd a i se arata ispravenia lor saŭ că greşéla din urmă e maĭ mare i se ḑice *opt cu a brânzeĭ...;* se maĭ ḑice cân l doĭ se despart certându-se şi spre a nu se maĭ vedea·« — G. DIANU, *Rev. scol. Mehedinţĭ.*

Origina acesteĭ ḑicĕtorĭ se póte explica in două modurĭ deosebite după cum se va ḑice : *opt cu a brânzeĭ* sau *opt cu a brânzeĭ nouĕ.*

»*Du-te opt cu a brânzeĭ.* Sunt în postul cel mare şépte sĕptĕmânĭ de post şi cu una înainte de post care se chiamă *sĕptemâna alba* saŭ *a brânzeĭ,* fac tocmaĭ opt. Când cine-va se supĕră ḑice altuĭ, »du-te, fugĭ să nu te vĕd şépte sĕptĕmânĭ de post şi cu a brânzeĭ opt.« Căcĭ este o credinţa, la ţéra, ca in timpul postuluĭ celuĭ mare nu trebuie să te sfădescĭ cu nimenĭ, şi de Pascĭ chiar daca eştĭ sfădit cu cine-va, trebuie să 'ţĭ ceĭ iertare căcĭ alt-fel nu te poţĭ împărtăşi.« — GR. I. ALEXANDRESCU, *Galaţĭ.*

»In câslegiĭ de iérna, de după Crăciun, sunt opt séptĕmânĭ maximum, în care se mánâncă carne, şi o septĕmână de brânză, după care se intra in postul cel mare. *Opt cu a brânzeĭ noue,* însemnéză ca opt sĕptĕmânĭ de carne, cu ultima de brânză, fac nouĕ sĕptĕmânĭ de frupt, înainte de a se intra în post.« — C. MEISSNER, *profesor, Iaşĭ.*

Ḑicĕtórea primitivá nu póte fi de cât *opt cu a brânzeĭ,* căcĭ este firesc lucru ca lungimea şi greutaţile postuluĭ cel mare să dea nascere la o ḑicĕtóre care se insemneze un mare interval, atât în timp cât şi în spaţiu.

SÈRA

Veḑĭ *Tinda.*

253 * **Intru séra şi es diminéţa şi lumea ḑice c'am dormit acolo.**

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Ómeniĭ judecă pe din afară. Veḑĭ *diminéţă.*

254 **Lucrul de séra nu 'l lasa pentru diminéță.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 50; I, 129.

Lucrul çe poţĭ sa 'l façĭ séra să nu'l alaşĭ tră diminéța.

ANDREĬ AL BAGAVEĬ, *Cartea Aleg.*, pag. 107.

Vedĭ *Asta-dĭ.*

Cacĭ sciut este că:

Laşĭ vr'un lucru pe mâne,
Il vedĭ ca aşa remâne.

255 **Aséra me culcaĭ bolocan**
Şi adĭ iata-mĕ mare ban.

GH. JIPESCU, *Rĕur. Oraş.*, 188.

Vedĭ *Asta-dĭ.*

Arata repegiunea cu care putem trece dintr'o stare próstă intr'alta stralucita.

256 **Sara ghigariu, diminéța spatariu.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, 299.

Vedĭ *Asta-dĭ.*

Acelaşĭ inteles ca No. 255.

D. Cantemir da, acestuĭ proverb, urmatórea origină.

Un porcar audind de o cetate, care se afla în apropierea loculuĭ, unde lucra se lasa de meserie, şi se porni spre dinsa vrênd a o cunósce.

Aşa într'acea di pána in séră călĕtorind, unde întunerecul îl apucă, acolea popasul şi masul îşĭ făcù; »ce norocul şi pre porcar şi pre olar tot cu o orbime caută« carele pre porcar aproape de porțile cetățiĭ şi de norocirea ce 'l aşteptà adusese; de vreme ce împĕratul, carele acelor olaturĭ stăpânea şi într'acea cetate împĕrăția, în diua ce trecuse, dintre numĕrul viilor eşise, şi moştenitor din trupul sĕu nelasând, intre domniĭ şi senatoriĭ aceiĭ monarhii, cine in scaun s'ar sui, mare dihonie şi zarvă se facù. »Căcĭ la stapânire toțĭ vrednicĭ se socotesc, iară la supunere nicĭ unul de bună voe priméşce; in scurt nicĭ unul altuia al doilea socotindu-se, cu sfatul de obşte aleseră, ca a doua di pre pórta cetățiĭ, care spre resărit caută, să iasă, şi orĭ pre cine maĭ înainte, verĭ din streinĭ, verĭ din cetățenĭ, pre care ar tumpina, pre acela la scaunul împĕrățiĭ şi la coróna monarhieĭ să 'l ridice

Decĭ, dupĕ sfatul de-cu-séră, de diminéță sculându-se, (cocĭ nicĭ norocul porcariuluĭ dormia), lângă drum pre porcar, din pajişte sculându-se şi la urduroşiĭ ochĭ cu mânile frecându-se, aflară; precarile îndată cu cinste ridicându'l şi din rufóse sucmane în porfira

primenindu'l, în lectica împĕrătéscă îl așeḑară și cu mare alaiu până la curțile împĕrătescĭ petrecĕndu'l, după obiceiul loculuĭ, celea ce se cade, ceremoniĭ spre încoronarea luĭ făcură; de unde s'au luat cuvĕntul, carile se ḑice : *Sara ghigar diminéța spatar.* — D. Cantemir, *Ist. Ierogl.*, p. 299.

257 **Carle saĕra sa zupa hrane, damaraca v'o aflà.**

Fr. Miklosich, *Rum. Under.* I, 11.

Adică : care-șĭ păstrézĕ ciorba séra, diminéța o va aflà. Ne învață economia.

258 **Când e roișu de saĕra, mușata vraĕme se spaĕra.**

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 11.

Veḑĭ *Sóre.*

Adică : când e roșu séra, frumósă vreme se speră, saŭ cum ḑice proverbul francez :

Rouge au soir, blanc au matin,
C'est la journée du pèlerin.

În Evanghelia St. Mateiŭ, XVI, 2, aflam : Spune-țĭ séra : *Mane va fi o ḑi frumósă, căcĭ cerul este roșu.*

SFÂNTU AȘTÈPTĂ

259 * **La Sfântu-Aștéptă.**

I. Creanga, *Pov.* 189. — Baronzi, pag. 47, 70, 85. — Hințescu, 147.

Adică nicĭ-odata, la Pascele caluluĭ, la moșiĭ aĭ verdi. Dupa cum a observat cu multă dreptate D. Șaineanu, daca nu mĕ înșel, acesta este singurul sfânt născut, crescut și rĕmas al nostru. De altmintrelea numaĭ din creieriĭ bĭetuluĭ Român, care a răbdat atâtea în cursul vécurilor trecute, putea resări sfântul îngăduirilor și al rĕbdarilor îndelungate.

SFÂNTU GHEORGHE

260 * △ **A-ĭ da pe Sfântu Gheorghe în palma, ca sa spue când se finesce iérna.**

K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv.* c. *Știubenii*, J. Dorohoi.

* *Dă-mĭ pe Sfântu Gheorghe în palmă ca sa-țĭ daŭ vara.*

I. Bănescu. *prof.* J. Roman.

Ne învață că până la Sfântu Gheorghe, chiar de e timp frumos, să nu ne inchipuim ca a venit vara. A se asemĕnă cu : *iérna n'o manâncă lupiĭ.*

261 △ **Spre Sfântu Gheorghe se ia mana vitelor.**

Șezătóre, I, p. 128.

Ciobaniĭ ca să apere oile de vrăjĭ și de luatul maneĭ se scólă în ḍiua de Sfântu Gheorghe in zorĭ de ḍiuă și buciumă; numaĭ până unde ajunge buciumul, numaĭ până acolo merg vrăjile.

Luatul maneĭ se face in modul următor :

LUATUL MANEĬ

Trecea un moșnég cu o tabără de cară pe un drum pe vale. Si pe dél era o stâna cu oĭ. Acum eĭ s'o dus lc stână, unul din eĭ c'un ceaun să le deie lapte, de acolo. Dar baciul o spus așa că : el n'are lapte de unde le da. S'o 'nturnat înapoĭ la cară cel cu ceaunul; de acolo o ḍis : Maĭ, baciul nu ne-o dat lapte; da voĭ puneţĭ de mamaligă ca vĕ daŭ eŭ lapte. Și-o ḍis : Măĭ, aduceţĭ sfredelu la mine ca am ieŭ lapte. Si atuncĭ o luat sfredelu și o dat bortă în capătu inimeĭ caruluĭ și o strigat : Haĭde-ţĭ, mĕĭ cu ceaunul sa vĕ dau eu lapte. De acolo o luat laptele și mamăliga o fost facută, și s'o pus la mâncare. Oile o prins a sbierà. Un cioban de aceia când o prins a sbierà s'o priceput și o spus : Măĭ, o făcut moșnégu la oĭ de sbiéra asupra luĭ. Si s'o luat și o luat ciomagu și gluga și s'o dus în muchea dâmbuluĭ unde se vedea la cara și o pus gluga gios și o prins a bate cu ciomagu 'n glugă. Ceala din vale, moșnégu, ședea la masă și o prins de la masa : Valeu, valeŭ măĭ, nu mĕ lăsaţĭ, catra tovarășiĭ luĭ. Ce sa mĕ fac? Valeu și valeu. Batae vrașmașa; da pe el nu 'l bătea nimene; batea ceala in dél. De-acolo o strigat : Eartă-mĕ, măĭ, că mĕ omorĭ.

— Te ert; da da laptele oilor înapoĭ. Atuncĭ el ḍice : Dă laptele oilor înapoĭ că te-oiu lăsà de bătut. Si le-o venit laptele înapoĭ la oĭ dacă l'o lăsat pe ceala de batut și o astupat inima caruluĭ și oile n'o maĭ sbierat. — R. STAVRI, *Șezatóre,* II, pag. 17.

SFÂNTU ILIE

262 ⌐△ **Daca durdue în ḍiua de Sfântu Ilie în acel an se ghiermanoșéza alunele.**

B. P. HĂȘDEŬ. *Etym. Magn.,* 949.

Credinţă din ţéra Făgărașuluĭ, care, dupa cum presupune D. B. P. Hașdeŭ, ar putea fi în legătură cu antagonismul bine cunoscut al Sfântuluĭ Ilie cu dracu. Alunul din care se fac beţele vrăjitorilor, supușiĭ necuratuluĭ, ar resimţi ast-fel și dênsul loviturile sfântuluĭ.

SFÂNTA MARIA

263 △ **Daca trece Sânta-Maria, c . . . a-ţĭ palaria.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 87.

A trecut Sânta-Marie
Să ne c . . . m la palărie.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* III, p. 155.

După Sânta-Marie
Nu maĭ pórtă pălarie.

Laurian & Maxim, II, pag. 617.

*
A trecut Sânta-Marie
Te-aĭ c . . . t în pălărie.

I. Arbore, J. *Buzĕu.*

*
Dacă trece Sânta-Marie
Câniĭ se c . . . ă 'n palărie.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Sĕ ḑice pentru cele ce nu maĭ sunt dĕ trebuinţă după vremea lor (Golescu).

După Sfânta Maria-Mică (8 Septembre) iérna bate la uşă, pălăria nu maĭ face parale şi trebue să ne gândim la căciula.

264 △De la Sânta Maria-Mare până la Sânta Maria-Mica, daca nu cade brumă, se împut Jidoviĭ.

S. Mangiucă în *Etym. Magn.*, 363.

Fiind-că în cele treĭ sĕptĕmânĭ, ce despart aceste douĕ sĕrbătorĭ, fórte rar se întêmplă să caḑă brumă, poporul din Banat spune în mod ironic acéstă ḑicétóre, care însemnéză că, blestemaţĭ de Maĭca-Domnuluĭ, Jidoviĭ put maĭ tot-d'a-una.

SFÂNTU MARTIN

265 'Moće-j Martigna se spaĕra de avaĕ bur viru.

Fr. Miklosich, *Rum. Under.* I, 13.

Adică : prin Sfântu Martin se speră că vom avea vin bun.

SFÂNTU MATEIŬ

266 De Miholsnjacu vire sveti Mati, hite te pre pemint, îmfa èn Domnu.

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.* I, 16.

Adică : în Septembre vine Sfântu Mateiŭ, pune în pămênt şi spera în Dumnezeŭ. Proverbul românо-istrian se trage de-a dreptul din acel italienesc : *In Setembre ven sen Mateio, boûta in tiera, e spira in Déio.*

SFÂNTU PETRE

266[b] **De la Sân-Petru la Sân-Medru.**

G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop.*, p. 253 & 256.

Arata o vreme îndelungată. St.-Petru cade la 29 Iunie și St. Dumitru la 26 Octombre.

S'a tocmit
De la Sân-Petru
Ș'a isprăvit
La Sân-Medru.

SFÂNTU TOADER

267 **In ḑiua de Sântu Toader se tund vitele în frunte sa se faca frumóse.**

Șezatóre, I, 128.

La Sân Toader, care cade în prima Sâmbătă din post, copiiĭ sĕ tund, ómeniĭ mariĭ se spală pe cap, caiĭ se taie la copite, fetele se laŭ cu stroh[1]) de la vite ca să le crésсă pĕrul mare și frumos.

SIMION STÎLPNICUL

268 **Daca tuna dupa Simion Stîlpnicul e semn de tómna lunga.**

Șezatóre, I. 128.

Adică după 1 Septembre.

SÓRE

Veḑĭ *Ana-Foca, Inima, Luna, Pînza Pló e.*

269 * **A cautà pete 'n sóre.**
A cautà nod în papura și pete în sóre.

G. Munteanu, 72. — Dª E. Z., J. *Tutova.* — I. Ionescu, *Cart. cit.* III, pag. 130.

Veḑĭ *Luna.*

A căutà cusururĭ unde nu se pot aflà. Acéstă ḑicĕtóre, destul de rĕspândită prin orașe, pare fi maĭ puțin cunoscută pe la țéră.

Poporul român are puține legende privitóre la sóre; vom reproduce după *Poesiile populare* ale luĭ V. Alexandri, pe următórea:

---

[1]) Fênul sfărâmat ce remâne de la vite.

SÓRELE ŞI LUNA

A umblat mândrul sóre cerul şi pământul ca să se însóre şi potrivă nu-şĭ găsia ca soră-sa Ileana Cosinzeana.

Ileana îl rĕspinge, căcĭ nu s'a aflat vre-odată ca fraţi să se fi cununat. Sórele se duce atuncĭ la Dumneḑeu, cerêndu-ĭ să 'ĭ dea pe soră-sa de nevasta. Domnul îl ia de mână şi după ce l'a purtat prin raiŭ şi prin iad îĭ spune :

Sóre, sóre luminate,
Trupuşor făr' dĕ pĕcate,
Raĭul tu l'aĭ petrecut,
Si prin iad inca-aĭ trecut,
Ce maĭ ḑice gândul tĕŭ?
— Ḑice ca sufletul meu,
Aleg iadul chiar de viu,
Numaĭ singur sa nu fiu,
Ci sĕ fiu cu Ileana
Ileana Cosinzeana !

Ḑice şi să scobóră Sórele la soră-sa, o gătesce de mirésă şi se pornesc la biserică, dar atuncĭ vaĭ de el, amar de ea; candelile se sting, clopotele se dogesc, sfinţiĭ 'şĭ ascund faţa şi o mână se întinde, şi rădică pe Ileana aruncând'o în mare unde se preface în o mrénă de aur. Sórele se 'nalţă în sus, să lasă spre apus, şi să cufundă în mare, la soră-sa Ileana, Ileana Cosinzeana.

Eară Dumneḑeu cel sfânt
Sfânt în cer şi pre pamênt,
Mâna 'n valurĭ ca băgă
Mreana 'n mâna-o apucă
Si 'n cerurĭ o aruncă
Si 'n luna plina-o schimbă.
Apoĭ Domnul Dumneḑeu
Cuvênta cu graiul sĕŭ;
Ear când Domnul cuvêntă
Lumile se spaĭmêntă
Marile se tupilă,
Munţiĭ se cutremură,
Cerul se întunecă :
« Tu Ileana Cosinzeana
Sufleţel fara prihana,
Si tu sóre luminat
Trupuşor far' de pĕcate!
Cu ochiĭ sa vĕ zariţĭ
Dar sĕ fiţĭ tot despărţiţĭ.
Ḑi şi nópte plinĭ de dor,
Arşĭ de foc nestingĕtor,
Vecĭnic sa vĕ alungaţĭ,
Cerul sĕ cutrieraţĭ,
Lumile sĕ luminaţĭ! »

Acésta frumósă legendă, una din rarele rĕmăşiţe de mitologie antică ce s'a păstrat la Românĭ, are o asemĕnare destul de apropiată, cu diverse legende din Rig-Veda.

In prima legendă : *Ushas* (Aurora) se deşteptă cea d'ântêiŭ (I, 123, 2); apare înaintea tutulor rugată fiind de Diminéță (I, 123, 2); Sórele o urméză *precum un barbat urmareşce o femeie* (Rig-Veda, I, 115, 2).

In a doua legendă : Saranyŭ (Aurora) a fost măritată cu Visaşvat (Sórele) *frate-sĕu* de la care capăta douĭ băiețĭ, Yama şi Yami (Ḑiua şi Nóptea). Saranyŭ pune altă femeie în locul eĭ, se preface în eapa şi fuge (Aurora dispare când ḑiua se apropie). Vivosvat se preface în cal şi o urmăreşce. (Rig-Veda, X, 17, 2).

— »Bine, frate dragă, cum se póte ca Sórele sa fie supĕrat, el care este atât de frumos şi face atâta bine muritorilor?

— Eacă pentru ce, rĕspunse muma Sóreluĭ : El diminéța stă în pórta raiuluĭ, şi atuncĭ este vesel, vesel şi rîde la tótă lumea. Peste ḑi este plin de scârbă, fiind-că vede tóte necurațeniile ómenilor, şi d'aia îşĭ lasă arşița aşa de cu zăpuşéla; iară séra este mâhnit şi supĕrat, fiind-ca sta în pórta iaduluĭ.« P. Ispirescu, *Leg.* 57.

Latinul ḑicea : *In sole maculae.*

270 Sórele încalḑeşce sî pe buni şî pĕ rei.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 24.

* *Sórele ne încalḑeşte pe toțĭ.*

* *E loc la sóre pentru toți.*

P. Budişteanu, J. *Ilfov.*

* *Sórile tri toți da* [1].

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Sunt lucrurĭ de care tóta lumea are dreptul să se bucure.

In evanghelia Sfântuluĭ Mateiu, V, 45 găsim : *Sórele sa reverse raḑele luĭ asupra celor bunĭ si asupra celor reĭ.* Pitagora spune: *Cât de próstă sa fie casa, sórele o vede si o mângâie cu razele sale.* Turciĭ exprimă aceeaşĭ ideie cu multă gingaşie : *Sórele lucesce pentru firul de iarbă ca şi pentru chiparos.* In fine la Romanĭ găsim proverbul : *Nemo quemquam ire prohibet publica via* [2].

271 Numai Sórele póte sa 'ncalḑésca tótă lumea.

Baronzi, 55. — Hințescu, p. 178.

Numaĭ ceĭ marĭ pot ajuta pe toțĭ de o potrivă.

---

[1]) Sórele pentru toțĭ dă (iese).
[2]) Nimenĭ nu póte fi oprit de a merge pe căile publice.

272 **Sórele, cât de cald, tot nu încălḑesce lumea tótă.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 64.

Sórele, cât de mare este, tot nu póte încàlḑi tótă lumea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 195.

Sórele, şi iar nu póte să le încălḑéscă tóte.

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 173; III, 72.

* *Sórele, de e sóre, şi tot nu póte încălḑi lumea tóta.*

HINŢESCU, 178.— I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — P. ISPIRESCU, *Basme*, *Edit.* 1872.

* △ *Sórele, e sóre, şi tot nu cuprinde tótă lumea.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Ştiubenii*, J. *Dorohoi.*

* *Sorle iĭ sore şi nu ingalzaste tota lumea.*

D. A. MILESCU. *Gopeşi, Macedonia.*

Cât e sórele de mare, nu puó să le 'ncalzéscă tóte.

ANDREIŬ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.* 91.

Se ḑice pentru ceĭ marĭ, ce nu pot ajutà pĕ toţĭ (GOLESCU). Acest proverb este antitesa celuĭ precedent.

273 **Când se încălḑeşte la sóre, nu-ĭ pésă de lună.**

România libera, No. 325. *Moş Grăila.* — FR. DAMÉ, II, 294.

Acéstă ḑicĕtóre din Oltenia biciuesce pe omul neprevĕḑĕtor care se mulţumesce cu ce are astă-ḑĭ fără a se maĭ gândi la ḑiua de mâine.

274 **Luna mi s'a mâniat, sórele sa-mi traiasca.**

BARONZI, 53.— HINŢESCU, 95.

Arată nepăsarea nóstră când suntem ameninţaţĭ de un neajuns, de o primejdie din partea unuĭ om care se crede maĭ puternic de cât este în realitate.

275 **Sórele să ne traiasca, iar luna s'o mănânce vîrcolaciĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 64.

Sórele sa-mĭ fie bun, luna s'o manânce vîrcolacii.

A. PANN, *Edit.* 1889. pag. 160; III, 129. — HINȚESCU, p. 178.

Adică ceĭ învĕțațĭ să ne lumineze, iar ceĭ proștĭ ducă-sĕ cu Dumnedeŭ (GOLESCU). Cel maĭ puternic și maĭ trebuincios să ne trăiască, ceĭ maĭ slabĭ și netrebnicĭ pot peri, cacĭ nu ne sunt de nicĭ un folos

A se vedea la *Luna* o credință relativă la vîrcolacĭ. In județul Sucĭava se maĭ crede că vîrcolaciĭ se fac din tărițele de la făina pe care o cern ómeniĭ Duminica.

276 *Sorele a morților.

D. A. MILESCU, *Gopeșĭ, Macedonia.*

Când un bĕtrân face pe tênĕrul, i se dice ca a ajuns la apusul viețiĭ, că a vĕdut *sorele a morților.* A se asemĕna cu următórea locuțiune.

277 A trecut sórele de amiada-di.

ION CREANGĂ, *Pov.* 154. — Dª S. NĂDEJDE, *Nuv.*, 10.

Adică a trăit jumĕtate din viață, a atins vîrsta când omul începe a perde din puterile și facultățile sale.

277ᵇ Eu 'l vizui sórile cama ninte de tine.

D. A. MILESCU. *Gopeșĭ, Macedonia.*

Am vĕdut sórele înainte de tine; adică sunt maĭ bĕtrân și prin urmare sciŭ maĭ multe.

278 *Sóre cu dinți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 64. — FR. DAMÉ, I, 375.

**Sore cu dinți.*

D. A. MILESCU. *Gopeșĭ, Macedonia.*

Adică: sóre de iérnă, ce nu încăldește, și se dice pentru ceĭ marĭ când pĕ nimenĭ miluesc. (GOLESCU). — Vedĭ IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asemenărĭ,* p. 89.

279 *Nu e sóre, fara umbra.

I. G. VALENTINEANU, 10.

Nu e bine, fără rĕŭ.

280 **Cum sórele apune, tóte la întuneric peştin sĕ pune.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 30.

Adică : cum cade cel mare, tóte ale luĭ peştin sĕ întunecă (GOLESCU).

281 **Când sórele sĕ culca, lumina se 'ntuneca.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 35; *Asem.* pag. 169.

Adică când stăpânul cade, slava caseĭ piere (GOLESCU).

282 **Sórele când se culca, întunerecul ne coprinde.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 64.

Adică când pier ceĭ învĕţaţĭ, orbĭ dé tot rĕmânem (GOLESCU).

283 **Maı cald sórele când rĕsare dĕ cât când apune.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 43.

Adică omul la tinereţe dĕ cât la bĕtrâneţe (GOLESCU).

284 **Sórele când prea pripesce.**
Şi muscele muşcă, înghimp,
Plóia negreşit sosesce
Peste cât de puţin timp.

A. PANN, *Calendar*, 1848.

Arde sórele dulce, iaraşĭ plóie ne aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 4.

Sórele când maĭ mult arde, plóie ne aduce.

HINŢESCU, 124.

* *Arde (s'a iuţit) sórele, semn de plóie.*

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

* *Sórele pripesce, iarăşı o sa plouĕ.*

I. ARBORE, J. *Buzeu.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ faţarnicĭ, ce când maĭ mult te incalḑeşte, atuncĭ grópa 'ţĭ-o găteşce (GOLESCU). De obiceiŭ se intrebuinţéză cu un inţeles curat meteorologic.

Norocul ca sórele, ḑice un alt proverb românesc, *când maĭ mult arde, plóie ne aduce.*

285 * **Când sfirşitul sórelui se face în nori, vremea se va strică.**

I. N. CONSTANTINESCU. c. *Ciulniţa*, J. *Ialomiţa.*

Românul are un numer mare de semne după care cunósce că vremea se va schimba; dăm aci pe cele maĭ însemnate :

Vremuesce sau este semn de plóie : când se linge vaca pe bot, când se spală pisica, când umblă rândunelele pe jos, când sĕ móie caciula ciobanuluĭ, când sè 'ntórce fumu 'n coș, când arde sórele, când e lună ofilită, când porcul adună paie lângă coșar și se bagă într'ênsa, când umblă ciorile de colo pâna colo.

286 Când sórele la sfințit se uita îndeĕt, vremea va fi buna.

I. N. Constantinescu, c. *Ciulnița*, J. *Ialomița*.

Când se uita sórele înapoĭ a doua ḑi e ḑi frumósa.

Da E. B. Mawr, 89.

Veḑĭ No. 258.

287 * **Se uita sórele îndĕret, se strica vremea.**

Al. Martinian, J. *Ilfov*. — Gheorghe Micu, c. *Basesci*, J. *Falciu*.

* *Sĕ uită sórele îndĕrĕt, semn de vînt a doua ḑi.*

Gh. Romașcu, c. *Urdești*, J. *Falciu*.

Aceste douĕ credințĭ diferite, privitóre la acelaș fenomen atmosferic, nu ne pot mira, de óre-ce, fără a maĭ da alte exemple, francesul ḑice : *tel père, tel fils* și *à père avare fils prodigue*. De altmintrelea diferința ḑicalelor meteorologice s'ar putea explică prin faptul, bine cunoscut, că acelaș fenomen atmosferic póte, după localitațĭ, prevesti vremurĭ cu totul deosebite.

288 A astupa sórele cu degetul.

D. Cantemir. *Ist. Ierogl.* 354.

Adică a încerca un ce care nu se póte : Insă, precum ḑice cuvêntul, *sórele cu degetul a astupa* nevoindu-mĕ, îĭ ḑiceam... (D. Cantemir).

289 La sóre te puteaĭ uita
Dér la dênsa (ul) ba.

I. Creangă, *Pov.* 276. — P. Ispirescu, *Leg.* 7, 113, 237. — C. Fundescu, pag. 47.

Locuțiune proverbială, din basme și din poesiile populare, prin prin care se arată o frumusețe fără sémăn.

290 * **Ca raḑele sóreluĭ.**

Cine lucrul *maĭ aévé decât radele sóreluĭ* cunoscut nu va cunósce?

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 123.

Dintr'acéstă sĕ vede, *ca sórele pe ceriŭ.*

D. ȚICHINDEAL, p. 252.

Se dice de un lucru care nu se póte tagadui.

290[b] * A se uita ca la sóre.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, pag. 245, 183.

Cu mare plăcere saŭ dragoste.

290[c] * A fi rupta din sóre.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 376.

Adică fórte frumósă.

STEA

Vedĭ *a Latrá*, Cap. VII.

291 Sus stele, jos stele,
Intinde-te piele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 65.

* *Sus stele, jos stele*
Saracuța piele.

AT. PETRESCU, Jud. *Ilfov.*

Se dice pentru ceĭ ce rabd fórte greu (GOLESCU).

Acéstă dicĕtóre se trage dintr'o poveste bine cunoscută și pe care o reproducem, în parte, după versiunea D. T. Speranță, I, 243.

Intr'o iérnă frigurósă un țigan, din întêmplare, căpătase un cojoc. Plimbându-se mândru sub acel cojoc, întêlnesce pe un biet român îmbrăcat c'o léncă subțire, dar înflorită cu găitan roșu. După multă vorbă țiganul da cojocul, i-a lénca și se pornesce.

Maĭ departe întêlnesce un om înfășurat c'un voloc.

— «Dar ce haină-o fi ș'acéstă?
«Spune nu ți-e frig cu ea?
— Dar de unde?! dice, Frigul
«Unde dracul s'ar ținea;
«Căcĭ e tótă numaĭ găurĭ?
«Frigul unde să se 'ncurce?
«Pe icĭ intră, pe icĭ iese,
«Si cum intră așa se duce.
«Ș'apoĭ încă maĭ e bună,
«Căcĭ pe drum de poposescĭ
«Poțĭ și córt să facĭ dintr'ênsa
«Dacă-ĭ vrea să hodinescĭ.

Dă țiganul lénca pe voloc, bucuros că 'șĭ-a căpătat și cort. Se pornesce la drum, înfășurat numaĭ în voloc și tremurând de frig, și merge până când înserézä. Se desbracă atuncĭ de voloc, și 'l anină de nisce spinĭ, cătând să-șĭ facă cort.

«Haĭde-așa, cu Dómne ajută,
«In sfěrșit să dorm și eŭ
«Maĭ în tihnă, la căldură,
«Si la dos, în cortul meŭ.
«Că de-ajuns răbdaĭ eŭ astă-dĭ.
«Numaĭ ger cât am umblat.
«Ian maĭ ședĭ și tu de-acuma
«La călduț, coleă, culcat!
«Děŭ! ce-ĭ drept, vaĭ de acela
«Care casa luĭ nu-șĭ are,
«Că-ĭ cumplit de frig afară.

Audind cum scârția zăpada sub picerile unor ómenĭ carĭ se întorceaŭ de la pădure, se miră, bietul țigan, cum de umblă eĭ pe afară și nu pier, pe un asemenea timp.

De la o vreme, vrênd se vadă daca e tot frig afară, scóte un deget prin găurile voloculuĭ și se miră de aceĭ cari dorm afară, pe acel ger cumplit.

«Eŭ în cort
«Și maĭ sunt mort!
«D'apoĭ încă ce-ĭ de-afară!
«Cred că-s morțĭ acum de-aséră.»

*

Dar în urmă-apoĭ când gerul
Se 'ntări și maĭ virtos
Și sticleaŭ, de-a rêndul, numaĭ
Stele jos și stele jos
Zgribulit, în cort țiganul,
Căutând în sus la stele
Ișĭ věrsa și el necazul
Injurându-le pe ele;
Căcĭ vědênd cum străluceaŭ
Ii păreaŭ că-l împungeaŭ.

Acéstă snóvă se află reprodusă de Iordache GOLESCU, *Mss.* I, p. 717 la *Prostia omuluĭ.*

292 Ca steaua la ceĭ pě mare se arată.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 6.

Drept semn de scăpare.

293 A cere stele fripte din cer și smochine rupte din pomiĭ Rusalimuluĭ.

G. JIPESCU, *Opincar,* p. 129.

Adică lucrurĭ carĭ nu se pot gási.

*
294 Ca stelele cerului şi ca nisipul marii.

G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, 66.

Ca stelele pe cer.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 101.

Arata o mulţime nenumĕrată: »Voiu inmulţi seminţia ta *ca stelele cerului şi ca nisipul mării.*« — *Moise,* XXII, 17. — *Ieremia,* XXXIII, 22.

Stelele sunt ostaşiĭ ceruluĭ. Dumneḑeŭ le-a pus sa adune tóte balele dĕ cad din gurile dracilor, ca să nu caḑa pĕ pamênt să sĕ îmbolnăvéscа lumea. Şi ele când vĕd că vre-un diavol a sloboḑit vr'o bale din gură, sĕ reped dupĕ ea d'o prinde, şi n'o lasă sĕ caḑa pe pamênt. Şi d'aia le vedem noĭ umblând nóptea pe cer. I. Bălăşel, *Şezatórea,* III, p. 79.

△
295 A fi picat din stele.

N'am nicĭ fraţĭ nicı surorele
Pare ca 's picat din stele.

Şezatóre, I, 114. *Poesii Populare.*

Veḑĭ *Nor, Hirzob.*

A fi fără rude, singur pe pamênt.

*
296 A stà cu dinţii la stele.

I. Creangă. *Amint.* 154. — Fr. Damé, I, p. 375.

*
A rânji la stele.

A nu avea ce mânca, a rabda de fóme.

*
297 A vedea stele verḑi.

I. Arbore, J. *Buzĕu.* — Gr. Jipescu, *Opinc.* p. 40.

A nu vedea inaintea ochilor. Se ḑice de aceĭ carĭ aŭ primit o palma, o lovitura puternic peste obraz: *I-a dat o palmă de veḑu stele verḑĭ şi auḑi câinii în Giurgiu.* In acelaşĭ cas francesul ḑice: *Il en a vu trente six chandelles.* Se maĭ ḑice şi de ceĭ care aŭ încercat o mare obosélă: Muncesc până *le sare stele verḑĭ din ochĭ.* Gr. Jipescu, *Opinc.* p. 40.

TIMP

Veḑĭ *Vreme.*

298 De la rĕsarit pâna la sfinţit de sóre, se schimbă, se întórce timpul de nu'l mai cunoscı.

Gr. Jipescu, *Opincar,* p. 132.

TÓMNĂ

Vedĭ *Sfântu Simon.*

299 * △ Tómna se numera bobocii.

BARONZI, 54. — HINȚESCU, 188. — S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 380.— V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*— I. G. VALENTINEANU, p. 24, 30. — AL. DUMITRESCU, 139.— Da E. B. MAWR, pag. 19.

Acest proverb ne invață a nu ne bucura de un lucru până nu 'ĭ vedem sfêrșitul, de o făgăduială dată până nu ni se împlinesce; sĕ aplică și ómenilor lăudăroșĭ, cari promit multe.

E cunoscut, ḑice D. Marian, că dintre tóte galițele, bobociĭ sunt ceĭ maĭ supușĭ primejdiilor și bólelor. Pe mulțĭ îĭ mănâncă uliĭ, mulțĭ pier de cobe și de alte bóle, și când sosesce tómna te trezescĭ că maĭ n'aŭ rĕmas. De aci s'a născut obiceiul și de a spune că *tómna se numĕră bobocii* căcĭ numaĭ atuncĭ poțĭ cunósce câțĭ din aceĭ cari-ĭ aĭ scos, maĭ trăiesc pentru a-țĭ da vre-un folos.

TRĂSNET

Vedĭ *Cer*

A TUNA

Vedĭ *Mare, Sfântu Simon.*

300 A tunat și ne 'a adunat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 5.

* *Pare ca a tunat și 'ĭ-aŭ (i-a) adunat.*

A. PANN, II, 136. HINȚESCU, 193.— H. D. ENESCU, *inv.* c. *Zamostea,* J. *Dorohoi.*

Unde a tunat de v'a adunat.

A. PANN, II, 138.

* *A tunat și 'i-a adunat.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* I, 235. — I. G. VALENTINEANU, 235.

* △ *Aŭ tunat și 'i-aŭ adunat.*

I. CREANGĂ, *Amint.* 50.—N. GH. IONESCU. *inv.* c. *Mamornița,* J. *Dorohoi.*—K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv.* c. *Știubienii,* J. *Dorohoi.*

A tunat de 'i-a adunat.

A. CHIBICI-RĚVNEANU, *Conv. Liter.* XVII. pag. 107.

Sě ḑice când sé adună la vre-o trébă toţĭ ceĭ bunĭ dě rěutaţĭ. (GOLESCU). D. Hăşdeŭ, în *Etym. Magn.* 394, spune că tóte vietăţile speriate, fără a-şĭ da sémă de ce fac, işĭ caută printr'o acţiune reflexă, tovarăşĭ cu carĭ se împărtaşéscă spaima. De aci ***a tunat şi i-a adunat***, un fel de confederaţiune de frică.

Proverbul póte să aibă o veche origină romanică. Despre Catone sě ḑice că : »Jamais sa femme ne l'embrassoit, sinon quand il tonnoit bien fort, et pour ce avoit-il accoustumé de dire, en se jouant, qu'il estoit bien heureux quand Jupiter tonnoit.« AMYOT. Ar fi putut să ḑică şi el : »Când tună ne adună.«

In credinţa poporuluĭ melciĭ staŭ închişĭ, tótă iérna, in găoacele lor, din care ies numaĭ la primăvară, după ce a tunat, şi se adună la un loc. Origina aceste ḑicĕtorĭ s'ar trage, după alţiĭ, din acéstă credinţă.

301 * △ **Tuna şi fulgeră.**

Când se necăjesce tuna şi fulgeră.

A. PANN, III, 13.— HINŢESCU, 119.

Tună şi fulgera de mânie.

HINŢESCU, p. 100.

Se ḑice de aceĭ care 'şĭ arată supěrarea intr'un mod sgomotos.

USCĂCIUNE

Veḑĭ *Noroiŭ.*

VARĂ

Veḑĭ *Flóre, Gunoiu, Iérnă, Nor, Vînt.*

302 **De cât tótă vara ciòra, maĭ bine într'o ḑi şoim.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 166; III, 134.

Dc cât tótă vara cióră
Maĭ bine, o ḑi, şoim în vara.

A. PANN, II, 34.—HINŢESCU, 35.— S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 36.

* *De cât tótă vara cióră*
Maĭ bine, şoim o ḑi de vară.

Veḑĭ *An, Ḑi, Săptămână.*

Maĭ bine o viéţă scurtă şi bună, de cât ḑilele nesfârşite fără plăcerĭ şi pline de necazurĭ.

303 Vara cine i-șĭ castiga
Iérna nu se încârliga.

A. PANN, I, 137. — HINȚESCU, 30.

Ne învață să muncim la tinerețe ca să avem pentru bĕtrânețe.

304 * △ Sciu ca mĕ 'nsor la vara
Dar mie 'mı trebue diséra.

VASILE MOTAȘ, c. *Adânca*, J. *Dâmbovița*. — A. PETRESCU, J. *Ilfov*.

Arată graba pe care o avem de a dobêndi un lucru maĭ de timpuriu.

Origina acestuĭ proverb se află într'o anecdotă, fórte cunoscută, și pe care o reproducem după *Snóvele* luĭ Ispirescu :

SĔRBUL NEMÂNGÂIAT DE PERDEREA MUIERIĬ.

Sêrbuluĭ îĭ murise muierea. — Si-țĭ pierduşĭ nevasta! îĭ dise un prietin ce 'l întêlni ducêndu-se la moș popa ca să 'l cheme să 'ĭ citéscă stâlpiĭ. Bietul Sêrbera așa de trist încât îĭ pica din ochĭ lacrimile cât pumnul.

— Așa, frate, rĕspunse el. Și ce maĭ cumaș de muiere era. Sĕ întórcă cine-va lumea cu susul în jos, și tot nu cred sa maĭ găsescă un ast-fel de drăguț de femeie. Eată-mĕ, nu sciu unde mĕ aflu, nu sciu ce fac; mĕ pomenesc vorbind singur, cu dușiĭ de pe asta lume. N'am bagat în gura mea, de ađĭ de diminéță de când a închis ochiĭ. Nu cred sa o maĭ duc mult și eu. Acéstă pierdere mi-a rupt băerile inimeĭ.

— Ia vino'țĭ în fire, nenișorule, nu te lăsă să te biruie mâhnirea. Ђi, maĭ bine : Domnul a dat, Domnul a luat; să fie numele luĭ bine-cuvêntat. Dumnedeŭ scie ce face. Fiĭ bărbat; îngrijesce de o înmormêntéză cum sĕ cade, și nu cadea în desnădĕjduire. Cu plânsurile și cu întristarea n'o maĭ înviezĭ acum. Și apoĭ pórtă Dumnedeŭ de grijă de tótă lumea. De unde sciĭ că nu 'țĭ va trimite el un giuvaer care să te facă a uită tóte necazurile? Escĭ încă tênĕr, fă-țĭ curagiŭ!

— Așa este frate, tóte le sciu; *dar ce fac eu diséra?* rĕspunse Sêrbul.

305 Vara 'ntins la umbra dórme,
Si iérna móre de fóme.

A. PANN, I, 151. — HINȚESCU, 200.

Ne arata prósta stare a celor leneșĭ.

306 * Vara este, iérna este.

I. IONESCU, *Conv. Lit.* 114. — BARBU CONSTANTINESCU.

* *Veĭ veni tu draguș la céuș, iérnă este, vară este.*

GR. I. ALEXANDRESCU, *președ. trib. Galați.*

Ђicĕtóre populară, construcție arhaică, ceea-ce dovedesce că trebuie să fi existat înainte de sĕcolul XVIII. Însémnéză : veĭ maĭ avea tu nevoie de mine, veĭ maĭ veni iară-șĭ la mine să te ajut.

Forma complectă și adevěrat arhaica este, *veĭ veni tu draguș la căuș, iérnă este vara este;* ast-fel ḑicĕtórea capĕtă un ințeles deplin. La țară veciniĭ să împrumută atât vara cât și iérna, cu diferite obiecte, și maĭ cu sémă cu făină de popușoĭ, maĭ 'nainte de meiŭ saŭ grâu. Mesura cu care sĕ împrumuta făina este céușul, de aci și ḑicĕtórea.

Cuvêntul *drăguș* însemnéză plecat. smerit și cu rugăminte. Ințelesul și întrebuințarea luĭ s'a perdut adĭ, chiar și la popor. El se găsesce însa în cronicĭ înainte de secolul al XVIII (Gr. Alexandrescu).

307 **A mâncat asta vara prea multa miere**
Și acuma are la inima durere.

A. Pann, II, 143.— Hințescu, 105.

Se ḑice despre femeile însarcinate; are acelaș ințeles ca: *plânge rîsul d'astă-vară.*

308 **Ceĭ ce cânta tóta vara, iérna jóca papara.**

Iord. Golescu. *Mss.* II, p. 76.

Adică ceĭ ce-șĭ pierd vremea dè munca în desfatarĭ, în urmă n'au ce mâncà (Golescu).

309 **Tóta vara aĭ cântat,**
Acum jócă necurmat.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 69.

Sĕ ḑice către ceĭ ce nu muncesc la vreme, și-șĭ pierd vremea 'n desfătarĭ, șî 'n urma cad în lipsă (Golescu).

Rĕspuns pe care l'a dat greeruluĭ, furnica din fabula.

310 **Cine vara petrece cântând**
Iérna remâne flamând.

Baronzi, pag. 206.

Veḑ *No. 305.*

311 **Tóta vara la ogor, si iérna cu țagârța la obor.**

Iord. Golescu. *Mss.* II, 69.

Sĕ ḑice pentru ceĭ nevoiașĭ, ce nu sĕ folosesc cu nimic din munca lor (Golescu). Vedĭ Cap. XXII, §, *Nevoiașiĭ.*

312 **Cine este vara la ogor**
Iérna este la obor.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* II. 151.

Cine e iérna la obor
E şi vara la ogor.

BARONZI, 56 — HINŢESCU, 128.

Cine muncesce vara, are ce vinde iérna. Proverbul ast-fel cum e reportat de Baronzi, trebue sa fie rěŭ redactat, nefiind logic. Varianta luĭ Ispirescu este, in orĭ-ce cas, de preferat.

313 Tóta vara cu cojoc.
Şi iérna cu curul la foc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 69; *Asem.* 223.— A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 45; I, 155. — HINŢESCU, 36.

Sě ḑice pentru ceĭ ce pururea sunt bolnăvicioşĭ (GOLESCU). — Anton Pann aplică acéstă vorbă celor leneşĭ.

314 *Ce 'a câstigat într'o vara a beut într'o séra.

AL. MARTINIAN, Jud. *Ilfov.*

Despre ceĭ cheltuitorĭ şi cu deprinderĭ rele.

315 *△Ḑi de vara
Pâna 'n séra.

V. ALEXANDRI, *Po sii Pop.*, 99. — G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.* — P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 87, 100.— I. C. FUNDESCU, p. 32, 50. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 40.

Ḑi de vara
Până 'n séra
Cale lunga
Sa 'i ajunga.

I. C. FUNDESCU, pag. 31, 32.

Arată drumul cel mare care s'a umblat. » Se duse, ḑi de vară, pâna 'n séră, fară a dă de un sat. « ISPIRESCU.

Intèmpinăm, la orĭ-ce pas, acéstă ḑicetóre atât în basme cât şi în poesiile populare.

316 *Un pierde-vara.

A. PANN, I, 155. — HINŢESCU, 196 ş 200. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 281.

Om leneş şi care nu e bun de nimic.

VIJELIE

317 **La vijelii copacii cei mari jos cad, iar buruenile pe loc remân.**

Hinţescu, p. 36.

Vintul la pămênt n'aruncă buruienĭ, ci pe ceĭ maĭ marĭ copacĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 21.

Veḑĭ *Copac.*

Adică ceĭ micĭ, la turburărĭ, nicĭ cum sě vatamă, iar ceĭ marĭ rĕŭ pătimesc (Golescu).

VINERI

Veḑĭ *Câne, a se Logodi, a Manca.*

318 **Carle, se (e) rde petec plânge Dumireca**[1].

Fr. Miklosich. *Rum. Unter.* I, 11.

Dupa ris vine plâns. Ca şi româno-istrianul, francesul ḑice: *Tel qui rit Vendredi, Dimanche pleurera.*

*

319 **A îndrugă de Vinerea-mare.**

P. Ispirescu, în *Semasiolog. Şaineanu* p. 357. — Hinţescu, 79. — I. Arbore, J. *Buzĕu.*

A îndrugà ca de Joĭ-mare.

Gr. Alexandrescu, *preşed. tribun. Galaţi.*

Insemnéza a flecari, a spune verḑĭ şi uscate, a vorbi multe şi una peste alta. In Joia-mare din sĕptĕmâna de inaintea Pascelui, sĕ citesc douĕ-spre-ḑece Evangheliĭ de cu séră pâna la mieḑul nopţiĭ.

Acéstă ḑicĕtóre nu este cunoscută la ţéră.

Câte-odată, rare-orĭ însa, se ḑice de omul leneş, care nelucrând nicĭ-odata, şi-a găsit de lucru tocmaĭ în ḑiua de Vinerea-Mare. Dar şi atuncĭ amintindu-şĭ la vreme că e pĕcat sĕ lucreze in ḑiua aceea, s'a lasat pentru alta-data (I. Arbore).

Veḑĭ în *Şezătórea,* I, p. 59, pentru ce nu e bine ca Românul să lucreze în ḑiua de Vinerĭ.

---

[1] Acel care ride Vinerea, plânge Duminica.

VÎNT

Vedĭ *Apà, Calĕtorie, Câne, Cuptor, Mare, Șatra, a Scuipà.*

320 **Vînt samenă, si abur va secerà.**

D. Cantemir, *Ist. Ierogl.,* p. 155.

* *Cine sémĕnă vînt culege furtună.*

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* II, 155. — Hințescu, 200.—Da E. B. Mawr. 37. — Fr. Damé, II, 46. — *Paloda, Bêrlad,* 1894.—Al. Dumitrescu, 142.— H. D. Enescu, *înveț. a. Zamostea J. Dorohoi.*— I. G. Valentineanu, p. 9.

A semĕna vînt și a secerà furtună.

G. Munteanu, p. 122.

A semĕnat vîntul și a cules furțuna.

Fr. Damé, I, p. 315.

Reŭ facĭ, rĕu găsescĭ. Cine ațîță pasiunile mulțimeĭ, nu este maĭ târḑiŭ în stare ca să le stăpânéscă.

Evreiĭ ḑiceaŭ, ca și noĭ : *Au semĕnat vînt și vor secerà vîrtej.* Osea, VIII, 7. — *Prov.* XXII, 8. Cap. 10, 12, 19.

*

321 **A batut vîntul de când e pamêntul**
Și va bate vîntul cât va fi pamêntul.

I. G. Valentineanu, 24. — I. Bănescu, *prof. J. Roman.*

Sĕ ḑice despre cele lucrurĭ carĭ nu se póte sá nu fie.

322 **Cui i-e frică de vînturi pĕ mare sa nu calĕtorésca, și cine se teme dĕ bruma, vie sa nu sadéscă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 108.

• *Carele se teme de vînturile cele marĭ, sa nu se ducă pre mare.*

D. Țichindeal, p. 28.

Vedĭ *Nor.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ fricoșĭ și sfioșĭ, sa se departeze de orĭ-ce. (Golescu).

In acelaș ordin de ideĭ, Biblia ne spune că : *Cel ce se uită la vînt nu sémenă.* Eccles, IX, 4. *Cel ce cauta la norĭ nu va secera.* Eccles, XI, 6.

323 **Din cotro ne bate vîntul**
Ni sĕ 'ntuneca cuvîntul.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 88.

Adică n'avem ce maĭ ḑice, când ni sĕ 'mpotrivesc ceĭ maĭ marĭ. (Golescu).

324 **Din cotro vîntul mĕ bate, tot me frige si me arde.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 88.

Arată supĕrarea cea din tóte părțile d'o potriva (Golescu).

325 *** Vîntul aduna norii, si tot vîntul îı risipesce.**

Baronzi, 50. — Hințescu, 200.— B. P. Hașdeŭ, *Etym. Magn.* p. 394.

Pentru ceĭ ce perd speranță.

326 *** Din vînt a venit, în vînt s'a dus.**

A. Pann, *Ediția* 1889, p. 151; III, 122.—P. Ispirescu. *Rev. Ist.* III, 162.

Tot ce se dobêndesce ușor, fără muncă, din întêmplare și prin noroc, tot așa de ușor se perde. *De haram a venit, haram s'a dus.*

327 *** Vîntul aduce, vîntul duce.**

I. Arbore, J. *Buzeu.*— I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Acelaș înțeles ca la *325*.

328 * △ **Ceea-ce vîntul ne-aduce, curênd dĕ la noı se duce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 75.— H. D. Enescu, *învĕț. com. Zamostea*, J. *Dorohoi.*

Adică orĭ-ce din întêmplare ne vine nu ține multa vreme (Golescu).

329 **Și vînturile la vremea lor sunt fórte trebuinciόse.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 97.

Adică dojana și mânia (Golescu).

330 **Vîntul alege gunóiele din bucate.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 21.

Adică stăpânul cel bun deosibesce slugile cele bune de cele rele. (Golescu).— Veḑĭ Cap. XXIII, *pentru alegere.*

331 **Vîntul arunca și pĕ ceı maı marı copacı jos la pamênt.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 6.

Veḑĭ *Copac.*

Adică, la turburărĭ, ceĭ marĭ pătimesc maĭ rĕŭ de cât ceĭ micĭ.

332 **Vînt de vara.**
Vînt dĕ primavara.

A bătut vînt de vara peste . . .,

GR JIPESCU, *Opincar*, p. 109.

A batut un vînt de primavară peste averea luĭ.

N. POPESCU, *Calendar* 1881, p. 55.

Adica a se risipi, a se perde, a se topi, precum se usuc tóte pe câmpiĭ când bate vîntul de primăvară. »Nu cunosc eŭ pe un boier care a risipit douĕ sutişóre de miĭ de galbenĭ? Eĭ! A bătut vînt de vară peste ele; n'a maĭ aşteptat bruma. (GR. JIPESCU).

333 **A despicà vîntul.**

HINŢESCU, p. 45.

A fugi.

334 * **Ce vînt te aduce pe la noĭ.**

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.* III, 269.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 52, 86, 149, 368. — I. CREANGĂ, *Pov.* p. 90.

Ce vînt a batut sa te repedĭ pe la noĭ?

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 147.

Îl întreba ce vînturĭ îl aduc pe acolo.

Şezatóre, II, 206.

△ *Ce vînt dulce te-a batut*
La noĭ de te-aĭ abatut.

FR. DAMÉ, *Poes. Pop.*, I, p. 28, 52.

* *Çe vînt te aduçe pi la noĭ.*

D. A. MILESCU, *Gopeşi*, *Macedonia.*

Adică o întêmplare neaşteptata.

Un biet ţigan, luând ad-literam acésta ḑicĕtóre, a păţit ceea-ce ne povestesce A. Pann, în modul următor:

Un ţigan odată a intrat să fure
Când eată stăpânul în mână c'o secure;
— Ce cauţĭ, ţigane, îĭ ḑise, 'n grădină?
— M'a aruncat vîntul, nu sunt eŭ de vină.
— Te-a aruncat vîntul? asta nu te scapă,
Dar ce cată ghiara-ţĭ înfiptă în cépă?
— M'apucaĭ de dênsa să nu mĕ ia vîntul.
— De geaba, ţigane, nu ţ'aĭ găsit sfântul!
Dacă 'e aşa dar de ce 'ţĭ umpluşĭ traista?
— Apoĭ, romànico, veḑĭ asta e asta!

Spaniolul ḑice: *Que aires te traen por aca.*

*

335 **Vîntul bate si muntele aurla**[1].

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Se ḑice despre aceĭ carĭ se laudă cu munca altora.

*

336 **A pasce vîntul.**

Mulţĭ neroḑĭ pasc vîntul.

A. Pann, II, p. 89.

A fi un pierde-vară, o haimana. A. Pann întrebuinţéză acéstă ḑicĕtóre sub forma de : *Un pasce vînt, Pov. Vorb.*, II, 114. »Cel ce ascultă la minciunĭ ca cel ce *pasce la vînturĭ*«, ḑice Iordache Golescu.

*

337 **A se da dupa vînt.**

A nu se împotrivi întêmplărilor. *A fi cocoş de vint* cum se ḑice în Moldova, şi ceea-ce Fran·esiĭ numesc, *une girouette.*

338 **A goni vînturile.**

G. Munteanu, p. 72.

Umblă gonind vînturile
Şi mĕsurând câmpurile.

A. Pann, II, p. 48.

A umbla gura-casca, fară a face nicĭ o trébă.

339 **De unde-ı bate vîntul.**

A. Văcărescu, p. 37.

Adică în ce fel de disposiţiĭ se află.

«Venea, nene, cu căciula intr'o parte, cu purcelul în braţe, şi cântând din frunză.

Când iată că se întêlnesce cu treĭ inşĭ. Pasă-mi-te era Vîntul, Căldura şi Gerul. El îşĭ luă căciula din cap şi cu multă plecăciune îĭ ḑise :

— Noroc bun să dea Dumneḑeŭ, nea Vîntule.

— Cale bună, dragul meu, îĭ rĕspunse Vîntul.

— Da ce, mĕ, numaĭ Vîntuluĭ te ploconescĭ? îĭ ḑise Căldura. Nu sciĭ tu óre că eu pot să las o zăpuşélă şi o arşiţă, de să fiarbă maţele în tine!

— Nu 'mĭ pasă de nimic, rĕspunse voinicul, numaĭ Vîntul să-mĭ bată.

— N'aĭ auḑit tu óre de mine, mĕ, îĭ ḑise Gerul, că eŭ am putere să daŭ un frig şi o geruiala peste tine, de să îngheţe maţele în tine.

— Haber n'am, rĕspunde şi el; numaĭ Vîntul să nu mĕ bată.

Si încet-încet ajunse acasă.» P. Ispirescu, *Leg.*, p. 13. A se asemĕna cu fabula din La Fontaine : *Le Soleil, le Vent et le Voyageur.*

---

[1]) Vîntul bate şi muntele urlă.

340 Bate vimtu [1]).

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, pag. 278.

Adica a întreprinde o muncă zadarnică a face o gaura în apă.

VÎRTEJ

341 Vîrtej de vînt fara vînt nu se pôte înființa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Adică nebun, fară smintéla de minte (GOLESCU).

341[b] Vîrtejul de vînt, aduna p'împrejur orı-ce înainte gaseşce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 8.

Turburările cele marĭ sdrobesc tot ce le sta în cale.

VREME

Vedĭ Cap VI, Cap. XVII, *Dı, Magar, Manta, Muşmule, Tım* .

342 * Dupa vreme rea şi senin.

Dupa vreme rea, a fi el vr'odata şi senin.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 234—235.

Vedĭ *Furtuna, Întuneric, Nor, Ploie.*

După întristare bucurie, şi corespunde ḑicĕtóreĭ latină : *Post nubila Phoebus* a căruĭ invers este *post gaudia luctus.*

Après la pluye le biau temps. XIII Secol.

Ne îndémnă ca sa primim cu rĕbdare tóte neajunsurile carĭ ni se fac, tóte nenorocirile carĭ ne pot lovi, în speranța unuĭ viitor maĭ placut.

343 * Vremea vremuesce si omul îmbetrânesce.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Vremea sĕ schimbă, dar tot vreme rĕmâne, pe când necazurile şi loviturile sórteĭ nu trec peste om fára a lasa urme care se vĕd.

344 Vremea frumósa nu ține multa vreme.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Adică norocirea la om (GOLESCU).

---

[1]) A bate în vînt.

345 **Pĕ vremea cea maı buna, iepângeaua sa fie cu tine.**

I. Golescu, *Mss.* II, p. 111.

Adică să ne îngrijim și la cea maĭ bună vreme, că vremea e nestatornica (Golescu).

*

345[b] **O vreme sa nu scoțı câne din casa.**

I. Creangă, *Pov.* p. 143.

Adică vreme fórte rea.

ZĂPADĂ

Vedĭ *Nemet.*

346 **Zapada cât de mult sĕ gramadeșce, pâna 'n vară sĕ topesce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 23.

Adica orı-ce întêmplare multă vreme nu ține (Golescu).

347 **Și zapada este alba, dar se c...a câınii pĕ ea.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 97.

Zapada alba o uda căĭniı.

A. Pann, II, 129.— Hințescu, 210.

*

Și zăpada-ı alba dar o c...a vacile.

I. Arbore, J. *Buzĕu.*

Adica albéța sıngura nimic nu folosesce, cum o muiere albă la față, dar fară nuĭ și misidiĭ bune (Golescu).

Se dice despre ómeniĭ carĭ se lauda cu frumusețea saŭ cu ném. B. P. Hașdeŭ, *Etym. Magn.*, p. 705.

348 **A venit sulemenita și se duce terfelita.**

A. Pann, *Edit.* 1889, pag. 175; II, 129. — Hințescu, 182.

Se dice de aceĭ carĭ se folosesc într'un scop rĕı de frumusețea lor sau de ilustrația némuluĭ din care aŭ eșit. Este și o cimilitură.

349 **Pre njeva se marânca pâra**[1]**.**

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.* I, 14.

Zapada îngrașă pământul și apără semĕnăturile de îngheț.

350 **Njeva face gras pemint.**

F. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 13.

Adica : zàpada îngrașe pămêntul.

[1]) Prin zăpadă se mănâncă pâne.

ZORI

351 *△ **Revĕrsatul zorilor nu ţine dóră tóta ḑiua.**

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*

Tinereţea trece repede.

352 **Le cânta de zorı pân'a nu sĕ cunună.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 40.

Pâna a nu se cunună le cânta de zorĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 59.

Se ḑice când urăm óre-ce înaintea vremiĭ p. 46; pentru cele ce sĕ urméză înaintea vremiĭ, p. 59. (Golescu).

CAPITOLUL II

NATURA FISICĂ

Elemente. — Pămênt. — Metalurĭ. — Petre. — Plante. — Póme. — Munca pămêntuluĭ.

ABANOS

353 * **A şedea, a sta, a se ţine abanos.**

G. MUNTEANU, p.121. — FR. DAMÉ, I, pag. 28.

Şade tot abanos
Ţépan şi vîrtos.

A. PANN, II, p. 98 & 159. — HINŢESCU, p. 174.

Se dice de aceĭ carĭ arată maĭ puţin de cât virsta lor, carĭ nu îmbĕtrânesc. A se vedea *Etymologicum Magnum*, p. 67—68.

Francesii, gândindu-se la faţa, iară nu la tăria abanosuluĭ dic: *Il a l'âme noire comme l'ébène.*

AGURIDĂ

Vedĭ *Părinţĭ*

354 * △ **S'a făcut agurida miere.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 64.—B. P. HAŞDEŬ, *Etym. Magn.*, 537. — I. G. VALENTINEANU, 38. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON. *învĕţ. c. Ştiubenii, J. Dorohoi.*

Agurida s'a facut miere.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 10.

Adică s'aŭ impacat ceĭ invrăjbitĭ (GOLESCU). Maĭ ales când se curmă cérta dintre barbat şi nevasta.

355 **Cu încetul, încetul agurida sĕ face miere.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 28.

* △ *Incet, încet agurida se face miere.*

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* *Şi cu aguride s'face ñere.* [1]

D. DAN, *Moloviște, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Vedĭ *Rabdare.*

Ne învaţa să nu ne pripim, ca cu rabdare mult dobândim (GOLESCU).

Turciĭ dic : *Coruntan petmez olur, — Neilen? — Sabîrîlin* [2].

356 **Cu oţet şi cu fiere**
Nu se face agurida miere.

A. PANN, *Archir*, p. 9.

Cu rĕutate şi cu ocara nu se îmblândesc ómeniĭ.

AIS

Vedĭ *Haiș, Cea.*

A ALTOÎ

357 **Nu odata se altuesce pomul si se culege rodul.**

N. COSTIN, *Letop.*, II, p. 88.

Ne învaţă a aştepta, cu răbdare; rodul munceĭ nóstre.

»Nu odata se sémena şi se seceră, şi *nu odata se altuesce pomul şi se culege rodul;* aşa şi noĭ, tótă averea nóstră o am cheltuit în trebile ţĕriĭ, şi avem rabdare. Trebue şi dumnea-vóstră să rugaţĭ pe Dumnedeŭ să trăim şi noĭ în Domnie, şi pe urmă veţĭ cunósce Dumnea-vóstră şi plata ostenelelor vóstre, şi întemeierea caselor dumilorvóstre.« N. COSTIN.

---

[1] Şi cu aguride se face miere.
[2] Din aguridă miere se face. — Cu ce? Cu răbdare.

358 **Un pom când odată sě altuiesce, maı bun sě socotesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 12.

Pomul altuit maĭ bun rod ne dă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 145.

Adică dragostea când se rănesce (GOLESCU), Omul cu crescere bună şi cu învĕţatură.

ALTOIŬ

359 * **A avea altoiŭ de vino 'ncoa.**

FR. DAMÉ, I, p. 64.

A fi plăcut, atrăgĕtor.

ALUN

Vedĭ *Răsteiŭ.*

ALUNĂ

Vedĭ *St. Ilie.*

360 * △ **Doue alune sunt taberă la o nucă.**

D. ŢICHINDEAL, p. 219.— BARONZI, 49.— HINŢESCU, 3.— V. HARAM, *Înv. c. Griviţa,* J. *Tutova.*

Unirea celor micĭ întrece puterea celor marĭ; şi, precum ne învaţă fabulistul : »Iuţimea, nerăbdarea şi isbânda cea neînţeléptă la mulţĭ sunt fórte stricătóre; maĭ bine e şi câte ce-va rĕutate şi supĕrare a rabdă, decât a-şĭ aduce luĭ-şĭ maĭ mare potcă şi nevoe pre grumăzĭ, că ḑice un cuvînt : *douĕ alune sunt taberă la o nucă.* Nu trebue să ḑicem : ce-mĭ pasă de acela, şi ce-mĭ iaste de acesta.« *Ursul şi albinele.*

361 **Douĕ alune, cât de micı, pavăză la o nucă mare.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 90.

Adică doĭ micĭ pazesc pĕ unul maĭ mare. (GOLESCU).

APĂ

Vedĭ *Apă,* Cap. VII, *Ciur, Fântână, Foc, Gârla, Mal, Mare, Móră, Păun, a Pescuĭ, Pétră, Piua, Neprietin, Raţă, a Sapă, a Semenă.*

D. T. Balaşel a publicat în *Şezătórea,* III, p. 101, următórele credinţe privitóre la apă, culése în judeţul Vêlcea ;

Apa e făcută dĕ Dumneḑeu ca să ude pămîntu şi să-l ţie d'asupra eĭ. Apa e soră bună cu focu, dar apa e soră maĭ mare, căcĭ birue focu, îl stinge. Vaĭ d-ăĭ

de înjură şi drăcue, că face pĕcat mare, căci apa e sfîntă în lume, că dacă n'ar fi apa, n'ar mai fi nimic în lume, ar fi pustiu. Făr dĕ foc să dicem, că tot ar măi putea omu, dar făr dĕ apă nu sĕ póte; apa adapă tótĕ lumea, o curăţă, o spală dĕ tóte împuţiciunile : apa e curăţenia lumii. Chiar şi băbăresele, când dĕscîntă, tot cu apa sparie bólele, când dice :

» Cu cuţitu te-oiŭ tăià.
» Cu mătura te-oiŭ măturà,
» In ape mari te-oiŭ înnecà.... «

In fundu apelor mari, cum ar fi d'o pildă : Oltu, Dunărea, Mările-Negre, îşi aŭ dracii, ăi d'aŭ cădut în apă, casele lor, căci d'aia le şi dice lor lumea : «ăl din baltă», «fir-ei în baltă.» Acolo în apă staŭ ei dĕ sĕ prăsesc, gătesc bucate, îşi fac mămăligă şi ori-ce, taman cum facem noi pĕ uscat. Focu diavolesc e alt-fel; el nu să stinge dĕ apă ca al nostru. Tot p'în ăle pustietăţi dĕ mări, unde este număi *lişteav* [1]) dĕ apă, staŭ faraonii cu faraonóicele lor.

Apa n'ar primi pĕ diavoli în ea, dar diavolii aŭ făgăduit să dea apelor mari câte un cap dĕ om pĕ tótă diua. Si d'aia, cum e în Olt d'o pildă, pé tótă diua trebue să sĕ înnece barim câte un om. Când trece o di, în care să nu sĕ înnece nici un om, Oltu începe să urle tare, şi atunci trebue să sĕ păzéscă omu, să nu intre în el, că *»cere cap dĕ om.«*

La ape mari să nu cuteze omu, mai bine să se închine şi să fugă, că *dracu nu face biserici*, el stă tot dĕ bogdăşii, îi pune piedică, îi împiedică mânile şi picióreIe ca să se înnece.

Când ai să treci vr'o apă mare, fă-ţi cruce în margine şi rógă-te lui Sfete Nicolae, că el este mai mare peste ape.

La vremea de apoi, are să pice apa după pămînt; a şi început chiar d'acu să să se pitule; mai înainte vreme eraŭ isvóre pĕ tóte drumurile şi săpà omu un stânjen-doi, şi scotea apă ori-unde vrea. Da acu sapi câte trei-patru stânjeni, şi abia dai de câte un licurici de apă. Ţine ş'ala un an doi şi sacă, căci s'a spurcat şi isvóre şi tot.

A început Dumnedeŭ să iea din tóte din tóte, şi ómenii tot nu vor să bage dĕ sémă, sĕ ţin numai dĕ rele. Dacă a început lumea să iea bani şi pĕ apă, care e lăsată dĕ Dumnedeu sfîntuleţu pentru tot săracu, cum să nu sĕ mânie şi Dumnedeŭ şi s'o iea !!

Este pĕcat să scuipi în apă.

Când baţi cu bâta în apă, plouă.

Apa cât de spurcată ar fi, dacă trece peste nouă pietre, se face curată.

Apele după pămînt să string în *sorbu mărilor*. Este apă şi în cer la Dumnedeŭ, că din aia ne plouă.

362 *△ Apa, vîntu şi gura lumii nu o poţi opri.

S. Mihăilescu, *Şezatóre*, I, 220.

Poţi oprì vîntul, apa şi gurile ómenilor?

I. Creangă, *Amint.* p. 67.

363 *△ A bate apa să aléga unt.

K. A. Zamfirescu-Diaconu. *inv. c. Ştiubienii*, J. *Dorohoi.*

△ *Bate apa să s'alégă unt.*

S. Mihăilescu, *Şezatóre*, I, 220.

[1]) Lişteav — tot una dĕ apă, numai apă.

De géba maĭ bațĭ apa 'n chiuă sĕ s'alégă unt, că nu s'alege nicĭ-odată.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 118.

Veḑĭ *Piuă.*

A întreprinde o muncă zadarnică. Varianta dată de Creanga este cea maĭ complectă, și légă proverbul 363 cu acel care se află la cuvîntul : *Piuă.*

364 **Façe guva ntre apă**[1].

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, pag. 278.

Veḑĭ *Balta.*

Acelaș înțeles ca No. *363.*

365 * △ **Maĭ mult să te temı dĕ apa cea lina decât dĕ cea turbure.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 106. — V. HARAM, *înv. c. Grivița*, J. *Tutova.*

Adică dĕ omul cel tăcut, decât cel furios (GOLESCU). Maĭ mult să te temĭ de dușmanul care tace și te pasce în ascuns, de cât de cel care vorbesce multe dar nu face nimic.

366 ● **Nicı o apă maı rea dĕcât cea-ce dórme.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 48.

Adica nimic alt maĭ rĕŭ dĕcât omul tăcut. (GOLESCU). Acest proverb, sub acéstă formă, pare a fi o simplă traducere a cuvêntuluĭ frances : *Il n'est pire eau que l'eau qui dort.*

367 **Apa lină mult te 'nșéla.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 4. — HINȚESCU, p. 4.

* *Apele line sunt amăgitóre.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232.

Adică cel tăcut și cel zmerit (GOLESCU).

Apele cele maĭ adâncĭ, acele în care te poțĭ maĭ ușor primejdui, sunt cele maĭ liniștite. Veḑĭ La Fontaine, L. VIII, f. 23.

Bactrianiĭ ḑiceaŭ : *Altissima flumina minimo sono labuntur*[2]. QUINTUS-CURTIUS, C. VII.

Regăsim acelaș proverb în vestitele *Disticurĭ ale luĭ Catone*, C. IV :

---

1) Face gaură în apă.
2) Apele cele maĭ adâncĭ, curg cu maĭ puțin sgomot.

Demissimos animo et tacitos vitare memento :
Quod flumen tacitum est forsan latet altius unda [1]).

368 **Ca apa lina nicĭ o primejdie maĭ rea.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.

Adică ca omul tăcut (GOLESCU).

369 * **Apele line sunt adâncĭ.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 232. — G. MUNTEANU, 30. — HINŢESCU, 5.— I. IONESCU, II, p. 157.

Apa lină este (e) adâncă.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, pag. 221. — Da E. B. MAWR, p. 70.

Vedĭ *Rîu.*

Sa ne ferim de ceĭ tacuţĭ.

370 * **Apele micĭ fac rîurile marĭ.**

V. FORESCU, *Folticenĭ, J. Sucıava.*

Adunând puţin câte puţin se dobândesc averile cele marĭ. Cu acelaş înţeles ḑice francesul: *Les petits ruisseaux font les grandes rivières.*

371 * △ **Apele cele maĭ micĭ în cele maĭ marĭ sĕ varsa.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 4. — V. HARAM, *inv. c. Griviţa, J. Tutova.*

Apele cele marĭ înghit pe cele micĭ.

I. G. VALENTINEANU, p. 28.

Adica averea celor maĭ micĭ în comorile celor maĭ marĭ merge. (GOLESCU). Precum şi : Ceĭ micĭ muncesc pentru ceĭ marĭ şi ceĭ săracĭ pentru ceĭ bogaţĭ.

372 **Dĕ apă mică**
Sa-ţı fie frică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 116.

Adică dĕ ceĭ proştĭ (GOLESCU).

373 **Mare apa, marı valurĭ.**

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 44.

Adică cu cât omul maĭ mare, cu atât şi necazurĭ maĭ marĭ are. (GOLESCU).

---

[1]) Fugĭ de ómenĭ făţarnicĭ şi tăcuţĭ: căcĭ póte nu este în fluviŭ apă maĭ adâncă decât aceea care dórme.

374 * △ **Tótă apa stinge focul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 69. — V. HARAM; *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Vedĭ *Nevoie.*

Adică orĭ-ce mâncare satură pĕ om (GOLESCU). Proverbul Provensal dice întocmaĭ : *Touto aygo amousso fuec.*

Orĭ-ce femeĭe póte să potóle pe bărbat. — V. HARAM.

375 **Apa, cât de tulbure, tot stinge focul.**

V. ALEXANDRI & LASC. ROSETTI, *Mss.*

Acelaș înțeles ca No. 374.

376 **Apa departată nu stinge focul.**

I. G. VALENTINEANU, p. 44.

Ce nu stă la îndemână, n'are nicĭ un preț pentru noĭ.

377 * **Apa statută miróse.**

BARBU CONSTANTINESCU, *profesor Bucuresci.*

Se dice de ceĭ lenesĭ și viciosĭ.

378 **Apa curge sî sĕ duce, pĕtrile rĕmân pĕ loc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3.

* *Apa curge, pétrile rĕmân.*

A. PANN., *Ediția* 1889, p. 166. — HINȚESCU, 144.— FR. DAMÉ, I, 78.

* △ *Apa trece, pétrele rĕmân.*

A. PANN, III, 134. — P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.*, I, 231. — D. ZAMFIRESCU, *Conv. Lit.*, XXI, 387.— I. NEGRUZZI, *Conv. Lit.*, VII.—I. G. VALENTINEANU, 7.—H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.* — G. SILAȘI, *Renascere*, 57. — V. FORESCU, *Folticenĭ*, J. *Suciava.*

Apa trece, petrile rêmân.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.* — *Abecedar ilustrat*, p. 28.

Apa treațe, arina aremâne. [1]

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, pág. 278.

---

[1] Apa trece, nisipul remâne.

Apa ma tot trece, chetrele arĕmân. [1])

ANDREIŬ AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.* 56.

Apa cură, chetrile arĕmân [2]).

ANDREIŬ AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.* 84.

* *Apa cură, chetrîle arêmân.*

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Adică streiniĭ fug la vreme de nevoĭe, ĭar pămînteniĭ rĕmân pĕ lóc (GOLESCU). Se ḑice, maĭ în deobşte când se întêmplă un rĕŭ trecĕtor şi care nu ne póte sminti din loc.

Acésta idee revine, sub diferite forme, în locuţiunile românescĭ: »*Şi cum s'aşéḑă pétră 'n apă,* aşa să se aşeḑe rĕul ...« Descântec din Ardeal.

»Nu maĭ sta loculuĭ, *cum nu stă apa pe petre.*« I. CREANGĂ, *Pov.* p. 140.

Citim în *Etymologicum Magnum*, p. 1265: »Proverbul; *apa curge, petrele rĕmân,* pentru care n'am putut găsi nicĭ o paralelă în cele-l'alte limbĭ, ast-fel că trebue să 'l privim ca specific românesc, ni se pare a fi de o extremă importanţă istorică. Numaĭ isvórele de munte curg şi se scurg pe petre, nicĭ-odată rîurile de pe câmpie, în privinţa carora năsipul rĕmâne. Pentru ca un asemenea proverb să se fi putut nasce şi a se înrădacina la toţĭ Româniĭ din Dacia luĭ Traian, cată să admitem dară că întréga naţionalitate a nóstră s'a format în Carpaţĭ, pogorîndu-se maĭ târḑiŭ gata pe şes.«

Acest interesant proverb se resfrânge şi într'un descântec din Bucovina:

De 'ĭ pocit de vad;
Curat,
Necurat,
Seceĭ apa,
Remâe'ĭ petrele,
Plângă după dînsele...

S. FL. MARIAN, *Descântece*, p. 179.

Vom adáoga că acest proverb se află la Macedo-Românĭ, atât sub forma Daco-Româna, cât şi sub forma specială (arina=nisip), data de D. G. Weigand.

379 **Apă limpede până nu veĭ vedeă,**
Cea turbure n'o lepadă.

A. PANN, III, 72. — HINŢESCU, 91.

Să nu lepădăm un lucru, fie cât de prost, pe care 'l avem, îna—

[1]) Apa şi tot trece, petrele rĕmân.
[2]) Apa curge pétrîle rĕmân.

inte de a 'l fi înlocuit prin altul maĭ bun; căcĭ, altminterea, am páți-o ca țiganca, din poveste, care, de gospodină și harnică ce erà, rĕmăsese numaĭ într'o cămașă. Intr'o ḑi, cum ședea dînsa, ca de obiceiŭ, rezemată la ferĕstră, numaĭ eată că zăresce, în depărtare, pe țiganul eĭ venind de la tirg și purtând ce-va alb la subsuoară. iĭ trăsnesce prin minte, că dinsul îĭ aduce o cămașă nouă:

— Eheĭ! bărbate! da cămașă 'i aceĭa?

— Ba 'i gâscă, măĭ nevésta.

Muĭerea nepricepĕnd bine, rĕspunse:

— Las sa fie și ingustă, bărbate, că tot sunt strimtă eŭ în șolduri.

Și numaĭ odată face, haț! cămașa négră după dinsa, ș'o aruncă în fundul cuptoruluĭ; și ast-fel a rĕmas gola.

In evul-mediŭ se ḑicea:

Non luteam fundam, nisi puram mutuor, undam[1].

saŭ:

Turbida servetur aqua, donec vitrea detur[2].

Și precum ḑice Francesul:

Il ne faut pas jeter son eau sale avant d'en avoir de la propre.

380 Apa trebue sa vie la matca ei.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 134.

* *Apa trebue sa vie la matca eĭ, și omul la tépa luĭ.*

A. Pann, II, p. 87. — Hințescu, 4.

Apa vine ĭar la matca eĭ.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 231. — Fr. Damé, III, p. 32.

Se trage la tépa, ca apa la matca.

I. Creangă, *Amint.* p. 115.

* *Omul trage la tépă, și apa la matcă.*

I. G. Valentineanu, p. 42.

Apa trage la matcă, și Românul la tépă.

Abecedar ilustrat, p. 28.

[1] Nu voiŭ aruncà apa (cea) tulbure, până nu voiŭ căpĕtà, în schimb (alta) curată.

[2] Să se păstreze apa murdară, până se va dà (alta) limpede.

* △ *Apa trage la matcă, și omul la tépa.*

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.—S. Mihăilescu, *Șezătórea*, I, p. 220. — Al. Dumitrescu, p. 127.

* *Omul la tépa luĭ, și apa la matca eĭ.*

I. Arbore, J. *Buzĕu*.

* *Apa la matcă și mojicul la tépă.*

I. Bănescu, *profesor* J. *Roman*.— Dª S. Nădejde, *Nuv.*, p. 124.

Apa totŭna va să-se tórnă iu 'lĭ era cupañia véche.

Andreiŭ al Bagavu, *Cart. Aleg.*, pag. 122.

Vedĭ *Apa*, Cap. XXII.

Omul vecĭnic se întórce la vechile luĭ deprinderĭ. Acest proverb este o frântură din antica credință italică despre »*aunus mundanus*.« Macrob. *Scip.* II, 11; când tóte lucrurile se întorc la punctul lor de plecare. Proverbul paralel italian suna:

In cento anni e cento mesi
L'acqua torna a 'suoi paesi.

B. P. Hașdéŭ, *Etym. Magn.*, 1266.

381 * **Apa sa beĭ din chiar puțul teu.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 101.

Adică din chiar munca ta să te hrănescĭ, și cu al tĕŭ să te slujĕscĭ (Golescu).

382 **Apa când sĕ turbura, nu maĭ vedĭ ca prin oglindă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 4.

Adică omul când sĕ turbura, nu maĭ póte judecà (Golescu).

383 * △ **Apa când sĕ umfla, și pĕ munțĭ ĭĭ cufunda.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 3. — V. Haram, *învĕț. c. Grivița*, J. *Tutova*.

Adică norodul când sĕ înverșunéză, și pe ceĭ maĭ tarĭ îĭ trântesce (Golescu).

384 ● **Apa lină spală țĕrmul.**

Károly Acs, p. 78.

Omul cel tăcut și fățarnic face mult reŭ, pe neașteptate și fără sgomot.

385 * △ **Apa lină face mult noroiŭ, ĭar cea repede și pĕtrele (petrile) le spală.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 231. — Hințescu. p. 4.—V. Haram, *învĕț. c. Grivița*, J. Tutova.

Omul liniștit și cumpĕtat face avere, ĭar cel sburdalnic și necumpĕtat perde și ceea-ce are. — V. Haram.

386 **Când sécă apa, atuncĭ sĕ vede ce pesce la fund este.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 35.

Apa după ce scade, atuncĭ sĕ vede ce pesce este.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 168.

Când séca lacul, se vede pescele.

Baronzi, p. 60.— Hințescu, 86.— Fr. Damé, II, 255.

După mórte starea omuluĭ se vede, ca apa după ce scade, atuncĭ se vede ce pesce este.

Hințescu, p. 180.

Adică dupa mórte sĕ vede starea omuluĭ (Golescu).

387 **Când apa vine la gură, tóte trec peste mĕsură.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 34.

Adică când piste mĕsură ne supĕră óre-cine, atuncĭ de nevoĭe eșim din datoria nóstră (Golescu).

388 **Când apa te înnécă, ce cerĭ s'o maĭ beĭ?**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 34.

Adică când cunóscem că óre-ce ne vatăma, dĕ ce să maĭ rîvnim la aceea (Golescu).

389 **Până ce apa curată,**
Bé și tu cât maĭ îndată,
Că dĕ sĕ va turburà,
Cu greŭ alta veĭ aflà.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 112.

Ne învață să ne îngrijim la vreme, că în urmă nu vom maĭ găsi. (Golescu).

390 **Apa când sĕ turbură din josul isvorului, poţĭ găsi maı în sus apă curată; ĭar când se turbură din isvorul eĭ, în zadar mergĭ după apă curată.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 4.

Adică când ceĭ maĭ dĕ jos greşesc; este nădejde dĕ tămăduire, ĭar când ceĭ maĭ dĕ sus, nicĭ o nădejde maĭ este (GOLESCU).

*

391 **Apa mintita cucıube aduçe** [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Un rĕŭ, o nenorocire ne aduce, adese-orĭ, folóse la carĭ nu ne aşteptam.

*

392 **Mergı maı nainte la turburarea apeı.**

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 108.

Adică apucă maĭ nainte la cele dĕ trebuinţa (GOLESCU).

*

392 b **Daca nu scii ce 'ı apa nu te sui în luntre.**

T. SPERANŢĂ, *prof. J. Iaşĭ.*

Nu te apucà de întreprinderĭ grele daca nu eştĭ în stare să le ducĭ la bun sfirşit.

*

393 **Pe apa în jos.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

Adică n'a eşit la bun sfirşıt, şĭ cum am dice, s'a dus pĕ apă. (GOLESCU). Se dice şi despre un om lipsit de voinţă. — V. HARAM.

*

394 **Pe apă în sus.**

In susul apeĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 16.

Se dice pentru cele pĕ dos şĭ piste putinţă (GOLESCU), şi despre ceĭ îndărătnicĭ şi nesocotiţĭ.

POVESTEA VORBIĬ.

Unuĭa sătén odată muĭerea 'i s'a 'nnecat,
Când la un rîu împreună cu altele s'a scăldat.
El cu o prajină 'n mână în vîrfu'ĭ cu cârlig pus
Se ducea tot căutând'o pe cursul apeĭ în sus.
Altul trecĕnd 'l întrébă, ce tot umblă căutând?
El spuindu'ĭ, tot-d'odată î-şi cerù şi sfat, dicĕnd:
'Mĭ s'a 'nnecat, frăţióre, nevasta colea maĭ jos,
Şi cum să o găsesc, nu sciŭ, că caut fără folos.
Bine, acela rĕspunse, ce cauţĭ pe rîŭ în sus?

[1]) Apa turbure aduce buturugĭ.

Că apa 'n colo la vale trebue să o fi dus.
Nu creḑ, frate, el îĭ ḑise, să fi mers pe apă 'n jos,
Că ea cât trăĭa în viéţă, tóte le făceà pe dos;
Si socotesc că şi mórtă d'andaratele s'a dus,
Şi trebue, prin urmare, s'o caut *pe apa 'n sus.*

A. PANN, III, p. 18.

*
395 **Ce pĕ apă nu curge.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 77. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 33. — ION GHICA, *Scris.*, 56.—FR. DAMÉ, I, 323.

Îĭ făgaduesce ce nu curge pe apă.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 64.

Îĭ făgaduesce marea cu sarea, ş'îĭ dă ce nu curge pe apă.

A. PANN, III, p. 78.

Sĕ ḑice pentru lucrurĭ grele şi próste, ca o pétră ce cade la fundul apeĭ (GOLESCU).

Adică : fórte puţin, aprópe nimic; »Luă şi dînsul nisce haĭne, numaĭ să nu ḑică nescine că nu s'a gătit, şi, de cheltuială, *ce pe apă nu curge,* şi plecă şi el, cam in dorul leliĭ.« — P. ISPIRESCU.

*
396 **Aştéptă turburarea apeĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 5.

Veḑĭ *a Pescui.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce aştéptă schimbărĭ ca să se foloséscă, ca orbul turburarea apeĭ, după Evanghelie. (GOLESCU).

*
397 **A veni apa la gură.**

Adică a fi în mare primejdie, desnădejduit, a da de un necaz mare. Iordache Golescu a ḑis, servindu-se de acéstă ḑicĕtóre: »*Când vine apa la gură,* tóte trec peste mĕsură.«

*
398 **A se ţinè departe de apă curgĕtóre.**

A se feri de orĭ-ce primejdie.

399 **A aduce apă după ce s'a stins focul.**

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, 351.

A îndatorà prea târḑiŭ, după ce a trecut vremea prielnică.

*
400 **A cărà apă la puţ.**

Cară şi el apa la puţ.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 460.

Nu cără apă la fântână.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 262.

A duce unde prisosesce deja ceea-ce ducem, şi nu póte fi de nicĭ un folos; a se apucà de o muncă zadarnică. Intr'un mod figurat acéstă dicĕtóre însemnéză : a da sfaturĭ acelor carĭ ar fi maĭ bine în stare de a ne povaţui.

Latiniĭ diceaŭ : *In sylvam ligna ferre*[1]).

*

401 **A cără apă la rîŭ.**

Acelaş înţeles ca la No. 400.

Latinul dicea : *Mari aquam addere*[2]); şi Francesul : *Porter de l'eau à la rivière.*

*

402 **A scóte ca apa de isvor.**

Adică a desvinovăţi pre cine-va de o pîra.

*

403 **A se scăldà în apele sale.**

Lasa să se scalde în apele eı.

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 113; II, 100.— HINŢESCU, 170. — B. P. HAŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 1267.

A nu fi împedicat în plăcerile, în petrecerile, în desfrânarile sale; a fi în largul sĕu.

*

404 **In ce apa se scalda?**

B. P. HAŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, 1280 şi 1281. — FR. DAMÉ, I, p. 78.

Vedĭ *Apa*, Cap. VII.

Adică ce fel de om este, ce gândesce, ce scopurĭ are?

Apa din unele rîurĭ saŭ pîrae, dupa credinţa poporuluĭ, are o înrîurire fatală asupra viitoruluĭ copiilor scaldaţĭ cu ea.

Tacĭ că te-am scăldat
Cu apă de Prut,
Să fiĭ tot urît;
Cu apă de luncă,
Să fiĭ tot de ducă . . .

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, pag. 438.

De aci vine locuţiunea proverbială : *în ce apă se scaldă* sau *s'o fi scăldând cutare.* — B. P. HAŞDĔŬ.

---

[1]) A cără lemne în pădure.
[2]) A duce (adăoga) apă în mare.

405 * **A nu fi în apele sale (in tóte apele sale).**

V. ALEXANDRI, *Teatru*, 1717.— FR. DAMÉ, I, 78. — N. POPESCU, *Calend. 1882*, p. 35.

Adică a fi intristat, ingrijit, neliniştit; şi, precum dice Francesul : *ne pas être dans son assiette.*

»Părinţiĭ băgară de sémă că *nu maĭ e* fata *în apele* eĭ.« N. POPESCU.

»Boierul *nu e în tóte apele sale,* iĭ lipsesce o Sâmbătă.« V. ALEXANDRI.

406 * **A o scaldă în două ape.**

B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, 1269.

Insemnéza şovăire in parerĭ, saŭ in modul de a le exprimă, o purtare in doĭ perí. Locuţiune imprumutată de la spalătorese. B. P. HĂŞDEŬ.

407 **Ca două picăturı de apă.**

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 381. — HINŢESCU, 144. — Dª E. B. MAWR, 8. — B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, 1268.

Arata marea asemĕnare.

. . . . . *Similiar nunquam potis*
Acqua aquai sumi . . . .

PLAUT. *Miles.* II, sc.

Italienesce : *paiono due goccie d'acqua ;* Franţusesce : *ressembler comme deux gouttes d'eau.*

408 **Când nicı apele nu sĕ maı mişcă.**

P, ISPIRESCU, *Leg.* p. 109.

Când şi apele dorm.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 377.

Când tótă natura sta adormita; arată o tacere, o linişte desăvirşita. Locuţiune din basme.

409 * △ **Şepte ape 'n chisăliţă.**

B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magnum*, p. 1271.— V. HARAM, *inv. c Griviţa*, J. *Ialomiţa.*

Adică lucru de nimic.

Acéstă locuţiune din Transilvania se dă ca rĕspuns aceluĭa ce se laudă că are multe némurĭ, carĭ insă, la un loc, nu sunt vr'o mare tréba : »Ce maĭ némurĭ! *Şépte ape 'n chisăliţă.*« R. SIMU, *c. Orlat, Transilvania.*

In Moldova însemnéză: lucru de nimic, fără nicĭ o însĕmnătate; se dice despre înrudirile fórte depărtate. — V. Haram.

410 **Te-a trecut apa sub limbă.**

B. P. Hăşdeŭ, *Etym. Magn.*, 1271.

Se dice, în Mehedinţĭ, când e ger mare.

411 * △ **Are apa sorb.**

Baronzi, pag. 44. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 232.—G. Dianu, *revisor scolar*, J. *Mehedinţi*.

Are totul înodatură, pĭedică saŭ sfîrşit.

412 * **A se duce pe apa.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 56.

A nu eşi la bun sfîrşit.

413 * **A scrie pe apă.**

Adică a se apuca de o muncă zadarnică.

Iar eĭ bleojdind ochiĭ, cu buze deşchise,
Ascultà la tóte ca la nisce vise :
Era luĭ acestea ca când puĭ să *scrie*
Pe d'asupra apii vre-o istorie.

A. Pann, *Fab.* II, p. 13.

A scrie pe apă pentru neuĭtare. A. Pann.
Eliniĭ aveaŭ întocmaĭ aceeaşĭ locuţiune, cu un înţeles identic.

414 * **Tot o apă.**

Ion Ghica, *Scris.* p. 317. — B. P. Hăşdeŭ, *Etym. Magn.*, 1269.

* *A se face o apă cu . . . .*

Fr. Damé, I, p. 78.

Adică. la un fel, de o potrivă, împreunaţĭ.

»I-mĭ place egalitatea. Nu admit eŭ deosebirĭ şi distincţiunĭ d'alea între fapturile luĭ Dumnedeŭ. Cer *să fim toţi o apă..*« Ion Ghica.

»*Am fi făcut o apă cu* fraţiĭ noştri.« Fr. Damé.

415 * **Ca pe apă.**

Ca de pe apa.

B. P. Hăşdeŭ, *Etym. Magn.*, pag. 1272.— Fr. Damé, I, 78.—Ion al luĭ Sbiera, *Pov.*, 236.

*Ca apa.

ION GHICA, *Scris.*, p. 302.

Adică într'un mod neîntrerupt, curgĕtor, ușor, bine și mult. Se maĭ ḑice când s'a pĭerdut ce-va și i s'a pĭerdut și urma.

»Le spune tóte *ca de pe apă.*« ION AL LUĬ SBIERA.

»Vorbĭa bulgáresce *ca apa.*« ION GHICA.

In limba Sardică se ḑice : *Ischire una cosa comente i s'abba.* = saper bene, fluidamente.

416 *△A cresce ca din apa.

Șezatórea, II, p. 108.— ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.* 120.

Adică repede. Se ḑice maĭ cu sémă de copiĭ, și câte-odată, însă rare-orĭ, de aceĭ care, în urma uneĭ cresecrĭ prea repede, aŭ rĕmas ofilițĭ și slabĭ.

»*Cresceà ca din apă ;* cât ar fi crescut alțiĭ într'un an, eĭ cresceà într'o singură ḑi.« ION AL LUĬ SBIERA.

417 *△Ĭĭ merge ca din apă.

Dª ELENA SEVASTOS, p. 8. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.*— K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubienți,* J. *Dorohoĭ.*

Adică : ușor, bine.

»Femeĭa-șĭ hrănea fetele cu tóte bunàtățile, iar băiatuluĭ ĭĭ da numaĭ mămăligă cu cir și borș limpegĭor, și de cĭuda ceĭa tot erà maĭ gras și maĭ frumos de cât fetele.

»Într'o diminéță femeĭa trimite cu băĭatul la câmp și pe fata cea mare ca să vadă ce face acolo de *'ĭ merge ca din apă.*« E. SEVASTOS.

418 *A face un lucru apa.

B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.,* 1271.

A 'l fura, literalmente : a 'l face să se scurgă.

»Nimĕr eĭ (păgubașiĭ) și la casa unde se trăsese Românul și Țiganul după ce *făcuseră* vaca *apă.*« —*Foișóra din Sibiu,* 1886, 11.

DE APRÓPE

Veḑĭ *de Departe.*

A ARĂ

Vedĭ *Orz*.

419 *△ **Boiĭ ara şi caiĭ manâncă.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 331. — I. G. VALENTINEANU, 45. — K. A. ZANFIRESCU-DIACON, *învĕţ. c. Ştiu ienii*, J. *Dorohoi*. — FR. DAMÉ, I, 179.

Boul ara şî calul manânca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Vedĭ *Orz*.

Adică cel slab muncesce şi cel tare manâncă munca celuĭ slab (GOLESCU). Saŭ, maĭ bine ḑis, harnicul lucrézà şi leneşul se folosesce de rodul munciĭ acestuĭa.

Un proverb din Languedoc ḑice : *Lous chivals coûrou, é lous âzës prenou* [1]).

420 **Ară, macina, manâncă.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 161; III, 130. — HINŢESCU, 5.

Se ḑice acelora carĭ cred că un lucru se póte face uşor şi se miră vĕḑèndu-se înşelaţĭ in aşteptările lor. Are acelaşĭ înţeles ca: *Pune viţa, bea viniţă.*

421 * **Cu un bou nu s'ara.**

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Barbatul singur nu póte trăi bine, nu póte ţiné o casă.

ARAMA

422 * **A 'şi arată arama.**

V. ALEXANDRI.— I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 208. — Da SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.*, 30. — LAURIAN şi MAXIM, I, 80.

* *A 'şi da arama pe faţă.*

FR. DAMÉ, I, p. 86.

Vedĭ *Beţie*.

A 'şĭ da pe faţă gândurile saŭ năravurile cele rele. Acéstă locuţiune este imprumutată de la baniĭ de aur saŭ de argint. Baniĭ calpĭ se făceaŭ înainte vreme de aramă, şi se căptuşeaŭ cu un strat subţire de aur saŭ de argint; când se rodea acéstă cămaşă se vedea arama banuluĭ.

---

[1]) Caiĭ alérgă şi măgariĭ se folosesc (prind).

ARAT

423 △Din arat până 'n cărat.

IARNIK-BÂRSAN, *Poes. Pop.*, p. 255.

Locuţiune proverbială pentru a arĕtà un interval de timp relativ scurt.

Tu, mândruţă, aşa diceaĭ,
Că nu este om pe lume,
Pe noĭ să ne despreune;
Eată omul s'a aflat,
Pe noĭ ne-a despreunat
Din arat până 'n carat.

Poesiĭ Pop.

ARĂTURĂ

Vedĭ *Arătură* Cap. XVII.

424 **Aratura bună pururea ĕ-ţĭ dă în gură.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 135.

N'o lăsà din mână, adaogă Golescu.
Munca sîrguitóră tot-d'a-una aduce folos.

425 **Aratura cu cât maı adâncă este, cu atât maı mult ne foloseşce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 6.

A ARDE

426 *Arde locul sub el.

B. P. HĂŞDEŬ, *Etymol. Magnum*, p. 1511.

Se dice când cine-va este prea ĭute saŭ prea harnic.

Toţĭ aceştĭ caĭ, ĭuţĭ ca focul,
Ce *sub dînşiĭ arde locul.*

C. STAMATI, *Musa*, I, p. 64.

ARDEIŬ

Vedĭ *lepure.*

427 ***A fi ca ardeıul.**

**Iute ca ardeĭul.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 10.

Se dice despre ómeniĭ ĭuţĭ şi supĕrăcĭoşĭ: *Nu te ĭuţi ca ardeĭul.*
Piper, non homo, diceaŭ Latiniĭ.

ARGINT

428 *A scóte, a face ca argintul.

Adică a desvinovăți pre cine-va, a 'l scóte curat dintr'o afacere în care putea să 'șĭ lase renumele și cinstea.

ARGINT-VIŬ

429 *A fi argint-viŭ.

Adică vioĭŭ, neastêmpĕrat.

ARIĂ

430 De cât în fața ariĭ, maĭ bine în capul loculuĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II p. 117.

De cât în fața arieĭ, maĭ bine în capul loculuĭ.

A. Pann, *Edit.* 1889, pag. 145; II, 144; III, 118. — Hințescu, 58.

Adică maĭ bine la început să ne tocmim, dĕcât în urmă să ne gâlcevim (Golescu); căcĭ, precum maĭ ḑice Românul : *Cine intră fără tocmélă, iese fara socotélă.*

Se póte, după cum observă D. B. P. Hășdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 1640, ca acéstă ḑicĕtóre să aĭbă o veche origină italică agricolă; se observăm însă, că ințelesul locuțiuneĭ italienescĭ : *pagare insù l'oja,* = pagare immediatamente o sul luogo ov'è il creditore, se deosibesce, întru cât-va, de acel al ḑicĕtóreĭ românescĭ.

431 *△ Maĭ bine prigonire la holdă, dĕcât gâlcéva la arie.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 107. — V. Haram, *înv. c. Grivița, J. Tutova.*

Adică maĭ bine înainte să ne luăm mĕsurile de cât în urmă, și maĭ bine sfadă la tocmélă dĕcât la plată (Golescu).

AȘCHIĂ

432 *Așchia nu sare departe de pomul taĭat.

**Așchia nu cade departe de trunchĭŭ.*

I. G. Valentineanu, 24. — I. Bănescu, *prof. J. Roman.*

△ *Aşchia nu sare departe de butuc.*

Ios. Lita, *Transilvania*, în *Etym. Magn.*, p. 1982.

△ *Aşchia nu sare departe de trunchiŭ.*

S. Mihăilescu, *Şezatóre*, I, 221.

Copilul va semĕna părinţilor sĕĭ. Are un înţeles maĭ mult defavorabil, ca şi cuvîntul frances: *La pomme ne tombe jamais loin de l'arbre.*

AUR

Veḑĭ *Aur*, Cap. XVII; *Iepure*, *Mal*, *Magar*.

433 □ **Orĭ-ce lucesce nu sĕ înţelege aur.**

Iord. Golescu, *Mss.* II. p. 10.

□ *Nu e aur tot ce străluce.*

G. Munteanu, p. 31.—Károly Ács, p. 82. — Reinsberg-Düringsfeld, I, pag. 15.

Nu tot ce lucesce este aur.

I. G. Valentineanu, p. 9. — Idem. *Calendar Rom.*, 1892. — Da E. B. Mawr, p. 1.

Tot ce lucesce nu e aur.

Baronzi, 64. — Hinţescu, 92.

Nu tot ce sclipeşce e aur, şi nu tot ce sbóră se mănâncă.

Dreptatea, *Ianuarie* 1895, *Banat.*

Adică orĭ-ce faţă nu e şi frumósă, şi orĭ-ce zmerit nu e şi sfânt, şi c. l. l. (Golescu). Nu trebue să judecăm după faţa, care adese-orĭ ne póte înşelà. Acest proverb nu este popular şi se întrebuinţéză numaĭ de literaţĭ, şi acésta fórte rar.

Francesul ḑice: *Tout ce qui reluit n'est pas or.* Italianul: *Ogni luccioli non e fuoco* [1]). Spaniolul: *Non es oro todo le que reluce* [2]).

434 * △ **Aurul şi în glod stralucesce.**

H. D. Enescu, *inv. com. Zamostea, J. Dorohoi.*

[1]) Tot licuriciu nu e foc.
[2]) Nu e aur tot ce lucesce.

Omul cel bun, omul de valóre se cunósce, in orĭ-ce tréptă a societățeĭ s'ar aflà.

435 **Aurul nu sĕ unesce nicĭ cu fierul nicĭ cu oțelul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1.

Adică ceĭ bunĭ cu ceĭ reĭ șĭ cu ceĭ proștĭ (GOLESCU).

436 **Pre aur focul, iara pe priiaten primejdia ispitesce.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 315.

Aurul în foc se lămuresce.

HINȚESCU, p. 7.

In nenorocirĭ, in primejdiĭ, in ceasurile de grea cumpĕnă se cunósce valórea omuluĭ; încercările îl dovedesc.

»Rĕul pentru ḑiua rea se păzesce, ĭară bunul, ca metalul in foc, cu nevoile se lămuresce.« — D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 301.

»Pre aurul fol, pre fieru meschiul (rugina), ĭară pre dreptul necazurile și dodaĭelile intăresc.« — ST. AUGUSTIN.

437 ***Aurul deschide raiul.**

A. PANN, III, p. 27.— HINȚESCU, 7.

Cu cheia de aur se deschid porțile raĭuluĭ.

Da E. B. MAWR, p. 8.

Veḑĭ *Cheĭe, Raiu.*

Arată puterea banuluĭ.

438 **Și aurul, cát dĕ cinstit, murdalîc intr'însul tot s'a găsit.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Adică nicĭ unul fară cel maĭ mic cusur (GOLESCU).

439 △**Aurul este ochiul dracului.**

A. BÁDESCU, *preot, c. Marginenı, J. Prahova.*

Veḑĭ *Ban.*

Aurul sau baniĭ ispitesc pe ómenĭ a 'șĭ uĭtà datoria.

Poporul ḑice *că aurul este ochĭul draculuĭ*, pe care i l'a scos Sfântu Ilie plesnind cu biciul, și de atuncĭ a rĕmas pe pămînt. *Etym. Magn.*, p. 2126.

440 ***A mâncà aur cu lingura.**

A fi cheltuitor peste mĕsură.

BĂLĂRIĂ

441 ● **Bălăria cresce repede.**

Da E. B. Mawr, p. 47.

Vedĭ *Buruĭană, Iérba.*

Sub acéstă formă, proverbul nu pare a fi românesc.

BALTĂ

Vedĭ *Bróscă, Bot, Nebun, Pesce, Pĭcatura, Rață, Vîrșa.*

442 * △ **Are balta pesce.**

Țara-Nouă, 1887, p. 536. în *Etym. Magn.*, p. 2399.

Vedĭ *Pesce.*

Adică : sciŭ că se află în mare numĕr, se va găsi, se va face neapărat.

443 * △ **N'are balta pesce.**

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*— Da Z. J., *com. Fedeștĭ, J. Tutova.*

Se dice când nu se află un lucru care trebuĭa neapărat să fie și cu belșug, acolo unde 'l căutăm.

Nu i se trec tóte cele. — Da Z. J.

444 * △ **A da cu măciuca 'n balta.**

V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.*—K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv. c. Știubienĭĭ, J. Dorohoĭ.*

* △ *A da cu bâta 'n baltă.*

Al. Martinian, J. *Ilfov.*

Vedĭ *Apă.*

A face o muncă zadarnică, și precum dice Francesul : *Battre l'eau* saŭ *donner un coup d'épée dans l'eau.*

445 * △ **A rĕmâne baltă.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, p. 232.—I. Creangă, *Pov.* pag. 141, 230. — Fr. Damé, I, 116. — Da Sofia Nădejde, *Nuv.* p. 175.

* △ **A lasă balta.**

S. Mihăilescu *Șezatórea,* II, p. 75.

Adică a remâne saŭ a lăsă pe loc, neisprăvit, părăsit.

446 * A lasă în baltă pe . . .

FR. DAMÉ, I, p. 116.

A părăsi pe cine-va când se află într'o încurcătură, într'o primejdie óre-care.

447 * A fi în baltă.

AL. BELDIMAN, *Trag.* III, p. 119.

Adică a fi pierdut, prapădit, a fi într'o nevoie saŭ necaz.

Intre eĭ aveaŭ nădejde a lucrà ş'a isbuti,
Interesul la Domnie, cu dînşiĭ a'l isprăvi;
Cu curul în doue luntre, parimiea ce avem,
Mĕ tem să mi-'l vĕḑ *in balta*, cum pe ceĭ maĭ mulţĭ vedem.

AL. BELDIMAN.

BARABOIŬ

Veḑĭ *Cartof.*

447[b] Baraboiŭ.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar,* p. 59.

Un ce de puţina însemnĕtate, un nemic, o secătură.

A se vedea în *Etymologicum Magnum,* p. 2477 ş. u. *Legenda barabuleĭ* saŭ baraboiuluĭ după D. S. Fl. Marian, *Albina Carpaţilor,* 1879, p. 327.

BÂTĂ

Veḑĭ *Baltă.*

448 * Bâta are douĕ capete.

Veḑĭ *Bĕţ.*

Sĕ ḑice aceluĭa care sĕ laudă ca va face rĕŭ altuĭa; precum lovescĭ, poţĭ fi lovit la rîndul tĕŭ. Şi precum a ḑis Hristos Sfântuluĭ Petre: *Cine lovesce cu sabia, de sabie va peri.*

BEŞINĂ-PORCULUI

449 * △ Ca beşina-porculuı[1]) pĕ lânga trandafir.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 20.— V. HARAM, *inv. c. Griviţa,* J. *Tutova.*

Veḑĭ *Trandafir.*

Adică : ce-va prost pe lânga un lucru de preţ, urîtul pe lângă cel frumos, s. c. l.

---

[1]) O flóre de câmp

BĔŢ

Veḑĭ *Balta, Barbat, Câne.*

450 * △ **A feşteli bĕţul.**

S. Mihăilescu, *Şezatórea*, II, pag. 47. — Fr. Damé, II, 20.

△ *A feştelit bĕţul de amêndouĕ capetele.*

T. Teodorescu, *Şezatórea*, III, 7.— S. Mihăilescu, *Şezatórea*, I, p. 218.

Se ḑice de acela, care nu a isbutit în întreprinderea sa, care a păţit o ruşine.

După aprecierea fapteĭ se spune că a feştelit bĕţul de un capĕt, de amîndouĕ capetele, saŭ de tot. De obiceĭŭ, în Ţéra-Românésca, acéstă locuţiune se întrebuinţéză sub forma simplificată : *a feştelit'o.*

451 * **A da prin bĕţ.**

I. Creangă, *Pov.* p. 19; *Amint.* 37.

Veḑĭ *Câne.*

A fi îndrăsneţ, obraznic. Se aude, maĭ cu sémă, în Moldova. Se maĭ ḑice şi : *dă gârba,* cu acelaş înţeles.

»*Dau prin beţ* de obraznicĭ ce eraŭ.« —I. Creangă. Expresiunea complectă şi primitivă coprinde o asemĕnare între omul obraznic şi cânele care, când te aperĭ de dînsul, dă prin bĕţ în loc de a fugi.

452 **Bĕţul are douĕ capete.**

H. D. Enescu, *Invĕţ. c. Zamostea, J. Dorohoı.* — Adevĕrul, No. 1945.

Veḑĭ *Bata, Ciomag.*

Se ḑice aceluĭ care se laudă că va face rĕŭ altuĭa ; precum lovescĭ poţĭ fi, şi tu, lovit la rîndul tĕŭ.

C'est un sabre à deux tranchants, ḑice Francesul cu acelaş înţeles.

BÎZDOC

453 * **A sari bîzdocul cuĭ-va.**

Din chĭar senin îĭ sare bîzdocu.

Laurian & Maxim, *Glosar*, p. 64.— Fr. Damé, I, 138.

Veḑĭ *Ţandară.*

A se supĕra de-odată, fără pricină, şi pentru lucrurĭ de nimic.

BOB

454 *Bob numĕrat.

V. Aexandri, *Conv. Lit.*, I, p. 281 · IV, 338.—T. Speranţă, *Anec.* I, 20, — Fr. Damé, I, p. 142.—I. Negruzzi; *Conv. Lit.*, II, 44.—Ion al luĭ Sbiera, *Pov.* 277.

Adică : întocmaĭ aşa, într'un mod lămurit, desluşit, precum se numĕră cu bobiĭ. »Mĕ silesc să le arĕt *bob numerat.*« I. Negruzzi. »Le-a spus tóte *bob numĕrat.*« — Ion al lui Sbiera.

A se vedea in T. Speranţă, I, p. 17, anecdota *Calendarul Popiĭ.* Un preot care-şĭ numĕră ḑilele cu bobiĭ, şi-a perdut socotéla, din pricina preoteseĭ, şi-a dat de Pascĭ când se credea în mijlocul postuluĭ cel mare.

In *Descrierea Moldavieĭ* de Dim. Cantemir, p. 157, citim : » *Vergelatul* este o specie de divinaţiune, ce se face în nóptea spre prima Ianuarie; Moldoveniĭ adecă pun, în acéstă nópte, nisce vergele în certă ordine, şi cred că în diminéţă li se arată tot binele saŭ rĕul ce are să'ĭ ajungă în decursul anuluĭ. Tot acésta o fac şi prin linte, *bobĭ* şi óle, aşeḑate într'un mod cum sciŭ eĭ.«

455 *△Câtu'ı negru bobuluı.

D. Cantemir, *Istoria Ierogl.*, pag. 110, 240.

Adică fórte puţin.

»Aşişderea pre înţelepţiı, bunı chivernisitorĭ şi credincioşĭ deregĕtorĭ împreună cu ceĭ aĭ lor de frunte sfetnicĭ, în dréptă socotélă şĭ bună chiverniséla, *câtu'ĭ negru bobuluĭ* măcara cevaşĭ a sminti, peste socotéla omenéscă este.« — D. Cantemir.

456 Nicı doue bóbe leganate.

P. Ispirescu, *Leg.* p. 387.

Adica : nicĭ un lucru cât de mic, absolut nimic.

»Se făcŭ roşu ca sfecla, se zapăci până într'atâta de nu sciŭ, de o cam data, să ḑică *nicĭ doue bóbe legănate.* Atât de mult se fîsticise el.« — P. Ispirescu.

457 *Nicı bóbă.

Adică : de loc, nimic. »A nu sci *bóba* de carte.« — »A nu pricepe *bóba.*«

458 Pare-că nu 'ţı sunt toţı bobiı.

Laurian & Maxim, *Glosar*, p. 78.— Fr. Damé, I, 142.

Veḑĭ *Bou.*

Adică a pare supĕrat, buĭmac de cap.

In acéstă locuţiune se aude, ḑice Laurian, *boghiĭ, boiĭ,* aşa încât pare rĕmânĕ îndoios, daca este vorbă de *bobĭ* saŭ de *boĭ;* în întâiul cas s'ar înţelege că la datul în bobĭ, lipsa de óre-care bobĭ saŭ réua lor cădere, anunţând un rĕŭ, bagă pre om în grije, ĭară in al douilea, ca perderea de niscaĭ vite a cufundat pre om în întristare.

E, cu tóte acestea, cu neputinţă să rĕmână vre-o nedumirire în mintea nóstră când auḑim: *nu iĭ sunt toţĭ boiĭ a-casă;* locuţiune în care cuvîntul *a-casă* preciséză, fără îndoială, inţelesul cuvintuluĭ care 'l insoţesce.

459 * △ **A da cu bobiĭ.**

Laurian & Maxim, *Glosar*, p. 78.

A da în bobĭ.

Fr. Damé, I, p. 142.

A trage cu bobiĭ.

Fr. Damé, I, p. 142.

A ghici viitorul cu ajutorul bobilor, de unde locuţiunea proverbială : a nemeri, a ghici intocmaĭ, a ajunge la timpul oportun. »Pare că *daţĭ cu bobiĭ* aşa de bine sciţĭ ce am cugetat noĭ.« — Laurian & Maxim.

Bobĭ, bobghĭ orĭ *bogĭ* se ḑice grăunţelor cu care se caută in bobĭ. In bobĭ nu se póte căută de cât cu grăunţe de popuşoĭ. Grăunţele c[illegible] care se caută în boghĭ, trebue să sĕ desfacĕ de ştiulete, să fie curate şi bune. Când te ducĭ la babă să-ţĭ caute în bobĭ, ea cobóră din pod un popuşoĭ şi desface grăunţele ce-ĭ trebuesc. De vine la casa omuluĭ, trebue să-ĭ daĭ un popuşoĭ, să-l desfacă ea de pe ciucălaŭ. Cu grăunţe dejghiocate nu vra să caute în bobĭ.

Bobiĭ se alcătuiesc din 41 grăunţe curate şi marĭ. Când baba caută bogĭ la maĭ maĭ mulţĭ din casă, schimbă un bob din ceĭ 41 şi apoĭ caută. In bobĭ se trage în genere pe *sita;* dacă sita-ĭ spartă, se caută pe o pernă; şi dacă nicĭ perne nu-s în casă, pe masă orĭ pe laiţă.

Inainte de-a se trage (de a se inşirà) bobiĭ, eĭ se menesc. — In menirea lor, baba ḑice : »41 bobĭ, bine şciţĭ, bine gîciţĭ şi mie drept să-mĭ spune-ţĭ; cum a-ţĭ şciut a rĕsări, a creşce şi a vĕ face bóbe, să sciţĭ să-mĭ spune-ţĭ dacă G... are să vie chefos, voinic şi în duşĭ bunĭ. că de nu, în foc v-oĭu aruncà.«

După menirea acésta, care variază după localităţĭ şi babe, grăunţele se intind în lung şi se despart in treĭ grămeḑĭ.— Inainte de a le despărţi în grămăgióre, se sumuţă ca copiiĭ, şi se face pe eĭ semnul cruceĭ.

Din grămăgióra din mijloc se desparte câte 4 fire, până ce rĕmâne 1, 2, 3 orĭ 4 şi se pun sus, în dreptul grămeḑeĭ. Acelaş lucru se face cu grămăgióra din drépta şi cea din stânga.

Bobiĭ pot să pice pe 5 orĭ 9.— Când bobiĭ cad pe 5, cel pentru care se caută, soseşce indată; când cad pe 9, el stă loculuĭ.— După ce s'aŭ scos întâiul rînd alcătuit din 3 grămeḑĭ de 1, 1 şi 3, orĭ 2, 1 şi 2 orĭ 2, 2 şi 1, orĭ 3, 3 şi 3, saŭ 3, 4 şi 2, orĭ 2, 3 şi 4 etc., grăunţele se amestecă şi procedându-se ca întêiu, se scot alte grămăgióre. Aicĭ e pică şi în 8, orĭ 7, orĭ 10, orĭ 12, ş. a. Bobiĭ coprind 3 rindurĭ în lung şi lat, fie-care rînd alcătuit din grămăgióre.

Unu arata *bob sositor;* 2 indoïală; 3 bucurie și 4 vorbe; rindurile din stânga e *«mâna străină»* și partea din drépta *«în casa.»*

In bob se caută fetelor de au să se mărite, flĕcăilor de au să se insóre, ibovnicilor despre drăguțe, drăguțelor despre ibovnic, femeiei când iĭ dus bărbatu departe, pentru perderĭ, scârbe, ș. a.— M. LUPESCU, *Șezătórea,* III, p. 126—127.

459 [b] * △ **Bob sositor.**

Se dice când óre-cine sosesce d'o-data și la vreme prielnică.

BORTĂ

460 * **Când la borta, borta sfir.**

I. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman.*

Variantă din Moldova a dicĕtórei care se află la cuvîntul *Gaura.*

Se dice când cine-va era gata să termine o afacere și dintr'o împrejurare óre-care a scapat'o din mână.

461 * **A facut borta 'n apa.**

I. TITORIAN, *profesor, Besarabia.*

Vedĭ *Apa, Gaura.*

Arată o muncă zadarnică, fără nicĭ un rost; se dice de omul prost.

BOSCĂ

Vedĭ *Padure.*

BOSTAN

462 * △ **A prins bostanul códa.**

I. BĂNESCU, *profesor,* J. *Roman.*

Adica : cel slab a capĕtat putere, cu acelaș înțeles ca : *a prins mamăliga cójă.* Se dice despre parveniți; despre aceĭ carĭ, plecațĭ dintr'o stare maĭ jósă, aŭ adunat avere, s'aŭ ridicat la o tréptă maĭ înaltă în societate.

BOSTANĂ

463 **Bostana fara pândar.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Adică norod fără stăpân, și avere fără îngrijitor (GOLESCU).

BOSTĂNĂRIĂ

Vedĭ *Frica.*

BRAD

Veḑĭ *Teĭu.*

464 *△ **Nalt ca bradul, prost ca gardul.**

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.*

Se ḑice de ómeniĭ ceĭ chipeşĭ carĭ sunt tot-d'o-dată şi proştĭ.

Asemĕnarea între omul înalt şi chipeş, şi bradul se întâlnesce, la fie-ce pas, în literatura poporană: *Era un brad de Românaş.*

465 **A jucà bradul.**

Laurian & Maxim, *Glosar,* p. 91.

Adică a jucà la mirésă, în preḑiua cununiilor, numită *ḑiua de brad* saŭ *bradul,* saŭ în ḑiua de cununie până se pornéscă la biserică.

BRANIŞCE

466 * **Branisce nu se face de o tufă.**

Herghelie de-o iépă cĭufă,
Şi branişce numaĭ de-o tufă,
Nu sĕ face nicĭ-odată.

A. Pann, I, 134.—Hinţescu, 75.— Fr. Damé, I, p. 155.

Veḑĭ *Copac.*

Cu o singură fapta bună nu poţĭ fi socotit om de trébă, cu un ban în pungă nu eştĭ bogat, ş. c. l.

BRAZDĂ

467 *△ **A da sau a se da la brazdă.**

A. Pann, II, p. 95. — I. Creangă *Pov.* 7 & 230. — Fr. Damé, I, 155.— *Conv. Liter.*, IX, 284; XI, 184.

*△ *Se dă pĕ (pre) brazdă.*

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 66. — Laurian & Maxim, *Glosar,* 91. — G. Munteanu, 72.— I. Ionescu, III, 224. — I. Bănescu, *profesor.* J. *Roman.*

Adică sĕ dĕdă cu munca, sĕ învaţă a munci (Golescu). Intr'un înţeles maĭ larg: a se deprinde, a se obicĭnui cu ce-va ce nu ĭĭ plăcea la început, a intrà pe calea bună; a sili pe cine-va să urmeze după placul nostru.

Buna nóstră gazdă
Se dete pe brazda.

A. Pann, II, 95.— Hinţescu, 69.

Laurian şi Maxim privesc forma : *a se da pre brazdă* ca »presintând o combinaţie fonetică contrarie limbeĭ şi neplăcută urelor românescĭ.«

468 **A pune în brazdă.**

Fr. Damé, I, 195.

A pune la tréba.

BRUDINĂ

469 * **A se feri de brudină si a da peste putina.**

A se feri de un rĕŭ şi a dà de altul maĭ mare.

BRUMAR

Vedĭ Cap. XXII.

BUCATE

Vedĭ *Neghina.*

BUJOR

Vedĭ Cap. XXII.

BUMBAC

470 * **A 'l atinge cu bumbac.**

G. Munteanu, p. 72.

Te atinge cu bumbac.

A. Pann, III, p. 63.— Hinţescu, 7.

* *Omlu aestu ti tal̆ie cu bumbaclu* [1].

D. A. Milescu, *Gopeşĭ, Macedonia.*—D. Dan, *Moloviște, Macedonia.*

A rîde de cine-va într'un mod subţire, a necăjĭ în glumă şi cu vorbe dulcĭ. Fraucesul ḑice : *Fouetter avec une queue de renard.*

471 * **A cresce în bumbac.**

Laurian & Maxim, I. p. 221.

[1]) Acest om te taie cu bumbacul.

Adică fără asprime, într'un mod prea moleşitor; se ḑice despre copiĭ.

BUMBEN

Veḑĭ Cap. XXII.

BURETE

Veḑĭ *Poftă*.

472 * **A tocà cuĭ-va gura bureţĭ (la bureţĭ).**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 238.

Veḑĭ *Drac*.

A vorbi cu o nespusă ĭuţélă verḑĭ şi uscate.

BURUIANĂ

Veḑĭ *a se Sperià*.

473 * △ **Burienĭ sĕ gasesc şĭ în cea maĭ bună grădină.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 86. — FR. DAMÉ, I, 169; II, 78.

Adică ómenĭ proştĭ cam prĕtutindenea (GOLESCU); şi nu e om fară cusur.

474 **Buruiana rea cresce curênd.**

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 106.— FR. DAMÉ. I, p. 169.

Veḑĭ *Balarie, Iérba*.

Se ḑice, în glumă, de copiiĭ carĭ cresc repede.

Francesul ḑice: *Mauvaise herbe croît toujours*. Spaniolul: *Yerva mala no la empece la elada* [1].

475 * △ **Buruiana próstă cresce şi în pétră.**

I. BĂNESCU, *prof.*, J. *Roman*. — AL. DUMITRESCU, p. 131.

Cel sărac trăĭesce, unde ar peri altul deprins cu o viéţă maĭ bună. Prin stăruinţă putem ajunge la multe lucrurĭ.

BUŞTÈN

Veḑĭ *a Dormi, Mort*.

476 * △ **A remâne buştén.**

G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Pop.*, 324.— FR. DAMÉ, I, pag. 171.

Adică cu totul singur, părăsit de tótă lumea.

---

[1] Ingheţul nu strică ĭerburile cele rele (buruĭenile).

In credinţă, de sciam
Cât o să pot într'un an,
Nu mě maĭ amorezam,
Remâneam singur buştén.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Pop.*, pag. 324.

BUSUIOC

Veḑĭ *Foc.*

477 * △ A drege busuiocul cui-va.

M. LUPESCU, *învěţ.* c. *Brosceni*, J. *Suciava.* — Dª Z. J., *Bêrlad*, J. *Tutova.*— I. BĂNESCU, *profesor*, J. *Roman.* — G. DIANU, *revisor scolar*, J. *Mehedinţi.*— GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 16. — FR. DAMÉ, I, p. 393.

Adică : a se imprieteni cu cine-va, a 'l fermecà, a se împăcà cu dînsul; a drege lucrul. Se întrebuinţéză, însă rare-orĭ, cu înţelesul de a mitui.

„D'odată a mâlcit'o, a 'nmărmurit boĭeru. Fêşneţu avù dreptate, par'c'a fost prooroc, or năsdrăvan, or dahiŭ : hăl boĭeru *iĭ drese busuĭocu* 'n clipă pân' alte vorbe.« — GR. JIPESCU.

La ţéră, când vre-o fata ar dori să se mărite şi nu are peţitorĭ, se duce la câte-o babă să 'ĭ descânte de măritat, şi atuncĭ se ḑice că se duce *să drégă busuĭocul.*

Busuĭocé nu te-aĭ cóce,
Sı sĕmênţă n'aĭ maĭ face,
Că din sĕmincĭóra ta,
S'a scocĭorit dragostea.

Şezătórea, I, p. 112.

In D. G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ poporane,* p. 376 citim : Tînĕra, care 'şĭ face de dragoste, iea o steblă de busuĭoc, o légă cu aţă de matase roşie, anină şi o monedă, pune busuĭocul într'o strachină cu apă neîncepută şi rostesce cuvintele descânteculuĭ :

FARMEC DE DRAGOSTE.

Duminică diminéţă,
Când ḑiua se auméḑa,
M'am sculat
S'am plecat
. . . .
. . . .
Ómeniĭ vĕḑêndu-mĕ. au ḑis :
. . . .
. . . .
Ci 'ĭ (cutare) drăgostósa.
Cea din tótă lume 'alésă.
Cum e ales busuĭocul

Dintre tóte florile
Din tóte odórele.

*

Cum nu póte intra popa
In biserică
Fără busuioc
Si fără de isop,
Aşa făr' mine flăcăiĭ
Să nu póta 'n joc,
Tóte cele-l'alte fete
Sĕ li se pară
Pe lângă mine
Ca nisce cióră,
Ca nisce cióră conofăite,
Peste gard ce 's asvêrlite.

BUTUC

Veḍi *a Dormì, a se Pişà.*

478 * △ **A se urcà pe butuc.**

V. HARAM, *inv. com. Griviţa,* J. *Tutova.*

A se 'nălţà, a isbuti în întreprinderile sale. Acelaş înţeles ca *a se sui scrófa în copac.*

479 * △ **A trage cuĭ-va butucul.**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 267.—*Şezătórea,* I, 208.—V. HARAM, *inv. c. Griviţa,* J. *Tutova.*

A înşelà, a prinde pe cine-va, a 'l doborî, a 'l lasà pe jos.

„Şi când pe aprópe mieḍul nopţeĭ, fata împĕratuluĭ se preface într'o păsĕrica şi sbóra, nevĕḍuta prin cincĭ străjĭ. Dar ajunge pe la strajerul Ochila, el sireĭcanul mi ţi'o vede, şi da de scire luĭ Pasĕrila ḍicĕnd :

— Mĕĭ, fetişóra împĕratuluĭ *ne-a tras butucul.*" —I. CREANGĂ.

Origina acesteĭ ḍicĕtorĭ se explică prin No. 478.

480 * △ **Da tot peste butucĭ.**

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *învĕţ. c. Ştiubienii,* J. *Dorohoĭ.*

E prost, se împedică de orĭ-ce.

481 * **Butuc de pădure.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 684.

Om neciŏplit, fără nicĭ o crescere.

482 * **A nu fi din butucĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 219.—Da SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.,* 122.

Adică a nu fi prost, tâmpit.

»Harap-Alb, vede el bine unde merge trêba, că *doar nu era din butucĭ;* dar, neavênd în cotro ese mâhnit.. « — I. CREANGĂ.

BUTURUGĂ

483 * △ Buturuga mica rĕstórnă carul mare.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 79; III. 29.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 454.— I. G. VALENTINEANU, 20. — G. MUNTEANU, p. 150.—AL. DUMITRESCU, 138. I. DUMITRESCU, *învĕț. c. Gânciova,* J. *Dolj.*—H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.*—Dª E. B. MAWR, 50. — B. CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 15. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 92. — V. FORESCU, *Folticenĭ*, J. *Suciava.* — VARRON, p. 20

Buturuga mică rĕstórna carul cât de mare.

BARONZI, p. 53. — HINȚESCU, 20.

Buturuga mică, carul mare îl prăvale.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, VI, 138.

Vedĭ *Pétra, Radăcina.*

Adica şi cel maĭ mic dobóră pe cel maĭ mare; un lucru de nimic, care nu se iea în sémă, póte nimici întreprinderea cea maĭ bine chibzuită. Intr'un cuvînt e grauntele de nisip de care vorbesce B. Pascal.

D. I. Dumitrescu, învĕțător din Dolj, dă acestuĭ proverb un înțeles ce-va deosebit: »Un țĕran harnic, dar mic de corp, face maĭ multă muncă de cât altul maĭ mare şi maĭ voĭnic.«

CALE

Vedĭ *Cale,* Cap. X, *Flamand.*

484 * Calea batuta este cea maĭ scurtă.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I. 455. — FR. DAMÉ, I, p. 182.

Calea batută (e) tot-d'-auna cea maĭ scurtă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 127.—HINȚESCU, 22. — I. IONESCU, II, 133.

Calea bătuta de toțĭ, este cea maĭ sigura.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 132.

Carle lasa betera cala pre nova, tesco se află[1].

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 10.

Nu lasa betera cala pre nova[2].

F. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 13.

Căcĭ urmând'o nu te poțĭ rătăci nicĭ-odată.

485 **Calea drêptă e cea maĭ scurta.**

BARONZI, p. 60.—G. MUNTEANU, 30 și 150. — HINȚESCU, 22.

Calea drêpta este cea maĭ bună.

BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, p. 45.

Veḑĭ *Drum*, Cap. XVII.

O purtare cinstită și fățișă ne duce maĭ ușor și maĭ sigur la ţelul dorit, decât vicleșugurile și căile pieḑișe.

486 **Pĕ cale surpata să nu calcĭ, ca să nu alunecĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 111.

Adica pĕ cuvinte prôste și fără temeiŭ să nu te încreḑĭ, că te dă în cap (GOLESCU); să nu te încreḑĭ in ceĭ rĕĭ; să nu te amestecĭ într'o afacere necorectă.

487 **Pe cale strîmba în vecĭ te încurcĭ.**

I. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică cu strîmbatate pururea greșeșcĭ (GOLESCU).

488 **Valea calea Țeanculuĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 18.

Se ḑice la vorbe nepotrivite (GOLESCU).

In județul Buzĕu se întrebuințéză cu ințelesul de : I-țĭ merge rĕŭ (CESAR COLESCU-VARTIC).

In acest județ se află o vale, numită Valea-Teanculuĭ saŭ Tăncăuluĭ, prin care trece un drum primejdios, ast-fel că, pentru Buzoienĭ un drum ca acel de pe Valea-Teanculuĭ, represintă o cale grea de străbatut și chĭar primejdiósă.

489 * **Cale-Vale.**

V. ALEXANDRI, *Convorb. Liter.*, I, p. 328.— I. CREANGĂ, XII, 214.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455.

---

[1]) Carele lasă vechia cale pentru (cea) nouă, întârḑie (întârḑiat se află).

[2]) Nu lăsà vechia cale pentru (cea) nouă.

Calea-Vale [1].

FR. DAMÉ, I, p. 183.

Adică nicĭ biue, nicĭ rĕŭ; potrivit.

490 *Cale lunga
Sa le-ajunga.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 207.

*
*Ḑi de vara
Pâna séra,
Cale lunga
Sa 'ı ajunga.*

I. C. FUNDESCU, pag. 31.

Locuţiune proverbială, luata din basme, prin care se arată marea lungime a drumuluĭ care s'a făcut.

CÂMP

Veḑĭ *Padure.*

491 In câmpiı ceı maı frumosı şĭ plinı de florı sĕ gasesce sî scaıetele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 16.

Adică între ceĭ bunĭ şi un nebun (GOLESCU); nu e om fără cusur.

492 A mesura câmpurile.
*Umbla gonind vînturile,
Şi mĕsurând câmpurile.*

A. PANN, II, pag. 48. — HINŢESCU, 70. — G. MUNTEANU, 72.

A umblà făra nicĭ un rost; se ḑice şi de ceĭ leneşĭ.

493 *A luà (a apucà) peste câmp (câmpı).

LAURIAN & MAXIM, I, p. 363.

A luà peste câmp: a se abate de la subiectul vorbireĭ, a aĭurà; cu acelaş înţeles: *a apucà peste câmp,* cu deosebire însa că *cel ce apucă peste câmp,* póte face acésta nu cu precugetare şi cu rea credinţă, pe când cel ce *iea peste câmp,* se abate de la adevĕr cu rea credinţă. Cu pluralul: *a luà* saŭ *a apucà peste câmpĭ,* expresiunea capĕtă un noŭ grad de energie. — LAURIAN.

494 *A luà câmpiı.

LAURIAN & MAXIM, I, 363; II, 188.

* *A apucà câmpii.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 363.—BARONZI, 44.—I. CREANGĂ, *Pov.* 123.—B. P. HĂŞDEŬ, *Magn. Etym.*, 1419.

A 'şĭ luà câmpii.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 174. — I. CREANGĂ, *Pov.* 77.

A luà câmpiĭ rătacindu-se.

HELIADE-RĂDULESCU, VII,— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 230.

Are urmĕtórele înțelesurĭ :

A se pune pe fuga órbă, provenită din spaĭmă saŭ din mult amar, fară să scie unde fuge.

A perde mințile, a înebuni de mare spaĭmă saŭ supĕrare.

A perde orĭ-ce simț de ruşine şi de respect.

495 * **A bate câmpiĭ.**

LAURIAN & MAXIM, I, pag. 127 & 363.— BARONZI, 47 & 68.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 451. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

* *A bate câmpurile.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 363.

A bate câmpiĭ însemnéză : A aiura, a spune lucrurĭ cu totul straine de subĭect, a nu sci ce vorbescĭ. Are, prin urmare, un înțeles cu totul deosebit de : *a bate câmpurile*, care însemnéză : a umblà fără căpĕtâiŭ.

CÂNEPĂ

496 △ **A o lasà mórta 'n cânepă.**

S. MIHĂILESCU, *Şezatóre*, II, p. 75.

Vedĭ *Popuşoiu.*

A tăcé, a nu se maĭ îngriji de o afacere, a dà un lucru uĭtăriĭ.

497 * △ **A fi bun de pus în cânepa.**

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, pag. 397.— V. HARAM, *învĕț. c. Grivița*, J. Tutova.

Vedĭ *Mazĕre.*

Acéstă ḑicală, fórte rĕspândită în Bucovina, se aplică, ḑice D. Marian, unuĭ bărbat saŭ uneĭ femeĭ, ce âmblă fórte rufos şi co-

trențos îmbrăcată, urită, nespalată și ne-peptănată de trebuie să te sperii când te uițî la dînsa; în tocmaî ca parii îmbracați cu haîne sdrențeróse pe cari îndatinéză Românii a-î așeza în mijlocul cânepiștelor saŭ altor semĕnăturî, cu scopul de a sperià pasĕrile.

498 *Cânepa dracului.

I. Creangă, *Pov.*, p. 13.

Adică pĕrul; se dice și de un lucru, de un om de care daî într'una, de care nu te poți desbara.

CĂPȘUNE

Vedî *Bólă*.

499 *In pofida căpsunilor mâncam frunzele.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 16. — I. Bănescu, *profesor* J. *Roman*.

In pofida capșunelor, mâncăm foile.

P. Ispirescu, *Leg.* p. 213.

**In dorul căpșunelor mănâncĭ frunzele.*

Vedî *Fragî, a se Săturà.*

Sĕ dice când nu putem dobândi cele maî mari și ne facem că ne mulțumim cu cele maî micî (Golescu).

»Fiul cel mic se duse la nuntă iarășî singur, și iară se pomenì cu zîna ca vine și, nicî-una, nicî-alta, țop! se prinse lângă dînsul în horă . . . . Le lăsà gura apă la toțî după așa bucățică. Eî, vorba aluia, *în pofida căpșunelor mâncau foile.* Î-șî scoteaŭ și eî focul jucând în horă cu róbele zîneî«. — P. Ispirescu.

Acest proverb se trage din snóva bine cunoscută, în care un țigan dorind a mânca căpșune după ce le trecuse vremea, și găsind numaî frunzele roșiî, se mulțumi cu atâta și se puse pe mâncare. D. T. Speranță, în *Țiganul la vie*, ne povestesce acéstă snóvă cu óre-cari schimbări.

Pour l'amour du buisson va la brebis à l'arbre.

Prov. Gallic, XV *Siècle.*

500 Când or înflori capșunele iérna.

Fr. Damé, II, p. 180.

Adică nicî-odată.

CĂRARE

Veḍĭ *Drum, Tină.*

501 **A scurtà cărările cui-va.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 199. — B. P. HAȘDEŬ, *Etym. Magn.*, 2630.—Da E. SEVASTOS. *Pov.*, 10.

A tăià cărarile cuĭ-va.

I. CREANGĂ, *Pov.*, 187.

* *A închide cărările cuĭ-va.*

Veḍĭ *Poteca.*

A stà în calea cuĭ-va, a'l împedicà ca să-'şĭ atingă ținta; a fi în mare primejdie de a fi prins, a fi prins, a fi în primejdie de mórte; a ucide.

Exemplele următóre ne daŭ aceste diferite înțelesurĭ:

«Tată, ḍise atuncĭ feciorul cel mijlociŭ, să mě duc şi eŭ, daca vreĭ.
— Aĭ tótă voiea de la mine, fětul meu, dar mare lucru să fie, *de nu țĭ s'or tăiea* şi ție *cărările*. Maĭ sciĭ pěcatul, póte să 'țĭ easă înainte vre-un iepure cevà.... şi popic! m'oiŭ trezi cu tine acasă, ca şi cu frate-těŭ, ş'apoĭ atuncĭ ruşinea ta n'a fi próstă.»—I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 187.
«Dragul meŭ, până acuma a fost cum a fost, dar d'acuma *are să mi se scurteze* şi mie *cărările*, că leul paraleul, stăpânul locurilor acestora, are să vie pe aicĭ să 'mĭ céră socotélă, şi nu sciŭ, zěu, în cât mi 'a sta.» — Da E. SEVASTOS, *Pov.*, p. 10.
«Nu cum-va să-'țĭ iească vr'o dihanie ce-và înainte şi *să-țĭ scurteze cărările.*» I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 199.

502 * **Cam pe douě cararĭ.**

AL. ODOBESCU, I, p. 382; III, 157.— FR. DAMÉ, I, 197.

A fi pe douě cărărĭ.

BARONZI, p. 42.

Veḍĭ *Drum, Poteca.*

Arată o nesiguranță în umblet, care se datoresce şovaieleĭ, fățărnicieĭ saŭ bețieĭ.

Cânele se întorcea cam pe douě cararĭ.

CĂRBUNE

Veḍĭ *Taciune.*

503 **Cine strînge cărbunĭ cu mâna altuia, nicĭ sě mânjasce, nicĭ sě arde.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 82; *Asem.*, p. 185.

Sě ḍice pentru ceĭ ce sě folosesc cu pĭeirea altora (GOLESCU).

504 *A scóte carbunele cu mâna altuia.

V. ALEXANDRI & L. ROSETTI, *Mss.*

Vedĭ *Foc, Jeratic, Şerpe.*

Se ḑice pentru ceĭ ce, cu primejdia altora, vor să scape eĭ de primejdie spre al lor folos.

Francesul ḑice: *se faire tirer les marrons du feu par les autres.*

505 Carbunele cenusă se face, când multă vreme el ţii în cuptor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Adică norodul, când mult ĕl superĭ (GOLESCU).

506 Când te arde cărbunele, îl arunci si în barba luĭ tat'teu.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 458.—HINŢESCU, 27.

In primejdie omul î-şĭ pĭerde cumpĕtul, şi caută a scăpà în orĭ-ce chip.

507 Carbunele, ca să traiasca, in cenusa sĕ 'nvĕlesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.—FR. DAMÉ, I, 219.

Adică pusniciĭ ca să se spăsésćă, prin pustiŭ sĕ ascund; ne învaţă şî cum sĕ păstram óre-ce (GOLESCU).

508 *Carbunele acoperit, multă vreme ţine.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.—FR. DAMÉ, I, 198.

Ne învaţă cum sĕ păstrăm (GOLESCU).

509 * △ Carbune acoperit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.—A. PANN, *Edit.* 1889, p. 88.—K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Ştiubienii, J. Dorohoĭ.* — AL. DUMITRESCU, p. 127.

* △ *Carbune potolit (acoperit).*

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*—S. MIHAILESCU, *Şezatórea,* II, p. 73.

Carbune cu cenuşe acoperit.

A. PANN, III, p. 65.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 460.

Cărbunele acoperit pĕ nesimţite te arde.

Vedĭ *Taciune*. IORD. GOLESCU, *Mss.* II. *Asem.* 188.

Sĕ ḑice pentru ceĭ vicleni şi făţarnicĭ, ce-şĭ aŭ veninul ascuns, (GOLESCU). Saŭ numaĭ : »Om ascuns care nu-'şĭ dă gândurile pe faţă.« — M. LUPESCU.

*

510 **Ca un carbune aprins.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 5.

Ca carbunele stins care te mânjesce,
Şi ca cel aprins care te pîrlesce.

A. PANN, III, p. 65.

Se ḑice de omul cel rĕŭ, de care nu te poţĭ apropia fără pagubă, precum şi de cel cu inimă şi plin de simţire.

*

511 **Carbune stins.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 460.— I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Ca carbunele stins care te mânjesce.

A. PANN, III, p. 65.

Carbune stins, ĕl ieĭ (iaĭ) în mână şi te arde.

BARONZI, p. 54.— HINŢESCU, 27.

Se ḑice de omul viclén şi prefăcut. Francesul spune : *Le méchant est comme le charbon, s'il ne vous brûle il vous noircit.*

512 **Dĕparte dĕ carbune, că : dĕ este stins te mânjeşte, dĕ este aprins te arde.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 117.

Adică dĕ nebun, că nicĭ într'un chip este bun, cum şi dĕ călugarĭ (GOLESCU). Veḑĭ la *No. 510,* proverbul luĭ A. Pann.

*

513 **A fi bătut de carbunii la cap.**

A. PANN, I, p. 111.— FR. DAMÉ, I, p. 125.

Adică bét, prin asemĕnare cu ameţéla produsă de gazurile carĭ ies din cărbuniĭ aprinşĭ.

CARTOF

*

514 **Cartófa nenorocită.**

Nume ce se dă, în bătae de joc, acelor carĭ se tot vaĭetă de rele închipuite. Veḑĭ la c. *Baraboiu* legenda respectivă.

CASTRAVETE

Vedĭ *Dovléc, Gradinar.*

515 Castravetele sî midia ĕ-ţı deşchide pofta vĕdêndu-le numaı.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Adică bărbatul şi muĭerea (GOLESCU).

516 A semĕnat crastaveţı (castraveţı).
Şi au rĕsărit scàeţĭ (scaıeţı).

A. PANN, I, p. 4 — BARONZI, 56. — HINŢESCU, p. 39.

Dintr'o muncă buna, rod prost dobândim; se dice şi de copiĭ carĭ sunt rĕĭ, cu tóte că părinţiĭ lor aŭ fost bunĭ.

517 * A iesi (a scóte) la castraveţı.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adică : prost, fară isbândă, fără folos.

CAŢITĂ

518 * Catitele tu Marţu es [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

Să nu ne încredem în fagaduĭelile ómenilor lăudăroşĭ; se apropie de înţelesul proverbuluĭ Românesc: *tómna se numera bobociĭ.*

CEA

519 △ Unul dice »ais!« şî altul »céa!«

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

* *Doĭ inşĭ una nu dicea :*
Unul, hăis! şi altul, céa!

A. PANN, II, 76. HINŢESCU, 195. — B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, 918. — I. BANESCU, *profesor*, J. *Roman.*

* *Unul trage în ais, altul în céa.*

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 12.

Unul dice céala-céa, altul hăisa-hăis.

FR. DAMÉ, I, p. 216.

---

[1]) Ghioceiĭ (?) în Martie ies.

Se ḑice când unul poruncesce una şi altul alta, şi când unul te trage într'o parte şi altul într'altă parte. (Golescu). Nu se potrivesc şi nu pot lucrà într'o deplină înţelegere.

Ais saŭ *hais* şi *céa* sunt cuvintele de carĭ se servesc aceĭ cari mână boiĭ pentru a'ĭ abate în stânga saŭ în drépta.

L'un tire à hue, et l'autre à dia.

520 * Nici hăisà, nici ceala.

T. Speranţă II, p. 92.

De-odată, pe neaşteptate, fără a ḑice un cuvint.

Vine-odată, hop! la tine,
Si *nici hăisă, nici mai ceală,*
Vrea să-ĭ dea, aşa, parale
Făr' să facĭ măcar tocmélă.

Anecdote, II, p. 92.

CENUŞĂ

Veḑĭ *Carbune, Foc.*

521 * Di cenuse alba nu se face turta.

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Dintr'un lucru de nimic ce-va bun nu poţĭ face.

522 * △ A îngheţà cenusa sub foc.

G. Dianu, *revisor scolar*, J. *Mehedinţi.*

Se ḑice când cine-va ascunde adevĕrul.

523 * A luà cui-va si cenusa din vatra.

Laurian & Maxim, I, p. 586 — Fr. Damé, I, 219.

A-l sĕrăci cu desăvîrşire; a 'ĭ-luà totul.

524 * A nu se alege nici cenusa de cine-va.

Laurian & Maxim, I, p. 586. — Fr. Damé, I, p. 219.

A nu remâne nimic de la dînsul.

525 A se renasce din cenuşa.

Laurian & Maxim, I, p. 586.

Se ḑice de acela care, fiind cu totul sărăcit, şi-a redobândit averea saŭ posiţiunea sociala pe care o pĭerduse. Aluzie la fenicul din fabulă care, atingênd vîrsta de o sută de anĭ se ardea singur pe un rug şi în urma renăscea întinerit din cenuşa luĭ.

525[b] *△ A se ridicà din cenuşa.

V. Haram, *înv. c. Griviţa, J. Tutova.*

A se ridicà la o stare óre-care plecând de jos.

CĖPĂ

Vedĭ Cap. VII, *Cépa.*

526 C'o cépa şi c'o radiche nu se face gradină.

A. Pann, II, 74.—Fr, Damé, I, 216.

C'o ridiche şi c'o cépă nu sĕ face grădină.

Hinţescu, p. 70.

Dintr'un fapt singuratic să nu tragem o conclusiune generala, omul care are douĕ-treĭ parale nu se póte ḑice bogat; cu nimic, tot nimic se face.

527 *A fi învelit ca cèpa.

Maĭ învelit ca cépa pururea sa fiĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 106.

Vedĭ *Varza.*

Adică să te păzescĭ bine la orĭ-ce (Golescu). Se ḑice de omul care-şĭ ascunde gândurile, care scie sa-'şĭ păstreze taĭnele.

Italieniĭ ḑic despre omul tăinuit, pe cuvintul căruia nu te poţĭ rezema : *E piu doppiò ch'una cipolla.* Pithagora, părintele îndoiteĭ doctrine, a scris o carte întrégă asupra cepeĭ. Francesul ḑice: *il y a de l'oignon* (Cent nouvelles, XXXIII), adică : aicĭ e ce-va ascuns.

528 *Frunza verde cépă cóptă,
Ş'as mânca zapadă fripta.

I. I. Heliade-Rădulescu, V.—Hinţescu, p. 64.—P. Ispirescu, *Revista Ist.*, III, 383.— I. Bănescu, *profesor* J. *Roman.*—B. P. Hăşdĕŭ, *Treĭ Craĭ*, pag. 5.

Rĕspuns ce se da acelor carĭ se laudă cu lucrurĭ marĭ şi de neputinţă.

529 *Nicĭ o cépă degerată.

Mintea luĭ nu plătesce nicĭ o cépă degerată.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 172; III, 154. — Hinţescu, 108.

Acest lucru nu face o cépă degerată.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1212.—FR. DAMÉ, II, 6.

* *Cutare lucru saŭ om, nu plătesce nicĭ o cépă degerată.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 162.— I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

A nu plătì cât o cépă degerată.

BARONZI, p. 46.

Nu fac nicĭ două cepe degerate.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 215.

Adica nimica tot; arată puțina însemnătate saŭ valóre a unuĭ lucru saŭ unuĭ om.

530 **A stórce cuĭ-va cépa în nas.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 365.

Veḑĭ *Lamâie.*

A 'l înfruntà rĕŭ.

CĖPA-CIÓREĬ

531 * **Doar n'am mâncat cépa-cióreĭ.**

SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, IX, p. 125.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 454.

Veḑĭ *Laur, Mătrăgună.*

Doar n'am innebunit.

CER

532 **Nicĭ cerul cerc de bute, nicĭ mojicul om dĕ frunte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 49.

Veḑĭ *Grindă, Salcia, Talpă,* Cap. VI.

Sĕ ḑice pentru ceĭ proștĭ (GOLESCU).

CĖRĂ

533 * **Ca turta de céra.**

A îngalbenit ca turta de céră.

A. PANN, I, p. 37.—HINȚESCU, 79.— P. ISPIRESCU, *Leg.*, 102.

I se face faţa ca turta de céră.

A. PANN, III, p. 52.—HINŢESCU, 58.

S'a făcut galben ca turta de céra.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 16.

De frică.

CIREŞ

534 *A fi un cireş copt.

FR. DAMÉ, I, p. 249.

A se uita la . . . ca la un cireş copt.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, pag. 29, 187, 360.—N. POPESCU, *Calend.*, 1882, 48.

Arată frumuseţea şi plăcerea pe care o simţim când vedem un lucru frumos.

»Împěratul se topea de dragoste pentru Ileana Simḑiana, şi *se uità la dinsa ca la un cireş copt.*« — P. ISPIRESCU.

CIRĖŞĂ

535 *Toţı cu cireşe, eŭ cu muceaşe [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

Ḑic părinţiĭ cariĭ aŭ copiı rěĭ.

536 Děparte dě ceı marı, când cirése manâncă, ca toţı sîmburiı ĭı aruncă în obrazul těŭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 117.

Nu mâncà cireşĭ cu unul maĭ mare la masă, că 'ţĭ aruncă sîmburiĭ în nas.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1187.

Nu e bine a mâncà cireşĭ dintr'un blid cu ceĭ (domnĭ) marĭ.

KÁROLY ÁCS, p. 79.

Adică când glumesc, că 'şĭ bat joc dé tine cu scuĭpăturĭ (GOLESCU).

Un proverb german sună ast-fel: *Nu mâncà cireşĭ cu maĭ marele teu; cacĭ, făra îndoĭala, i'ţı va arunca sîmburiĭ în nas.*

---

1) Toţĭ cu cireşe, eŭ cu gherghine.

537 Se uită la dînsa ca la o cirésă cópta.

HINŢESCU, p. 194.

Adică : cu mare plăcere şi cu poftă, ca la un lucru frumos şi plăcut.

CIUPERCĂ

538 Până nu plouĕ nu sĕ fac ciupercile.

A. PANN, II, p. 71.—HINŢESCU, 147.

*
După plóie rĕsar ciupercile.

I. ARDORE, J. *Buzĕu.*

Arată legătura firéscă între douĕ lucrurĭ. Trebue să aşteptăm vremea priinciósă pentru a dobândi cele dorite de noĭ. Se maĭ dice când sunt mulţĭ amatorĭ pentru un anumit lucru.

*
539 A resari ca ciupercile.

A resărì ca ciuperca din gunoiŭ.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 360.—
FR. DAMÉ, I, 255.

Se dice de aceĭ care se arată într'o adunare, carĭ se înălţă, se îmbogăţesc de-odată şi pe neaşteptate.

»Iară nu prea multă vreme la mijloc trecù şi preste nădejdea tuturor, *ca ciuperca din gunoiu,* aşa în mijlocul tuturor un vrăjitor atâta de mare, resărì, cât de naprasna eşire luĭ cu toţiĭ se cutremurară.« — D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 360.

*
540 Jaf în ciupercĭ.

Ce maĭ jaf în ciupercĭ.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 154; III, 125.— HINŢESCU, 84.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 148.

Atâta jaf în ciupercĭ.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 342. — FR. DAMÉ, I, 255.

Se dice, într'un mod ironic, când suntem ameninţaţĭ de o pagubă pe care o ţinem de neinsemnată.

CLAIE

541 *Claie peste grămada.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37; *As.*, 203. — LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 175. — A. PANN, II, 132. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 156. I. CREANGĂ, *Amint.* 8. — FR. DAMÉ, II, 79.

Arată bilşug (GOLESCU), precum şi o îngrămădire de ómenĭ saŭ de lucrurĭ una peste alta, fără regulă şi în mare numĕr.

542 Ca claile de fîn pe câmp.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 101.

Arată numĕrul cel mare.

CLOŢAN

Veḑĭ *Capra négra.*

COBORÎŞ

Veḑĭ *Schĭop, Suiş.*

COCĖN

543 Tuns cocėn.

FR. DAMÉ, I, p. 266.

Adică tuns până la piele, rĕmânênd capul ca cocénul desghiocat al porumbuluĭ.

CODRU

544 *I s'a încheiet codru.

Dª EC. Z., *Bêrlad*, J. *Tutova.*

*△ *I s'a încheiet calea în codru.*

V. HARAM, *înv. c. Griviţa, J. Tutova.*

I s'aŭ curmat drumurile, i s'aŭ închis plăcerile. Se ḑice despre acel care se lovesce de o greutate pe care nu o póte învinge.

Se aude în Moldova.

COLB

545 A dà ce-va colb.

I. CREANGĂ, *Prov.* p. 153. — FR. DAMÉ, I, 272.

A mâncà ce-va repede. Se intrebuințéză în Moldova.

»Iacă nișce bulughine cu mujdeiŭ; *dă-le colb.*« — I. CREANGĂ.

546 * A 'ı merge colbu.

I. CREANGĂ, *Amint.* 37 & 78.

Se aude în Moldova și însemnéză: repede și tare.

»Le flocăiam și le șmotream dinaintea luĭ, *de le mergea colbul.*« I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 37.

»Pomenesce la hurta: pe monachĭ și ieromonachĭ, pe stariţĭ, pe mitropolit și pe soţiile și copiĭ lor, *de le merge colbul.*« —I. CREANGA, *Amint.*, p. 78.

546 b * △ A da cuı-va colb în ochı.

V. HARAM, *înv. c. Grivița*, J. *Tutova.*

A cautà ca să 'l înșele asupra valóreĭ saŭ insemnătaţeĭ unuĭ lucru, uneĭ afacerĭ, unuĭ om.

COPAC

Veḑĭ *Pom, Munte, Scrófa.*

547 Copacıul când dĕ jos să strîmbéză, anevoıe sĕ maı îndreptéză.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 26; *Asem.* 117.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 157.

Veḑĭ *Mlădiță, Pom.*

Adica cel ce din mic copil sė deda cu naravurĭ rele, anevoĭe a sĕ maĭ dĕsbarà de ele. — GOLESCU, *Mss.* p. 26.

»Precum craca pomuluĭ, când dĕ mică o strîmbezĭ, anevoĭe sĕ maĭ îndreptéză, așa și cel ce dė mic copil a dobândit năravurĭ rele, anevoĭe să le maĭ pĭarḑă; și din potrivă, precum un copacĭŭ, când dĕ mic ĕĭ taĭ nodurile după el, cresce în sus și drept sĕ 'nalţă, nalt și frumos, așa și omul, când dĕ mic copil ĕĭ depărtezĭ dĕ la el năravurile cele rele.« — GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 117.

Eliniĭ ḑiceaŭ: Ξύλον ἀγκύλον, οὐδέ ποτ' ὀρθόν; Latiniĭ: *Lignum tortum haud usquam rectum;* și Francesiĭ din secolul XIII: *On doit ploier la verge tandis come ele est graille est tendre; quar puis qu'elle est grosse et dure, se on la veut ployer elle brise.* LIVRE DES DISCIPLINES DES QUATRE ÂGES.

548 Cu o lovitură numaı copacıul nu sĕ dobóră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 28. — FR. DAMÉ, I, p. 286.

Numaĭ c'o lovitură copacıul nu cade.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

Copacıul mare, numaĭ cu o lovitură dĕ topor, jos nu cade.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 196.

Copacıul mare numaĭ dintr'o aşchĭe nu se taĭe.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 101.

Copacıul mare dintr'o aşchĭe nu se taĭe.

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 101 ; III, 15.—HINŢESCU, 37 —G. DEM. TEODORESCU, *Prov.*, p. 92.

Copacıul nu se dobóră numaĭ dintr'o lovitură.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 157.

* *Copacĭul nu cade dintr'o lovitura.*

Da E. B. MAWR, p. 87.

Cu un mahu nu cade deblu ; cu un colpu nu cade culona pre vale [1].

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 12.

Arată puterea celor marĭ, p. 28; la cele marĭ, marĭ nevoinţe ne trebuĭe, p. 50 (GOLESCU).

Eliniĭ ḑiceaŭ : Πολλοῖσι πληγαῖς δρῦς μακρὰ δαμάζεται [2]). Latiniĭ : *Multis ictibus quercus dejicitur* [3]). Francesiĭ din secolul XIII : *Al premier cop arbres ne chiet*, saŭ : *L'arbre bien sai ne voit-on pas verser à la première fie* (fois).

549 **Copacıul când cade, ramura verde nu sĕ maı vede.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 169.

Când cade cel mare, se sting împreună cu dînsul toţĭ aceia carĭ trăĭaŭ sub ocrotirea luĭ.

550 * **Copacıul ce se taie iarăsı odraslesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 17.

Loviturile sórteĭ se vindecă cu timpul.

---

[1]) Cu o lovitură nu cade copacul: cu o împinsătură nu cade colóna la pământ.
[2]) Cu multe loviturĭ se dobóră copacul mare.
[3]) Cu multe loviturĭ stejarul se dobóră.

551 * △ **Un copac nu face pădure.**

V. Haram, *înv. com. Grivița*, J. *Tutova*.

O rîndunică nu aduce vară, nicĭ un copac (arbore) nu face pădure.

Károly Ács, p. 81.

Vedĭ *Branișce*.

Dintr'un fapt singuratic nu putem trage o conclusie generală, și vom scăpă ast-fel de greșéla aceluĭ călĕtor Englez care debarcând într'un port din Franța, scrise unuĭ prietin că tóte Francesele aŭ pĕrul roșu, de și nu vĕḑuse încă de cât o singură femeĭe a căruĭ pĕr avea din întîmplare acésta față.

552 * **Copacul dupa fruct se cunósce.**

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

Vedĭ *Pom*.

Precum și omul dupa faptele luĭ. *Tel arbre, tel fruit*, ḑice francesul.

553 **Tot copacul ce va sa fie bun de cârlig, dĕ timpuriŭ începe a sĕ strîmbà.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 69.

Vedĭ *Pom*.

Adică naravurile cele rele dĕ micĭ copiĭ le învĕțăm (Golescu).

554 * **Tot copacul dĕ la radecină sĕ usucă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 69.—I. Bănescu, *profesor* J. *Roman*.

Adică tóte cele rele dĕ la ceĭ maĭ marĭ încep (Golescu). Când poporul saracesce și se strică, pătura de sus nu întârdie.

555 **Vîntul la pămînt n'aruncă buriienĭ, ci pĕ ceĭ maĭ marĭ copacĭ.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 21.

Vedĭ *Vijelie*.

Adică ceĭ micĭ la turburărĭ nicĭ cum sĕ vatămă, ĭar ceĭ marĭ rĕŭ patimesc (Golescu).

In acelaș ordin de ideĭ ḑice Miron Costin : »Precum copaciĭ ceĭ maĭ mulțĭ maĭ multe vifore și maĭ mare vînturĭ sprijinesc. . .«

Vedĭ in La Fontaine fabula întitulată : *Le Chêne et le Roseau*.

556 **Mulțı copacı de mare vint**
Sĕ ved trântițı la pamînt.

A. PANN, II, p. 41.—HINȚESCU, 37.

Vedĭ *Vint.*

La turburărĭ mulțĭ patimesc.

557 * △ **Pe lânga copacii (ceı) uscațı ard si ceı verḑı.**

HINȚESCU, p. 37. — I. IONESCU, II, pag. 105.—V. HARAM, *inv. c. Grivița*, J. *Tutova.*

Vedĭ *Iérba, Lemn.*

La o mare turburare sunt toțĭ de o potrivă în primejdie, pe lângă ceĭ nebunĭ patimesc și ceĭ bunĭ, pe lângă vinovațĭ sunt loviți și ceĭ fara de greșéla.

Pe lânga și din sudórea ómenilor harnicĭ și muncitorĭ traesc și ceĭ leneșĭ. Se maĭ ḑice când pe lângă fetele frumóse se mărită si cele urite. — V. HARAM.

558 **Copacıul când jos cade, toțı cu topórele pĕ el se pun.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 61.

Acelaș ințeles ca proverbul următor.

559 **Copacıul când jos cade, cine pe el nu șade? șî cine din el nu taıe?**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.

* *La copacıul căḑut toțĭ alerg (alérga) să taıe crangı.*

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 133; II, 87.— HINȚESCU, 37.

De la copacıul caḑut
Toțĭ alerg lemne sa strînga
Ramurĭ, crăcĭ din el sa frânga.

A. PANN, II, p. 54.— HINȚESCU, 37.

De la copacıul căḑut și babele adună crăcile.

BARONZI, p. 55. — HINȚESCU, 37.

Sĕ ḑice pentru ceĭ marĭ când cad din puterea lor, însemnând că șî cel maĭ mic ĕ-șĭ bate joc dĕ el (GOLESCU).

Ne învață tot-d'o-data ca fie-care caută a trage vre-un folos din căderea unuĭ om puternic și însemnat.

Acest proverb se găsesce, sub o formă aprópe identică, la tóte popórele.

Proverbul Elin sună : Δρυὸς πεσούσης (παρούσης) πᾶς ἀνὴρ ξυλεύε-

ται [1]). Latinul dice: *Arbre dejecta quivis ligna colligit,*[2]) și Francesul: *Quand l'arbre est tombé tout le monde court aux branches.*

560 * △ **Copacıul din vîrful muntelui (munților) dĕ orı-ce vînt sĕ clatina.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 26. — HINȚESCU, 37. — V. HARAM, *înv. c. Grıvița*, J. *Tutova.*

Adică cel mare dĕ orĭ-ce mică întêmplare (GOLESCU).

561 **Copacul când jos cade, umbra luı nu sĕ maı vede.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 26.

Daca pomul cade, îĭ pere şi umbra.

BARONZI, p. 65.— HINȚESCU, 149.

Sĕ ḑice pentru ceĭ marĭ, însemnând că cum cad ĕ-șĭ pĭerd puterea lor (GOLESCU).

562 **Mulţı copacı pe din afară se ved frumoşı**
Şi pe din lăuntru sunt putreḑı, scorboroșı.

A. PANN, III, p. 140.

Veḑĭ *Mer.*

Sĕ ḑice de aceĭ carĭ la vedere se arată de ispravı, iar cu adevĕr sunt scârnavĭ și cumplițĭ.

563 * △ **Copaciul când cade, sĕ aude dĕ dĕparte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.—V. HARAM, *înv. c. Grivița*, J. *Tutova.*

Adică cel mare când móre saŭ când cade dintr'o slujbă (GOLESCU).

564 * **Omul dintr'un copacıŭ cade**
Si vr'o treĭ ḑile tot șade (șede).

A. PANN, III, p. 3. HINȚESCU, 132.— I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

* △ *Cáde omul dintr'un copac şi tot se odihnesce.*

II. D. ENESCU, *învĕț. c. Zamıostea*, Jud. *Dorohoiu.*

* △ *Cade omul dintr'un copac şi tot maĭ stă.*

M. LUPESCU, *învĕț. c. Broscenı*, J. *Suciavı.*

---

[1]) De la copacul căḑut (doborît) tot omul adună.
[2]) De la copacul doborît fie-care aduna lemne.

* *Omul cade dintr'un copac și tot se odihnesce.*
I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Se ḑice :

1⁰ Când vrem să oprim pre cine-va care este la noĭ în visită și se gătesce de plecare.

2⁰ Când ni se impută că nu lucrăm, că stăm cu mânile în sin. — I. BĂNESCU, J. *Roman.*

3⁰ In glumă când, maĭ mulțĭ fiind impreună, unul se împedică și cade. — I. ARBORE, J. *Buzĕu*

565 **La copacıul fară póme nimenea nu arunca pétra.**
A. PANN, *Ediția* 1889, p. 104; II, 126. — HINȚESCU, 37.

* *Nu aruncà petre în pomul sterp.*
I. ARBORE, Jud. *Buzĕu.*

Numaĭ omul de valóre este batjocorît de lume, căcĭ nimenĭ nu se légă de cel prost și de rînd. Un vechiŭ proverb frances ḑice despre hulitorĭ : *Ils ressemblent aux chiens qui n'aboient qu'après la pleine lune sans se soucier du croissant.*

Varianta a doua este o traducere ad-literam a proverbuluĭ turcesc.

566 **Copacıul, când ĕ-șı vede trunchiul luı jos căḑut, ramurele șî le vede întinse pĕ pămînt.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 26 ‹ *Asem.* pag. 169.

Adică când stăpânul cade, toțĭ aĭ luĭ sĕ poticnesc (GOLESCU).

567 **Copacıul când sĕ sfărâmă**
Și p'alțı micı cu el dĕrâma.
A. PANN, II, p. 41.—HINȚESCU, 175.

Copacĭul cel mare când cade, sdrobesce ĭerburile de pe lângă dînsul.
SION, p. 28. — FR. DAMÉ, II, 116.

Caderea omuluĭ mare și puternic, trage după sine prăpăstuirea celor micĭ carĭ trăĭaŭ pe lângă dînsul.

568 **Copacıul va să odrăslécă, și bruma nu 'ı dă pace.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 157.

Copaciul voiesce
Să tot odrăslèscă, (să înfrunḑèscă),
Dar nu contenesce
Bruma să 'l pîrlèscă.

A. PANN, II, p. 42.— HINŢESCU, 37.

Sĕ ḑice când óre-ce ne stă împotrivă spre înaintare (GOLESCU). Omul căḑut voesce să se ridice, dar duşmaniĭ iĭ staŭ în cale şi iĭ fac tóte neajunsurile.

569 * △ **Toţi copaciĭ înfrunḑesc**
Dar mulţĭ din eĭ nu rodesc.

A. PANN, I, p. 105. — HINŢESCU, 37. — V. HARAM, *inv. c. Griviţa*, J. *Tutova.*

Toţĭ copaciĭ înfrunḑesc dar nu toţĭ daŭ róde.

I. G. VALENTINEANU, p. 29.

Mulţĭ ómenĭ dorind să devie ce-va muncesc, dar puţinĭ ajung la ceea-ce gândesc. Se maĭ ḑice şi despre ceĭ leneşĭ.
La vigna pampinosa fa poca uva [1]), ḑice proverbul toscan.

570 **Copaciul când înfrunḑesce**
Pe maĭ mulţĭ sub el umbresce.

A. PANN, II, p. 41.—HINŢESCU. 79.

Maĭ mulţĭ trăĭesc şi se adăpostesc pe lângă omul bogat saŭ puternic.

571 **Dac' ar face toţĭ copaciĭ florĭ, dac' ar face şĭ muscele miere, dac' ar face şi trîntoriĭ roiŭ.**

Veḑĭ *Muscă.* IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 87.

Sĕ înţelege pĕ din afară că am avea mare îmbilşugare. şi sĕ ḑice pentru ceĭ leneşĭ, ce nu muncesc, şĭ pentru ceĭ ce nu sunt destoinicĭ dĕ nimic, ce nu ne daŭ nicĭ un folos (GOLESCU).

COPCĂ

572 * **A se duce pe copcă.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 922. — I. CREANGĂ, *Pov.* 266. — HINŢESCU, 53. — BARONZI, 40. — N. POPESCU, *Calendar 1883*, p. 16.

A fi pĭerdut, fără speranţă de scapare, ca acela care cade în copca

[1]) Viţa cu multă frunḑă face puţinĭ strugurĭ.

pe care o fac pescariĭ ĭérna, în ghéța rîurilor saŭ bălților, pentru a putea prinde pesce.

»Fata și ochiĭ din cap, căcĭ atâta vi'ĭ lécul; *v'ațĭ dus pe copcă,* cu tótă șmecheria vóstră.« — I. Creangă, *Pov.* p. 266.

COPT

Vedĭ *Orz.*

573 * △ **A pica de cópta.**

I. Creangă, *Pov.* p. 125. — *Șezătórea,* I, 99. V. Haram, *înv. c. Grivița* J. *Tutova.*

Se dice despre un lucru prea din cale afară, de o minciună prea lată, precum și de o fata buna de măritat.

»Apoĭ tóte aŭ fost cum aŭ fost, dise moș Nichifor (care nu-șĭ gasia barda la o nevoĭe), încrețind din sprincene și oțerindu-se, dar *asta pică de cópta.*«—I. Creangă, *Pov.*, p. 125.

— »Unde 'țĭ-e sora?

— Șade în cămară și plânge rîsul d'astă vară.

— Eĭ! apoĭ *asta pică de cópta.*« — *Șezatórea,* I, p. 99.

574 * **A fi copt.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Se dice despre un om bolnăvicios.

CÓRNĂ

575 * △ **A fi uscata córna.**

Sezătórea, *Poesiĭ Pop.*, I, p. 14— Fr. Damé, I, 264.

Se dice de omul slab și uscat ca rodul cornuluĭ.

Și de nu-ĭ veni o vară,
Mi-ĭ găsi *uscata córna.*
Poesiĭ Populare.

CÓSTĂ

Vedĭ *Dél.*

CRACĂ

576 * △ **A tăia craca sub piciórele cuĭ-va.**

A. Petrescu, J. *Ilfov.*—I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — V. Haram, *înv. c. Grivița,* J. *Tutova.*

Vedĭ *Crenga.*

A 'ĭ strică rostul, a 'ĭ luă locul. Francesul dice cu acelaș înțeles : *Il lui a coupé l'herbe sous le pied.*

CRÂNG

Vedĭ *Iepure*.

577 *Apropie-te crâng,
Depărtéza-te câmp.

A. PANN, III, p. 52. — HINȚESCU, 39.— B. P. HĂȘDEŬ, *Etymolog. Magnum*, p. 1381.

Se ḑice când fugim de o primejdie, căutând un adăpost. Locuțiune proverbială a hoților.

CRÉNGĂ

578 △Nu póte ajunge la crénga verde.

Preotul C. TRĂILĂ, *Temișóra*.

Se ḑice despre un om nenorocos. — B. P. HĂȘDEŬ, *Etymologicum Magnum*, p. 623.

579 *A taia crénga de sub piciórele cuĭ-va.

I. BANESCU, *prof.* J. *Roman*.

Vedĭ *Craca*.

Acelaș înțeles ca proverbul *576*.

CRIN

580 *△Cât de frumos sî dĕ măreț crinul în gradină cresce,
dar cum cade jos îndată sĕ vestejesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.—V. HARAM, *inv. Grivița*, J. *Tutova*.

Arată ticăloșia vieții (GOLESCU). Se ḑice despre orĭ-ce fată saŭ femeĭe care s'a abătut de la castitate.

581 Crinul în gunoiŭ dĕ tot sĕ usucă

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 158.

Crinul în gunoĭŭ sĕ usucă.

HINȚESCU, p. 40.

Adică ceĭ cinstițĭ între ceĭ proștĭ (GOLESCU). Vedĭ Evanghelia S-luĭ Luca XII, p. 24 și 30.

CRIȚĂ

582 *A fi de crița.

Inimă de criță.

FR. DAMÉ, I, p. 307.

Vedĭ *Fer.*

Adică a avea inima împietrită, a fi nemilos.

583 *A fi crița.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

A fi bét.

CRUD

584 Cele crude, de nimic bune.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 76. — FR. DAME, I, 309.

Adică cele nesăvîrșite (GOLESCU).

CUCUTĂ

Vedĭ *Trandafir.*

CURCUBETĂ

Ved *Dovlec,*

A CURGE

585 *Daca nu curge, tot pica.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 154.

Dĕ nu curge, pică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93.

Daca nu curge, pică.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 666, & 996.

De nu curge macar picură.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 110.

De curge tot picură.

I. CREANGĂ, *Conv. Liter.*, X, p. 376.

Une-orĭ curge și alte-orĭ pica.

A. PANN, II, p. 69.—HINȚESCU, 42.

*
Daca nu curge macar picură.

V. Forescu, *Folticeni*, J. *Suciava*.

Daca nu cură, picură.

Káholy Ács, p. 82.

Dintr'o muncă (meserie), cât de mică,
Daca nu curge, tot pică.

A. Pann, I. 137.— Hințescu, 103.

Sĕ ḑice când ne vine câte puțin și nicĭ-odată lipsă avem (Golescu).

*
586 In cura va 's hică [1]).

D. A. Milescu, *Gopeșĭ*, *Macedonia.* — D. Dan, *Nevesca, Moloviște, Macedonia.*

Se ḑice când ne vine un mic folos de unde trageam inainte unul maĭ mare.

*
587 Iu are curată iară va s'cura [2]).

D. A. Milescu, *Gopeșĭ, Macedonia.*

De unde ne-am folosit odată, ne vom folosi ïarășĭ altă-data.

CUTCURIGU

588 Sa te pazescı sa n'aĭ trebuință nicĭ-odata dĕ cutcurigŭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 113.

Adică să nu-țĭ smintescĭ mintea, pentru că cutcurigu sĕ dă la ceĭ sminttițĭ dĕ minte spre tamaduire (Golescu).

DĖL

589 △ Dél cu dél se ajunge dar înca om cu om.

I. Creangă, *Pov.*, p. 192, 213.

* △ *Dél cu dél se ajunge, dar încă om cu om când nicĭ nu gândescĭ.*

V. Haram, *înv. c. Grivița* J. *Tutova.*

Omul trebue să ajute pe orĭ-ce om, căcĭ nu sĕ scie ce aduce timpul.

[1]) Unde curgea o să pice.
[2]) Unde a curs ïară-șĭ o să curgă.

590 **Cine nu sue délul, nu cobóră cóstele.**

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Numaĭ acel care a dobândit avere saŭ o posiţie socială însemnată póte cădea într'o stare maĭ prómtă.

591 **Maĭ e un dél şi o vale.**

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 221.

A trecut un dél, o vale şi o limba de pădure.

C. NEGRUZZI, I, p. 318. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 235.— FR. DAMÉ, II, p. 279.

* *Maĭ e un dél, ş'o vale şi o limbă de pădure.*

BARONZI, p, 40.

Expresiune luată din poveştĭ care ne arată că maĭ sunt greutăţĭ de învins, maĭ este de umblat o bucată bună de drum. Se maĭ întrebuinţéză într'un mod ironic pentru a arĕtà aceluĭa care se crede ajuns că maĭ are de mers.

592 * **Impedică la dél şi despedică la vale.**

BARONZI, p. 64. — HINŢESCU, 78.

Se ḑice de omul prost care face lucrurile pe dos.

593 **Greŭ la dél, rĕŭ la vale.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 134; II, 87.

Greu la dél.

A. PANN, II, p. 57.

* *Reŭ la vale, greu la dél.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 58; III, 72; *Fabule*, I, 14.— HINŢESCU, 161.

La dél greŭ
La vale rĕŭ.

HINŢESCU, p. 71.

Arată că viéţa este grea pentru orĭ şi cine şi maĭ cu sémă pentru ceĭ săracĭ.

Origina aceste ḑicĕtorĭ trebue căutata in următórea fabulă pe care o reproducem după A. Pann.

CALUL ŞI STĂPÂNUL

Un cal fiind încărcat
Abea délul a urcat,
Apoĭ puţintel mergênd,
Si o vale coborînd,
L'a 'ntrebat stăpânul sĕu,
Ḑicênd : cum este maĭ rĕŭ?
La dél în sus când te ducĭ
Or la vale când apucĭ?
Iĭ rĕspunse bĭetul cal :
Rĕu la vale, greu la dél.

*

Rĕu e şi sĕrac când eştĭ
Cu ceĭ de jos să trăescĭ,
Greu e şi bogat să fiĭ
Cu ceĭ de sus să te ţiĭ.

Fabule, I, p. 14.

594 *△ **Nu scie nici la dél, nici la vale.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 51.—V. HARAM, *înv. c. Griviţa*, J. *Tutova.*

Veḑĭ Cap. XXII § *Indĕrĕtnicĭĭ.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ îndĕrĕtnicĭ (GOLESCU); precum şi pentru ceĭ carĭ nu sciŭ nimica, carĭ nu sunt bunĭ de nicĭ o trébă.

Se maĭ ḑice şi despre femeĭa care una scie şi una ţine.—V. HARAM.

595 * **Scie şi la dél şi la vale.**

P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 74,

Se ḑice de omul trecut prin cĭur şi dărmoĭŭ, care a vĕḑut şi scie multe.

596 **Da la dél, da la vale.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 8 & 283.— FR. DAMÉ, I, 331.

Ce maĭ mult la dél, la vale.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 42, 223.— T. SPERANŢĂ, II, 165; III, 142.— *Şezătórea*, II, 111.— FR. DAMÉ, I, 341.

Dur la dél, dur la vale.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 43.

Adica :

1° Incércă, se gândesce în tóte chipurile.

2° Tot acelaş e pus la tóte treburile.

3° Ce atâta vorbă, discuţie, tocmélă, tărăgănéla.

1. „Baba se scarmană la cap, *dă la dél, dă la vale,* dar n'are

ce face; şi de voie, de nevoie, nunta s'a făcut, şi pace bună.« — I. Creangă, *Pov.*, p. 8.

2. »Fata moşnégului *la dél*, fata moşnégului *la vale;* ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuiţul in spate la móră . . . .« — I. Creangă, *Pov.*, p. 283.

3. »Mĕ rog *ce maĭ la dél, la vale?* aşa e lumea asta, şi de-aĭ face, ce-aĭ face, rĕmâne cum este ea.« — I. Creangă, *Pov.*, 223.

»In sfîrşit, *dur la dél, dur la vale,* unul maĭ da altul maĭ lasă şi Prepeleac, mărită capra!« — I. Creangă, *Pov.*, p. 43.

DE DEPARTE

597 * **De departe trandafir,**
De aprópe borş cu ştir,

A. Pann, II, pag. 111.— Hinţescu, p. 191.

* △ *De departe trandafir,*
Şi d'aprópe borş cu ştir.

A. Pann. *Edit.* 1889, p. 104. — C. Negruzzi, I, 251.

△ *De departe-ĭ trandafir,*
Şi de-aprópe borş cu ştir.

S. Mihăilescu, *Şezătórea*, I, p. 221.

De departe trandafir,
Dar (ĭar) d'aprópe borş cu ştir.

Baronzi, pap. 60. — P. Ispirescu, *Rev. Istor.*, III, 157. — I. Negruzzi, *Conv. Liter.*, II, 45.

* *De departe trandafir,*
De aprópe legătura de ştir.

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Suceava*.

Veḑĭ *Fost-aĭ.*

Se ḑice de aceĭ carĭ, de departe, când nu 'ĭ cunóscem bine par a fi ce-va, şi carĭ nu aŭ în adevĕr nicĭ o greutate; precum şi de acele lucrurĭ carĭ nu aŭ vre-o însemnatate de cât în închipuirea nóstră. Veḑĭ fabula luĭ La Fontaine, *Les bâtons flottants.*

598 * **De departe calu-ţĭ bate,**
De aprópe ochiĭ-ţĭ scóte.

A. Pann, *Ediţia* 1889, p. 104; II, p. 111.

Dě departe calul ě-şĭ bate,
Dě aprópe ochiĭ ě-şĭ scóte.

IORDACHE GOLESCU, *Mss.* II, p. 94.

De departe calu-şĭ bate,
Iar d'aprópe ochiĭ-şĭ scóte.

BARONZI, p. 60. — LAURIAN & MAXIM, I, 125. 340. — HINŢESCU, 22.

Sě dice pentru ceĭ ce dě departe sě arată a fi óre-ce, ĭar dě aprópe sě cunosc dě nimic (GOLESCU).

DIAMANT

599 • Cu diamantul se taie diamantul.

BARONZI, p. 69. — HINŢESCU, 45. — Dr E. B. MAWR, 19.

Omuluĭ mare şi puternic tot unul de séma luĭ îĭ póte veni de hac. Dimitrie Cantemir dice : „*Fărămiturile diamantuluĭ şi alte petre scumpe a amistui póte.*“

DOVLÉC

600 Cap fară griji la dovléc cresce.

AL. DUMITRESCU, p. 129.

Prostul, trăind fară nicĭ o grijă, duce o viéţă liniştită. Proverbul románesc este o traducere a celuĭ turcesc : *Gailesiz vaş vostanda viter* [1]). Francesul dice : *Tête de fou ne blanchit jamais.*

601 * Cându curcubetă, când guşa lungă.

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Vedĭ *Tigva.*

Se dice de omul care până ĭerĭ n'a fost nimica şi astă-dĭ se pretinde a fi mare om.

602 'Ţi-ai întins vréjul ca dovlécul (bostanul), ş'aĭ umplut lumea de castraveţĭ.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 159; III, 128. — HINŢESCU, 208.

Se dice despre omul care întreprinde multe treburĭ şi produce lucrurĭ de mică însemnatate.

---

1) Cap fără grijĭ la bostan cresce.

DRUM

Vedĭ *Caletor, Car, Carauş, Hagiu, a Zidì.*

603 *Când e drumul batut pot trece căruţele.

Vedĭ *Cale.*

E uşor a urmà pe alţĭ într'o întreprindere, saŭ într'o meserie óre-care, atuncĭ când e calea deschisă şi tóte greutaţile învinse de aceĭ carĭ aŭ venit înainte.

604 * △Drumul drept este cel maı scurt.

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea,* J. *Dorohoı.*

Vedĭ *Cale.*

O purtare corectă ne duce, maĭ cu siguranţă, la ısbânda.

605 *Drumul soroc n'are.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 132. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, 163.

Drumul soroc n'are,
Nicĭ pe jos, nicĭ calare.

A. Pann, II, p. 85.— Hinţescu, 50.

Poţĭ umblà mult şi bine fara a atinge ţinta dorita; nu e de ajuns ca să umblĭ mult pentru ca sa sciĭ multe. *Quiconque a beaucoup vu peut avoir beaucoup retenu,* ḑice fabulistul, fără a spune că cine multe a vĕḑut, trebue neapĕrat sa fi învĕţat multe.

606 * △Cel ce perde drumul e bucuros şi de cărare.

V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss. Acad.*—V. Haram, *inv. c. Griviţa,* J. *Tutova.*

Când nu putem avea mult ne mulţumim şi cu maĭ puţin; omul care a încurcat afacerile e bucuros sa le descurce orĭ cum o fi.

607 * △Nicı drumul tĕu, nicı caiı tĕı.

Hinţescu, p. 51.— G. Romaşcu, c. *Urdeştı,* J. *Fălciu.*

Nicĭ drumul eĭ, nicĭ piciórele eĭ.

P, Ispirescu, *Leg.* p. 324.

△ * *Nicĭ drumu luĭ, nicı caru luı.*

* △ *Drumul boeresc, caii împĕrătesci.*

Da Z. J., c. *Feteşti*, J. *Tutova*.

Vedĭ *Car*, *Iépă*.

Arată mersul repede şi nepăsarea nóstră pentru un lucru străin, de a căruĭ pĭerdere saŭ stricare nu ne dóre. Se dice aceluĭa pe care 'l vedem mânând carul, caiĭ, vitele luĭ prea repede şi fără milă, ca şi când nu ar fi ale luĭ.

»Fata cum il vĕdû că adormi bine.... o pleca la sănătósa. *Nicĭ drumul eĭ, nicĭ piciórele eĭ.*« — P. Ispirescu, *Leg.*, p. 324.

608 * △ S'a rupt drumul in mijlocul caruluı

Baronzi, p. 85. — Hinţescu, 51.

△ *S'a stricat drumul în mijlocul căruţeĭ.*

I. Creanga, *Pov.*, p. 227.

Se dice în bataĭe de joc aceluĭ pe care 'l întilnescĭ pe drum cu carul frânt

Se maĭ dice, în mod figurat, când cine-va smintesce o afacere în cursul eĭ.

— »Bun întilnişul, om bun! Aşa-ĭ ca *s'a stricat drumul în mijlocul căruţeĭ!*

— Iea, las' şaga la o parte, maĭ omule; şi maĭ bine vin' de-mĭ ajută să pun capĕtul ista.« — I. Creangă.

609 A fi la drum mare.

Baronzi, p. 41.

Adică a fi bine îndrumat, a fi linistit, a-ţĭ merge bine treburile.

610 * △ Alaturea cu drumul.

Em. Popescu, *inv. c. Ciocăneşti-Margineni*, J. *Ialomiţa*.

Se dice de cel ce lucréza deosebit de ceĭ ce 'l înconjóră.

611 * △ Pe şépte drumurı.

Em. Popescu, *învĕţ. c. Ciocănescı-Margineni*, J. *Ialomiţa*.

Vedĭ *Cărare*,

Se dice despre acela care merge cotind pe drum, avênd mersul slab saŭ bét fiind.

612 * Pe icı ţı-e drumul.

I. Creangă, *Pov.* p. 59. — P. Ispirescu, *Leg.* 78, 109, 373. — Fr. Damé, I. p. 395.

Arata repediciunea fugiĭ.

»Lupul care era ascuns în crâng odată să repeḑi, o luă în brațe, și *pe icĭ 'țĭ-a fost drumul.*« — P. Ispirescu, *Leg.*, p. 78.

613 **Bate ale drumurı.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 85.

Umblă drumurile în rînd,
Podinile numĕrând.

A. Pann, II, 106.— Hințescu, 51.

Veḑĭ *Pétra, Pod.*

Adică umblă în zadar (Golescu).

614 ***Drum batut!**

Fr. Damé, I, p. 127.

Urare pentru o bună caletorie. Acéstă locuțiune ne învață că a fost un timp când erà o întîmplare fericită, ca plecând la drum să găsescĭ, la noĭ în țéră, un drum bătut și în bună stare.

614[b] **Vara la drum sa ieı șuba, iérna sa ieı merinde.**

Maior P. Budișteanu, J. *Ilfov.*

Ne învața a fi prevĕḑĕtorĭ.

DUDĂŬ

Veḑĭ *Hau.*

EDERĂ

615 **Ca edera ce sĕ urca pĕ copacĭ și pĕ pereţı.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 20.

Asemenea și omul care caută ca să se înalțe cu orĭ-ce chip.

FAG

Veḑĭ *Albină.*

FĂGAȘ

616 **A-șı perde fagașul.**

Laurian & Maxim, *Glosar,* p. 243.

A-șĭ perde calea, linia de purtare, a se abate de la direcția cea buna.

FÂNTÂNĂ

617 △ In fântâna nnde nn 'ĭ bróscă, apa nn-ı bnnă.

Șezĕtórea, I, p. 178.

* *Vaĭ de fântână fără bróscă!*

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Sciut este ca brósce nu se găsesc de cât în fântânele a căror apă este bună de bĕut. La cuvîntul *Bróscă* se vor aflà legendele privitóre la acéstă credință.

618 * △ Când sacă apa se cnnósce prețnl fântâneĭ.

H. D. Enescu, *învĕț. c. Zamostea*, Jud. *Dorohoı.*

După ce pĭerdem un lucru numaĭ atuncĭ cunóscem cât prețuià.

619 * La fântâna bnnă
Mnlțı voinicĭ s'adnnă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 39.— I. Bănescu, *prof.* Jud. *Roman.*

Adica la cele bune ceĭ maĭ mulțĭ alérgă (Golescu).

620 Fântâna pntorósă împnte la vale, tóte ale eĭ șnróie.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 73.

Adică după stăpân așa și slugile luĭ, rĕŭ stăpân, rele și slugile, rele și urmarile luĭ (Golescu).

621 Fântâna nn înghéță nicı-odată.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 73.

Adică muĭerea pururea caldă (Golescu).

622 Nu tnrbnrà fântâna ce te-a îndestnlat.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 110.

Adică nu supĕrà pĕ cel ce ți-a făcut bine (Golescu).

623 Ca o fântână fără isvor.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 10.

Adica lucru nefolositor.

FASOLE

624 * **A da ca la fasole.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 153.— T. SPERANŢIA, II, 157.—FR. DAMÉ, II, pag. 13.

A lovi cu putere, fară mila.

Si s'apucă să mi-ĭ care
Cum era el jos culcat
Pe-aşeḑat, *ca la fasole*,
Si-ĭ tot trage 'n lung şi 'n lat.

T. SPERANŢIA.

625 **A beli fasolea.**

FR. DAMÉ, I, p. 130.

* *A 'şĭ arata fasolele.*

A rînji, a rîde arătându-şĭ dinţiĭ. De aci se trage şi cuvîntul, *a se fasoli*, cu înţelesul de »a se face că nu merge, că nu face cutare trébă.« — M. LUPESCU, *învet. com. Brosceni, J. Suciava.*

FÊN

Veḑĭ *Ac*, *Măgar*.

626 **Fên bun din iérbă prôstă, anevoie a căpĕtà.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

Adică isprăvĭ dĕ la ceĭ proştĭ (GOLESCU).

627 * **A mâncà fên.**

E dobitoc să 'ı daĭ fên să mănânce.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 162.

Sĕ ḑice de ceĭ proştĭ asemănându-ĭ cu dobitócele.

FER

Veḑĭ *Şôrece*.

628 **O potriba face resbi fijeru [1]).**

F. MIKLOSICH, *Rum. Unter*, I, 14.

Nimenĭ nu se pôte împotrivi nevoieĭ.

---

[1]) O nevoie face ca să se îndóie şi ferul.

629 **Pre fer rugina îl topesce.**

D. Cantemir, *Divan*, p. 110.

Vedĭ *Oţel*.

Căcĭ: »şi ce-va în lume cât de vîrtos şi de tare a se află nu se póte, căruĭ-a altul împotrivindu-se smintélă să nu-ĭ aducă, şi încă de unde nicĭ se gândesce.« — Dim. Cantemir, *Ist. Ierogl.*, p. 152.

630 **Ferul lesne ruginesce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 72.

Adică lucru prost lesne sĕ strică (Golescu).

631 **Ferul că-ı fer şi înca ruginesce.**

V. Alexandri, p. 8.—P. Ispirescu, *Rev. Ist.* III, 381.

Ferul că 'ı fer şi tot se ruginesce.

Fr. Damé, II, p. 23.

Acelaş înţeles ca proverbul 629.

LEGENDA FERULUI.

Puşcă-ĭ făcută hăt maĭ pe urmă de Maĭca Precista din céră, pentru că cu săgéta prea mult se necăjeau ómeniĭ şi nu sĕ puteaŭ omori maĭ după o-laltă. Maĭca Precista a făcut arma asta ca să fie aşa, lăsată de ea, maĭ îndemânósă. A făcut'o cu stratu de lemn şi cu ţéva de céră, a blagoslovit'o şi *din céră s'a făcut ferul* şi de atuncĭ şi aqĭ avem fer în lume. — I. Teodorescu, *Şezatórea*, III, p. 5.

632 **Ferul care nu sĕ întrebuinţéza ruginesce.**

A. Pann, 1889, p. 175; III, 154.— Hinţescu, 59. — Barbu Constantinescu, *Cart. Cit.*, II, p. 15.

Herlu çe nu 'l bagĭ pe lucru, macât lŭa-l-aşĭ ruginésce.

Andreiu al Bagavu, *Cart. Alleg.* pag. 91.

Omul leneş, care nu 'ş întrebuinţéză mintea, se improstesce.

633 **Bate ferul până e cald, ca de sĕ va rĕci, în zadar veı munci.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 116.

* △ *Bate ferul până e (este) cald.*

A. PANN, *Ediția* 1889, pag. 95; II, 57.— C. NEGRUZZI, I, 247.— KÁROLY ÁCS, 80. — G. MUNTEANU, 30. — BARONZI, 62 & 69. — HINȚESCU, 59. — I. G. VALENTINEANU, 21 & 25. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 87.— FR. DAMÉ, I, 181; II, 23. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 202. — Da E. B. MAWR, 101.— AL. DUMITRESCU, 117.— I. DUMITRESCU, *inv. c. Gânciova, J. Dolj.*— BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 15. — I. ISTRĂTESCU, *inv. c. Cobia, J. Dimbovița.*

Cu graba bate ferul până e ferbinte.

D. ȚICHINDEAL, p. 185.

Bate ferul până e cald.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 126.

Bate herul (ferul) până e herbinte (ferbinte).

C. NEGRUZZI, I, 263. — FR. DAMÉ, II, pag. 23.

Sa batem ferul pâna e cald.

BENGESCU, *Conv. Liter.*, XI, p. 61.

* △ *Bate ferul cât e cald.*

Abecedar ilustrat, p. 24.—V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*

* △ *Bate ferul cât e roșu.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* △ *Bate ferul cât e ferbinte.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubienii, J. Dorohoi.*

△ *Bate feru cât îi cald.*

Abecedar ilustrat, p. 24.—S. MIHĂILESCU, *Șezatórea*, I, 221.

Bate fljru, pira-j cad.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 7.

* *Bate herlu, pâna îi cald.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Herŭl se-bate până-è cald.

ANDREIŬ AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.* 54.

Adică să nu pĭerdem vremea că nu o maĭ găsim (GOLESCU). Să facem tot lucrul la vremea luĭ, să zorim o afacere când vedem ca e bine îndrumată; când se ivesce o întîmplare fericită să nu o scăpăm din mânĭ.

Se scie că ferul nu se póte ușor lucrà cu cĭocanul de cât atuncĭ când e încăldit

Oportet ferrum tundere dum rubet, diceaŭ Latiniĭ; *il faut battre le fer pendant qu'il est chaud*, dice Francesul.

634 * △ Cine bate ferul rece (rĕce).
Nimic nu folosesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83.—H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea* Jud. *Dorohoĭ.*

Adică urméza împotriva cuviințeĭ (GOLESCU).

635 * Ferul rĕŭ cât să'l bațı e de géba.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 95; II, 57. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 381. — BARBU CONSTANTINSCU, *Cart. cit.* III, p. 15.

De géba bațĭ ferul rĕŭ !

A. PANN, I, p. 23.

Daca este ferul rĕŭ
Cât să'l bațĭ este de géba,
Nu facĭ din el nicĭ o trébă.

A. PANN, *Arghir*, p. 14.

Ferul rĕŭ îl bat de gébă
Nu pot face din el trébă.

A. PANN, *Moș-Alb*, II, 22.

Ferul rĕŭ să'l bațĭ e de gébă.

HINȚESCU, 59.

* △ *Ferul rĕŭ cât să 'l bațı n'aĭ ce'ĭ face.*

I. DUMITRESCU, *înv. c. Gânciova*, Jud. *Dolj.*

Dintr'un lucru rĕŭ, dintr'un om cu apucăturĭ próste nu poțĭ face nimic bun.

636 * Ferul rĕŭ nu se prapădesce.

P. Ispirescu *Rev. Ist.*, III, p. 381.— Hinţescu, 59.—I. Bănescu, *profesor* J. *Roman.*

* △ *Ferul rĕŭ nu se perde.*

Em. Popescu, *inv. com. Ciocanesci-Mărgineni*, J. *Ialomiţa.*

Lucrul sau omul bun se prapădesce, ĭar cel rĕŭ nicĭ o dată.

637 Fer pe fer îl ascute.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 12.

Unuĭ om mare şi puternic nu 'ĭ póte ţine pept de cât altul ca şi dînsul.

Ferul cu fer se ascute ḑice regele Solomon în *Proverbe*, XXVII, 17.

638 * In bataia ferului.

Fr. Damé, I, 123.

Adică la bun loc. »Acea cârcĭumă *e în bătaĭa feruluĭ*, şi cine trece pe acolo trebue să intre.«

639 * A fi de fer şi de criţă.

Se ḑice de omul tare de caracter şi de constituţie, harnic, hotărit în ideile luĭ, nemilos.

FISTIC

Veḑĭ *Ouĕ.*

640 Fistic în casa!

Laurian & Maxim, *Glosar*, 249.

Veḑĭ înţelesul în Laurian.

641 Fistic afară!

Laurian & Maxim, *Glosar*, 249

Veḑĭ înţelesul în Laurian.

FLACĂRE

642 Flacăra când vîlvaesce,
Din foc mare isvoresce

Iord. Golescu, *Mss.* II, 73.

Adică gâlcéva cea maĭ mare din marĭ pricinĭ sare — (Golescu).

FLÓRE

Vedĭ *Copil, Ghimpe, Gradinar, Miros, a Mirosi.*

643 Alta e flórea de gradină,
Şi alta e flórea de câmp.

A. Pann, *Edit.* 1889. p. 57; III, 71. — Hinţescu, p. 60.

Arată deosebirea între omul de la oraş şi cel de la ţéră; între omul cult şi acel care a rĕmas fără de învĕţătură.

*
644 Câte florĭ sunt pe pămînt,
Tóte se duc în mormînt.

Poesiĭ Poporale.

Tot omul trebue sa móră.

●
645 Numaĭ c'o flóre ghirlandă nu se face.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 50.

Adică cu puţin nu ne putem împodobi. — (Golescu).

646 Cu o flóre numaĭ vara nu se face.

Iord. Golescu, *Mss.*, II, 28.

Numaĭ cu o flóre nu se face primăvara.

A. Pann, II, 74.

Cu o floricică
Cu o rîndunică
Nu se face primăvara

Vasile Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.*

O flóre nicĭ de cum nu face primăvara.

A. Donicĭ, II, 39.

* △
Cu o flóre nu se face primavara.

Baronzi, 54, — *Abecedar ilustrat,* 28. — Da E. B. Mawr., 65. — I. Bănescu. *prof.* J. *Roman.* — H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.*

Cu o flóre nu e primăvara.

G. Munteanu, 60.— Hinţescu, 60.

* *Cu o flóre nu se face vara.*

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, 161. — I. G. Valentineanu, 49.—I. Ionescu, II, 157. — Fr. Damé, II, 30.

* *Cu una lilice nu 's façe primuvară.* [1])

D. A. Milescu. *Gopeşi, Macedonia.*—D. Dan, *Neveşca şi Molovişte, Macedonia.*

Vara nu s'aduçe maşĭ cu-una lilice. [2])

Andreiŭ al Bagavu, *Cart. Aleg.* 56.

Vedĭ *Rindunica, Rosă.*

Adică spre îndeplinirea óreĭ-ce, multe ne trebuĭesc, şĭ că cu puţin lucrurĭ maĭ marĭ nu dobândim (Golescu); dintr'un singur fapt nu trebue să tragem o conclusie generală.— Vedĭ Donicĭ, *Cart.* II, *Fab.* 18, *Cheltuitorul şi Rindunica.*

647 **Florile una dĕ alta când n'ar fi frumósă, nici una s'ar arĕtà frumósă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 74.

Adică omul când n'ar avea dĕosĕbire unul dĕ altul, nu i s'ar cunósce darurile sale (Golescu).

647 [b] **Flórea cu flóre dragoste are, iar nu cu o putóre.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 74.

Adică tinerĭ cu tinerĭ sĕ inveselesc, ĭar nu cu ceĭ bĕtrânĭ. — (Golescu).

648 **Flórea s'o păzesci ca sa nu sĕ strice, ca dĕ sĕ va strica, nici o pómă veĭ avea.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 115.

Adică tinereţele (Golescu).

649 **Flórea pâna n'o puĭ la nas, nu cunoscĭ ce miros are.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 74.

Adică pĕ om până nu 'l încercĭ, nu poţĭ cunósce ce naravurĭ are (Golescu).

650 **Flórea până a nu sĕ vesteji s'o aduci la nas ca sa'i simti mirosul.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 115.

[1]) Cu o flóre nu sĕ face primăvara.
[2]) Vara nu s'aduce numaĭ cu o flóre.

Adică orĭ-ce la vremea eĭ să o săvîrsescĭ, ca să te folosescĭ (Golescu).

651 Flórea la flóre merge.

Iord. Golescu, *Mss.*, II, 74.

Adica orĭ-ce e frumos, la cea frumósă privesce (Golescu).

652 Flórea cum sĕ dĕşchide sĕ vede ce rod dă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 74.

Adică cel vrednic, cum isbuteşce, ĕ-şĭ arată dĕstoĭnicia sa (Golescu).

653 Daca flórea 'ţi-o pazescĭ, rod bun dobândescĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 88.

Sĕ ḑice pentru cele ce trebuĭe să păstrăm (Golescu).

654 Cine lépădă flórea nu simte mirosul eĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 80.

Adică cine zgornesce pĕ cel bun, nu-ĭ cunósce darul luĭ (Golescu).

655 Orĭ-ce flóre la sfîrşit î-şĭ pierde mirosul eĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 10.

Adică orĭ-ce om la bĕtrâneţe î-şĭ pĭerde puterea sa (Golescu).

656 Ţi-aĭ gasit flórea sa-ĭ ieĭ mirosul.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 95.

Sĕ ḑice pentru cele ce nu sĕ potrivesc (Golescu).

657 Până florile la vremea lor, siliţi-ve să le adunaţĭ.

Iord. Golescu. *Mss.* II, p. 112.

Adică nu pĭerdeţĭ vremea tinereţelor (Golescu).

658 Nu supĕră flórea, ca să poţĭ mâncă rodul eĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 110.

Adică nu-ţĭ vătémă tinereţele, ca să te poţĭ bucură dĕ ele (Golescu).

659 Este o floricică
Cine 'l (o) mirósa, nasu 'ĭ pica.

A. Pann, III, 65.— Hinţescu, 60.

Se dice despre cel faţarnic.

660 Este o floricică
Nasul care î-ţı bĕşică.

A. PANN, III, 43.

Se dice de cele próste şi ordinare. A. Pann explică acest proverb unuĭ copil aĭ căruĭ părinţĭ eraŭ ómenĭ de rînd.

*

661 A pune floricele.

BARONZI, 68.

Are deprindere să pue floricele.

HINŢESCU, 45. — FR. DAMÉ, II, 31.

Se dice de omul care povestind un lucru maĭ adaogă şi detaliurĭ închipuite.

Rosas loqui la Latinĭ, *Conter fleurettes* la Francesĭ se apropie întru cât-va de locuţiunea românéscă.

*

662 De florı de cuc.

V. ALEXANDRI & LASCAR-ROSETTI, *Mss.*—I. CREANGĂ, *Pov.* 332.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 158.—V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, III, 97, 272.

*

De florile cuculuĭ.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

A âmblà de florı de cuc!

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, 45.

A âmblà încolo şi 'n cóce de géba; a nu câştigà nimica; a umblà fără de nicĭ un scop, perdênd timpul în zadar.—(S. FL. MARIAN).

*

663 De florile merulu.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 29, 34, 59, 169, 322. — FILIMON, 242 & 258.—Da E. B. MAWR, 102.—FR. DAMÉ, II, 30.—*Conv. Liter.*, XII, 208 & 217.

Adică de géba, fară scop.

»Calul scia de tóte astea, căcĭ nu era el de géba năsdrăvan *de florile meruluĭ.*« — ISPIRESCU, *Leg.* 29.

»Nu se póte sá-mĭ fi dis *de florile mĕruluĭ* să păstrez aceste oscĭóre«. — ISPIRESCU, *Leg.* 59.

»Si je suis affligé ce n'est pas *pour des prunes*« dice Molière.

* △

664 Flóre 'n legatóre.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 383.—G. DIANU, *Rev. şcol.* J. *Mehedinţı.*—BARONZI, 49.—HINŢESCU, 53.

Se dice când cine-va póte face o trébă și nu vrea; se întrebuințéză și ca expresiune a fecioreĭ. — G. DIANU.

665 **Ca florile în gunoiŭ cresce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 75.

Adică ceĭ bunĭ într'un mediu stricat.

666 *△ **Cu fiori în caciulă.**

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.* — G. DIANU, *Rev. scol.*, J. *Mehedinți.*

Expresiune trasă din faptul purtăreĭ florilor în căciulă de către flacăiĭ la țéră; arată fecioria și voinicia.

667 *△ **A umblà cu florı la palarie.**

G. MUNTEANU, 122. — V. HARAM, *înv. c. Grivița*, J. *Tutova.*

Acelașĭ înțeles ca proverbul 666, arată și siguranța.

668 * **A umblà cu florı la urechĭ.**

A. PANN, II, 144. — G. MUNTEANU, 122. — HINȚESCU, 197.

Adică fără grije, cu nepĕsare.

669 **A pune cuı-va florı după urechı.**

V. ALEXANDRI, *Teatru*, 708.

A 'ı pune o flóre la urechĭe.

BARONZI, 47.

A pune florĭ la urechĭe.

V. A. URECHE, *Convorbiri Literare*, XXI, 1112.

Vedĭ *Ghıoceĭ.*

Adică a înșelà.

670 * **Flóre la urechıe.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 74. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 383. — FR. DAMÉ, II, 30.

Gândesce că e flóre la urechĭe.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 161; III, 130. — HINȚESCU, 67.

Florĭ la urechĭe.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 22.

Adică un lucru cam dĕ nimic, fără supĕrare (GOLESCU).

»Ca o *flóre la urechĭe*, muĭerea pe lângă bărbat.« — Iord. GOLESCU, *Mss.* II, *Asemen.*, 95.

»Trebile cele maĭ grele, la el era *flóre la urechĭe*. — P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 45.

»Necazurile nóstre sunt *florĭ la urechĭe* pe lângă cele ce spune în cărţĭ.« — ION CREANGĂ, *Amint.*, p. 22.

671 *A pune o flóre cuĭ-va.

Dª Ec. Z., *Bérlad*, J. *Tutova*. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

Expresiune întrebuinţată la jocul de cărţĭ; însemnéză a face o carte, o levată.

672 *Flóre 'n c..r.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*. — I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova*.

Se ḑice pentru aceĭ carĭ se împodobesc într'un mod ridicol şi fac acésta spre mândrie.

FOC

Veḑĭ *Apa, Beţie, Caldare, a se Frige, Fum, Lemn, Mână, Óĭă, Paiu, Turta.*

673 *△ A luà foc cu mâna altuĭa.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 156.

*△ *Cu mâna străină numaĭ, foc sa ieĭ.*

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

*△ *Cu mâna altuĭa numaĭ, foc să ieĭ.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *înv. c. Ştiubenĭĭ*, J. *Dorohoĭ*.

Veḑĭ *Carbune, Jeratic Şérpe.*

Ne învaţă a trimite pe alţiĭ la muncă grea, la primejdie în folosul nostru.

Ascultaţĭ pe Ion Rótă, deputat la Divanul ad-hoc din Moldova, ce bine vedesce acéstă ḑicĕtóre, în frumósa limbă a luĭ Creangă:

«Eĭ cucóne, cucóne! puternic eştĭ, megieş î-mĭ eştĭ, ca răzaş ce mĕ găsesc, şi sciŭ bine că n'are să-mĭ fie móle, când m'oiu întórce a-casă, unde mĕ aşteptă nevoile. Dar să nu vĕ fie cu supĕrare, că palmele aceste ţĕrăneşcĭ ale nóstre, străpunse de pălămidă şi pline de bătăturĭ, cum le vedeţĭ, vĕ ţin pe Dumnea-vóstră de atâta amar de vreme, şi vĕ fac de huzurițĭ de bine. Şi maĭ

mult de cât acésta; orĭ-ce venetic în ţéra asta este oploşit de Dumneavóstră, şi-l priviţĭ cu nepăsare cum ne suge sângele, şi tăce-ţĭ şi-l îmbrăţoşaţĭ! Numaĭ noĭ, vite de muncă, vĕ suntem dragĭ ca sarea în ochĭ!... Din mojicĭ, din ghiorlanĭ şi din dobitocĭ nu ne maĭ scóteţĭ! Dumnedeŭ sa ne ĭerte, şi să ne ĭertaţĭ şi Dumneavóstră, cucóne, dar cu adevĕrat, aşa este; ***v'aţĭ deprins a lua focul tot-d'a-una cu mânile nóstre*** cele mojiceştĭ ...... şi tot noĭ ceĭ vinovaţĭ! »

674 **Focul ce nu te superă, nici cum să 'l sgândărĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 114.

Adică ceea-ce nu te supĕră să nu-ĭ daĭ pricină dĕ supĕrare (GOLESCU).

675 **Cu cât mai mult dĕ foc te apropiĭ, cu atât mai mult te şi aprindĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 29.

Adică dragostea sĕ măresce, când dĕ ea te apropriĭ (GOLESCU).

676 **Îl trimit în sat la foc,**
Şî el mi-aduce busuioc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II p. 15.

* △ *Tu îl trimiţĭ la foc,*
Şi el îţĭ-aduce busuĭoc.

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 26; I, 86.—HINŢESCU, p. 61.

Eŭ îl trimiţ la foc,
Şi el 'mĭ-aduce busuĭoc.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 379.

Tu 'l mâĭ la foc,
Şi el 'ţ'ace busuĭoc.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 62.

Vedĭ *Surcé*.

Sĕ dice când una cerem, şî el alta ne aduce, când nu urméză după cum èĭ poruncim (GOLESCU). Se dice şi despre ceĭ proştĭ.

677 **Focul în pădure din scânteie mică s'aprinde.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Focul se aprinde din scânteie.

C. MEISSNER & V. DOGAR, II, p. 34.

Vedĭ *Scânteie*.

Adică cea maĭ mare gâlcévă din mică pricină sĕ deşchide (GOLESCU).

678 Cine de foc trebuință are, în cenușă el gasesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84. — FR. DAMÉ, I, 219.

Adică la cei ce păstréză pururea găsescĭ óre-ce, precum focul ce să păstréză în cenușă (GOLESCU).

679 Focul ce să socotesce stins, dă multe-orĭ supt cenușă să gasesce aprins.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Adică dă unde nu te temĭ, d'acolo maĭ mult tă vatămĭ (GOLESCU).

680 Focul, cu cât maĭ mult el sgândarĭ, cu atât maĭ mult să și aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Să dice pentru zarvă, răscóle, răsvrătirĭ și orĭ-ce turburare, însemnând că cu cât maĭ multă pricină le daĭ, cu atât maĭ mult să și întărîtă (GOLESCU).

681 Foc să facĭ, sĭ fum sa nu ésa, piste putința să 'nțelege.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Adică fapte urîte și să nu să audă (GOLESCU). Nu putem ascunde atât de bine pasiunile vóstre, în cât să nu se vădéscă printr'un semn óre-care.

Italianul dice: *Il fuoco, l'amor e la tosse, preste se conosce;* [1]) și Francesul: *Il n'y a point de feu sans fumée.*

682 * △ Pâna nu facĭ foc, fum nu ese.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60. — A. PANN, *Edit.* 1889, p. 174.—N. FILIMON.— I. IONESCU, II, 157.—BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 45.— EM. POPESCU, *învĕț. c. Ciocanescii-Mărginenĭ, J. Ialomița.*—K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *învĕț. c. Știubeniĭ, J. Dorohoĭ.*

Unde nu e foc, fum nu ese.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13. — BARONZI, 51.—*Abecedar ilustrat*, 24.

Fum fără foc nicĭ cum să vede.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

---

[1]) Focul, amorul și tusa îndată se cunosc.

Până nu facĭ foc nu ese fum.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 484.

Unde nu e foc nu ese fum.

KAROLY ÁCS, p. 82.—G. MUNTEANU, 31. — LAURIAN & MAXIM, I, 1266. — HINȚESCU, 61.

* *Nu e (este) fum fără foc.*

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 77. — FR. DAMÉ, II, 43. — I. G. VALENTINEANU, 19. — D^a E. B. MAWR, 81. — AL. DUMITRESCU, 128.

Până nu e foc nu ese fum.

BARONZI, p. 64.

* *De unde nu e foc nu ese fum.*

I. G. VALENTINEANU, pag. 20. — V. FORESCU, *Folticeni*, J. *Suciava.*

Fum fara foc nu ese.

GIL, *Conv. Liter.*, XXIV.

* △ *Pâna nu este foc, nu sĕ vede fum.*

N. G. IONESCU, c. *Mamornița*, J. *Dorohoi.*

Până nu s'adară focl, fumlu neçe că nu se véde.

ANDREÏ AL BAGAVEÏ, *Cartea Aleg.*, pag. 56.

* *Pâna nu façĭ foc, fum nu ése.*

D. A. MILESCU, *Gopeși*, *Macedonia.*—D. DAN, *Nevesca și Moloviște*, *Macedonia.*

Adică până nu greşim, nu ne vorbesc dĕ rĕŭ (p. 60); până nu greşim nu sĕ vorbecse dĕ greşala nóstră (p. 13 şi 73). — (GOLESCU).

O rumóre publică se rézămă în tot-d'a-una pe un fapt, pe un indiciŭ positiv. Nu se ḑice de o femeĭe că este rea, fără ca să fie ce-va, în purtarea eĭ, care sĕ motiveze asemenea şópte şi precum ḑiceaŭ Latiniĭ : *Rumor publicus non omnino frustra est* [1]), şi *Flamma fumo est proxima* [2]). Italieniĭ ḑic : *Non si grida mai al lupo ch'egli non sia in paese* [3]); ĭar Francesiĭ : *Il n'y a point de fumée sans feu.*

[1]) In şóptele publice nu este totul de géba (e ce-va adévĕrat).
[2]) Flacăra e aprópe de fum.
[3]) Nu să strigă : Eacă lupul! dacă nu se află în ţéră (în apropiere)

682[b] *Focul le mistuie tóte.

Adică cel mare, cel puternic.

683 Foc după foc, rĕŭ dupa rĕŭ.

A. PANN, I, p. 60.— HINŢESCU, 60.

**Foc peste foc.*

Un rĕu nu ne vine nicĭ-odată singur, nenorocirile se ţin lanţ.

684 *Nu aţiţa foc peste foc.

A. PANN, *Edit* 1889, p. 151; III, 122. — HINŢESCU, 61.

**Pe foc, foc nu bagă.*

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Nu întărita pe omul mânios, nu 'l împinge la fapte rele prin poveţele şi indemnurile tale. *E foc peste foc,* ḑiceaŭ Eliniĭ, vorbind de poveţele rele date unuĭ om in paguba luĭ.

Româniĭ cred că e pĕcat să puĭ foc peste foc.

685 Foc pĕ foc nu stinge, ci maı mult el aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 72.

Foc cu foc nu se stinge.

G. MUNTEANU, 60.— HINŢESCU, 60.

Adica cel furĭos, când ĕl întărîţĭ, balaur sĕ face, şi ĭute cu ĭute maı rĕu sĕ aprind. (GOLESCU).

686 Focul când se 'ncinge,
Anevoıe se stinge.

A. PANN, III, 12. — HINŢESCU, 61.

Focul când se 'ncinge,
Anevoĭe se maĭ stinge.

C. MAISSNER & DOGAR, I, 34.

Se ḑice de omul mânios.

687 Focul când s'aprinde p'in maracinı uscaţı, arde şi pe ceı verḑı.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 72.

Veḑĭ *Copac, Lemn.*

Adică rĕul, pe lângă ceĭ rĕĭ, cade şi pe ceĭ bunĭ, precum la rĕsbóĭe. (GOLESCU).

688 **Nu sgândari focul dě supt cenușa.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 109.

Adică nu dà pricină celuĭ rèŭ. (GOLESCU).

689 **Nu te jucà cu focul că îndata te pîrlesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 109.

* *Nu te jucà cu focul.*

* *Cine se jócă cu focul se frige.*

I. ARBORE, J. *Buzĕu.* — FR. DAMÉ, II, 39.

* *A se jucà cu focul.*

N. GANE, *Nuvele.*

Adică cu dragostea (GOLESCU). — Intr'un mod maĭ general, nu te jucà cu lucrurile carĭ pot fi primejdióse.

690 * **Foc la mine,**
Foc la tine,
Foç la noĭ
La amîndoı.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Se dice când doĭ pătimesc de aceeașĭ bólă, de aceeașĭ durere.

691 **Scapa'l din foc, ca să te bage 'n foc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 67.

Sě dice pentru ceĭ ce supĕră pĕ însu-șĭ făcĕtoriĭ lor dĕ bine. — (GOLESCU).

692 * **In urma focului mulțı dascalı sĕ arata.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 15.

Ne arată că la vreme sa grăim, să povățuim, căcĭ în urmă în zadar. (GOLESCU).

693 * △ **Ca sa stingı un foc, trebuıe sa te-aruncı în el.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 108. — V. HARAM, *inv. c. Grivița,* J. *Tutova.*

Adică ca să potolescĭ un réŭ, trebuĭe să te jertfescĭ.—(GOLESCU).

694 **Focul pĕ cele maı uscate maı lesne le topesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72; *Asem.* 178.

Adică nĕcazurile pé ceĭ slabĭ, sĭ ceĭ marĭ pĕ ceĭ micĭ. (GOLESCU).

*
695 Nu 's bagă foc pi ıunga vulbura. [1])

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Un tinĕr şi cu o tînĕră să nu locuéscă împreună. Vedĭ provsrbul 689.

*
696 Iu nu are foc, nu are s'cinuşe. [2])

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Se dice de acele carĭ sunt în legatură firéscă, carĭ se găsesc în tot-d'a-una la un loc.

*
697 A apucà foc cu gura.

B. P. Hăşdeŭ, *Etymol. Magnum,* 1393.—Lambrior, *Conv. liter.*—Fr. Damé, I, 84.

A luà foc în gura.

G. Dim. Teodorescu, *Cercet.* 83.

A afirmà cu energie adevĕrul celor spuse de noĭ. Prima variantă se aude în Moldova, a doua în Ţéra-Românéscă. Vedĭ G. Dem. Teodorescu, *Cercetarĭ*, p. 83 şi următorul proverb.

*
698 A-şı pune mâna în foc.

G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, p. 83.

Mod fórte energic de a intari o afirmare.

Origina acesteĭ locuţiunĭ treĭ uĭe căutată neapĕrat în obiceĭurile introduse de barbărĭ, în imperiul Roman obiceĭurĭ carĭ la Francesĭ purtau numele generic de *Jugements de Dieu*, şi prin carĭ se credea în Evul-mediu că se póte stabili, cu siguranţă, nevinovăţia sau culpabilitatea unuĭ acusat, în anumite casurĭ dubióse. In obiceĭul care ne ocupă acusatul trebuĭa să ţie în mână o bucată de fer înferbintată la foc, şi daca pe acésta mână, bagată ın urmă într'o cârpa bine strînsă şi sigilată de judecătorĭ, nu se arată dupa treĭ dile nicı o urmă de arsură, pîrîtul era ţinut ca nevinovat.

Aceste obiceıurĭ barbare s'aŭ menţinut în Occident până în secolul al treĭ-spre-decelea, cu tóte că deja mult maĭ 'nainte spiritele luminate combăteau asemenea superstiţiĭ. Sfântul Grigore de Tours scriind, în secolul al şéselea, regineĭ Brunehaut în privinţa procesuluĭ care se deschisese în contra luĭ Memna, episcop de Toulouse, respinge cu indignare acest mod absurd de a se descoperi adevĕrul dicênd : *Nolumus te exhibere igniti ferri contactum.*

[1]) Nu se bagă (pune) foc pe lângă praf de puşcă.
[2]) Unde nu e foc, nu e nicĭ cenuşe.

Dupa cum se vede in cronicele luĭ Gheorghe Logothètes, aceste obiceĭurĭ aŭ existat şi în imperiul Bizantin până sub împĕratul Mihail Commena; ast-fel că, putem admite, fără a avea probe positive în acéstă privință, că aceste obiceĭurĭ, carĭ aŭ domnit în Europa întrégă, aŭ trebuit să existe şi la noĭ, fiind dat maĭ cu sémă că posedăm în limbă şi locuțĭunea respectivă.

699 * △ **A dà cu mânele 'n foc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 5. — A. PANN, III, 105.— LAURIAN & MAXIM, I, 1248.—EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescĭ-Margineni*, J. *Ialomița*.

* △ *A dà cu mâna 'n foc.*

LAURIAN & MAXIM, I, 1248.—P. ISPIRESCU, *Leg.*, 280. — HINȚESCU, 93.—II. D. ENESCU, *inv. c. Zamoștea*, J. *Dorohoĭ*. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

A dat cu mânile 'n foc.
E gros de céfă, are de ros.

HINȚESCU, 101.

Vedĭ *Spuza*.

Adică a căḑut în marĭ primejdiĭ (GOLESCU). Acest ințeles nu se dă nicăierĭ, în ḑiua de astă-ḑĭ, acesteĭ locuțiunĭ, şi este maĭ mult ca sigur că Golescu s'a înşelat identificând expresiunile: *a-şĭ pune mâna 'n foc* şi *a da cu mâna 'n foc,* carĭ sunt cu totul deosebite.

Prin locuțiunea *a da cu mâna* saŭ *mânele* 'n foc se ințelege pretutindenea, a se îmbogăți din senin, de-odată şi pe neaşteptate.

»Se ḑice când cine-va să înavuțesce fără muncă.« — EM. POPESCU, *inv.* J. *Ialomița*. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

»A face tóte de necesitate saŭ a căpĕtà large mediĭ pecuniare.« — LAURIAN et MAXIM, I, p. 1248.

»Ințelese ea că *trebue să fi dat el cu mâna în foc,* şi'l chemă la dînsa. Acolo cu prefacătura, cu narghiolīĭ şi cu vicleniĭ, îl făcu de spuse cum are atâta stare. — P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 280.

700 * **L'a ars focul.**

I. ARBORE, J. *Buzĕu*.

Adica s'a pricopsit, s'a îmbogățit de-odata, pe neaşteptate.

701 * **A trece prin foc si prin apa.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1248.

Trecum pre în foc şi apă.

CORESSI, Ps. LXV, *în Etymologicum Magnum*, p. 1270.

Sunt gata în foc şi în apă să mě arunc.

A. PANN, *Ediţia* 1889, pag. 167, III, 134,

A dà prin foc şi prin apă.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 288.

Trecuţı prin apă şi prin foc.

S. FL. MARIAN, *Orn.*, II, p. 288.

* *Când sunt ḑile şi noroc,*
Treci prin apă şi prin foc.

Adică a nu se da îndĕrĕt dinaintea orí-careĭ primejdiĭ pentru a face un lucru; a fi om încercat, oţelit în nevoĭ şi necazurĭ.

„Eŭ pentru dragostea ta *aş fi dat prin apă şi prin foc* ca să 'ţĭ fac voile.“ — P. ISPIRESCU.

„Multe s'aŭ maĭ păstrat în memoria restrănepoţilor acelor Romanĭ *trecuţĭ*, cum se ḑice, *prin apa şi prin foc.*“ — S. FL. MARIAN.

702 * Foc sub cenusa.

LAURIAN & MAXIM, *I*, p. 586.

* *Foc ascuns sub cenuşa.*

Primejdie ascunsá, şi prin urmare ameninţatóre. Se ḑice de cel făţarnic.

703 Stinge focul cu paıele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 67.

Aŭ stins bine focul cu paĭele.

ION NECULCE, *Letop. Mold.*, II, 252.

Adica maĭ rĕu aprinde gâlcéva cu amuţélă, cu învitarea, cu învĭerşunarea (GOLESCU).

„Un om şi nu póte ţinea taínea, dara atâţia ómenĭ? *Au stins bine focul cu paie.* — ION NECULCE.

704 △ Arde focu 'n paıe ude.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 166. — *Şezătórea, Poesii Popor*, II 138.

* △ *Arde ca focul în paie ude.*

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*— V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Are două înțelesurĭ cu totul deosebite :

1° Arată o acțiune ascunsă, dar puternica și primejdiósă.

»Când îĭ omul în doĭ perĭ, să te ferescĭ de dînsul, c'atuncĭ e cum îĭ maĭ rĕŭ. Vorba cea : *arde focu 'n paie ude.*« — I. CREANGĂ.

Frunză verde treĭ agude
Arde focu 'n paie ude.
Strig la puĭcă și nu m'aude!
— Ba te-aud puĭule bine
Da nu pocĭŭ veni la tine
Că 'ĭ dușmanu lângă mine.
Poesii Poporale.

Bărbatul care o aude, și care este pentru dînsa dușmanul, ĭea pușca din cuĭŭ și o ucide.

2° Se dice de omul care vrea să se arate grozav și nu este. — I. BĂNESCU.

Se dice când un bĕtrân ĭubesce. — V. HARAM.

705 * Foc de paie.

LAURIAN & MAXIM, I, 1285; II, 569.

Focu de slama zalic dure. 1)

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.* I, 8.

Se dice de o lucrare, de o acțiune, de un sentiment trecĕtor care se nasce și móre într'un scurt interval de timp. Francesul dice : *c'est un feu de paille.*

705 b * A aruncà oleiu (unt-de-lemn) pe foc.

LAURIAN & MAXIM, II, 491.— Da E. B. MAWR., 78.

A turnà oleŭ în foc.

G. MUNTEANU, 72.

* *A turnà unt-de-lemn peste foc.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

A ațițà mănia unuĭ om deja furĭos.

1) Focul de paĭe ține puțin.

706 **A mâncà foc.**

P. Ispirescu, *Leg.* 38.

A fi iute, se dice în deobşte de caĭ.

»Trase la scară o căruţă ferecată, cu patru telegarĭ de *mâncau foc.*« — (P. Ispirescu).

In basme caiĭ ceĭ năsdravanĭ mănancă orz fiert cu lapte dulce şi, pe fie-ce di, o baniţa de jĕratec. Sunt atât de iuţĭ în cât sbóră ca vîntul saŭ ca gândul, după pofta stapânuluĭ. — Vedĭ *Ispirescu. Leg.* pag. 15 şi următórele.

707 * **A se face foc.**

Laurian & Maxim, I, 1248.

* *A se face foc şi para.*

P. Ispirescu, *Leg.* p. 27. — Fr. Damé, II, 33.

* *A se face foc şi pîrjol.*

P. Ispirescu, *Leg.* 353.

Adică a se mânià, a se infurià.

708 * △ **A fi foc.**

St. Mihăilescu, *Şezatóre*, II, 72.

* △ *Cum îĭ focu de harnic.*

M. Lupescu, *invef. c. Broscenı, J. Suciava.*

Adicá harnic tare, iute la tréba, câte-odata are şi înţelesul de : a fi ambiţios.

709 * *Cât aĭ aţiţa un foc.*

Arata un interval de timp fórte scurt.

FÓIE

Vedĭ Cap. X, *Fóie.*

710 **Fóie peste fóie, şi la mijloc tufa.**

V. Alexandri, *Conv. Lit*, I, p. 215.

Adică nimic.

FRAGĂ

711 * **In pofida fragilor manâncă frunzele.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 74 & 147, III, 119.—P. Ispirescu, *Unch. Sfăt.*, 17. — Hinţescu, 149.

De dorul fragilor mănâncă frunzele.

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 74; III, 101. — HINŢESCU, 62.

De dorul fragilor manâncă şi frunzele.

I. G. VALENTINEANU, p. 32.

Se mulţumesc cu mai puţiu neputênd dobândi ceca-ce doresce. Vedĭ *Capşune*.

*

712 **Iu avzı frauzı multe s'ĭiiaı canestra acea mica [1]).**

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia*.

Vedĭ *Par*.

Sa nu te ĭeĭ dupa laudă fára ca sa te convingĭ de adever.

FRASIN

*

713 **A umblà frunza frasinelului.**

ION CREANGĂ, *Pov.* 188; *Amint.*, 124. — *Conv. Liter.*, XI, 174. — *Abecedar ilustrat*, 29. — FR. DAMÉ, II, 38. — I. BĂNESCU, J. *Roman*.

Adică fară nicĭ un rost, in zadar.

»De géba maĭ stricaţĭ mâncarea, dragiĭ meĭ... Să umblaţı numaĭ aşa, *frunza frăsîneluluĭ* tótă viéţa vóstră şi sa vĕ lăudaţĭ că sunteţĭ fecĭorĭ de craiŭ, asta nu miróse a nas de om.« — I. CREANGĂ, *Poveştĭ*, p. 188.

FRUCT

●

714 **Fructul nu cade departe de pom.**

G. MUNTEANU, p. 30. — HINŢESCU, 63.

Vedĭ *Póma*.

Copiiĭ séměna parinţilor lor. *Le fruit ne tombe jamais loin de l'arbre.*

FRUNZĂ

Vedĭ *Câne, Capşuna, Ierba, Nuca, Pómă,*

715 **Supt frunza cea maı próstă se gasesce póma cópta.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 65.

---

[1]) Unde audĭ (că sunt) fragĭ mulţĭ să ĭeĭ coşul cel mic.

Sub frunza cea maĭ próstă se gasesce de multe orĭ póma cóptă.

HINŢESCU, p, 149.

Adică şi p'între ceĭ proştĭ sĕ găsesc ómenĭ dĕ ispravă (GOLESCU).

716 **Ca frunza pe apa.**

V. ALEXANDRI & LASC. ROSETTI, *Mss.*

Adică la voĭea intîmplariĭ.

717 * △ **Câta frunza şi ierba.**

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 156 & 275.— I. CREANGĂ, *Pov.*, 54 & 264.—IONAL LUĬ SBIERA, *Pov.* 11.—FR. DAMÉ, II, 41.— H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* *Ca frunza şi ca ierba.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* pag. 101.— P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, 51 63; *Leg.* 111.—I, C. FUNDESCU, 41 — FR. DAMÉ, II, 116.

Frunza şi ĭérba.

P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 78.

Arata numĕrul cel mare al lucrurilor despre care vorbim.

»Să repeḑiră, *frunza şi iérbă*, asupra sfântuluĭ.« — P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 78.

»Numaĭ écă aŭ şi început a curge furnicele cu dróĭea, câtă pulbere şi spuză, *câtă frunză şi ĭerbă.*« I. CREANGĂ, *Pov.* p. 264.

FUM

Veḑĭ *Foc, Muiere.*

718 **Fumul din uleiu pĕ albina o scóte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Adică nevoiea din casa ta, din ţéra ta afară te scóte, precum strainiĭ pĕ pămîntenĭ din locasurile lor, din moşiile lor (GOLESCU).

719 **Fumul sĕ vede ḑiua, şi nóptea arde focul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Veḑĭ *Nópte.*

Sĕ ḑice pentru cele ce sĕ urméza nóptea, şĭ ḑiua din óre-ce semne sĕ cunosc (GOLESCU).

720 **Ca să scapi dĕ fum, dĕ multe ori te-arunci în foc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Vedĭ *Căldare*.

Adică ca să scapĭ de o primejdie mică, intri in cea maĭ mare (GOLESCU).

Latiniĭ ḑiceaŭ: *de fumo ad flammam tendere* [1]).—AMMIAN MARCELLIN.

721 Fum cam mare, dar frigarea cam mica.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

Adică numele cam mare, dar slujba, folosul cam mic (GOLESCU).

722 *Nu ĭĭi si duçe fumu îndrept. [2])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Adica nu 'ĭ merg treburile bine.

GÂRLĂ

Vedĭ *Prost.*

723 Gârla se cérta cu marea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.

Sĕ ḑice când ceĭ micĭ sĕ sfădesc cu ceĭ marĭ (GOLESCU).

724 Cine cade în gârla nu sĕ maĭ feresce de plóie.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 107.

Cine cade în gârla el de plóĭe nu sĕ maĭ feresce.

A. PANN, II, 133. — HINŢESCU, 21.

Vedĭ *Ploie.*

Nu ne îngrijim de ceea ce nu ne póte aduce nicĭ o pagubă.

725 *N'aĭ (a) ajuns la gârla şi ţi-aĭ (şi-a) ridicat pólele.

HINŢESCU, p. 68. — BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Vedĭ *Piriu, Rîu.*

Sĕ ḑice când, înainte de vreme, ne gătim sau ne ferim de óre-ce.

726 Nu ridică pólele înainte de a ajunge la gârla.

I. G. VALENTINEANU, 32.

Ne invaţă a nu ne găti saŭ a ne feri de óre-ce înainte de vreme.

727 Unde vede gârla închide ochiĭ.

HINŢESCU, p. 68.

Despre cel beţiv.

---

[1]) A se duce din fum în flacără.

[2]) Nu i se duce fumul drept.

728 **Alții de o da în garla și noi nu o sa ne înnecăm.**

A. PANN., II, p. 21.

De or da alții în gârla, nicĭ noi nu o să ne 'n-necăm.

HINȚESCU, p. 68.

. Nu suntem ținuțĭ a urma numaĭ de cât pildele cele rele, saŭ desnădĕjduirea altora. Vorba cea. *Lumea ca lumea, și noi ca noĭ.*

Dar, când n'are dînsul parte,
Par-ca sunt eŭ vinovat?
Sa me duc și eu în gârla
Dupa dînsul? . . . . .

T. SPERANȚIA, III, p. 142.

729 * **A trece gârla.**

Vedĭ *Drac.*

A trece un hop, a scăpà de o primejdie.

730 * **Pâna treci gârla spui magarului și: moșule!**

GAVRIL MUSICESCU, *prof.* J. *Iași.*

Până scapĭ de primejdie lingușescĭ pe acela care 'țĭ póte fi de vre-un ajutor.

731 * **Are sa tréca înca multa apa pe gârla.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 234. — HINȚESCU, 4. — FR. DAMÉ, II, p. 70.

Are sĕ curga multa apa pĕ gârla.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 307.

Vedĭ *Vale, Pîrîu.*

Arata o îndelungă vreme.

Are să curgă multa apa pe garla, până sĕ ajungă a cunósce taĭnele împĕrațieĭ ca noĭ.« — P. ISPIRESCU, *Leg.* 307.

Francesul ḑice: *Il passere jusque-là beaucoup d'eau sous les ponts.*

732 * **Parca-i prins de pe gârla.**

Se ḑice de cei caĭ se pórtă murdar îmbracațĭ, rufoșĭ.

GAURĂ

Vedĭ *Cer, Nisip, Mâna, Placinta, Șérpe.*

733 **Când la gaura, sfîr!**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 457.

*Când la borta, borta sfîr!

L. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman.*

Vedĭ *Puĭu.*

Sĕ dice când cu mare poftă cáutam saŭ așteptăm óre-ce, și dam piste nimic (GOLESC). Și când ne scapă lucru din mână tocmaĭ când era să'l prindem.

734 *A se vîrî într'o gaură.**

De frică.

744 **Când gaura în apă se va putea face.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 128.

Vedĭ *Apa, Borta.*

Adică nicĭ odată.

GHIMPE

Vedĭ *Trandafir.*

745 **Maĭ mulțĭ ghimpĭ înviaza decât florĭ pe câmp.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.

Adĭca necazurĭ (GOLESCU).

746 *\ **Blând si dulce ca un manunchiu de ghimpĭ.**

IORD. GOLESCU *Mss.* II, 86. — Fr. DAMÉ, II, p. 66.

Se dice pentru ceĭ cumplițĭ și cruntĭ în bătaĭe de joc (GOLESCU).

747 **Ghimpe la ghimpe.**

LAURIAN & MAXIM, *Glosar,* p. 266.

Vorbă înțepatóre la altă vorbă înțepătóre; împunsătură la împunsătură.

748 * **A mângâià cu ghimpĭ.**

A. PANN, III, 63.—HINȚESCU, p. 100.

Se dice despre omul viclén.

749 * **A trage un ghimpe din piciorul cuĭ-va.**

A 'l scăpă de un necaz, de o greutate.

750 **Șéde pe ghimpĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

* *A şedea (a stà) pe ghimpĭ.*

LAURIAN & MAXIM, II, 1237; *Glosar*, 266. — FR. DAMÉ, II, p. 66.

* *A stà ca pe ghimpĭ.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, 272.

Vedĭ *Span.*

Adică se pripesce sa se duca (GOLESCU).

»Dascălul care *stătuse ca pe ghimpĭ* la biserică, cum eşi, veni numaĭ de cât să se pună la masă.« — P. ISPIRESCU.

751 * **A stà ca ghimpele în ochiĭ cuĭ-va.**

A fi rĕŭ vĕḑut de cine-va, a'ĭ fi neplăcut.

GHINDĂ

Vedĭ *Stejar.*

752 **A fi fecĭorĭ de ghinda, fetaţĭ în tinda.**

I. CREANGĂ, *Pov.* 255.

Adică ómenĭ de rînd, din proştĭ.

»Óre nu cum-va v'aţĭ face şi voĭ, nisce *fecĭorĭ de ghinda fetaţĭ în tindă*, că sunteţĭ obraze subţirĭ?« — I. CREANGĂ.

GHIOCEL

753 * △ **Ceĭ maĭ frumoşĭ ghioceĭ p'în (prin) maracinĭ se gasesc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 75.—HINŢESCU, 69. — H. D. ENESCU, *Inv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

Adica cele maĭ frumóse p'între cele próste şi ceĭ maĭ bunĭ p'între ceĭ maĭ micĭ (GOLESCU).

754 * **'Ĭ a eşit ghioceĭ ın barba.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Vedĭ *a Ninge.*

A început a i se albì barba, a îmbĕtrâni.

755 **A pune ghioceĭ la urechie.**

N. POPESCU, *Cal ndar 1882*, p. 68. — FR. DAMÉ, II, 67.

Vedĭ *Flore.*

Adică a înşelà.

»Maĭca preotésă *le punea ghioceĭ la urechie.*« — N. POPESCU.

GHĬORGHINĂ

Vedĭ a Mâncá.

GOGÓȘĂ

756 **Cu gogoșĭ de tufa nu se 'negresce sprîncene.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 10; I, 51.— P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, 159. — Hințescu, p. 69.

Cu gogoșĭ de tufa nu se 'negresc sprîncenile.

Baronzi, p. 58.

Cu minciŭnile saŭ fara cheltuĭală nimic nu putem face:

757 **Cu gogoșĭ nu se cănesc ouĕ.**

Laurian & Maxim, II, p. 560.

Vedĭ *Beșina, Fata, Ouĕ.*

Acelaș înțeles ca proverbul 756.

758 * **A spune gogoșĭ.**

A spune gogoșĭ de tufă.

P. Ispirescu. — Hințescu, 70. — Fr. Damé, II, p. 74.

Vedĭ Cap. VII, *Gogóșa.*

Adicá minciŭnĭ.

Tot înșiră la gogoșĭ
Spunênd despre moșĭ strămoșĭ.

Hințescu.

GORȚ

Vedĭ *Par.*

GRĂDINĂ

Vedĭ *Cépa, Flóre, Malura, Maracine, Pomet.*

759 * **Este gradină de om.**

A. Pann, III, p. 9.— Hințescu, 70. P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 379.

* *E ca o gradină.*

Dª Z. J. *Berlad, J. Tutova.*

Se ḑice de un om vesel, plăcut la vorbă.

GRÂŬ

Veḑĭ *Calcae, Loc, Malura, Neghina, Orz, Secara.*

760 * △ **Când se culca grâul se scólă stapânul.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Când grâul se culca pe holde, este semn că e spicul plin și stapânul lanuluĭ se va îmbogăți.

761 **P'între grâŭ, malura cresce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60.

Adică p'intre bunĭ și rĕĭ sĕ gasesc (GOLESCU).

762 * **Nu e grâu fara neghina.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 390. — AL. DUMITRESCU, p. 142.

Nu e nicĭ un lucru perfect, fară cusur; într'o adunare sunt și bunĭ și rĕĭ. *Nul vin sans lie,* ḑice Francesul.

763 * **A fi cu grâul in gura.**

D. A. MILESCU, *Gopeșĭ, Macedonia.*

Adica cu sufletu in gura, gata sa móra.

764 * **A cautà pe mama grâuluĭ.**

S. MIHĂILESCU, *Șezatórea*, II, 47.— FR. DAMÉ, II, p. 84.

Sĕ ḑice de acel care nu se mulțumesce cu binele ce 'l are.

GRĂUNTE

Veḑĭ *Cal.*

765 **Din graunțe marunte se fac grameḑĭ maĭ multe.**

A. PANN, II, p. 81.—HINȚESCU, 71.

Ne învață că prin micĭ economiĭ putem dobândi o stare însemnată.

GRÓPĂ

Veḑĭ *Picior.*

766 **Cine vrea să sară grópa, arunce'șĭ maĭ întâiŭ desagiĭ peste ea.**

I. SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, IX, 89.— FR. DAMÉ, I. p. 351.

Când vreĭ sa te apucĭ de o trébă, departéză orĭ-ce gréutate care ar putea să te împedice de a atinge ținta dorită.

767 Şanţ sapa şi caḑù într'însul cel ce l'au facut.

NICOLAE COSTIN, *Let. Mold.* II, 25.

Grópa deschisă gâtlejuluı lor.

NICOLAE COSTIN, *Let. Mold.* II, 23.

Grópa aŭ sapat şi aŭ caḑut într'însă.

NICOLAE COSTIN, *Let. Mold.* II, 75.

* *Cine sapa grópa altuĭa cade el într'nsa.*

ION NECULCE, *Let. Mold.* II, 253.— I. G. VALENTINEANU, p. 9. — *Magaz. Istor.*, IV, p. 301.

Cine va sapà grópa altuıa să 'l surpe, singur 's va cădeà 'n rîpă şi viéţa sa ş'a rumpe.

DOSOFTEIU in *Etym. Magn.*, 915.

Nu cure cumva-şı sapànd grópa lor să cadem uniĭ din noĭ, saŭ toţĭ saŭ fiiı noştri aĭ tuturora într'insa.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 67.

In grópa, care singur aŭ săpat, într'aceiaşı singur aŭ caḑut.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 367.

Grópa aŭ săpat şi aŭ deschis, şi au căḑut într'însă, care aŭ facut'o.

DEM. ŢICHINDEAL, p. 234.

Cine sapă grópa altuıa, întâıŭ el cade într'însa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 82.— BARONZI, 51. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 154.

* *Cine sapă grópa altuĭa, cade singur într'însa.*

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 172.

Cine altuĭ grópă va săpà, întâĭŭ el într'însa se va îngropà.

A. PANN, *Archir*, p. 9.

Cine sapă grópa altuĭa, intra el intâıŭ într'însa.

A. PANN, III, p. 156.

* *Cine sapă grópa altuĭa, sapa şi pe a luĭ.*

Cel ce sapă gróрa altuĭa, întâĭŭ el va cădea într'însă.

Cost. din Golescĭ, I, p. 46.

Care sapă gróрa altuıa, cade el într'însa.

G. Munteanu, p. 30.—Hinkscu, 71

* △ *Cine sapa gróрa altuĭa, cade el într'însa.*

I. G. Valentineanu, p. 47.—I. Ionescu, I, 133. — I. Istrătescu, *înv. c. Cobia*, J. *Dâmboviţa*.

△ *Cine sapa altuĭa grópe el cade întâĭŭ hêldêbàc acolo.*

Gr. Jipescu, *Opıncar*, p. 81.

* △ *Cine sapă grópă altuıa, singur cade într'însa.*

Károly Ács, p. 79. — S. Fl. Marian, *Orn.*, I, 177. — Dª Elena Sevastos, *Pov.* 137.—Barbu Constantinescu, II, 15.—Dª E. B. Mawr, 79. — K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv. c. Ştiubienii*, J. *Dorohoı*.

Nu săpà gróрa altuıa că caḑı tu maı întâıŭ în ea.

Laurian & Maxim, II, p. 1049-1050.

Nu sapà gróрa altuıa, sa nu caḑı întâıu în ea.

Abecedar ilustrat, p. 27.

Caḑù singur în gróрa ce şi-au sapat.

Varron, p. 66.

Cine sapă gróрa altuıa, cade el în ea.

Laurian & Maxim, II, p. 1050.

* △ *Cel ce sapă gróрa altuĭa, cade singur într'însa.*

H. D. Enescu, *inveţ. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

Cine sapă gróрa altuıa, cade maı întâıu el într'însa.

Reinsberg-Düringsfeld, I, p. 335.

*
Care sapă gгópa ti altu nâs cade nuntru. [1]

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

*
Nu fa grópa altuluı că cadzĭ singur.

D. A. Milescu, *Gopeşı, Macedonia.*

Adică cine gândeşce, şi sé silesce la reul altuĭa, pentru el pate acel rĕŭ (Golescu).

Acest proverb, atât de rĕspândit la noĭ precum se vede dupa citaţiile de maĭ sus, se trage din Biblie, unde se află în nenumĕrate locurĭ: *Cel ce altuĭa sapă grópa însuşĭ va cădea în ea* (Eccles. X, p. 8.— *A săpat grópa şi adâncit-o, dară va cădea în grópa ce a facut.* (Psalm. VIII, 15; Estera, VII, 10, Iov, IV, 8; Prov. V, 22; XXVI, 27; Psalm. IX, 15; X, 2; XXXV, 8; XCIV, 23; CXLII, 10.

*
768 **A săpà grópa cuı-va.**

Vedeà cum că-ĭ sapa grópa.

Zilot Românul, *Rev. Ist.*, p. 71.

Mircea săpându'ı din vreme grópa.

Al. Odobescu, I, p. 114.

A'ĭ întinde o cursă în care va cădé, a lucrà spre peirea luĭ.

*
769 **A dà în gropı.**

Fr. Damé, II, p. 85.

A dà (cădé) în grópă.

Laurian & Maxim, p. 1311.

*
A dà în gropĭ ḑiua mare, cu lumînarea.

*
Da în gropĭ de prost ce este.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 155.

Numaĭ nu daĭ în gropĭ de prost ce eştĭ.

I. Creangă, *Pov.*, p. 52.

A dà ḑiua la mıaza-mare în gropĭ.

Al. Odobescu, I, p. 397.

A fi prost, cu totul lipsit de minte.

„Celuĭ ce *dă ḑiua la mĭaza-mare in gropĭ* şi nu scie să îm-

[1] Care sapă grópă pentru altu, singur cade înăuntru.

parță paie la doi măgari, îi dic : Ea, al de nea Vlad, al de nea Vlăduță.« — AL. ODOBESCU.

770 **A dă din grópă în grópă.**

Voința Națională, No. 2906.

Adica dintr'un rĕŭ într'altul. »Când îi merge cui-va rĕŭ apoi dă din grópă în grópă.«

*

771 **A sarit grópa.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, p. 233.

Erà sa 'ı cânte popa
Dar a sărit grópa.

A. PANN, III, p. 141.—HINȚESCU, 150.

A dis hopa
Şi a sărit grópa,
Dar de mult erà
Să 'i cânte popa.

A. PANN, III, p. 160.—HINȚESCU, 46.

Vedi *Moş, a Sari.*

A scapà de bólă mortală.

GUNOIŬ

Vedi *Vierme.*

772 **Gunoiul de vară e piper de iérna.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 58; III, p. 72.—G. MUNTEANU, 150.—HINȚESCU, pag. 71.

Cnoju face pâra. [1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* II, 11.

Munca de vară ne dă hrană pentru iérnă. Ne învață munca şi economia.

HĂCIŬ

773 **Cât hăciul!**

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, V, 166.

Adică de loc.

— »Ințelegi tu ce-va, Măriucă ?— Ba *cât haciul...* a fi vr'o cimilitură.« — V. ALEXANDRI.

[1]) Gunoiul face pâne.

HAIS

Veḑĭ *Cea*.

774 * **A apucà haisa (aisa).**

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 12.

A se abate de la linia cuvenita.

HARBUZ

775 **A fi sănătos ca un harbuz.**

FR. DAMÉ, II, p. 99.

Se aude în Moldova cu înțelesul de : a fi gras și frumos. Veḑĭ *Pepene*.

HARBUZĂRIE

Veḑĭ *Frică*.

HĂŬ

776 **Cât hăul !**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 145. — FR. DAMÉ, II, p. 102.

* △ *Cât îĭ hăŭ și duḑăŭ !*

Da E. SEVASTOS, 228. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

Veḑĭ *Hăciu*.

Adică nicĭ-odată, cu nicĭ un chip, de loc.

„Cu muĭerea rea n'o scoțĭ în capĕt *câtu'ĭ hăul*." — N. BOGDAN.

„Dar de mama luĭ să 'țĭ ieĭ rândeaua, că *cât îĭ hău și dudău* nu te maĭ poțĭ pune cu dînsa." — Da E. SEVASTOS.

HOLDĂ

Veḑĭ *Arie, Cĭuca*.

HRÉN

Veḑĭ *Verme*.

ĬASCĂ

777 **Lovesce-mĕ lele 'n spate să 'țĭ daŭ un bulgăre de ĭască.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 159; III, 128.

* *Lovesce-mĕ lele 'n spate c'un bulgare de ĭasca.*

BARONZI, p. 85.— HINŢESCU, 89.— I. BĂNESCU, *prof*. J. *Roman*.

Lovesce-mĕ, leĭcă, c'un bulgăre de ĭasca.

I. G. VALENTINEANU, p. 25.

M'aĭ lovit c'un bulgare de ĭască.

I. G. VALENTINEANU, p. 38.

Se dice la vorbe nepotrivite, întocmaĭ ca şi : *Tronc Marico! Na 'ţi-o frântă că ţ-am dres'o*, s. c. l.

778 * **L'a lovit cu un bulgare de ıasca în spate şi se vaıta că 'l dóre în cósta.**

I. ARBORE, J. *Buzĕu*.

Se dice despre ceĭ carĭ se vaetă fară cuvînt.

779 * △ **A fi ıasca (ca ıasca).**

V. HARAM, *învĕţ. com. Griviţa*, J. *Tutova*.

A fi uscat ca ĭasca.

ION AL LUI SBIERA, *Pov.*, p. 4.

1º A fi slab la trup.

2º A fi aţos, arţagos, (V. HARAM); cum dice Francesul : *c'est de l'amadou.*

IÈRBĂ

Vedı *Copac, Fên, Frunza, Murg.*

780 * **Iérba rea nu pıere.**

V. FORESCU, *Folticeni*, J. *Suceava*.

Iérba rea nu se usuca.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 288.

Cativa iarba vred craste, şi bura malo po malo [1].

Vedĭ *Balarie, Buruıana*.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 11.

Se dice despre copiiĭ carí cresc repede.

Mauvaise herbe croit toujours vite, dice Francesul; ĭara Spaniolul : *Yerva mala no la empece la elada.* [2])

---

[1]) Iérba rea repede cresce, şi (cea) bună încetul cu încetul.
[2]) Iérba rea n'o strică îngheţul.

781 **Iérba cea réa din rădăcină de-o veĭ taià, ea ĭérbă tot va dà.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Se ḑice pentru ceĭ din fire cumpliţĭ şi rĕŭ nărăviţĭ, ce orĭ-ce le veĭ face, eĭ tot nu sĕ părăsesc de năravurile lor (GOLESCU).

782 **Cu iérba cea uscata arde si cea verde.**

ION NECULCE, *Letopisiţ. Moldovei*, II, pag. 340.

Veḑĭ *Copac, Lemn.*

Pe lânga vinovaţĭ adese-orĭ pătimesc ceĭ fară de greşélă.

»Pentru fratele Lupuluĭ (Lupul Vornicul) aŭ tras şi ceĭ-l'alţĭ pedépsă; şi s'aŭ plinit atuncea un cuvint prost ce dice: *cu iérba cea uscata arde si cea verde.*« — I. NECULCE.

*

783 **Unde nu e iérba verde nu pasc oile.**

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Omeniĭ se duc acolo unde vre-un folos iĭ aşteptă.

*

784 **A avé iérba-ferului.**

1⁰ Tóte uşile se deschid inaintea luĭ, iĭ merge tot bine, isbutesce in tóte intreprinderile sale.

2⁰ A fi tâlhar îndemânatic.

Domnul B. P. Hăşdĕu in *Etymologicum Magnum*, p. 1645 ne arata cum, în tóte provinciile române, există credinţa ca se află o plantă numită dupa locurĭ *iérba-férelor*, *ĭérba-fiarelor*, *ĭérba-feruluĭ*, s. c. l., la atingerea căriia ferul se sfarâmă in clipă, şi sĕ deschide orĭ-ce încuĭetóre.

»Iérba férelor se crede a fi o buruĭana ce sé gasesce prin alte ĭerburĭ şi cu care se póte strică sau descuiă orĭ-ce încuĭetură; este de o culóre roşie-argintie. Spre a o gasì, trebuie a îngrădi bine cuĭbul uneĭ aricióice şi a pune la gard un lacat; şi venind ea şi neputênd intrà la puĭ, va alerga şi va aduce acea iérbă, care se va găsi apoĭ la uşa ingraditureĭ.« — T. CIOBAN, *com. Frunţişenĭ*, J. *Tutova.*

D. Hăşdĕu adaogă ca fondul acestei credinţe este italic, dar la vechiĭ Romanĭ nu ariciója ci gheunóia era aceea care descoperea ĭérba-ferului, precum se vede din următorul pasagiŭ din Pliniu: *Adactos cavernis eorum (picorum) a pastore cuneos, admota quadam ab his herba, elabi creditur vulgo.* IST. NAT., X, p. 20.

Acéstă credinţă s'a pástrat întocmaĭ la Românĭ de óre-ce D. P. Ursu din Frătăuţiĭ-Vechĭ, Bucovina, a comunicat D-luĭ S. Fl. Marian că cel ce voĭesce numaĭ de cât să aĭbă ĭérba-férelor, se duce şi bate împrejurul cuĭbuluĭ ciocanitórei (ghĭonóieĭ), cuĭe de fer. Pa-

sĕrea, ca să pótă intrà în cuĭb, se duce și nu se'ntórce înapoĭ pâna ce nu află ĭérba-ferelor; ĭară după ce o află și o aduce, cum o atinge de cuĭb, cuĭele îndată pică jos, şi atuncĭ celuĭ ce-ĭ trebue ĭérba, o póte fórte lesne căpĕtà, dacă pune și ține cum-va pe ascuns un vas de desubtul cuĭbuluĭ. căcĭ ea pică dimpreună cu cuĭele.

D. M. Busuioc, in *Şezatórea,* spune că cine capĕtă ĭérba-feruluĭ face o tăietură în palmă, o pune acolo, și lipind pelea la locul eĭ cu nisce doctoriĭ, se vindecă rana și iérba rĕmâne înăuntru. Mâna în care este pusă ĭérba, lovind orĭ-ce incuĭetóre o deschide.

După credința poporuluĭ numaĭ vestițiĭ şi vitejiĭ căpitanĭ de haĭducĭ ca Bujor, Codreanu, Jianu, Tunsu, s. c. l. vor fi avut acéstă iérbă. Cu pumnul lor eĭ nu descuiaŭ lacățile, ci le sdrobĭau.

*

785 **Cresce ca iérba sum chetra.** [1])

D A. MILESCU, *Gopeș, Macedonia.*

Adică cu mare greutate.

786 **Saca iarba face a saĕ rosa.** [2])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 15.

Orĭ-ce lucru își are bunul sĕu.

*

787 **Aude iérba crescĕnd.**

AL. ODOBESCU, I, p. 397. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică aude ce nimenĭ altul nu póte audi; e fórte deștept.

Un personagiu din romanul Frances *Fortunatus, Harap-Alb* în basmele luĭ Creangă și *Țugulea* in acele a luĭ Ispirescu sunt ființe inzestrate cu un auḑ atât de desvoltat in cât aud ĭérba crescĕnd.

»Româniĭ la sat, pe cel dintre dînșiĭ care scie să fure oul de sub coțofană fără să 'ĭ bage de sémă, și carele *aude,* simte, și *ĭérba crescênd,* il numesc nasdrăvan, și-ĭ ḑic că e chĭar Vintila.« — AL. ODOBESCU.

* ●

788 **Pe ce iérba aı călcat?**

Se ḑice aceluĭa care se supĕră pe neașteptate, și fără pricină.

Inainte vreme ómeniĭ aveaŭ o incredere atât de mare în unele ĭerburĭ incât credeau că se pot vindeca, în anumite casurĭ, printr'o simplă atingere. Cutare ĭérbă rătăcea pe călĕtor; alta il innebunia s. c. l.: De unde și locuțiunea proverbială.

Latiniĭ ḑiceau de un om care se mânie fără pricina: *Tetigit la-*

[1]) Cresce ca iérba sub pétră.
[2]) Fie-ce iérbă face a sa flóre.

pidem a cane morsum [1]; şi Francesul: *Sur quelle herbe avesvous marché aujourd'hui?*

Acéstă ḑicĕtóre se aude fórte rar în gura poporuluĭ, şi pare a fi întrodusă de curînd în limbă. Locuţiunea în adevĕr Românéscă este: *a fi călcat în loc rĕŭ.*

789 *△ **Ca ĭérba de leac.**

M. Lupescu, *invĕţ. c. Broscenĭ*, J. *Suciava.*

Adică un lucru de mare preţ.

790 * **A fi ĭérbă rea.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Adică plin de năravurĭ rele, stricat.

Iérba rea din ţéră péră!
Péră duşmaniĭ din ţéra!

V. Alexandri, *Hora Unireĭ.*

791 * **Când 'mĭ-o cresce ĭérbă 'n barbă.**

Gr. Jipescu, *Opincar*, p. 36.

Adică nicĭ-odata.

I N

792 **Cine 'şĭ (î-şĭ) manâncă sĕminţa de in, ĕ-şĭ (î-şĭ) mănâncă cămasa.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 80. — A. Pann, III, 70.— Hinţescu, 174.— P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, 155.

Cine manâncă sĕmînţa de in, î-şĭ mănânca cămaşa.

Hinţescu, p. 99.

Adică cine-şĭ cheltuesce tot capitalul rĕmâne gol (Golescu). Ne invaţa a păstrà.

Latinul din evul-mediu ḑicea. *Ovum qui comedit, pullo quandoque carebit* [2], şi Picardul din Franţa: *C'est aussi vrai que d'l'écriture: Femme qu'al minge ess'crême, en bat poent d'bure* [3].

[1] A atins o pétră muşcată de un câne (turbat).
[2] Cine mănâncă oul, îĭ va lipsì odată puĭul.
[3] C'est aussi vrai que de l'écriture: femme qui mange sa crême, ne bat point de beurre.

ISLAŞ

793 *△ **A-şı trece viéţa în islaş.**

A. GOROVEÏ, *Şezatoare*, II, p. 44. — V. HARAM, *înv. c. Griviţa, J. Tutova.*

1⁰ A-şi perde vremea în zadar. — A. GOROVEÏ.
2⁰ Sĕ ḑice de ómeniï îmbuïbaţĭ. V. HARAM.

ISVOR

Veḑĭ *Apa.*

794 **Isvórele curg in sus.**

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 7.

Sĕ ḑice când tóte pe dos şi d'andăratele ne merg (GOLESCU).

«Ticălósă stare ïaste, unde cel neinvĕţat are puterea sa clevetéscă şi să birféscă, ïară acela care scie, trebue să tacă şi cu frică să asculte! Unde cel nedirept şi fără cuget să poruncéscă, ïară cel bun şi de omenie ïaste nevoit şi silit să se supună; aci are loc vorba aceea a luï Evripid, adecă: *Isvórele curg în sus.*» — D. ŢICHINDEAL, *Fab.*, p. 177.

A se vedea la cuvîntul *Gaia*, legenda privitóre la sáparea isvórelor.

JĂRATEC

Veḑĭ *Cleşte.*

795 * **Aveglete di jar acoprit.** [1]

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonıa.*

Păzesce-te de omul ascuns, tacut.

796 * **A mâncà jaratec.**

Veḑĭ *Foc.*

Adica a fi ïute. In basme caiï ceï ïuţĭ şi nasdravaní sunt hraniţĭ cu jaratec.

JIR

Veḑ *Porc*

LAC

Veḑĭ *Apa, Brósca, Drac, Peşce*

797 **Lacurı sa fie, brósce multe.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.

---

[1]) Păzesce-te de jăratec (ul) acoperıt.

*Lac să fie, brósce multe.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 132 A 160; II, 86; III, 129.—Heliad-Rădulescu, *Mouv. de* 1848, p. 135.

*Lac să fie, brósce s'adună.

Hintescu, p. 86.

Lac de ar fi, brósce sunt destule.

I. Creangă, *Pov.* p. 186.

Sĕ dice pentru cele ce sé găsesc maĭ cu anevoĭe (Golescu).

«Se vede lucru că nicĭ tu nu eştĭ de împĕrat, nicĭ împĕrăţia pentru tine; şi decât să încurcĭ numaĭ aşa lumea, maĭ bine să şedĭ departe cum dicĭ, căcĭ, mila Domnuluĭ, *lac de ar fi, brósce sunt destule.*» — I. Creangă.

798 Unde e lac s'aduna brósce.

G. Munteanu, p. 60.

Unde e lac acolo sunt şi brósce.

Reinsberg-Düringsfeld, I, p. 383.

Vedĭ *Brósca.*

Arata neaparata împreunare saŭ ființa a doue lucrurĭ. *Quand il y a du crotin il y a du lapin,* dice Francesul.

799 *Din lac în puţ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 88.

**A sarit din lac în puţ.*

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 4.— Em. Popescu, *inv. c. Ciocăneştı-Mărgineni, J. Ialomiţa.*—Al. Dumitrescu, pag. 122.

Sare din lac în puţ.

A. Pann, III, p. 105. — Hinţescu, 168. — Da E. B. Mawr, 65.

A cădé din lac în puţ.

Laurian & Maxim, I, p. 857.—Fr. Damé, II, p. 255.

**A dà din lac în puţ.*

Gr. Jipescu, *Opincar*, p. 85.

Sĕ dice când dintr'o primejdie maĭ mica cădem într'alta maĭ mare (p. 88); sĕ dice pentru ceĭ ce, vrênd să scape d'o mică supĕrare, cad în maĭ marĭ necazurĭ (p. 4). — (Golescu).

Francesul ḑice : *A peine s'est-il tiré du bourbier qu'il est tombé dans le fossé.*

800 ***Mě duc să mě 'nnec,**
Unde-o fi lacul maĭ sec.

A. PANN, II, p. 107 — I. ARBORE, J. *Buzěŭ*.

Mě duc, maica, sŏ mě 'nnec,
Unde e lacul maĭ sec.

BARONZI, p. 50. — HINŢESCU, 51.

Sě ḑice în bătae de joc acelora carĭ se daŭ, fără cuvînt, drept ómenĭ desnădejduiţĭ.

LĂMÂIE

801 **Unii gusta din lămâie şi altora li se stripezesc dinţii.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

Veḑĭ *Parinţi*.

Sě ḑice când nu putem dobândi ceea-ce ne place (GOLESCU).

802 **Lamâia după ce o storci, cója o lepeḑi jos.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adica pě bĭetul bărbatul, după ce muĭerea ěl děspóĭe dě tot, apoĭ ěĭ dă cu piciorul în cur (GOLESCU).

803 **Să nu storci lamâĭe în nasu cui-va, ca şi ţie apoi (ţi) se stórce.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1290.

Ce facĭ altuĭa, ţi se va face şi ţie la rîndul těŭ.

804 **A stórce cui-va lamâia în nas.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 365

Veḑĭ *Cépa*.

A'l înfruntă rěŭ.

LAUR

805 ***A fi mâncat laur.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 349; *Rev. Ist.* I, p. 454.—FR. DAMÉ, II, 265.

Veḑĭ *Cépa-Cióreĭ, Matrăgună*.

Adică a aĭurà, a fi nebun.

„Sosi până la un puţ, şi dacă o chemă puţul ea îĭ rěspunse şi

luĭ : — Da ce! *am mâncat laur*, ca să mě ostenesc eŭ cu tine până să te sleesc.« — P. Ispirescu.

LEMN

Veḑĭ *a Dormi, Fluer, Frig, Padure,* Cap. XVII c. *Vreme.*

806 * △ Lemnul strîmb, focul ĕl îndreptéză.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 40. — V. Haram, *inv. c. Griviţa, J. Tutova.*

Adică pe ceĭ îndărătnicĭ cu rěul ĕĭ invețĭ minte (Golescu). Adică pe ceĭ rĕĭ, pedésa iĭ îndreptéză.

807 Dintr'un lemn ese şî cruce şî măciucă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 89. — Fr. Damé, I, p. 273, 288.

* *Dintr'un lemn facĭ şi cruce şi lopată.*

Baronzi, p. 53.— Hinţescu, 89.

Adică dintr'un om bun ese şî bunĭ copiĭ şî rĕĭ (Golescu).

După crescerea saŭ învĕțătura pe care o daĭ unuĭ copil, poțĭ face dintr'insul un invĕțat saŭ un nesciutor de carte, un om de trébă saŭ un netrebnic; il poțĭ ridică la treptele cele maĭ inalte ale societațeĭ saŭ scóborî între ceĭ de rînd.

808 Orı-ce lemn î-şı are vĭermele sĕŭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 9.

Adica orĭ-ce om cu necazul sĕŭ (Golescu).

809 Pĕ unde tăıam lemne, acum adunam surcele.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 56.

Si ḑice pentru ceĭ ce scapătă dintr'o mare stare (Golescu).

810 Tu unde adunı surcele eu am taıat lemne.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 154. — Hinţescu, p. 182.

veḑĭ *Surcea.*

Arată bogăția trecutuluĭ și sărăcia vremurilor de faţă.

811 De unde taı lemne, alţiĭ de mult aŭ adunat surcele.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, 160.

Se ḑice, în bătaie de joc, celor lăudăroşĭ.

812 * △ **Pe lângă lemnul uscat arde şi cel verde.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 23; I. 79.— Hinţescu, 89.—B. Constantinescu, II, 15.— H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoï*. —Galin-Nădejde, *Cart. Cit.*

Pe lângă lemnele uscate ard şi cele verdı.

Baronzi, p. 51.

Pe niñgă lemnul uscat arde şi açel verde.

G. Weigand, *Die Aromunen*, II, p. 278.

* *Pi ningă lemnul uscat ardi şi açel verdi* [1].

N. St. *Nijopole, Macedonia.*

* *Pi ninga lemnu uscat arde ş'verdele* [2].

D. A. Milescu. *Gopeşi, Macedonia.*

Vedĭ *Copac, Foc, Verde.*

Adică pĕ lângă ceĭ nebunĭ patimesc şi ceĭ bunĭ.

813 **Vedı ce lemn el încaldeşce şi feresce-te da el, sa nu te arda.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 103.

Adică bagă de séma cine el ocroteşce, cine ĕl apară (Golescu).

814 **Lemnul care se indoesce e maı bun de cât cel care se rupe.**

I. G. Valentineanu, p. 43.

Ne învaţă a ne plecà întımplarilor.

815 * **Cu un lemn foc nu s'façe.**

D. A. Milescu, *Gopeşı Macedonia.*

* *Cu un lemn nu i face foclu* [3].

D. Dan, *Nevesca* & *Molovişte Macedonia.*

Vedĭ *Tacĭune.*

Se dice despre ceĭ săracĭ.

[1]) Pe lângă lemnul uscat arde şi cel verde.
[2]) Idem.
[3]) Cu un lemn nu se fac foc.

816 *S'duse lemn ș'irne fultutire [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

Se ḑice despre aceĭ carĭ se întorc de la învĕțătură tot proștĭ, precum s'aŭ și dus.

817 Bura laĕmna face bur foc [2]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 7.

Numaĭ lucrul bun ne póte aduce slujbe bune.

818 Tote lămnele nu scu za foc [3]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 15.

Ómeniĭ de valóre nu se întrebuintéză la slujbele cele próste.

819 *A fi lemn de tufa

A nu fi bun de nimic.

820 *A remâne lemn.

A remâne încremenit.

821 *A fi lemn.

Adică bét.

LIMAN

Veḑĭ *Mană*.

822 *A eși la liman.

A. PANN, I, p. 152.

Adica a scăpă dintr'o primejdie, a dobândi o stare socială maĭ bună.

»Dă din mânĭ dacă vreĭ să eșĭ la liman.« — A. PANN.

LINTE

Veḑĭ Cap. VII *Linte*.

823 Cât o linte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 128.

Adică fórte mic.

[1]) S'a dus lemn și s'a întors proptea.
[2]) Bunele lemne fac bun foc.
[3]) Tóte lemnele nu sunt pentru foc.

824 ***Frige-linte.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 383.— V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, V, 164.

Se ḑice despre omul sgârcit.

LIVADĂ

Veḑĭ *Mare.*

825 ***Livade fară di schini nu s'façe**[1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

**Livade fără schin nu s' façe*[2]).

D. DAN, *Nevesca & Moloviște, Macedonia.*

Orĭ-ce bun ĭ-şĭ are şi rěul sěu; bine fără de rěŭ nu se póte află în lume.

826 ***Se marită livada cu casa.**

M. CANIAN, *Iaşi.*

Se ḑice când duoĭ tinerĭ nu se ieŭ din dragoste ci pentru avere; se aude în Moldova.

LOBODĂ

Veḑĭ *Voda.*

LOC

827 ***A mâncà locul pe cine-va.**

D. ŢICHINDEAL, p. 148.

A fi neaştimpěrat, a nu şedé liniştit la un loc.

»Insă nebunul şórece ne-putênd şedé în pace gândea că *'l mânca locu*, caută, fuge înapoĭ. . . . . . « — DIM. ŢICHINDEAL.

828 ***Locul laiŭ şi gărnul alb**[3]).

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Adese-orĭ din părinţĭ rěĭ se nasc copiĭ bunĭ.

[1]) Livadă fără de spinĭ nu se face.
[2]) Livadă fară spin nu se face.
[3]) Locul alb şi grâul alb.

LUT

Vedĭ *Olar*.

829 * **E lut și lut.**

Sunt între ómenĭ naturĭ deosebite, unele maĭ bune ĭar altele maĭ rele. Orĭ-ce lut nu se întrebuințéză de olar pentru meseria lor.

MAC

830 **Cât un fir de mac.**

Șezatóre, I, p. 57.

Adica fórte mic.

MĂGURĂ

831 **Magura cea gurguıată.**
N'o dobóra vînt vr'o dată;
Dar șóreciĭ o scobesc;
Pe dedesubt, ș'o găuresc.

A. Pann, II, p. 51.—Hințescu, 97,

Ceĭ micĭ, cu timpul și fiind unițĭ, pot doborî pe ceĭ maĭ marĭ. Anton Pann aplică acest proverb slugilor și stăpânilor.

MAL

832 **Ca să eșı la mal în tóte, 'țı trebuıe limbă de aur or pungă de aur.**

Gr. Jipescu, *Opincar*, p. 56.

Arată puterea cuvîntuluĭ și a banuluĭ.

833 * **L'a scos apa la mal.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

A scapat de primejdie, de sarăcie.

834 * **A se bate ca apa de malurı.**

S. Mihăilescu, *Șezătóre*, II, p. 72.

Adică a nu primi ajutor de la nimene.

835 * **A se înnecà tocmai la mal.**

Laurian & Maxim, I, p. 372. — P. Ispirescu, *Leg.*, 59.—Fr. Damé, II, p. 198.

Vedĭ *Țigan*.

A scrinti lucrul drept la sfîrșit.

„Sta, sta s'o dobóre cu totul întristarea; cum se póte să se lase ea *să se înnece tocmaĭ la mal.*“ — P. ISPIRESCU.

*

836 **A dà pre cine-va de mal.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 223. — N. POPESCU, *Calend.*, 1881, 25.—FR. DAMÉ, III, p. 11.

Veḑĭ *Óie.*

Adica a 'l invinge, a 'l pĭerde, a 'l dobori, a 'l afundà.

MĂLAIŬ

Veḑĭ Cap. VII *Mălaiu, Pasere, Vrabie.*

MĂLURĂ

Veḑĭ *Grâu.*

837 **Malură din grâu.**
S'alegere la rîŭ.

A. PANN, II, p. 28.—G. MUNTEANU, p. 150. — HINȚESCU, 98.

Cel bun și cel rĕŭ la tréba se cunosc.

838 **Malură în gradina ta nici cum sa semeni.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 108.

Adică cele próste și vatemătóre in casa ta sa nu bagĭ, și maĭ ales intrigĭ și zizanii (GOLESCU).

MĂRĂCINE

Veḑĭ *Foc, Ghiocei.*

839 **Dintr'un maracine ese un trandafir, și adesea dintr'un trandafir, ese un mărăcine.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 162.

Veḑĭ *Rasur, Trandafir.*

Din parințĭ proștĭ, rĕĭ saŭ de rînd se nasc adese-orĭ copiĭ deștepțĭ, bunĭ saŭ cu totul deosebițĭ și vice-versa.

840 **Maĭ mulțĭ maracinĭ dĕ cât trandafirĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.

Adică maĭ mulțĭ rĕĭ dĕ cât bunĭ (GOLESCU).

841 **Nicĭ mărăcinele strugurĭ scóte; nicĭ scaietele smochine.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 49.

Adica ceĭ rĕĭ și cumplițĭ bunatațĭ nu fac (GOLESCU).

842 **Când maracinii së sapa și pomii së lëpada, ce rod mai aștepți dë la gradina ta.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 105.

Adică când ceĭ bunĭ së dëpărtéză și ceĭ rĕĭ së imbrățișéză, ce dreptate maĭ așteptĭ in stăpânirea ta? (Golescu).

843 **Marăcinele, și rodul lui ca el.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 46.

Adica din rĕŭ, rĕŭ și din prost, prost (Golescu).

844 **Cine s'atinge de mărăcini, nevatëmat nu scapă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 82.

Adica dë cele rele (Golescu).

845 **Cu un măracine numai nu poți îngradi.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 30.

Adică cu nimic, nimic facĭ (Golescu).

MARE

Vedĭ *Dare, Garla, Intrebare, Riŭ, Vint.*

846 **Tóte apele în mare së varsă, și marea nici cum së umple.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 69.

Tóte apele în mare së varsă, și marea nu se mai umple.

Hințescu, p. 5.

Vedĭ *Apa, Riu.*

Së dice pentru ceĭ ce n'aŭ sat (Golescu). Acest proverb se află in Biblie : *Tóte rîurile curg în mare, și marea nu se maĭ umple.* Ecclës, I, 7; Iov. XXXVIII, 10; LXIII, 104; VIII, 9.

847 **Marea-e plina de talazuri,**
Și lumea cu feluri de necazuri.

A. Pann, I, p. 145.—Hințescu, 101.

Despre nenorociri și necazurĭ de carĭ nu póte nimenĭ scăpă.

848 **Cu cât mai mult te dëpărtezi spre mare dë țërmurile lor, cu atât te cufundi în primejdie de viéță.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 29.

Së dice pentru ceĭ ce së depărtéză dë Dumnedeire spre nelegĭuirĭ, cum și dë ocrotitorul și apĕratorul lor (Golescu).

849 **Şi marea tare urla, când de vînturı sĕ bate.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 98.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce tare strigă la dĕsnadejduirĭ dĕ marĭ supĕrărĭ (GOLESCU).

850 ●**Cât dĕ buna şi frumósa marea noue ni s'arata când vîntul nu o bate, atâta de grozava când vîntul o bate.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Arata grozăvia celor marĭ când óre-cine ĕĭ supĕră (GOLESCU).

851 **Când eştı în lucıul marii si tuna,**
Anevoıe o sa scapı de furtuna.

A. PANN, I, p. 145.— HINŢESCU, 92.

Sunt semne sigure carĭ ne prevestesc tulburările viitóre.

852 ***Numaı cu un gainaţ de cıóra marea nu sĕ spurca.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 153; III, 124.—S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 38. — H. D. ENESCU, *învețĕt. c. Zamostea*, Jud. *Dorohoı.*

Cu un gunoıaş nu se spurca marea.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 162.

Adică o singura mincĭună, ce rostesce cine-va, nu póte seduce pre nime (S. FL. MARIAN). O singură greşélă nu póte pătà cinstea uneĭ viețĭ întregĭ; vițĭurile sau crimele unuĭa nu pot necinsti întréga bréslă din care face parte.

853 **Hvale mara, ali ţire te la pemint.** [1]

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 9.

Ne învață a ne feri de primejdiile mariĭ.

854 ***Când va s'façe marea livade** [2]).

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

Adica nicĭ-odata.

855 ***A cercà (încercà) marea cu degetul.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 260. — FR. DAMÉ, I, 220 & 345; III, 24.

---

[1]) Laudă marea, dar ţ'ne-te pe uscat.
[2]) Când se va face marea livadă.

Incércă marea cu degetul.

HINŢESCU, p. 101.

A încerca în zadar lucrurî peste putinţa.

«Bine, bine! *cercaţı voı marea cu degetul* dar ea! să vedem cum î-ţî da de fund? Vĕ vor eşi ele tóte aceste pe nas.» — I. CREANGĂ.

*
856 Nu încercă marea cu degetul.

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoı.*

Ne învaţă a nu încercă cele peste putinţă.

*
857 Marea cu sarea [1]).

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.—P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 83.—BENGESCU, *Conv. Lit.*, XI, 69; XII, 132.

Sara cu mara.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 64.

Sarea şi marea.

AL. ODOBESCU, III, p. 21.

Vedĭ *Cer.*

Sĕ dice însemnând mulţime dĕ ómenĭ, dĕ mulerĭ, o mare adunare (GOLESCU).

Insoţisem pe tată-meu la băile de la Balta-Albă unde se adunase în acel an *sarea şi marea.*» — AL. ODOBESCU.

*
858 Fagăduesce marea cu sarea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 73; *Asem.* 187. — LAURIAN & MAXIM, I, 240.— FR. DAMÉ, III, p. 19.

Iı făgăduesce marea cu sarea, şi 'ı da ce nu curge pe apa.

A. PANN, III, p. 78.—B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, 1266.

* △ *Făgadueşce marea cu sarea şi Oltul cu totul.*

GH. JIPESCU, *Rĕur. Oraş.*, 265. — *Ziarul » Voinţa Prahoveı«*, Septembre 1894. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 380.— I. BĂNESCU, *profeser* Jud. *Roman.*

---

[1]) Golescu dă acesteĭ dicĕtorĭ înţelesul arătat la No. 858; l'am trecut însă şi la No. 857 de óre-ce se întrebuinţéză adese-orı cu acest din urmă înţeles.

Marea cu sarea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.

Vedĭ *Cer.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce făgaduesc piste putinṭa lor (p. 73); sĕ ḑice când făgăduesce óre-cine şi ceea-ce n'are (p. 43). — (GOLESCU).

Sallustiu ḑice despre Catilina: *Maria montesque polliceri coepit* [1]).

*

859 Peste noue marı si nouĕ ţĕrı.

FR. DAMÉ, III, p. 24.

Peste nouĕ mărĭ, peste nouĕ ţĕrĭ şi peste nouĕ ape marĭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 207 & 208.

Peste nouĕ mărı, peste nouĕ ţĕrı.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 55.

Peste şépte mărı şi şépte ţĕrı.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 240.— AL. ODOBESCU, III, 147.

Acéstă locuţiune, luata din basme, arată o mare depărtare.

„Némul scriitorilor, nu numaĭ că-şĭ apără morţiş tóte ale sale, dar încă duce şi grija autorilor de *peste şépte ţerĭ şi şépte marĭ.*“ — AL. ODOBESCU.

*

860 Ca o picatura de apă în mare.

Arata mica însemnatate a unuĭ lucru.

861 Ca p'o mare fara vînt.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 18.

Adică în linişte, fără primejdie.

MĂRGĂRITAR

Vedĭ *Găina, Porc.*

862 Mărgaritarul stă în fundul mării şi mortăcıunea plutesce pe d'asupra apeı.

A. PANN, II, 81. — HINŢESCU, 101.

In tot-d'a-una meritul se ascunde şi trebue căutat, pe când cel prost se rĕsfaţă cu obrăznicie pretutindinea.

---

[1]) Incepù a făgădui marea şi munţiĭ.

*
863 Inşira-te margarite.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 68. — I. C. Fundescu, 56 & 60. — Fr. Damé, II, pag. 204.

*
Vorbesce ne-isprăvite.
La 'nşiră-te mărgărite.

A. Pann, I, p. 9.— Baronzi, 57.— Hinţescu, 206.

Vedĭ *a Vorbi*.

Se ḑice de cei vorbăreţĭ carĭ nu se maĭ opresc când încep a povesti óre-ce.

Origina acesteĭ ḑicĕtorĭ se trage din basmul : *Inşira-te margaritarĭ*.

»Atuncĭ băĭatul începŭ :

— A fost odată treĭ fete carĭ munceau în cănepisce, *înşir'te margăritarĭ;* şi trecênd p'acolo un fecior de boer mare, *înşir'te mărgăritarĭ.*

Fata cea mare ḑise: De m'ar lua pe mine de soţie, fecĭorul ĕla de boer, eu i-aş îmbrăca curtea cu un fus. *Inşir'te margăritarĭ.*

Fata cea mijlocie ḑise : de m'ar lua pe mine de soţie, fecĭorul ĕla de boer ce trece p'aci, eŭ i-aş sătura curtea cu o pită. *Inşir'te mărgaritarĭ....*» — P. Ispirescu.

MĂRGEA

Vedĭ *Fata*.

MATCĂ

Vedĭ *Apa*.

MĂTRĂGUNĂ

*
864 Par 'ca i-a dat cine-va matraguna.

A. Pann, III, p. 52.—Hinţescu, 102.

Vedĭ *Cépa-ciori, Laur*.

Adică : pare ca e nebun. Anton Pann întrebuinţéza acésta locuţiune cu înţelesul de : pare că îĭ e frică.

MAZĔRE

865 E bun de pus în mazĕre.

S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 397.

Vedĭ *Cânepa*.

Acéstă ḑicală, din Bucovina, se întrebuinţéză cu acelaş înţeles şi are aceeaşĭ origină ca şi: *e bun de pus în cânepă.*

866 * △ **Ca mazerea lângă drum, câţi trec toţi o smulg.**

M. Lupescu, *inv. c. Brosceni*, J. *Suciava*.—S. Mihailescu, *Şezatórea*, II, p. 75.

Adica rĕu de tot. Se dă ca rĕspuns acelora carĭ ne intrébă cum o ducem.

867 * △ **Ca mazarea de harac.**

Se dice de cele carĭ sunt nedespărţite. — Vedĭ *Bólă*.

M E I Ŭ

Vedĭ *Vrabie*.

868 **Meiul în ţéra de jos, si merele în ţéra de sus nu au cójă.**

D. Cantemir, *Descr. Mold.*, p. 27.

„Meĭul de nu va vedea cine-va insu-şĭ, cu greu va crede, căcĭ aseminea 'şĭ da seminţa sa cu treĭ sute de părţĭ maĭ mult de cât semĕnatura . . . . . Meĭul cresce fórte frumos in ţéra de jos de unde 'şĭ-aŭ aĭ noştri proverbul : *Meĭul in ţéra de jos, şi merele în ţéra de sus nu au cója*. — Dim. Cantemir.

Până şi în dilele nóstre pómele din Moldova de sus, şi maĭ ales cele din judeţul Sucĭava, sunt vestite.

869 **Daca rasipesci (risipesci) meiul anevoie il aduni.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 133; II, 87. — Hinţescu, 102.

Nu rasipì meiul c'anevoĭe se aduna.

A. Pann, III, p. 72.

Ne invaţa economia.

870 * **Cât ai dice meiu.**

P. Ispirescu, *Leg.*, 75, 131 \ 163.

Adică într'o clipă, într'un scurt interval de timp.

871 * **Gol meiŭ.**

Fr. Damé, III, p. 36.

Vedĭ *Nap*.

Adică sărac lipit pămintuluĭ.

MĚR

Veḑĭ *Flóre*, Cap. VII *Měr*, *Ou*, *Nevoĭe*.

872 **Měrul cel frumos îl manâncă porciĭ.**

Da E. SLVASTOS, p. 166.

Veḑĭ *Pară*, *Pómă*.

Se ḑice când ceĭ proştĭ dobândesc cele maĭ bune; şi când se da o povaţa bună aceluĭa care nu scie sa o preţuĭasca.

*

873 **Din afara měr frumos**
Şi 'n launtru gaunos.

A. PANN, p. II, 110. — HINŢESCU, 63. — FR. DAMÉ, II, 59.

Pe d'asupra frumos,
Şi 'nauntru gaunos.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 104.

Pě din afară frumósă,
Şi 'n launtru găunósa.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 58.

Měr frumos ş' în launtru gaunos.

IORDACHE GOLESCU, *Mss.* II, *Asem* p. 193.

Veḑĭ *Copac*, *Smalţuit*.

Sě ḑice pentru ceĭ ce la vedere s'arata de ispravă, ĭar pě din launtru scârnavĭ şi cumplițĭ, ca făţarniciĭ (GOLESCU).

In Evul-Mediu se ḑicea: *Res modo formosae foris, intus erunt maculosae* [1]. Francesul spune: *Souvent la plus belle pomme est véreuse.*

874 **Merele frumóse,**
Adesea 's verměnóse.

HINŢESCU, p. 103.

Acelaş înţeles ca proverbul 873.

*

875 **Merele se strică unul de la altul.**

△ *

Pe lângă un měr putred sě strica şi cel bun.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106. — ODOBESCU-SLAVICĬ, *Cart. Cet.*—H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

---

[1]) Lucrurile chĭar frumóse pe din afară, vor fi stricate pe d'năuntru.

Un mĕr putred strica şi pe cele bune.

I. G. Valentineanu, p. 29.

Un mĕr stricat strică şi pe cele-l-a'te.

Reinsberg-Düringsfeld, I, p. 178.

* *Un mĕr putrid asparze pi alante* [1].

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Contractul unuĭ om stricat, strică şi pe tovarăşiĭ luı.

876 **Merele putrede strică pe cele bune, fară ca vre-o data cele bune să póta drege pe cele stricate.**

Hinţescu, p. 103.

Urmăm maĭ de grabă pildele rele de cât pe cele bune; inriurirea celuĭ rĕu narăvit covirşesce pe aceea a omuluĭ bun.

876[b] **Mĕrul nu cade departe de pom.**

Fr. Damé, III, p. 243.

Despre copiĭ şi parinţĭ.

877 **Trece mere, trece pere, vine apa la mesura.**

Io d. Golescu, *Mss.*, II, 71.

Adica orı-ce, cu vreme, vine la rinduĭala sa, invĕţându-ne c nu trebue să ne dĕsnădĕjduim (Golescu).

878 **Mĕrul de aur la cea maı frumósa.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 108.

Adica cele maĭ cinstite la cel ce i se cuvine, la cel maĭ destoĭnic (Golescu).

Alusie la judecata luĭ Paris, între ḑeiţele Junone, Minerva şi Venus. Veḑĭ in Basmele D-luĭ L. Şăĭneanu, nota 7 de la pag. 969.

879 **Sunt de unde n'are merul cóje si cirésa simbure.**

A. Pann, III, p. 69.

Se ḑice de omul lacom la mâncare.

880 * **Mer, róta, ghem.**

I. Arbore, *J. Buzĕu.*

Rĕspunsul ce se dá aceluĭ care grăĭesce cuvinte próste şi nepotrivite.

Origina acesteĭ zicĕtorĭ este următórea :

---

[1]) Un mér putred strică pe cele-l-alte.

A vrut unul odată se însóre pe frate-sĕŭ. Acest din urmă, cam prost de fel, pe unde intrà. nu scápà din gură de cât cuvinte nepotrivite, carĭ rușinaŭ pe tovarașul luĭ.

— Nu poţĭ ḑice și tu vorbe maĭ rotunde, maĭ cĭoplite, îĭ spune frate-sĕu înfruntându'l pentru neghĭobia luĭ.

S'a gândit prostul că vorbe maĭ rotunde de cât *mer*, *rótа șighem* nicĭ că maĭ sunt altele, și de atuncĭ pe unde s'a maĭ dus în peţit, la orĭ-ce întrebare rĕspundea printr'unul din aceste cuvinte.

881 * **Merlu sum mer cade**[1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Veḑĭ *Para, Poma.*

Copiĭ sémĕna părinţilor.

882 △ * **A fi ca mĕrul lângă drum.**

Poesiĭ Poporale.

Veḑĭ *Mazere.*

Adică ne-apĕrat în contra trĕcĕtorilor, și prin urmare nenorocit, într'o stare próstа.

Intr'o poesie poporala culésă în c. Dolhasca, J. Sucĭava de T. C. Ionescu gasim :

Voĭnicelul fară cal
E ca pescele pe mal,
Si *ca mĕrul lânga drum*,
N'are pace nicĭ de cum.

883 **Mere padureţe.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 139.

* △ *A se saturà de. . . . ca de mere padureţe.*

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 38. — TITORĬAN, *prof. Basarabia.*

Adică lucru prost și displacut tot-d'o-dată.

„De ar veni vara, sa se maĭ jóce (copiiĭ) și pe afară, că *m'am saturat de eĭ ca de mere padureţe.*“ — (I. CREANGĂ.)

884 * **A se saturà de . . . . ca de mere acre.**

V. ALEXANDRI.

Acelaş înţeles ca proverbul 883.

885 * **Tranca-fléncа mere acre (acri).**

BARONZI, p. 86. — HINŢESCU, 102.
I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

[1]) Mĕrul sub mĕr cad .

Tranca-flénca.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*. p. 251.

Adică indrugă verdĭ și uscate, spune vrute și nevrute.

*

886 **Par 'ca i-a stors mere acre în c.... r.**

I. BĂNESCU, *prof*. J. *Roman*.

Vedĭ *Cépa, Lamâie.*

Se dice de aceĭ carĭ sunt morocănoșĭ de felul lor și fără pricină.

*

887 **A bate mer.**

A pisà ca merul.

A. PANN, I, 24. — G. DEM. TEODORESCU, *Poes., Pop.* p. 274.

Batut, facut mĕr.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I. p. 451.

Sa 'l pisez, sa ți 'l fac mĕr.

A. PANN, I, p. 113.

A bate rĕu.

Ardĕ'l focul barbat
Cum mĕ bate turbat!
Mĕ piséză ca mĕr
Sĭ mĕ smulge de pĕr!

Poesiĭ Poporale.

Francesul dice : *Battre comme blé vert*, care se apropie atât de Românescul, *a snopi*.

*

888 **E un mĕr copt.**

Se dice de un flacău chipeș.

MICȘUNEA

889 **Micșuneaua cât dĕ frumósa, dar până 'n vara nu ține.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 44.

Arată grabnica trecere a frumusețiĭ (GOLESCU).

MIEZ

890 **A pipai miezul cuĭ-va.**

A. PANN, ap. FR. DAMÉ, III, p. 45.

Vedĭ *Nuca.*

Adică a aflà adevĕrata luĭ valóre.

MIGDALĂ

Vedĭ *Nucă.*

MÎZGĂ

Vedĭ *Pluta.*

MLĂDIŢĂ

891 * △ **Mlădiţa de tîneră se póte îndreptà.**

COSTACEA, *profesor Galaţi*, Jud. *Covurluiu.*

Vedĭ *Copac, Pom.*

Numai cât e omul tinĕr ĕl poţí desbarà de naravurile rele.

MUGUR

Vedĭ *Capra.*

892 **A fi ca mugurul brumat.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III. 378.— FR. DAMÉ, III, p. 71.

A fi ca mugurul brumat în raza sóreluĭ.

I. SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, IX, 121.

Adică a fi trist, posomorit, ofilit.

MUNTE

Vedĭ *a Intrebà, a Strigà, a Tăcé, Vînt.*

893 **Munte cu munte nu se întîlnesce,**
Dar om cu om când nici nu gândesce (când nicĭ gândesce).

A. PANN, *Archir*, p. 12.— AL. DUMITRESCU, 135.

* *Munte cu munte se întîlnesce, dar încă om cu om.*

LAZĂR SĂINEANU, *Semas*, p. 374.

* *Munte cu munte nu se 'ntîlnesce, dar om cu om se 'ntîlnesce.*

P. ISPIRESCU, ap. GASTER, II, pag. 376.—HINŢESCU, 114.— I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, VII.

Dél cu dél se ajunge dar înca om cu om.

A. PANN, II, 80.—I. CREANGĂ, *Pov.* p. 192 ‹ 213.

* *Doar munte cu munte nu s'ajunge.*

* *Munte cu munte şi se întîlnesce, dar om cu om.*

At. Petrescu, *Curtea-de-Argeş, J. Argeş.*

Munte cu munte nu se întîlnesce.

I. G. Valentineanu, p. 36.

Munte cu munte nu se întîlnesce, dar om cu om da.

I. G. Valentineanu, p. 47.

Numai munte cu munte nu se întîlnesce, dar ómeniĭ tot-d'a-una.

Reinsberg-Düringsfeld, I, p. 90.

Codru stau (fermi) en loc, ómiri se contresc [1].

F. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 11.

* *Munte cu munte nu s'aduna, ma omlu tot na va si s'va* [2].

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Arată mirarea nóstra când intâlnim un om pe neaşteptate; se dice şi ca ameninţare.

«Ţine minte ce-ţĭ spun eu, că póte sa ne maĭ întîlnim la vr'un capĕt de lume; căcĭ *dél cu dél se ajunge dar înca om cu om,*» — I. Creangă.

Jean de Pont Saint-Alais, un cocoşat vestit din secolul XVI, spuse odatĭ unuĭ cardinal, cocoşat ca şi dînsul, lângă care se pusese într'o o adunare şi care 'şĭ arăta nemulţumirea de al avea ca vecin: Monseigneur, nous sommes a deux de jeu, et en position de prouver que *deux montagnes aussi bien que deux hommes peuvent se rencontrer,* en dépit du proverbe qui soutient le contraire.»

Latiniĭ diceau: *Occurrunt homines, nequeunt occurrere montes* [3].

894 **Fata munţii si nascura un sórece.**

D. Cantemir, *Ist. Ierogl.*, p. 187.

[1]) Munţiĭ staŭ (nemişcaţ) în loc, ómeniĭ se întîlnesc. — A se observa ca cuvîntul *codru* are la istrieni vechiul înţeles pe care 'l avea odinióră şi la noĭ.
[2]) Munte cu munte nu s'adună, dar om cu om încă o să se vadă.
[3]) Ómeniĭ se întîlnesc, munţiĭ nu se pot întîlni.

● *Mari dureri dĕ facere pĕ munte apucă şî greŭ gemea că nu putea să nască, d'odata şî născù, şî când născù işi din el un şórece şî acela orb.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 44.

* △ *S'a scremut muntele şi a născut un şórece.*

BARONZI, 55.— GASTER, II, 165.— HINŢESCU, 114.— Dª E. B. MAWR, 8. TITORIAN, *profesor, Basarabia.*— V. HARAM, *inv. c. Griviţa, J. Tutova.*—

Se screm munţiĭ ca să nască şórici.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 361.

Se screme muntele sa nasca un şórice.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1104.

Se screme muntele ca să nască un şórece.

I. G. VALENTINEANU, p. 36.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce mult sĕ socotesc sa facá óre-ce, şi când savirşesc, ı'ac nimic (GOLESCU).

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus, [1]) ḑice Horaţiu.

*

895 **Casi munte şi scie greaţa lui** [2]).

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Orĭ-cine scie sarcinele sale.

*

896 **A se face munte şi punte.**

A. PANN, I, p. 49; II, 86.—ALEXANDRI, *Teatru,* 217.

Veḑĭ *Luntre.*

Adica a face tot ce ne stă in putinţa pentru a atinge ţinta dorită.

A se vedé la cuvintele *Pămînt, Ariciu* şi *Albina,* diferite credinţĭ ale poporuluĭ privitóre la facerea văilor şi a munţilor. Reproducem o variantă a legendeĭ dată la c. *Ariciu,* culésă de D. T. Balăşel in comuna Bogdănescĭ, din judeţul Vâlcea.

CUM S'AŬ FĂCUT MUNŢIĬ.

După ce a urzit Dumneḑeu pămîntu, i-a rĕmas o ţirişoră de pămint şi nu sciă ce să maĭ facă cu el, nu sciă unde să 'l maĭ pue. AtuncI Dumneḑeu a trimis pĕ albină la ariciu să 'l întrebe, să vaḑă nu l'o tăia pĕ el capu, ce să facă cu pămîntu ăl d'ĕĭ maĭ rĕmasese.

[1]) Munţĭ sunt însărcinaţĭ, şi, lucru de rîs, se nasce un şórece.
[2]) Fie-ce munte î-şĭ scie grĕutatea luĭ.

Albina s'a dus şi l'a găsit într'un bordeiu şi l'a intrebat; da ariciŭ a ḑis că nicĭ el nu scie. Da albina ĕl scia că este şiret, şi în loc să plece, s'a pus pĕ coşul bordeiuluĭ să vaḑă nu cum-va o maĭ ḑice ce-va ariciu.

Când a socotit ariciŭ că albina s'a dus dĕparte, a început a vorbi singur.

— Ce om şi Dumneḑeŭ ăsta! El maĭ puternic de cât mine, şi mĕ întrébă tot el pĕ mine, un pĕcătos, ce să facă cu pămîntu ăl dă i-a rĕmas; par'că el nu scie să facă şi el *munţı* şi *délurı* din el!

Albina atâta i-a fost, şi zbîrn! dupa coş drept la Dumneḑeu dă-ĭ spuse ce a auḑit de la ariciŭ.

Dumneḑeŭ atâta a aşteptat, şi a facut din tot pămîntu ce-ĭ rĕmăsese tot munţĭ şi délurĭ. Si pentru slujba d'o făcuse, Dumneḑeŭ a blagoslovit pĕ albină sĕ fie sfântă în lume şi din sângele eĭ sa se arănéscă o lume.

Si după aïa 'ĭ-a dat voïe Dumneḑeu să cee dĕ la el ce-o vrea, că el iĭ dă. Da albina, cu minte, cu minte, dar obraznică, ḑise di colo:

— Să 'mĭ daĭ putere, că p'ăl dĕ l'oïu muşcà eu, să móră!

Da Dumneḑeu ca să'ĭ tae nasu, iĭ rĕspunse:

— Ba maĭ bine să morĭ tu!

Si albina d'atuncĭ şi pănă 'n ḑiua de aḑĭ ea a rĕmas să fie pedepsită pentru c'a fost obraznică, şi când muşcă pĕ cine-va iĭ rĕmâne acul cu maţele tîrîş în carnea Românuluĭ. şi ea móre.

Si ariciu mic, mic, dar infundat al cïorilor, cât e de ghemuit, da scie multe, batu'l pîrdalnicu, da nu i le póte afla nimine că e sanchiu dĕ tot.

*

897 **De când munţiı ca mosuroiele si copaciı ca iérba.**

I. Bănescu, *profesor* J. *Roman*.

Adică de mult, din vremile trecute.

898 * △ **A fagadui munţı de aur.**

V. Haram, *înv. c. Griviţa, J. Tutova.*

Veḑĭ *Cer, Mare.*

Se ḑice pentru ceĭ carĭ făgaduesc peste puterea lor, şi lucrurĭ carĭ nu sunt pe lume.

Acéstă ḑicĕtóre se află întocmaĭ la Latinĭ:

Aureos montes pollicere, [1]) Terentiu in *Formis;*

sau sub forma:

Persarum montes qui aurei esse perhibentur [2]). — Plautiu.

MURĂ

899 **A fost la mure odata,**
Ş'a venit cu rochia sparta.

A. Pann, II, pag. 143.— Hinţescu, p. 112 [3]).

Se ḑice de fetele carĭ şĭ-au dat cinstea pe ruşine.

---

[1]) A făgădui munţĭ de aur.
[2]) Munţiĭ din Persia care se ḑice a fi de aur.
[3]) In Hinţescu se afla *muiere* în loc de *mure*, ceea-ce nu póte fi de cât o greşélă de tipar. De alminterea asemenĭ greşelĭ, pe care le-am îndreptat, sunt fórte dese în cartea acestuĭ autor.

900 **'I-a dat mura 'n gură.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 6.

Sĕ ḑice când dam óre-căruĭa pĕ negândite şi d'a-gata óre-ce bun ce i sĕ cuvenĭa (Golescu).

*

901 **A aşteptà sa 'ı pice mura 'n gura.**

Baronzi, p. 47.

Aştéptă îmbucătura să 'ĭ o dea mură 'n gura.

A. Pann, I, p. 106.

Aştépta să 'ĭ dea mură în gura.

P. Ispirescu, *Snóve*, p. 49; *Unch. Sfatoĭ*, p. 70.

Iĭ vine mura 'n gură.

Hinţescu, p. 115.

Aştepta-ţı sa vĕ dea tóte mură 'n gură.

Gr. Jipescu,

Veḑĭ *Para.*

Se ḑice despre ceĭ leneşĭ care aştépta sa dobândéscă orĭ şi ce de a-gata şi fără muncă.

*

902 **A luà cuı-va mura din gura.**

A 'ĭ lua un lucru de a careĭ stapânire se credea asigurat.

903 **Muratura din mura nu se face.**

A. Pann, I, p. 134.—Hinţescu, 115.

Cu un lucru de nimic, nimica nu putem face.

MUŞCHIŬ

*

904 **A se lipi ca muschıu de pom.**

V. A. Ureche, *Conv. Liter.*, XXI, pag. 1103.

Arată o strînsa legătura.

»Porecla se lipi de om ca muschĭul de pom. — V. A. Ureghiă.

*

905 **A nu se prinde muschıu de ce-va.**

Sĕ ḑice despre ceĭ sgârciţĭ.

MUŞMULĂ

906 *Cu vreme şi cu paie
Muşmulele se móie.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 113; II, 101.—HINŢESCU [1]), 208.— FR. DAMÉ, III, 67 & 78.

Vraēma şi slama chesegniu corúscule [2]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 15.

Veḑĭ *Agurida.*

Cu rabdare şi cu ajutorul celor de lipsă atingem ţinta dorită.

Francesul ḑice ca şi noĭ : *Avec du temps et de la paille les nèfles mûrisent,* însa maĭ de obĭceiu : *Patience et longueur de temps font plus que force ni que rage.*

La c. *Agurida* se afla proverbul turcesc.

Chinesul ḑice: *Cu vreme şi cu răbdare, foile de dud matase se fac*, proverb care se gasesce şi la Turcĭ : *Dud iapraîndan atlas olurĭ* [3]).

Un om, de curînd insurat, bagând de sémă că nevésta luĭ se dă in dragoste cu alţiĭ, merse la socru sa se plângă de dinsa : Fiĭ liniştit, iĭ rĕspunse acesta, ea sémană cu muma-sa, şi cu timpul, se va lasà de nărav, ca şi nevésta mea.

NAP

Veḑĭ *Gol.*

NEGHINĂ

Veḑĭ *Grâu, Vrajbă.*

907 Acum s'o alege nighina (neghina) din grâu.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 227.

**A alege neghina din grâŭ.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 390.—FR. DAMÉ, II, 84.

Se ḑice când vine vremea a sĕ alege ceĭ vrednicĭ (GOLESCU).

A desparţi pe ceĭ bunĭ de ceĭ rĕĭ. Acésta locuţiune se trage din Biblie.

---

[1]) Hinţescu, printr'o eróre grosolană, ḑice *muşamale;* pe viitor vom îndrepta asemenea greşeli, fără a le maĭ semnala.
[2]) Vremea şi paiele coc scoruşele.
[3]) Din frunza de dud atlas se face.

908 **A nu sci sa alégă neghina din grâu.**

BARONZI, p. 68.

Adică pe ceĭ bunĭ dintre ceĭ rĕĭ. A nu deosibi ce'ĭ bine de ce'ĭ rĕŭ.

NISIP

909 **Se căznesce d'adineaura,**
Sa faca în nisip gaura.

A. PANN, I, p. 81.— HINŢESCU, 29.

Veḑĭ *Borta*.

Se ḑice de omul prost.

910 * **Neçı di arină hir, neçı di plóce fustani** [1].

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia*.

Adica lucrurĭ peste putinţă.

911 * **Ca nisipul marii.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 101.

Cât ii nisip în mare.

ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.* p. 16.

Cât nisip pe mare.

Şezatórea, I, p. 184.

* *Ca stelele ceruluĭ şi ca nisipul mariĭ.*

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 66.

Veḑĭ *Stea*.

Arata o mulţime nenumĕrata, Locuţiune luata din Biblie : »Voiŭ inmulţi seminţia ta *ca stelele ceruluĭ şi ca nisipul de pe ţĕrmurile mariĭ.*» — MOISE, XXII, p. 17 ; IEREMIE, XXXIII, 22.

NOROIŬ

912 * **Din noroiu, tot veĭ maĭ mâncà ce-va, iar din uscăciune maĭ nimic.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88.

Adica maĭ bine cu plóĭe dĕ cât fară plóĭe (GOLESCU).

913 * **Când te baţi cu cine-va în noroiŭ, orĭ te trântesce, ori il trântesci, tot te murdaresci.**

D. COSTACEA, *prof. Galaţi*, J. *Covurluiu*.

[1]) N'ci din nis p fir, n c din ardesie fust (nu se póte face).

Cine se amestecă în treburĭ murdare, curat nu póte scăpà în nicĭ un cas.

*
914 Cine nu va sa se 'nomolésca,
De noroiŭ să se păzéscă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106.

Nu te băga în afacerĭ murdare, nu te încârdui cu ceĭ stricațĭ, daca vreĭ să'țĭ rĕmână numele nepătat.

*
915 A scóte pe cine-va din noroiu.

Adică d'într'o stare ticălósa, rușinósă.

NUCĂ

Vedĭ *Aluna, Craciun, Prost*

916 Cine-va sa manânce miezul, trebue maĭ întâiu sa spargă cója.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 115. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 156.— FR. DAMÉ, I, 264.

Care va mezu să spargă nuca.

G. MUNTEANU, p. 60. — HINȚESCU, p. 102.

Cine vrea miezul sa sparga nuca.

Dª E. B. MAWR. p. 40.

Cine va sa manânce miezul, sparge nuca.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 442.

Ca să manâncĭ mezul trebuie sa spargi nuca.

AL. DUMITRESCU, p. 135.

Adica lucru bun cu nevoința sĕ dobândesce (GOLESCU).

Qui nucleum esse vult frangit nucem [1]).

PLAUTU.

Il faut rompre l'os pour en sucer la moelle.

RABELAIS, I, *Prolog.*

*
917 Ori-ce nuca în gaócea sa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 10.—FR. DAMÉ, II, 55 ; III, 131.

Adica fieș-care supt acoperĕmîntul sĕŭ (GOLESCU).

---

[1]) Cine vrea să mănânce miezul, sp. r e nuc

918 Tac, tac,
Ca nucile 'n sac.

HINŢESCU, p. 183.

Despre ceĭ vorbăreţĭ.

919 △ * O singură nucă nu suna într'un sac

I. G. VALENTINIANU, p. 43.—V. HARAM, *învĕţ. c. Griviţa, J. Tutova.*

Adică :
1⁰ Un ban într'o punga.
2⁰ Un om singur nu póte face nimica fara ajutorul altora.

920 Nu tótă nuca are mez bun şi sanatos.

HINŢESCU, p. 125.

Să nu judecam dupa faţă, cacĭ vom fi adesea-orĭ înşelaţĭ.

921 Bate nucile până nu pica frunza.

HINŢESCU, p. 125. — FR. DAMÉ, III, p. 133.

Să facem orĭ-ce lucru la vreme; daca batem nucile dupa ce pică frunza, gasim miezul supt şi uscat.

922 Omul se cunósce din vorba sa, cum şi nuca cea sacă din usurinţa sa.

CONSTANTIN DIN GOLEŞCĬ, I, p. 12.

Omul prost din vorbuliţă,
Şi nuca din uşurinţă.

A. PANN, I, p. 9.

923 * Cică spun nucile ca din soiul lor sunt migdalele.

M. CANĬAN, J. *Iaşi.*

Ḑicala aristocratică din Moldova, care biciuesce pe ómeniĭ de rînd, carĭ vor să se asemene cu boeriĭ.

924 * Ş' nuca ş' chiatra tu mâna luı este [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

* *La nas îĭ nuca, la nas îı chiatra* [2]).

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Adica totul stă în mâna nóstra; de noĭ atîrna numaĭ ca sa facem un lucru.

[1] Şi nuca şi pétra în mâna lui este.
[2]) La dînsul e nuca, la dînsul e pétra.

925 Se lipi ca nuca în pěrete.

I. Golescu, *Mss*. II, p. 65.

* *Se loví ca nuca în perete.*

A. Pann, *Edit*. 1889, p. 159; III, 128. Hințescu, 92. — P. Ispirescu, *Leg*. 215.—Fr. Damé, II, 289.—Lazăr Șăĭneanu, *Semas*. 459.

Ca nuca 'n pěrete sě lipesce.

Laurian & Maxim, III, p. 173. — Hințescu, 125.

Se prinde ca nuca în pěrete.

Laurian & Maxim, II, p. 753.

* △ *Se potrivesce ca nuca 'n perete (perete).*

P. Ispirescu, *ap*. Gaster, II, p. 376. — I. Creangă, *Pov*. p. 47. — Hințescu, 151.—*Abecedar Ilustrat*, 27. H. D. Enescu, *in. c. Zamostea, J. Dorohoĭ*. — K. A. Zamfirescu-Diaconu. *inv. c. Știubienii, J. Dorohoĭ*. — I. G. Valentineanu, 25. — Fr. Damé, III, 133.

* △ *S'au prins ca nuca 'n perete.*

H. D. Enescu, *inv. Zamostea, J. Dorohoĭ*.

* △ *O loví ca nuca 'n perete*

Em. Popescu, *inv. c. Ciocanesc'-Margineni, J. Ialomița*.

A nemerí ca nuca în perete.

Baronzi, p. 44

Se loví ca nuca în gard.

M. Pasculescu, *La intîlnire*, p. 11.

Ved *Miréssa, Musca*.

Sě ḑice pentru vorbe nepotrivite (Golescu).

«Treĭ dracĭ se certau de făceau clăbucĭ la gură. Se duse la dînșiĭ cu peptul înainte și le ḑise:

— Cértă fără pěruĭală, ca nunta fară lăutarĭ.

— *Se lovi ca nuca 'n pěrete* și vorba ta; écă, rěspunseră eĭ. Dar noĭ nu ne certăm și numaĭ ne sfădim.» — P. Ispirescu.

Cu acelașĭ înțeles maĭ ḑice Românul: *Tronc Marico!* saŭ *Ciocseleam de la jupân Ibrahim, că șĭ'a facut caciula șalvarĭ.*

926 * A sparge nuca.

Maior P. BUDIŞTEANU, J. Ilfov.

Vedĭ Piedica.

Adică a perde fecĭoria.

927 * △ A face o trêba cât o nuca.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, inv. c. Ştiubienii, J. Dorohoi.

Adică trêbă de nimic.

928 * Ca o nucă costeliva.

IORD. GOLESCU, Mss. II, Ascini. 116.

Se ḑice de omul fara miez; câte odată şi de cel uscat, slab la trup.

NUĬA

Vedĭ Copil, Sărcea.

929 * A adunà nuiele pentru spinarea sa.

Adunĭ nuĭele pentru spinarea ta.

P. ISPIRESCU, Rev. Ist., I, p. 228.— BARONZI, p. 64. — HINŢESCU, 125.— FR. DAMÉ, III, 133.

A'şĭ pregati singur supĕrarĭ, şi precum ḑice Francesul: *Donner des verges pour se faire fouetter.*

930 * O nuia în mână lesne se 'ncovóie,
Dar când sunt mai multe se frâng anevoie.

A. PANN, II, pag. 157.— HINŢESCU, p. 125.

Ne arată puterea unireĭ căcĭ, precum cânta poetul:

Unde-ĭ unul nu 'ĭ putere,
La nevoĭ şi la durere.
Unde's duoĭ, puterea cresce
Si duşmanul nu sporesce!

OCNIŢĂ

Vedĭ Gura.

ORZ

Vedĭ Cal.

931 Orzul îl ara boii, ş'îl manânca caii.

A. PANN, Ed. 1889, p. 134; II, 87.— HINŢESCU, 138.

* *Boiĭ ara orzul, şi caiĭ îl mănânca.*

BARONZI, p. 60. — HINŢESCU, 17.

Vedĭ *a Ară*.

Nu în tot-d'a-una acela care muncesce se folosesce de rôdele munciĭ sale.

Francesul ḑice: *Les chevaux courent les bénéfices et les ânes les attrapent.*

932 * **Orzul în copt a dat.**

Da Z. J., c. *Fedeşti*, J. *Tutova*.

Orzul în copt a dat,
Şi trebuĭe secerat.

A. PANN, II, p. 106.—HINŢESCU, 137.

Sĕ ḑice când a sosit timpul de a se face ôre-ce; şi se aplică maĭ ales fetelor marĭ când le a venit vremea ca să se mărite.

933 * **Strici orzul pe gâsce.**

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 68.—LAURIAN & MAXIM, II, 530.—AL. DIMITRESCU, 116.

Perḑi orzul pe gâsce.

AL. ODOBESCU, III, p. 48.

* *Orz pe gâsce!*

* △ *Nu strică orzul pe gâsce.*

Abecedar Ilustrat, pag. 27. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 332.—D. G. VALENTINEANU, 10. — FR. DAMÉ, II 57.— BARONZI, 69. — HINŢESCU, 137.—H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Nu maĭ strică orzul pe gâsce (cu gâscele).

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 381.

Nu maĭ stricaţĭ orzul pe gâsce.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1305.—P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 33.

Sĕ ḑice când daruim lucrurĭ marĭ celor proştĭ (GOLESCU); carĭ nu sciŭ a le preţui.

„Eŭ însă i-mĭ voiŭ bé vinişorul meŭ de Drăgăşanĭ, ca *să nu maĭ stric orzul pe gâsce.*" — P. ISPIRESCU.

Il ne faut pas donner le lard aux chiens (RECUEIL DE GRUTHER).

934 * Și tu gumar orzu nu lipsésce [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.* — D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pîrlepe, Macedonia.*

Acelaș înțeles ca la proverbul 933.

935 * △ E anevoie când ajungi sa cumperi orz de la gâsce.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 58; III, 72. — HINȚESCU, 137. — S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 380. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Sĕ ḑice despre ceĭ nevoĭeșĭ.

936 * △ Îl împunge (ințapă) orzul.

I. ARBORE, J. *Buzĕu.* — V. HARAM, *înv. c. Grivița, J. Tutova.*

1⁰ N'are astîmpĕr. — I. ARBORE.
2⁰ E îmbuĭbat de bine. — V. HARAM.

937 * A face orz din grâu.

M. CANIAN, J. *Iașĭ.*

A căpĕtă un lucru prost în schimbul altuĭa maĭ bun.

OȚĂPOC

Veḑĭ *Nevinovăție.*

OȚEL

938 Pe oțelul vîrtos rugina îl topesce.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 152.

Veḑĭ *Fer.*

Și pe cel maĭ mare, un dușman cât de mic îl póte doborî.

„*Pe oțelul vîrtos rugina îl topesce,* pe vîrtósa inima stejaruluĭ móle dintele cariuluĭ, faina facĕnd'o, o mistuesce, și ce-va în lume, cât de vîrtos și de tare a se aflà nu se póte, căruia altul împotrivindu-se smintélă să nu'ĭ aducă, și încă de nicĭ sĕ gândesce." — DIM. CANTEMIR.

PĂDURE

Veḑĭ *Dél, Vlăsie.*

939 Padure fara uscături nici-cum sĕ póte gasi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 59.

[1] Și pentru măgar orz nu trebue.

* *Nu e padure fară uscaturi.*

I. G. VALENTINEANU, p. 21 \ 28.

* *Padure fără di uscat nu s'află.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Adică om fara cusururĭ și lume fără nebunĭ (GOLESCU).
Nul bois sans escorce. — TRÉSOR DES SENTENCES, XVIe *Siècle.*

940 **Padurele au urechi și huditioși pareții de pétra ochi aŭ.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 73.

Padurea are urechĭ și câmpul nu puținĭ ochi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

Câmpu e cu ochi
Padurea cu urechi.

HINȚESCU, p. 24.

Bosca n'are urecľje, ma un trat vaẽde și aude[1]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 7.

Vedĭ *Perete.*

Adica cele ce sĕ vorbesc prin ascuns dĕ toțĭ sĕ aud, cum și cele ce sĕ urméza prin ascuns dĕ toțĭ se vĕd (GOLESCU).

Ne învață a ne feri de tótă lumea când intreprindem o afacere, și să nu încredințam altuĭa gândurĭ pe care dorim a le ține tăinute.

»Tótă fapta grozavă și ocărită, precum cu intunerecul se acopere și se ascunde socotésce, macar că și nóptea are lumina sa, *precum și padur le urechi*, și hudițioșĭ pareții de pétra, și adânca pescerea de vârtópe la videre ascuțiți ochĭ aŭ. — DIMITRIE CANTEMIR.

Proverbul Românesc corespunde Latinuluĭ : *Staterii paries*, zidul luĭ Stateriu.

Acest Stateriu fu osindit la mórte pentru ca facuse unuĭ prietin propunerĭ carĭ tindeaŭ la rĕsturnarea stareĭ politice în ființă, propunerĭ carĭ aŭ fost audite de nisce ómenĭ ascunșĭ la spatele unuĭ zid lângă care se aflaŭ conspiratoriĭ, și raportate in urmă autoritaților statuluĭ.

Anche boschi hanno l'orecchie[2]), ḑice Italianul.

941 * △ **Padurea nu se sperie de cel care pune multe lemne în caruța.**

ION NIȚESCU, *înv. com. Viespesci*, Jud. *Olt.*

---

[1]) Pădurea n are urech , nsă câte-odată vede și aude

[2]) Și (încă) pădurile aŭ urechie.

*
Pădurea nu are frică di açel çe încarca multe ma di açel çe încarcà puţine.

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Căcĭ acel care se apuca de multe nu face nicĭ o ispravá; se ḑice despre ceĭ lacomĭ.

942 Padurea de códa eĭ piere.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss. Acad.*

*
Dacă pădurea n'ar da códa secureĭ, padurea n'ar putea fi taiata.

*
A dat padurea toporuluĭ códa.

Veḑĭ *Topor.*

Să nu dăm nicĭ un ajutor duşmanuluĭ, caci va intrebuinţà, in dauna nóstra, puterea pe care i-am dat'o. Rĕul pe care şi 'l face omul singur nu il póte face nimene.

O veche fabula ne da origina acestuĭ proverb. Vom reproduce atât versiunea fabulistuluĭ latin cât şi acea dată de Gr. Alexandrescu, pentru ca cititorul sà le pótă asemĕnà.

DE SECURI ET MANUBRIO

Pereunt suis auxilium qui dant hostibus.
Factà securi quidam ab arboribus petit,
Darent manubrium, e ligno quod firmum foret,
Subito jusserunt omnes oleastrum dari.
Accepit munus, factumque aptans manubrium,
Cœpit securi magna excidere robora;
Hic dum truncanda eligeret, fraxino
Dixisse fertur quercus : Merito cœdimur.

PHAEDRI, *Fab. L.* V, *f.* XX.

Plantu ḑice in Epid. III, 4, 87 : *Malleum sapientiorum manubrio,* un ciocan maĭ cu minte de cât códa luĭ, adică cum am spune : e lumea pĕ dos.

TOPORUL ŞI PĂDUREA

Intr'o padure veche, în ce loc nu ne pasă
Un ţĕran se dusese să-şĭ ia lemne de casă.
Trebue să sciţĭ însă, şi pociu să dau dovadă,
Că pe vremea aceea toporul n'avea códă.
Ast-fel să încep tóte. Vremea desavirşesce
Orĭ-ce inventă omul şi orĭ-ce duhul nasce.
Aşa ţĕranul nostru numaĭ cu feru 'n mâna,
Incepu să slutéscă pădurea cea bĕtrână.
Tufanĭ, paltenĭ, ghindarĭ se îngroziră fórte :
«Tristă veste prietinĭ, să ne gătim de mórte,
Incepură sĕ ḑică, toporul e aprópe!

In fundul unei sobe ţĕranu o să ne 'ngrópe!
— E vre-unul d'ai noştri cu eï să le ajute,
Dise un stejar mare, ce avea anï treï sute,
Si care era singur, ce-va maï la o parte?
— Nu. — Aşa fi-ţï în pace; astă-data avem parte
Toporul şi ţĕranul alt n'o sa isbutéscă,
De cât sĕ ostenéscă.»
Stejaru avu dreptate.
Dupa multă silinţa, cercări indelungate,
Dând in drépta şi în stinga, cu puţina sporire,
Ţĕranul sĕ intorse fără de isbutire.
Dar când avù toporul o códă de lemn tare,
Puteţï judeca singurï ce trista intimplare.

*

Istoria acésta d'o fi adevĕrata,
I-mï pare că arată,
Că in fieş-ce ţéra.
Cele maï nalte rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc străiniï, ci ni le face tote
Un pămintén d'aï noştri, o ruda sau un frate.

GR. ALEXANDRESCU, *Fab.*, p. 197

943 **De securea fara códa n'are frica padurea.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1128.

Vedï *Secure.*

Adica de neprietinul caruïa iï lipsesc mijlócele de a face rĕul.

*

944 **A cará lemne în padure.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 460.—
FR. DAMÉ, I, p. 196.

A duce lemne în padure.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 566.

Vedï *Apa, Vie.*

A dà celuï care deja este bogat; a duce un lucru acolo unde nu e de lipsă.

Intr'un mod figurat acéstă dicĕtóre însemnéză : a dà poveţï acelora carï ar fi eï in stare să ne povăţuiască.

Romanii diceaŭ : *In silvam ferre ligna* [1]) şi *Croesi pecunia nummum addere* [2]).

*

945 **A fi furat ca într'o padure.**

Vedï *Herţa, Vlasie.*

Inainte vreme nu puteaï trece prin pădurï fără a fi jefuit de hoţiï care mişunau într'insele. Codru Herţiï în Moldova-de-sus, codru Biculuï în Besarabia şi padurea Vlăsiei pe drumul de la Bucurescï la Ploescï au rĕmas legendare prin hoţiile carï s'au săvirşit într'însele.

1) A duce lemne în pădure.
2) A adăogà un ban bogăţ[iilor] luï Cresus.

PĂDUREŢ

Vedĭ *Mâţa, Mer, Nevoĭe.*

946 **Pomul padureţ, pădureţe póme scóte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Adica dĕ la ceĭ proştĭ, próstă slujba aştéptă (GOLESCU).

947 ** **A muscat în paduréţa.**

KÁROLY ACS, p. 84. — V. HARAM, *înv. c. Griviţa*, J. *Tutova.*

1⁰ S'a pacalit (V. HARAM).
2⁰ A murit.

PAĬŬ

Vedĭ *Foc, Gaina, Gard, Muşmule, Ochiu*, Cap. IX c. *Paiu*, Cap. XVIII c. *Vreme.*

948 **Nu te pricepĭ sa împarţĭ un paiŭ la doĭ boĭ.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 3; I, 7; III, 46. — HINŢESCU, 78.

Nu scie sa 'mparţa paie la doĭ măgarĭ.

AL. ODOBESCU, I, p. 397.

* *Nu te pricepĭ sa împarţĭ treĭ paĭe la doĭ măgarĭ.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş.*

Se ḑice de omul prost despre care Anton Pann a spus :

Pe el capul nu 'l taĭe,
La doĭ boĭ să 'mpartă paĭe.

In legătură cu acésta ḑicere este şi urmatórea păcalitură, care se aude în gura copiilor :

— Cum împarţĭ treĭ paie la doĭ magarĭ ?
— Dau un paĭŭ la un magar, şi altul la al doilea măgar.
— Dar al treilea ?
— Il manâncĭ tu.

949 * △ **Tot paiul are şi umbra (umbra luĭ).**

HINŢESCU, p. 139.—I. G. VALENTINEANU, 21.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — V. HARAM, *înv. c. Griviţa*, J. *Tutova.*

Paiul cât de mic î-şi are umbra sa.

BARONZI, p. 61. — HINŢESCU, 139.

Tot paĭul î-şĭ are umbra sa.

Abecedar ilustrat, p. 25. — KÁROLY ÁCS, 81.

Tot paĭul î-şĭ are umbra.

G. MUNTEANU, p. 150.

Veḑĭ *Per, Trup, Tufă.*

1⁰ Fie-care cu năravul luĭ.

2⁰ Şi cel maĭ înţelept smintesce.

3⁰ Fie-care cu norocul luĭ, fie-care are partea luĭ în lume, I. BĂNESCU; V. HARAM.

4⁰ Nu e om, cât dĕ mic să fie, care sa nu-ţĭ pótĕ face vre-un bine saŭ vre-un rĕŭ.

Nul si petit buison qui ne porte ombre.

Etiam capillus unus habet umbram suam, ḑicea Latinul dându'ĭ înţelesul de sub No. 4. — Veḑĭ PHAEDRI, *Fab.* XVI, L. V.

950 **Pune paĭe lângă foc, şî să nu s'aprinḑă ?**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Adică piste putinţă tineriĭ cu tinerile să nu sĕ sgândăre, când unul lângă altul sĕ prind de aprópe (GOLESCU).

951 **O de slama o de fir, basta che fólĕle-j pljir** [1]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, II. pag. 14.

Orĭ-ce mâncare e bună, numaĭ mâncare să fie, se ḑice despre ceĭ lacomĭ.

952 * **A luà paĭul cu urechea.**

BARONZI, p. 41.—G. BALLY, c. *Cârlomanesci, J. Tutova.*

Adică a primi o palmă pe negândite.

953 * △ **A da paĭele cuĭ-va.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 37. — V. HARAM, *învĕţ. c. Griviţa, J. Tutova.*

A 'l lăsà slobod de a face un lucru, şi chĭar a 'l îndemnà la acéşta. Vine de la jocul copiilor numit »de a paĭele.«

»Incă te uiţĭ la eĭ (copiĭ), bărbate, ḑicea mama, şi *le daĭ paĭele.*« — I. CREANGĂ.

[1]) Saŭ cu paĭe saŭ cu fên, (e) destul ca fólele sĕ fie pline.

954 **A fi ca un paiŭ.**

FR. DAMÉ, III, p. 174.

Se dice despre ceĭ slabĭ.

955 **Nu scie să încurce douĕ paie.**

N. GANE, *ap.* DAMÉ, III. p. 174.

Nu e în stare să înțelégă, să judece cel maĭ mic lucru.

»Cer sfat la un cap muĭere care *nu scie să încurce douĕ paie.*« — N. GANE.

PĂMÎNT

Vedĭ *Cer, a Fugi, Gură, a Tăcé, Umer, Zapadă.*

956 * **Cât e lumea și pămîntul.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 193.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 145; *Leg.* 131.—I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 230.

Cât e lumea și pămîntul,
Pe cuptor nu bate vîntul.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 324.

Adică în lumea tótă, cât o fi lumea, nicĭ-odată.

»Alt stăpân în locul meŭ nu maĭ face brânză cu Harap-Alb *cât iĭ lumea și pămîntul.*» — I. CREANGĂ.

Domnul Bălășel în *Șezătórea,* III, p. 99, ne dă următórele credințĭ, privitóre la pămînt, culese în județul Vâlcea.

DESPRE PĂMÎNT

Pămîntul e mumă la lumea întrégă. Dar pămîntul nu e mumă ca mumele ale-l-alte, el ce nasce, după ce iĭ cresce, tot el iĭ mănâncă; că, orĭ om, orĭ dobitoc, orĭ copac, orĭ flóre, și tóte, tóte din lume, din pămînt sunt născute, din pămînt cresc și tot în pămînt intră. Pămîntul pĕ tóte le mănâncă, d'aia și vorba românească: «*Mânca-l-ar pămîntul*», «*L'o mâncă pămîntul.*»

Pămîntul e și el tot o jiganie mare cu gură. «*Gura pamîntuluĭ*» saŭ *Gura pămîntuluĭ l-o înghițit,*» orĭ «*l'o sórbe sorbul mărilor*», unde se s'adună tóte apele din lume. Are inimă, «*inima pămîntuluĭ*» asemenea și códă «*Códa pămîntuluĭ*», cum vine vorba.

E păcat tare să drăcuĭ pămîntul, că el te ține, din el te arănescĭ și în el intrĭ, când ț'o veni sfîrșitul. S'apoĭ și el când te-o apucă, să lasă greŭ pĕ tine, și în loc să 'țĭ fie «*țĕrîna ușóră*» o să 'țĭ fie «*ușóră ca pétra de móră.*»

Dar cât iĭ fi și-ĭ trăi, să fiĭ vrednic, să muncescĭ pămîntul ca pĕ el, că și el destul te-o frecă când iĭ intră în el.

Cine sparge hotarele, dĕ sĕ întinde să iea pămînt de la altul, e păcat mare; pĕ lumea aĭ-l-altă duce în spinare pămîntul luat cu hapca.

Pămîntul înghite pĕ toțĭ blestemațiĭ de Dumnedeu, cum vine vorba. «*Mĕ mir cum il rabdă pămîntul, dĕ nu să crapă să-l înghiță*» și «*cum de nu sĕ cufunda pămîntul subt el.*» P'așișderea și vorba cântecului:

Cine mĭ-a lăsat urîtu
Nu l'ar maĭ răbdă pămîntu,
Si nu ĭ-ar putredi trupu....

Pămîntul, pe șérpele care a mușcat vr'un om orĭ dobitoc, la Pobrejenie (6 August) când intră toțĭ șérpiĭ în pamînt, nu 'l primesce să intre în el, și înveninatul de șérpe ĭasă singur la drum să-șĭ facă de olovenie.

*

957 **De când lumea și pamîntul.**

A. Pann, III, p. 97.—P. Ispirescu, *Leg.* 42. — I. Creangă, *Pov.*, 159—. Fr. Damé, I, 107.

De când i lumea asta și pămîntul.

I. Creangă, *Amint.*, p. 37.

*

De când lumea.

Laurian și Maxim, II, p. 93.

*

De când e pamîntul.

A. Pann, *Fab.* II, p. 109.

vedĭ *Cer.*

Adică de mult și nici-odata.

„Și se duse el ca tótă suflarea de pe pamint, de pare ca n'a fost „*de când lumea și pamîntul.*" — P. Ispirescu.

Legendele poporuluĭ privitóre la zidirea pamintuluĭ sunt multe și variate; la cuvintele *ariciu, bróșca, drac* și *munte* se vor afla câte-va. D. C. Teodorescu a cules în c. Dragánesci, j. Suceava următórea credință.

LEGENDĂ

Dumnedeu a facut pamîntul din început nu rotund ca un mĕr, cum spun învĕțătoriĭ, ci drept, întocmaĭ ca un șes fórte întins, fără delurĭ și fără văĭ. Dedesubtul luĭ e numaĭ apă și el pluiesce pe apa ca o scândură pe un lac, dar că el fiind maĭ greu ca apa, lesne s'ar cufunda, dacă n'ar sta pe douĭ pesc fórte marĭ, care 'l țin vecĭnic în spinare. Munțiĭ, délurile și văile s'au făcut în urmă și iată cum : într'o vreme, pesciĭ carĭ țin pămîntul în spinare, înfuriindu-se, au început să se svirléscă tare, atuncĭ pămîntul clătindu-se și cutremurându-se cumplit, pe unele locurĭ a crăpat tare, formând văile, ĭar pe alte locurĭ valurile mareĭ dedesubt a apeĭ l'a ridicat în sus, formându-se munțiĭ și délurile. Tot atuncĭ se spune că s'ar fi deschis în pămînt și isvorele, carĭ hrănesc cu apă riurile ce curg prin văĭ.

Dovada cea maĭ buna ce o are poporul că pămîntul stă pe apa e, că cu cât să sapă maĭ jos în pămînt cu atâta se dă de maĭ multă apa.

Pricina cutremuruluĭ [1]) de pămînt nu e alta de cât mișcarea pescilor ce țin pămîntul în spinare.

Pămîntul are margenĭ de jur împrejur, și de la marginea luĭ încol e numaĭ apa. Tot pe apa de la marginea pămîntuluĭ sta bolta ceruluĭ.

La Ierusalim e buricul sau centrul pămîntuluĭ.

Dupa alte credințĭ culese de D. T. Balașel, din c. Bogdánescĭ, J. Vâlcea, Dumnedeu a făcut pamîntul a scuĭpat in palmă și din scuĭpatul luĭ Dumnedeu s'a facut pamîntul. Pamîntul stă în palma luĭ Dumnedeu, până în dĭua de astă-dĭ.

[1]) Ved în *Ședetórea*, III, p. 99 precum nu éru 968 l e cr d nț p v t re la cu r muri e de p m u .

958 **Pămîntul când se usuca, plôie cere sa'l adape.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Sĕ ḑice pentru cele nouĕ dĕ lipsa, când le cautàm (GOLESCU).

959 * △ **Cu o stropitură de plôie pamîntul nu se môie.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 28. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 161.

Adică cu puțin nimic nu facĭ când trebuința cere maĭ mult (GOLESCU).

— Mĕĭ femee, mĕĭ cațea,
Tacĭ nu maĭ vorbi așa!
Că eu cu puterea mea
Cu putere de 'mpĕrat,
Ți-oĭu maĭ dà înc'un bărbat!
— *Pamîntul care 'ĭ uscat,*
C'o plôie-ĭ ne-astîmpĕrat!

S. FL. MARIAN, *Poes, Popor.* p. 79.

Pamîntul, dragoste, ĭad nu ḑic destul.—Prov. Solomon p. 85.

960 **Pamîntul cât de bun, fara lucrator selbatic remâne.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică ceĭ ce n'au cine sa'ĭ învețe, cine sa-ĭ deștepte (GOLESCU).

961 **Pămînt fară viermĭ, nicairĭ nu gasescĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică om fară năravurĭ (GOLESCU).

962 **Pamintul pâna nu'l calca,**
Óle nu pôte sa'l faca.

A. PANA, I. p. 61.—HINȚESCU, 139.

Copilul nedojenit și nepedepsit rĕmâne cu năravurĭ rele.

963 **Cel ce lucréza la pamînt, înalta stogurile pe pamînt.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 77.

Adică se imbogatesce (GOLESCU).

In IORDACHE GOLESCU. *Vorbe și respunsurĭ potrivite Mss.* I, p. 750 gasim următôrea anecdota:

«Doĭ frațĭ rĕmăind sĕrmanĭ, cel maĭ mic s'apucă de lucrarea pamîntuluĭ, ĭar cel maĭ mare intră într'o slujbă. Peste câta-va vreme, veni cel maĭ mare la cel maĭ mic, și 'ĭ ḑise: — De ce nu intraĭ și tu în slujbă ca sa scapĭ de munca pămîntuluĭ? Cel maĭ mic ĕl întrebă: — Când mănâncĭ tu? — Când scap de la slujbă, rĕspunse cel maĭ mare. — Când te culcĭ? ĕl maĭ întrebă. — Cam tărḑiu, rĕspunse. — Când te plimbĭ? ĕl maĭ întreba. — Maĭ nicĭ-odată, rĕspunse. — Dĕ ce dar, îĭ ḑise, nu lucrezĭ și tu ca mine la pămînt? Ca când veĭ, atuncĭ să mănâncĭ, când veĭ atuncĭ să te culcĭ, când veĭ, atuncĭ să te plimbĭ, și rob nimenuĭa să nu fiĭ.

964 *Ce intra în pamînt curînd se uita.

I. Golescu, *Mss.* II, p. 76; *Asem.* 17. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.* II, 147.

△ *Ce apuca pamîntul lesne se uĭtă.*

I. Călugăreni, *inv. c. Movileni, J. Tecuci, în Etym. Magn.* p. 1392.

Adica cel ce móre (Golescu).

965 *A mirosi a pamînt.

Laurian & Maxim, II p. 573. — Fr. Damé, III, p. 178.

A fi aprópe mort, cu sufletul în gura.

966 *A face umbra pamîntului.

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 158.

Face şi el umbra pamîntuluĭ.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* III, p. 380; *Snóve*, 48. — Hinţescu, 195.

Se ḑice de ceĭ carĭ traesc fara a munci, de lene sau din neputinţă; rare-orĭ de aceĭ carĭ, fiind bogaţi, duc o viéţă trândava. Prin extensiune: a trai.

Eca, *fac* şi eu *umbra pamîntului* până într'o ḑi. — P. Ispirescu, *Snóve*, 48.

Eu, bïet, nicĭ cărturar sunt, nicĭ scriitor. Traesc, écă, şi eu de aḑĭ până mâine cu lucrul manilor mele. Dară voiu, *pana mai fac umbra pamîntului*, sa sciţĭ şi voĭ de tinerĭ atâtea cât am aflat eu dibuind...» — P. Ispirescu, *Unch. Sfat.* 3.

967 *Din pamînt, din iérba verde.

P. Ispirescu, *Leg.* p. 27 & 189; *Snóve*, 65.

De unde veĭ sci şi cum veĭ sci.

»*Din pamînt din iérba verde*, sa te ducĭ sa-mĭ aducĭ herghelia şi să nu îndrasnescĭ a maĭ ḑice nicĭ o vorba macar.» — P. Ispirescu.

968 *Când s'o róde furcile pamîntului.

Vasile al luĭ Stan, *c. Rucar, J. Muscel.*

Adică la sfîrşitul lumeĭ.

In credinţa Românuluĭ, ḑice D. T. Balăşel, pămîntul stă pe şése furcĭ de céra. Iuda róde mereu la ele ca să se cufunde pa-

mîntu și să se prăpădéscă lumea. Dar când isprăvesce una de ros, dă fuga la alta, și până s'o róda, cea rósă cresce la loc și așa el róde de colo până colo far de nicĭ un folos.

La Pascĭ, când vede ouĕ roșiĭ la creștinĭ, el și maĭ rĕŭ se prostesce, î-șĭ perde dĕ tot cumpĕtul.

Pe alocurea se crede că pámîntul se cutremură când Iuda isprăvesce de ros câte o furcă d'ale pămîntuluĭ.

*

969 **A i se face fața ca pămîntul.**

A. PANN, I, p. 36.—HINȚESCU, 56.

A se îngălbeni la față de traĭŭ rĕŭ saŭ de frică.

*

970 **Pamîntul te nasce, pămîntul te cresce, pamîntul te mistuesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 400.

971 **A moșteni pamîntul.**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 186.

A trăi până la o vîrstă înaintata; se ḑice intr'un mod ironic: Doar n'o să traesc sa moștenesc pămîntul.

*

972 **A tacé ca pamîntul.**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 23. — G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.* 169.

Adică a tacé cu desavîrșire.

Să vĕ ține-țĭ gura strînsă
Si *sa tace-țĭ ca pamintul,*
Ca să ne-auḑițĭ cuvîntul.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Pop.*, p. 169.

*

973 **A esi ca din pamînt.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 573. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 299.

A se ivi de o-dată, pe neașteptate

*

974 **A intra în pamînt.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 573. — P. ISPIRESCU, *Leg,* 293 & 315. — FR. DAMÉ. II, 219.

Ca și cum ar fi intrat în pămînt.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 174. — Da E. SEVASTOS, 48.

16

Par'că i a 'nghițit pămîntul.

A. PANN, *Moș-Alb*, I, p. 49.

A se face nevĕḑut de o-dată, fără pricină, de frică saŭ de rușine.

975 * **A se face téca de pamînt.**

HINȚESCU, p. 185.

Acelaș înțeles ca locuțiunea 974.

PAPURĂ

976 * △ **A căutà (cătà) nod în papura.**

G. MUNTEANU, p. 72. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.* — HINȚESCU, 124. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 145. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 76,

A căutà nodurĭ în papură.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 346; II, 424. — G. MUNTEANU, 72. — I. IONESCU, II, 224.

A căutà un cusur, o grĕutate acolo unde nu se póte aflà; a bîrfi în potriva celor bune.

Nodum in scirpo quoeris [1]) ḑiceaŭ Latiniĭ.

PĂPUȘOIŬ

Veḑĭ *Popușoi*

PĂR

977 **La parul laudat cu sacul mare sa nu te ducı.**

A. PANN, *Edit.* 1889, pagina 141; III, 105.

La parul laudat
Nu luà mare sac.

G MUNTEANU, pagina 60. — HINȚESCU, 143.

* △ *La parul lăudat, nu merge cu sacul.*

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, 88. — I. ISTRĂTESCU, *inv. c. Cobia*, J. *Dâmbovița.*

---

[1]) Cauțĭ nod în papură.

* △ *La părul laudat, să nu te ducĭ cu sacul mare.*

BARBU CONSTANTINESCU, *Carte de Cit.* II, 45. — EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănesci-Mărginenı, J. Ialomiţa.*

* *La gòrţu avzît nu ti cu saclu mare*[1].

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

* *La gornitul avzît nu ti du cu saclu mare*[2].

D. DAN, *Nevesca & Molovişte, Macedonia.*

Nu te du cu saclu mare catre alăvdatlu gorţ[3].

ANDREIŬ AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.* 62.

Veḑĭ *Lauda, Pară, Pom.*

Să nu te ĭeĭ după laude fară să te încredinţezĭ de adevĕr, căcĭ lauda de multe orĭ te înşala, şi precum ḑice vorba Francesuluĭ : *Chose louée, chose surfaite.*

PARĂ

Veḑĭ *Foc.*

PARĂ

Veḑĭ *Mer*

978 Nu alergaţı cu sacul la pere laudate.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1027.

Veḑĭ *Par.*

Lucrul lăudat nu merită adese-orĭ laudă ce i se aduce.

979 * Aştépta sa 'ı pice para malaiaţa.

Ţintesce pre leneşiĭ carĭ vor să dobândéscă óre-ce fără muncă. *Il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties dans la bouche*, ḑice Francesul.

980 * Pică pară malaıaţa
In gura luı Natafleaţă.

I. G. VALENTINEANU, p. 28.

Pică, pară malaĭaţa
Sa te manânce Nătăfleaţa.

HINŢESCU, p. 143.

Se ḑice pentru ceı proştĭ când le vine vre-un noroc de-odată şi fără nicĭ o munca.

---

[1] La părul lăudat nu te du cu sacul mare.
[2] Idem.
[3] Nu te du cu sacul mare la (către) părul lăudat.

981 Cadı para sa te manânc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Pică pară sa te mănânc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Pica, para, pică; dacă 'ı picà, eŭ te-oĭŭ mâncà, ıar de nu acolo eĭ şedé.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 45; I, 155.

Pica, para, pică; dacă veı picà, eŭ te voiŭ mâncà, ĭar de nu acolo veı şedé.

HINŢESCU, p. 143.

Pıcă móle în gură, să te manânc.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 327.

Pica para sa te mânc.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 666.

* △ *Pica, pară, pica,*
Daca veı picà,
Eŭ te voiŭ mâncà.

I. IONESCU, II, p. 157. — EM. POPESCU, *inv. com. Ciocanesci-Margineni, J. Ialomiţa.*

Sĕ dice pentru ceĭ leneşĭ, ce vor tóte d'a-gata, fără nicı o muncă (p. 24); sĕ dice pentru ceĭ leneşĭ, ce aştépta d'a-gata să mănânce (p. 53). — IORD. GOLESCU.

Origina acestuĭ proverb trebue căutată în urmatórea poveste: „Un Arab odată a dus pe fiul sĕu, la un hogea vestit pentru sciinţa sa şi sfânta viéţa pe care o ducea, cerĕnd ca să 'l înveţe tot ce trebue să scie un bun musulman. Pe când bĕtrânii staŭ de vorbă la umbra unuĭ smochin, copilul se lungi la pamînt lângă dinşiĭ. De-odata o smochină cóptă bine cade drept pe obrazul viitoruluĭ scolar, şi aprópe de gura luĭ. Copilul, de leneş ce era, fară a încercà cea maĭ mica mişcare pentru a împinge fructul până în gură, cerù numaĭ din ochĭ parinteluĭ seu ca sa 'ĭ facă acésta slujba. Hogia, la acéstă vedere se sculă dicĕnd Arabuluĭ să 'şi ducă copilul a-casă căcĭ e musulman desăvırşit, şi nu maĭ are ce sa 'l maĭ inveţe.“

Creangă in *Povestea unuĭ om lenes,* spune că era un om atât de leneş in cât ómeniĭ din sat l'aŭ dus la spinzurătóre ca să nu maĭ dea pıldă de lenevire şi altora. Pe drum sĕ întilnesc cu o cucónă care cercetând pricina propune să 'ĭ dea un hambar plin cu posmagĭ ce era pe lânga casele ieĭ; leneşul aflând că va fi ne-

voit să móle singur posmagiĭ inainte de aĭ imbuca, nu vrea să iea atâta grijă de pustia asta de gură şi se pornesce ĭar spre spinzurătóre.

982 * △ A stà cu para 'n gură.

Maior D. Budişteanu, J. *Ilfov.* — V. Haram, *inv. c. Griviţa*, J. *Tutova.*

Adică :

1⁰ A fi leneş.

2⁰ A nu vorbì, a fi bâlbâit, a fi prost.

Românul a luat anecdota povestită la numĕrul precedent şi a transformat'o aplicând'o unuĭ ţigan, care maĭ leneş decât chiar copilul Arabuluĭ, nu vrea nicĭ măcar să mestece para ce 'ĭ-a căḑut în gură, şi se rógă de Dumneḑeŭ ca să 'ĭ facă acéstă slujbă.

983 Adesea para cea maı bună pica 'n gura porculuı.

Hinţescu, p. 143.

* *Gorţul mutur tu gura porculuĭ* [1].

D. A. Milescu, *Gopeşı, Macedonia.*

Veḑi *Mer, Póma.*

Se ḑice când ceĭ proştĭ dobândesc cele maĭ bune, precum şi atuncĭ când se dă o povaţă bună aceluĭa care nu scie să o preţuĭéscă.

984 Para dupa ce sĕ cóce, trebue sa caḑa.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 51.

Adică cele ce ajunge la sfîrşitul lor (Golescu).

984ᵇ D'acă n'are para cocèn.

* *D'aĭa n'are ursu códă şi para cocén.*

Al. Martinian, J. *Ilfov.*

Se ḑice despre cel lacom.

985 Para móle
Dĕ supt póle.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 51.

Adică cea maĭ bună dĕmâncare (Golescu).

986 Peru nu cade larga de peru [2]).

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 14.

---

[1]) Para cóptă (matură) în gura porculuĭ.
[2]) Para nu cade departe de păr.

* *Gorțul sum gorțu va s'cada*[1].

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

* *Gorțul sum gorțu cade*[2].

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

* *Perlu sum per cade*[3].

D. A. Milescu, *Clisura, Macedonia.*

Vedĭ *Mer, Póma*

Copiĭ sèmĕna părinților.

Italianul dice . *El pero casca poco lontan de l'arbore*[4].

987 * Gorțul códa napoi o are[5].

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Vedĭ *Póma.*

Cusururile ómenilor stau ascunse şi nu sĕ vĕd de o-data.

988 A cadė ca o para cópta.

Baronzi, p. 43.

A muri fără suferințĭ.

PELIN

989 * △ Pelin bėŭ, pelin manânc,
Pe pelin séra mĕ culc;
Diminėța când mĕ scol
Cu pelin pĕ ochĭ mĕ spĕl.

Şezĕtórea, Poesiĭ Popor., I, p. 79.

Aceste versurĭ, devenite proverbiale pentru a arĕtà că ducem o viéță amarîtă, se gasesc într'un mare numĕr de poesiĭ poporare.— Vedĭ G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ Poporale,* p. 352.

PEPENE

Vedĭ *Frica.*

990 Doĭ pepenĭ la o mâna nu sĕ pot ținé.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 90.

[1]) Para sub păr o să cadă.
[2]) Para sub păr cade.
[3]) Idem.
[4]) Para cade aprópe de arbore.
[5]) Para códe în poĭ o are.

* *Doĭ pepenĭ într'o mână nu sĕ pot ţiné.*

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 73; III, 99. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 162.— BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, III, 15.

Doĭ pepenı într'o mânănu poţĭ ţiné nicĭ-odată.

A. PANN, I, p. 149.—HINŢESCU, 143.

Doı pepenı într'o mână nu poţĭ ţiné.

HELIAD - RĂDULESCU, *Tandalida*, pag. 33.

Cel ce cauta a ţine doĭ pepenĭ într'o mână, scapă pe amîndoı.

LAURIAN & MAXIM, 1, 573.

* △ *Nu poţĭ ţine doĭ pepenĭ în mână.*

I. G. VALENTINEANU, pag. 21. — I. ISTRATESCU, *înv. c. Cobia*, J. *Dâmboviţa.*

Nu poţĭ să umblĭ cu doĭ pepenĭ într'o mână.

AL. DUMITRESCU, p. 123.

* *Doı himunicı sumsoara nu s'portă* [1].

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Adică două slujbe unul nu le póte căută (GOLESCU); saŭ, într'un mod maĭ general, nu poţĭ face două treburĭ odată.

Turciĭ ḑic : *Doĭ pepenĭ nu sĕ pot purta sub aceeaşĭ subsuoară;* ĭar Francesiĭ : *On ne peut sonner les cloches et aller à la procession.*

991 * **Cóje di himunic nu s'licheşce di buric** [2].

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Orĭ-cât l'aĭ ĭubi şi aĭ îngriji de dînsul un copil de suflet nu ţine la tine ca copilul cel eşit dın carnea şi din ósele tale.

992 * **A scóte din pepenı pe cine-va.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 823. — G. MUNTEANU, 121.—BARONZI, 47 & 64.— I. C. FUNDESCU, 95.— I. IONESCU, III, pag. 108.

[1]) Doĭ pepenĭ (verḑĭ) subsuoară nu sĕ pórtă.
[2]) Cójă de pepene verde (harbuz) nu se lipesce de buric.

A scóte pe cine-va afară din pepenĭ.

I. Ionescu, III, p. 108. — A. de Cihac. *Dict.* I, p. 200.

Te scóte din pepeniĭ tĕĭ.

A. Pann, III, p. 95 & 127.

A te face să-ţĭ pierḑĭ rabdarea ca şi pândarul bostănărieĭ, care a eşit din pepenĭ afară ca să bată pe aceĭ carĭ 'l ocaraŭ.

Se va găsi în basmele luĭ Fundescu p. 95 o întrebuinţare cu totul lăturalnică a acesteĭ expresiunĭ.

Noĭ hotărît î-ţĭ maĭ spunem
Că piciórele 'n prag punem,
Si vorba nu ne schimbăm;
Nicĭ un cuvînt nu maĭ póte,
Din pepenĭ a ne maĭ scóte,
Supunere ca să-ţĭ dăm,

A. Pann, III, p. 95.

Inţelesul special pe care A. Pann îl dă acesteĭ locuţiunĭ în pasagiul citat, este neobicĭnuit.

993 *A fi ca un pepene.

Frumos şi gras ca un pepene.

P. Ispirescu, *Leg.* 16.

Invelit ca un pepene.

I. Creangă, *Pov.*, p. 76.

Veḑĭ *Harbuz.*

Adică gras, sănătos, frumos.

«Baba nu scie ce să facă de bucurie, că are un băĭet aşa de chipos, de hazliŭ, de gros, şi *invĕlit ca un pepene.*» — I. Creangă.

PERJĂ

994 *A fi bun de pus cu perje.

A nu fi bun de nimica; se aude în Moldova.

PÉTRĂ

Veḑĭ *Apa, Frig, Lapte, Nebun,* Cap VI. c. *Pétra, Picatura.*

După o legendă fórte rĕspândită la Românĭ, petrile sunt oile Babiĭ Dochiĭ, carĭ aŭ fost prefăcute tóte de ger în stan de pétră. Din oile acelea s'a umplut în urmă lumea de petre. — Duţu Sava J. *Vâlcea.*

995 **Pétră móle anevoie gasesci.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 53.

Adică cumplit cu îndurare (GOLESCU).

996 **Pétra ce se rostogolesce, nimic dobândesce,**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52.

* △ *Pétra, care se rostogolesce din loc în loc, nu prinde muschiŭ.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 29 & 132. II, 4 & 86. — HINȚESCU, 144. — AL. DUMITRESCU, 138.— D[a] E. B. MAWR, 13.—H. D. ENESCU, *inv.* c. *Zamostea*; J. *Dorohoi*.

Chètra çe se-arucutésce, muşcliu nésă nu 'şi-acața [1].

ANDREIŬ AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.* p. 99.

* *Chètra îngurgulosa svol n'acață* [2].

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Se ḑice pentru ceĭ ce umblă rătăcindu-se (GOLESCU); carĭ sunt mereu pe drumurĭ, precum şi pentru ceĭ nestatornicĭ, carĭ încep multe şi nicĭ una nu săvîrşesc.

Latiniĭ ḑicéŭ cu acelaşĭ înțeles: *Planta quae saepius transfertur non coalescit* [3], saŭ: *Saxum volutum non obducitur musco*, care se traduce întocmaĭ prin proverbul Românesc.

Pierre qui roule n'amasse pas mousse, ḑice Francesul.

997 **Pétra care se scóte adesea din locu-i, nu prinde rădacina.**

BARONZI, p. 62. — HINȚESCU, 144.

Pétra, care se mută din loc în loc, nu prinde rădacină.

BARONZI, p, 67.

Acelaş înțeles ca proverbul 999.

Pierre souvent remuée
De la mousse n'est vellée [4].

Trésor des Sentences XVIe, *Siècle.*

---

[1] Pétra ce se rostogolesce, muschiŭ de loc nu prinde
[2] Pétra rotundă brazdă verde nu prinde.
[3] Planta adeseorĭ resădită nu prinde putere.
[4] Vellée recouverte, acoperită, învelită.

998 **Şi pétra prinde muşchiŭ, daca şede mult într'un loc.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 140.

Pétra când şéde mult la un loc, prinde muşchiŭ.

Hinţescu, p. 144.

Acelaş înţeles ca proverbul No. 996.

999 **Orĭ cât de mica pétra,**
E maı grea într'a sa vatra.

A. Pann, I, p. 136.—Hinţescu, 144.

Ca şi omul în casa, în satul, în ţéra luĭ.

1000 **Cine pétra rostogolesce,**
Pe el sĕ lovesce.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 81.

Sĕ ḑise pentru ceĭ ce, cu rĕul ce vor sa facă altora, maĭ mult pĕ eĭ vatămă (Golescu).

Cel ce sapa grópa aprópeluĭ seu, într'însa va cadé; şi cel ce tavalesce pétra peste el, se va tavali.

Paremii. Biblia de la 1688 p. 76.

1001 * △ **Petrii (petreii) rotunde din vîrful dialuluı (délului) puţina urnire îı trebue.**

D. Cantemie, *Ist. Ierogl.* p. 283.— H. D. Enescu, *învĕţ. c. Zamostea* J. *Dorohoı.*

Ne învaţă a păstră cele de taĭnă, căcĭ precum ḑice Dimitrie Cantemir:

«Gura desfrânata maĭ tare alérgă de cât pétra din dél rĕsturnată, pe care un nebun cu piciorul póte a o prăvali, şi o mie de înţelepţĭ a o opri nu pot.»— *Ist. Ierogl.*, p. 81.

1002 * **Cu greu se urnesc petrele din casa.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, p. 159.— I. Creangă, *Pov.* p. 284. — Hinţescu, 144.

Veḑi *Fata,*

Adică cu greu se mărită fetele.

«Pentru babă, fata moşuluĭ era *pétră de móra în casa.*»— I. Creangă.

1003 * **Pétra din casa.**

Al. Odobescu, III, p. 514.

Greutăţile, nevoile, defectele, cusururile nóstre.

«Dumnea-vóstră vedeţĭ şi cunósceţĭ ţéra nóstră cea dintre Carpaţĭ şi Dunăre, în trecutul ca şi în presentul eĭ. De aceea nicĭ nu cuget a atinge aci despre *petrile eı din casa.*» — Al Odobescu.

1004 **Petrile cele scumpe prin ocne şi pustietaţı sĕ gasesc.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 51.

Adică orĭ-ce lucru rar, cum frumuséţe, invĕţătură şi cele-l-alte cam pĕ la ceĭ proştĭ şi saracĭ (Golescu).

1005 **Petrile cele scumpe în fundul pamîntuluĭ se gasesc.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 121.

Acelaşĭ inţeles ca la No. 1004.

1006 **Pétra când sĕ rostogolesce, multe alte pétrı trage dupa ea.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 52.

Adica cel mare când greşesce pĕ mulţĭ eĭ bagă în păcate. (Golescu).

1007 **Pétra cea maı mica, sparge valul cât dĕ mare, când în ea isbesce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 52.

Adica şi cel maĭ mic ĕşĭ face rĕsplatirea sa, când cel maĭ mare ĕl supĕra (Golescu).

1008 * **Pastréza pétra neclintita, pĕ care sĕ ascute intrecerea tinerilor.**

Iord. Golesgu, *Mss.* II, p. 112.

Adică cinstea celor destoınicĭ (Golescu).

1009 **Péıră mica restórnă carul mare.**

Laurian & Maxim, I, p. 470.

Vedĭ *Buturuga, Rădacina.*

Omul mic şi neinsemnat póte primejdui pre cel mare şi puternic. Neluarea in séma a celor maĭ micĭ împrejurarĭ póte sminti întreprinderea cea maĭ bine chibzuita.

1010 * **Sau cu pétra de cap, saŭ cu capul de pétra.**

V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.*

Când cu capul de pétră, când cu pétra de cap.

V. Alexandri, c. c. *Chiriţa în Iaşi.*

Orĭ cu capul de pétra, orĭ cu pétra de cap, tot atâta 'ı.

I. Creanga, *Pov.* p. 212.—Da E. Sevastos, 186—187.

*
Tot una e: aŭ (saŭ) cu capul de pétra, aŭ (saŭ) cu pétra de cap.

HINȚESCU, p. 189. —A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. *Argeș*.

*
Orı cu capul de pétră, orĭ cu pétra de cap.

V. FORĔSCU, *Folticenı* J. *Sucıava.*

Adică tot una este, nu e nicĭ o deosebire saŭ cum ḑice Francesul, *Bonnet blanc ou blanc bonnet.*

*
1011 **A sparge petrele cu capul.**

Sparge petrele cu capul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 67; *Asenı.* pag. 196.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce s'apucă cu ceĭ maĭ marĭ aĭ lor, însemnând ca pé însu-șĭ eĭ vatĕmă (GOLESCU).

*
1012 **A aruncà cu pétra (petre) în cine-va.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 656.—AL. ODOBESCU, III, 514.

A :nvinui pe cine-va, pe drept sau pe ne-drept, de o faptă, a careĭ urmărĭ pot fi grele pentru dinsul.

Evreiĭ obicĭnuĭaŭ de a omorí cu petrele în anumite casurĭ, pe ceĭ vinovați.

Cunóscem cu toțĭ rĕspunsul pe care Isus l'a dat Fariseilor carĭ, aducĕnd inaintea luĭ o femee care precurvise l'aŭ, întrebat ce e de făcut cu dinsa: »Acel dintre voĭ, care este făr' de pacat să 'ĭ arunce cea d'intăi pétra.«

*
1013 **A fi statornic ca pètra.**

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 3.

Adica neclintit, hotărit in credințele, in purtarea, în vorbele sale.

1014 **A asvirli cu pètra 'n șatra.**

S. MIHĂILESCU, *Șezatórea*, II, p. 73.

Adică a ocoli cu vorba, a lovi cu vorba pe de departe.

*
1015 **A ridicà o pétră de pe inima cuı-va.**

*
A avé o pétra pe inima.

A 'ĭ lua o grijă pe care o avé; a'fi ingrijat de óre-ce.

1016 *Pétra séca.

NICOLAE COSTIN, *Letop. Mold.* II, p. 49.

* *In pétra séca.*

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI *Mss.* — T. SPERANŢIA, I, p. 37.

Adică nimic, unde nu este nimica, în pustietaţĭ, în locurĭ primejdióse.

«Au rĕdicat tot de au lăsat numaĭ *pétra sécă*». — NICOLAE COSTIN.
«Să te ducĭ *în pétră-sécă.*» — VASILE ALEXANDRI & LASCAR-ROSETTI.
Când ḑicĭ dumneata *merg* şi *în pétră sécă.*» — T. SPERANŢIA.

1017 *A scóte . . . . . din pétră.

* *A scóte din pétra-sécă.*

I. CREANGĂ. *Pov.* p. 211.

A scóte de unde nu e nimic. Arată greutatea cu care se dobândesce un lucru precum şi dibăcia aceluĭa care a isbutit.

1° * △ *Din pétra-séca scóte banul.*

A. PANN, *Edit.* 1889. p. 133; II, 86. — HINŢESCU, 144. — Dª E. B. MAWR., 104. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi.*

* *A scóte banĭ din pétră.*

Dª E.B. MAWR, p. 4.

Latinii ḑiceaŭ cu acelaş înţeles: *Frange lunam et fac fortunam* [1]).

2° * *A scóte lapte din pétra.*

LAURIAN & MAXIM, II, pagina 656; II, p. 1290.

3° *A scóte apa din pétra.*

BARONZI, p. 64. — B. P. HĂŞDEŬ, *Etymol. Magn.* 1273. — FR. DAMÉ, I, 78.

Tu aquam a pumice postulas [2]) ḑice Plautu.

Expresiunea d'întâĭ arată dibăcia cu care omul scie să căştige banĭ; cele-l-alte două insemnéza: a face un lucru peste putinţă, a fi român desgheţat, şi i-şĭ află origina în acel personagiŭ din

[1]) Rupe luna şi îmbogăţeşce-te.
[2]) Vreĭ să capeţĭ (ceĭ) apă de la un stan de pétră.

basme care inşélă nisce smeĭ, făcêndu-ĭ să crédă ca apa saŭ laptele ce curge dintr'o bucata de brânză pe care o strînge în mânile sale, o scóte dintr'o pétră. — Veḑĭ *Titirezul şi Smeul* de Ion al luĭ Sbiera, p. 178. Exemplul citat din Plautu, ne arată vechimea atât a locuţiuneĭ cât şi a basmuluĭ din care se trage.

1018 * **A bate petre.**

* *A numĕrà petrele.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 451.

Veḑĭ *Drum, Pod.*

A umblà fară trébă, fară nicĭ un rost.

PIPER

Veḑĭ Cap. VII *Piper.*

1019 **Par-ca ar fi plouat cu piper între noi.**

V. ALEXANDRI, *Teatru,* 176.

Pare-ca ce-va rĕŭ s'a pus intre noi, ne-a despărţit.

»Florico !... Urît ţ'a fi făr de bărbat ! ca-ĭ numaĭ o lună de când ne-am cununat... numaĭ o lunicică, şi povestea vorbiĭ, *par-că ar fi plouat cu piper între noi!* Tu te aflĭ la tîrg cale de o poştă de mine şi eu la ţéră, la Floreneştĭ, cu grebla în mâna, şi cu doru 'n suflet». — V. ALEXANDRI.

1019 b * △ **Piper între voi,**
Sa rîdem si noi.

V. HARAM, *înv. c. Griviţa J. Tutova.*

Să ḑice când doĭ inşĭ sa céirtă şi un al treilea intervine şi-ĭ rógă, în bătae de joc, să se maĭ certe ca el să facă haz.

1020 * **Nu te iuţi ca piperul.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 101.

Nu fi ĭute ca piperul în tótă vremea.

A. PANN, III, p. 16.—HINŢESCU, 84.

△ *A fi cum ii piperu.*

S. MIHĂILESCU, *Şezatórea,* II, p. 72.

A fi ţanţoş, ĭute la mânie. D. G. Mihailescu, din J. Sucĭava dă inţelesul de «harnic, ĭute la tréba, câte o-dată şi ambiţios.» Inţelesul care se dă maĭ rar acesteĭ locuţiunĭ în Moldova, este din potrivă cel maĭ obicĭnuit in Ţéra-Românéscа.

1021 * **A se sui (veni) cui-va piperu la nas.**

FR. DAMÉ. III, p. 217.

* *A 'şĭ luà piper în nărĭ.*

Adică a se mânià.

1021 b **A dà cuĭ-va cu piper la nas.**

FR. DAMÉ, III, pag. 217.

A face un lucru care nu'ĭ place, a 'l supĕrà.

PIR

1022 **Pirul rĕŭ cresce şi nesemĕnat.**

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, 289.

Lucrurile próste cresc şi fară îngrijire.

1023 * **A se întinde ca pirul.**

Se ḑice de omul obraznic, de care nu te poţĭ uşor desbarà, precum nu poţĭ scăpà de pir, când acésta ĭérbă s'a prăsit unde-va.

PÎRÎŬ

1024 △ **N'a ajuns pân'la pîrîŭ**
Şi şi-a ardicat pólele 'n brîŭ.

T. TEODORESCU, J. *Ialomiţa, în Etymol. Magn.*, p. 630.

Veḑĭ *Gârla, Rîu.*

Sĕ ḑice când înainte de vreme ne gătim saŭ ne ferim de óre-ce.

1025 **Până ajungĭ la pîrîŭ nu 'ţĭ ridică pólele.**

B. P. HĂŞDÉŬ, *Etym. Magn.*, p. 630.

Ne învaţă a nu ne găti sau feri de óre-ce înainte de vreme.

1025 b * △ **Are sa tréca până atuncĭ multa apă pe pîrîu.**

V. HARAM, *învĕţ. com. Griviţa*, J. *Tutova.*

Veḑĭ *Garla.*

Arată o îndelungă vreme.

PÎRJOL

Veḑĭ *Foc.*

PÎRLOG

Veḑĭ *Iepure.*

PLEVĂ

1026 *△ **A vorbi pléva.**

I. Creangă, *Amint.*, p. 197.

*△ *A vorbì pleve.*

V. Haram, *inv. c. Grivița J. Tutova.*

A graì lucrurí de nimic, fară nici o însemnatate.

A PLIVÌ

Vedî *a Sapá.*

PLOP

1027 * **Șì plopul este nalt, dar el caca ciorile.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, pag. 98.— P. Budișteanu, J. *Ilfov.*

Și plopul e înalt și 'l spîrcîie ciórele.

Hințescu, p. 148.

Și plopul e înalt dar îl spurca ciorile.

I. G. Valentineanu, p. 34.

Vedî *Pom.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ mândresc dĕ mărimea lor (Golescu).

1028 * **Ploplu este 'nalt ma umbra nu façe.** [1])

D. A. Milescu, *Gopeși, Macedonia.*

Se asémĕna omuluĭ bogat saŭ puternic carę nu ajută pre ceĭ saracĭ saŭ maĭ micĭ decât dînsul.

1029 * **Plopul e destul de mare,**
Dar pe dînsul póme n'are.

A. Pann, I, p. 105;—Hințescu, 148.

Se ḑice despre ceĭ lenești. Să judecăm ómeniĭ după fapte și nu după înfațișarea lor.

1030 **Plopu nu face pere, nici rachita vișinele (micșunele).**

Al. Dumitrescu, p. 129.

Vedî *Salcie.*

După omul și faptele luí.

---

[1]) Plopu este nalt dar umbră nu face

Italianul ḑice: *Il pruno non fa melaranci*[1]), și Walonul: *I n'vint nin dê figues so dà cherdon*[2]).

1031 * △ Când a face plopul pere
Și rachita vișinele.
IARNIK-BÂRSANU, *Poes., Pop.*, 45.

△ *Când o face plopul mere*
Și richita vișinele,
Să 'ți alin pofta cu ele.
FR. DAMÉ, I, p. 62.

△ *Când o face plopul mere,*
Și tînjala viorele.
S. FL. MARIAN, *Nunta*, p. 709.

△ *Când o face plopul nuci,*
Și rachita mere dulcĭ.
Șezatórea, Poes. Pop., III, p. 19.

Adică nicĭ odată.

In *Cântecul miresei*, care se ḑice în ḑiua de uncrop la desovire se află aceste versurĭ, carĭ au ajuns proverbiale.

Tacĭ mirésă, nu maĭ plânge,
Că la maĭca-ta te-ĭ duce,
Când s'o 'ntórce
Gârla 'ncóce,
Când o face plopul pere
Și tînjala viorele.
G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Pop.*, p. 270.

Tacĭ mirésă, nu maĭ plânge,
Inimiora nu-țĭ maĭ frânge,
Că la maica-ta te-oĭ duce,
Când s'o 'ntórce,
Gârla 'ncóce,
Și-a face
Jugul
Mugur,
Restee
Clostee,
Tînjelele
Viorele,
Stremănarile
Floricele.
G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.* p. 270—271.

[1]) Prunul nu face mere.
[2]) Nu cresc smochine pe scaete

1032 **De când făcé plopşorul pere şi rachita micşunele.**

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 1.

Adică de demult.

PLUMB

Vedĭ *Dumnedeu.*

PLUTĂ

Vedĭ *Dumnedeu.*

1033 **Pluta n'are mîsga.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 60; *Asem.* pag. 91.

Adică cel uşor n'are minte (Golescu).

1034 **Ca pluta pe apa.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 18 \ 134.

Se dice de ceĭ fără odihnă, şi carĭ sunt duşĭ de colo până colo, în voĭea întîmplăreĭ.

POGORÎŞ

Vedĭ *Suiş.*

POM

Vedĭ *a Altoi, Cojac, Grindină, Marac ne, Paduret, Scó a.*

1035 * △ **Pomul neroditor sĕ taie şi 'n foc s'arunca.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 54; *Asem.* p. 145.— V. Haram, *inv. c. Griviţa, J. Tutova.*

Tot pomul ce nu face rod se tae şi se arde în foc.

Mitropolitul Antim Ivirénul, *Didahiile* p. 197.

Pomul care nu face róda sĕ taie şi în foc se aruncă.

I. Creangă, *Pov*, p. 118.

Ceĭ ce nimic folosesc şi nicĭ un rod nu fac, ca ceĭ necăsătorițĭ (Golescu).

Sĕ dice, în deobşte, de femeĭa stérpă şi de omul care nu 'şĭ împlinesce datoria.

Acest proverb este luat din Biblie: *Tot pomul care nu face rod bun se taĭe şi se arunca în foc.* — Mateiŭ, III, 10; Luca, XIII, 7, 9; Ioan, XV, 6.

1036 **Din pomul bun şi róda buna se face.**

GR. URECHIE, *Letop. Mold.*, I, 178.

Din părinţĭ bunĭ, bunĭ copiĭ se nasc.

«Iară după mórtea luĭ (Stefan-Vodă), şi fiul sĕu Bogdan-Vodă urma luĭ luasĕ de lucrurĭ vitejescĭ; cum se tîmplă *din pomul bun şi róda bună se face.*» — GR. URECHIE.

In Evanghelia Sântuluĭ Mateiŭ, VII, 17; *Tot pomul bun, pome bune face.*

1037 **Pomul din rodul luı sĕ cunósce dĕ e bun, saŭ dĕ e rĕu.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Pre plod amu lemnul cunoscut va fi.

EV. CORESSI, ap. DAMÉ, III, p. 233.

* *Pomul dupa róde se cunósce.*

HINŢESCU, p. 149.

Pomul dupa ródă se cunósce.

BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, p. 203.

Adică omul din slujba sĕ cunósce dĕ e vrednic, saŭ mişĕl şî ticălos (GOLESCU).

Dupa rod se cunósce pomul, dice Sfântul Mateiŭ, XII, 33; ĭar Francesul: *On juge l'arbre à ses fruits.*

Fructu, non foliis, arborem estima [1]), PHAEDRI *Fab.* 17, L. III.

1038 **Pómul se cunósce din róda,**
Şı omul din mintea neróda.

A. PANN, I, p. 9. — HINŢESCU, 149.

Precum pomul se cunósce din rodul ce scóte, aşa şi inima omuluĭ din cugetul seu.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 11.

Vedĭ *Copac.*

1039 **Dupa póma se cunósce pomul,**
Şi dupa fapta omul.

BARONZI, p. 55,—HINŢESCU, 149.— FR. DAMÉ, II, 11; III, 235.

Precum pomul din rodul luĭ se cunósce de este bun sau de e reu, aşa şi omul din faptele sale.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 16.

---

[1]) Preţuesce pomul după rodul, ĭar nu după foıle s le.

1040 Dupa cója se vede pomul,
Dupa haine omul.

V. A. Urechie, *Leg.*, p. 131.

Mulțĭ judecă dupa fata. Românul are insa, un alt proverb maĭ sănatos, care sună ast-fel: *nu te uità la cojoc, ci te uita ce e sub cojoc,* care ne învață a judecà valórea unuĭ om după simțirile, după faptele sale, ĭară nu după înfățișarea luĭ. Francesul ḑice de asemenea; *Il faut pas juger l'arbre à l'écorce*

1041 Pomul lesne se 'ndreptéza,
De mic pân să 'ncovoéza.

A. Pann, I, p. 61.—Hințescu, 149.

Veḑĭ *Copac, Mladița.*

Năravurile rele se pot indreptà cât e omul tinĕr.

L'albero, quando ha presso cattiva piega, difficilmente può raddrizzarsi [1]), ḑice proverbul italienesc.

Bois tordu ne se redresse pas.

*

1042 Din pomul caḑut tóta lumea taie lemne.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *Copac.*

Când cad ceĭ marĭ din puterea lor, și cel mic i-șĭ bate joc de eĭ.

1043 E anevoie sa tai pom,
Și sa cioplesci om.

A. Pann, *Ediția* 1889, p. 25; I, p. 85. — Hințescu, 149.

Se ḑice despre ceĭ proștĭ carĭ greu pricep și învață óre-ce.

1044 Mai lesne sa cioplesce pomul, dĕcât omul.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 43.

Adică maĭ lesne împodobim un lemn cu cĭoplitul decât învĕțăm un om (Golescu). Exprimă, într'un mod maĭ energic înțelesul proverbuluĭ 1043.

1045 In pomul mare afli si crangi uscate.

Hințescu, p. 149.

Nu e om fără cusur.

1046 La pom laudat sa nu mergi cu sacul.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 106.

---

[1] Copacul, când a uat o rea direcție, cu greŭ se póte îndreptà.

* *La pomul laudat sa nu te ducĭ cu sacul.*

I. G. Valentineanu, p. 9.

Veḑĭ *Lauda, Par.*

Ne arată că lauda óre-căruĭa dĕ multe orĭ ne înșală, că nu-l gasim după cum ĕl laudă (Golescu).

Greciĭ modernĭ ḑic : *Daca auḑĭ spunêndu-se că se afla undeva cireşĭ multe, sa nu ĭeĭ cu tine decât un mic coşuleţ.*

1047 * Pomul nalt îl cacă ciorile.

I. Arbore, J. *Buzĕu.*

Veḑĭ *Plop.*

Se ḑice pentru ceĭ ce se mândresc de marimea lor.

1048 * Pomul daca 'mbĕtrânesce,
Pune paie şi 'l pîrlesce.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 171; III, 154; *Archir*, 17.

△ *Pomul dacă 'mbetrânesce,*
Pune 'ĭ paĭe de 'l pîrlesce.

V. Alexandri, *Poesii Pop.*, p. 305.

Adică omul bĕtrân. Intîlnim adese-orĭ acéstă ḑicĕtóre în poesiile nóstre poporale.

Suiu în dél, cine mĕ chémă?
Mórtea care 'mĭ cere sémă.
Dau în vale, cine-mĭ rîde?
Mórtea care mĕ cuprinde.
Pomul daca 'mbĕtrânesce,
Pune-i paie de 'l pîrlesce.
Omul daca 'mbĕtrânit,
Fă-ĭ secriu de odihnit.

1049 * Pomul bĕtrân se taie şi se arunca în foc.

I. Arbore, Jud. *Buzĕu.*

Adică omul îmbĕtrânit, nemaĭ fiind de nicĭ-o trébă.

1050 Pomul mare
Cade tare.

Baronzi, p. 60. — Hinţescu, 149.

● *Arborele mare*
Cade tare.

G. Munteanu, p. 150.— Hinţescu, 101. — Al. Dumitrescu, 117.

Căderea celor marĭ, marĭ sguduiturĭ pricinuesce.

1051 Nici-odata de (din) tot pomul
Nu se póte 'ngrasà omul.

A. PANN, II, p. 81.—HINŢESCU, 149.

Vedĭ *Póma.*

Orĭ-ce lucru nu e folositor omuluĭ, nu 'ĭ priesce; şi precum se maĭ ḑice: *omuluĭ de ce-ĭ place, d'aĭa se ingraşă.*

1052 Pomii cu mult rod, ramurile lor sî le pierd.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

* *Pomul cu mult rod, rămurile luĭ şi le strică.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş.*

Adică părinţiĭ cu mulţĭ copiĭ averea lor ş'o cheltuĭesc, şî ceĭ ce muncesc prea mult ĕşĭ pĭerd sănătatea (GOLESCU).

1053 Pomul bun cel mai bun rod ne da, iar cel prost nici pentru el este bun.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Sĕ ḑice pentru cei dĕstoinicĭ şi pentru ceĭ ticaloşĭ (GOLESCU).

1054 Nu taià pomul din radacina, ca sa caḑa şî sa-i culegi rodul, ci mai bine urca-te în el, ca sa culegi şî la anul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

Adica nu dĕspuià norodul, ca să aĭbĭ ce maĭ luà ş'alta dată (GOLESCU).

1055 Pomul, ca sa-ţi dė rod bun trebuie sa-l cureţi dĕ uscaturi, iar nu sa 'l tai din radacina.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 111.

Adica pĕ norod să-l îndreptezĭ, curaţîndu-l dĕ năravurĭ rele, ĭar nu sa-l chinuĭescĭ, că îndata ĕl pĭerḑĭ (GOLESCU).

1056 A fi ca pomul cel pe lânga apa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 145.

Adică a trăi in bine şi în belşug.

»Şi va fi ca lemnul lânga isvórele apelor, şi la vremea sa va dà róda sa, şi frunza luĭ nu va cădé.« PSALM, I, 3; IEREMIA, XVII, 8.

POM [1])

1057 **Ce nu biruesce omul,**
Biruesce pomul.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 78.

Arată puterea vinuluĭ.

«Și împĕrații, carĭ tótă lumea în robia sa au adus, pre ace așĭ, amintiĭ lea nebiruițĭ fiind, vinul în robia sa i-au răpit și beția cu mâna muĭeriĭ i-au biruit, și pre cât erau întâiu lăudațĭ, pre atâta maĭ pre urma s'au ocărit.»—DIMITRIE CANTEMIR.

PÓMĂ

Vedĭ *Copac. Frunză, Pom, a Rabdă.*

1058 **Când póme, când frunze, după cum Domnul ne aduce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

* *Când florile roduluĭ*
Când frunzele pomuluĭ.

A. PANN, I, p. 151.—HINȚESCU, 60.

Vedĭ *Fiertura.*

Sĕ dice pentru ceĭ scapatați, ce sĕ mulțumesc cu orĭ-ce dobândesc (GOLESCU).

1059 **Cunosc de care póma mĕ îngraș eu.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 163; III, 131. — HINȚESCU, 149.

Vedĭ *Pom.*

Adică : ce-mĭ priesce, ce 'mĭ este de vre-un folos. Se dă ca rĕspuns acelora carĭ ne daŭ sfaturĭ pe care nu le primim.

1060 **Póma buna e cea din urma.**

HINȚESCU, p. 148.

Când se împuținéză un lucru, atuncĭ il prețuim.

1061 **Póma nu cade departe de tulpina eĭ.**

PANN, *Edit.* 1889, p. 19; I, 68. — P. ISPIRESCU, ap. GASTER, II, 376. — B. CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, III, 14.

* *Póma nu cade departe de tulpina.*

HINȚESCU, p. 148. — FR. DAMÉ, III, 235.

[1]) Adică bucĭumul vițeĭ.

Póma nu cade 'n gradina,
Departe d'a eĭ tulpina.

A. PANN, *Fab.*, I, p. 59.

Vedĭ *Aşchie, Fruct, Para.*

Copiiĭ sémĕnă părinţilor.

Latinul ḑicea : *Non procul a proprio stipite poma cadunt* [1]), Francesul : *Le fruit ne tombe jamais loin de l'arbre*, şi Italianul: *El pero casca poco lontan de l'arbore* [2]).

1062 * △ **Póma bună, porcii o manânca.**

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 104; II, 109. — HINŢESCU, 148. — V. HARAM, *înv. c. Griviţa*, J. *Tutova.*

Unde e o póma buna o mănâncă porcii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 12.

Póma cea maĭ bună o manâncă porciĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

* △ *Póma buna în gura porculuĭ.*

M. LUPESCU, *învĕţ. c. Brosceni, Suciava.*

Vedĭ *Mĕr, Para,* Cap. XXII § *pentru mâncare.*

Sĕ ḑice când ceĭ proştĭ dobândesc cele maĭ bune (p. 12); Sĕ ḑice când cele maĭ bune cad pé mâinile celor maĭ cumpliţĭ (p. 54). — (GOLESCU).

Spaniolu ḑice : *Porcul cel maĭ prost mananca cea maĭ bună ghindă.*

1063 **Şi eŭ acatare póma nu sunt, dar nici fie-ce (fie-care) pasĕre nu me manânca.**

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 159; III, 129. — HINŢESCU, 55.

Respuns ce sĕ dă aceluĭa care pare a ne dispreţui.

1064 **Nici o póma fara códa.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 48.

Vedĭ *Pară,* Cap. XVII § *Cusururi.*

Adică nicĭ unul fără cusur (GOLESCU).

---

1) Pómele nu cad departe de tulpina lor.
2) Para cade aprópe de copac.

1065 **Póma buna nu sĕ caută după faţă, ci după dulcéţă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Sĕ ḑice pentru ceĭ urîţî la faţa şi bunĭ la fire (GOLESCU).

1066 **Póma cea mai cóptă, pâna ce cu mâna nu o veĭ luà, în gura-ţı nu va cadé.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Adică fără muncă lucru bun nu dobândim (GOLESCU).

1067 **Nu bate pómele ce nu sunt încă cópte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

Adică să nu supĕrăm piste vreme (GOLESCU).

POMĔT

1068 * **Se marita pomĕtul cu gradina.**

M. CANIAN, J. *Iaşı.*

Locuţiune din Moldova care însemnéză că se ĭea bogat cu bogat, nu din dragoste ci pentru avere.

POPUŞOĬŬ

1069 △ **A da ca în popuşoı.**

S. FL. MARIAN, *Sat. Pop.* p. 203.

*△ *Bătaıa popuşoıuluı.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

*△ *A bate ca p'o chilă de popuşoıŭ.*

V. HARAM, *învĕţ. com. Griviţa*, J. *Tutova.*

A lovi cu putere, cum se bate popuşoĭul.

Voinicoşĭ era şi noĭ
Dar' eĭ *da ca 'n papuşoı,*
Şi unde ne-am bătut noĭ,
Par' c'a fost tîrlă de oĭ.

Satira poporală.

1070 △ **A se face mort în popuşoı.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 13.

* △ *A o lasà mórtă în popuşoı.*

S. Mihăilescu, *Şezatóre,* II, p. 75. — I. Creangă, *Amint.* 51.—M. Lupescu, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*

Vedĭ *Porc.*

Adică a tacė molcum, a nu se maĭ îngriji de un lucru, a'l da uĭtării.

Atuncĭ voĭ *sa vĕ faceţı mórte 'n popuşoı,* să nu spuneţĭ nicĭ lae nicĭ bălae.» — I. Creangă, *Pov.*

«Insă ce-ĭ de făcut?... să trécă ĭea şi asta; obraz de scórţă, şi *las'o mórtă 'n popuşoiu,* ca multe altele, ce s'a întîmplat în viéţă.» — I. Creangă, *Amint.*

1071 * △ A i se luà popuşoiu de pe foc.

H. Juvara, *Bêrlad,* J. *Tutova.*

Vedĭ *Porumb.*

A i se luà cea ce dorea sa aibă, cea ce pregătise pentru dînsul.

PORUMB

Vedĭ *Gaina.*

1072 △ Iı luase porumbul de pre foc.

P. Ispirescu. *Unch. Sfat.* p. 16.

Iı iea porumbul de pe foc.

Hinţescu, p. 151.

Vedĭ *Popuşo u.*

Acelaş înţeles ca dicĕtórea 1071.

Când se întórse de la óste impĕratul Amfitrion, îşĭ găsı nevésta însărcinată. Umbla el să facă bălăgie, să se arate că este bărbat, nu bătae de joc; dară fu silit să înghiţă găluşca, aflând că deul deilor *iı luase porumbul de pre foc,* jucându'ĭ renghiul. — P. Ispirescu.

PORUMBEĬ

1073 Porumbeiı fac strugureı,
Dar sar ochiı de eı.

Hinţescu, p. 151.

Ródele munceĭ sau învĕţătureĭ nu sĕ asémĕna la toţĭ.

POTECĂ

Vedĭ *Voinıc.*

1073 b Cine nu scie potecile nu scie nicı drumul mare.

Fr. Damé, III, p. 254.

Cine nn se pricepe la un lucru mic, nu e în stare sĕ întreprindă lucrurı marı.

1074 *A umblà pe două poteci.

FR. DAMÉ, III, p. 254.

Acelaş înţeles ca ḑicĕtorile de la 502 şi 611.

1075 * △ A i se scurtà potecile.

G. MUNTEANU, 121. — V. HARAM, *înv. c. Griviţa, J. Tutova.*

Ţi s'aŭ scurtat potecile.

A. PANN, II, pag. 145. — HINŢESCU, 151.

A nu maĭ fi slobod de a face ce-va.

1076 A i se 'ncurcà potecile.

BARONZI, p. 41.

A i se încurca trebile, a nu maĭ puté atinge uşor ţinta dorită.

1077 A umblà ca p'o poteca.

I. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 18.

Cu sfiélă, fiind într'o greutate, într'o primejdie.—Veḑĭ *Voĭnic.*

1077[b] *A sci tóte potecile.

A cunósce bine un lucru.

P R A F

1078 *A se face praf şi pulbere.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 278.

**Praf şi ţĕrîna.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 225.

**A se alege praf şi pulbere de...*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, 121.

A se nimici, a se pĭerde cu totul.

1079 *A nu se alege (nicĭ) praf (praful) de...

G. MUNTEANU, p. 122. — BARONZI, 43. – P. ISPIRESCU, *Leg.* 71, 228, 340. — I. IONESCU, II, 50.

Praful nu s'a ales de...

A. PANN, I, p. 167; II, 76. — HINESCU, 151—152.

Acelaş înţeles ca ḑicĕtórea 1077 exprimat cu maĭ multa tărie.

Acéstă locuțiune póte fi o reminiscență a vremurilor trecute când se ardeaŭ trupurile celor morțĭ și se adunaŭ, în urmă, cenușele rĕmase de la acéstă operație.

PRĂJINĂ

Veḑĭ *Nas*.

1080 *A apucà prajina.

D Sofia Nădejde, *Nuv.*, 61.

**A apucà prajina înainte ca curva.*

**A apucà înainte, ca curva prajina.*

V. Haram, *învĕț. c. Grivița, J. Tutova.*

A certà, a sări inainte cu gura; se ḑice când cel vinovat se dă de om cinstit.

«Sarla eĭ a mâncat găina... când am dat eu, gaina nicăirĭ! Și încă mĕ maltratéză, *apucă ea prajina;* ba te face și chelbos.» — Da S. Nădejde.

Sĕ ḑice că o-dată, și nu e mult de atuncea, trăĭau bărbațiĭ cu curvelĕ nebagând în sémă pe femeile cele cinstite, carĕ vețuĭaŭ singure și ca vaĭ de ele. Au mers ast-fel lucrurile cât aŭ mers până când, într'o bună diminéță, au apucat curvele fie-care câte o prăjină și aŭ sărit la nevestile ómenilor învinuindu-le că ar fi necinstite și nu lasă pe bărbațĭ în pace. De aci sĕ trage ḑicĕtórea Moldovenéscă.

PRĂPASTIE

1081 *A dà de prapastie.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, p. 234.

Veḑĭ *Ripa*.

A cadé în primejdie, a se nenoroci, a se nimici.

PRUNĂ

Veḑĭ *Guma*

1082 Din pruna cânésca nu faci zama dulce.

Hințescu, p. 155.

Din lucru sau om prost nimica bun nu poțĭ face.

1083 *Prune ni cópte nu s'maca [1]).

D. A. Milescu, *Gopeși, Macedonia.*

Vorbe nechibzuite să nu vorbescĭ.

[1]) Prune ne-cópte nu se mănâncă.

1084 *Cu pruna 'n gura.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 109; II, 97. — GR. JIPESCU, *Opincar*, 110.

Are diferite ințelesurĭ.

1⁰ *A fi cu pruna în gură,* adică prost.

. . . . . . Bărbat are bun peste mĕsură,
Ca pânea bună *(cu pruna în gură)*.

A. PANN., II, p. 97.

2⁰ *A vorbi (respunde) cu pruna 'n gură,* adică a bălbai, a mormăĭ, a vorbi cam cu gura pe jumĕtate.

«Ala sĕ uĭtă chiondoriș la rumân, și-ĭ rĕspunde *cam cu pruna 'n gura.*» — GR. JIPESCU.

PULBERE

Vedĭ *Noroc, Praf.*

1085 *A aruncà pulberere în ochĭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 841.

Vedĭ *Țĕrînă.*

A înșelà, a amăgì pre cine-va, a 'l face să vada lucrurile alt-fel de cât cum sunt.

Latiniĭ ḑiceau: *pulverem oculis offundere* [1], prin alusie la pulberea care se ridică în circ sub piciórele alergătoruluĭ care erà în fruntea celor-l-alțĭ. Ceĭ de fată, rîḑênd de ceĭ rĕmașĭ în urmă, le strigà, în bătae de joc, că învingĕtorul îĭ împedică de a vedé ținta și de a o atinge, aruncându-le pulbere în ochĭ.

1086 *A-și scuturà pulberea de pe picióre.

A se lepĕdà cu totul de un lucru, precum acel care vré să intre în casă îșĭ scutura pulberea de pe picióre saŭ de pe încălțăminte.

Scutura-țĭ pulberea de pe piciórele vóstre, ḑic Evangeliștiĭ: MATEIŬ, X, 14; LUCA. IX, 5; FAPT. APOST., XIII, 51.

1087 Câta pulbere si spuza.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 264.

Arată o mulțime nenumĕrata.

«Și atuncĭ, minune mare! numaĭ, eacă, au și început a curge furnicele cu droĭa, *câta pulbere și spuza,* câtă frunza și ĭérbă!» — I. CREANGĂ.

---

[1] A aruncà pulbere în ochĭ.

1088 **Pulbere și cenușe.**

Vedĭ *Praf.*

Adică nimicire desăvîrșita.

1088[b] **A scóte (a ridica) din pulbere pre cine-va.**

LAURIAN \ MAXIM, II, p. 841.

A'l ridică dintr'o stare prósta.

RĂCHITĂ

Vedĭ *Cap, Cıocoıu, Plop, Salcıe, Scrófa.*

RĂDĂCINĂ

Vedĭ *Buturuga, Copac.*

1089 **Radacina mica rĕstórnă cel maı mare car.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Rădacina mica, mare car rĕstórna.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *As m.* 197.

Rădacina mica spravale carul mare.

V. ALEXANDRI, L. ROSETTI, *Mss.*

Radacina mica rĕstórna carul mare.

Abecedar ilustrat, p. 25.

Vedĭ *Buturuga, Pétra.*

Adică și cel maĭ mic dobóră pĕ cel maĭ mare (GOLESCU); neluarea în sémă a uneĭ micĭ împrejurărĭ póte nimici întreprinderea cea maĭ bine chibzuită.

1090 **Dĕ nu veı scóte radăcina, maracinii de isnóva ıarası cresc la loc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93.

Ne învață că cele rele din rădăcină sa le tăıem, ca să nu maĭ dé din ele (GOLESCU).

1091 **Când radacina sĕ usuca, ramura verde pe copacıu nu sĕ maı urca.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Adica când stapânul va cădé, aĭ sĕĭ nu sĕ vor maĭ sculă (GOLESCU).

1092 **Radacina pe ramurı ține, ıar nu ramurile pĕ radacina.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adică stăpânul pĕ slugĭ, ĭar nu slugile pĕ stăpân (GOLESCU).

1093 Pâna ce radacina sanatósa este, frunze şi rod mult veı vedé.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60.

Adică până ce stapânul trăiesce, mult spor veĭ vedé (GOLESCU).

1094 Din radacina cea rea
Odraslesce smicea rea.

A. PANN, I, p. 61.

Din rădacina rea
Odrăsleşce smicea rea.

HINŢESCU, p. 159.

Adică dın parinţĭ reĭ, rĕı copiı sĕ nasc. Francesiı din secolul XIII[a] ḑicéŭ : *de pute racine, pute herbe,* adaogând pentru ceĭ bunĭ : *de noble plante, noble fruict.*

1095 Radacina e amara, dar ródele dulcı.

I. G. VALENTINEANU, p. 45.

Adică învĕţătura cu greu se dobândesce, dar ne dă în urma placerĭ şi folóse marı.

RĂSUR

1096 Ňu este rasur
Sa n'aıba cusur.

A. PANN, I, p. 5. — BARONZI, 56.— HINŢESCU, 159.

Adică om fara cusururĭ.

Anton Pann, I, 6, povestesce urmatórea anecdotă privitóre la acest proverb.

NU E NIMIC FARA CUSUR.

Un împĕrat plimbându-se prin gradina palatuluĭ sĕu şi vrênd sĕ culégă un trandafir sĕ inghimpa la un deget. Supĕrat de acéstă întimplare impĕratul chéma pe gradinar s'iĭ fagăduesce un dar însemnat daca va altoi răsurul ast-fel ca sa 'ĭ péra ghimpiĭ.

Grădinarul dar se duse, puse 'ndatı altui,
Să se prindă şi să créscă în destul se nevoı.
In sfırşıt el cu secretu'ĭ a vĕḑut c'a isbutit
Si mergĕnd la împĕratul duse un fir înflorit;
Care 'n mâna sa luândn'l fórte bine ĭ'a părute
C'a putut să'l altuĭéscă după cum a fost cerut.
Dară la nas când îl duse ḑise către gradinar :
Ce fel ? acum vĕd ca n'are cel maĭ mic miros măcar
Grădinarul îĭ rĕspunse : Impĕrate să traescĭ,

Orĭ-ce lucru firea 'şĭ schimbă când veĭ sta să 'l altuĭescĭ
Si nimic ĭar nu sĕ póte ca să n'aĭbă vr'un cusur,
Darurĭ, plante, florĭ şi ómenĭ, ast-fel şi acest răsur.

In fabulele sale p. 50, Anton Pann a maĭ desvoltat acelaş subiect.

1097 **Dintr'un rasur ese şi trandafir şi maracine.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 19; I, 68.— V. Alexandri \ Lascar Rosetti, *Mss.* — P. Ispirescu, III, 162. — Hinţescu, 159.

Dintr'un răsur ese şi trandafirĭ şi mărăcinĭ.

Baronzi, p. 58.

Dintr'un rasur ese un trandafir şi un marăracine.

Idem, *Calend. Roman.* p. 1892.

Vedĭ *Maracine, Trandafir.*

Acelaş parinte are copiĭ şi bunĭ şi rĕĭ.

1098 **Rasur frumos înflorit,**
S'între spinı a resarit.

A. Pann, I, p. 170.— Hinţescu, 159.

Adică copil bun născut din părinţĭ rĕĭ; om însemnat eşit din popor.

Latiniĭ ḑiceau odinióră: *etiam inter vepres rosae nascuntur* [1]). şi Portughesiĭ ḑic astă-ḑı: *Iunto da ortiga nasce a rosa* [2]).

RAZACHIE

Vedĭ *Vie.*

A RĔSĂRĬ

Vedĭ *Ciupercă.*

1099 * **Resare unde nu'l samenı (semenı).**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 45; I, 155.— Hinţescu, 160.

De unde nu'ı samenĭ, acolo rĕsar.

C. Negruzzi, I, p. 308.

* *Iu nu'l sémenı acolo fitrusésce* [3]).

N. St. *Nijopole, Macedonia.*

---

[1]) Şi în gardurile de spinĭ rĕsar trandafirĭ
[2]) Alăture de urzică résare trandafirul.
[3]) Unde nu'l semenĭ acolo rĕsare.

Iu nu'l semenĭ acolo cresce. [1].

D. A. MILEȘCU, *Gopeși, Macedonia.*

Se ḑice despre aceĭ carĭ se ivesc de odată într'un loc unde presența lor nu e nicĭ așteptată nicĭ plăcută.

RIDICHE

* Veḑĭ *Cépa*, Cap. VII, *Ridiche.*

1100 Iĭ frécă ridichea la nas.

HINȚESCU, p. 161.

Adică îl înfruntă.

1101 A frecà ridichea cuĭ-va.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 108; *Snóve*, 79. — FR. DAMÉ, II, 38.

Adică a lovi peste obraz, a bate pre cine-va.

«Numaĭ câte un brâncĭ le dà aceștia, și se duceau peste cap, de se sculaŭ schiloḑĭ.

«Fĕt-Frumos privea și crescea carnea pe el de mulțumire, când vedé că *fréca ridichea* becisniculuĭ de zăcaș, după cum i se cuvené.» — P. ISPIRESCU.

RÎPĂ

1102 *A da de rîpa.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1013.

A ajunge la malul rîpeĭ.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, I, 280.

Se duce de rîpă.

C. NEGRUZZI, I, p. 337.

Veḑĭ *Prapastie.*

A fi în primejdie, a se pĭerde.

RÎŬ

Veḑĭ *Màlură.*

1103 Tóte rîurile curg în mare.

G. MUNTEANU, p. 31. — HINȚESCU, 189. — Dr E. B. MAWR, 10.

Veḑĭ *Apă, Mare.*

Adică tóte se întorc la punctul lor de plecare. In Biblie găsim la ECCLES, I, 8: *de unde au venit rîurile acolo ĭară-șĭ se întorc.* Portughesul ḑice: *As agoas descem ao mar e todas as consas ao seu natural.*

[1]) Unde nu'l semenĭ acolo cresce.

1104 **La rîŭ n'am ajuns, şi pólele ni le am ridicat.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 39.

N'au ajuns la rîŭ,
Şi s'a ridicat pólele la brîŭ.

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 25; I, 85. — HINŢESCU, 162.

La rîŭ n'a ajuns şi pólele şi-a ridicat.

BARONZZI, p. 55.— HINŢESCU, 148.

* △ *Nu ridică pólele pâna n'ajungĭ la riŭ.*

I. DUMITRESCU, *înv. c. Gânciova, J. Dolj.*

* *Nică nu ajunse la rîŭ şi scula polli*[1].

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Vedĭ *Garla Piriu.*

Se dice când înaintea vremiĭ ne gătim, saŭ ne ferim dĕ óre-ce (GOLESCU).

Non masticetur prius esus quam tibi detur[2], dicé Latinul; iar Francesul: *C'est viande mal prete que le lièvre en buisson.*

1105 * **Cu cât e rîul mai adînc, cu atâta curge mai lin.**

I. IONESCU, *Cart. Cit.*

Vedĭ *Apa.*

Omul în adevĕr puternic este cu sânge rece şi liniştit.

1106 **Rîul cel mai mic, când se varsa în cel mai mare ĕşi perde numele sĕu.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62; *Asen* pag. 195.

Adica ceĭ marĭ înghit pĕ ceĭ micĭ, şi când s'arată ceĭ maĭ marĭ, dĕ ceĭ maĭ mici nu sĕ maĭ graiesce (GOLESCU).

1107 ● **Multe rîurĭ fac torent.**

G. MUNTEANU, pag. 31. — HINŢESCU, 162.

Arată puterea şi folósele tovĕraşieĭ.

1108 * **Rîul nu aduçe tot-una chetre**[3].

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia*

Nu sunt în tot-d'a-una folóse.

---

[1] Nicĭ n'a ajuns la rîŭ, şi 'şi-a ridicat pólele.
[2] Mâncarea să nu se mestece până nu ţi se dă
[3] Rîul nu aduce tot-d'a-una petre.

1109 *Arîul nu aduçi totua cuţurĭ[1]).

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

**Rîul nu aduçi tot-una cucĭube*[2]).

D. Dan, *Nevesca și Moloviște, Macedonia.*

Nu sunt în tot-d'a-una folóse, câștigurĭ.

1110 Are arîŭ fôră thimo
S'aibă om fôră caino?[3])

N. St. *Nijopole, Macedonia.*

Nimenĭ nu póte trăi fară greutațĭ și supĕrărĭ.

ROD

Veḑĭ *Flóre, Munca, Pom*

1111 Rodul dupa sĕmînța, ca oul dupa pasĕre.

Iord. Golescu, *Mss.* II. *Asem.* p. 145.

Dupa munca și folósele, dupa fapta și plată; cum sunt părințiĭ vor fi și copiĭ.

1112 De verde s'a mâncat rodul.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 92.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce-șĭ cheltuesc averea lor până a nu ajunge în vrista lor (Golescu).

Francesul dice cu acelaș înțeles: *Manger son blé en herbe.*

ROGOZ

Veḑĭ *Vit* .

1113 A se duce la rogoz.

S. Fl. Marian, *Immor.* p. 45.

Locuțiune din Transilvania care corespunde cuvîntuluĭ frances. *sucer les pissenlits par la racine,* adica a muri.

[1]) Rîul nu aduce tot-d'a-una bușteni.
[2]) R ul nu aduce tot-d'a-una buturu ĭ.
[3]) E r ŭ fără supĕrare să fie om fără întristare?

ROSĂ

1114 **O rosa nu face prolicu**[1].

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 14.

Veḍĭ *Flóre.*

Acelaş înţeles ca proverbul 646.

RUGINĂ

Veḍĭ *Oţet.*

RUJĂ

1115 **Ruja cât dĕ frumósa, dar fórte ghimpósa.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adică frumuseţea fórte supĕratóre (GOLESCU).

1116 **Ruja, cu cât maĭ frumósa, cu atât maĭ curînd sĕ trece la faţa.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adică frumuseţea (GOLESCU).

RUNC

1117 **Despre runc nou ese brânza multa.**

G. POPOVICĬ, *Conv. Lit.*, XXV, 714.

Ḑicala ciobanéscă din Bucovina, care arată bunĕtatea unor asemenea imaşe.

1118 **De la iérba de runc**
Vitele se-împung.

G. POPOVICĬ, *Conv. Lit.*, XXV, 714.

Arată bunetatea ĭerbeĭ de runc, adica imaşuluĭ creat prin scóterea sau arderea uneĭ padurĭ.

A SĂDÌ

1119 **Dupa cum a fost sadit,**
Ast-fel a şi rĕsărit.

A. PANN, I, p. 106.—HINŢESCU, 165.
I. G. VALENTINEANU, 31.

Sĕ ḑice despre ceĭ leneşi.

---

[1]) Un trandafir nu face primăvară.

SALATĂ

1120 Carle va salata, neca maĕre èn vrt; carle va barzuole, nĕca ucide porcu [1]).

FR. MIKLOSICH, I, p. 11.

Când vrem un lucru, sà facem cele de lipsă pentru a 'l puté dobândi.

SALCĬA

1121 * △ Nicĭ din salce pere, nicĭ din răchită vișinele.

V FORESCU, *Fălticenĭ*, J. *Sucĭava*.

Vedĭ *Plop*.

Dintr'un om prost nu póte eși ce-va bun.

1122 Sălcia cât sa casnescĭ,
Pom nu poțĭ s'o altuescĭ (altoescĭ).

A. PANN, III, pag. 40. — HINȚESCU, 165.

Sĕ ḑice despre ceĭ mojicĭ.

1123 * Nicĭ salcia lemn de bute,
Nicĭ mojicul om de frunte.

Nicĭ salcĭa cerc de bute,
Nicĭ nerodul om de frunte.

I. G. VALENTINEANU, p. 32.

* △ *Nicĭ din salce cerc de bute,*
Nicĭ din ciocoĭ om de frunte.

V. FORESCU, *Folticenĭ*, J. *Sucĭava*.

Vedĭ *Cer*, *Grinda*.

Sĕ ḑice despre ceĭ de ném prost, vrênd a se arĕtà că spița din care se trage un om se cunósce în tot-dé-una după óre-ce semne.

1124 * Nicĭ salcia pom,
Nicĭ mojicul om.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 49. — A. PANN, *Fab.* II, 115 & 119. — KÀROLY ÀCS, 82. — G. MUNTEANU, 150. — LAURIAN & MAXIM, I, 383. — I. G. VALENTINEANU, 10.

---

[1]) Care va (vrea) salată, sa mérgă în grădină; care (va) vrea slănină, să-și taie (ucidă) porcu.

* *Nicĭ salcĭa pom,*
Nicĭ mojicu om.

A. Pann, III, pag. 47. — Hințescu, 165.

Vedĭ *Cer, Grinda, Talpă.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ proștĭ (Golescu); cu înțelesul pe care 'l dă Francesul ḑicaleĭ: *La caque sent toujours le hareng,* arĕtând dispreṭul ce 'l aveau boeriĭ pentru ómeniĭ din popor. — Veḑĭ A. Pann, *Fab.* II, p. 115.

1125 * △ Nicĭ salcıa pom,
Nicı boerul om.

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Poporul a întors ast-fel stăpânilor sĕĭ dispreṭul pe care aceștia i l'au aruncat.

1126 Nicı salcĭa pom,
Nici nerodul om.

I. G. Valentineanu, p. 32.

Sĕ ḑice pentru ceĭ proștĭ.

1127 * △ Nicĭ salcıa pom,
Nicı voinic om.

I. Dumitrescu, *inv. c. Gânciova, J. Dolj.*

Acest proverb se pronuntă de țĕranĭ când unul nu sĕ ține de cuvîntul dat între eĭ. — I. Dumitrescu.

1128 * Lasa că și salçea mea va s'facа auă [1]).

Meta Costandin, *Moloviște, Macedonia.* — Xenofonte Capsale, *Pirlepe, Macedonia.*

Adică: fiĭ cu răbdare, se va face.

Sĕ ḑice aceluĭ care nu vré să dé cea-ce i se cere; arĕtându-se că, cu vreme, și lucrurĭ carĭ ni se par peste putință se pot întîmplà.

ȘANȚ

Veḑĭ *a Sari.*

1129 Eata locul, eată șanțul, sărı sa te vedem.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 6.

Sĕ ḑice pentru cel ce să fălé că într'o țéră străină a sarit nisce

[1]) Lasă ca și salcĭa mea o să facă strugurĭ.

șanțurĭ fòrte marĭ, și a făcut isprăvĭ marĭ, lucrurĭ de mirare (GOLESCU).

Qui est âne et veut être cerf se connaît au saut du fossé ḑice proverbul Frances.

1130 * △ **A fi un lucru de șanț.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adica de mirare, de surprindere.

A SĂPÂ

1131 **Unii sapa sî (și) muncesc, (plivesc),**
Alții béu sî (si) chiuesc (chiuiesc).

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 11.— A. PANN, III, 92. — HINȚESCU, 166.

Adica unii muncesc şî alții mănâncă d'a-gata (GOLESCU).

1132 **Toți pretutindenea sapă,**
El duce câinii la apă.

A. PANN, I, p. 106.—HINȚESCU, 189.

Adică cel leneș.

1133 **Cu cât mai mult si mai adînc veĭ săpà, cu atât apă mai multa ĕți va dà.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 29.

Adică rod maĭ mult și maĭ bun (GOLESCU).

Poporul crede ca pamîntul stă pe apă, și cea maĭ bună dovadă ce o are despre acésta este ca, cu cât se sapă maĭ jos în pămînt cu atâta se da de maĭ multa apă.

SARE

Veḑĭ *Drag, Mare* Cap. VII, *Sare.*

SCAĬETE

Veḑĭ *Câmp, Castravete, Mărăcine.*

1134 **Din scaiete vre-odata trandafir și micșunea nu sĕ vede c'odraslé.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Veḑĭ *Mărăcine, Rasur, Trandafir*

Adica din lucru prost să ésá òre-ce bun (GOLESCU).

SCAÏŬ

1135 *A se lipi ca scaiul.

G. MUNTEANU, p. 121.

A se anina de cine-va ca scaiul.

FR. DAMÉ, I, p. 75.

* *A se ţine scaiŭ de . . . .*

Da SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 117.

* *S'a lipit de mine*
Ca scaiul de câine.

A. PANN, II, p. 159.—HINŢESCU, 91.

* *Ca scaiul de óie.*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 167. — Da E. SEVASTOS, 14. — M. POMPILIU, *Conv. Liter.*, 1875—1876.

* *A fi scaiŭ.*

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Arată tăria cu care ne ţinem de óre-cine, că suntem nelipsiţĭ de lângă dînsul.

»Femea se ţiné grapa ca scaiul de óie.« — EL. SEVASTOS.

»Se ţiné de fată ca scaiul de óie. — I. CREANGĂ.

SCÂNTEIE

Vedĭ *Ţigan*

1136 Din scânteï scăpărătóre, para arḑetóre se face.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 32.

Din scânteia mică, mare pojar a se aţiţă póte.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 279.

Dintr'un scânteïe cât de mic, foc mare se aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Din cea maĭ mică scântaïe, focul cel maĭ mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Cea maĭ mică scântaïe aprinde focul cel maĭ mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 74.

O scântaïe cât de mică cel maï mare foc aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

* *Dintr'o scânteie se ațîță focul.*

A. PANN, II, pag. 93. — HINȚESCU, 171. — D^a E. B. MAWR, 10.

* *Dintr'o scânteïe se aprinde focul.*

AL. DUMITRESCU, p. 132.

Adesea scânteïa mică, face flacără mare.

BARONZI, p. 52. — HINȚESCU, 171.

Focu s'aprinde din scântee.

G. MUNTEANU, pag. 150. — HINȚESCU, 60.

Dintr'o scânteïă cât de mică foc mare se aprinde.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 161.

* △ *Din scânteia mică se aprinde focul mare.*

HINȚESCU, p. 171. — FR. DAMÉ, II. 33. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.* II, 45.—EM. POPESCU, *înv. c. Ciocanescĭ-Mărgineni, J. Ialomița.*

* △ *Scânteïa mică aprinde foc mare.*

H. D. ENESCU, *învĕț. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

* △ *Scânteïa mică aprinde focul mare.*

V. HARAM, *înv. c. Grivița*, J. *Tutova.*

Di scânteale ñica mare foc s'aprinde.

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 278.

* *Di una scanteli s'feçi foc mare.*

D. A. MILESCU, *Gĭpeșĭ*, *Macedonia.*

Vedĭ *Foc.*

Ne învața sa ne îngrijim dĕ cel maĭ mic rĕŭ, că lăsându'l fórte mare sĕ face, cum șĭ dĕ cea maĭ mică pricină, că mare gâlcévă sĕ aprinde (p. 89); adică din cea maĭ mică pricina, gâlcéva cea maĭ mare (p. 89); adică cel maĭ nevoiaș aduce cea maĭ mare supĕrare, cea maĭ mare nevoïe (p. 74); adică cea maĭ mică pricină mare gâlcévă aprinde (p. 11). — (GOLESCU).

1137 **Scânteele pĕ paie, cum cade le aprinde.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 5.

Ne învața a desparți acele lucrurĭ saŭ aceĭ ómenĭ a căror împreunare póte fi primejdiósa.

SCOBORÎȘ

Vedĭ *Suiș.*

SECARĂ

1138 **Tot din grâŭ se face si sĕcara.**

HINȚESCU, p. 173.

Adica din parinţĭ bunĭ copiĭ rĕĭ sĕ pot nasce.

1139 * **Nu ciucutea secara altului**[1]).

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

* *Nu cicutea secara cari nu e a ta*[2]).

D. DAN, *Nevesca* & *Moloviște, Macedonia.*

Nu strică lucrul altuia.

A SECERÂ

Vedĭ *a Semenâ.*

1140 * **Secera unde n'a semenat, ș'aduna unde n'a secerat.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 64.

Umbla dupa secerat,
Pe unde n'a semĕnat.

A. PANN, II, p. 28.—HINȚESCU, 173.

* *A secerà unde n'a semĕnat.*

G. MUNTEANU, p. 121.

Se ḑice pentru ceĭ prea puternicĭ (GOLESCU). Se ḑice de aceĭ carĭ se bucură pe nedrept de munca altora.

In Evanghelia Sântuluĭ Mateiŭ, XXV, 24 citim : *Eștĭ un om aspru secerând unde nu aĭ semenat și adunând de unde nu aĭ imprăștiat.*

---

1) Nu clocănì secara altuĭ,
2) Nu clocănì secara, care nu ĭ-a ta.

A SEMĔNA

Veḑĭ a *Resărĭ*, a *Secerà*.

1141 * △ Pe unde semenĭ eŭ am cules.

V. HARAM, *înv. c. Grivița*, J. *Tutova*.

Pe unde aĭ semĕnat, eŭ am cules.

I. G. VALENTINEANU, p. 35 & 33.

Adică cunosc aceste lucrurĭ maĭ bine de tine. Se ḑice despre aceĭ novicĭ, carĭ fac lucrurĭ dejà făcute de alțiĭ, și în special în cele de dragoste când unul, care se crede cel d'întâiŭ, vine după alțiĭ.

1142 Nu odată se sèmĕnă și se seceră.

NICOLAE COSTIN, *Letop. Mold.*, II, p. 88.

Tcebue să așteptăm cu rabdare ròdele munciĭ nòstre. Veḑĭ la cuvîntul, *a altoi*, frasa luĭ N. Costin.

1143 Samĕnă în apă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 63.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce cheltuĭesc la cele netrebnice și zadarnice (GOLESCU).

1144 Cel ce samĕna puțin, puțin și secera.

COSTANTIN DIN GOLESCĬ, I, p. 45.

Cel ce puțin samĕna, puțin și adună.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 453.

Folòsele sunt in raport cu munca pe care am desvoltat'o.

1145 * Samĕna dar nu rĕsare.

TINTORIAN, *prof. Basarabia.*

Se ḑice despre ceĭ nenorocoșĭ în intreprinderile lor, carĭ muncesc și nu se aleg cu nimica.

1146 De multe orĭ uniĭ samĕnă și alțiĭ seceră.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 155.

Unul sèmĕnă, s'altul mănâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 453.

* *Unul sèmĕnă și altul culege.*

* *Cine sèmĕnă, și cine culege!*

Adese-orĭ se folosesc uniĭ de munca altora. Găsim acest proverb, în Biblie: *altul este cel ce sémĕnă, şi altul cel ce seceră*, Ev. Ioan, IV, 37; la Latinĭ: *alii sementem faciunt, alii metent*[1]; la Italienĭ: *uno semina, l'alto ricoglia*[2]).

1147 **Ce aŭ sĕmĕnat, aceea să secere.**

Dim. Cantemir, *Ist. Ierog.*, p. 367.

Cum va sĕmĕnà aşa va sĕcerà.

D. Tichindeal, p. 426.

* *Cum a sĕmĕnat, aşa a şî (şi) mâncat.*

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 29. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, 160.

Ori ce veĭ sĕmĕnà, aceea veĭ şî secerà, d'aceea păstréza-te, de sĕmînţa cea maĭ buna.

Iord. Golescu, *Mss.* 1, p. 453.

Cum veĭ sĕmĕnà, aşa veĭ şi secerà.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 30.

* △ *Cum a semĕnat,*
Aşa a mâncat.

A. Pann, II, p. 51 — Hinţescu. 174. — H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Culege dar ce ai sĕmĕnat!

A. Donicĭ, *Fab.* II, p. 8.

Ce semenĭ, culegĭ (adunı).

I. G. Valentineanu, p. 15, 25, 28.

O să secerăm ce am semĕnat.

Varron, 13.

* *Cum a semĕnat aşa a cules.*

Dr E. B. Mawr, p. 4.

* △ *Fie-care culege aceea ce a semĕnat.*

H. D. Enescu, *inveţ. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

[1]) Uniĭ samĕnă, alţiĭ culeg.
[2]) Unul samĕnă, altul culege.

* △ *Ceea ce veĭ semĕnà,*
Aceea veĭ secerà.

BARONZI, p. 59.—HINȚESCU, 174.— H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

Culégă ce a semĕnat.

I. NEGRUZZI, *Conv Lit.* XIII, p. 33.

Cine ce samĕnă, aceea culege.

GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

* *Tot-d'auna urma-alege,*
Ce-aĭ semĕnat veĭ culege.
Açea çe va să-sémeñĭ, va să séçerĭ şi açea çe va să-facĭ va să-aflĭ [1].

ANDREĬ AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.*, pag. 90.

* *Ce semiñĭ açea va si créscă* [2].

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Adică după faptele sale pătimesce (p. 29); adică cum veĭ muncì, aşa veĭ şi dobândi (p. 30). — (GOLESCU).

Ut sementem feceris, ita et metes [3].

M. T. CICERO.

Ectiini bicersin, ettiini bulursîn [4].

PROV. TURCESC.

1148 Reŭ de veĭ semĕnà, maĭ rĕŭ veĭ secerà.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adica rĕŭ de veĭ urmà, maĭ rĕŭ veĭ paţi (GOLESCU).

1149 Car-le nu sémirà, ni šnja [5].

FR. MIKLOSICH, I, p. 10.

Cine nu muncesce nu adună.

1150 * Cine sémena culege.

Cine a muncit dobândesce.

---

[1] Aceea ce veĭ semĕnà, şi aceea ce veĭ face, veĭ aflà (găsi, căpătà).
[2] Ce semenĭ aceea o să créscă.
[3] Precum veĭ pune semînţa, aşa şi (veĭ) culege.
[4] Ceea ce semenĭ secerĭ, ceea ce facĭ găsescĭ.
[5] Care-le nu sémĕnă, nu seceră.

1151 Sĕmĕnăm în câmp şî cumpĕrăm d'în tîrg.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 65.

Sĕ dice pentru ceĭ ce nu dobândesc nimic din munca lor (GOLESCU).

SĔMÎNŢĂ

Vedĭ *Tivgă.*

1152 Sĕmînţă bună, bun rod ĕţĭ dă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 66.

Vedĭ *Rod.*

Adică bine facĭ, bine găsescĭ (GOLESCU).

1153 ● Sĕmînţa străină, ca altoĭul la pom.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 158.

Lucru sciut de toţĭ agricultoriĭ, dar mĕ tem că proverbul să nu fie Românesc.

SGURĂ

1154 Sgura din fer bun se face,
Şi s'aruncă să se calce.

A. PANN, *Moş-Albu*, II, p. 22.

Dintr'un lucru bun póte eşi şi ce-va fară preţ, precum din părinţĭ de trébă se pot nasce copiĭ cu năravurĭ rele.

SMICEA

Vedĭ *Radacina*

SMOCHINĂ

Vedĭ *Maracine, Stea.*

SMÓLĂ

1155 Cine s'atinge de smólă şi nu sĕ mânjasce?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Adica dĕ netrebnicĭ şi nu sĕ poticnesce? (GOLESCU).

Chi tocca la pece s'imbratta saŭ *si sozza*[1]), dice un proverb Toscan.

[1]) Cine atinge smóla se murdăresce..

ŞOFRAN

Veḑĭ *Mocan, Ţigan.*

1156 *A mâncà şofranul.

I. ARBORE, J. *Buzĕŭ*

A se păcăli, a face un lucru pe dos, a fi prost, întocmaĭ ca ţiganul, care a mâncat şofranul, ne-sciind că numaĭ zéma luĭ póte fi de un folos.

ŞPERLĂ

1157 *△A da pe cine va prin şperlà [1]).

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 111 & 200. — GR. I. ALEXANDRESCU, *Galaţĭ*, J. *Covurluĭ.*

Adică a 'l face de rîs, a 'l prinde cu minciuna, a'l păcăli.

„Adă cuţitaşul în cóce, ḑic eŭ, şi la tótă întîmplarea cred că nu mĕ veĭ da prin sperlă şi nu-l veĭ lasà să me bata.“ — I. CREANGĂ.

1158 *△A da cu mâna prin şperla.

V. HARAM, *înv. c. Griviţa* J. *Tutova.*

Veḑĭ *Spuza.*

Adica a se păcăli într'o întreprindere.

SPIC

1159 Spicul plin sta plecat.

HINŢESCU, p. 179.

Averea este o povara.

SPIN

Veḑı *Livada.*

1160 Spinii carnea ne-o sfâsie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 67.

Adică ceĭ rĕĭ, rĕŭ te vatĕmă (GOLESCU).

1161 *Di schin trandafila ese.

D. DAN, *Moloviştе & Nevesca, Macedonia.*

Veḑĭ *Trandafir*

Despre parinţĭ şi copiĭ.

---

[1]) Sperlă este un cuvînt ţigănesc, întrebuinţat în Moldova şi însemnéză cenuşa saŭ s₀ura de cărbunĭ. Ţiganiĭ ferarĭ, după ce fâc cue saŭ bat ferul, apoĭ îl daŭ de ferbinte prin apă şi în urmă prin sperlă ca să se calésçă şi să se rĕcésçă. — GR. I. ALEXANDRESCU.

1162 * A ședė ca pe spinĭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 315.

Veḑĭ *Ghimpe.*

Adică a fi grabit de a plecà.

1163 A aduce cuĭ-va spin în cósta.

Dª SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 61.

Adică o vecinĕtate neplăcută.

SPUZĂ

Veḑĭ *Turtă.*

1164 Aĭ dat spuza și aĭ luat cenușa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1.—HINȚESCU, 179.

Adică nimic aĭ dat, și maĭ nimic aĭ luat (GOLESCU).

1165 * △ A da cu mâna prin spuză.

P. BUJOR, *Nuv.* — V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Veḑĭ *Foc, Sperla.*

1⁰ A se îmbogați de odată, fără muncă.

2⁰ A se pacali (V. HARAM).

»Atuncĭ *daĭ și tu cu mâna prin spuză.* Chefuescĭ și tu.« —P. BUJOR.

STAFIDĂ

Veḑĭ *Vie.*

1166 Şi stafida e uscata, dar dulcéța eĭ nu ș'o pierde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 98.

Sĕ ḑice pentru cele trecute la vîrstă, dar pline de nurĭ (GOLESCU).

STEJAR

Veḑĭ *Furnică.*

1167 * △ Din stejar, stejar rĕsare.

J. VASILE, *c. Vadu-Lat, J. Vlașca.*—V. HARAM., *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Se ḑice despre părințĭ și copiĭ.

1168 * Stejarul bun și trainic da trainică mladiță.

V. ALEXANDRI, *Despot-Vodă*, p. 56.
V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Acelaș înțeles ca proverbul 1167.

1169 *△ **Dese lovituri de baltag restórna stejarii urieşi.**

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Şi cel maĭ puternic se póte doborî la pămînt.

1170 **Şi cel mai tare stejar la topor sĕ pléca**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 98.

Adică orĭ-ce voĭnic la armă (Golescu).

1171 **Şî stejarul e mare, dar ghindă pentru porcĭ ne dă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 98.

Sĕ ḑice pentru ceĭ marĭ, ce próstă slujbă arată (Golescu).

1172 **Mjelovacu n'a facut maj- naranci** [1]).

Fr. Miklosich. *Rum. Unter.* I, 13.

Să nu cautam lucrurĭ carĭ nu pot fi; se ḑice şi despre părinţĭ şi copiĭ.

STOG

1173 *△ **De la vîrf se 'ncepe stogul.**

Da E. Sevastos, p. 244. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Orĭ-ce lucru de la capĕt.

«La un împĕrat odată erau treĭ fete marĭ.

Intr'una din ḑile, veni un fecĭor de împĕrat ş'o peţi pe cea maĭ mică, care era şi maĭ frumosă. Impĕratul însă nu vru să 'ĭ o dee ḑicênd că *de la vîrf sĕ 'ncepe stogul.* — E. Sevastos.

STRĂMURARE

Veḑĭ *Nas.*

STRAT

Veḑĭ *Gasca.*

STRUGURE

Veḑĭ *Vie.*

STUP

1174 *△ **A fi stup de bogat.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

[1] Stejarul n'a făcut chitre nic data.

* *E ca un stup neretezat.*

A. PANN, III, p. 105. — HINȚESCU, 181. P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 377.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Sĕ ḑice de omul bogat care are de tóte cu belșug.

SUIȘ

1175 Suișul are sî scoborîs.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 65.

Din pogorît, suișul nu se póte departà.

AL. BELDIMAN, *Trag.* III, p. 429.

Inalțare fara scadere, ca suiș fără scoborîș, nicĭ cum sĕ gasesce.

IORD. GOLESCU,*Mss.* II, *Asem.* p. 25.

Nicı un suiș
Fara coborîș.

HINȚESCU, pag. 182. — I. T. MERA, *Conv. L'ter.*, XVI.

* *Suișul are și coborîș.*

I. G. VALENTINEANU, pag. 20.

* *Nu e suiș*
Fara coborîș.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — I. T. MERA, ap. DAMÉ, I, p. 265.

Adică ceĭ ce se urcă în mare slavă lesne sĕ scobor în jos (GOLESCU); și precum a ḑis Mirabeau : *la roche Tarpéienne est près du Capitole.*

Orb norocul la suiș, și lunecos de a stare pe loc.—MIRON COSTIN.

Pașa începe voróva, începe a arĕtà,
Că *din pogorît, suișul nu se póte departa;*
După suiș. pogorire, urméză neapĕrat,
Si apoĭ iara-șĭ suișul, după ea îĭ vederat.

AL. BELDIMAN.

Her iocușun bir enișı vâr dâr [1]).

PROV. TURC.

---

[1]) Orĭ-ce suiș are un coborîș.

ŞURĂ

Vedĭ *Gura.*

SURCĖ

Vedĭ *Lemn.*

1176 **Surcéua nu sare departe de butuc.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, 1982.

Surcica nu sare departe de rădăcină.

GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

* △ *Surcica nu sare departe de la trunchĭŭ.*

Abecedar ilustrat, p. 27. — K. A. ZAMFIRESCU - DIACON, *inv. c. Stiubeni*, J. *Dorohoi.*

Vedĭ *Aşchia, Ţandara.*

Copiĭ séměnă cu părinţiĭ lor; are un înţeles maĭ mult defavorabil.

1176 b **Tu unde adunĭ surcele eu am tăiat nuele.**

A. PANN, III, p. 124.

Arată bogăţia trecutuluĭ şi sărăcia vremurilor de faţă. Vedĭ numěrul 810.

1177 **Tu 'l trimeţĭ la surcele,**
Şi el 'ţĭ-aduce floricele.

A. PANN, *Ediţia* 1889, pag. 26, I, 86. — HINŢESCU, 182.

Eu o mân după surcele,
Ea'mĭ-aduce viorele;
Eŭ o mân după viţeĭ,
Ea 'mĭ-aduce clopoţeĭ.

S. FL. MARIAN, *Poes. Pop., Nunta*, pag. 9.

* *Eŭ îl trimit la surcele*
Şi 'mĭ-adună floricele.

Dr E. PONICĬ, *prof. Cernavoda.*

Eŭ îl trimit la surcele
Şi el mĭ-aduce viorele.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 379.

Vedĭ *Foc.*

A. Pann, I, p. 86—87, povesteşce păţeniile unuĭ prost care

pléca de la nunta ca se aducă lemne din pádure. De lene, vrea sá încarce de-odată un copac întreg, fara a 'l maĭ taia în maĭ multe bucățĭ și, cu gândul acesta, îl potrivesce din tăĭetura ca sa cadă drept în car. Când se prĕvale copacul peste car, îl face bucățĭ. Căutându-șĭ boiĭ carĭ s'aŭ departat, dă de o baltă în care se jucaŭ nisce rațe. Aruncă cu barda în rațe, dar nu le nimereșce. Se desbraca și intră în apa ca sa-șĭ caute barda, însă nisce drumețĭ iĭ fură straele.

După ce a rĕmas gol numaĭ în pele,
Privind împrejuru-șĭ vĕḑù floricele.
S'a pus sĕ culégă ḑicéndu-șĭ : nu-mĭ pasă,
Cu mânele góle tot nu merg a-casă,
S'așa numa 'n pele se duse cu ele,
In loc de surcele ducĕnd floricele.

*

1178 Pas Burdele *(Burdelea)*
La surcele.

ION AL LUĬ SBIERA, p. 252.—I. BĂNESCU, *profesor*, J. *Roman*.

1⁰ Se ḑice când îmbiăm pe alțiĭ să faca o trébă a căreĭ îndeplinire ne privesce.
2⁰ Iea dacă aĭ de unde. — I. BĂNESCU.

PAS BURDELE LA S RCELE.

Era odată un bărbat și o femeĭe, carĭ aveau o casă de copiĭ, toțĭ harnicĭ și sirguincĭoșĭ însă deprinșĭ, ca și părințiĭ lor, a se certà pentru nimicurĭ și a se poreclì.

Cum sosise vremea măritatuluĭ feteĭ celeĭ marĭ, tatăl, vĕḑĕnd pețitoriĭ venind spre casa luĭ, ș'a învĕțat copiiĭ cum să se pórte și să nu se maĭ certe sau poroclésсă față cu străiniĭ.

Copiiĭ s'au juruit că s'or purtà cât maĭ bine. Tata aŭ venit apoĭ la pețitorĭ și s'au dat cu eĭ în vorbă ba despre una, ba despre alta, ĭa așa pe cum iĭ obiceĭul la pețite. Mama s'aŭ fost așeḑat la vatră pe un scaun dinaintea foculuĭ și au început a gătì la bucate pentru óspețĭ. Când dă ea să maĭ puĭe lemne pe foc, vede ca nu's lemne în casă și strigă pe băețĭ ca să 'ĭ aducă. Dar băețiĭ, ĭa cum sunt băețiĭ, maĭ bine le place să se uĭte în gura óspeților de cât să facă vre-o trebușóră, n'au sarit nicĭ unul, ci cel maĭ mare au strigat pe cel maĭ mic ḑicéndu'ĭ pe porecla luĭ : «*Pas Burdele la surcele !*»

Să mérgă *Rîncul*, că luĭ iĭ rîndul !» rĕspunse *Burdelea*.

«Să mérgă *Sgîita*, c'a eĭ iĭ nunta !» ḑise acésta.

«Să mérgă *Gura-lată*, că n'a fost nicĭ-odată !» strigă ea.

Auḑind tata aceste îmbĭeturĭ și, ca să curme maĭ departe pomelnicul poreclelor, strigă către femeĭea sa : «Da ce facĭ acolo, tu *Cap-lau*, de nu ĭeaĭ maĭ ĭute un băț să daĭ ?»

Da, ĭan tacĭ tu, *Papă-lapte*, că tóte 's a'tale fapte !» iĭ rĕspunse femeĭea.

Vĕḑénd pețitoriĭ cum merg trebile aicĭ în casa, n'au maĭ rĕmas mult, ci șĭ-au luat catrafusele și s'au cam dus.

TĂCĬUNE

Veḑĭ *Carbune, Drag.*

1179 **Arḑênd numaı doı tacıunĭ,**
Nu sĕ pot face carbunı.

A. Pann, I, p. 134.—Hințescu, 183.

Veḑĭ *Lemn.*

Se ḑice despre ceĭ saıacĭ.

1180 *Cu un tucıune foc nu s'façe [1].

D. A. Milescu. *Gopeşĭ, Macedonia.*

Se ḑice despre ceĭ saracĭ.

1181 **Numaı într'un tacĭune,**
Nu se face mamaligă,
Nicı póte ce-va sĕ friga.

A. Pann, I, p. 134.—Hințescu, 183.

Se ḑice despre ceĭ saracı.

1182 *△ **Un tacıune,**
Ş'un carbune,
Tacı, baete, nu maı spune.

P. Ispirescu, *Leg.*, pag. 69. — V. Haram, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Sunt maĭ multe variante în carĭ cuvîntul *baete* se înlocuesce prin *Române, Ţigane*, etc.

Origina acesteĭ vorbe care se întrebuințéza, în gluma, pentru a impune tacerea, se află în basmul »*Inşir'te margăritare.*« — Veḑĭ P. Ispirescu, *Leg.*, p. 62—71.

1183 *A fi taciune acoperit.

I. Banescu, *profesor* J. *Roman.*

Veḑĭ *Carbune.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ viclenĭ şi fățarnicĭ.

TALAZ

Veḑĭ *Mare.*

1184 ● **Talazurı marı ca nisce munțı, îndată nu le maı veḑı, cum vîntul încetéza.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 68.

Adică ceĭ marĭ, cum cad, nu sĕ maĭ vĕd, sî liniştirea norόdelor cum lipsesc rĕsvratitoriĭ (Golescu).

[1] Cu un tăcĭune foc nu se face.

ŢANDĂRĂ

1185 *△ Ţandara nu sare departe de la trunchiŭ.

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

Vedĭ *Aşchie*, *Surcé*.

Copiiĭ sémĕnă cu părinţiĭ lor; are un înţeles maĭ mult defavorabil.

1186 * A sari ţandara cuĭ-va.

A. Pann, II, p. 99.—Hinţescu, 168.

Vedĭ *Bizdoc*.

A se supĕrà de-odata, şi cam fara pricina.

TEĬŬ

Vedĭ *Cuiu*, *Curmeĭu*, *Femeĭe*, *Mateĭu*.

1187 Nu-ı teıu-beleĭu, ci-ı beleıŭ-teıu.

I. Creangă, *Amint.*, p. 108

Adica tot-una este.

«— Nu se ḑice Mecet şi Catihet, tată, rĕspunse Ioan ruşinat.

— Na, na, na, Măria ta! par-că astă grija am eu acŭ?... vorba ceĭa: nu-ĭ Tanda, ci-ĭ Manda; *nu-ı teıu-beleĭu, ci-ı beleıu-t iu*.... de curmeĭŭ. — I. Creangă.

1188 Teıŭ şi brad.

Gr. Jipescu, *Opincar*, p. 91.

Adică: ce-o fi.

»Românul cântă, ş'apoĭ ce-o da, *teıu şi brad*.— Gr. Jipescu.

Veḑĭ G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ poporale*, p. 353, *Teĭul şi Bradul*.

1189 A legà douĕ în teıu.

P. Ispirescu, *Snóve*, p. 9. — Fr. Damé, II, 268.

Vedĭ *Pânza*.

A prinde chĭag, a strînge ce-va parale.

ŢĖRĂ

Vedĭ *Mare*.

ŢERINĂ

1190 * △ A stà cu ţerna în gura.

LAMBRIOR, *Conv. Lit.*, IX, p. 155.— V. HARAM, *înv. c. Griviţa*, J. *Tutova*.

Se ḑice despre aceĭ morţĭ a căror rude n'aŭ făcut pomenirile, n'aŭ purtat grijile obicĭnuite.

1190¹ * △ A dà cu ţernă în ochii cuĭ-va.

V. HARAM, *înv.c. Griviţa* J. *Tutova*.

Veḑĭ *Pulbere*.

Al chĭori, al 'l face să vadă lucrurile alt-fel de cât cum sunt.

TINĂ

1191 Şĭ tina lucesce, când sórele o isbesce.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 98.

Sĕ ḑice pentru cele urite, când înnótă in brilanturĭ, şĭ pentru ceĭ proştĭ, când se ocrotéza dĕ catre ceĭ maĭ marĭ (GOLESCU).

1192 Mergi pĕ carare lina,
Şi daı drept în tina.

A. PANN. *Ediţia* 1889, p. 52; I, 114. — HINŢESCU, 27.

Se ḑice de omul bét.

TIVGĂ

Veḑĭ *Córa*, Cap. VI *Tivgă*.

1193 Când cresce tivga? şĭ când i sĕ strîmbă gâtul?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 456.

Când a crescut tivga şi când i s'a strîmbat gâtul?

BARONZI, p. 56. — HINŢESCU, 188.

Veḑĭ *Dovléc*.

Se ḑice pentru ceĭ ce, fără de vreme, sĕ socotesc că aŭ ajuns la cea maĭ mare destoĭnicie (GOLESCU).

1194 In tivga sécă cât sa sufli,
Nu poţi sa o umfli.

A. PANN, *Edit*. 1889, p. 26; I, 85.— HINŢESCU, 186.

Se ḑice despre ceĭ proştĭ.

1195 **Din tivga amara in zadar iei sem̂înța.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89. — A. PANN, III, p. 154.

Adică din cele próste (GOLESCU).

TRANDAFIR

Ved̦ *de Departe, Fost, Maracine Rosa.*

1196 **Trandafir fara ghimpi nici cum poți gasi.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 71.

Adică cele bune fara necazurĭ nu sĕ pot aflâ (GOLESCU).

1197 **Nici un trandafir fara ghimpi.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 48.

* *Nu e trandafir fară spinĭ.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 999.—I. G. VALENTINEANU, p. 45.

Nu sunt trandafirĭ fară spinĭ.

I. G. VALENTINEANU, p. 10.

Nu e trandafir (rosa) făra spin.

G. MUNTEANU, 31. p. — HINȚESCU, 163. — Da E. B. MAWR, 78.

Nu-j rosa far de spire [1].

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 13.

* *Nu-ĭ trandafir fara di schin* [2].

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Ved̦ĭ *Maracine, Rasur.*

Adică nicĭ o plăcere, nici o frumusețe, fară cea maĭ mică supĕrare (GOLESCU); sau precum d̦ice A. Pann.

Făra cusur nu sĕ póte
Nicĭ un lucru pe pămînt.
. . . .
. . . .
Asemene dar și omul
E zidit cu acest dar,
S'aĭbă, ca flórea sau pomul,
Un dulce și un amar.

Fab. II, p. 52.

Ita dis placitum voluptatem ut moeror comes consequatur [3].

PLAUTU.

[1] Nu-ĭ trandafir făr' de spin.
[2] Nu-ĭ trandafir fără de spin.
[3] Ast-fel vrurĭ d̦eiĭ ca supĕrarea se însoțéscă plăcerea.

1198 *Fie-ce trandafir cu ghimpele lui.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72. — HINŢESCU, 191.— FR. DAMÉ, II, 66.

Orĭ-ce trandafir are şi spin.

BARONZI, p 51. — HINŢESCU, 191.

Adică şî cel maĭ bun cu cusurul luĭ (GOLESCU).
Que d'épines, amour, accompagnent tes roses, dice Malherbe.

1199 * △ Cine culege trandafiri trebue sa se 'nghimpe.

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Binele, folósele, plăcerile, cu greutate şi cu ostenéla se dobândesc.
Francesul dice: *On ne peut cueillir la rose sans se piquer les doigts.*

1200 Cine vrė trandafiri cata (cauta) sa vrė şi spini.

BARONZI, p. 60. — HINŢESCU, 191.

Cine caută vre-o placere să se aştepte şi la necazurĭ.

1201 Nici un trandafir, sa nu-si arate numai îndata cocėnul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48.

Adică nicĭ o frumuseţe, sá nu sĕ trécă numaĭ îndată (GOLESCU).

1202 Trandafirul de ghimpi mai întâiŭ sa ţe-l cureţi, apoi la nas să ţe'l aduci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 114.

Adică pĕ ceĭ dĕ ném mare. maĭ întâiu dĕ naravurĭ să-ĭ desbarĭ, apoĭ cu eĭ sa te slujescĭ (GOLESCU).

1203 Din trandafir resar flori de cucuta.

SLAVICĬ, *Conv. Lit.*, VIII, p. 420.

Din părinţĭ bunĭ, rĕĭ copiĭ se pot nasce.

1204 Trandafirul cu cât mai frumos, cu atât mai puţin ţine.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

Adică frumuseţea (GOLESCU).

1205 Trandafirul scóte ghimpi şi ghimpele trandafir.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

Adică din ceĭ bunĭ es rĕĭ, şi din ceĭ rĕĭ, bunĭ (GOLESCU).

1206 **Cel maĭ frumos trandafir fara ghimpi nicĭ cum sĕ află.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 77.

Adică şi cea maĭ frumósa fără nicĭ un cusur nu sĕ póte (GOLESCU).

1207 **Pune flórea trandafiruluĭ cu bĕsina-porculuĭ[1]).**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Potrivesce mirosul trandafiruluĭ cu putórea porculuĭ.

A. PANN, I. p. 162.—HINŢESCU, 109.

Vedĭ *Beş na-porculuĭ*

Sĕ dice când potrivim pĕ cele frumóse cu cele urite (GOLESCU).

1208 *Nu miróse a trandafir.**

Se dice când miróse urit.

Il flairait bien plus fort mais non pas mieux que rose.

RÉGNIER, *Satires.*

TRESTIE

1209 **Respunderea móle, frânge mânia, si trestia înduplecata de vifor nu se frânge.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.* p. 56.

Trestia care se plécă vîntuluĭ, nicĭ odata nu se frânge.

A. PANN, II, p. 53.—HINŢESCU, 192.

Ne invaţa a nu ne impotrivi celor maĭ puternicĭ de cât noĭ.

«Trestia după vînt plecându-se se îndoĭasce şi ĭarăşĭ sĕ scólă, ĭară bradul împotrivă puindu-se, din rădăcină se prĕvălesce, cu a căruĭa rĕsturnare cele de pin prejur mlădiţe smicele stropindu-se, cu pămîntul se amestecă.» — D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.* p. 375.

Cititorul va putea asemĕnà fabula, *le Chêne et le Roseau* din La Fontaine, cu variantele românescĭ din A. PANN. *Pov. Vorb.* II, p. 53 şi ŢICHINDEAL, *Fab.* p. 264. Vom reproduce numaĭ fabula scriitoruluĭ bănaţean.

STEJARŬ ŞI TRESTĬA

Stejarul cel mare, de vînt puternic din rădacină smulgându-se şi rĕsturnându-se, aŭ căḑut într'un rîu, şi aŭ început a'l duce apa pre lângă trestie. —

[1]) *O flóre próstă şi puturósă (Nota luĭ Golescu) din familia ciupercilor; Francesul o numesce vess-de-loup.*

Cum e acésta ? ca ale subţiri şi slabe şi tocma la vinturile cele maĭ marĭ şi puternice stau în locurile lor în pace, când stejariĭ ceĭ maĭ marĭ cad şi se sfărima ? Iară trestiile au rĕspuns, ḑicĕnd ca ele, celor maĭ tari şi maĭ puternicĭ de cât ele nu sĕ pun împotrivă ci se plécă când spre o parte când spre alta şi aşa rĕmân in linişte şi întregĭ. Dar voĭ ceĭ marĭ stând împotrivă celor maĭ puternicĭ de cât voĭ, nu e minune pentru ce cădeţĭ şi vĕ sfărămaţĭ.

TUFĂ

Veḑĭ *Fóie, Fuga, Gogóşa, Lemn.*

1210 **Fie tufa cât de mică, îşĭ are şi ea umbra eĭ.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 382. — Hinţescu, 193.

Veḑĭ *Paiu, Trup.*

Aceleaş înţelesurĭ ca proverbul 919.

Nul si petit buisson qui ne porte ombre, ḑice Francesul. Acest proverb se trage din urmatorul apolog care se gasesce în Biblie:

Copaciĭ vrura să-şĭ alégă un rege. Intorcêndu-se către măslin îĭ au ḑis: domnesce. Măslinul rĕspunse: Nu voiu părăsi grija unt-de-lemnuluĭ meu, pentru a domni asupra copacilor. Smochinul a ḑis că maĭ mult ţine la smochinele sale de cât la puterea domnéscă. Via nu-şĭ lasă strugurii. In urmă copaciĭ merseră la tufă, şi tufa a rĕspuns: *vĕ dau umbra mea.*

1211 **Dă-ĭ cu tufa, că es banĭ.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 92.

Sĕ ḑice dĕspre ceĭ cumpliţĭ şi lacomĭ (Golescu).

1212 *__Tufa de Veneţia.__

Adică nimic, lucru care nu póte fi. In Veneţia nu sunt copacĭ, oraşul fiind clădit pe parĭ în mijlocul mariĭ.

1213 *__Tufa în cap, tufa în pungă.__

Baronzi, p. 56. — Hinţescu, 193. — Ion al luĭ Sbiera, *Pov.* 272.

Adica prost şi sărac.

»El vedé acuma, destul de limpede, c'aŭ rĕmas cu buzele umflate şi *cu tufă în punga.*« — Sbiera.

Origina acesteĭ ḑicerĭ vine după uniĭ de la locuţiunea 1212, iar după alţiĭ cuvintul *tufa* ar însemnà aci »abur«. — Veḑĭ A. de Cihac, II.

UNDĂ

1214 **In loc sa'l scóta din undă,**
In vultóre îl afunda.

A. Pann, I, p. 144.

In loc sa te scóța 'n (din) undă[1],
La maĭ adînc te afundu.

A. PANN, II, pag. 75. — HINȚESCU, 172.

Despre ceĭ carĭ nu te ajută la nevoĭ sau in primejdii.

A SE USCĂ

Veḑĭ *Verde*

USCAT

1215 Pĕ uscat cu sigurĕla,
Pe apa cu îndoiéla.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 134.

Vedĭ din amindouĕ care-țĭ folosesce, adaogă Golescu.

USTUROIŬ

Veḑĭ *Barbat*, Cap. VII *Usturo*

1216 Usturoiul când ĕl strivesci, lacrami eti aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Adica pe cel mai mare, când el superĭ (GOLESCU).

VAD

1217 Incérca vadul cu nebunul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ incred in ceĭ proștĭ și nevoĭașĭ, invĕțându-ne să nu dăm creḑĕmint la asemenea ómenĭ (GOLESCU).

1218 Nu încercà vadul cu nebunul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

* *Nu cercà vadul cu nebunul.*

A. PANN, *Nastr. Hoga*, p. 41.

Nu 'ți încercà vadul ca nerodul.

A. PANN, I, p. 94.—HINȚESCU, 198.

Adica nu te increde in cel nevoĭas (GOLESCU).

[1] In A. Pann, se citesce: *cunda* care nu are acĭ nicĭ un ințeles.

VAL

1219 Ca cel ce pĕ valurile marii urme cauta sa gasésca.
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. *Asem.* 20.
Adică lucrurĭ care nu pot fi.

1219 b A înnotâ în contra valurilor.
G. Munteanu, p. 172.
A se împotrivi obiceĭurilor, opinieĭ generale, etc.

1219 c A avé valurı cu cine-va.
A. de Cihac. *Dict. Etym.* II, p. 443.
A fi în luptă, a avé grĕutațı cu cine-va.

VALE

Vedĭ *Cale, Cur, Dél.*

1220 Din vale la dél când tu te urcı, tot te maı poțı popri; ıar din dél la vale, pâna nu veı dà în brâncı, nicairı nu te maı poprescı.
Iord. Golescu, *Mss.* p. 88.
Sĕ dice pentru ceĭ ce alérgă spre dĕrăpĕnarea lor (Golescu).

1221 Valea tot aceea, dar lelea nu e aceea.
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 18.

Valea 'ı tot aceea, dar lelea nu'ı aceea.
Hinţescu, p. 198.
Arată netrebnicia lucrurilor, după ce le trece vremea (Golescu).

1222 Valea e tot asa, dar nu e poteca aıa.
A. Pann, *Edit.* 1889, p. 171.

Valea e tot aĭa, dar nu e poteca aıa.
A. Pann, III, p. 155.
Se dice despre ceĭ bĕtrânĭ, arătându-se că şi-aŭ pĭerdut puterile.

1223 La vale lesne aluneci, ıar în sus anevoıe te urcı.
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 38.

Omul aluneca lesne la vale.
Da E. B. Mawr., p. 39.
Adică spre scadere lesne alunecăm, ĭar spre dobândă anevoĭe mergem (Golescu).

1224 Are sa tréca pâna atunci multa apa pe vale.

HINŢESCU, p. 4.

Vedĭ *Garlă, Pirtu.*

Arată o îndelungă vreme.

1225 * A luà pe cine-va la vale.

T. SPERANŢIA, III, p. 42.

1⁰ A lua repede, a goni.

2⁰ A lua în rîs, a lua peste picĭor.

Si mi-l *iea la vale*
Si cu bulgărĭ, şi cu cânĭ.

T. SPERANŢIA.

VARGĂ

Vedĭ *Dumnedeu, a Tremură.*

1226 * △ A duce vergile cui-va.

ION CREANGĂ *Pov.* p. 203; — V HARAM., *inv. c. Griviţa* J. *Tutova.*— GR. I. ALEXANDRESCU, *Galaţi*, J. *Covurluiu.*

A 'ĭ purtà grija ca o să păţéscă ce-va.

Acéstă locuţiune, întrebuinţată în Moldova, vine de la aceĭa că tâlharĭ se bătéŭ pe la réspântiĭle drumurilor cu vergĭ de alun pe carĭ le ducé un soldat.

VARZĂ

1227 * △ Nu e varza
Sa se róda.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 50. — V. HARAM. *inv. com. Griviţa* J. *Tutova.*

Sĕ dice pentru cele ce nu pătimesc nicĭ o stricăciune (GOLESCU); se dă câte-odata acestuĭ cuvînt un înţeles urît.

1228 * A cresce in laturi ca varza.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, p. 158 — HINŢESCU, 40.

S'a înfoiat ca varza.
Şi s'a 'ngâmfat ca barza.

A. PANN, I, p. 161 — HINŢESCU, 79

* △ *A se înfoià ca varza.*

FR. DAMÉ. II, pag. 180.

Sé ḑice de acel care se mândresce fără vre-un motiv temeïnic ; de pildă, ca săracul cel mândru.

*
1229 A se deşchide ca varza.

Se ḑice de acela care ne desvelesce de o-dată gândurî sau obiceïurî ascunse pe carî nu ne aşteptam ca sa le întilnim la dinsul. Se întrebuinţéza într'un mod maî mult ironic.

1230 Ca o varză învelită.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. *Asem.* p. 21.

Veḑî *Cépa.*

Se ḑice de omul ascuns.

VERDE

Veḑî *Rod.*

1231 Pe lânga cele uscate ard şî cele verḑi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

* *Pi ninga uscat ardi s' verdile.*

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

Veḑî *Copac, Lemn.*

Adică pě lângă ceï nebunï patimesc şî ceï bunı (GOLESCU).

1232 Taie şî verḑı sî uscate.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 68.

* *A îndrugà verḑı şi uscate.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 151 ; III, 122; *Moş Alb,* I, 56. — P. ISPIRESCU, *Snóve* 95. — HINŢESCU, 200.

* *A vorbì lu verḑı şi uscate.*

A. PANN, II, p. 146.—P. ISPIRESCU, *Leg.,* 98, 143, 223, 247. — HINŢESCU, 200

* *A spune verḑì şi uscate.*

BARONZI, p. 48.

* *A vorbì verḑi şi měrunte.*

I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova*

Adică vorbesce orî-ce 'î vine în gură, sî bune şî rele, sî cum am ḑice fleoncănesce (GOLESCU).

Francesul dice: *Employer le vert et le sec* cu înțelesul de: a întrebuință tóte mijlócele putinciòse pentru a duce o întreprindere la un bun sfîrșit.

1233 *A trage verde pe uscat.*

BARONZI, p. 40. — *Maior* P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov.*

Vedĭ *Vetrela.*

A duce o viéță miserabila, a trăi de adĭ pâna mâine în lipsă și necazurĭ; a munci fara spor.

Acéstă dicétóre nu are sub acésta formă, singura întrebuințată, nicĭ un înțeles. A. Pann arată în Povestea vorbiĭ, I, p. 132, ca locuțiunea exacta ar fi: *a trage vetrela pe uscat,* adică pânza corabieĭ.

VIE

Vedĭ *Ara-Foa, Bruma.*

1234 *Craul în dél la vie
Ca s'a copt razachie.*

Maior P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov.*

A sosit vremea culesuluĭ viilor, și într'un mod maĭ general . a sosit momentul priincios de a se face o lucrare.

1234[b] *A fi în viile Domnuluı.*

A fi bét.

1235 Ca via ce o lası îndata se paraginesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 23.

Arată urmele neingrijireı.

1235[b] Via cere sapa, adîncă și désa, ca sa ne dė noue léc de viéța.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, 167.

Dicală agricola.

1236 *Sĕ duce la vie cu strugurı in póla.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Vedĭ *Apa, Padure.*

A duce un lucru acolo unde nu-ĭ de lipsa.

1237 Cine sadesce vie, din rodul eı manânca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Adica fie-care din munca sa (GOLESCU).

1238 Tot în via Fotii bate pétra.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 69.

Vedĭ *Şatra.*

Sĕ ḑice când necazurile cad tot pé un obraz (Golescu).

1239 Vinde via si cumpĕră stafide.

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 176; II, 69. — Hinţescu, 201.

Vedĭ *Moşie.*

Se ḑice despre ceĭ carĭ fac o negustorie próstа.

1240 Via ḑice: «veḑi-mĕ ca sa te ved şi eu pĕ tine.»

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 19.

Ne învaţă ca înşi-ne sa îngrijim de ale nóstre, ca să ne dé rod bun (Golescu).

1241 Via sa n'o lasi sa se paraginésca, ca pierḑi şĭ pĕ ea şĭ vinul ei.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 103.

Adica munca sa n'o laşĭ din mână, că pĭerdĭ rodul ei (Golescu).

1241 b La culesul viilor, ca la rĕsboiu să te pripesci.

Iord. Golescu, *Mss.* I, p. 167.

Ḑicală agricolă.

1242 Musatat t(e)rta, mica grosdje [1]).

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 13.

Faţa adese-orĭ te înşélă.

Sĕ scie că plantele atuncĭ când înfrunzesc mult, daŭ maĭ puţin rod.

VIORĖ

Vedĭ *Surcé.*

VIŢĂ

1243 Viţă de vie
Tot învie.

V. Alexandri, & Lascar Rosetti, *Mss.*

Viţa de vie
Tot învie,
Iara viţa de boz,
Tot rãgoz.

I. Creangă, *Pov.*, p. 210.

[1]) Frumósă vie, puţin strugurĭ.

Viţa de vie
Tot învie,
Iar cea de rogoz
Cade gios.

S. Fl. Marian, *Nunta*, p. 33.

Se aplică celor carĭ, prin faptele sau cuvintele lor, arată ca a remas ce-va într'inşiĭ din origina lor cea próstă, saŭ din relele obiceĭurĭ cu carĭ aŭ fost deprinşĭ.

Rustica natura semper sequit sua jura [1]) ḑice un proverb latin din evul mediŭ.

*

1244 **La buciumul viţii trei vlastari cresc: unul al sanătatei, altul al veseliei şi altul al turburarii.**

A. Pann, I, pag. 113. — Hinţescu, 19.

Veḑĭ *Beţie.*

Adică daca beĭ ce-va vin îţĭ priesce, de beĭ maĭ mult te înveselescĭ, de beĭ şi maĭ mult îţĭ perḑĭ minţile.

Reproducem după D. Gaster, *Chres.* II, p. 97, o istorióră din anul 1773. Ea se află şi în A. Pann, *Povestea Vorbeĭ* I, pag. 119 până la 127, şi nu se deosibesce de cea d'întâiŭ, de cât prin o maĭ mare desvoltare a incidentelor.

ISTORIA PÓMELOR

Cand împěrăţia prea slăvita gutăĭ, şi oblăduĭa cinstitul chiedru; ĭară saborna rodiĭ era păharnic mare, měrul era logofět mare, corna era hatman mare, vişina era cămăraş mare.... şi měrseră strugurile sa pîrască pre boeriĭ divanuluĭ înaintea împěratuluĭ gutaĭ, ḑicênd că boeriĭ ceĭ marĭ nu ascultă de poruncile împěrătescĭ...

Neadeverindu-se pîrele strugurile-ĭ atunce să umplu împěratul de mâniĭ, şi să sculă în piciore şi începu a blăstemă pre strugurĭ ḑicend: să fiĭ strugure blestemat, de lemn strîmb spînzurat, de cuţit cărn tăiat, de voinicĭ tînĕr călcat; sângele těu să 'l bé barbaţiĭ, mintea să li sě invelueascá, feţele să li sě ruminéscă, ochiĭ să li sě învelueasca, feţele să li sě ruminéscă, ochiĭ să li sě painjănéscă, din piciore să şuvaiască....

Atuncĭ se sculară toţĭ boeriĭ ceĭ marĭ în picióre, şi ḑiseră: Amin, sa fie cuvîntul deplin.

1245 **Mladiţa viţei, de nu va fi în viţa, rod nici-cum aduce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 46.

Adică ceĭ ce nu ascultă dě stăpân. (Golesscu).

1246 **Viţa de la par nu se delunga.**

V. Alexandri & Lascar Rosetti. *Mss.*

Adică femeĭa de barbat, pe care se sprijină în tot-d'auna.

---

[1]) Firea ţěrănéscă (mojicéscă) urméză n tot-d'auna deprinderile sale.

1247 **Ca viţa ce se urcă pĕ harac în sus.**

Iord. Golescu, *Mss.* II *Asem.*, 20.

Ca ceĭ care se rîdică cu ajutorul şi pe spinarea altora.

*

1248 **Lesne: pune viţa, (si) bė vin!**

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 161; III, 130. — Gr. Jipescu, *Opincar*, 40.

Pune viţă,
Bé viniţă.

Baronzi, 62 & 67.—Hinţescu, 203.

Se ḑice acelora carĭ cred că un lucru este uşor de făcut, şi sĕ mirá vĕḑêndu-se înşelaţĭ în aşteptările lor.

1249 **Viţa ce n'aduce rod se taie.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 20.

Adică ceĭ rĕĭ trebuĭe să sĕ isgonéscă (Golescu). A se vedé în Evanghelii, parabola smochinuluĭ.

1250 **Viţa de la radacina sė taie, când de tot sĕ usuca.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 20.

Adică cele rele din radacina trebuĭe să se desrădăcineze (Golescu).

1251 **Viţa uscată s'o taĭ, ca maĭ bun rod sa 'ţi dė.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 103.

Adică cele netrebnice să le dĕpărtezĭ, ca maĭ bune să dobândescĭ (Golescu).

1252 **Viţa, când veĭ s'o plivescĭ, sa n'o taĭ din rădăcina, ca sa póta sa 'ţi maĭ dė rod.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 103.

Adica să nu ieĭ dĕ la supuşiĭ teĭ tot ce aŭ, ca sa 'ţĭ pótă ajută şi altă dată. (Golescu).

1253 **O viţa în Gherghiţa si alta în Ialomiţa.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 8. — Hinţescu, 202.

Sĕ ḑice pentru cele fórte rare şi departate una dĕ alta (Golescu).

Douĕ localitaţĭ aŭ purtat în ţéră numele de Gherghiţa. In vechime se numea ast-fel un oraş spre Buzĕŭ în sus, unde Unguriĭ urmarind o bandă de Turcĭ aŭ macelărit'o întrégă la anul 1575.

Astă-ḑĭ pórtă acest nume un tîrguşor din Prahova, însemnat prin rĕscóla Călăraşilor, asupra luĭ Alexandru-Voda la 1623.

Este de creḑut că proverbul care ne ocupă se referă la tîrguşorul din Prahova unde şi astă-ḑĭ sunt podgoriĭ însemnate.

CAPITOLUL III

DESPRE ANIMALE

Păsĕrĭ. — Patrupede. — Insecte. — Pescĭ.

ABUR

1254 △ **Are numaı abur ca cânii.**

T. Crişian, c. *Cugieru, Transilvania.* în *Etym. Magn.*, p. 98.

Se ḑice despre un om rĕŭ. — T. Crişian.
Se ḑice despre omul ce jură strîmb.— A. Bunea, *Transilvania.*

1255 * △ **A scóte aburı pe gură.**

I. Bănescu, *prof.* Jud. *Roman.* — *Preot.* C. Bungeţianu, *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţı.*

A vorbì zadarnic.

AC

1256 * △ **A ascunde ac în miere.**

Preotu C. Bungeţianu, *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi.*— I. Iorgulescu, *invĕţ. com. Baĭa-de-Aramă*, J. *Mehedinţı.*

Veḑĭ *Miere.*

Se ḑice despre ceĭ făţarnitĭ carĭ ascund un gând rĕŭ, într'un sfat dat cu blândeţe.

Velle litus gladius.

PAULLI MANUTII, *Adagia.*

A I S

Veḑĭ *Haĭs, Cea.*

A L B A

1257 * △ **Alba 'n car,**
Alba sub car.

Preotu C. BUNGEŢIANU, *inv, com. Cosovĕţ, J. Mehedinţĭ.*

Alba 'n car,
Alba sub car;
Alba e'n tot locul,
Seca-i-ar norocul.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, pag. 57.—B. P. HĂŞDĔŬ, *Etymolog. Magnum.*, 714.

Alba 'n car,
Alba sub car;
Alba trage de mórte
Mĕ tem că-ĭ vom duce pelea în spate.

Vatra, I, No. 3.

* △ *Alba 'n dél*
Alba la vale,
Amîndoĭ merg pe o cale.

I. BĂNESCU, *profes.* J. *Roman.* — Dª Z. J., *c. Fedeştĭ,* J. *Tutova.*

Alba 'nainte, alba la rótă,
Oiştea gólă pe de-o parte,
Hiĭ! opt un cal, că nu-s departe Galaţiĭ, hiĭ!

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 108.

Se ḑice despre ceĭ săracĭ carĭ neavênd de cât un singur lucru îl întrebuinţéză în tóte împrejurările.

In acéstă ḑicĕtóre este vorbă de o mârţógă de ĭépă, care fiind întrebuinţată la tóte şi în tot-d'a-una aci cade sub car, aci trebue dusă în car ne maĭ putênd să se misce, şi pe care Ţiganul o bate spunênd ḑicĕtórea de maĭ sus. — B. P. HĂŞDĔŬ.

1258 * △ **Albei nóstre nu îi îndemână**
Că-ĭ aduce tetea pelea pe mâna.

B. P. Hăşdĕu, *Etym. Magn.*, 713.— *Vatra*, I, No. 3.

Vedĭ *Balaĭa, Vaca.*

Se dice în bătaĭe de joc acelora carĭ în loc de a spune lucrurile pe şléŭ, ocolesc cu vorba pe de departe.

O anecdotă populară din Moldova com. Florescĭ, J. Tutova, în *Etymologicum Magnum*, p. 713, suna ast-fel :

Un ţigan avea o iépă alba care din întîmplare a murit pe câmp. Gasind'o mórtă ţiganul a despuiat'o, hoitul l'a lăsat spre mâncarea câuilor, ĭar pelea o duse a-casă. Baĭatul ţiganuluĭ când vĕdù pe tata-sĕŭ că vine începù a strigà :

Mamo, fa!
Albeĭ vóstre nu îĭ îndemână
Ca-ĭ aduce tetea pelea pe mână.

La cuvîntul *Vaca* se va găsi o varianta din Ţéra-Românésca.

1259 * △ **Tot alba în doĭ banĭ.**

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 155; III, 125. — Hinţescu, 2. —G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, 57.—B. P. Hăşdĕu, *Etym. Magn.*, 714. — *Vatra*, I, No. 3. — C. Bungeţianu, *inv. c. Cosoveţ*, J. *Mehedinţi*. — I. Iorgulescu, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţi*.

Adică : tot acelaş lucru, aceeaş trébă; se dice aceluia care ne supĕră spunĕnd saŭ făcĕnd mereŭ acelaş lucru. A. Pann dă acesteĭ dicĕtorĭ un înţeles maĭ deosebit când dice : Poţĭ să mĕ omorĭ saŭ sa mĕ laşĭ sa traesc, *tot alba in doĭ banĭ*, adica : tot una 'mĭ-este.

Este vorba, dice D. G. Dem. Teodorescu, de ĭépa albă a Ţiganuluĭ după care se tot ţinea mereŭ un posnaş de Român ca sa 'ĭ-o cumpere în doĭ banĭ, spuindu-ĭ că nu face maĭ mult.

1260 * **A trecut alba prin ham.**

Preotu C. Bungeţianu, *c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţĭ*.—I. Iorgulescu, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţi*.

Vedĭ Cap. IV, *Alba.*

Adică nu maĭ este ce a fost; se dice adese-orĭ şi despre o fată care 'şĭ-a perdut fetia.

Sĕ dice când cine-va a păţit un lucru şi voesce sa arate că-l scie. — C. Bungeţianu.

Se dice séra după ce se isprăvesce lucru. — I. Iorgulescu.

1261 * E mâncat ca alba de ham.

A. PANN, I, p. 146. — HINȚESCU, 100. — B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, 714.— FR. DAMÉ, I, p. 56.

Vedĭ *Balana*.

Se dice despre omul prapădit de nevoĭ, ca și ĭépa cea albă de ham.

ALBINĂ

Vedĭ *Bine*. Cap. XVII, *Fum*, *Musca*, *Roiu*, *Trántor*.

1262 * △ Albina sî de ne muscă, dar cu miere ne îndópa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3. — VASILE STAN, *c. Margineni*, J. *Prahova*.

Sĕ dice pentru ceĭ bunĭ stapâni, ce și dĕ ne mustréză, dar și mult ne miluesc (GOLESCU).

Este de observat că albina in deobște se numesce *muscă*, astfel când se sporesce bine, se dice in județul Iașĭ: *are multă musca, ese musca*.

Albina este făcuta din lacrimile Maĭceĭ-Domnuluĭ, de aceĭa e mĭerósă dar și te dóre tot-o-dată. — *Etym. Magn.*, p. 750.

1263 Albina în gură ține mierea cea mai dulce, și în códa, acul cel mai otravitor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

C'albina, în gură cu mĭere,
Ș'în códă ac și fĭere.

A. PANN, III, p. 63.— HINȚESCU, 3

Arata naravul celor fățarnicĭ (GOLESCU).

O legenda din Ardél, care se póte asemĕna cu acea de la cuvîntul *aricĭu*, suna în modul urmator.

LEGENDA ALBINEĬ

Cánd a facut Dumnedeu tóte vietățile, a întrebat pre fie-care, ca ce putere voĭesce să aĭbă. Albina a rĕspuns că :

— Pre cine voiu împunge cu acul meŭ să și móră.

Atuncĭ Dumnedeŭ a dis :

— Maĭ bine să morĭ, tu !

Si așa se vede până în diua de astă-dĭ, că îndată ce înghimpă cu acul sĕu albina pre cine-va, móre ea însășĭ. Vedĭ *Etymologicum Magnum*, p. 747, precum și legenda de la cuvîntul *Munte*.

Honey is sweet, but the bee stings [1]).

Englezesc.

[1]) Mierea e dulce dar, alb na ințépă.

El havo es dulce, mas pica el abeja [1]).
Spaniol.

Dhen Honing wil sleekia, maste intet radas for Bijen [2]).
Svedez.

1264 Albina din ori-ce flóre strînge mustul cel maı bun sî în miere îl preface.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

Albina vrednica însă
D'or ce flóre face strînsă.
A. PANN, I, p. 137.

Adică cel înțelept la învĕțătură alege cele maĭ bune și cu ele sĕ împodobesce (GOLESCU). Nu e lucru din care să nu poțĭ trage vre-un folos.

1265 Albina cu cât maı mult sbîrnăie cu acul asupra nóstră, atât rodul cel maĭ dulce, nouĕ ne aduce.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

Sĕ ḑice pentru ceĭ bunĭ stapânĭ (GOLESCU).

1266 * Albina dĕ viespe, cât cerul dĕ pămînt.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3.

Adică cel roditor dĕ cel sterp (GOLESCU).

1267 * Care a furat stupul
De și 'ș-a scuturat trupul;
Dar albina din căciula
E de dovada destula.
A. PANN, II, p. 27 à 28.

* *Dar albina din căcĭula,*
E de dovada destulă.
HINȚESCU, p. 3.

Veḑĭ *Musca.*

Sĕ ḑice de cel vinovat, a caruĭ greșélă sĕ vedesce din óre-ce semne.

SNÓVĂ

Un om eră tras în judecată pentru că furase un stup de mĭere. In fața judecătoruluĭ, negă furtul cu înverșunare. Pîrîșul vĕḑĕnd îndrăsnéla hoțuluĭ și temĕndu-se că 'șĭ va pĭerde pricina, închipuĭesce o strategemă.

[1]) Mĭerea e dulce, dar albina înțépă.
[2]) Cine vrea să lingă mĭerea, nu trebue să se témă de albine.

De odată se întórce spre judecător strigând că pirtul minte de óre-ce a rĕmas o albină lipită de căciula luĭ. Vinovatul, la auḑul acestor cuvinte, creḑênd că în adevĕr e prins cu minciuna, scóte repede căciula din cap şi o scutură. Acéstă dovadă a fost îndestulătóre pentru a stabili convingerea celor de faţă precum şi a judecătoruluĭ.

1268 **Nici o tovărăşie între albină şi între trântor, ca unul muncesce şi altul mănâncă d'a gata.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48.

Adică între muncitor şi între leneş (GOLESCU).

1269 ***L'aŭ muşcat albina de limba.**

I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

Sĕ dice de unul care nu vorbesce, care sta tăcut, prostănac.

1270 ***Harnic ca albina.**

Vine încarcat a-casa ca o albină.

B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 745.

Sĕ ḑice de omul muncitor care îngrijesce bine de casniciĭ sĕĭ, îndestulându'ĭ de nu le lipsesce nimic.

1271 **Ca albinele la fag s'aduna.**

I. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 8.

Arată numĕrul cel mare.

1272 **Ca albina la roĭul sĕŭ petrece.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 120.

Adică fórte bine.

ARICĬU

1273 **A fi ca ariciul de când a urzit Dumneḑeu pamîntul.**

B. P. HĂŞDEŬ—GEORGESCU, c. *Coşoreni*, J. *Ialomiţa*, în *Etym. Magnum*, p. 1651.

Sĕ ḑice ḑice de omul mic la stat, dar mare de vristă şi tot de odată înţelept. — A se vedé in acéstă privinţă finele legendeĭ a doua.

Avem o mulţime de versiunĭ privitóre la urzirea pămîntuluĭ. Vom aşterne aci numaĭ două dintr'însele. La cuvîntul *Albină* se va găsi încă una.

LEGENDA ARICIULUI

I

Când a facut Dumnedeŭ pămintul, nu se pricepea cum să 'l așede ca să'i facă loc, căci pămîntul erà mult grozav. Așa 'i-a dis albinei să se ducă la ariciu ca să'l întrebe pe el ; ce este de făcut ? Când a sosit albina la ariciu i-a dis :

— Bună diua, cumĕtre ?

Ariciul a rĕspuns :

— Mulțumim d-tale, cumĕtra ! Da ce vînt a batut ?

— Am venit să-ți ceiŭ un lucru.

— Ce?

— M'a trămis Dumnedeŭ să-mi spui, cum să așede pămîntul, ca e mult grozav și nu sĕ pricepe cum sa'i pue.

— Da bine, cumĕtra, eu un biet ghem ce să sciŭ ?

Albina s'a luat diua bună ș'a plecat. Rĕmas singur ariciul dicé :

— Vedi ! Par'că el nu scie să facă văi adinci și munți înalți !...

Când a ispravit ariciul vorba, albina sbîrr ! dup'o flóre de lubene unde se pitise ca s'audă ce va dice, și s'a dus drept la Dumnedeŭ să'i spue. — D. BASILESCU, c. *Drajna-de-sus*, J. *Prahova* în *Etymologicum Magnum*.

II

După ce a urzit Dumnedeu pamîntu, i-a rĕmas o țirișóră de pămînt și nu sciă ce să mai faca cu el, nu sciă unde să 'l mai pue. Atunci Dumnedeŭ a trimis pĕ albină la ariciu să 'l întrebe, să vadă nu l'o tăia pĕ el capu, ce să facă cu pămîntu ăl d'ĕi mai rĕmăsese.

Albina s'a dus și l'a găsit într'un bordeiu și l'a întrebat; da ariciŭ a dis că nici el nu scie. Da albina ĕl scia că este șiret, și în loc să plece, s'a pus pĕ coșul bordeiului să vadă nu cum-va o mai dice ce-va ariciu.

Când a socotit ariciŭ că albina s'a dus dĕparte, a început a vorbi singur.

— Ce om și Dumnedeŭ ăsta ! El mai puternic de cât mine, și mĕ întrébă tot el pĕ mine, un pacătos, ce să facă cu pamîntu ăl dă i-a rĕmas; par'că el nu scie să facă și el *munți* și *déluri* din el !

Albina atâta i-a fost, și zbîrn ! dupa coș drept la Dumnedeŭ dă-i spuse ce a audit de la ariciu.

Dumnedeu atâta a așteptat, și a făcut din tot pămîntu ce-i rĕmăsese tot munți și déluri. Si pentru slujba d'o făcuse, Dumnedeu a blagoslovit pĕ albină sĕ fie sfântă în lume și din sângele ei să se arănéscă o lume.

Si după aia 'i-a dat voie Dumnedeu să cee dĕ la el ce-o vrea, că el îi dă. Da albina, cu minte, cu minte, dar obraznică, dise di colo :

— Să 'mi dai putere, că p'ăl dĕ l'oiu mușcă eu, să móră !

Da Dumnedeŭ ca sa'i tae nasu, îi rĕspunse :

— Ba mai bine să mori tu !

Si albina d'atunci și până 'n diua de adi ea a rĕmas să fie pedepsită pentru c'a fost obraznică, și când mușcă pĕ cine-va îi rĕmâne acul cu mațele tiriș în carnea Românului. și ea móre.

Si ariciu mic, mic, dar înfundat al ciorilor, cât e de ghemuit, da scie multe, bată'l pîrdalnicu, da nu i le póte aflà nimine că e sanchiu dĕ tot. — TUDORA I. LĂZĂROII, c. *Bogdanesci*, J. *Vâlcea* în *Șezătórea*, III, p. 26.

A se vedé legenda de la cuvîntul *Munte*.

1274 **Ariciul cu meștesug se prinde.**

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 107.

Ariciul cu meşteşug se prinde şi vrabia cu meiŭ.

A. Pann, II, p. 125. — Hinţescu, 6. — S. Fl. Marian, *Orn.*, I, 412.

Adică orĭ-şĭ pe cine poţĭ să-l ademenescĭ cu cea ce-ĭ place luĭ, cu ce-ĭ este drag, nicĭ decum însa prin alte apucăturĭ; pe de altă parte se întrebuinţéza când vroim a arĕtà că un lucru se face saŭ se capĕtă cu greutate.

Ariciul fiind pentru popor o fiinţă atât de înţeléptă în cât a învĕţat chĭar pe Dumneḑeŭ la urzirea pamîntuluĭ, este firesc lucru ca acel ce doresce a'l prinde să întrebuinţeze mijlóce fórte iscusite pentru ca sá 'l póta ademeni.

1275 *Iı bate din cleşte ca la ariciu.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Adica vrea sa 'l îmblânḑésca, să 'l înduplece la o trébă.

Când aricĭul e făcut ghem, dacă aude zîngănitul metaluluí îndată să desface şi întinde capul ca să asculte, cacĭ iĭ place, ḑice poporul. Este însă de observat că sunetele metalice trebue să fie din potribă displăcute acestuĭ animal, care la fie-ce lovitură, are mişcarĭ nervóse şi aprópe spasmodice.

Pe când copiĭ zornăesc din vătraĭu silindu'l ca să-şi arete botul, eĭ cânta .

Aricĭu, aricĭu
 Pogonicĭu,
Dute la móra,
Si te 'nsoră;
Si ĭea fata
Luĭ Cicóră,
Cu cercel,
De ghiocel,
 Cu salbă
De nouĕ leĭ
Şi ĭea zestre.
Nouĕ ţeste,
 S'un ogar
 După car.

G. Dem. Teodorescu, *Cercet.* p. 97.

Poporul după mişcările bĭetuluĭ dobitoc ast-fel chinuit şi-a închipuit douĕ jocurĭ, *aricĭul* şi *ȝubetul* descris de D. B. P. Hăşdeŭ în *Etymologicum Magnum* p. 1654 şi următórele.

1276 *Pare ca-ı spusese ariciul la urechıe.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 240.

Il îndemnă aricĭul.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 333.

Se ḑice de aceĭ carĭ sciŭ să se pórte și să chibzuésca bine un lucru.

«Pare că-ĭ spusese aricĭul la urechĭe că are să se petrécă între ele ce-va pentru dînsul.» — P. Ispirescu.

Aricĭul e la poporul Român prototipul înțelepcĭuneĭ; dînsul este povățuitorul multor ființe și chĭar a luĭ Dumneḑeŭ când cu urzirea pămîntuluĭ.

Acéstă credință, despre înțelepcĭunea aricĭuluĭ, o aveaŭ deja Eliniĭ la carĭ acest animal era privit ca cel maĭ sciutor din tóte vietățile: πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. In predicele sale Antim, acéstă lumină a bisericeĭ române, ne învața sa facem ca aricĭul care, după ce merge la vie, întâĭŭ se satură el de strugurĭ, și apoĭ scutură vița de cad brobónele jos, și sĕ tavălesce pre dinsele de se înfig în ghimpiĭ luĭ și duce și puilor. Veḑĭ *Etymologicum Magnum*, p. 1652.

1277 Te rĕsfața într'al tĕŭ,
Ca aricĭu 'n cuĭbul sĕŭ.

A. Pann, I, p. 136. — Hințescu, 160. — B. P. Hașdéu, *Etymologicum Magnum*, 1648.

Veḑĭ *Iepure*.

Nicaerĭ ca la casa omuluĭ.

Aricĭul, fiind fórte sfiicĭos, petrece sub pamint o mare parte din viéța luĭ și nu ese la lumină de cât nóptea pentru a'șĭ potoli fómea. Poporul, care 'l zaresce fórte rar, atribue acéstă lipsă a aricĭuluĭ mulțumireĭ pe care dînsul o simte când se află în cuĭbul ce și-a sapat sub pámînt.

1278 Pe aricĭŭ lin nicĭ cum ĕl poțĭ face tocma ca un pesce.

Iord. Golescu, *Mss.* II, pag. 56.

Adica pĕ cel cumplit, blând, și pĕ cel sgârcit, gĭumert, și sĕ ḑice pentru cele pĭste putință (Golescu).

1279 Aricĭŭ fară ghimpĭ nicĭ cum póte fi.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 4.

Sĕ ḑice pentru ceĭ rĕĭ și cumplițĭ, ce piste putință a nu supĕră pĕ óre-cine (Golescu).

LEGENDĂ

Când a împărțit Dumneḑeŭ hrana animalelor, aricĭul a fost ursit să se hranéscă cu insecte. Ast-fel fiind orînduit, de fóme s'a apucat într'o ḑi să-șĭ caute hrana într'o vie. Rĕscolind el tótă ḑiua după insecte, a rĕsturnat toțĭ haraciĭ din vie. Vĕḑĕnd Dumneḑeul acésta l'a blestemat, ca în tótă viéța luĭ să pórte haracĭ (țepĭ) în spinare, căcĭ până aci el nu avea țepĭ.—I. Iorgulescu, *inv.* c. *Baĭa-de-Aramă, J. Mehedințĭ.*

1280 *Par' ca-i un ariciu.

B. P. Hăşdeu, *Etym. Mag.*, p. 1647.

Sĕ ḑice despre cel sfiicĭos care vorbesce fară a se uĭtà in ochiĭ omuluĭ.

1281 S'a facut ghiem ca ariciul.

c. *Pietroşiţa*, J. *Dâmboviţa*.

S'a sgulit ca un aricĭu.

c. *Orlat*, *Transilvania*.

S'a stârcit ca un aricĭu.

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 1647

Se ḑice de ómeniĭ nesociabilĭ şi cariĭ se supĕra uşor.

LEGENDĂ

Aricĭul dintr'întâiu mergea în picĭóre. Când însa, la urzirea pămîntuluĭ, el a învĕţat pe Dumneḑeu să facă văĭ şi munţĭ, ca să nu fie pămîntul neted, atuncĭ Dumneḑeŭ ĭ-a dat aricĭuluĭ să se potă face ghĭem şi la vale să se dea de-a róta.

Gr. Jipescu în *Opincarul* p. 117 ḑice că : aricĭu era voĭnic, cu barbă mare, când urzia Dumneḑeu pămîntu şi chemându'l să-ĭ ţiie de ghĭemurĭ, unu de urzélă ş'altu de bătătură, aricĭu s'a înfiorat de faţa Domnuluĭ şi a scăpat un ghĭem din mână. Din acéstă pricină, pamîntul din lat şi şes cum era să fie, s'a scovîrdat şi s'a prefăcut în măluşténurĭ, văĭ, vâgăunĭ, colnice, piscurĭ, munţĭ, rîpĭ, mătcĭ şi Dumneḑeu s'a necăjit şi l'a blestemat sa rĕmâĭe ghĭem, ş'aşa st... d'atuncĭ. — D. Mironescu, J. *Némţu*, în *Etym. Magn.*, p. 1647.

ARIPĂ

Veḑĭ *Pasere*, *V ltur*.

1282 Daca face puiul aripi nu'l mai gasesci la cuib.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 151. P. Ispirescu *Rev. Ist.* III, 153.

Daca face puiul aripi la cuib nu'l mai gasesci.

Hinţescu, 156.

**A fącut puĭul aripĭ.*

Veḑĭ *Pana*.

Se ḑice de copii carĭ, după ce sè fac mari, părasesc casa părintésca.

Nid tissu et achevé,
Oiseau perdu et envolé.

Trésor des Sentences, XVI *Siécle*.

1283 Iı smulgı aripióra.
D'aci nu maı sbóră,

A. Pann, I, p. 134.

Iĭ smulgĭ o aripiórǎ
D'aci nu maĭ sbórǎ.

Hinţescu, p. 6.

De asemenea şi omul când 'şĭ-a perdut puterea; mijlócele de a se îmbogăţi sau de a înaintà.

1284 Aripa când se frânge,
Pasĕrea zace în sânge.

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 4.

Adică omul când puterea 'şĭ-o pĭerde (Golescu).

1285 Cine fară aripı muncesce sa sbóre, pururea ĕl veḑı
ca cade în bot.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 83.

Adica ceı ce făra putere sĕ silesc la cele ce cer mare putere (Golescu).

Man soll nicht eher fliegen wollen, als bis man Federn hat [1]).

Prov German.

1286 *A prinde la aripı.
**A face aripı.*

A capĕta putere, mijlóce de a ajunge, de a 'şĭ face loc în lume.

ARMĂSAR

Veḑĭ *An, Cal, Catâr, Cuvînt, Magar, Marţoga, Reu, Samar, Ţinţar.*

1287 Vrênd sa aıba armăsar
Ajunge din (cal) la măgar.

A. Pann, *Edit.* 1889. p. 73; III, 100. — Hinţescu, 6.

Veḑĭ *Cal.*

Sĕ ḑice despre ceĭ lacomĭ ş' nemulţumiţĭ. — Veḑĭ A. Pann, III, p. 100—101.

1) Să nu te încercĭ a sburà înainte de a avé pene

1288 **Armasarul bun se vinde din grajd.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 233.— HINŢESCU, 6. – B. P. HAŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, 1689.

Vedĭ *Cal.*

Lucru bun nu are trebuinţă de a fi lăudat şi precum dice Francesul : *à bon vin point d'enseigne.*

1289 **Nu 'ţ'e necaz când te isbesce un armăsar,**
Ci când te trântesce un magar.

A. PANN, III, p. 51. HINŢESCU, 119.

Loviturile pe carĭ le primim de la cei micĭ şi proştĭ sunt cele maĭ dureróse.

1290 **Tata avea armasar,**
Dar el a eşit magar.

A. PANN, I, p. 5. — HINŢESCU, 6.

Se dice când dintr'un părinte bun ese un copil rĕŭ.

1291 *__Nu-mi vorbi de moşu tĕu armasaru ci de tată-tĕu magaru.__*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Se dice acelor de ném prost, carĭ se lauda cu vre-un strĕmoş de maĭ bun ném.

1292 ***Armasarul când îmbĕtrânesce ajunge la rîşniţă.**

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 96 & 171; II, 64. — HINŢESCU, 6.

Armăsarul când îmbĕtrânesce,
La rîşniţ' ajunge de rîşnesce.

A. PANN, III, p. 54,

Arata tristele urmarĭ ale bĕtrâneţiĭ.
Asne viel ne vault plus à rien. — MIMES DE BAÏF.

1293 ***Nu se ajunge nici cu armasarul nici cu ogarul.**

A. PANN, I, p. 21.—BARONZI, 57.— HINŢESCU, p. 6.

Arată marea ĭuţélă; de obiceĭŭ se dice despre cuvînt.

1294 ***A fi armăsar.**

Adică om desfrînat.

ARŞIŢĂ

1295 △E rea ca o arşiţă.

B. P. HĂŞDĔU, *Etym. Magn.*, 1748.

Se ḑice proverbial, în Transilvania, despre o femeĭe rea.

BĂLAĬA

Veḑĭ Cap. X, *Alb, Lup.*

1296 *△A 'nţercat (înţarcat) bălaıa.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 47. — HINŢUSCU, p. 81.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 229. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovĕţ*. J. *Mehedinţı*.—K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *invĕţ. c. Ştiubenii*, J. *Dorohoĭ*. — H. D. ENESCU, *inveţ. c. Zamostea*, J. *Dorohoı*.— I. IORGULESCU, *inv. c. Baia de-Aramă*, J. *Mehedinţı*.

Veḑĭ *Murgană*.

Adică vaca cea balaĭe care da lapte. Nu maĭ are folóse, s'a ispravit afacerea care 'ĭ aducea un venit, 'şĭ-a perdut mijlócele de traĭu, nu maĭ are de unde să se îndestuleze.

»Se aude când cine-va cere de la o altă persóna acelaş lucru de maĭ multe orĭ şi în cele din urma, în loc sa i se rĕspundă : »Nu maĭ am« i se ḑice : *O înţarcat balaĭa*«.—I. IORGULESCU.

1297 *Nu 'ı-e îndemâna bălaeı ca vine tata cu pıelea eĭ în spĭnare.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*.

Veḑ *Alba, Vaca.*

Acelaş înţeles ca proverbul 1258.

BĂLAN

1298 Balan sa-ţı alégă din gură.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 151.

Se ḑice acelor cari vorbesc fară ca sa'ĭ putem înţelege. Uniĭ pretind ca, prin Bălan, se înţelege o fiinţa óre-care supra-naturală.

BĂLANA

1299 E mâncat ca balana de ham.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 378.

Veḑĭ *Alba*.

Acelaş înţeles ca proverbul 1261.

BALIGĂ

Veḑĭ *Viţel.*

1300 **La baliga móle, puţină plóie trebuie.**

I. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

* △ *La baliga móle puţintică (puţina) apă trebue.*

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 113; II, 101. — HINŢESCU, 8. — I. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman.*

Adică pĕ ceĭ slabĭ dĕ tot, micĭ întîmplărĭ ĕĭ topesc (GOLESCU).

1301 * △ **A face sânge în baliga.**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 253. — I. BĂNESCU, *prof,* J. *Roman.* — *Preot.* C. BUNGEŢIANU, *inv.* c. *Coşovĕţ,* J. *Mehedinţi.* — I. IORGULESCU, *învĕţ.* c. *Baia-de-Arama,* J. *Mehedinţi.*

* △ *A omorî o baligă.*

A nu face nicĭ o ispravă; se ḑice de ómenĭ carĭ 'şĭ arată voïnicia în lucrurĭ de nimic, şi carĭ se laudă sau ameninţă cu fapte pe carĭ nu sunt în stare de a le îndeplini.

«Dar şi când m'o scóte cine-va din răbdare......

«Ḑĕŭ nu şugueşcĭ, mĕĭ Buzilă ? Da amarnic maĭ eştĭ la viéţă ; când te mâniĭ facĭ *sânge 'n baliga* . — I. CREANGĂ.

In judeţul Mehedinţĭ se dă acesteĭ ḑicerĭ un înţeles deosebit.

A vorbì saŭ a lucrà zadarnic. — C. BUNGEŢIANU.

A nu face nimic, cu tóte că vreĭ să facĭ ce-va, identic cu: *a bate apa în piua.* — I. IORGULESCU.

1302 * **A fi o baliga.**

Adică fără voinţă, fără energie.

BĂLŢAT

Veḑĭ *Bou*

1302[b] * **A fi bălţat.**

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Adică însemnat de Dumneḑeŭ şi prin urmare om rĕŭ.

BARZĂ

Veḑĭ *Cocostirc.*

1303 **A se îngâmfà ca barza.**

A. PANN, I, p. 161. — HINŢESCU, 79. — FR. DAMÉ, II, 185.

Se ḑice de aceĭ carĭ se mândresc, chĭar şi fără cuvînt, ca săracul mândru, de pildă.

BERBEC

Veḑĭ *Cap, Óie*,

1304 **Berbecele înaintea oilor merge.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 88

Arată precăderea bărbatuluĭ asupra femeĭeĭ.

1304 b * **A veni cuĭ-va berbecii.**

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

* *'I-a venit berbecu la casă.*

LISAVETA TEODOR, *Bêrlad*, J. *Tutova.*

A se îmbogaţi.

BIVOL

Veḑĭ *Bou, Ḑi, Ţinţar.*

1305 * △ **Când se bat bivolii, sufere (sufer) bróscele.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 458.— *Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovêţ*, J. *Mehedinţi.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţi.*

Ceĭ micĭ pătimesc de certurile celor marĭ.

1306 **Bivolul nu se teme de purice.**

BARONZI, p. 60.— HINŢESCU, 16.

Adică cel puternic de cel slab, cel mare de cel mic.

Κώνωπος ἐλέφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει [1]).

Prov. Elin.

1307 * **Când va sbură bivolu.**

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Veḑĭ *Magar.*

Adică nicĭ odată.

Numaĭ bivol sburând n'am veḑut se aude adese-orĭ în gura poporuluĭ, şi în adevĕr o asemene vedere e atât de neobicĭnuită, încât nevasta şi copiiĭ luĭ *Danilă Prepeleac*, vĕḑĕnd un bivol sburând pe sus, aŭ rupt'o de a fugá, înspăimântaţĭ. Veḑĭ Creangă.

---

[1]) Elefantul de India nu se teme de purice.

BOBOC

Vedĭ *Tómnă*.

1308 **Bobociĭ pĕ gâsce vor să le învețe să 'nnóte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Vedĭ *Ou*.

Adică ceĭ proştĭ pĕ ceĭ învĕțațĭ, şĭ ceĭ micĭ pĕ ceĭ marĭ (GOLESCU), şi în deobşte tineriĭ pe bĕtrânĭ.

Latiniĭ diceaŭ: *Ne sus Minervam* [1]) ca şi Eliniĭ: ὃς ποτ' Ἀθήναιαν ἔριν ἤρισε.

1309 **Bobocii voesc a duce gâscele la pascut.**

I. G. VALENTINEANU, p. 43.

Acelaş înțeles ca proverbul 1308.

TAURUS ET VITULUS

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus,
Cùm vix intrare posset ad praeseria,
Monstrabat vitulus quo se pacto plecteret:
Tace, inquit, ante hoc novi, quam tu natus es.
Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

PHAEDRI, L. V. *Fab.*, IX.

1310 **Dă înapoi ca bobocii de rața ori de gâsca.**

HELIADE-RĂDULESCU, *Vol.* XVII.—
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 155.

* *Dă peste cap ca bobociĭ de rața când pasc.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Sĕ dice de omul nepriceput care se apucă de o trébă pe care nu o póte scóte la capĕt.

1311 * **Il pasc bobocii.**

V. ALEXANDRI, *Teatru.*

Adică e prostănac.

1312 * △ **A pasce bobocii.**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 233.—V. ALEXANDRI, *Despot-Vodă*, p. 100. — FR. DAMÉ, I, p. 143; III, 192.

A fi prost, tâmpit; a 'şĭ pierde vremea în treburĭ neînsemnate, a nu face nicĭ o trébă.

---

[1]) Un porc să nu învețe pe Minerva.

„D-vóstră cinstiţĭ óspeţĭ, se vede că *pasceţĭ bobociĭ*, de nu vĕ pricepeţĭ al cuĭ fapt e acesta.“ — I. CREANGĂ.

1313 *△ **A turnà bobocilor.**

BARONZI, p, 43. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 235.—*Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovĕţ, J. Mehedinţĭ*.

Veḍĭ *Raţă*.

A nu avé de lucru. — I. IORGULESCU.

Arată disprețul nostru pentru ceĭ ce vorbesc cu nesocotinţă. — C. BUNGEŢIANU.

1314 * **A fi boboc.**

Adică tînĕr şi prin urmare prost, necunoscĕtor de treburile lumeĭ.— Veḍĭ Creangă, *Poveşti*, p. 205.

BOT

Veḍĭ Cap. IV, *Bot, Puf*.

1315 * **Ca la botu caluluĭ.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 105-106.

Adică cu repeḍiciune, d'a 'n fuga, ceea ce Francesul numesce, *le vin de l'étrier*, ultimul pahar care se golesce când eştĭ călare şi gata de plecare.

„Zăcaşul de proprietar cerù să le maĭ dé câte un pahar să bé, *la botu caluluĭ*, cum se ḍice.“ — P. ISPIRESCU.

1316 *△ **A dà cu botu 'n baltă.**

Preot C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovĕţ, J. Mehedinţi*.

A 'şĭ perde demnitatea prin compromitere. — C. BUNGEŢIANU.

1317 *△ **A pune botu pe labe.**

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Margineni, J. Ialomiţa*.

Sĕ ḍice când cine-va birue pre acela cu care s'a luptat, ş'il pune, într'un mod figurat, cu botul pe labe precum se aşéḍa cânele bătut de stăpânul sĕŭ.

BOŬ

Veḍĭ *a Arà, Céfă, Drac, Dumneḍeŭ Jug, Lapte, Leu, a Mâncà, Ochiu, Orz, Ou, Pele, Plug, Sarac, Viţel*.

1318 **A murit boul,**
Ş'a rĕpus jugul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3.

Veḍĭ *Junc*.

Insemnéză că dupĕ mórtea stăpânuluĭ, tóte sĕ prăpădesc (GOLESCU).

1319 **Limba boului e mare, dar nu póte grăi.**

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 41.

* △ **Şi boul are limba mare, dar nu póte să vorbéscă.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 6; I, 21. H. D. Enescu, *învĕţĕt. c. Zamostea*, Jud. *Dorohoĭ*.

* *Boul are limbă lungă, dar nu póte să vorbéscă.*

Baronzi, p. 51. — Hinţescu, 18.

Mare e limba boului, pacat că nu póte grăĭ.

Al. Odobescu, III, p. 23.

Mare e gura boului, dar nu póte vorbi.

I. G. Valentineanu, p. 32.

* △ *Boul are limba lunga; daca nu póte vorbi!*

K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv. c. Ştiubenĭ*, J. *Dorohoĭ*.

* △ *Boul are limbă lunga, dar nu póte vorbi.*

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Suciava*.

Adică ceĭ micĭ, şi dĕ sunt maĭ învĕţaţĭ dĕcât ceĭ marĭ, şi dĕ aŭ dreptate, dar nu pot îndrasni în potriva lor nimic a grăi (Golescu). Sĕ ḑice în genere, când ne sfiim de a spune ceea-ce scim saŭ gândim.

1320 **Lunga e limba boului, dar la códa tot n'ajunge.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 41.

* *Limba e lunga, dar la códă tot n'ajunge.*

Veḑĭ *Vacă*.

Sĕ ḑice pentru ceĭ marĭ când nu pot coprinde cât vor (Golescu).

1321 * △ **Boul se întinde pâna unde ajunge cu limba.**

M. Lupescu, *înv. c. Broscenĭ*, J. *Suciava*.

Omul nu va rîvni la lucrurĭ carĭ trec de puterile luĭ.

1322 **Pân'a geme boul scârţie osia.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 59.

* △ *Pâna a geme boii scârție carul.*

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 156; III, 126.— Hințescu, 17.— A. Petrescu, *Curtea-de-Argeș*, J. *Argeș*.

* △ *Pâna sa géma boiĭ scârție carul.*

G. Ionescu, *înv. c. Beciŭ*, J. *Olt*.— Ion Nițescu, *învĕț. com. Viespesci*, Jud. *Olt*.

Sĕ ḑice când în loc sa se vaĭte ceĭ miciĭ, ce pururea muncesc, apucă maĭ nainte ceĭ mariĭ de sĕ jelesc, ce nimic muncesc (Golescu).

1323 * **Boul se léga de córne și omul de limbă.**

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 6; I, 20. — Baronzi, 57. — V. Alexandri, & Lascar Rosetti, *Mss.*—P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 453.

Boii se léga cu funia iară ómeniĭ cu cuvîntul.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 452. — Galin-Nădejde, *Cart. Cit.*

Boul se léga cu funia, ómeniĭ cu vorba.

Laurian & Maxim, I, p. 1067.

Boul se léga de córne și omul de minte.

Hințescu, p. 18.

Omul se ține de cuvînt și boul de córne.

Al. Dumitrescu, p. 137.

* *Pe boŭ îl prinde de córne și pe om din vorbe (de limba).*

Dª E. B. Mawr. p. 88.

* *Omlu s'léga di limba, bolu di córne.*

D. A. Milescu, *Gopeși*, *Macedonia*.

Cum poți sa legi bolu di córne, omlu poți sa-l legĭ de limbă.

Andreiŭ al Bagavu, *Cart. Aleg.* 99.

Omul este legat prin cuvintul sĕu și precum ḑice Loysel, »*On lie les boeufs par les cornes et les hommes par les paroles;* et autant vaut une simple promesse que les stipulations du droit romain«. *Institutes contumières.* — Veḑĭ A. Pann, Povestea ăluia, I, p. 16—20.

Verba ligant homines, taurorum cornua funes [1]).
Prov. Lat.

Das Pferd beim Zaume, den Mann beim Wort [2]).
Prov. Germ.

1324 **Boul cu încetul děparte merge; dě-l silescı sě poticnesce.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Ne învață să nu silim pě supușĭ piste puterea lor (GOLESCU).

1325 **Lasă boul în voıea luı, daca veı sa mergı děparte.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106.

Adică nu sili pě norod la munca piste puterea luĭ, dacă veĭ să te folosescĭ maĭ multă vreme (GOLESCU).

1326 **Boul nu treeră cu gura legata.**
A. PANN, III, p. 28.—HINȚESCU 18.
Veḑĭ *Dobitoc, Vită.*

Lucrătorul trebue să se foloséscă din ródele munciĭ sale.

Boulŭi ce treera sa nu-ĭ legĭ gura. — DEUTER, XXV, 4; TIMOT. V, 18.

1327 **Nu legà gura bouluı la vreme dě pașune.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 109.

Adică să nu poprim pě slugă sĭ pě muncitor dın mâncarea lor (GOLESCU).

1328 **Sa nu încarcı pě boŭ ca pě magarul cu samarul.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 113.

Adică să nu puĭ sarcină ce nu sě cuvine la orĭ-cine (GOLESCU).

1329 **Belesce boul până a nu 'l taıa.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Sě ḑice pentru ceĭ fórte cumpliţĭ şĭ fără milă (GOLESCU).

1330 **Pıerde un boŭ pentru un oŭ.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Li s'a luat un boŭ şi li s'a dat un oŭ.
ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 86.

[1]) Cuvintele légă pre ómenĭ, funiile córnele taurilor.
[2]) Calul prin frîu, omul prin cuvînt.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce cheltuĭesc mult pentru un mic folos, adică maĭ mult cheltuĭesc dĕcât dobândesc (Golescu).

1331 **Tot boul l'am mâncat șî la códa ne-am ostenit.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 70.

Tot boul mi l'a mâncat și la códa-a ostenit.

A. Pann, II, p. 28.

Se ḑice pentru cele maĭ marĭ nĕcazurĭ le suferă șî dĕ cele maĭ micĭ sĕ supĕră (Golescu).

Se ḑice despre aceĭ care apucându-se de o trébă se lasă de dînsa tocmaĭ când erà să o sfîrșéscă cu bine.

Πάντα ἐκτραγὼν τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμειν [1]).

Prov. Elin.

Toto devorato bove, în cauda defecit [2]).

Prov. Lat.

1332 **Tot boul mi l'a belit**
Și la códa a ostenit.

A. Pann, II, p. 28.

Acelaș înțeles ca proverbul 1331.

1333 * △ **Omul fară boı e ca robul legat de mâını.**

Gr. Jipescu, *Opincar*, p. 43. — *Preot* C. Bungețianu, *c. Cosovĕț*, J. *Mehedințı*. — I. Iorgulescu, *inv. c. Baıa-de-Aramă*, J. *Mehedințĭ*.

Veḑĭ *Vită*.

Omul fară ajutóre nu póte să facă nimic.

1334 **Boiı uniți la pasune,**
Lupul nu 'ı póte rĕpune.

A. Pann, II, p. 157.—Hințescu, 196.

Arată puterea unireĭ și a înțelegeriĭ.

LEUL, TAURIĬ ȘI VULPEA

Leul vĕḑênd treĭ taurĭ tot-d'a-una într'o dragoste, și împreună umblând, nu cuteză a lovi asupra taurilor; ci aŭ trimis pre vulpe ca să 'ĭ gâlcevéscă și să 'ĭ despartă, atuncea Leul asupra fie-ce căruia deosebĭ aŭ lovit, și le-aŭ făcut sfîrșitul; adică, le-aŭ dat pe cap. — Dim. Țichindeal, p. 34.

---

[1]) S'a oprit la códă după ce a mâncat tot boul.
[2]) Idem.

1335 * △ Boul cu bivolul anevoie trag la jug.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85. — P. ISPIRESCU, *Rev. Istor.*, I, 453. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosověţ, J. Mehedinţi.*—I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Arama, J. Mehedinţi.*

Arată nepotrivirea lucrurilor (GOLESCU).
Boerul şi calicul nu pot s'o ducă împreună. — C. BUNGEŢIANU.
Il ne faut pas lier les asnes avec les chevaux, ḑice Francesul.

1336 Vai boul (boului) care 'l înjuga,
Şi umbla ca sa împunga.

A. PANN, II, p. 55.—HINŢESCU, 19.

Cel slab trebue să se supue fară impotrivire celuĭ maĭ tare, precum şi sluga stapânuluĭ, nevésta bărbatuluĭ.

1337 * S'a dus bou si s'a întors magar.

A. PANN, II, p. 5.— HINŢESCU, 18.

* *S'a dus boŭ şi s'a întors vaca.*

I. CREANGĂ, *Amint.*, pag. 13.— I. BĂNESC , *profe or J. Roman.*

* *S'duse boŭ şi venì vaca.*

D. A. MILESCU, *Gopeşi. Macedonia.*— D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — META COSTANDIN, *Molovişte, Macedonia.*

Se ḑice pentru ceĭ carĭ n'aŭ sciut să se foloséscă de învĕţătura care li s'a dat.

« N'aĭ auḑit că unul, ci-că *s'a dus* odată *b u* la Paris, unde-a fi acolo, şi a *venit vaca.* — I. CREANGĂ.

De veĭ duce un magar la Ierusalim sau la Mecca, tot măgar se va întorce, ḑice proverbul Persan.

Simia semper et ubique simia [1]).

Prov. Lat.

Andar vitello e tornar bue [2]).

Prov. Ital.

1338 * Ie'ı boiı sa'ı rĕmâe viţeiı.

Da AG. J., *Bêrlad, J. Tutova.*

---

1) Maĭmuţele sunt în tot-d'a-una şi pretutinden maĭmuţe.
2) A merge viţel şi a se înt rce boŭ.

A luà mult şi a lasà cu puţin; a luà lucrul din mâna şi a lăsà cu nadejdea.

1339 * △ Tot un bou si-o beleà.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 37.

* *Un boŭ ş'o beleà.*

In căsatorie în tot-d'a-una unul din soţĭ este maĭ bun şi maĭ harnic decât cel-l'alt.

«Nevésta acestuĭ săı ac erà muncitóre şi bună la inimă, ĭar a celuĭ bogat erà pestriţă la maţe şi fórte sgârcită. Vorba veche : *tot un bou şi o beleà.*» — ION CREANGĂ.

Veḑĭ in *Şezătórea,* I, p. 265, *Dumneḑeu şi Sfântul Petrea pe pamınt* cuvintul pentru care Dumneḑeu a împreunat în căsatorie leneş cu harnic, un ticălos cu unul de trébă, orĭ un prost cu un cuminte.

1340 * Asa se uıta boiı.

Dª PROF. SION, *Bêrlad*, J. *Tutova.*
I. ARBORE, *J. Buzĕu.*

Sĕ ḑice când se uıtă cine-va la óre-ce şi este cu gândul la altele, sau despre acel care, cum maĭ ḑıce Românul, se uĭtă în curu dracului.

Rĕspuns ce se dă acelor carĭ întréba supĕraţĭ pentru ce ne uĭtăm la dînşiĭ, întocmaĭ că Francesul când ḑice: *Un chien regarde bien un évêque.*

1341 O sa 'mı ıeı boiı sa mĕ laşı cu caru 'n drum?

A. PANN., III, p. 125.

Arată nepăsarea.

1342 * △ Boulu córne, paseriı aripı, povara nu sunt.

Preot C. BUNGEŢIANU, *c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţı.*

Omul pórtă, fără a le simţi, sarcinele saŭ cusururile pe care i le-a dat natura.

Turcul ḑice : *Iochĭüze* [1]) *boĭmuz, ve cuma canat iüc deildîr* [2]).

---

[1]) Litera pe care o însemnăm *u* se pronunţă la Turcĭ ca în limba germană, saŭ ca *u* la Francesĭ.
[2]) Bouluĭ córne, paserıĭ arıpĭ povară nu sunt.

1343 *△Boŭ bĕtrân cu baer roşu.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — *Preot* C. Bungeţianu, *c. Cosovĕt* J. *Mehedinţi.*

Vedĭ *Cal.*

Sĕ ḑice când cine-va se îmbracă saŭ caută a-şĭ însuşi un lucru nepotrivit cu starea saŭ cu vîrsta luĭ.

Ţĕranul obicĭnuesce a atîrna de gâtul animaleler tinere câte ce-va roşu.

À vieille mule frein doré şi precum ḑice Dómna de Sévigné: *Quand on n'achète pas un visage neuf, les atours ne font pas un bel effet.*

1344 *Cine 'şi pune boii în cârd cu dracu îi scóte fară córne.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Ş'a pus boiĭ în cârd cu dracul dar are să'ĭ scótă făra córne.

I. Creangă, *Pov.*, p. 250.

Vedĭ *Drac.*

Tovărăşia cu ceĭ réĭ şi vicleni este în tot-d'a-una pagubitóre.

1345 *A-şi pune boii în cârd cu cine-va.

Da E. Sevastos, 90.

Vedĭ *Plug.*

A se întovărăşi cu cine-va.

1346 *△De acum înainte nu o sa mai fac boi bălţaţi.

A. Pann, *Ediţia* 1889, p. 155; III, 125. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, 156. — *Preot* C. Bungeţianu, *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi.*

N'o să facem boĭ bălţaţĭ.

S. Fl. Marian, *Orn.* I, 60.

D'acu 'n colo bine veḑĭ
Că n'o să fac eŭ boĭ brezĭ!

A. Pann, III, p. 151.

D'acĭ înainte, n'o să maĭ facem trebĭ însemnate, n'o să ne maĭ pricopsim.

1347 *A umblà după (a vroi) boi bălţaţi.

Laurian & Maxim, I, p. 116.

A dori lucrurĭ anevoĭe de capĕtat.

*
1348 A scóte la boi breji.

Da Z. J., c. *Fedeşti*, J. *Tutova*.

Vedĭ *Cal.*

Adică a se pricopsi; se ḑice într'un mod ironic, aceluĭ care se fudulesce.

*
1349 A nu fi în toţĭ boiĭ.

LAURIAN & MAXIM, *Glos.*, p. 78.— FR. DAMÉ, I, 153.

A nu 'ĭ fi toţĭ boiĭ a-casă.

BARONZI, p. 43.

* △ *Nu îĭ sunt toţĭ boiĭ a-casă.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 264. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, 122. — N. GH. IONESCU, *înv. c. Mamorniţa*, J. *Dorohoi*.

Par'ca nu i sunt toţĭ boiĭ a-casă.

FR. DAMÉ, I, p. 32, 153.

Nu'ĭ eraŭ maĭ nicĭ odată boiĭ a-casă.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 111.

*
Pare că nu ţi-s boiĭ a-casă.

Da E. SEVASTOS, p. 64. — Da SOFIA NĂDEJDE, 61.—M. CANIAN J *Iaşi*.

A fi neliniştit, nemulţamit, supĕrat; a nu fi în tóte minţile; a avé o pagubă; a fi bolnav.

«*Nu 'ĭ eraŭ acum maĭ nicĭ odată boiĭ a-casă;* ba chĭar se făcuse buclucaş, hărţăgos şi de tot hapsin». — I. CREANGĂ.

« — Nu se póte, Dómne feresce, să fiĭ fata aceluĭa.

— Bine omule, *pare că nu ţi-s boiĭ a-casă;* când î-ţĭ spun că eu îs aceea, cum de nu mĕ credĭ?» — Da E. SEVASTOS.

«De câte-va ḑile găinea aşa lânceḑênd. *Nu 'ĭ erau toţĭ boiĭ a-casă,* vedĭ bine, că puterea luĭ se află acum în sînul fiuluĭ de împĕrat.» — P. ISPIRESCU.

Vedĭ, la cuvîntul *Bob,* discuţiunea D-lor Laurian şi Maxim în privinţa acesteĭ ḑicetorĭ.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν. [1])

Prov. Elin.

Nunquam enim meos boves abegerunt. [2])

Prov. Latin.

[1]) Nicĭ odată nu mi-a luat, nu mi-a gonit boiĭ.
[2]) Idem.

1350 * △ A lasă pre cine-va în boiĭ luĭ.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 166; III, 133.—HINȚESCU, 17.—N. GH. IONESSCU, *inv. c. Mamornița*, J. *Dorohoĭ*.

A nu'l supĕrà, a nu'l nemulțumi.

1351 * △ A-ĭ luà boiĭ de 'nainte.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Arama*, J. *Mehedințĭ*.

* *A luà boiĭ de dinainte.*

M. CANIAN, J. *Iașĭ*.

Vedĭ *Plug*.

A 'l pune în neputință de a lucrà.

1351[b] * Cap de bou.

M. CANIAN, J. *Iașĭ*.

Se dice despre omul prost.

In tótă Rusia de sud, și rare-orĭ în Țéra-Românéscă, se dă acéstă porecla Moldovenilor, prin alusie la marca țĕriĭ care este un cap de zimbru.

1352 Lapte de bou.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 242.

A poftit și el la lapte de boŭ.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, p. 232.—HINȚESCU, 87.

Adică lucru care nu se află.

1353 * A fi bou încalțat.

Vedĭ *Vacă, Vită*.

Se dice de omul prost.

1354 * △ Unde nu sunt boĭ, ieslele sunt curate.

Preot C. BUNGEȚEANU, *inv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedințĭ*.—I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Arama*, Jud. *Mehedințĭ*.

Unde nu muncesce nimenĭ, mâncarea lipsesce. Se află în Proverbele luĭ Solomon, XIV, 4 sub o formă cu totul identică.

1355 * A merge ca cu boiĭ.

FR. DAMÉ, I, p. 153.

Adică fórte încet.

1355[b] * **A rĕmâne ca boul la pórta noua.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *Viţel.*

Adică uĭmit, zapacit.

BREAZ

Veḑĭ *Bou, Cal, Vaca.*

1356 * **A nu fi maĭ breaz.**

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 73.

A nu fi maĭ deosebit, maĭ norocos, maĭ bun, maĭ deștept de cât alţiĭ.

«A douà-ḑi pàndi şi ccl mijlociú; dară niciĭ el *nu fu maĭ breaz,* ci se întórse la tatal sĕu cu nasul în jos» — P. Ispirescu.

1356[b] **Cine se nasce breaz, breaz móre.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 82.

Sĕ ḑice pentru ceĭ din fire rĕu narăviţĭ, ce nu 'şĭ pot schimba năravurile cele rele. (Golescu).

BRÓSCĂ

1357 * △ **Brósca sta în ape bune.**

Ion Micu, *c. Baseşti*, J. *Falciu.*

Veḑĭ *Fântană.*

Acéstă ḑicală nu este decât expresiunea unuĭ fapt constatat prin experienţa. Bróscele nu vieţuesc de cât în apele bune de bĕut.

Dª Elena Sevastos în *Povestea luĭ Dumneḑeu* şi D. I. Moisilu, în *Şezatórea* II, p. 143, *Legenda Maĭceĭ Domnuluĭ* culésă în Transilvania, ne aŭ dat douĕ variante în versurĭ a uneĭ legende fórte respândită la toţĭ Româniĭ, şi care esplică acésta credinţa într'un mod supra-natural.

Reproducem o versiune a acesteĭ legende publicată de D. M. Lupescu, învĕţător din judeţul Suciava, în *Şezatórea*, I, p. 177.

POVESTEA MAĬCEĬ DOMNULUĬ.

A fost odată un om mare, cu topor mare, şi s'o dus în padurea mare, ca să facă lemn mare, şi l'o scos în câmp mare, ş-o făcut biserică mare, cu nouĕ uşĭ, cu nouĕ altare, cu ferestrele spre Sfântul Sóre. In altarul cel mare şedea Sânta Maria-Mare; în altarul cel mic şedeà Sânta Maria-Mica; în altarul de mărgăritar şedeà Maĭca-Domnuluĭ de ceteà şi slujià. Cătà în cărţĭ, cătà în tóte părţile, ca să vadă pe fiu-su, pe Dumneḑeu. Pe fiu-sŭ Dumneḑeu nu l'a vĕḑut, ci o vĕḑut pe Ion, Sânt-Ion, naşu luĭ Dumneḑeu.

De cât loc l-o vědut, înainte i-o eşit cu pěr galběn până-n pămînt, năfrămă înainte i-o întins, calea i-o cuprins :

— Heĭ! Ioane, St Ioane! n'aĭ vědut, n'aĭ întîlnit pe fiul meŭ, pe fiul tĕŭ, pe Dumnedeŭ?

— De vědut nu l'am vědut, de patimă-am audit, că îl chinuiră cânii păgânii de Jidanĭ spurcaţĭ nebotezaţĭ; corónă de spinĭ pe cap pusu-ĭ-o, cu brîŭ de ciulinĭ încinsu-l-o, în sus svîrlitu-l-o, treĭ rănĭ făcutu-ĭ-o, treĭ pahare de sânge cursu-ĭ-o, cânii de păgânĭ de mare bucurie bĕutu-l-o; cât bĕut, bĕut, cât maĭ mult irosit.

Maĭca-Domnuluĭ când a audit, a suit un munte mare ascuţit, ca o sîmcea[1] de cuţit, şi s'o dus acolo ca să-şĭ pue inima să-şĭ facă sama[2] singură ; când a ajuns acolo, s'o topit ca céra muntele şi s'o sleit ca auru.

O sciut un bulătau[3]) mare fără fund; când o ajuns o fost prund, aŭ fost rĕmas numaĭ o lécă de bălţiţă, din care o eşit o broscuţă.

— Of maĭcă! ce te vălcăreşĭ, ce te tânguescĭ aşa tare?

— Cum nu m'oĭu vălcărà şi cum nu m'oĭŭ tângui după fiul meŭ, după Dumnedeŭ?

— Maĭcă! nu bagà sémă, nu te vălcărà aşa tare, că şi eŭ am avut doĭ-spredece puişorĭ, ş'o venit o róta forforată şi i-o călcat pe toţĭ odată, şi numaĭ unu o scăpat, care-o fost maĭ mititel şi de drag ce mĭ-o fost, ĭ-am pus numele *Busuioc*.

— Ia sa-l vĕd şi eŭ, broscuţă.

— Busuĭóce, vin la mama 'ncóce!

Tare era supĕrată Maĭca-Domnuluĭ; dar când l'o vědut

Cu nisce picĭóre lăscărăţele,
Cu nisce mânĭ lăboşele,
Cu nisce ochĭ boldiţeĭ

a zîmbit a rîde, ş-o luat Maĭca-Domnuluĭ pe brósca, ş-o svîrlit-o cu picĭoru, ş-o dis : *brósca unde n'a fi, apa sa nu fie buna de bĕut.»*

Si s'o luat Maĭca-Domnuluĭ şi s'o dus înainte; ş-o întîlnit pe drum cu meşter de lemn şi l'o întrebat Maĭca-Domnuluĭ :

— De unde viĭ, meştere de lemn.

— Da viu că m'o chemat Jidaniĭ sa le fac o cruce de rĕstignit; eĭ o dis s'o fac uşóră ca s'o putem purta, da eŭ am făcut-o mare, că este lemn destul.

Maĭca-Domnuluĭ l-o blĕstemat aşa :

Sa lucri cu anu
Şi sa capeţi banu.

Ş-o pornit tot înainte Maĭca-Domnuluĭ şi s'o întîlnit cu un ţigan; ţiganu de departe o dis :

— Bună calea, maĭcă!

— De unde viĭ, meştere de fer?

— Da vin că m-o pus Jidaniĭ să fac piróne; mĭ-o dat fer puţintel şi încă am maĭ furat din el, ca să nu fie pirónele gróse să-l dóră de tot pe fiu-tu.

Sa daĭ odată cu ciocanu
Şi sa capeţi banu.

Şi s-o dus înainte Maĭca-Domnuluĭ, ş-o ajuns la Jidaniĭ unde s-o chinuit Domnul Hristos, ş-o intrat în casă la Jidanĭ. Jidaniĭ tocmaĭ atuncĭ să puneau la masa. Atuncĭ au strigat Jidoviĭ :

— Ce cauţĭ pe fiu-tu, pe Dumnedeu? El este al şéptelea pĕrete; cât sânge i-am bĕut, cât i-am irosit; atuncĭ va învià el, de unde este de la al şéptelea pĕrete, când a cântà cucoşu ista că-ĭ fert, ş-a bate din aripĭ, ş-a cântà; şi când

[1]) Ascuţişul cuţituluĭ.
[2]) A se omorî singur, a se sinucide.
[3]) Iaz glodos cu brósce multe.

a mișcă păstrăvul ista că este fert, ș-a eși din blid afară. Atuncĭ eĭ uĭtându-se la Maĭca-Domnuluĭ, cucoșu o înviet și o eșit din blid afară, și aŭ cântat; și pastrăvul ĭară-șĭ aŭ eșit din blid afară și aŭ înviet; eĭ uĭtându-se în blid, păstrăvul aŭ dat din códă și i-o stropit; și cucoșu a bătut din aripĭ ca să cânte și ĭar i-o stropit pe obraz, și de atuncĭ pestrițĭ aŭ rĕmas și eĭ pe obraz. Domnul Sfânt aŭ eșit de unde o fost și s-o luat pe drum Jidanĭ după Maĭca-Domnuluĭ de dă cu fuga și svîrleă cu bolohanĭ. Maĭca-Domnuluĭ luă bolohanĭ, și-ĭ svîrleă înapoĭ și din bolohanĭ se făceaŭ ouĕ roșiĭ. Ș-o întrebat Jidaniĭ ce sunt acelea? Maĭca-Domnuluĭ au ḑis că: sunt ouĕ roșiĭ, căcĭ astă-ḑĭ este ḑiua de Pașcĭ și va fi cât va fi lumea.

Cine scie povestea asta și n'a spune-o, îl va luă Maĭca-Domnuluĭ de mâna stîngă, și 'l va duce pe puntea strîmbă la mese strînse, la făcliĭ stinse; da cine a sci o ș-o va spune la an, la lună, la sĕptămână, îl va luă de mâna dréptă și-l va duce pe o punte lată unde se judecă dreptiĭ cu înțelepțiĭ pe la mese 'ntinse, cu pahare pline și cu făcliĭ aprinse.

Intr'o variantă a aceeașĭ legendă, culésă de D. S. Mihailescu, învĕțător, partea privitóre la brószcă sună precum urméză :

Nu tocmaĭ departe maĭ mergênd, se întîlnesce cu o brószcă care o întrébă:
— Ce maĭ plângĭ, Maĭca-Domnuluĭ, și te maĭ văĭcăreșcĭ? Eu am avut doĭspre-ḑece puișorĭ, mititeĭ, frumușeĭ și bolditeĭ, și-o venit o rótă forforótă și mi-o luat pe toțĭ odată, și n'am maĭ rĕmas de cât cu unu, mititel și frumușel.
Maĭca-Domnuluĭ îĭ cere să-l vadă și ea. Brósca îl strigă:
— Tomo, Tomoróce, eșĭ din busuĭóce, vin la mama 'n cóce.
Când îl vĕḑù Maĭca-Domnuluĭ, cu tótă scârba ce avea o pălî rîsu și melici așa pe brószcă:
— Tu când îĭ murĭ, să nu te împuțescĭ; de-ĭ murĭ cu fața 'n jos, să te întorcĭ cu fața 'n sus; *unde ĭ fi tu in fântâna sa se faca apă bună.*

Adică unde nu póte trai brósca să nu fie apă pentru bĕut.

*

1358 **A face brószcă 'n pântece.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 242.

Veḑĭ *Apă*.

Se ḑice acelor carĭ bèu prea multă apă.

*

1359 **Şî brósca mică este, dar gură mare face.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 99. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman*.

*

Şi brósca e mică dar gura eĭ îĭ mare.

I. Arbore, J. *Buzĕu*.

Brósca mică face gură mare.

Reinsberg-Düringsfeld, ap. G. Dem. Teodorescu, *Cercet.* p. 30.

Sĕ ḑice pentru ceĭ micĭ, când cârtesc (Golescu); precum și pentru ómeniĭ de nimic, fară valóre și fară însemnătate, carĭ vorbesc multe dându'șĭ o importanță pe care nu o aŭ în realitate.

Не великъ сверчокъ, да громко поетъ [1])

Prov. Rus.

1360 **Brósca s'a mâniat pĕ baltă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 87.

Vedĭ *Virsă.*

Sĕ dice pentru ceĭ micĭ, când sĕ mânie pĕ ceĭ marĭ, ce nu vor să-ĭ scie dĕ eĭ (GOLESCU).

1361 **Unde sunt brósce, trebue sa fie (și) lac.**

G. MUNTEANU, p. 60. HINȚESCU, 19.

Vedĭ *Lac.*

Arată neapĕrata împreunare saŭ ființă a douĕ lucrurĭ.

Dove ghe xe rane, ghe xe aqua [2])

Prov. Venet.

Where there are reeds, there is water [3]).

Prov. Engl.

1362 * △ **Și brósca 'șĭ intinde laba sa o potcovésca.**

KÁROLY ACS, p. 81. — *Preot.* C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți.*

Ca și cel mic și slab care vré să se asemene celuĭ mare și puternic

Și săracul caută o viéță maĭ bună. — C. BUNGEȚIANU.

Vedĭ La Fontaine : *La grenouille et le boeuf.*

1363 * △ **A cere lână de la bróscă.**

H. D. ENESCU, *inv. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.* — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubenĭĭ*, J. *Dorohoĭ.*

A cere un lucru care nu se afla.

Ὄνου πόκας ζητεῖς [4]).

Prov. Elin.

Ab asino lanam [5]).

Prov. Latin.

1364 * **Plin de noroc ca brósca de pĕr.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 12. — Da Z. J., c. *Fedeștĭ*, J. *Tutova.*

---

[1]) Brotacul nu 'ĭ mare, dar cântă cu putere.
[2]) Unde sunt brósce, e și apă
[3]) Unde e papura, acolo e și apă.
[4]) Cerĭ lâna măgaruluĭ.
[5]) Cerĭ lână de la măgar.

Adică fară noroc.

Creangă dă acesteĭ ḑicĕtorĭ un înţeles cu totul deosebit şi care nu se cunósce nicăerĭ.

»Au regard des lettres, d'humanités, de cognoissance des anticques histoires, *ils en estoyent chargés comme crapault de plumes*«. — RABELAIS.

*

1365 Ţipă ca brósca în gura şérpelui.

LAURIAN & MAXIM. II, 1167.—FR. DAMÉ, II, 89. — I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova.* — I. ARBORE, J. *Buzĕŭ.*

Veḑĭ *Şérpe.*

Ca acel care se crede saŭ este în adevĕr în mare primejdie.

«Setilă sorbea apa de prin bălţi şi ĭézurĭ, de se sbăteaŭ pesciĭ pe uscat şi *ţipă brósca în gura şerp luĭ* [1]) de secetă mare ce erà pe acolo». I. CREANGĂ, *Pov.* p. 247.

*

1366 Pâna la genunchiu bróscei.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 5. — FR. DAMÉ, I. 157.

Adică fórte puţin. »A lucrà, a învĕţà *până la genunchiu bróscei*«.

*

1367 A se face brósca la pamînt.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, *p.* 260.— G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*, p. 293.—A. PANN, III, p. 134.

A se ghemui la pămînt de frică sau ca semn de umilinţă.

»El cade înainte-ĭ, *se face jos bróscă*«.—A. PANN.

BROSCOĬŬ

1368 Broscoiul când începe, tóte cele-l-alte brósce după el striga.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 87.

Adică ceĭ micĭ după ceĭ marĭ sa ĭéu. (GOLESCU).

Bellt ein Hund, so Klaffen sie alle [2]).

Prov. Germ.

[1]) In Creangă espres'unea este întórsă.
[2]) Un câne latrà, îndată latră şi ceĭ-l-alţĭ.

BUFNIȚĂ

1369 * Bufnița nu clocesce privighetori.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 453. — Hințescu, 19. — S. Fl. Marian *Orn.*, I, 253. — *Preot* C. Bungețianu, *inv. c. Cosoveț*, J. *Mehedinți*. — I. Iorgulescu, *inv. c. Baia-de-Arama*, J. *Mehedinți*.

Sĕ dice despre parinții și copiĭ. Un om réu nu póte face ce-va bun.

. . . . . . Neque imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam [1]).

Horatiu, IV, 3.

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὔθ'ὑάκινθος [2]).

Theognis.

Adler brüten Keine Tauben [3]).

Prov. Germ.

1370 * A fi o bufnița.

* *A trai ca o bufniță.*

Sĕ dice de acei ómenĭ ursuzi carĭ fug de lume, ducênd o viéță retrasa și singuratică.

Bufnița, ca și tóte pasĕrile rapitóre nocturne, traesce retrasă, alungata fiind de tóte cele-l-alte pasĕrĭ.

O legenda raportată de D. S. Fl. Marian explică în modul următor viéța singuratică pe care o duc aceste pĕsĕrĭ.

LEGENDĂ

Striga [4]) dintru inceput a fost împĕratésa preste tote pa ĕrile din lume. Dar fiind forte rea, maĭ rea chiar și de cat o adevĕrata stri_ga sau strigóĭcă, asuprind din cale afară pre poporul sĕu, și ne 'ndreptațindu'l cu multe de t te, poporul, ne maĭ putênd rabdá, s'a sculat asupra eĭ și a voit numaĭ de cât s'o prindă și s'o omore.

Striga, de frică ca sa nu dee cinstea pe rușine și sa nu i se curme viéța pentru tot-d'a-una, a spălat de cu buna-vreme putina, ascundéndu-se de mintea poporuluĭ sĕu, și de atuncĭ încóce apoĭ nicĭ-odata nu ámbla diua ca maĭ nainte, ci numaĭ nóptea, temêndu-se și acuma ca, daca va ámblá diua, pasĕrile vor prinde-o și vor omorî-o.

Și a avut tótă dreptatea să se ascunda, căcĭ, pána și 'n diua de asta-dĭ, când vĕd cele-l'alte pasĕrĭ pe vre-o striga că sbóră diua, se iéu după dînsa și nu se-

1) Și din acvila fiorósă nu se nasce porumbelul cel blând.
2) Căcĭ din maracine nu se nasce nicĭ trandafir, nicĭ zambilă.
3) Acvila nu clocesce porumbeĭ.
4) Care se maĭ numesce și Buhă-cu cârpă.

lasa până ce n'o prind; iară dupa ce au prins'o nu se lasă nicĭ-de-cum până ce n'o scarmĕnă cum se cade.

Acésta e rĕsplata Strigeĭ pentru că, pe când a fost ea împĕratésă, s'a arĕtat așa de crudă și tirană față cu supușiĭ sĕĭ.

Vedĭ legenda de la cuvîntul BUHA.

BUHĂ

1371 **A fi o buhă.**

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, 215.

Nevestele, dar maĭ ales fetele carĭ nu se grijesc cum se cade, carĭ nu se laŭ și péptĕnă maĭ adese-orĭ, ci umblă cu capul sborșit infoĭat și dupuros, sunt ast-fel poreclite de către popor.

Se dice adese-orĭ și de o persónă care se bosumflă ușor, căreĭa cu greŭ i se póte intra in voĭe, și care sta retrasă de lume. — S. FL. MARIAN.

O doĭnă din Transilvania dice:

De tînĕr mĕ însuraĭ,
Și hidă buhă luaĭ.
Nu sciu fată-ĭ orĭ nevéstă,
Numaĭ mătăhală 'n casă;
Scóte capul de sub țol,
Fug vacele din ocol.
Vițeiĭ se maĭ omor,
Că gândesc că-ĭ bóla lor.
Ține, Dómne, ce mĭ-aĭ dat,
Că bine m'aĭ cumpĕtat,
Numaĭ capul nu mĭ-aĭ spart!

Româniĭ din Transilvania explică fugărirea buhăĭ de către cele-l-alte pasĕrĭ, când acestea o zaresc la lumina dileĭ, in felul următor.

Dupe ce povestesc cum ochĭul-boului a ajuns, înșelând pre Vultur, să fie ales împĕratul păsĕrilor, au început tote păsĕrile a 'l fugări. Ochĭul-bouluĭ a intrat într'o borticică de unde nu 'l maĭ putu nimenea scóte. Făcĕnd păsĕrile sfat, hotărîră sa străjuéscă la borticica aceea până 'l va lovi fómea și va fi silit să ésa singur afară. Fie-care pasĕre trebui să stee de strajă.

Sosind rîndul pe Buha, acésta fiind de firea eĭ somnorósă, nu stete mult și adormi dusă.

Cum simți Ochiul-bouluĭ ca buha dórme eși din bordă și spălă putina.

Cand băgară cele-alte pasĕrĭ samă de ce s'a întîmplat se umplură de mânie și se porniră la fugă unele după Ochĭul-bouluĭ, ĭară altele după buhă; dar nu prinseră pe nicĭ una.

De atuncĭ buha nu cutéză să âmble diua, căcĭ păserile unde o vĕd, alérgă după dînsa tot batjocorindu-o, voind ca s'o prindă și s'o omóre, pentru că în loc sa fie deștéptă și să păzasca cum se cade pre Ochĭul-bouluĭ, ea a adormit, și el a scapat ca prin urechile aculuĭ de la mórtea ce 'l aștepta.—S. FL. MARIAN.

Vedĭ legenda de la cuvîntul BUFNIȚĂ.

1372 Ciuha,
Buha,
Din padure,
Şepte ai
De când te lai,
Netegióra nu erai!

S Fl. Marian, *Ornit.* I, 215.

Versuri prin care Românii din Bucovina iéŭ în rîs pre femeile carĭ nu se grijesc nici odata cum ar trebui să se grijéscă.

1373 Era sa 'l beie buha.

Cât pe ce de nu l'a beut buha.

S. Fl. Marian, *Ornit.* I. 209.

Se aude fórte des in Bucovina şi însemnéză: erà sa péra de frig erà sa degere.

In acest proverb, ca şi in tóte cele-l'alte privitore la păserile din acéstă familie, înt lnim credinţa generală că dinsele sunt cobitore şi prevestitóre de rĕŭ.

BUHAĬU

1373[b] *A fi buhaiu satului.

M. Canian, J. *Iaşi.*

Adică desfrînat.

CAĬÀ

Vedĭ *Potcó a.*

CAĬE

1374 A apucà ca caia maţul.

D. Cantemir, *Cron.*, II, 8, *in Etym. Magn.* p. 1393.

Vedĭ *Gaĭe.*

Adică fără a alege, pe apucate.

CAL

Vedĭ *a Arà, Armasar, Bot, Capestru, Casap, de Departe Drum, Femeie, Friu, Gustare, Ham, Magar, Mare, Musca, Orz,* Cap. 1 *Pasce, Pofil, a Seţelà, Stapân, Tiner.*

Caiĭ Românescĭ, şi în deosebĭ ceĭ din Moldova, eraŭ vestiţĭ odinióră şi se exportaŭ până în Germania de Nord şi Danimarca.

«Joimirii ocăriau pre Moldoveni întâiu de le diceau epaşı .— ION NECULCE II, pag. 253.

Caii Moldovenesci în partea muntelui sunt mici, şi la făptura aseminea celor Rusesci, în a fórte vii toşi şi răbdători la lucru, şi la copite aşa de tari, în cât nu au trebuinţa de a fi potcoviţi, aibă macar a merge ori şi la ce drumuri grele. Iar in partea câmpului sunt caii mai mari şi mai frumoşi la făptură, potriviţi la piciore, mai iuţi şi mai duri, şi nu sunt iubiţi numai de Poloni şi de Un uri, ci şi de Turci, cari au şi proverbu: *Adzem dilberı Bogdan bargiri n es hurd'r*, adică: un tinĕr P ısan, şi un cal Moldovenesc sunt mai laudaţi de cât t ţi ceia-l-al i.

Impre urul maıginılor M ldovici se mai gasesc înca şi hergliclii mari de cai sĕlbatici, cari nu sunt cu nimic alt o eb'ţi de cei dome tici, ci numai că sunt mai mici, şi c pitcle de o palmă de late, vırtóse şi rotunde. Pre aceştia 'i cumpĕră Tatar'i de Bugeac, şi 'i ţin ori pentru o petie, ori p ntıu serviciul cas i. Căci de pre toı nă, când este vre o parte de acelea adapate cu ploi necontenite, prefac du-se ca o mlaştină, atunci deteımină ei o di şi locul unde sa se adu ıe, şi t ţi c'mp'i acei de prin pıegıuı u'i împlu de cl iote şi sbierăte. Deci caii cand aud c ı tel cari resuna din t te păıţile de pe câmpi, fug respândiţi înt 'o p r şi alta, şi nu găsesc nici un loc sa fie fară de vuiet. Si cu ace t ch'p ii m' ă în mıjlocul vre u ıuı ş s de acele mlasciorose, pre care'l num sc *Gh o r*, de und i p nt u cop'tele lor c le late nu p t se maı fuga, ci rem'n acol ı l aţi; şi aşa 'i ucıd ap ı Tataıii cu sageţile, şi cu sulıţele şi-i pıind pe o é ă şi vii, şi i împ rţe c intıc dinşii dupa placerea lor.» — DIM. C NTE I , *D scr. Mo d.* pag. 32—33.

1375 **Daca 'ţı móre calul**
Iţı vedı pe jos halul.

A. PANN, I, p. 136.—HINŢESCU, 23.

Acest pıoverb ne-a rĕmas din timpı rile când, a nu avé cal, însemnă a fi sărac. A se apropiă de : *e ca ludi p'intre călarasi.*

In vremurile invasiilor Tatarescĭ şi ale haıducieĭ, perderea caluluĭ însemnă adese-orĭ perderea vieţiĭ.

*

1376 **Cal cu minte, calauza prostuluı.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Francesul uréza, omului distrat şi preocupat, un asemenea cal pe care 'l numesce : *le cheval du père Canaye.*

1377 **Móre calul, îı remâne séua; móre omul îı rĕmâne numele.**

BARONZI, p. 61.— HINŢESCU, 23.

Ne învaţa a ne pastră numele nepătat.

1378 **Calul, când stapânul nicı cum ĕl vede, în prósta stare se vede.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Vedĭ *Stapân.*

Adică cele ale caseĭ, când stapânul nu le vede, în próstă stare remân (GOLESCU).

1379 **Dintr'un cal ţigănesc ese unul boeresc, si, maı des, dintr'unul boeresc, unul ţiganesc.**

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Despre copiĭ şi părinţiĭ lor.

1380 **Cine are cal ticalos,**
Jumatate umbla pe jos.

A. PANN, II, p. 75.—HINŢESCU, 22.

Cine are tovaras nerod pagubesce.

1381 **Cıne cal strain încaleca, curînd descaleca.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 79.

Ne arată că cu lucru strain nu ne putem slujĭ multă vreme (GOLESCU).

1382 **Nu încalecà calul vecinuluı teu.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 176.

Acelaş înţeles ca la proverbul 1381.

1383 * **Cine n'are cal,**
Sa urce pe jos la dél.

A. PANN, III, p. 110.—HINŢESCU, 22.

Saracul să se mulţuméscă cu ce are.

Chi no pò andà in tirosa vaga a pê. [1])
Prov. Milan.

Them that canna ride maun shank it. [2])
Prov. Scoţia.

1384 ● **La calul naravit pinten ascuţit.**

AL. DUMITRESCU, p. 122.

Omul rĕŭ numaĭ de frică asculta. Acest proverb pare a fi o traducere a diceriĭ Francese : *A méchant cheval bon éperon.*

1385 * **A umblà dupa caı verḑı.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Locuţiune din Moldova care corespunde, în Ţéra-Românéscă, ḑicĕtóreĭ : *a umblà după icre verḑı,* adică după lucrurĭ carĭ nu pot fi.

[1]) Cine nu póte merge în trăsură să umble pe jos.
[2]) Cine nu póte merge cu trăsura trebue să umble pe jos.

1386 * △ **A spune la cai verḑi pe pereţi.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 179. — FR. DAMÉ, I, p. 178. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosoveţ*, J. *Mehedinţi.*

A vorbi minciunĭ.

Citim în Rabelais, L. I, c. 24 : »Ceux de Chaunys en Picardie, sont grands jureurs et beaulx bailleurs de ballivernes en matière de *singes verts*«, adică în privinţa povestelor şi palavrelor.

1387 * **Cal verde si Grec cu minte nu s'a veḑut.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455.— V. FORESCU, *Folticeni*, J. *Suciava.*

* *Cal verde şi Sirb cu minte!*

I. ARBORE, Jud. *Buzĕu.*

* *Cal verde şi Armén cu minte.*

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Se ḑice despre lucrurĭ carĭ nu pot fi.

1388 **Cine vré sa umble calare, sa sufere besinele calului.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 156.

Veḑĭ *Magar.*

Să suferim cusururile celor proştĭ, când cu eĭ ne slujim.

1389 **Calul dĕ dar nu sĕ cautā dupa dinţi.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.— I. G. VALENTINEANU, p. 30.—AL. DUMITRESCU, p. 120.

* △ *Calul de dar nu se cauta în gura.*

C. NEGRUZZI, I, p. 249. — V. FORĔSCU, *Foltic ni* J. *Suciava.*— H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*

* △ *Calul de dar nu se caută pe (pre) dinţĭ.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 340; *Glosar*, p. 217. P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 455.—I. IONESCU, II, 133.— REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 172. — Dr IOSEF HALLER, I, 336.—FR. DAMÉ. I. 179 & 335.—EM. POPESCU, *inv. c. Cioconesci-Margineni*, *J. Ialomitza*,

* △ *Calul de dar nu se caută la dinţĭ.*

BARONZI, p. 53.— HINŢESCU, 23.— Dr E. B. MAWR, 102.— K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *înv. c. Stiubenii*, *J. Dorohoi.*

Calul de dar nu 'l cauţĭ la dinţĭ.

KÀROLY ÁCS, p. 80.

Calul de dar nu 'l cătà de muscă la măsele.

V. A. URECHE, *Conv. Liter.* XXI, p. 1105.

Calul daruit nu se caută la dinţĭ.

BARONZI, p. 65.

Lu darvejtu calu nu se cavta dinţi[1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 12

* *Callu hâzit nu s'mutrésce tu dinţĭ.* [2])

D. DAN, *Moloviște, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pîrlepe, Macedonia.*

* *Calu çi-ı pişchesı, nu s'mutrésce tu dinţî.*[3])

N. ST., *Nijopole, Macedonia.*

Vedĭ *Magar.*

Adică darul nu sĕ cercetéză dĕ ce preţ este (GOLESCU), şi orĭ cât de mic saŭ prost va fi trebue primit cu mulţumire.

Non oportet equi dentes inspicere donati[4]).

Prov. Latin.

Cheval donnė ne doit-on en dens regarder,
Chose donnée doit être louée.

Proverbes vulgaux XIIIe *Siècle.*

Look not a gift horse in the mouth[5]).

Prov. Engl.

1390 Cal bun şi înveţat, dar rĕŭ calareţ l'a încălecat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Adică norod bun, dar stapân rĕŭ (GOLESCU).

1391 Cal bun şi frumos, dar cam bĕşînos.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Sĕ ḑice pentru ceĭ bunĭ, dar cu óre-ce cusururĭ (GOLESCU).

---

1) La cal dăruit nu se cauta dinţiĭ.
2) Calul dăruit (hărăzit) nu se caută la dinţĭ.
3) Calul ce-ĭ peşcheş nu se caută la dinţĭ.
4) Nu trebue să te uĭţĭ la dinţiĭ caluluĭ dăruit.
5) Nu te uĭta în gura caluluĭ dăruit.

1392 **Calul cunósce ce calareț ĕl încaleca.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 24.

Calul cunósce ce om îl încalecă, pe fie-cine nu trântesce.

A. PANN, II, p. 125.

Adică supușiĭ pĕ stapân (GOLESCU).

1393 **Şî calul când cunósce ca prost calareț el mâna, frîul jos el arunca numai decât din gura, sî pĕ calareț jos ĕl trântesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 97.

Se ḑice pentru cel ticalos stapân, când supușiĭ luĭ, cunoscêndu-ĭ nevrednicia, orĭ ca-l schimba, ori ca sĕ dĕpartéza dĕ la el (GOLESCU).

1394 **Vrei, calule, orz?**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341.

Manânci, calule, orz?

LAURIAN & MAXIM, II, p. 530.

**Calule, manânci orz?*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455 — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Calul nu se întrébă daca vré orz.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341.

Ḑicĭ aceluĭ care te întréba daca primescĭ un lucru când scie cu siguranță că'l primesci.

1394[b] *△**Manânci, calule, fên?**

I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-J. Mehedinți.*

Acelaș înțeles ca la numerul 1394.

1395 **Calul în tîrg, şî tîrgul în casă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Sĕ ḑice când urmam óre-ce unde nu sĕ cuvine (GOLESCU).

1396 ***Calul bun se vinde din grajd.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 96 & 175, II, 64. — HINȚESCU, 23. — FR. DAMÉ, I, 179.

Calul bun din grajd se vinde,
Şi mai bun preţ pe el prinde.

A. PANN, II, pag. 106. — HINŢESCU, 23.

Calul bun se caută şi în grajd.

I. G. VALENTINLANU, p. 49.

* *Callu bun s'vindi ş'di pe pîhnie* [1].

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Vedĭ *Armasar, Vaca.*

Lucrul bun e cunoscut de toţi şi nu are nevoĭe de a fi laudat.

On ach'teie les bons ch'vâs se stâ [2].

Prov. Wallon.

De beste paarden vindt men op den stal, en slimme krengen langs den weg [3].

Prov. Oland.

1397 * Callu açel bunlu şi di sum mutafe s'cunosce [4].

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Lucru bun se cunósce in tot-d'a-una dupa óre-ce semne.

1398 Pâna nu încalecĭ calul nu'ĭ cunoscĭ naravul.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106.

Pâna nu încalecĭ calul,
Nu 'ĭ poţĭ cunósce naravul.

A. PANN, II, p. 111.—HINŢESCU, 23.

* *Incalecă calul ca sa-ĭ afli naravul.*

I. BANESCU, *prof.* J. *Roman.*

Până ce nu trăescĭ sau te slujescĭ cu un om nu 'l poţĭ cunósce bine; se ḑice maĭ ales de femeĭ carĭ, inainte de a se casători, nu prea se cunosc ce vor fi maĭ tàrdiu.

1399 Şi pentru calul schiop se gasesce chiriaş.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106.

Şi pentru calul schĭop se gaseşce surugiŭ.

A. PANN, II, p. 117.—HINŢESCU, 23.

Nicĭ chĭar fetele cu cusururí nu rĕmân nemaritate.

[1]) Calul bun se vinde şi de la iesle.
[2]) Caiĭ ceĭ bunĭ se cumpĕră din grajd.
[3]) Caii ceĭ maĭ bunĭ se găsesc în grajd, şi rablele pe drumul mare.
[4]) Calul cel bun şi de sub învelitore (cergă) se cunósce.

1400 *A-şı alergà calul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341.

Lasa sa 'şi alerge calul cât o vré.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 113; II, 100.—HINŢESCU, 23.—B. P. HĂŞDÉU, *Etym. Magn.*, p. 829-830.

Lasa-l sa'şı jóce calul.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 219.

**Lasa să'şı jóce calul cât o vré.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

A 'şĭ face tóte voĭele; a se frămintà, a asudà mult, şi cum dice Italianul: *Fare correre la cavallina* [1]).

Sciŭ eu năsdrăvaniĭ de ale spânuluĭ; şi, sı fi vrut, de demult i-aş fi făcut pe obraz, dar *lasa'l sa-şı maı jóce calul.«* — I. CREANGĂ.

1401 Calul rîıos gasesce copacıul scorţos.

ION NECULCE, *Letop. Mold.*, II, 284.

Se dice pentru ceı de o potrivă.

Rĕmase atunce totă cinstea şi chivernisélă după Ilie Cantacuzino Visternicul, d'impreună cu Panaiotachi Morona biv vel Postelnic; carĭ aceştĭ doĭ boerĭ, chıverniseau pre Antioh-Vodă, şi se potrivĭau amindoĭ aceştı boierĭ într'o fire, după cum se dice: *calul rıios gasesce copacıul scorţos;* iuţĭ, mândri, mincinoşĭ, făţarnicĭ.... — I. NECULCE.

1402 Calul rîıos se scarpină dĕ copacıu scorboros.

IORD, GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Calul rîıos, se scarpină de copacĭul scrobos.

A. PANN, I, p. 135.—HINŢESCU, 23

Adica după patimă şi tamaduirea (GOLESCU).

1403 *Léga calul unde dice stapânul.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 224.

Trebue sa asculţĭ pe acela care are dreptul de a porunci.

1404 La calul cel bun, o lovitura numaı ĕı este îndestul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.

Adică pĕ ceĭ înţelepţĭ cu un cuvint şi numaĭ ĕĭ facĭ sĕ înţelégă (GOLESCU).

[1]) A 'şĭ alerà iépa.

1405 **Cal bĕtrân nu se maı învaţa în baıestru.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

* △ *Calul bĕtrân nu se ınvaţa în buestru.*

A. PANN, *Edıt.* 1889, p. 28 & 171; II, 3. — FR. DAMÉ, I, 163.

Calul bĕtrân, un maestru,
Nu 'l poţı înveţà 'n boestru.

A. PANN, III, p. 154.

Calul bĕtrân nu maı învaţa a jucà.

C. NEGRUZZI, I, p. 250.

Calul bĕtrân nu maı învaţa în buestru.

BARONZZI, p. 51.—LAURIAN & MAXIM I, 341.

Calul bĕtran anevoïe învaţa în buestru.

LAURIAN & MAXIM, *Glos.*, p. 102.— M. PASCULESCU, *La ıntılnire*, p. 8.

Calul betrân nu se 'nvaţă la buestru.

Abecedar Ilu trat, p. 29. — HINŢESCU, 23. — FR. DAMÉ, I, 179.

* *Calul betrân nu se maĭ învaţa în buestru.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455.

Calul bĕtrân buestru nu învaţa.

I. G. VALENTINEANU, p. 9.— Da E. B. MAWR, 88 & 104.

* △ *Calu bĕtrân nu se maı învaţa la umblet.*

K. A. ZAMFIRESCU DIACON, *înv. c. Ştiubenıı*, J. *Dorohoı.*

* △ *Calu bĕtrân nu se maĭ învaţă a merge la âmblet.*

S. MIHAILESCU, *Şezatórea*, I, p. 220.

* *Cal bĕlĕrn nu si 'nvéţa aravani* [1].

D. A. MILESCU, *Gepeşı, Macedonia.*

Adică ceĭ bĕtrânĭ nu 'şĭ maĭ schimb năravurile (GOLESCU). Cu greu învaţă sau se deprinde omul, la bĕtrâneţe, cu obiceĭurĭ noĭ.

---

[1]) Calu bĕtrân nu se învaţă buestru.

Non facile vetulus canis est in fune docendus [1].

Prov. Latin.

De castiier cat qui est vieus
Ne puet nus hom venir à cief [2].

Croniques des ducs de Normandie, XIIIe *Siècle.*

*

1406 Calului nici-odata sa nu iei credinţa.

A. Petrescu, *Curtea-de-Argeş, J. Argeş.*

Veḑĭ *Femeie.*

Adică sa nu te increḑĭ nicĭ slugeĭ, nicĭ tovarăşuluĭ tĕu.

1407 Barbatu si calu sa nu 'l creḑi, când îţi pare ca merge mai bine, tocma atunci te trântesce.

St. Mihăilescu, *Şezatóre,* I, p. 221.

Veḑĭ *Feme e.*

Nici odata femeĭa sa nu se incréda bărbatuluĭ eĭ.

1408 Calu şi femeia sa n'o dai pe mâna altuia.

S. Mihăilescu, *Şezatórea,* I, p. 220.

Calul şi nevésta sa n'o dai pe mâna altuĭa.

Idem, *Calend. Rom.,* 1892.

Sa nu 'ţi dai altuĭ calul şi nevésta.

A. Pann, III, p. 101.

Veḑĭ *Cane, Femeie.*

Acésta ḑicere se explica de la sine. In poesiile poporale intîlnim adese-orĭ expresiunea dragosteĭ de care Românul este însufleţit pentru calul şi nevésta luĭ.

Ce 'mĭ-e drag în lumea asta :
Numaĭ calu şi nevésta.
Calu mĕ calĕtoresce,
Nevésta mĕ premenesce.

Iordache Golescu şi Anton Pann povestesc fie-care o snóva privitóre la acest proverb. Reproducem ambele versiuni.

VORBĂ POTRIVITĂ.

Un vecin merse la vecinul sĕu sa-ĭ céra magarul, sa mérgă până în tîrg. Vecinul îĭ ḑise :

[1] Nu e uşor să învęţĭ pĕ cânele bĕtrân la funie.
[2] D'instruire chat qui est vieux ne peut nul homme venir à bout.

— Trebuïa dragă să viĭ maĭ nainte, că acum nu este aci, l'am dat altuïa și s'a dus cu el. Acésta dicênd incepù măgarul a sbierà. Cel ce se rugà iĭ dise: — Iata măgaru aicea. Cel-l'alt ĕĭ rĕspunse: — Curios lucru mi se pare, să credĭ maĭ mult pe măgar de căt pe mine. — IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 815.

POVESTEA VORBIĬ.

Unul avênd poftă să mérgă la țéră
După trebuință, într'o di de vară,
Ducêndu-se 'ndată la un ore-care
Cerù armăsarul, sciindu'l că are.
Acel iĭ rĕspunse . frate, rĕu îmĭ pare
C'a-țĭ sluji, l'acésta nu-s acum în stare,
Ca nicĭ treĭ minute nu sunt încă bine
De când l'am dat altuĭ, prieten ca tine.
El îl ruga ĭarășĭ dicênd: dă-mĭ dar Calul.
E! frate, rĕspunse, când 'ĭ-așĭ spune halul
De milă 'ĭ aĭ plânge și nu mi l'aĭ cere,
Ca stă 'n grajd, săracul, numa 'n treĭ picere.
El îl rugă iarășĭ: dă-mĭ încaĭ Măgarul.
Apoĭ l'am dat, dise, tot cu Armăsarul.
Când dise acesta, în grajd dobitocul
A sbĭerat îndată, vĕndu'ĭ sorocul.
El audind dise: cum nu e aice?
Uita-te el singur că e in grajd dice.
Frate! iĭ rĕspunse, n'am cinste la tine,
Dacă credĭ Măgarul maĭ mult de cat mine?
Tu nu scií ca 'n lume e dicala astă.
Ca, *sa nu 'ți daĭ a tuĭ Calul și Nevésta.*
A. PANN, III, p. 101.

1409 * Calu unde te trântesce, acolo bate'l.

S. MIHĂILESCU, *Șezatórea*, I, p. 220.

Pedépsa trebue sa urmeze neintârdiat greșéla.

1410 * Calul, dupa ce trece drumul, ĭar flamândesce.

I. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman*.

Iĭ ține sațiŭ ca și caluluĭ care după ce trece drumul, ĭar flămândesce.

S. MIHĂILESCU, *Șezatórea*, I, p. 218.

Sĕ dice despre acele lucrurĭ carĭ nu țin multa vreme, ca și mâncarea la cal.

1411 * Manânca ca și calul, pân'ce móre.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

Se dice de aceĭ carĭ vecĭnic flamândesc.

1412 * △ Cal betrân cu chingă roșie.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Marginenĭ*, J. *Ialomița*.

* △ *Cal bĕtrân cu baer roşu.*

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Vedĭ *Bou*

Sĕ ḑice când cine-va se îmbraca sau cauta a-şĭ insuşi un lucru nepotrivit cu starea sau virsta lui.

1413 **Calul dĕ e cal, şî tot se poticnesce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 24.
P. Ispirescu, *Rev. 1 t.,* I, 455.

Tot calul se poticnesce.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 69.

* *Calul de e cu patru picióre şi tot sĕ poticnesce.*

A. Pann, *Edi* . 18 9, p. 23; I, 79. — P. Ispirescu, *Rev. I t.,* I, 455.

Calul ca e cu patru picióre şi tot sĕ poticnesce.

Baronzi, p. 62. Hinţescu, 23.

Calul care e cu patru picióre şi tot se poticnesce

Baronzi, p. 69.

Fie calul cât de bun, tot sĕ poticnesce el cand şi când.

P. Ispirescu, *R . I t*, III, p 382.

* △ *Calul cu patru picióre şi poticnesce, cu atât mai mult omul.*

V. Florescu, *F lticeni,* J. *Suceava*

* △ *Un cal are patru picióre şi tot se poticnesce.*

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea,* J. *Dorohoi.* — K. A. Zamfirescu Diacon, *n . şt n , J. Dorohoi.*

Adica piste putinta a nu gresi omul (p. 24); adica tot omul greşasce (p. 69). (Golescu).

Un cheval a quatre pieds et si chiet. — XVe *Siècle.*

Se povestesce că un membru al parlamentului din Toulusa, spuse acest proverb regelui Franciei, vroind a scusà tribunalul din care facea parte, de hotarîrea nedrépta pe care o pronunţase în afacerea Callas... »Fie pentru un cal, rĕspunse regele, dar o herghelie întrégă!«

Cade un cavallo, che ha quattro gambe[1]).
Prov. Ital.

A horse may stumble though he have four legs[2]).
Prov. Engl.

1414 **Pě calul cel maı ıute şî maı tare 'n gura nimic alt el supune decât frîul sî zabale tare 'n gura.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Ne arată cum sě pot supune ceĭ rèĭ sî cumpliţı (GOLESCU).

1415 * **A fugi de . . . . ca calul de strechie.**
I. SLAVICĬ, *C n v. Liter.*, V. p. 8.

Arata ıuțéla şi frica cu care ne depărtam de óre-ce.

1416 **Calul e aripa omuluı.**
B. P. HĂ DEU, *Etym. Magn.*, pag. 1667; *Fagar ş ,i* J. *Braila.*

Calul este aripele omuluı.
B. P. HĂ DĔ , *E ym. Magn.*, pa . 1667 · J. *Mus l.*

Arată folósele pe carĭ ni le aduce.

1417 * **Pre cal sa'l hranim prietinesce si sa'l mânam dusmanesce.**
AL. MARTINIA , J. *I fov.* — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, III, 12.

Se întrebuintéza cu ınțele ul s u nat ıral, precum şi despre slugĭ.

À la montée ne me presse, a la descente ne me monte, dans la plaine ne m'epargne, dans l'ècurie ne m'oublie tu auras un cheval pour la vie, ḑice Francesul.

1418 **Cal schıop pus la alergat.**
A. PAN , I, p. 104.— HINŢESCU, 24.

Despre ceĭ nevoıa ĭ carı nu pot fi de niciĭ o trébă.

1419 * △ **Nicı cal, nicı magar.**
I. G. VALENTINEANU, p. 48 & 49 *Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovet*, J. *Mehedinţı.*—I. IORGULESCU, *inv. c. Baıa-de-Arama*, J. *Mehedinţı.*

[1]) Cade (şi) un ca , care ar p tru p'cĭóre.
[2]) Un cal se pót pot'cnı, cu tó e că are patru pic óre.

Vedĭ *Câne.*

Nicĭ dintre ceĭ bunĭ, nicĭ dintre ceĭ proștĭ.

Stîrpitură, lipsă de caracter, flexibilitate. — C. BUNGEȚIANU.

*

1420 Din cal, măgar.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 161. — I. G. VALENTINEANU, 32.

*

Ajunge din cal, măgar.

A. PANN, II, p. 64. — HINȚESCU, 96.

Ajunge din cal, măgar
Și catâr din armăsar.

A. PANN, III, p. 70. — HINȚESCU, 96. — *Po sit pop.*, *ap.* FR. DAMÉ, I, 179.

*

A ajunge d'n cal, magar.

G. MUNTEANU, pag. 122. — I. IONESCU, III, 50. — M. CANIAN, J. *Iași.*

Nu te face din cal, măgar.

REINSBERG DÜRINGSFELD, II, p. 316.

A face din cal, magar.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 253.

Sĕ ḑice când scobóra pĕ óre-cine în maĭ mic cin, în maĭ mică slujbă (GOLESCU); precum și: a injosi, a rușinà pre cine-va.

Ean, a cultațĭ, m ĭ, dar d când ațĭ pus voĭ stăpânire pe mine, ḑice Gerilă? Ap I *nu n e face, d n cal ı agar,* că vĕ vețĭ gasi mantaua cu mine. Eu îs bun, cât îs bun, dar și c'nd m'a scóte cine-va din răbdare, apoĭ nu-ĭ trebuĭe nicĭ ți an de laĭ împotriva mea — I. CREANGĂ.

Nu mĕ *faceți din cal ıagar,* ocărându-mĕ ca pe un om de nimic.» — I. CREANGĂ.

Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν [1]).

Procopius.

Ab equis ad asinos [2]).

Prov. Lat.

Hann stė af hestinum en stökk uppa asnann [3]).

Prov. Island.

[1]) De la caĭ am trecut la măgarĭ.
[2]) De la caĭ la m garĭ.
[3]) S a scoborît dĕ pe cal și s'a su't pe măgar.

1421 *Di pi cal pi gumar [1]).

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedon*

Veḑ *Arm sar.*

Se ḑice despre acel care a scapĕtat.

1422 *A dà cal şi a luà magar.

I. BĂNESCU *p of.* J. *Roman.*

Aı dat cal pentru magar (asin).

KÁROLY ACS, p. 80.

A face un schimb paɒubitor.

1423 *Calu pasce unde 'l priponescı.

I. B NESCU, *p of.* J. *Rom n.*

Omul a se mulțu é c u st e , cu posi ia luĭ în lume căcĭ precum ḑi e p etul,

.... Vel'u fit patientia
Q ı' qu'd r ' e est fa .

Idee pe caıe Fra ce ul o expı'ma p in: *Ou la ch'vre e t att chee ıl faut qu'e e bı ou*

1424 *A fi a ajunge) cal de pos e.

L AN MAXIM, I, p. 341. B. P H , *E* . *M g* ., 63 . DA , I, 179.

A nu ave odihnă, a i in arc' at c ı to g eutățıle.

1425 Calul sperios de beşina sa se sperie.

I D. G L CU, *M* . II, p. 24.

Sĕ sperie ca calul de beşina luı.

DIM. Z NN , J. *I fou.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ fri o ĭ şı sfioşĭ (Go E CU), şi maĭ cu sémă d aceı care sĕ sperie fara pricină, de nimicurĭ.

1426 Işı face spaıma singur, ca calul de vınt.

A. PANN, III, p. 52.—HINŢESCU, 179

Işı face naluca ca calul.

HINŢESCU, p. 117.

[1]) De pe cal a un) p ă ar.

Se sparie ca calul de tropotul sĕŭ.

HINŢESCU, p. 179.

Acelaş inţeles ca la 1425.

*

1427 Care are cal nu are livade şi care are livade nu are cal.

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Ca omul sărac, căruĭa in tot-d'a-una iĭ lipsesce câte ce-va.

1428 Nu căută a amagi calul cu sacul deşert.

D. CANTEMIR, *Descr. Mold.*, p. 67.[1])

Când vreĭ să atingĭ o ţintă întrebuinţéză midlócele priinciόse pentru acésta.

«In ce mod se purtau Ottomanii faţă cu Moldovenii, o au arĕtat eĭ până la evidenţa, în cât cu drept cuvînt ḑice proverbul despre ei: *Nu vinéză iepuriĭ cu cânii, nici cauta a amagi calul cu sacul deşert.* Eĭ ţineau că e mult maĭ bine a îmblânḑi prin linguşiri taurul cel nedumerit al Moldaviei, a căruĭ ferocitate nu odata o au simţit spre dauna lor, de cât a 'ĭ domoli furórea prin forţa. Ei sperau că cu timpul se va desbrăcă de natura sa feroce, şi maĭ scăḑend din putere, va sta singur ca sa fi ferecat in catene.» —DIM. CANTEMIR.

*

1429 A callui nu li se maca carnea, ma innaticul. [2])

D. A. MILESCU. *Gopeşi, Macedonia.*

Omul valoréza prin inteligenţa, prin meşteşugul pe care 'l are, ci nu prin părţile trupuluĭ sĕu.

*

1430 Callu bun singur s'adavzi orzul. [3])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Omul bun singur işĭ croesce viéţa, traĭul pe care 'l va duce.

* △

1431 A scóte pe caii inainte.

Dª Z. J. c. *Fedeşti*, J. *Tutova.*

A scóte pre cine-va din minţĭ.

1432 Un cal dintr'un ţinţar.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 81.

* △

A face un cal dintr'un ţinţar.

LISAVETA TEODOR, *Bĕrlad*, J *Tutova.*

Veḑĭ *Ţintar.*

Se dice acelor ce sciu a incondeià cu atâta dibăcie in cât fac o namilă din cel maĭ mic lucru.

---

[1]) Din greşélă pag. 67 pórtă numerul 51.
[2]) Nu se mănâncă carnea, ci umbletul caluluĭ.
[3]) Calul bun singur îşĭ adaoga (pregătesce) orzul.

Vendere (aliquid) fumis saŭ *per fumos.* [1])
Prov. Latin.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖ. [2])
LUCIAN.

Far in cavagl ord' in muschin. [3])
Prov. Romanș.

1433 *☐ **Cal de bătaie.**
LAURIAN & MAXIM, pag. 341. — I. BĂNESCU *prof.* J. *Roman.*

Lucrul saŭ argumentul căruĭ se bizue maĭ mult cine-va într'o discuție saŭ într'o afacere, ca și oștașul odinióră caluluĭ sĕŭ de bătaĭe.

1434 * **A umblà dupa caĭ morțĭ.**
Vedĭ *P tcóva.*

A 'șĭ cheltuì vremea în zadar, a căutà să se foloséscă de la lucrurĭ de nimic.

1435 * **A scì cât póte cuĭ-va calul.**
LAURIAN & MAXIM, I, p. 340. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

A scì cât îl duce capul, pâna unde i se întinde capacitatea.

Sapere quanto corra il cavallo d'alcuno. [4])
Prov. Ital.

1436 **Ca calul la tarîțe.**
P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 372,

Arată placerea cu care facem óre-ce.

«Hoțiĭ, după câte-va ḑile, când se maĭ potoli vîlva, veniră ĭarășĭ, fiind ca se dedulciseră *ca calul la tarîțe*, scóse cărămiḑile, și ..»—P. ISPIRESCU.

1436[b] *△ **La vara cailor.**
M. CANIAN, J. *Iașĭ.* — LISAVETA TEODOR, *Bêrlad,* J. *Tutova.*

Adica în toĭul veriĭ când sunt căldurile cele marĭ, și dă strechia în caĭ.

1437 * **A ține ca calul năravul.**

Se ḑice de aceĭ carĭ avênd deprinderĭ rele nu sĕ pot desbarà dĕ ele.

[1]) A vinde (ce-va) prin fumurĭ.
[2]) Face dintr'un elefant o muscă.
[3]) A face un cal dintr'o muscă.
[4]) A sci cât (póte) alergà calul cuĭ-va.

1438 * △ A deslegà calul de la gard.

FR. DAMÉ, I, p. 179 ; II, 56. — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 152. — *Preotu* C. BUNGEŢIANU, *inv*, *com*. *Cosověţ*, J. *Mehedinţi*.

A se hotărî; a vo·bi pe şleau, într'un mod lamurit.

»*Deslėga* odata *calul de la gard*, să sciu şi eu atuncĭ, de oiu ajunge cu sănătate, ce-ĭ al tĕu şi c -ĭ al meu. . — I. CRLANGĂ.

1439 Şi-a legat calul.

G. MUNTEANU, p. 122.

S'a a̦edat, s'a linişti̦t.

1440 Cunoscut ca un cal alb.

A. PA N, III, p. 19.—HINŢESCU, 41. —B. P. HĂŞD U, *Et ym l. Mag.*, 705.

* *Cunoscut ca un cal breaz.*

Adică fó·te cunoscut, ca o ı- e lucru maı neob'cĭnuit.

Connu comme le loup blanc ou le loup gris.

Prov. Franc.

Er i t b kannt, 'e ein bunter Hund. [1]

Prov. German.

Esse cono sù com j'urtìe. [2]

Prov. P'em.

1441 * Ne-am pricopsit cu caı cu tot.

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 114.

Se ḑıce cand nu am fac ıt ni ·ı o isprava.

1442 * Trage ca calul la ıesle.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — I. MĂGURA, *pr f.* J. *Prahova.*

Arata trḁerea de ıı imă cu care facem ó·e-ce.

1443 * Trage ca calul la graunţe.

A. PANN, II, p. 95.—G. MUNTEANU, 72. HINŢESCU, 191.

Acelaş înţeles ca la 1442.

---

[1]) E cun scut ca un cân grıveiŭ.
[2]) A fi cunoscu ca ur ıca.

1444 **Cum trage calul la traista cu orz.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, 116.

Veḍĭ *Traistă*.

Acelaş înţeles ca la 1442.

1445 *Opt un cal.

I. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman*.

Alba 'nainte, alba la rótă,
Oiştea gólă pe de-o parte,
Hĭĭ! opt un cal, că nu-s departe Galaţiĭ, hĭĭ!

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 108.

Se ḍice în bătaĭa de joc a lipseĭ şi a saracieĭ; cacĭ la cel sărac un cal trebue sa muncéscă cât opt.

CĂMILĂ

Veḍĭ *Bogat, Musca, Ţînţar.*

1446 **Cămila când erà un ban, nimeni nu dà nicĭ un ban; acum că trece piste suta, ne întrecem cu suta.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Sĕ ḍice pentru preţul mărfurilor, când sĕ urcă după vremĭ (GOLESCU).

1447 **Când n'aĭ, cămila de un ban e scumpa.**

A. PANN, II, p. 71.—HINŢESCU, 117. —P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 456.

***Saracul nu cumpĕra camila de un ban.**

I. ARBORE, J. *Buzĕu*.

***Săracul nu cumpĕra camila când este de un ban ci cu o sută de lei.**

I. ARBORE, J. *Buzĕu*.

Pentru cel sarac lucrul, cât de eftin să fie, tot scump se socotesce.

POVESTEA VORBIĬ

Tată! ḍice un băiat,
Uĭte, strigă la mezat
O cămilă de un ban.
E prea scumpă, fĕtul meu,
Iĭ ḍise el oftând greu,
Şĭ póte strigă un an.

*

Tată! ĭar veni ḍicĕnd.
O cămilă în tîrg vind

Si cer o mie de leĭ.
Iĭ rĕspunse el ḑicĕnd,
Dute fĕtul meu curind,
Na dă baniĭ să o ĭeĭ.

*

Fiul sĕu privind la el
Iĭ ḑise, apoĭ ce fel
Intr'un ban n'aĭ vrut sa ĭeĭ,
S'acum scumpa într'atât
Fu-seĭ gata numaĭ de cât
Să daĭ o mie de leĭ ?

*

Ḑise el : nu te mira,
Că eftina cand era
N'aveam banul să o ĭeu ;
Dar acum mia de leĭ
O scoseĭ şi o dedeĭ,
Că avuĭ de unde s'o iéu.

A. PANN, II, pag. 71.

A se asemenà cu aceeaşĭ snóvă povestită de Ispirescu în modul următor.

EFTIN ŞI SCUMP

— T t , am g it un I oŭ eftin ; bine ar fi să 'l cumperĭ, ḑise un june ca de opt spre-ḑ ce pană l d uĕ-ḑecĭ de anĭ tatăluĭ sĕu, pli i de bucurie.

— De und scii tu că este eftin, şi cine este cel ce îl vinde ? întrebă părintele.

— Este u i orocit, tata, rĕspun e jun le, caruĭa 'ĭ a murit până acuma maĭ mulţĭ boĭ. V ele, bruma 'i-a m ĭ sc pat, le a schimbat pe banĭ. El voesce să se apuce e alt-ce-va, cacĭ cu vitele n'are noroc. Boul ce i-a rĕmas încă, te h t ît a 'l dé pe ce l'o da, num aĭ sa scape de dînsul şi nu găsesce să 'l vin a.

— Si în ca l' l at ?

— Eŭ l'am tocmit, şi îl pot c t cu v 'o cincĭ-ḑecĭ de leĭ.

— E te scump, dragul tateĭ.

Surprins de rĕs unsul tatuluĭ s u b etul june lasă ochii în jos, tăcù, şi se duse într'al sal . E a convins că tată-s u scie ce spune.

Sórta care pâna a i f ıs e cam aspra cu acéstă familie, se îndură în cele din urmă, ş de un caıd d vıem începu a 'ĭ zimbi. Pe ce punea mâna, bĕtrânul, totul îĭ esià, spre b ne.

Dupa vi 'o doĭ anĭ de la acésta, bĕtrânul se întórse a-casă într'una din ḑile, cu un bou frumos. Avé de ce prinde ochĭul când se uĭtă cine-va la el.

Fiul când vĕ u î bătaturĭ un ast-fel de boŭ, alerga la tată-sĕŭ într'un suflet şi plin d bucurie îĭ ḑise :

— De la cin aĭ cumpĕrat boul a ta, tată ?

— De la obor, tătucule.

— Si l'aĭ luat maĭ eftin de cât care 'l găsisem eŭ maĭ anţerţ ?

— Ba nu ; pe acesta am dat maĭ mult, de şi acela, nicĭ nu era prost. Boul ce veḑĭ în bătătura mă ţine douĕ sute de leĭ.

— Boul ce tocmisem eu era numaĭ cincĭ-ḑecĭ de leĭ, şi atuncĭ mĭ-aĭ ḑis că este scump, tata draga.

— Aşa este, fĕtul m u. Acésta o ḑic şi acum. Atuncĭ boul cu cincĭ-ḑecĭ de leĭ erà scump, fiind că n'aveam banĭ. Astă-ḑĭ, acesta cu douĕ sute de leĭ, este eftin, fiind-că de la mila luĭ Dumneḑeu, am putut lega şi noĭ gura pânzeĭ. Acésta s'o ţiĭ minte în viéţa dumitale.

P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 21.

1448 **Camila cercând córne urechile 'şi-aŭ perdut.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 152.

Camila cercând córne şĭ-aŭ perdut şi urechile.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 102.

Cămila córne cercând şı-aŭ perdut şi urechile.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 387.

Camila când s'a dus la tirg sa-şı cumpere córne, şî şĭ-a pıerdut şî códa; şî Camila când s'a dus la tîrg sa-şı cumpere cerceı şî şĭ-a pĭerdut o urechĭe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Camila vrênd sa dobândéscă córne şĭ-a p erdut (perdut) urechile.

A. PANN, *Edit.* 1889 p. 78; III, 105. — HINŢESCU, 39.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I. p. 456. — GASTER, *Lı . popor.*, 215.

Aŭ cercat camıla sa 'ĭ pue cerceĭ la urechıe şi i le-aŭ taĭat.

Magasin Ist ric, IV, p. 107.

Vrêndaluĭ camila córne, nêsa până şi-far-de urechi-arĕmase [1]).

ANDREIŬ AL BAOAVU, *Cart. Aleg.* p. 107.

Vedĭ *Cercel, Corn.*

Sĕ dice pentru ceĭ lacomĭ, ce sĕ silesc sa dobândésca maĭ mult si pĭerd şî ceea ce aŭ (G LESCU).

Acest cuvînt se trage dintr'un vechiu proverb grecesc care se află în Istoria Byzantină a luĭ Nichefor Gregoras: *Camilele o data au trimis la Jupiter cerendu'ĭ córne. Superat la audul acesteĭ cererĭ, stapânul Olympuluĭ lua urechile camilelor fara a le dà córne.*

Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit [2]).

Prov. Latin.

---

[1]) Vrênd cămila córne, dînsa până şı fără de urechĭ rĕmase.
[2]) Camila dorind córne, şı-a perdut şi urechile.

CÂNE

Veḑĭ *Brânza, Bumbacar. Cătea, Cĭoban, Faramitura, Gaina, Giurgiu, Gura, Iérna, a Latrà, a Laudà, Lup, Mojic, Mila, Noroc, Sat, Scaĭu, a se Scarpinà, Urs, Vreme, Zapada.*

1449 Cânii ce sĕ înţeleg cu lupiĭ la turma ta, sgornesce-i din turma ta.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105.

Adica pĕ miniştriĭ ce sĕ înţeleg cu jăfuitoriĭ dĕpartézā-ĭ dĕ norodul tĕŭ (GOLESCU).

Se ḑice şi despre slugile necredincióse.

1450 Mulţi câni latra pre urs, dara nici unul nu 'l muşca.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382

Veḑĭ *Urs.*

1º Nu te teme de ameninţările şi criticele deşerte ale lumeĭ, căcĭ nu-ţĭ pot aduce nicĭ o pagubă, daca tu facĭ bine.

2º Pe omul puternic mulţĭ ĕl vorbesc de rĕŭ, dară nicĭ unul nu cutéză a-i face rĕu.

1451 *Când întarîţi cânii sa aĭ ciomag bun.

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Nu te legà de ómenĭ daca nu aĭ putere.

1452 *De câte ori cânii latrà.
Credeam ca-i Sfinţia-ta.

Capitan LUPAN, J. *Falciu.*

A ḑis popiĭ ţiitórea sa, care 'l aşteptase multă vreme în zadar. Se ḑice despre aceĭ cari sunt adese-orĭ înşelaţĭ în aşteptările lor.

1453 Numai un câine scurt de códă?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

**Nu e numaĭ un câne scurt de códă.*

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 153; III, 124. I. BĂNESCU, *profes.* J. *Roman.*

Nu e de cât un câne scurt de códă?

HINŢESCU, p. 24.

Veḑĭ *Códa.*

Adică mulţĭ şi multe lucrurĭ sĕ asémĕnă una cu alta (GOLESCU).

Es gibt mehr als einen bunten Hund[1]).
Prov. Germ.

*
1454 Cânele une-ori intră în biserică, dar nici biserica nu se spurcă, nici cânele nu se sfinţesce.
Voinţa Naţională, An. X., No. 2694. — I. Bănescu, *prof.* Jud. *Roman.*

Se dice despre ceï rěï carï intră unde nu se cuvine, ca de pildă în slujbe pentru carï nu sunt făcuţĭ.

1455 Unde e o mortaciune acolo câinii sě adună.
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 12.
Arata lacomia ómenilor (Golescu).

1456 Câinele latră la luna tótă nóptea, şi luna nu 'l ascultă nici odata.
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 32.
Vedĭ *a Latră.*
Sě dice pentru ceï ce strigă împotriva celor ce nu 'ĭ asculta (Golescu).

*
1457 De vreme ce tótă lumea te cunósce a fi câne, tu trebue să fii câne adeverat.
D. Ţichindéal, p. 348. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

In zadar ne vom împotrivi credinţelor mulţimeï şi, precum se maï dice: *Când treï spun ca eşti bét, du-te de te culcă.* A se vedé în Tichindeal Fabula 126, *Betrânul, Ţapul şi treï Soldaţi.*

* △
1458 Cânii latra, vîntul bate.
V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.*—V. Florescu, *Folticeni*, J. *Suciava.* — Grig. *Conv. Lit.* XXII, p. 244.

Vîntul bate, cânii latră.
C. Negruzzi, I, p. 249,

* △ *Cânele bate, vîntul duce.*
N. Gh. Ionescu, *înv. c. Mamorniţa*, J. *Dorohoi.* — S. Mihăilescu, *Şezatóre*, I, p. 220. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

---

[1]) Sunt maï mulţĭ cânĭ grivei.

* △ *Vîntul bate și cânii latra.*

K. A. Zamfirescu-Diacon, *inv. c. Știub nii*, J. *Dorohoi.*

Lumea multe vorbesce dar omul sa-și vadă de sine. *Cânii latra caravana trece,* în I. G. Valentineanu. p. 45 nu se întrebuințéză de cât de aceĭ literați carĭ nu cunosc adevĕratul proverb Românesc, și este o traducere ad litteram a unuĭ proverb oriental.

1459 * **Lasă cânii sa te latre.**

Lasă lumea să vorbésca și vede'țĭ de trébă.

1460 * △ **Când cânii veghiéza, lupii nu cutéza.**

Al. Dumitrescu, p. 141.—*Preotu* C. Bungețianu, *inv. c. Cosovčț*, J. *Mehedinți.* — I. Iorgulescu, *invcț. com. Baia-de-Arama*, J. *Mehedinți.*

Când omul îngrijesce de afacerile sale, lucrul merge fără nicí o smintéla, nimenĭ nu îndrasnesce a'ĭ face rĕu.

1461 * △ **Nu lasă sa te musce cânele, fara sa 'i smulgi din per.**

Laurian & Maxim, I, p. 382. — *Preotu* C. Bungețianu, *c. Cosoveț*, J. *Mehedinți.*

Pedepsesce pe acel ce 'țĭ face rĕu, ca se nărăvesce.
Acest proverb vine de la credința pe care o are Românul că, daca te mușcă vre un câne, trebue să 'ĭ smulgĭ treĭ perĭ și sá te afumĭ cu eĭ că 'țĭ trece de sperĭetura.

Contre morsure de chien de nuit
Le mesme poil très-bien y duit.

Trésor des Sentences, XIII e *Siècle.*

Handsbiss heilt Hunshaar. [1])

Prov. Germ.

Vedĭ La Mésangère, *Dictionnaire des proverbes,* pag. 501.

1462 **Cela carele (hrecu) che mușca, guaraē** [2]).

Fr. Miklosich, *Rum. Unter*, I, pag. 7.

Tot acela care a facut vre un reŭ îl va vindecă.

---

[1]) Pérul de câne vindecă mușcătura de câne.
[2]) Tot care (câne) mușcă, vindecă.

Acest proverb ne îndreptăţesc a gândi că credinţa românéscă de la numĕrul 1461, se află şi la Românii din Istria.

1463 **Câinele ce muşcă, întâi creerii i se turbură.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Adică cel ce pedepsesce, intâi mintea ĕi lipsesce (GOLESCU).

1464 **Pe mine câţi câini m'au latrat,**
Toţi aŭ turbat.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 141 ; III, 106. — HINŢESCU, 25.

Adică nu-mi pasă de duşmani, cine s'a legat de mine a păţit'o. Se ḑice despre cei lăudaroşi.

1465 **Nu 'ţi sumuţă câinele,**
Cui ai mâncat pâinele.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 96; II, p. 54 & 57; *Archiv*, 7.—HINŢESCU, 24.

Pe mai marele tĕu şi pe care 'l-ai slujit nu 'l defaimă către alţii.

1466 **Câinii spre paza sa hranesci, însa nu pĕ cei ce, ca nisce lupi, încep a mâncà din oile tale.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 105.

Adică nu ómeni cumpliţi şi jăfuitori la norodul tĕu (GOLESCU).

1467 **Câinii sunt paza oilor.**

A. PANN, III, p. 53.—HINŢESCU, 25.

De frică nu ne atingem de lucru strain.

1468 **Câinii atunci sĕ satură, când turme dĕ oi mor.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Sĕ ḑice pentru călugării cei lacomi, ce se bucură când pier noróde multe, că ei atunci sĕ îmbogăţesc (GOLESCU).

1469 **Când sĕ bucura câinii? când mor vitele în sat.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Adică cei scăpataţi sĕ înveselesc la mórtea celor mari, aşteptând la pomană (GOLESCU).

1470 **Câine pe câine latră, şi nici-unul aude.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Adică toţi strigă şi nici-unul ascultă (GOLESCU).

*
1471 Cânele latră, iar lupul tace și face.
HINȚESCU, p. 24. FR. DAMÉ, II, 296.
Maĭ mult să ne păzim de ceĭ tăcuțĭ și fățarnicĭ.

1471[b] Feresce-te de câine mut și de om tăcut.
FR. DAMÉ, III, 79.

1472 Un câine cum latră, ceĭ-l-alțĭ câini dupa el sĕ ieaŭ.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 12.
Sĕ dice când uniĭ după alțiĭ se ieaŭ la cele rele (GOLESCU).

1473 Câinele unde găsesce ușă deschisa, acolo nepoprit intra.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 455.
Arată obrăznic'a nóstră, când n'avem împotrivire (GOLESCU).

*
1474 Cânele, de este câne,
Și tot opresce pe mâne.
A. PANN, III, p. 70. — AL. DUMITRESCU, 126
Ne învață prevederea și economia.
Qui garde de son dîner il a mieux à souper, dice Francesul.

1475 Câinele si când dórme, la dĕmâncare gândul luĭ ĕsi are.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.
Sĕ dice pentru ceĭ hrăpitorĭ, ce pururea la hrapirĭ gândesc (GOLESCU).

1476 Cânele care ține maĭ mult la om, el latra maĭ mult la ómeni.
BARONZI, p. 52.— HINȚESCU, 24.
De asemenea și sluga care ține la stăpânul sĕŭ.

1477 Câinele pâna nu-i da apa de cur, nu înnóta.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.
Sĕ dice pentru ceĭ leneșĭ, ce până nu leșin dĕ fóme, nu s'apucă de muncă (GOLESCU).

1478 Câinele pe lup dĕ gât 'l-apuca, iar pĕ porc dĕ urechie.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.
Arată năravurile după obraze (GOLESCU).

1479 *Vai de cânele care latra pe stapânul sěŭ.

A. PANN, III, p. 55.— HINŢESCU, 25.

Vaĭ de cel mic când se légă de mai marele seu, şi sluga de stăpân.

1480 Câinele în adevěr te latra şi te muscă, dar şi este în adever cea mai buna sluga şi cel mai bun pazitor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Adică bětrâniĭ satuluĭ şi stăpânul ţěriĭ (GOLESCU).

1481 *Cânele flocos numai lui işi ţine cald.

**Cânele flocos,*
Lui, ĭ-e de folos.

D Z. J., c. *Fede,ti*, J. *Tutova*.

V ḑI *Bogat.*

Despre ceĭ bogaţĭ şi ne arnici.

1482 Câinele dupa ce napîrlesce, nu ne mai trebuesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Adică orĭ-ce lucru dupa ce se învechesce, cum şi omul după ce imbětrânesce (GOLESC).

1483 * △ Cânele Turcului, la nevoie, manânca şi mere padureţe.

I. ARBO E, J. *Buzeu.*

Cânele Turcului a mâncat mere padureţe.

AL. DUMITRESCU, p. 130.

* △ *Canele Nėmţuluĭ, la nevo e, manânca şi mere padureţe.*

Da E. B. MAWR, p. 88. — *Pr ot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosověţ*, J. *M - hedinţi*.

Omul la nevoĭe face şi ce nu ar voi.

Origina acestuĭ proverb trebue căutată în următórea poveste :

Un paşă se lăuda cu un câne, pe care 'l avea, ḑicênd că acest dobitoc nu se mulţumesce de cât cu mâncarĭ alese, şi nu se atinge cu nicĭ-un chip de cele maĭ próste. Unul, care era de faţă, făcŭ îndată prinsóre că 'l va învăţa să mănânce de tóte, până şi m re pădureţe. In adevěr, ĭca cânele la dînsul şi, după ce 'l ţi 1e câte-va ḑile nemâncat, îl duce înapoĭ la conacul paşeĭ, şi 'ĭ aruncă în faţă câte-va mere pădureţe. Bietuluĭ dobitoc, maĭ mort de fóme, se repede şi le mănâncă cu lăcomie.

— Cum aĭ putut să 'l îndupleci la una ca acésta? ḑice paşa plin de mirare.

— Cum face şi Măria Ta, ḑise cel-l'alt, când ne ieĭ tóte avuţiile nóstre şi ne laşĭ muritorĭ de fóme. Mâncăm şi noĭ atuncĭ, ca şi cânele acesta, tot ce putem prinde ca să ne potolim fómea.

A se vedé în G. Dem. Teodorescu, Poesiĭ poporale, p. 965: *Némțul vînator și Românul* și în N. A. Bogdan, Poveștĭ p. 156: *Némțul la batălie.*

1484 *Cânele îmbĕtrânesce de drum, si (ĭar.) nebunul de grija altora.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 93; III, 109.— HINȚESCU, 24 — FR. DAMÉ, I, pag. 178.

Proverbul egoiștilor. Ne învață a ne îngriji numaĭ de ale nóstre. A. Pann îl aplică acelor carĭ împrumută pe alțiĭ, și în urmă alérgă ca să 'șĭ scótă baniĭ, și cum ḑice un proverb Turcesc: *Eu dator și tu grije ducı?*

1485 Ascunde-țı cıomagul de câını, ca maı rêŭ te musca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 101.

Adică feresce-te dĕ ceĭ rĕĭ, că dĕ 'l veĭ supĕrà maĭ mult te vatămă (GOLESCU).

1486 *Câınele când latra sa nu 'l amuțı.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 454.

Adica pe cel cumplit, în furia luĭ să nu 'l maĭ întarîțĭ (GOLESCU).

1487 Pre cânele betrân se pisă vulpea.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

Veḑĭ *Leu.*

Pe omul neputincios toțĭ il batjocoresc.

1488 Miluesce cânele de vreı (voescı) sa-țı fîțăe códa.

A. PANN, *Edit.*, 1889, pag. 95; II. 57. — HINȚESCU, 24.

Veḑĭ *Mața.*

Ne învață a fi blânḑĭ și darnicĭ catre slugile și supușiĭ noștri.

1489 Câınele când l'a oparît, fuge și de apa rece.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Veḑĭ *Ciorba, a se Frige.*

Adică cel ce odată a pațit, sĕ feresce dĕ orĭ-ce (GOLESCU).

Tranquillas etiam naufragus horret aquas [1]).

OVIDIU.

Chien une fois eschaudé
D'eau froide est intimidé.

Trésor des Sentences, XIIIe *Siécle.*

[1]) Acel care a scăpat de înnecat, tremură chĭar când vede marea liniștită.

Begossene Hunde fürchten das Wasser [1]).

Prov. Germ.

1490 Cânele ṣéde pe fên:
Nici mănânca, nici nu va să lase,
Calul măcar să 'l miróse.

A. Pann, III, p. 92. — Hinţescu, 24. — Dª E. B. Mawr, 40.

Se ḑice de aceĭ carĭ, neputêndu-se slujì cu un lucru, împĭedică pe alṭiĭ de a 'l întrebuinṭà, precum ṣi de omul sgârcit.

»N'aĭ împrumutat nicĭ odată cuĭ-va vre o carte, ṣi semenĭ *cânelui* care, *culcat în grajd, impedică pe cal de a mâncà orzul cu care dînsul nu se póte nutri.*»

Lucian, *Satire.*

C'est le chien du jardinier, qui ne mange pas de choux et n'en laisse pas manger.

Prov. Fran.

Fare come il can dell'ortolano [2]).

Prov. Ital.

1491 Cânele osul nu'l róde, ṣi nici pe altul nu lasa sa 'l ródă (róḑă).

A. Pann, *Ediṭia* 1889, p. 65; III, 81.— Hinţescu, 24. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 455.

Acelaṣ înṭeles ca proverbul 1490.

1492 Câinele dĕ codru nu fuge nicí odată.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 33.

Cânele nu fuge de codru.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 455. — Hinţescu, 24.

Adică dĕ bine nimenĭ nu fuge (Golescu).

1493 Câinele fuge nu dĕ 'mbucatura, ci dĕ sburatură.

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 33.

* *Cânele nu fuge de codru ci de cĭomag.*

A. Pann, *Edit.* 1889. p. 160; III, 129. — Fr. Damé. I, 270.

---

[1]) Cânele stropit ĭĭ e frică de apă.
[2]) A face ca cânele grădinaruluĭ.

* *Cânele nu fuge de bine, ci de cĭomag.*

I. Bănescu, *prof. J. Roman.*

Adică nimenĭ fuge dĕ bine, ci numaĭ dĕ rĕŭ (Golescu),

1494 * **Cânele de stîrvurı nu móre.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 153 ; III, 123. — Hințescu, 181.

Saracul e obicĭnuit să ducă o viéță ticălósă ; arată și lăcomia unora. *Le chien se frotte à la charogne,* ḑicea Francesul din secolul XVIa.

1495 * △ **Latratura cânelui și sberetura măgarului (asinului) nu se aude în cer.**

Károly Ács, 80. — *Preot* C. Bungețianu, *inv. c.* Cosovĕț, J. *Mehedinți.*—I. Iorgulescu, *inv. c. Baia-de-Aramă,* J. *Mehedinți.*

Veḑĭ *Măgar.*

Bîrfelile celor micĭ nu ajung până la urechile celor marĭ; batjocura și amenințarea celuĭ desmetic nu se ĭea în séma de cel cu minte.

1496 * **Miluesce cânii până eșı din sat.**

I. Bănescu, *prof. J. Roman.*

Fiĭ blând cât eștĭ în primejdie.

Tant doit-on le chien blandir c'on ait la voie passée.

Proverbes anciens, *Mss.* XIIIe *Siècle.*

1497 * **Nu întarîtă cânii în sat de vreı să scapı ne mușcat.**

Al. Martinian, J. *Ilfov.*

Acelaș înțeles ca proverbul 1496.

Il ne faut pas se moquer des chiens qu'on ne soit hors du village.

Prov. Franc.

Say no ill of the year till it be past [1])

Prov. Engl.

1498 * **Până nu cartescĭ pi cânĭ, nu ti mușcă** [2]).

D. A. Milescu, *Gopeși, Macedonia.*

Daca nu te legĭ de nimenĭ, trăĭescĭ liniștit.

[1]) Nu vorbi rĕŭ de an, până ce nu a trecut.
[2]) Până nu atingĭ pe cânĭ nu te mușcă.

1499 Câinele ce mult latră, nici odată nu muşcă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Cânii carĭ latra, nu muşcă.

BARONZI, p. 54.

Cânele ce latră, nu muşcă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382 & 756; II, 303.—A. DE CIHAC. *Dict. Etym.*, I, 140.

* △ *Cânele care latră, nu muşcă.*

HINŢESCU, p. 24. — I. G. VALENTINEANU, 43.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 454. — I. IONESCU, II, 133. — G. MUNTEANU, 30.—Dr E. B. MAWR, 16. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocăneşti-Margineni, J. Ialomiţa.*

Cânele care latra mult, nu muşcă.

REINSBERG DÜRINGSFELD, I, p. 88.

Nu toţĭ cânii ce latră, muşcă.

FR. DAMÉ, I, p. 177.

Brecu che latra, nu muşca [1]).

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 7.

Adică stăpânul ce mult strigă, nu 'ţĭ face nicĭ un reu (GOLESCU); şi într'un mod maĭ general, aceĭ carĭ ameninţă nu sunt de temut, să nu-'ţĭ fie frică de omul care-'şi varsa mânia în vorbe, ci de acel care *tace şi face.*

«Apud Bactrianos vulgò usurpabant *canem timidum vehementius latrare quam mordere.*»

QUINTUS-CURTIUS, *Lib.* VII.

Chien qui aboie ne mord pas.

Prov. Franc.

Barking dogs never bite. [2])

Prov. Engl.

Den Hund, der gioer, bider ikke. [3])

Prov. Danes.

[1]) Cânele ce latră, nu muşcă.
[2]) Câinii carĭ latră nu muşcă.
[3]) Idem.

1500 * Cânle cari nu alatră, muşcă.

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*
Xenofonte Capsale, *Pirlepe, Macedonia.*

Să ne ferim de ceĭ tacuţĭ.

1501 Nicı cum să te temı de câınele ce latră, ci dĕ cel ce tace.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 109.

Adică dĕ omul tácut mult să ne ferim (Golescu).

1502 * △ Cânele latră, dar nu muşca.

K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv. c. Stıubenıı, J. Dorohoı.*

Veḑĭ *Femeıe.*

Acelaş înţeles ca proverbul 1499.

1503 △ Cânele care bate, nu muşcă furiş.

S. Mihăilescu, *Şezătórea*, I, p. 220.

Acelaş înţeles ca proverbul 1501.

1504 Cânele ce mîrae muşca, canele ce latră nu muşcă.

Laurian & Maxim, II, 303.

Acelaş înţeles ca proverbul 1500.

1505 Cânele care nu muşca, lasă 'l sa latre.

Idem, *Calend. Rom.*, 1892.

Nu te îngriji de acel care nu trece de la vorbe la fapte.

1506 Cine va sa-şı uciga câınele sĕu, destul e să ḑică că e turbat.

Iord. Golescu, *Mss.* II. 79.

Cîne vrea să omóre un câne îĭ scóte că e turbat.

Baronzi, p. 56.— Hinţescu, p. 24.
Dr E. B. Mawr, 35.

Cine vrea să-şĭ omóre cânele 'ĭ scóte că-ĭ turbat.

Baronzi, p. 70.

Adică cine va să-şĭ pedepséscă sluga, dĕstul e să-ĭ gáséscă vină cât dĕ mică (Golescu). Acest proverb se aplică maĭ în deobşte acelor caută pricinĭ închipuite pentru a lovi în óre-cine. Nu se aude în gura poporuluĭ.

Qui veut noyer son chien l'accuse de la rage.

La Fontaine, L. II, f. 3.

1507 **Cânelui nici odată să nu iei credința.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

Vedĭ *Cal, Femeie.*

Se întrebuințéza în înțelesul sěŭ natural sau, într'un mod figurat, țintesce pre supușii saŭ slugile nóstre.

1508 **Câine bětrân sa te păzesci,**
Din casa ta să nu sgornesci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105.

Adică sluga veche să n'o děpartezĭ dě casa ta (GOLESCU).

1509 **Cine 'și sgornesce câinele din casă, ěși pierde pěpăzitor.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.

Adică pě sluga cea drépta (GOLESCU).

1509[b] **Câinele stréja neadormita, n'o depărtà din casa ta.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 254.

Adică pě sluga cea dréptă.

1509[c] **Câine spre pază să păstrezi în casă, ca ca câinele slugă nici una credincióza, că sě jertfesce pentru stapânul sěŭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, 254.

Se dice atât despre cânĭ, cât și despre slugile cele credincĭóse.

1510 **Beter brecu nu latra pre lura.** [1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 7.

Ceĭ bětrânĭ nu fac larmă de géba.

Can vecchio non abbaja in vano [2]).

Prov. Mil.

1511 **Cine dórme cu cânii se scólă plin de purici.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 151.

Cine dórme cu cânii se scólă cu puricĭ.

LAURIAN & MAXIM, I, 382.—I. G. VALENTINEANU, 44.

---

[1]) Cânele bětrân nu latră la lună.
[2]) Cânele bětrân nu latră de géba.

Cine se culcă cu cânii se scólă cu purici.

Laurian & Maxim, II, p. 852.

Vedĭ *Magar.*

Cine se amestecă cu ceĭ rĕĭ, capĕtă rele învĕțăturĭ; saŭ după rĕu, rĕŭ îțĭ vine.

Qui hante chiens, puces remporte.

Mimes de Baïf, XVIe *Siècle.*

Wer mit Hunden zu Bettgeht, steht mit Flöhen wieder auf [1]).

Prov. Germ.

Quien con perros se echa, con pulgas se levanta [2]).

Prov. Span.

1512 Cine câinele ş'ĕl iubeşce n'are frica dĕ tâlharĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, pag. 80.

Adică cine pĕ supușiĭ sĕĭ ĭubesce, n'are frică dĕ împotrivitorĭ (Golescu).

*

1513 Cinstesce pĕ câine pentru al sĕu stăpân.

Iord. Golescu *Mss.* II, p. 115.

Pentru stapân, și pĕ câine mângâĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 52.

Adică pĕ cel maĭ mic pentru cel maĭ mare ce 'l ocrotesce (p. 115); adică pentru ceĭ marĭ, mângâĭem și slugile lor (p. 52).— (Golescu).

Qui aime Bertrand aime son chien.

Prov. Franc.

Si ha rispetto al cane per il padrone [3]).

Prov. Ital.

1514 Nu caută câinelui, ci al cui e câinele.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 109.

△ *Nu caut în cinstea cânelui, caut a cuĭ e cânele.*

S. Mihăilescu, *Șezătórea, I,* p. 218.

---

[1]) Cine se duce la pat cu cânii, se scólă cu puricĭ.
[2]) Cine se culcă cu cânĭ, sé scólă cu puricĭ.
[3]) Se respectă cânele pentru stăpânul luĭ.

*
Nu căută în cinstea cânelui, ci într'a stapânului.

I. BĂNESCU, *prof.* J, *Roman.*

Adică să nu ne uĭtăm la slugă, ci la stapanul slugiĭ (GOLESCU). In consideraţia stăpânuluĭ, să ajutăm saŭ să cinstim pe slugă.

*
1515 Nu te uită în gura cânelui, ci într'a stapânului.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Acelaş înţeles ca proverbul 1514.

1516 Aşi veni desara la voi, dar mi-e rusine de câni.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 148.

Se ḑice când respingem o poftire ce ni se face fără nicĭ o pricina temeĭnica.

1517 Nu dă pane cânilor altuia, ca te latra ai tei.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

Cine da faramiţele câinilor strainĭ gonesce câĭnele lui.

Bertold, ap. GASTER, *Crest.*, II, p. 121.

Cine da pâĭne lui la alţĭ câini, curând îl latră câinii luĭ.

Bertold, ap. GASTER, *Crest.*, II, p. 121, *Liter. pop.*, 211.

Eliniĭ ḑiceau despre ómeniĭ nerecunoscătorĭ.

Ὃς κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λῖνος μενει [1]).

Cine e prea darnic cu strainiĭ, este înfruntat greŭ de aĭ săĭ, când sarăcesce şi ajunge la mila lor.

1518 Brecu nu marânca de brecu. [2])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 7.

Ceĭ de o potrivă nu 'şĭ fac rĕu unul altuĭa.

Les loups ne se mangent pas entre eux.

Prov. Franc.

Chĭopec chiopei ĭemec [3])

Prov. Turc.

[1]) Cine nutresce cânile străin, va rĕmânea numa cu frînghia.
[2]) Câne nu mănâncă din câne.
[3]) Câne pe câne nu mănâncă.

1519 **Din códa de câne sita de matase nu se maı face.**

C. NEGRUZZI, I, p. 248.

Sita din códa de câne, bună ca să facı nu poţĭ.

AL. BELDIMAN, *Trag.* III, p. 393.

Din códa de câne, sita de mătase nu se póte face.

AL. ODOBESCU, III, p. 67.

* △ *Din códă de câne sită de mătase nu se face.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoı.* — *Preot* C. BUNGEŢĬANU, *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţı.*

* △ *Din códa de câne nu maı facĭ sită de matasă.*

G. MIHAILESCU, *Şezatórea*, I, p. 220.

* △ *Din códa de câne nu facı sită de matasă.*

V. FORESCU, *Folticenı*, J. *Sucıava*

Vedĭ *Pisica.*

Din ce-va prost nu poţĭ face nimica bun; dintr'un om de rînd nu poţĭ face un boer.

»Cu omul fară caracter nu o să poţĭ face trebĭ marĭ.« — C. BUNGEŢĬANU.

Ὄνου οὐρὰ τηλίαν οὐ ποιεῖ. [1])

Prov. Elin.

Asini cauda non facit cribrum. [2])

Prov. Lat.

1520 * △ **A fi códa de câne.**

Preot C. BUNGEŢĬANU, *inv. c. Cosobĕţ*, J. *Mehedınţı.*—I. IORGULESCU, *inv. c. Baıa-de-Aramı*, J. *Mehedinţı.*

A fi om fără caracter, decădut, linguşitor căcĭ, cânele cu códa luĭ sĕ linguşesce.

1521 * **Hranea câne s'ti alatra.**[3])

D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*—D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* —META CONSTANDIN, *Molovişte, Macedonia.*

Se dice despre aceĭ carĭ cautà a lovi în binefăcĕtoriĭ lor.

---

[1]) (Din) códa măgaruluĭ sită nu (se) face.
[2]) Idem.
[3]) Hrănesce câne să te latre.

1522 *Hrania cânli, s'ți mâscă ciuciorlu [1]).

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Acelaş înțeles ca proverbul 1521.

1523 * △Din pele de câne nu se face burduf.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — *Preot* C. Bungețianu, *inv. c. Cosověț*, J. *Mehědinți.*

Cu omul stricat nu sě póte face tréba. Vedĭ proverbul 1519.

1524 Câinele când flamândesce
Tot la óse, 'n vis, gândesce.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 32.

Sě dice pentru ceĭ ce pururea gândesc la ceea ce poftesc. (Golescu).

1525 Maĭ bine un câine viŭ dě cât un leu mort.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 107.

Vedĭ *Mort.*

Adica ce e dě față, de cât nădejdea cea maĭ mare (Golescu). Acest proverb este o antiteză, în favórea presentuluĭ, între ce a fost şi ceea ce este.

Eclesiastul, IX, 4 dice : *Un câne viu este maĭ bun de cât un leu mort,* şi La Fontaine: *Mieux vaut goujat debout qu'empereur enterré.*

1526 Şî cânele ese din ierna, dar pielea luĭ scie cum ese.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 97.

Tot cânele ese din ĭérnă, dar numaĭ pĭelea luĭ scie.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 175; I, 136.—Hințescu, 25.

Şi cânele scapă din ĭérnă, dar numaĭ pĭelea luĭ scie.

I. G. Valentineanu, p. 26.

Sě dice pentru ceĭ ce cu mare anevoința scapă de necazurĭ (Golescu).

1527 A poruncît câinelui, şî câinele pisicei, şî pisica şórecelui, iar şórecele dě códă ş'a atîrnat porunca.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 4.

[1]) Hrănesce cânele, să-țĭ musce picĭorul.

Sĕ ḑice pentru o poruncă când merge din mână în mână fără nicĭ o ispravă (Golescu).

1528 *Când umblau cânii cu covrigĭ în códă.

I. Arbore, J. *Buzĕu*..

**De când cânii purtaŭ colacĭ în códă.*

V. Alexandri.—I. Bănescu, *prof.* J. *Roman*.

Veḑĭ *a Mancă*.

Adica de demult şi când erà belşug.

1529 * △Acolo's cânii cu colaci în códa.

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

Acolo este mare bogaţie.

1530 Cu câinii când staĭ dĕ vorbă, trebuie ca eĭ sa latri.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 104.

Veḑĭ *Lup*.

Adică după obraze şi vorba (Golescu). Trebue să potrivim obiceĭurile, vorbele nóstre, cu acele ale ómenilor în mijlocul cărora ne aflăm, chiar dacă nu le aprobăm.

Wĕr manke den Hunnen is, maut dermêe hûlen. [1]

Prov. Hanov.

1531 *Departe Griva [1]) dĕ iepure.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 94. — A Pann, *Edit.*, 1889, p. 151; III, 122. — Hinţescu, 71. — P. Ispirescu, *Rev. Istor.*, III, 159. — Al. Odobescu, III, 25. — I. G. Valentineanu, 47.

Departe'i Griva de ĭepure!

Al. Odobescu, I, p. 406.

A fi departe Griva de ĭepure.

Baronzi, p. 46.

Dĕparte ca Griva dĕ ĭepure.

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 47.

Vĕ ḑice când nu putem ajunge la óre-ce, şi când nu sĕ asémĕnă un lucru cu altul (Golescu).

---

[1]) Cine se află între cânĭ, trebue să latre cu dânşiĭ.
[1]) Adică căţeaua cea cu pĕrul griveiŭ.

Départe ca Griva de iepure 's flăcăiĭ și fețele de oraș, pe lângă eĭ din sate.» — Gr. Jipescu.

1532 Omul trebuie sa aiba mila de câne,
Dar de animal (dobitocul) cu care 'si câstiga pâne!
A. Pann, *Archir*, p. 6.

Vedĭ *Mila*

Să fim miloșĭ pentru orĭ-ce vietate, și maĭ cu sémă pentru acele din a căror muncă ne hranim și tragem nenumĕrate folóse.

* △
1533 Doi câni nu se naravesc la un os.
Károly Ács, p. 83. — *Preot*, C. Bungețianu, *înv. c. Cosovĕț, J. Mehedinți.*

Tâlhariĭ se ajută în savîrșirea relelor. — C. Bungețianu.

*
1534 Doi câni se naravesc la un os.
I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Câniĭ de la un os se manânca; ceĭ rĕĭ de la puțin se sfădesc. Acest proverb, cât și ințelesul care i se da, este maĭ obicĭnuite de cât cel de la numĕrul precedent.

1535 Dupĕ a nóstra priveghere, câinii sĕ înveselesc, ca pururea a mâncà óre-ce gasesc.
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 91.

Sĕ ḑice când dăm slobodenie celor cumpliţĭ şi jăfuitorĭ, neîngrijind nimic dĕ norod (Golescu).

*
1536 Fuge de câni si da peste lupĭ.

Vaĭ dĕ cel ce fuge de câinĭ şi dă piste lupĭ!
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 18.

Adica d'un rĕŭ maĭ mic si dă piste altul maĭ mare (Golescu).

1537 Pentru un câine lesne gasesci o bâta, dar pentru un lup ĕți trebuie câini mai mulți.
Iord. Golescu. *Mss.* II, p. 52.

Adică pentru ceĭ rĕĭ ĕțĭ trebuĭe cĭomege maĭ multe (Golescu).

*
1538 Nu deșteptà cânele care dórme.
Maior P. Budișteanu, J. *Ilfov.*

Când dórme cânele lasa'l în pace.
I. G. Valentineanu, p. 31.

Nu sbudi brecu cân (d) dórme. [1]

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I 14

Când dușmanul saŭ cel cumplit te lasă 'n pace, nu'l stîrni spre paguba ta.

1539 Câne surd dus la vînat.

A. PANN, I, p. 104.—HINȚESCU, 24.

Umblă ca cânele surd dus la vînat.

HINȚESCU, p. 25.

Se ḑice despre ceĭ nevoĭașĭ carĭ nu pot fi de nicĭ o trébă.

1540 * Ca cânele prin apă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.—FR. DAMÉ, I, p. 178.

* *A trece ca cânele prin apă.*

M. CANIAN, J. *Iași.*

* *Tricu ca cânle pi tru apa.* [2]

META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia.* — D. DAN, *Nevesca, Macedonia.*

Se ḑice de aceĭ carĭ, fără nicĭ un folos, aŭ urmat o învĕțătură: »a trecut prin școlă ca cânele prin apă«.

1541 * △ A duce cânii la apa.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 163. A. PANN, I, 106. — HINȚESCU, 189.— *Preot* C. BUNGEȚIANU, *înv. c. Cosoveț, J. Mehedinți.*

A nu avé de lucru, a perde timpul zadarnic.

1542 * Se învița ca cânle la câsâpniță [3].

D. DAN, *Nicopole, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Se ḑice când cine-va gustând un lucru, vine și a doua ḑi.

1543 A scăpat ca cânele de (din) lanț.

A. PANN II, p. 29.—HINȚESCU, 170

Adică anevoĭe și cu mare bucurie.

---

[1] Nu deșteptà cânele când dórme.
[2] Trecu ca cânele prin apă.
[3] S'a învĕțat ca cânele la căsăpie (măcelărie).

1544 *A trăi ca cânii cu porcii.

A. Pann, III, p. 23.—Hinţescu, 190

Adică fórte rěŭ.

1545 Dragoste cu prieteşug între câine şi pisica, nici cum s'a pomenit, nici cu mare jurămînt.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 95.

Adică între vrăjmaşĭ (Golescu).

1546 Ca câinele cu pisica sě iubesc.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* p. 9.

* △ *A trăi ca cânele cu pisica.*

Laurian & Maxim, I, p. 382. — Hinţescu, 190.

* △ *A trăi ca mâţa cu cânle.*

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* *S'vor ca cânle cu catuşea.*

D. A. Milescu, *Gopeşĭ, Macedonia.* — D. Dan, *Nevesca, Macedonia.*—Xenofonte Capsale, *Pirlepe, Macedonia.*

Vedĭ *Só ece.*

Adică nu se ĭubesc de loc; trăĭesc fórte rěu împreună.

Zij leven als katten en honden [1].

Prov. Oland.

De sämjas som hund och katt [2].

Prov. Sved.

Como perros y gatos [3].

Prov. Span.

1546 [b] Cum privesce cânele la mâţa.

I. Creangă, I, p. 231.

Rěŭ, fără dragoste.

1547 * △ Traiesc ca cânii.

S. Mihăilescu, *Sezatórea,* II, p. 74

---

[1]) A se ĭubi ca pisica cu cânele.
[2]) A se ĭubi ca cânele cu pisica.
[3]) Ca cânĭ şi pisice.

* *Trăiesc ca cânii prin gard.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

△ *Sĕ mănânca ca cânii prin gard.*

S. MIHĂILESCU, *Sezatórea*, I, 220.

Se ḑice despre aceï carĭ trăesc rĕŭ împreună.

1548 **Cum i'e cânelui a linge sare.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 110.

* △ *Imĭ erà ca cânelui a linge sare.*

M. LUPESCU, *inv. c. Broscenĭ* J. *Suciava.* — I. BĂNESCU. *prof.* J. *Roman.*

△ *Imĭ erà şi mie ca şi cânelui a linge sare.*

S. MIHĂILESCU, *Sezatórea*, II, p. 75.

Arată neplăcerea, nevoinţa nóstră de a face un lucru.

«Şi ne punem, dragă Dómne, la învĕţat. Insă, fie vorba între noĭ, nu ne era a învĕţà, *cum nu-ĭ e cânelui a linge sare*». — I. CREANGĂ.

1549 **Ca cânele 'n car,**
Ca vinu 'n pahar.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Petrece ca cânele în car.

C. NEGRUZZI, I, p. 250.

* △ *Ca cânele în car.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Ştiubenii*, J. *Dorohoi.* — S. MIHĂILESCU, *Şezatórea*, II, p. 75.

* △ *Ca cânele 'n car, ca mazărea lângă drum, câţĭ trec toţĭ o smulg.*

M. LUPESCU, *invĕţ. c. Broscenĭ*, J. *Suciava.*

* △ *Merge (stă) ca cânele în car.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi.*— I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţi.*

* *Ii merge ca cânelui în car.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adică fórte prost.

Se dice de un om neastimpĕrat. — I. IORGULESCU.

1550 * Ca cânele în puţ.

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Acelaş înţeles ca dicĕtórea 1549.

1551 Bate brecu rabjéjt. [1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 7.

Se dice de aceĭ carĭ 'ş arată voĭnicia cátre ceĭ fricoşĭ.

1552 Câine de multe uşi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Este ca un câne de uşi multe.

A. PANN, III, p. 22.— HINŢESCU, 24.

* *Câne de uşi multe.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 454.— FR. DAMÉ, I, 178.

Sĕ dice pentru ceĭ ce alérga din casă 'n casă, şi nu sĕ ţin dĕ nicĭ o casă, cum sunt copoiĭ, ce sĕ linguşesc pĕ lângă mulţĭ stăpânĭ. (GOLESCU).

A. Pann aplică acésta poreclá zavistniculuĭ.

1553 * Nici câne, nici ogar.

C. NEGRUZZI, I, p. 72. — M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Nu este nicĭ câne, nicĭ ogar.

HINŢESCU, p. 24. — FR. DAMÉ, III, 149.

Sĕ dice de aceĭ carĭ nu au o stare socială bine definită şi carĭ, precum dice Francesul, nu sunt *ni chair ni poisson.*

»Coconul Andronache erà din soiul acel amfibiŭ, numeros în Moldova, care se ţine maĭ pre sus de *starea a doile* (boieriĭ micĭ) şi pe care aristocraţia nu 'l socóte nicĭ îl primesce între ea, adică din soiul acela căruĭa se póte aplica proverbul moldovenesc: *nicĭ câne, nicĭ ogar.*« — C. NEGRUZZI.

---

[1]) Bate cânele care fuge.

1554 *△ Iĭ manâncă cânii din traista.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 39. — BARONZI, 86. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *înv. c. Cosovĕţ, J. Mehedinţi.* — I. IORGULESCU, *înv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinţi.*

Nesimţitor, desfrînat, risipitor. — C. BUNGEŢIANU.
Se ḑice despre ceĭ de o statură mică. — I. IORGULESCU.

«Omul nostru erà un om de aceia, căruia 'ĭ *mâncau cânii din traistă*, şi tóte trebile, câte le făceà, le făceà pe dos.» — I. CREANGĂ.
«E înalt de-ĭ *mănâncă cânii din traista.*» — BARONZI.

1555 A bate ca pre un câne.

Adică: tare, fără milă.

Etre féru (frappé) comme un chien du bâton.
LE ROUX DE LINCY.

1556 A auḑi cânii 'n cer.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 30.

A fi bét.

1557 *△ A fi câne plouat.

*△ *Câne plouat.*

M. LUPESCU, *înveţ. c. Broscenĭ*, J. *Suciava.*

Par'ca 'ĭ un câne plouat.

S. MIHĂILESCU, *Şezatórea*, II, p. 74.

Adică ruşinat.

1558 * A şedé a rĕmâné ca cânele nimenuĭ.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 154.— Da Ec. Z, *Bĕrlad*, J. *Tutova.*

A fi lipsit de orĭ-ce sprijin saŭ ajutor, şi chiar gonit de pretutindenĭ.

«Intrebaţĭ pe bieţiĭ nemernicĭ de sătenĭ, să spuĭe eĭ, dacă maĭ cunosc cine le e stăpân. Au rĕmas *ca nisce cânĭ aĭ nimĕnuĭ*, sĕrmaniĭ omenĭ! Cine se scólă maĭ de diminéţă, acela e maĭ mare în sat la eĭ.» — I. CREANGĂ.

1559 * A fi cânele satuluĭ.

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Veḑĭ *Magar*.

Acelaş înţeles ca ḑicĕtórea 1558.

L'âne qui a deux maîtres la queue lui pèle.
Prov. Provans.

Communiter negligitur quod communiter possidetur. [1])
Prov. Latin.

Caà de dues cabanes
La coude qu'eu pen. [2])
Prov. Bearn.

Ovella de molts, los llobs se la menjan. [3])
Prov. Catal.

1560 * **A se prinde în câni.**
LAURIAN & MAXIM, II, p. 753.

A se amestecà într'o cértă, a provocà pre cine-va.

1561 * **A intra în vorba ca cânele la nunta.**
M. CANIAN, J. *Iași.*

Adică fără rost și nepoftit.

1561 [b] * **A da pre cine-va cânilor.**
LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

A 'l blestemà, a'l blesemà să 'l mănânce cânii.

1562 * **A se întórce ca cânele la vĕrsatura (borîtura) lui.**
I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adică a greși din noŭ, a se dedà din noŭ unor obiceĭurĭ rele de care se lepădase.

Solomon ḑice în Proverbele sale XXVI, 11: *Cum se întórce cânele la versatura sa, așa nebunul se întórce la nebunia sa.*

1563 * **A se uità la cine-va ca la un câne.**
LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

A'l disprețui.

1564 * **A nu fi bun nici de câni.**
LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

A nu fi bun de nimica.

---

1) Nimenĭ nu îngrijesce de lucrul care aparține tutulor.
2) Cânele cu d uĕ case (stăpânĭ) lasă códa în jos (săĭ atîrne).
3) Óia multora, lup i o mănâncă.

1565 **Precum țin cânii Vinerea.**

ION NECULCE, *Let. Mold.*, II, p. 400.

* △ *Precum țin cânii Vinerile.*

Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți*.—I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Arama*, J. *Mehedinți*.

Adică: de loc.

»Când cine-va este nărăvit, nu se abține de la rĕutăți.« — C. BUNGEȚIANU.

«Deci, acel Sultan ce era de strejă la Buhu, vĕdĕnd că fug Turcii de la Vozia, slobodit-aŭ și el ciambururi pre marginea Ucraniei Leșesci de aŭ prădat satele; că așa *țin ei prieteșugul, ca lupul cu óia și ca cânele Vinerea.*» — ION NECULCE.

1566 **Il trag cânii pe drumuri.**

Da. E. SEVASTOS, pag. 265.—*Șezătórea*, I, 256.—M. CANIAN, J. *Iași*.

Adică e sărac lipit pamîntuluĭ.

Tótă lumea cunósce ura naturala a cânilor pentru cerșetori și ómenii rufoși. Acésta observație a făcut pe Francesul ca să dică: *Il n'est pas nécessaire de montrer le méchant au chien* și a dat nascere dicĕtórei din Britania francesă: *Nid rhaid dangos diriaid i gron.* — BOXHORNIUS, *Origines gauloises*.

1566 b * **Cați câni în bae.**

M. CANIAN, J. *Iași*.

Arată lipsa.

1567 * **N'au de ce 'l trage cânii.**

M. CANIAN, J. *Iași*.

Acelaș înțeles ca dicĕtórea 1566, cu o nuanță mai tare.

1568 * △ **Bate ca cânele.**

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubenii*, J. *Dorohoi*.

Se dice de acei cari flecăresc, cari amenință fară nici o ispravă.

1569 * △ **Rînjeșce ca cânii.**

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Margineni*, J. *Ialomița*.

Se dice despre ómeni prefăcuți.

1570 *A taià cânilor frunza.

LAURIAN \ MAXIM, I, p. 382. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 120. — HINŢESCU, 183. — FR. DAMÉ, I, 177.

**A taià frunza la cânı.*

G. ROMAŞCU, c. *Udreştĭ*, J. *Falciu.* — M. CANIAN, J. *Iaşı*

Umbla pe drumurĭ taind cânilor frunza.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 45; I, 156. — HINŢESCU, 194.

**A taià bojĭ la cânı.*

Da Ec. Z. *Bêrlad*, J. *Tutova.*

A nu face nicĭ o trébă, a umblà fără căpĕtăiŭ.

«Cică fugĭ şi D-ta de la feréstră! Ce tot te sgâescĭ şi te uiţĭ la toţĭ *d'al de taıe cânilor frunza.*» — P. ISPIRESCU.

Variantele 2 şi 4 se aud maĭ ales în Moldova.

Ἀλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰ μυιας ἀπαμύνειν.

ARISTOFANES, *Viespe.*

Muscas depellere.

Prov. Lat.

1571 *Umbla întarîtând cânii prin mahala.

A. PANN, II, p. 134. — I. BĂNESCU, prof. J. *Roman*,

A nu face nimica bun, a duce o viéţă destrăbalată, a se ţine de craĭlîcurĭ.

1572 *A dà ca cânii prin beţ.

ION CREANGĂ, *Amint.*, p. 37.

Se ḑice despre ceĭ obraznicĭ şi cârcotaşĭ.

«Daca nu v'am săcelat astă-ḑĭ face-ţĭ otrocol prin cele mâţe şi *daţı la om ca canii prin beţ.*» — ION CREANGĂ.

1572 b *A fi câne.

M. CANIAN, J. *Iaşı.*

CAP

Veḑĭ *Bou, Cap,* Cap. IV.

1573 Nu 'l poţı prinde nicı de cap nicı de códa.

D. ŢICHINDEAL, p. 184.

Se ḑice de ceĭ nestatornicĭ în ideile, în apucăturile lor.

«Bărbatul limbut, neîndreptat întru tóte căile sale, ḑic ómenii că *nu 'l poţi prinde nici de cap, nici de códă;* sĕ întórce ca móra 'n vînt, sĕ schimbă ca luna, în tot ceasul altă minte are în cap.»—D. ŢICHINDEAL, *Satirul şi Omul.*

1574 **Unde nu e cap (saŭ Vodă), acolo e vai de códa!**

A. PANN, II, p. 35.—G. MUNTEANU, p. 151.

Veḑi Cap. IV, *Cap, Códa.*

Daca stăpânul greşesce, supuşiĭ luĭ pătimesc; se ḑice şi despre ceĭ proştĭ.

CĂPĔSTRU

1575 **Calul fara capĕstru cade în prapastii.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 19; I. 68. — HINŢESCU, 23

Calul fara capĕstru te duce în prăpastie.

I. G. VALENTINEANU, p. 29.

Norodul are nevoie de a fi cârmuit.

»Umblăm ca nisce caĭ sirepĭ fără zăbala şi fára de ruşine, până vom cădea întru vre-o prăpastie şi vom peri.« — *Mitropolitul* ANTIM IVIRÉNUL. *Didahiile*, p. 27.

*

1576 **A pune capĕstru în códa calului.**

Da E. B. MAWR, p. 101.

Veḑi *Códa.*

A începe o trébă d'andaratele.

Brider son cheval par la queue.

Prov. Franc.

He töümt 't Piäd am Mäse op.[1]

Prov. Westf.

Brider si ch'vâ po l'cowe.[2]

Prov. Wallon.

1577 **A duce pre cine-va de capestru.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 403.

A duce la apă de căpĕstru.

S. MIHĂILESCU *Şezatórea,* II, p. 73.

A 'l duce de nas, a 'l stăpâni cu totul.

---

[1]) A pune căpĕstru la spatele caluluĭ.
[2]) Brider son cheval p r la queue.

CAPRĂ

Vedĭ *Óie, Lup.*

1578 * △ **Capra, macar ca i se vede ruşinea, da tot şede cu códa bîrligata.**

S. Mihăilescu, *Şezatórea*, I, p. 219.

Arată fudulia și nerușinarea unora.

LEGENDA CAPREĬ

Dumnedeŭ avea oĭ şi Sarsailă capre. Dumnedeŭ îşĭ paşcea turma luĭ de oĭ, şi tótă diulica cântă pe cele délurĭ din fluieraş. Ca să se ĭea îşĭ facuse fluieraşul din care, cât e diulica de mare, dicea de jale de huĭaŭ cele văĭ. Naĭba îşĭ păşcea şi el căpretul luĭ şi ca să facă şi el larmă, a luat prubă de la fluieraşul luĭ Dumnedeŭ, şi l'a legat de-un burduf de vătuĭu ĭar cela-l-alt capĕt a burdufuluĭ 'ĭ-a pus dirloĭul [1]).

Şi aşa şĭ-a croit de isnóvă cimpoĭul. Nu era făcut 'ncă omul în lume. Acum n'are naĭba ce lucra ?

— Fartate, haĭ şi-om face un rĕmăşag amîndoĭ : s'ascundem unde vom sci, tu fluerul tĕŭ, eu cimpoĭul mĕŭ.

De ţi-oĭ găsì fluernl, să fie a meu ; dĕ-i da tu peste cimpoile mele, a tale să fie.

— Haĭ !

Şi Dumnedeu şi-a păscut oile până la amĭaza ; le-a adus la strungă, le-a muls şi dracu tot nu maĭ venise în căprăria [2]) luĭ cu caprele.

Ce sa 'ntîmplase cu el ?

Caprele luĭ, tóte, până 'ntr-una, aveaŭ ghĭare pe la genuchĭ şi sĕ puteaŭ suì în copacĭ şi acolo sĕ hrăneau. Până ce naĭba scoborà pe una, dece se urcaŭ înapoĭ.

Cine scie când, într'un târdĭu, a venit şi eĭ, şi numaĭ cu vr'o douĕ capre, tot sgârîĭat cĭolnav [3]) de umblet. Cele-lalte capre aŭ venit singure în urmă de bun maganul [4]) lor.

Dumnedeu îşĭ ascunsese fluerul supt lână, pe spinarea uneĭ oĭ lânóse. Iuda 'şĭ ascunsese cimpoĭul supt códa uneĭ capre. Cată dracul fluerul, nu-l găsesce: atuncĭ Dumnedeŭ ĭea fluerul supt suoară şi pornesce în spre capra cu cimpoĭul în ea şi ĭ dă o tusă de cele rele. Incepe capra *a face colb* [5]), de gândeaĭ tu că pĭere ; şĭ cimpoile unde încep a ţipà şi a eşi din capră. . . . . . pentru că capra când tuşeà, se scremea. Iea Dumnedeŭ cimpoĭul, de erà a luĭ, căcĭ aşa le fusese prinsórea, şi cu fluerul tot plesnesce caprele la genuuchĭ de le săreau ghĭarele cât colo ; ĭar bietele capre tremurau ca varga de spaimă şi de durere. Când a vĕdut Ibrean că Fârtată sĕŭ îĭ luase şi cimpoĭul şi-ĭ sluţesce şi caprile — le rupè unghĭele de nu maĭ samănà cu el, care le făcuse aşa cum e el — s'a făcut foc pe Dumnedeŭ. Dar ĭar şĭ-a făcut mĕsurĭ şi dice :

— Fărtate, dă-mĭ mie măcar una de cimpoĭŭ.

— Ia-ţĭ.

Si cum a luat-o Michiduţă de córne, s'a tot dus, nu s'a maĭ uĭtat înapoĭ. Când a prins el de veste, erà numaĭ cu córnele în mână. De atuncĭ avem capre cĭute.

Să 'ntorce dracu cĭudos înapoĭ să céră altă capră. Pe aceĭa a luat'o de

---

[1]) O ţévă mare ce ţine hangu cimpoeşuluĭ.
[2]) Tîrla caprelor.
[3]) Lovit, cu ränĭ.
[4]) Voe.
[5]) A tuşì.

urechĭ. Când s'a trezit el, erà numaĭ cu urechile în mână şi capu nicăirĭ. El de hursuz ce erá, o înflase cu tótă puterea şi cum a înşfăcat'o, mintenaş i-a şi rupt urechile. Şi de atuncĭ avem capre cĭule.

— Ale tale, să fie, dice Hldu, că vĕd eŭ bine că de acuma nu le maĭ pot prinde sĕminţa.

Şi-a rĕmas calic lipit pămîntuluĭ, şi hargat la Dumnedeŭ.—I. TEODORESCU, *invefator, c. Cotigaş-Broscenı (Sucıava). Şezatóre* II, 7.

1579 * △ **A împacà si capra şi varza.**

A. PANN, *Fab.* II, p. 101. — I. IONESCU, II, 201. — *Lumea Nouă* No. 74. — *Preotu* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovĕţ, J. Mehedinţı.*

* *A pastrà varza şi capra.*

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

A împacà douĕ interese care se bat in cap; a nu se stricà nicĭ cu unul nicĭ cu altul.

»A împăca şi gustul şi a nu slei nicĭ punga.« —C. BUNGEŢIANU.

Ne învaţă că omul cu chibzuinţa şi cu judecată nu greşesce nicĭ odată şi póte săvîrşi fapte carĭ la prima vedere, se păreaŭ grele şi chĭar peste putinţă.

Acéstă dicĕtóre se întrebuinţéza cu un înţeles defavorabil. Aceĭ carĭ caută a împacà capra şi varza sunt sau fricoşĭ, sau lacomĭ, saŭ ambiţioşĭ.

Urmatórea snóva p porală ne dă origina aceste dicĕtorĭ.

LUPUL, ŢAPUL ŞI VARZA

Un om ajungĕnd la marginea unuĭ rîu vrea să trécă de cea-l-altă parte o capră, o varză şi un lup. Cum va face ca să nu rĕmână capra cu varza, sau lupul cu capra? Deslegarea acesteĭ probleme, este următórea: va trece întâiŭ capra, a doua óră varza aducĕnd capra înapoĭ, pe urmă va trece lupul şi în fine capra.

ANTON PANN în *Fabulele* sale vol. II, p. 101 dă acesteĭ istorióre urmatórea morală:

Omul daca se gândesce
Orĭ ce i se înlesnesce,
Prejudecând cele grele
Le găsesce uşurele,
Că pe cât el se gândesce
P'atât minte-aĭ sĕ tocesce.
Si orĭ-ce cu judecată
Nu 'l greşesce nicĭ odată.

Francesul dice: *Mènager la chèvre et le chou.*

1579[b] * △ **Nici tu capră flamândă, însă nici tu varza cu multe foi.**

I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinţı.*

Când cine-va aduce douĕ persóne la împăcăciune, făcĕnd pe cea d'întâiŭ a ceda ceva celeĭ de al doilea si vice-versa.

1580 * △ Fata capra banı.

Preot. C. BUNGEȚIANU, *înv. c. Cosoveț, J. Mehedinți.*

Se ḑice când cuĭ-va îĭ merge tréba bine. — C. BUNGEȚIANU. Se ḑice şi de aceĭ carĭ aştéptă să le vie binele de-a gata, fără muncă şi alergatură.

Făcêndu-i se mila luĭ Dumneḑeŭ de un bĭet om sărac şi împresurat de o casa de copiĭ îl daruesce cu o capră roşĭe şi 'ĭ spune s'o ducă a-casă şi de câte orĭ va ḑice: *Fată capră banĭ!* capra va fĕtă o mulțime de galbenĭ.

Peripețiile prin care a trecut omul nostru până a putut duce la casa luĭ atât capra cât şi alte darurĭ cu care l'a hărazit Dumneḑeŭ se vor găsi povestite maĭ pe larg de G. P. Salvin, în Şezătórea I, p. 204—207 sub titlu: *Povestea unuĭ bețiv miluit de Dumneḑeu.*

1581 * △ Pentru mehehe prapadesce pe mihobo.

Preot. C. BUNGEȚIANU, *înv. c. Cosoveț, J. Mehedinți.*—I. IORGULESCU, *înv. c. Baia-de-Arama, J. Mehedinți.* — M. CANIAN, J. *Iași.*

Pentru behehe veı prapadì şi pre mihoho.

C. NEGRUZZI, I, p. 247.

* *Pentru behehe am perdut pe mihoho.*

I. BĂNESCU, *profesor, J. Roman.*

Mĭ-a luat şi pe mihoho şi mı-a dat pe bububo.

Episcopul MELCHISEDEC, *Rev. Ist.*, II, p. 54.

Se ḑice când pentru un lucru de nimic pĭerḑĭ un lucru mare.

Origina acesteĭ ḑicĕtorĭ, se află într'o poveste poporala, în care e vorbă când de o capră, când de un miel pe care vroind să'l fure óre-cine pĭerde şi calul pe care 'l avé.

Reproducem varianta din colecțiunea poesiilor poporale a D-luĭ G. Dem. Teodorescu, p. 260.

POPA ŞI DASCĂLUL PASCAL

Dascălul fusese trămis călare p'un cârlan să fure un ĭed, pe când sătenıĭ se aflau în biserică. Dascalul fu prins, i se luă calul şi maĭ mâncă şi o buşélă bună.

POPA

Cântând la intrarea dascalului

Dascăle
Pascăle,
Adus-aĭ pe behehea ?

DASCĂLUL
Ba dracul să te ĭea,
Că mĭ-a luat şi pe ihoho,
Si mĭ-a dat pe bububu!

1582 Géba cu caprele te slujĕscĭ la arie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Sĕ dice când nu ne slujim cu cele ce sé cuvine (GOLESCU).

1583 Capră rĭiósa unde aĭ plecat?
— La oraş.
— Poţĭ merge şi maĭ departe de te oĭ lasă.

A. PANN, I, p. 161.

Dice sărăcia, celuĭ sărac şi mândru.

1584 Capreĭ ĕĭ pica trupul dĕ rĭie, şi códa tot bĭzĕŭ o ţine.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Capriĭ îĭ pica códa de rĭie, şi ea tot sus o ţine.

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 167; III, 134.

Capra cât de rĭĭósă ţine códa sus.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 414.

De rĭie códa îĭ pică
Şi ea tot sus o ridica[1]

A. PANN, I, p. 161.—HINŢESCU, 161.

Capreĭ îĭ cade códa de rĭie,
Şi ea tot bĭzoiŭ o ţine

HINŢESCU, p. 25. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 459.

* △ *Capreĭ 'ĭ cade códa de rĭie şi ea o ţine tot sus.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

* △ *Capra rĭĭósa, cu códa ridicata.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanescĭ-Marginenĭ, J. Ialomiţa.*

* *Capra e rĭĭósă şi tot se ţine cu códa în sus.*

* *Capra rĭĭósă, tot cu códa bîrligata.*

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*

---

[1] Adică capra.

* *Capra rîiósa.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 14.

* *Capra rîiósă, coda înprósta.* [1])

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia.*

Adica mândrul și când scapătă, capul tot sus ĕl ține (GOLESCU). Se aplică de obiceĭu Grecilor.

1585 Ține capra si 'l împunge,
Iar altul sta și o mulge.

A. PANN, I, p. 82.— HINȚESCU, 25.

Vedĭ *a Mulge, Vaca.*

Adica unul sĕ trudesce si altul sĕ folosesce, si precum maĭ dice o vorbă Românéscă

El pórtă ponosul,
Ș'altul róde osul.

Virgiliu a dis în acelaș ordin de ideĭ :

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores :
Sic vos non vobis...

Il bat les buissons et les autres prennent les oisillons.

Prov. Franc.

Giü 'l fa la söpa e l'alter la mangia [2]).

Prov. Lomb.

1586 * △ Capra bese și óia pate rusine.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II p. 25. — LAURIAN & MAXIM, I, 161. — I. BIANESCU, *prof.* J. *Roman.*

Caprele daŭ la bĕșini,
Și oile pat (la) rușinĭ.

A. PANN, II, p. 30.—HINȚESCU, 25.

* △ *Capra bese și óĭa trage rușinea.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist., I,* p. 459.— HINȚESCU, 25. — V. FORESCU, *Folticeni*, J. *Suciava.*

---

[1]) Capră rîiósă, códa ridicată.
[2]) Unul face supa și altul o mănâncă.

Capra face posna,
Și ója pate rușinea.

Hințescu, p. 25.

* △ *Capra se 'mpute, și óia trage rușine.*

S. Mihăilescu, *Șezatórea*, I, p. 218.

Adică cei mari greșesc și cei mici sĕ necinstesc în locul celor mari (Golescu).

1587 Capra face stricaciuni scumpii, si scumpia își rĕsbună cu pielea ei.

A. Pann, II, p. 51.—Hințescu, 173.

După faptă și plată. Se ḑice despre slugi și stapâni.

1588 * △ Caprelor! mugurul ala, voi o sa 'l mâncați!

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 145; III, 118.— *Preot* C. Bungețianu, *inv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți*.

Caprelor! vedeți voi mugurul ăla de colo? tot voi o să 'l mâncați.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 459.

Caprelor! vedeți voi mugurul de colo? tot voi o sa 'l mâncați.

Hințescu, p. 25.

Este o purtare cu vorba. Se ḑice acelor cari făgăduesc lucruri departate, cari nu stau în mâna lor, sau chiar sunt nerealisabile.

1589 * Pe unde a sarit capra, mai pre (pe) sus va sări ieda.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 56. — S. Fl. Marian, *Nascere*, 60.

* △ *Unde a sarit capra, mai pre sus sare ieda.*

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 19; I, 68.— Reinsberg-Düringsfeld, I, 462. — H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

Unde a sarit capra, o sa sară și ieda.

A. Pann, *Archir*, p. 14.

Pe unde a sarit capra, mai pre sus o să sară ieda.

C. Negruzzi, I, p. 251.

Pe unde a sărit capra, sare şi ĭéda.

BARONZI, p. 59.

* *Unde a sărit capra, sare ıéda şi maı sus.*

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, VI.

Unde a sarit capra, sare şi ĭéda.

G. MUNTEANU, p. 31.

Pe unde a sărit capra trebue sa sara şi ĭéda.

HINŢESCU, p. 25,

Pe unde a sarit capra sare şi ĭedul (ĭéda).

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1141.

Unde sure capra, sare şi ĭéda.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 414. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 462

Sĕ ḑice pentru ceĭ din urmă, ce cu mult întrec pĕ părinţiĭ lor la rĕutaţĭ (GOLESCU).

Se ḑice maĭ cu sémă de fetele carĭ au avut mame desfrînate şi carĭ, după tóte probabilităţile, vor semĕnà acestora daca nu le vor întrece.

Ascultaţĭ ce spune o fată din florĭ.

M'a făcut mama pe ghéţă
Duminecă diminéţă
Sa fiŭ ĭute şi istéţă.
M'a făcut mama pe vînt
Să fiu ĭute la cuvînt.
M'a făcut mama 'ntre văĭ
Sa fiu dragă la flăcăĭ.

Poesiı poporale.

Quand la chévre saute au chou
Le chevreau y saute itou.

Encyclopédie des Proverbes.

Saltou a cabra na vinha, tamben saltarà sua filha [1].

Prov. Port.

Het geitje huppelt in het groen,
En zoo zal ook haar jonge doen [2].

Prov. Oland.

---

[1]) Săreà capra în viė, aşa va sări şi ĭéda (fata) eĭ.
[2]) Capra sare în verdéţa, şi tot aşa va face şi ĭedul (puĭul) eĭ.

1590 * △ Capra sare masa,
Iéda sare casa.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 250. — I. G. VALENTINEANU, 28. — H. D. ENESCU, *învěț. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Capra sare masa și iéda casa.

Abecedar ilustrat, p. 27.

Capra sare peste masă,
Iară iéda peste casă.

S. FL. MARIAN, *Nascere*, p. 60.

Capra sare peste masă,
Iéda chiar și peste casă.

I. M. RIUREANU, *Dat. Copiilor*, p. 97.

Este o variantă a proverbului precedent.

«D'apoi fetișóra lui (Roșu Impěrat); a dis dracul și s'a făcut: bucățică ruptă tată-sěŭ în picióre, ba încă și mai și...... Vorba ceea: *Capra sare masa și iéda sare casa.*» — I. CREANGĂ.

1591 * Par c'ai fata caprele.

FR. DAMÉ, II, p. 12.

Este vesel de pare că'i fata caprele.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III p. 379.

Arată bucuria omului.

1591 b * A fi supt lapte de capra.

M. CANIAN, J. *Iași.*

Adică a fi vioiu; a fi desfrînat.

CAPRĂ NÉGRĂ

1592 Sare ca capra négră.
Din cloțan (colț) in cloțan (colț) sa mérga.

A. PANN, I, p. 161.—HINȚESCU, 168.

Se dice despre mândri.

CĂPRIÓRĂ

Vedi *Lup.*

1593 Caprióra, ori-ce frunză gasesce, cu aceea sě hrănesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Adică săracul cu ce găsesce, cu aceea sě mulțumesce (GOLESCU).

CĂPUŞĂ

1594 Nu e căpuşă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 50.

Adică nu e famen (GOLESCU).

1595 Capuşa.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 431.

Se dice de ómenii groşi, precum şi de aceĭ parasiţĭ de carĭ nu se póte cine-va scăpà.

1596 * A mâncà ca o capuşa.

I. BĂNESCU, *prof* J. *Roman*

Adică a nu se maĭ saturà.

CĂRĂBUŞ

1597 Sermane carabus
Pe-a cuı mâna 'ncapuşı!

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Scarabuş, p'a cuĭ mână aı ajuns!

BARONZI, p. 52. — HINŢESCU, 170.

* *Vaı, sĕrmane cărăbuş,*
Pe-a cuı mâna mĭ 'ncapuşĭ!

T. SPERANŢIA, II, p. 69. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*.

Se dice de acel care se vede într'o primejdie.

Reproducem, după D. T. Speranţia, II, p. 54—69, o prescurtare a povesteĭ care a dat nascere acesteĭ vorbe:

INVĔŢATUL CĂRĂBUŞ SAŬ CISMARUL DOCTOR

Cărăbuş, un bĭet cismar, maĭ mult peticar, sărac lipit pămîntuluĭ, vĕdêndu'şĭ nevésta bolnavă alérgă la doctor şi'ĭ spune păsul care l'a adus; primesce o reţetă, dă cărbóva şi plécă.

I'şĭ face de atuncĭ cismaru planul să se lase de meseria luĭ şi să se apuce de alta maĭ bănósă, cum e acea de doctor, şi scrie pe uşa luĭ: *Om ce scie multe.* După nenumĕrate isbândĭ. i-a eşit numele de om învĕţat şi a tot sciutor, strînge parale multe şi se pornesce înapoĭ a-casă cu tóte ale luĭ.

Cum mergeà el însă, eată-un Turc călare,
Alerga să vadă ce 'nvĕţat e mare,
Cel ce-aşa de grabă lucrurĭ isprăvea
Şi precum călare către el mergea.

Din vĕzduh de-odată mâna şĭ-a întins
Şi din sbor cu mâna cum a dat, a prins
Un gândac, o gâză, ce pe câmp trăesce,
Cărăbuş anume care se numesce.
Pe cismar opresce fără ca să şcie
Cum îl chémă, cine póte ca să fie,
Şĭ-arătându-ĭ mâna dice: «Să'mĭ ghicescĭ
Ce'ĭ aice într'însa ghicitor de eştĭ».

* * *

Bĭet cismarul tace, şade nemişcat
Şi la Turc privesce cât e de 'ncruntat.
— «Grea belea, păcatul
«Astă-dĭ m'a găsit,
«Si pe cât î-mĭ pare
«Tóte le-am sfîrşit».
Ast-fel dice 'n gându'ĭ plin de supĕrare,
Dar apoĭ se vaĭtă chĭar cu glas mare:
— *»Vaĭ, sermane Carabuş*
»Pe-a cuĭ mâna nu'ncapuşĭ !..«

* * *

Audind-l Turcul dice:
L'aĭ ghicit;
«Cărăbuş e, eată-l! Bine-aĭ nimerit!»

Acésta snóvă se află şi în A. Pann cu óre-carĭ schimbărĭ.

Există un joc in care copiĭ se pun în cerc şi unul dintre eĭ arată pe rînd pe fie-care dintre tovarăşiĭ luĭ spunênd câte unul din cuvintele fraseĭ: *Scarabuş, Scarabuş, p'a cuĭ mânĭ aĭ ajuns....*

Partea întâĭ a intimplarilor învĕţatuluĭ Carăbuş se află, puţin schimbată, în Phedru, Cartea I, fab. XIV, *Ex sutore medicus.*

CÂRTIŢĂ

1598 **Cârtiţa pĕ supt pamînt umbla, dar urma eĭ i sĕ cunósce d'asupra pĕ pamînt.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 36.

Cârtiţa umbla pre supt pamînt, apoĭ iaraşĭ i se afla urma.

D. ŢICHINDEAL, p. 420.

Sĕ dice pentru ceĭ faţarnicĭ, ce s'arată dĕ smeriţĭ, dar dĕ dĕparte sĕ cunosc dĕ vicleni şĭ dĕ cumpliţĭ (GOLESCU).

Dim. Ţichindeal întrebuinţéză şi explică acest proverb precum urméză:

«Se va aflà, care va cerne cuvintele luĭ tocmaĭ aşa precum şi el ale altora, şi vor arĕtà întru ce aŭ avut drept, şi întru ce nu; şi încă ce e maĭ de lipsă, cu ce socotinţă aŭ scris, tóte aceste le află ómeniĭ după acele cuvinte: *cârtiţa umbla pre supt pămînt, apoĭ iaraşĭ i se afla urmă.*»

C A Ț Ă

1599 *△ A umblà cu cața.

Fr. Damé, I. p. 209. — *Preot* C. Bungețianu, *inv. c. Cosovět*, J. *Mehedinți*.

A minți, a umblà cu înșelăcĭune; a întarità la cértă purtând vorbe mincinóse de la unii la alțiĭ.

1599[b] * A fi cață rea.

Fr. Damé. I, pag. 209.

A fi rea de gură; se ḑice despre femeĭ.

1599[c] * A se pune cața pe capul cui-va.

N. D. Popescu, *Calendar* 1883, p. 52.—S. I. Grossmann, *Dict. Germ.*, pag. 154.

A stărui mult pe lângă cine-va.

C A T Â R

Veḑi *lépă, Ném.*

1600 Catârii cu mult maĭ buni dĕ cât magarii ceĭ maĭ buni.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 25.

Sĕ ḑice când alegem din douĕ rele cea maĭ bună (Golescu).

1601 A ajunge catâr din armasar.

A. Pann, III, p. 70. — Hințescu, 96.—*Poesiĭ Popor. ap.* Damé, I, 179.

Veḑi *Cal.*

A se micșorà cinstea cuĭ-va.

1602 Ca catârii din doue némuri.

Iord. Golescu, *Mss.* II; *Asem.* 108.

Sĕ ḑice de aceĭ a căror unul din părințĭ e de maĭ bun ném de cât cela-l-alt.

C A T Â R Ă

1603 Care-ș bate mula
Ișĭ bate puñga. [1])

G. Weigand, *Die Aromunen,* II, p. 276, *Samarina.*

Ne învață a mânà cu blândețe dobitócele cu carĭ ne slujim.

[1] Care 'șĭ bate catâr ișĭ bate punga

CĂŢEA

Vedĭ *a Latră.*

1604 * Caţeana pân' nu plécă prin mahala,
Cânii nu se iean dupa ea.

A. Pann, II, p. 134. — Hinţescu, 30.—H. D. Enescu, *inv c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Se ḑice despre femeile cele desfrînate şi ne arată că pănă ce femeile nu dau prilej bărbaţilor, aceştia nu se léga de dinsele.

1605 * △ Caţeaua pâna nu ridică códa, cânii n'o mirόse.

I. Arbore, J. *Buzĕu.*

Acelaş înţeles ca la numĕrul 1604.

1606 Dupa o caţea mulţi câni sĕ ţin.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 91.

Arată starea celor desfrînate (Golescu).

1607 * △ Umbla ca caţeaua cu puiţa dupa ea.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Acelaş înţeles ca la numerul 1606.

1608 * △ Caţeana de pripa eşi nasce caţeii far' de ochi.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 33. — *Preot* C. Bungeţianu, *inv. c. Cosovĕţ, J. Mehedinţi.*—I. Iorgulescu, *inv. c. Baia-de-Aramă,* J. *Mehedinţi.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce dĕ pripă nu ĕşĭ isprăvesc trebile pĕ deplin (Golescu).

«O scrόfă şi o căţea, să gâlcevea pentru nascerea lor. Căteana aŭ ḑis: că din tόte dobitόcele de pre pămînt, ea nasce maĭ lesne. Scrόfa aŭ rĕspuns: dar adu-ţĭ aminte, că nascĭ căţeĭ făr de ochĭ.

Pildă. Că lucrul cel bun nu stă în grabnica săvîrşire, ci când este desăvîrşit bun.» — Costandin din Golescĭ, p. 133.

Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει [1]).

Prov. Elin.

Canis festinans caecos parit catulos [2]).

Prov. Latin.

[1]) Căţeaua grăbită îşĭ nasce căţeiĭ orbĭ.
[2]) Idem.

La cagna frettolosa fa i friglinoli ciechi. [1])
Prov. Ital.

Laufende Hündin gebiert blinde Jungen. [2])
Prov. Germ.

1608[b] * **A fi cațea.**
M. CANIAN, J. *Iași.*

Adică femeie desfrînata.

1609 * **A dà cațeaua.**
P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 108. — CARAGIALI, *Conv. Liter.*, XII, 288.

Adică a bate. — Vedĭ *Tarbacă.*

1610 * △ **L'a trântit cațeaua.**
EM. POPESCU, *inv c. Ciocanesci-Margineni, J. Ialomița.*

Se dice despre cel bét.

CĂȚEL

V dĭ *Babă.*

1611 * **Cu cățel, cu purcel.**
V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.*, II, p. 142; XII, 218.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 158. — FR. DAMÉ, I, 211.

Adică cu tot avutul sĕu.

1612 **N'are cățel, n'are purcel.**
A. PANN, II, p. 145.—HINȚESCU, 30.

Adică sarac cu desăvîrșire; se maĭ dice și de aceĭ carĭ n'aŭ nicĭ rude, nicĭ copiĭ și sunt singurĭ pe lume.

CĂȚELU PĂMÎNTULUĬ

1613 **A ascultà cățelul pămîntuluĭ.**
BARONZI, p. 86.

Vedĭ *Țînc.*

Adică a dormi adînc, a dormi dus și chĭar a fi mort.

Cățelul saŭ țîncul pămîntuluĭ, ca și ursul, dórme tótă iérna

---

[1]) Cățeaua grăbită nasce puiĭ orbĭ.
[2]) Cățeaua fugind nasce puiĭ orbĭ.

fără a se deșteptà de unde și în franțuzesce se dice: *dormir comme une marmotte;* dar locuțiunea Românéscă e maĭ metaforică. — B. P. HĂSDĔŬ.

CEA

1613[b] △Unul dice »äis!« și altul «céa!» [1])

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

* *Doĭ inșĭ una nu dicea:*
Unul häĭs! și altul, céa!

A. PANN, II, p. 76.—HINȚESCU, 195.— B. P. HĂȘDEŬ, *Magn. Etym.*, 918.— I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

* *Unul trage în ais, altul în céa.*

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 12.

Unul dice céala-céa, altul haisa-häis.

A DE CIHAC, *Dict. Etymolog.*, II, p. 47.— FR. DAMÉ, I, p. 216.

Se dice când unul poruncesce una și altul alta, și când unul te trage într'o parte și altul într'altă parte (GOLESCU). Nu se potrivesc și nu pot lucrà într'o deplină ințelegere.

Ais saŭ *hais* și *céa* sunt cuvintele pe carĭ le întrebuințéză aceĭ carĭ mână boiĭ pentru a'ĭ abate în stânga saŭ în drépta.

L'un tire à hue et l'autre à dia.

1613[c] * Nicĭ häisà, nicĭ ceala.

T. SPERANȚIA, II, p. 92.

De-odată, pe neașteptate, fără a dice un cuvînt.

Vine-odată, hop! la tine,
Și *nicĭ haisà, nicĭ maĭ cealà*
Vrea să-ĭ dea, așa, parale,
Făr' să facĭ măcar tocmélă.

Anecdote, II, p. 92.

CÉFĂ

Vedĭ *Jug.*

1614 * A se strică la céfă.

LAURIAN & MAXIM. I, p. 568 & 1305.

[1]) Acest paragraf s'a tipărit din eróre la paginile 136 și 137.

Boul s'a stricat rĕŭ la céfa.

FR. DAMÉ, I. p. 216.

A se strică prietenia, a se certă.

CEGĂ

1614[b] **A vorbi cega şi păstruga.**

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, pag 82.

A vorbì flécurĭ, a spune verḑĭ şi uscate.

CERB

1615 **S'a pişat cerbul în apa, a dat iérna piste noi.**

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 64.

Semne dĕ vreme urîta, şi sĕ ḑice când din óre-ce semne cunóscem rĕul ce o să ne vie (GOLESCU).

Faptul că cerbul nu maĭ stă în ape de la 6 August, Schimbarea la faţă, când încep apele a se rĕci, a dat nascere acesteĭ ḑicale.

1616 **Cerbul cu iepurele se sfadesc amîndoi, cine din doi are picior mai iute.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 77.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ sfădesc pe ale lor darurĭ firescĭ (GOLESCU).

1617 **Şi cerbul se spaimântéza, când trasnetul trasnesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 99.

Adică sluga, când stăpânul răcnesce; sĕ ḑice pentru cele dĕ spaĭmă (GOLESCU).

CERBÓĬCĂ

1618 **Şi cerbóica cât de mare, când vede pe puii sei ca de lup se sfâşiaza, departe de ei sta şi cu amar lacrăméza.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 99.

Arată firéscă mila a mumelor, cum şi a ţĕreĭ, când vede pĕ norodul eĭ că sĕ sfâşie dĕ către ceĭ cumpliţĭ si cruḑĭ (GOLESCU).

CHINGĂ

Vedĭ *Cal.*

1619 *A strînge pe cine-va în chingĭ.

LAURIAN & MAXIM, I. p. 679. — FR. DAMÉ, I, 233.

A 'l observà de aprópe, a 'l ţiné de scurt, a 'l constrânge cu putere ca să facă ce-va, a 'l mărgini şi înfrînà bine.

CHITIC

1620 *Cu un chitic (pitic)
Tot calic.

C. NEGRUZZI, I, 249. — *Abecedar ilustrat,* p. 28. — I. BĂNESCU, *prof. Roman.*

Vedĭ *Rac.*

Cu puţin tot sărac ne numim.

1621 *Cu chiticul mic prindĭ pe cel mare.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Vedĭ *Pesce, Rîmă.*

Cine lucréză pe puţin, póte să câştige şi mult.

1622 *△ A tace chitic.

V. ALEXANDRI, *Teatru,* p. 227. — FR. DAMÉ, I, 237.

*△ *Tace ca chiticu.*

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*

A tace cum tace chiticu.

ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.* p. 280.

A fi molc ca chitic.

FR. DAMÉ, III, p. 62.

Vedĭ *Pesce, Pitic.*

A nu deschide gura, a păstrà o tăcere desăvîrşită.

'Αφωνότερος τῶν ἰχθύων. [1])

LUCIAN.

[1]) Maĭ tăcut de cât pesciĭ.

O mutis quoque piscibus
Donatur a cygni, si libeat, sonum.

HORAŢIU.

Muet comme une carpe.

1623 A se sbate ca chiticul.

FR. DAMÉ, I, p. 237.

Vedĭ *Pesce.*

Se dice de acel care se află într'o stare neplăcută şi să silesce ca să scape de dînsa.

CICALĂ

1624 *Ce cicala de om!

LAURIAN & MAXIM, I. p. 663.

Se dice de aceĭ ómenĭ cărora nu le maĭ tace gura, carĭ te supĕră mereŭ prin multă limbuţie.

Câtă deosebire între vorba Românéscă şi *Cicada vocalior* a Latinilor.

»Dicebatur in hominem impendio garrulum aut admodum musicum, propterea quod infectum rore duntaxat vivens: cantu potissimum delectetur. Et quosdam ita musicae deditos, ut neglecto cibo perituri fuerint inedia, in cicadas a diis mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phaedro«. — P. MANUTIUS, p. 401.

CĬOC

1625 L'a isbit cu cıocul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.

Adică l'a necinstit (GOLESCU).

1626 *Când ploau cârnaţiĭ şi eraŭ paserile cu cĭocul de argint (arama).

I. ARBORE, J. *Buzĕŭ.*

Adică de mult, şi când eraŭ timpurile maĭ fericite.

1627 Cu cıoc şî ghıare bune, are mijlóce bune.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 31.

Adică cu sila (GOLESCU).

1628 Cu cıocul ce póte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 31.

Se dicĭ pentru flecarĭ (GOLESCU).

1629 Ii da ciocul sĕŭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Adică ĕl învață ce sĕ dică și ce să vorbéscă (GOLESCU).

1630 Numaĭ cĭoc și ghiare are.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

Sĕ dice pentru ceĭ rĕĭ și cumpliți (GOLESCU).

CĬÓCĂ

Vedĭ *Păun.*

1631 Ciócă cu ciócă sĕ 'nțelege.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.

Adică prost cu prost, și mojîc cu mojîc (GOLESCU).

CĬOCÂRLAN

1632 * △ A se cucuia ca un cĭocârlan.

Preot C. BUNGEȚĬANU *inv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți*. — S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, p. 353.

A se mândri, a se fuduli ca un cĭocârlan care, de și este pasere, are un moț ce-l prinde în rĕŭ la vedere.—C. BUNGEȚĬANU.

Se dice despre o fată care își pune prea multe florĭ în cap, când merge la joc saŭ alte petrecerĭ.

D. Gr. Crăciunas, din ținutul Lapușuluĭ, a comunicat D-luĭ Marian următórea legendă privitóre la moțul saŭ cucuĭul cĭocârlanuluĭ.

LEGENDA CĬOCÂRLANULUĬ

Perdênd odată o nevéstă pre bărbatul sĕu, care era năsdrăvan. și neputêndu'l află, a apucat lumea în cap și a început a-l căută în tóte părțile. Așa umblând ea un timp îndelungat încolo și 'n cóce a ajuns până la Sânta-Joie, care eră dómnă preste a treĭa parte a păserilor din lume.

Cum a ajuns nevésta aĭa, a întrebat pe Sânta-Joie: cum ar putea ea dà de urma bărbatuluĭ sĕŭ?

Sânta Joie, înduplecată prin rugămintele nevesteĭ, chemă la sine pre tóte păserile, câte erau sub stăpânirea sa și le întrebă: de nu sciu unde se află bărbatul perdut? Dar nicĭ o pasere n'a sciut să-ĭ rĕspundă,... nicĭ una nu sciă unde se află bărbatul nevesteĭ.

Vĕdênd nevésta, că nime nu scie de urma bărbatuluĭ sĕu, își luă rĕmas bun la Sânta-Joĭe și se porni ĭară prin lume, și se duse, duse, până ce ajunse la Sânta-Sâmbătă, care era stăpânitóre preste jumĕtate din păserile lumeĭ. Dar și de la acéstă Sântă, ca și de la cea de maĭ nainte, nemică nu putù află despre bărbatul sĕŭ, căcĭ nicĭ paserile, preste câte domneà ea, n'aŭ sciut unde se află bărbatul perdut.

In urmă, maĭ mergênd nevésta, cât va fi mers, ajunse la Sânta Duminică care domniă preste tóte păserile lumeĭ, și cum ajunse îĭ descoperi și acеsteĭa

ce vint o aduse pe la dînsa şi-o rugă dóră-ĭ va putea spune unde se află bărbatul sĕu?

Sânta Duminică chemă îndată pâserile la sine şi le întrebă. Dar dintre tóte pĕserile, numaĭ un singur *ciocoiu* [1]) ĭ-a sciut da rĕspuns unde se află bărbatul nevesteĭ.

Sânta Duminica, cum a auḑit acésta, îndată a poruncit cĭocoĭuluĭ să ducă pre nevestă până la bărbatul sĕu.

Cĭocoĭul a împlinit porunca. A luat pre nevéstă în cârcă şi s'a pornit cu dînsa spre locul, unde sciă el că se află bărbatul perdut, şi pornindu-se s'aŭ dus, şi s'au dus până ce au ajuns la un munte de oĭagă. [2]) Ajungĕnd la acest munte, nu putură să trécă preste dînsul până ce cĭocoiul nu s'a potcovit, căcĭ muntele eră fórte înalt şi lunecos. După ce s'a potcovit, a trecut cu mare greu muntele şi a dus apoĭ pre nevéstă la bărbatul sĕŭ.

Fiînd însă că nevésta, cand trecură peste muntele cel de oĭagă, se ţineă din tóte puterile de penele cele de pe vîrful capuluĭ de la Cĭocoĭŭ, temĕndu-se ca să nu cadă jos, penele se rĕdicară în sus, şi ast-fel rĕdicate rĕmaseră ele până şi 'n ḑiua de astă-ḑĭ. şi de aceea e cĭocoĭul cu pupuĭu [3]) în vîrful capuluĭ.

In Macedonia acéstă pasĕre se numesce *Pecurar* şi Românii din aceste părţĭ cred că cĭocârlanul a fost dintru început pĕcurar [4]) de oĭ şi avea gluga în cap.

In basme cĭocârlanul scie in tot-d'a-ŭna lucrurĭ pre carĭ nimenĭ altul nu le cunósce.

«Intrebând mortul tóte păsĕrile carĭ erau acolo, găsi numaĭ un cĭocârlan care sciă casa luĭ Fĕt-Frumos şi care chĭar în acel ceas venise din acea parte».— I. FUNDESCU, *Basme*, p. 45.

«Şi tóte (păsĕrile) aŭ rĕspuns, ca dintr'o singură gură, că nu li s'a întîmplat să audă măcar vorbindu-se vre-o dată, despre acésta.

..... Si atuncĭ numaĭ eacă un cĭocârlan schĭop se vede viind, cât ce putea ; şi, şovîlc, şovîlc, şovîlc ! se înfăţişază înaintea Sfinteĭ Duminică. Atuncĭ ea îl întrébă şi pe acesta :

— Tu, cĭocârlane, nu cum-va sciĭ unde se află mănăstirea de Tămîĭe ?

— Da cum să nu sciu, stăpîne! Ca dór pe-acolo m'a purtat dorul de mĭ-am frânt picĭorul.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 92.

*

1633 A umblă ameţit ca un cĭocârlan.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 352.

Se ḑice despre ómeniĭ carĭ umblă tăhuĭ de cap, carĭ nu sciŭ ce fac.

Poporul crede că primăvara cĭocârlanul se sue, cântând în aer, până ajunge la *vîntul turbat*. Ajungĕnd acolo turbéză şi cade mort pe pămînt. Dacă vre un câne il află ast-fel mort, ş'il mănâncă turbéză la rîndul luĭ.

In unele locurĭ din Transilvania se crede că, nu numaĭ carnea de cĭocârlan turbat ci chĭar cea de cĭocârlanĭ sănătoşĭ, înnebunesce pe acela care se hrănesce cu dînsa. Veḑĭ *Ornitologia*, I, p. 352.

---

[1]) Cĭocârlan.
[2]) Sticlă.
[3]) Moţ, cĭoc, ţuclulu
[4]) Cĭoban.

1634 *E ciocârlan.

**E ciocârlan de bét.*

Cum e cĭocârlanul de bét.

S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 353.

Se dice unuia care e așa de bét, ca nu maĭ scie pe ce lume se află, și acésta de acolo, pentru ca cĭocârlanul, când e frig, stă ghemuit, nu se urnesce maĭ de fel din loc, așa cá orĭ și cine póte să 'l prindă. — S. Fl. Marian.

1635 *A prins ciocârlanul de códa.

S. Fl. Marian, *Nascere*, 269; *Ornit.*, I, p. 352.—Fr. Damé, I, 244.

Vedĭ *Prepelița, Purcea.*

Se dice despre un om care s'a uĭtat prea mult în fundul paharuluĭ, și este așa de ametit, că numaĭ abĭa se póte ține pe picióre.

CIOCÂRLIE

1636 *Duceți-ve învîrtindu-vĕ ca ciocârlia.

I. Creangă, *Amint.*, p. 115.

**Du-te învîrtindu-te în curu cĭocârliei.*

Duce-te-aĭ învîrtindu-te, și să viĭ când te-oiŭ aduce eŭ de mână.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 163.

**Dute învîrtindu-te.*

Dr V. Zanne, J. *Ilfov.*

Acéstă dicere se trage de la sborul cĭocârlieĭ care se înalța, descriind cercurĭ, până în slava ceruluĭ.

La Româniĭ din Bucovina D. Marian a cules urmatórea legenda:

LEGENDA

Aŭ fost odată în părțile rĕsărituluĭ un împĕrat și o împĕrătésă. Impĕratul acela se chĭema *Titus*, ĭară împĕrătésa *Ghiorghina*.

Aceștĭ doĭ domnitorĭ trăĭau în pace, liniște, unire, dragoste și aveaŭ de tóte bunĕtățile; numaĭ un singur lucru le lipsea.... n'aveau nicĭ un prunc.

Ce n'aŭ făcut!... întrebat'aŭ pre toțĭ ómeniĭ ceĭ maĭ învĕțațĭ aĭ împĕrățieĭ de sfat..... Nu erà un doftor, pe care sĕ-l fi trecut cu vederea și să nu-l fi întrebat: cum ar putea căpĕtà și eĭ un fiu... Ba! în urma urmelor, când vĕdură că nimenĭ nu le póte ajutà, alergară și pe la vrăjitóre după sfat. Dar de géba!

Intr'o di, după ce perdură acuma tótă nădejdea că vor ave și eĭ când-va un

prunc ca tótă lumea, a făcut împĕratul acesta o petrecere mare, la care s'aŭ adunat toţĭ sfetnicii, bĕtrânii şi maĭ mariĭ împĕrăţieĭ sale dimpreună cu soţiile lor.

Tóte mamele, câte se adunară la petrecerea acésta, se bucurau şi-şĭ legănaŭ pruncii în braţele sale, numaĭ împĕrătésa Ghĭorghina erà fórte tristă, pentru că ea nu aveà nicĭ un prunc pre care să'l strîngă şi ea în braţe şi să'l desmerde.

Eată însă că într'o nópte, după petrecerea avută, i s'a arĕtat împĕratuluĭ Titus o babă bĕtrână în vis, care i-a spus următórele cuvinte :

— Inalte împĕrate! nu te supĕra si te bucură, căcĭ împĕrătésa Ghĭorghina va nasce de bună samă un prunc, numaĭ daca va merge la pîrîul care curge prin pădurea cea verde de la capĕtul împĕrăţieĭ tale şi va bea apă dintr'însul.

Impĕratul trezindu-se din somn şi-a însemnat fórte bine cuvintele babeĭ, şi cum s'a zărit de ḑiua s'a sculat şi s'a dus de l'a spus din fir în pĕr împărĕteseĭ.

Ghiorghina, să'l fi prins pe Dumneḑeŭ de un picior nu s'ar fi bucurat aşa de tare ca acuma, când auḑi ceea-ce i-a spus împĕratul, şi fără a perde mult timp în zadar s'a pornit şi s'a dus la pîrîul din pădurea cea verde şi a bĕut apă dintr'însul.

Nu mult timp după acésta, eată că împĕrătésa Ghĭorghina şi-a vĕḑut visul cu ochiĭ.... a născut adică o copilă fórte frumósă.

Copila acésta crescea într'o ḑi ca alta într'un an, iară într'un an ca alta în ḑece anĭ.... Cine o vedea aḑĭ, mânĭ n'o maĭ cunoscea, căcĭ cu cât crescea maĭ mare, cu atâta se făcea maĭ voinică şi maĭ frumósă.

După ce a crescut acuma copila acésta mare şi a devenit fata'n flóre a început a eşi în tótă deminéţa şi séra la preâmblare ca să privéscă rĕsăritul şi apusul sóreluĭ.

Ieşind ea aşa în maĭ multe dăţĭ şi privind cu órele întregĭ cum rĕsare şi cum apune Sórele, aşa de tare i-a plăcut acésta, că în urma urmelor s'a îndrăgit într'însul.

După ce s'a îndrăgit numaĭ erà nicĭ o plăcere pentru dînsa pe acest pămînt, şi prin urmare într'o bună deminéţă işĭ propuse să călĕtorécă spre sore, să afle palatul luĭ, şi-apoĭ cât va fi şi va trăi să nu se maĭ despărţéscă de dînsul.

Ca o copilă bună a spus acéstă dorinţă a sa şi maiciĭ sale. Dar maica sa n'a voit s'o lase nicăire. Ea a spus apoĭ şi împĕratuluĭ dorinţa sa, dar nicĭ el n'a voit s'o lase nicăire să se ducă, pentru că amîndoĭ, o ĭubiau fórte tare, şi nu sciŭ ce-ar fi făcut de scârbă, dacă unica lor fiică i-ar fi părăsit şi s'ar fi dus cine scie unde.

Copila, de supĕrare că părinţiĭ sĕĭ nu vor s'o lase, a început a se uscà şi 'n vr'o câte-va ḑile aşa de tare a slăbit, că de-abia se putea urni din loc.

Vĕḑend acésta împĕratul şi-a călcat pe inimă, i-a dat bine-cuvîntarea părinţéscă şi tóte cele trebuincióse de drum, şi apoĭ a lăsat'o să se ducă în treabă-şĭ.

Copila luânduşĭ acuma rĕmas bun de la părinţiĭ sĕĭ s'a pornit spre rĕsărit şi s'a dus, s'a dus un timp forte îndelungat, până ce a ajuns la o apă fórte mare, ce curgea fórte repede.

Ce să facă ea acuma?... cum să trécă ea apa acésta? Căcĭ pod peste dînsa nu erà şi a înnota nu scia, şi măcar de ar fi şi sciut, erà peste putinţă s'o trécă de-a'notul, căcĭ era forte mare.

Eată însă că pe când sta ea aşa, bătĕndŭ-şĭ capul : ce e de 'nceput!... vede că ĭesă din apă aceea o fată fórte frumósă, îmbrăcată tótă în alb care-ĭ ḑise :

— Tu-ţĭ veĭ ajunge scopul tĕu, dară lung timp acolo nu-ţĭ este îngăduit să staĭ..... Multă plăcere nu veĭ gusta!.....

Şi cum rosti fata cea frumósă cuvintele acestea, îndată s'a făcut un pod peste apa cea mare pe care a trecut fata de împĕrat de cea-l-altă parte.

După ce a trecut acuma fata de împĕrat apa aceea a călătorit iară şi maĭ departe şi s'a dus, s'a tot dus, până ce a ajuns la o babă bĕtrână care păscea un cârd de gâsce.

Baba. curiósă ca tóte babele, cum a vĕḑut-o îndată a întrebat-o de unde

vine şi 'n cotro se duce? Fata împĕratuluĭ, rĕspundêndu-ĭ, ĭ-a istorisit tôte din fir în pĕr: cum, şi ce şi de unde a venit şi în cotro se duce.

— Eu, draga mătuşeĭ, ḑise maĭ departe baba, pot să-ţĭ scurtez fôrte mult calea.

— Dacă mi-aĭ scurta-o, mătuşică, mare bine mi-aĭ face, şi, Dómne, cum ţi-aş maĭ mulţămi pentru fapta D-tale!

Baba, măgulită prin cuvintele feteĭ, îĭ dă în mâna drêptă un pomişor, ĭéră în mâna stângă un inel fôrte mic, şi-ĭ ḑice să facă cruce cu pomişorul, că apoĭ îndată va vedé ce se va întîmpla cu dînsa.

Fata o ascultă, face cruce cu pomişorul şi... ce să vadă?... vede că de-odată se rĕdică în aer şi cine-va o duce pe sus, dar' cine-o duce nu scie.

Aşa se duse ca prin aer, pare că ar fi fost de cine-va vrăjită a călări pe-o prăjină de alun, şi cât aĭ clipi din ochĭ ajunse de'naintea palatuluĭ Sóreluĭ.

Pe de'naintea palatuluĭ acestuia curgea un rîŭ limpede ca lacrima.

Spre a trece peste rîul acesta, orĭ şi cine ar fi fost acela, care ar fi voit să tréćă, trebuia să plătéscă un argint, orĭ de unde nu, să umble un an rătăcind prin lume.

Lângă rîu sta *un om* fôrte bĕtrân *care trecea* de ceea parte pre toţĭ ceĭ ce plătiaŭ argintul, orĭ de nu rătăciaŭ un an întreg prin lume.

Călĕtórea nóstră, ca să nu maĭ umble rătăcind prin lume, luă inelul ce l'a fost căpĕtat de la baba cea bĕtrână, şi i-l dete moşnéguluĭ ca s'o tréćă de ceea parte.

Bĕtrânul, luând inelul, a trecut'o de ceea parte de rîŭ fără să maĭ întindă multă vorbă cu dînsa.

Acuma a sosit ea la pórta palatuluĭ saŭ a curţiĭ, prin care a intrat încetul în ograda şi de-aice s'a dus apoĭ până la uşa curţiĭ.

Lângă uşa curţiĭ se află un *câne fôrte mare cu două capurĭ*. Cânele acesta, cum a zărit'o déuna a început fôrte tare a lătra, şi-a da la dînsa, numaĭ, numaĭ s'o apuce în dinţĭ

Mama Sóreluĭ, căcĭ sórele avea o mamă fôrte bĕtrână, şi palatul acesta era palatul Sóreluĭ, decĭ mama Sóreluĭ, cum auḑi cânele cel cu două capurĭ bătênd, a eşit afară şi cum a vĕḑut pre calĕtórea nóstră a întrebat'a mâniósă:

— Pre cine cauţĭ tu aice şi ce vreĭ?

Călĕtórea nóstră n sciind cine-ĭ bĕtrâna, care a întrebat'o aşa de restit, şi ce are să se întimple dacă i-a spune ceea ce i-a spus, póte că i-ar fi rĕspuns cum ar fi trebuit să-ĭ rĕspundă. Aşa însă, în nevinovăţia sa, nesciind ce-ĭ prefăcĕtoria şi minciuna, şi cât de bine pot să-ţĭ prindă şi acestea câte-odată, ḑise bĕtrâneĭ:

— Eu caut pre mult ĭubitul şi doritul meu Sóre, după care mult timp am alergat şi numaĭ abia acuma am putut ajunge la palatul luĭ!

Auḑind Mama Sóreluĭ aceste cuvinte s'a facut foc de mânie şi-a început a o blăstemă ḑicênd:

— Blăstemată să fiĭ tu, că aĭ indrăsnit a veni până aice să amăgescĭ cu frumuseţea pre fiul meu!... In pasere să te prefacĭ, şi 'n tótă ḑiua să sborĭ spre cer!

Şi 'ntr adevĕr, că 'ndată ce a rostit baba cuvintele acestea, tinĕra copilă maĭ nainte de-a da cu ochiĭ de ĭubitul sĕŭ, maĭ nainte de a apucă măcar aĭ spune cât de tare îl iubesce, s'a prefăcut într'o pasere mică, pre care ómeniĭ o numesc *Ciocârlia*, şi care, de atuncĭ şi până în ḑiua de astă-ḑĭ tot-d'a-una când e frumos şi senin afară, se 'nalţă cântând spre cer spre ĭubitul sĕŭ.

In acésta legendă, afară de tălmăcirea poporală a sboruluĭ deosebit al acesteĭ pasĕrĭ şi dragostea sa de lumină şi de sóre, întîlnim o reminiscenţă a vechilor credinţe păgâne privitóre la rîul Styx, la cânele Cerber, in fine la Caron şi plata ce i se cuvine.

Intr'o altă legendă, culésă tot de D. Marian în comuna Siretiŭ,

din Bucovina, cânele are treĭ capete, și este îmblânḍit de fata împĕratuluĭ aruncându-i-se o pâne, întocmaĭ ca în fabula păgână.

A se vedé in V. Alexandri, poesia intitulată, *Legenda Cĭocârliei*.

CĬOF

1637 Cĭofule, mânca-te-ar bóla,
La ce-aĭ stricat leleĭ óla?

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 229.

Se ḍice fricoșilor când vrem a 'ĭ luà in ris.

D. Marian povestesce in modul urmator o istorióră care lămuresce atât ințelesul cât și origina acesteĭ ḍicale.

Trecênd așa dară o femee c'o ólă, în care avea și ea sĕrmana ce-va sorbitură sau altă ce-va într'însa, pe la amurgul seriĭ prin apropierea unuĭ cĭof, eată că cĭoful de spaĭmă sau mânie începe de-odată a sburà și a bate din aripĭ pe de'naintea ochilor femeiĭ. Femeea de spaĭmă scapă óla și se face tótă hârburĭ. Un prașcau însă, care se vede că încă trecea pe acolo, și vĕḍu tótă întîmplarea, improvisă cântecul de maĭ sus luând în batjocură pre biata femee pentru că a fost așa de spĕriósă, și acéstă improvisațiune, se vede că s'a lățit așa de tare, că acuma e aprópe maĭ preste totă Bucovina rĕspândită și se repețesce maĭ cu samă atuncĭ când cine-va voĭesce sa ĭee pre un fricos în ris.

CĬOMVIC

1638 Cĭomvic, cĭomvic,
Pre cel mic
De buric,
Pre cel mare
De spinare.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 207.

Acéstă ḍicală, întrebuințată de Româniĭ din Ohaba-Mâtnicu, ne arată că dinșiĭ aŭ despre cĭuvica saŭ cĭomvicu credința pe care alțiĭ o aŭ despre cucuvea.

In acésta localitate daca cĭomvicu cântă in apropierea caseĭ vre-unuĭ om, din casa aceea de bună samă va muri cine-va.

D. I. Cornoiu a aflat că Gorjeniĭ spun de asemenea că daca cĭuvica cânta pe vre-o casă, prevestesce paguba între vite și mórte între ómenĭ.

CĬÓRĂ

Veḍĭ *Corb, Mare, Privighetóre, Puĭu, Vara, Vrabie.*

1639 Unde este stirvul, acolo sĕ adună cĭórele.

A. PANN, II, pag. 73. — HINȚESCU, 181. — S. F. MARIAN, *Ornit.*, II, 37.

*
La stîrv s'adună cĭórele.

I. Bănescu, *profesor*, J. *Roman*.

Vedĭ *Corb, Vultur*.

Româniĭ cred, ḑice D. S. Fl. Marian, că dacă un corb află un hoĭt nu se duce la dînsul ca să 'l mănânce singur, ci se pune maĭ întâiŭ într'un vîrf de copac, de dél, saŭ ce este în apropĭerea hoĭtuluĭ şi acolo începe mereŭ a croncanî până ce sĕ strîng maĭ mulţĭ corbĭ în jurul luĭ, şi apoĭ cu toţiĭ împreună se pornesc spre hoĭt. Decĭ proverbul acesta se aplică maĭ ales la acea specie de ómenĭ, carĭ sunt de o panură, adică carĭ numaĭ după despoĭerĭ şi după averea altora alérgă.

Vedĭ la proverbul 1725 legenda privitóre la obiceĭul acestor pasĕrĭ de a se hrănî cu hoiturĭ.

Dove son le carogne, ivi vano i corvi. [1])

Prov. Ital.

Woo Aas ist, da sammeln sich die Adler. [2])

Prov. Germ.

1640 Cióre în loc de privighetóre nu se vinde.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 102.

Cióra în loc de privighetóre nu se póte vinde.

A. Pann, II, p. 117. — Hinţescu, 35. — S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, 37.

Adica un lucru prost, urît nicĭ când nu sĕ póte asemĕnă saŭ vinde în locul unuĭ lucru gingaş, frumoş şi de preţ.

A. Pann îl întrebuinţéză pentru căsnicie şi fetele cele bune şi cele rele.

1641 Ciorile strînse gramada,
Când pe sus ciuind sbor,
Iérna ne vestesc zapadă,
Iar vara, plóia saŭ nor.

A. Pann, *Calendar*, 1848, p. 32.

Cum ca cĭorile prevestesc schimbarea timpuluĭ o spun şi o cred Româniĭ din tóte ţinuturile locuite de dînşiĭ.

Acéstă ḑicétóre stă în strînsă legătură cu credinţa peste tot respândită la Românĭ că presenţa saŭ croncănitul cĭorilor menesc a rĕŭ, în casul de faţă schimbarea vremiĭ din bine în rĕŭ.

---

[1]) Unde este stîrvul, acolo se duc corbiĭ.
[2]) Unde este stîrvul, acolo se adun acvilele.

1642 Cióra când a întrebat'o «ce pasĕre maĭ frumósă ?», ea a arĕtat pĕ puiĭ eĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 36.

Vedĭ *Corb.*

Adică fieș-care ale sale maĭ mult le cinstesce (GOLESCU).

D. S. Fl. Marian reproduce două legende din Frătăuţiĭ-Vechĭ, dintre care vom transcrie pe cea maĭ caracteristică, care se va puté asemĕnà cu fabula din La Fontaine care tratéză acelaș subĭect.

LEGENDĂ

A fost odată o Cĭóră care nu maĭ avé nicĭ când parte din puiĭ sĕĭ, căcĭ în tot anul venia Ulĭul și-ĭ mâncà.

Nu odată îșĭ frămintà bĭéta Cĭóră capul, cum ar puté face ca să aĭbă și ea puĭ ca alte pasĕrĭ. Unde să-ĭ scótă puiĭ, unde să-ĭ créscă și cum să-ĭ feréscă ca să-ĭ pótă scăpà de Ulĭŭ? Cugetă ea ce cugetă : cum ar face și ce ar direge ca s'o scótă maĭ bine la capĕt, dar' de géba! Mintea îĭ stà loculuĭ!... In urma urmelor însă, după multă frămîntare și bătae de cap, îĭ plesni prin minte că dacă se va incumetri cu Ulĭul, care tot-d'a-una iĭ mănâncă puiĭ, acesta, ca cumĕtru, va avea atâta obraz pe lângă nas, și nu 'ĭ va mâncà și maĭ dĕparte puiĭ. Decĭ întîlnindu-se ea intr'o ḑi cu Ulĭul și luându-se cu dînsul de vorbă, iĭ ḑise in urmă ca să se incumĕtréscă cu dinsa.

— Bine! rĕspunse Ulĭul, mĕ încumĕtresc bucuros.

— Iţĭ mulţămesc din tótă inima pentru bunătatea ce voescĭ a-mĭ arătà ḑise maĭ departe Cĭóra, dar', afară de acésta, a-șĭ maĭ avé încă o rugăminte la Dumnia-ta!

— Și aceea ar fi? intrebă Ulĭul.

— Ca de astă-ḑĭ înainte să nu 'mĭ maĭ mănâncĭ puiĭ.

— Ecă-ţĭ făgăduesc și acésta; numaĭ de una te-așĭ pofti și eŭ : să-mĭ spuĭ cum arată puiĭ tĕĭ, ca să-ĭ pot deosebi dintre alţĭ puĭ?

— Puiĭ meĭ, rĕspunse Cĭóra plină de mândrie, sunt ceĭ maĭ cilibiĭ și maĭ frumoșĭ dintre puiĭ tuturor păsĕrilor de pe faţa pămîntuluĭ.

— Daca e așa, cum spuĭ, apoĭ să aĭ parte de dînșiĭ, că eŭ de aḑĭ înainte nu m'oĭŭ atinge de dînșiĭ, ḑise maĭ departe Ulĭul, și sburând se cam maĭ duse în trébă-șĭ.

Cióra bucurósă că a putut înduplecà pre Ulĭu ca sĕ nu-ĭ maĭ mănânce puiĭ sburà asemenea in cotro s'a fost îndreptat.

Amblând Ulĭul, după ce s'a despărţit de cumĕtra sa, în colo și 'n cóce și căutând doară ar putea află câte una-alta de rîndul mâncăriĭ, nu află numaĭ puĭ de gangură, de cucă, de mĭerlă și de alte pasĕrĭ, adică tot numaĭ puĭ frumoșĭ. Decĭ cugetând în mintea luĭ cea de Ulĭu, că aceștia vor fi puiĭ cumĕtreĭ sale și voind a se ţinè de cuvînt, nu se atinse nicĭ-de-cum de dînșiĭ.

Așa a păţit'o el tótă ḑiua aceea, în care s'a încumetrit cu Cĭóra, și tot așa și 'n ḑiua următóre. Dar' nu ḑice nemică... Inghiţi endurĭ și tăcù ca piticul.

A treĭa ḑi însă, resbindu-l fómea alergând în colo și 'n cóce după mâncare, étă că tocmaĭ când singur nu maĭ sciă ce să 'ncépă a să nu închine stégul, dă peste un cuĭb cu puĭ de Cĭóră. Și cum dete cu ochiĭ de dinșiĭ și-ĭ vĕḑù că sunt așa de urîţĭ și de zăbăloșĭ, nu maĭ stete mult pe gândurĭ, ci mi-ĭ apucă de-a rîndul la scărmănat și cât aĭ scăpărà în amnar mi-ĭ puse pre toţĭ la inimă. Iară după ce s'a săturat bine se șterse frumușel pe bot și pe icĭ în colo ţi-ĭ drumul.

Cĭóra, care în timpul acesta, erà dusă de a-casă ca să aducă și ea câte-una alta pentru mititeiĭ sĕĭ, când se întórse îndĕrĕpt și voi să-ĭ hrănéscă, hrănesce dacă aĭ pre cine!... Cuĭbul erà deșert și puiĭ ca 'n palmă! Ea vĕḑĕnd că cuĭbul e gol și puiĭ nicăirĭ, dă 'n colo, dă 'n cóce, caută în drépta, caută în stinga

doară-ĭ póte unde-va află, dar de gébа! Despre puĭ nicĭ pomană. Maĭ stă ea ce maĭ stă, ca să vadă de nu vor eşi de unde-va, apoĭ maĭ trage un rotogol prin împrejurimea cuĭbuluĭ, şi când colea în loc de puĭ, dĕ peste o grămăgióră de pene, de cotorĭ şi de aripĭ frânte şi pline de sânge.

— Nu maĭ rĕmâne nicĭ o îndoĭélă, blăstĕmatul, cel de Ulĭu ĭară mĭ-a mâncat puĭuţiĭ, dragiĭ mamiĭ, puiĭ mamiĭ, dise Cĭóra scârbită, când dete cu ochiĭ de pene şi de cele-l'alte rĕmăşiţe ale puilor sĕĭ.

Nu mult după acéstă întîmplare se 'ntîlnesce ea ĭară-şĭ cu cumĕtrul sĕŭ şi cum îl zăresce de departe iĭ dice:

— Aşa mĭ te-aĭ ţinut de cuvînt, cumĕtre! Aşa-ĭ că ĭară mĭ-aĭ mâncat puĭuţiĭ, mânca-te-ar vermiĭ să te mănânce!

— Şuguescĭ, cumĕtră, orĭ vreĭ să-ţĭ baţĭ joc de mine?

— Eŭ, să şuguesc?

— Dacă aşĭ fi avut eŭ de gând ca să nu mĕ ţiŭ de cuvînt şi dacă aşĭ fi voit să-ţĭ mănânc puiĭ, atuncĭ n'aşĭ fi răbdat fómé doué dile întregĭ, după cum am răbdat, ci ţi ĭ-aş fi mâncat în diua cea d'întâĭŭ. Aşa însă am trebuit să âmblu cu maţele corăindu-mĭ de fóme până maĭ nainte, când dăduĭ într'o scorbură de răchită putregăĭósă peste un cuĭb cu nisce puĭ aşa de negriĭ, urîţĭ şi zăbăloşĭ, de 'mĭ eră maĭ mare greŭ să mĕ uĭt la dinşiĭ; şi de n'aş fi fost rupt în coşĭ de fóme, dĕŭ că nicĭ nu m'aş fi uĭtat la dinşiĭ, da de cum să-ĭ mănânc!

— Încă maĭ aĭ obraz să te desvinovăţescĭ?

— Ce fel? de ce să mă desvinovăţesc?

— D'apoĭ bine, n'aĭ sciut că aceĭa sunt puiĭ meĭ?

— Cum! aceĭa aŭ fost puiĭ tĕĭ!

— A cuĭ să fi fost dară? Aĭ tĕĭ sciŭ că n'aŭ fost, nicĭ a alteĭ păserĭ, ci numaĭ aĭ meĭ!

— D'apoĭ bine, cumĕtră, D-ta mĭ-aĭ fost spus că puiĭ D-tale sunt ceĭ maĭ frumoşĭ puĭ din lume, şi nu nisce sluţeniĭ şi uricĭunĭ pre carĭ le am mâncat eu! Spune-mĭ: nu-ĭ aşa?

— *Fie-care al sĕu iĭ pare maĭ frumos*, ca a altuĭa, de-ar fi acela orĭ şi cât de slut şi urît. Aşa şi eŭ am cugetat că puiĭ meĭ sunt ceĭ maĭ frumoşĭ puĭ din lume.

— Dacă aĭ cugetat aşa, apoĭ, nu-ţĭ fie cu bănat, a D-tale e vina. Eŭ unul mĭ-am ţinut făgăduinţa; am mâncat ce a fost maĭ urît şi nu ce a fost maĭ frumos, după cum mĭ-aĭ spus.

1643 * Cĭóreĭ i se par puiĭ eĭ de păun.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Acelaş înţeles ca proverbul 1642.

1644 * △ De cât cĭóra pe par, maĭ bine vrabia în palmă.

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Sucĭava.*

Vedĭ *Pasĕre.*

Maĭ bine puţin şi sigur decât făgăduĭală multă, căcĭ *ce'ĭ în mână nu-ĭ mincĭună.*

1645 Cĭóră la cĭóră nu scóte ochiĭ.

S. Fl. Marian, *Orn.*, II, p. 38.

* *Gaĭe cu gaĭe nu şi scot oclĭ*[1].

N. St. *Nijopole, Macedonia.*

---

[1]) Cĭóră cu cĭóră nu 'şĭ scóte ochiĭ.

Vedĭ *Corb*.

Ceĭ de o potrivă nu se supĕră între dînşiĭ, şi maĭ cu sémă rĕŭ pe rĕŭ. A se vedé la cuvîntul *Corb* origina acestuĭ proverb.

1646 Cĭóră cu cĭóră.

Hinţescu, p. 35. — S. Fl. Marian, *Orn.*, II, 38.

Fie-care se pórta tot d'auna cu ómeniĭ de pănura luĭ.

1647 Cĭóră lângă cĭóra sbóră.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 84.

Cĭóră lângă cĭóră trage,
Alte păsĕrĭ nu 'ĭ sunt drage.

A. Pann, III, p. 33. — Hinţescu, 35. — S. Fl. Marian, *Orn.*, II. 37.

Adica prost după prost sĕ ţine şî mojic cu mojic (Golescu).

Saekir kraka sinn maka [1].

Prov. Island.

Like Fuglar fljuga jamnaste [2].

Prov. Norv.

Todas las aves con sus pares [3].

Prov. Span.

1648 Ca cĭóra ce, de cât cra! cra! nimic nu maĭ scie.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 201.

* *Din plisc de cĭóră n'audĭ de cât: crr!*

I. Bănescu, *profesor*, J. *Roman*.

Cĭoreĭ cât să 'ĭ cânţĭ măcar,
Ea tot îţĭ va dice: gar, (car)!

A. Pann, III, pag. 40. — Hinţescu, 35.—S. Fl. Marian, *Orn.* II, 37.

Vedĭ *Corb*.

Adică celor proştĭ, neînvĕţaţĭ saŭ chĭar rĕŭ nărăviţĭ, orĭ-cât le-aĭ spune, eĭ tot a lor o ţin, ne putêndu-te înţelege saŭ nevoind a se lăsâ de apucăturile lor cele rele.

---

[1]) Păsĕrile carĭ se asémĕnă sbóră împreună.
[2]) Cĭóra îşĭ caută semeniĭ.
[3]) Tóte păsĕrile cu semeniĭ lor.

1649 Ca cióra nimenĭ nu póte crăncăni.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 25.

Adică ca cel flecar a flecări (Golescu),

*

1650 Cióra tot cĭóră.

S. Fl. Marian, *Orn.* II, p. 38.

Omul neruşinat şi obraznic din fire nu se póte nicĭ odată îndreptà. Sĕ ḑice adese-orĭ despre ţiganĭ carĭ sunt, ḑice Românul, negrĭ, cutezătorĭ şi obraznicĭ ca şi cĭórele.— S. Fl. Marian.

1651 Ciorile când crăncănesc,
La zavistie gândesc.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 84.

Adică ceĭ proştĭ când cârtesc, dĕ zavistie sĕ învitesc (Golescu).

1652 Până ce cióra bréză,
Tot maĭ venià la noĭ p'în casă ;
După ce s'a coţofenit
A mai veni a contenit.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 60.

Sĕ ḑice pentru ceĭ proştĭ şi mândrĭ, ce după ce dobândesc óre-ce cinste maĭ mare, nu maĭ bagă în sémă pĕ ceĭ maĭ micĭ (Golescu).

1653 Cĭóră alba nu sĕ póte.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 84.

Adică mojîcul nicĭ cum om (Golescu). A se vedé la cuvîntul *Corb* credinţa Românilor privitóre la flórea penelor acesteĭ păserĭ.

Λευκοὺς κόρακας. [1]

Ammian.

Corbus albus. [2]

Prov. Lat.

*

1654 A trecut cĭóra peste casă.

S. Fl. Marian, *Orn.* II, p. 38.

S'a dus, a trecut binele ce a fost.
Românul crede că este semn rĕŭ când trece cióra peste casa luĭ.

1655 A nu fi bun nicĭ de ciorĭ.

Laurian & Maxim, I, p. 228.

A nu fi bun de nimic.

---

[1] Cióră albă.
[2] Idem.

1656 Cât cióra 'n par şi apa 'n ciur.

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

* △ *Cât cióra în par.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 45. — I. G. VALENTINEANU, 50.

Arată un scurt interval de timp.

Francesul ḑice: *comme l'oiseau sur la branche,* adică gata de ducă.

*
1657 Cât trece cióra peste gard.

Dª Z. J., c. *Fedeşti*, J. *Tutova.*

Veḑi *a Flămânḑi.*

Acelaş înţeles ca la numĕrul precedent.

* △
1658 A se alintà (da) ca cióra în laţi.

FR. DAMÉ, I, p. 243: II, 263. — LAURIAN & MAXIM, II, 123.

* △ *A se alintà ca cióra în laţe.*

Preot C. BUNGEŢIANU, *înv.* c. *Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi.*

Ca cióra în laţ (se fudulesce).

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Se alintă cum s'alinta cióra 'n laţ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 283.

Veḑi *Laţ.*

Insemnéză:

1⁰ A se prinde cu uşurinţă, fara judecată într'o încurcătura, într'o primejdie.

2⁰ A face capricii cari pot fi de capu celui ce le face.

3⁰ A lucrá fară tragere de inimă, a trăgăni o afacere în paguba nóstră.

Prostia cióreĭ care înlesnesce prinderea eĭ a dat nascere acesteĭ ḑicĕtorĭ. — Veḑi Laurian & Maxim.

*
1659 Aŭ tăbărît pe el ciorile, ca nevoile pe sărac.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adică duşmaniĭ.

*
1660 A pune cióreĭ fulgĭ străinĭ.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, III, p. 81.

A împodobi, a dărui pe óre-cine cu lucru străin.

Zilot Românul aplică, în cronica sa, acéstă expresiune fiiceĭ luĭ Alecu-Vodă Suțu, căruĭa acest Domn dase de zestre moșia orașuluĭ Tîrgoviște.

1660b * **Du-te ciorilor.**

Adică: du-te, să te mănânce cĭorile; urare de rĕŭ.

Βάλλ' εἰς κόρακας. [1]

Prov. Elin.

Ad corvos. [2]

Prov. Lat.

CĬOVLICĂ

1661 * △ **Nu mi-e frică de cĭovlică.**

△ *Nu mĭ-e frică de cĭovlică (cĭorlică),*
Că 'mĭ stă casa într'o urzica ;
Ci mi-e frică de cĭocoĭŭ,
Că 'mĭ stă casa într'un gunoĭŭ.

Baronzi, p. 49.—Hințescu. 63. — S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, 293.

* △ *Nu mĭ-e frică de ispită,*
Că mĭ-este casa păzită,
Mĭ-este frică de cĭocoĭŭ
Că e stăpân peste noĭ.

Preot, C. Bungețĭanu, *înv. c. Cosovĕț,* J. *Mehedinți.*

Prima varianta are înțelesul de: nu 'mĭ-e frica de pĕruĭală.

Varianta a doua ne arată că daca țĕranuluĭ nostru nu'ĭ maĭ este frică de cĭovlica sau cĭorlică, care se maĭ numesce și nagâț, îĭ este însă tare frică de cĭocoĭu, adică de arendaș.

Preotul C. Bungețianu, din Mehedinți, crede că varianta comunicata de d-sa există din timpul Fanarioților carĭ stricaŭ bunele moravurĭ familiare.

Prima parte a acestuĭ proverb reamintesce frica ce însuflase bĭeților Românĭ cĭovlica care-ĭ descoperea prin bălțile și stufăriile unde se ascundeaŭ de gróza Tătarilor, dându-ĭ ast-fel în prada acestor vrăjmașĭ cumpliți care îĭ omoraŭ pe loc saŭ îĭ duceaŭ în robie.

[1] Du-te ciorilor.
[2] Idem.

Data exactă a variantei complecte, trebue căutată cam pe la începutul véculuĭ trecut când frica Tătaruluĭ, slăbit şi neputincĭos, se pĭerde şi este înlocuită prin frica cĭocoĭuluĭ, acest noŭ şi póte maĭ gróznic flagel pentru bĭetul Român.

CĬUCA

1662 **A fi cıuca bătaılor.**

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 1.

A primi tóte loviturile şi cum se maĭ ḑice: *a fi gazda bătăilor*, saŭ după vorba Francesuluĭ, *une tête de Turc*.

Cĭuca, ne fiind altă pasĕre de cât cĭóra saŭ stanca, poreclă proverbială care se dă ţiganilor, este probabil că de la dînşiĭ, atâta amar de vreme robĭ şi vecĭnic bătuţĭ s'a nascut acéstă ḑicĕtóre.

CĬUHA

1663 △ **Cıuhă,**
Buhă,
Din padure;
Şepte aĭ
De când te laı,
Netegióră nu eraı!

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 215.

Cuvînt prin care Româniĭ din Bucovina ĭeaŭ în rîs pre femeile carĭ nu se grijesc nicĭ-odată, cum ar trebui să se grijéscă.

1664 **A fi ca cıuha între holde.**

Tribuna, An. 1894.

Ca să sperie, ca o gogoriţă.

«Sunt (Unguriĭ) o minoritate puşĭ, cum ḑice Românul, *ca ciuha între holde*, să sperie». — Ziarul *Tribuna* din Sibiŭ.

CĬUT

1665 * **Că e cıută,**
Că-ı cornută.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 247.

Veḑĭ *Alb, Lae.*

Se ḑice despre ceĭ carĭ, vecĭnic nemulţumiţĭ, găsesc la tóte câte un cusur, precum şi despre aceĭ carĭ ḑic multe şi de tóte.

«Ochilă vedea tóte cele, ca dracul şi numaĭ îngheţaĭ ce da dintr'însul.

Că e lae,
Că-ĭ bălae;
Că e ciută,
Că-ĭ cornută.

Mĕ rog, nebuniĭ dĕ-a luĭ, câte 'n lună, şi în stele.» — I. CREANGĂ.

CLAPON

Vedĭ *Pinten.*

A CLOCI

Vedĭ *Găină.*

1665[b] * **A cloci pe vatră.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 313.

A nu eşi de loc din casă.

CLOŞCĂ

Vedĭ *Găină, Negustor.*

1666 **Cloşca care coprinde ouĕ multe, niciĭ un puiŭ nu scóte.**

A. PANN, III, p. 69.

Cloşca care cuprinde ouĕ multe, nu scóte niciĭ un puiŭ.

G. MUNTEANU, pag. 150. — HINŢESCU, 35.

Despre ceĭ lacomĭ, şi precum ḑice proverbul Frances: *qui trop embrasse mal étreint.*

1667 **Nu luà şî cloşca cu puiĭ împreună ca să maĭ poţî dobândi şî alţî puĭ în urmă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 109.

Adică sa nu dĕspoĭ dĕ tot pĕ norod, ca să maĭ aĭbĭ în urmá dĕ unde să maĭ ĭeĭ rod (GOLESCU).

1668 * △ **Fură ouĕle (oul) de sub cloşcă.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 384. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*. — EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. *Ialomiţa*.

Vedĭ *Coţofana, Ţarcă.*

Sĕ ḑice despre aceĭ deşteptĭ, priceputĭ, şiretĭ prin asemĕnare cu aceĭ carĭ ĭeaŭ un lucru repede şi cu dibăcie, fără ca nimenĭ să 'ĭ pótă simţì.

Francesul ḑice cu acelaş înţeles: *plumer la poule sans la faire crier.*

*
1669 Fă-te om de lumea nouă
Să furĭ cloșca de pe ouĕ.

N. Filimon, *Ciocoĭ*, p. 153. — Ion Ghica, *Scrisorĭ*, 59.

Fură cloşca de pe ouĕ fără să cârăe.

N. Filimon, *Ciocoĭ*, p. 8.—P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, 381.

Acelaș înțeles ca la numĕrul 1668, exprimat cu maĭ multă tărie.

1670 Cloșca nu trebue să-șĭ părăsèscă cuĭbul.

I. G. Valentineanu, p. 50.

Adică femeĭa, casa eĭ. Dacă acest proverb este Românesc, lucru cam îndoelnic, este de sigur transcris de D. Valentineanu într'un mod greșit de óre-ce Românul ḑice *cuĭbarul*, și nicĭ o-dată cuĭbul găineĭ.

*
1671 A ședé cloșcă.

Dra Alexandrina Zanne, J. *Ilfov*.

Adică nemișcat la un loc, ca găina când clocesce.

COBE

1672 Par' că are cobe.

S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, p. 258.

Se ḑice despre ómeniĭ carĭ vorbesc răgușit.

Cobea este un fel de bólă pe care o capĕtă numaĭ găinele și gâscele, când nu béŭ apă de ajuns. Pe vîrful limbeĭ li se face un fel de peliță tare ca unghĭa; ea are forma unuĭ sîmbure despicat de bostan, și din pricina eĭ găinele și gâscele nu pot mâncà și încep a gogì și hîrcai pâna ce pĭer. De la acéstă bólă și hîrcăitură a găinilor vine și ḑicala de maĭ sus. — S. Fl. Marian.

COBEȚ

Veḑĭ *Cuc*.

COCOR

Veḑĭ *Inalt*.

1673 Se încércă la sbor,
Ca puiĭ de cocor.

A. Pann, I, p. 160.—Hințescu, 78.

Despre ceĭ săracĭ și mândrĭ.

COCOŞ

Vedĭ *Basmu, Dĭ, Găină, Giurgĭu, Leŭ, Muiere, Ou,* Cap. III, *Pinten, a Sărĭ.*

1674 ***Dacă cocoşul ar face ouĕ, ar fi găină.**

I. G. Valentineanu, p. 31.—I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Nu putem produce de cât în conformitate cu firea nóstră. Bărbatul să fie bărbat, şi femeĭa, femeĭe.

1675 **Să cânte cocoşul ĭară nu găina.**

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 31.

Vedĭ *Găină.*

Bărbatul, şi nu femeĭa, sá poruncéscă în casă.

1676 **Aferim! cucoş, cum te bat găinele.**

V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss*

Se dice despre bărbaţiĭ carĭ sunt sub papucul femeilor.

1677 **Unde cântă mulţĭ cocoşĭ, zăbovesce a sĕ lumina.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 13.

Unde cântă cocoşĭ mulţĭ, acolo întârdie a se face diua.

A. Pann, II, p. 75.—Hinţescu, 35

Adică unde mulţĭ poruncesc, zăbovesce lucrarea, săvîrşirea (Golescu).

1678 **Când cocotu cântă, va fi di.**

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.* I, 11.

Când bărbatul poruncesce, atuncĭ lucrul se face.

1679 ***Cocoş de făcut cu borş.**

I. Creangă, *Pov.* p. 70.

Lucru prost, de nicĭ un preţ.

1680 ***Huş! cocoş,**
Că te fac cu borş.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Se dice, acelor carĭ te supĕră, ca să-ĭ necinstescĭ.

1681 Cocoşii cântând de vreme
Séra, la culcuşul lor,
N'avem de alt a ne teme,
De cât de plóie saŭ nor.

A. PANN, *Calendar*, 1848, p. 32.

Daca cocoşul cântă de vreme la culcuşul sĕŭ se crede cá va fi timp ploĭos; când el cântă mult peste ḑi, în timpul verii, e semn că în curînd va plouà; de e ĭérnă, e semn că va fi vreme bună, că se va muià gerul saŭ omĕtul, că se va face moloşag.

1682 Cocoşul nici mumă, nicĭ soră are.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.

Adică cel nelegĭuit în desfrînărĭ (GOLESCU).

«Insă motocul ĭară-şĭ aŭ ḑis : voĭ sunteţĭ fără dă nicĭ o lege, că aveţĭ maĭ multe muĭerĭ de cât Turciĭ, şi nicĭ cât nu căutaţĭ la némurĭ şi la cuscriĭ.— Aceea este slobodă în legea nóstră, au rĕspuns cocoşul, şi dintru acéstă se fac multe ouĕ stăpânuluĭ nostru.»— D. ŢICHINDEAL, *Motocul sĕlbatec şi Cocoşul*, p. 126.

1683 *Tot cocoşul pe gunoiul sĕŭ (luı) cânta.

A. PANN, I, p. 136.—HINŢESCU, 36. —Da E. B. MAWR, p. 26.

Fie-care se bucură, e stăpân în casa luĭ.

Gallus in suo sterquilinio plarimum potest [1]).
Seneca.

Every cock is proud on his own dunghill [2]),
Prov. Engl.

Muito póde o gallo no seu poleiro [3]).
Prov. Port.

1684 Cocoşul stăpân pĕ gunoiul sĕŭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.

Adică pĕ mintea sa fieş-care (GOLESCU).

Inţelesul adevĕrat este: fie-care e stăpân în casa luĭ.

Francesul din Evul-mediŭ ḑicea : *Fier comme un pous sur son fumier*, în care cuvîntul *pou* are înţelesul de, cocoş.

«Tu es Hilaire li *gauz* ; et Hilaire lui respondit : je ne suis pas *galz*, c'est-à-dire *pous*, mais je suis de France, et ne suis mie nez de geline.» — *Vie de Saint-Hilaire.*

---

1) Cocoşul pe gunoĭul sĕŭ maĭ mult póte.
2) Fie-ce cocoş e mîndru pe gunoĭul sĕŭ.
3) Mult póte cocoşul pe gunoĭul sĕŭ.

1685 *Doĭ cucoţĭ pi ună cuprie nu cântă. [1])

XENOFONTE CAPSALE, *Pîrlepe, Macedonia.* — META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia.*

Nu pot fi doĭ stăpânĭ într'o casă, într'o ţéră.

1686 N'o să cânte cocoşul meŭ pe gardul luĭ.

A. PANN, III, p. 24 & 125. — HINŢESCU, p. 36.

**Nicĭ nu mĭ-a cântat, nicĭ n'are să 'mĭ cânte cocoşul pe gardul luĭ.*

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Nu am cu el nicĭ în clin, nicĭ în mânecă; n'am avut, nicĭ nu am daraverĭ cu dînsul.

1687 Că cocoşul sĕ rotesce,
Intre găinĭ când se privesce.

A. PANN, I, p. 160.—HINŢESCU, 36.

Despre ceĭ mândri.

1688 * △ A fi stropit de cocoş roşu.

I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţi.*

* △ *L'a stropit cocoşu.*

Maĭor P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov.*

A fi cu pistruĭ pe obraz, se ḑice de obiceiŭ despre Evreĭ.

Se crede că Evreiĭ sunt stropiţĭ pe faţă din causă că aŭ fost pedepsiţĭ de Dumneḑeŭ, când nu aŭ creḑut că a înviat Hristos, ḑicênd că vor crede una ca acésta când va învià un cocoş ce erà fert şi pus pe masă într'un castron. La necreḑĕmêntul lor cocoşul îndată a înviat şi bătênd din aripĭ ĭ-a stropit pe toţĭ Evreiĭ ce eraŭ la masă şi de atuncĭ aŭ rĕmas pestriţĭ pe faţă.—Veḑĭ la numĕrul 1357 *Povestea Maiciĭ-Domnuluĭ.*

COCOŞ DE MUNTE

1689 Diminéţa, în revărsatul zorilor, se vînéză cocoşiĭ de munte [2]).

V. ALEXANDRI, p. 522.

Ne învaţă a face orĭ-ce lucru la momentul prielnic.

[1]) Doĭ cocoşĭ pe acelaş (un) gunoĭu nu cântă.
[2]) Se maĭ ḑice şi: cocoş de gotcă, cocoş de sihlă—coq de broyère.

COCOSTÎRC

Vedĭ *Kogălniceanu.*

1690 * △ A umblà ca un cocostîrc.

Da Z. J. c. *Fedeştı*, J. *Tutova.*

Adică cu un pas rar şi încet; singuratic.

1691 * Cocostircul şi barza tot în băltóce trăesc.

Vasile Stoian, *Olteniţa*, J. *Ilfov*

Fie-care vieţuesce unde il trage firea; se ḑice maĭ cu deosebire de aceĭ cărora le place a trăi în murdărie saŭ în locurĭ rele.

Reproducem după D-niĭ S. Fl. Marian următórea legendă.

LEGENDĂ

Mergênd odată Dumneḑeu şi cu Sân-Petru la plimbare ca să vaḑă ce se maĭ întîmplă prin lume, ce maĭ fac şi cum o maĭ duc ómeniĭ, li eşiră înainte o mulţime de jigăniĭ, unele maĭ urite şi maĭ nesuferite de cât altele, şi nu li dà maĭ nicĭ un pic pace ca să se primble, ci unele începură a strigà, altele a se acăţară de dinşiĭ, ĭar altele a'ĭ muşcà.

Sân-Petru, vĕḑênd atâtea lighioĭ foşcăind în tóte părţile. din a caror pricină maĭ că nicĭ nu se puteà urni din loc, ḑise către Dumneḑeu:

— Dómne tóte 's bune şi frumóse, câte le-aĭ făcut; tóte 'mĭ plac, dar jigăniile acestea, drept să-'ţĭ spun, ca nicĭ de cum nu le pot suferi! N'aĭ cap să eşĭ măcar pe vr'o câte-va minute la plimbare, că-'ţĭ sare care din cotro înainte şi-'ţĭ se vîră în suflet! Si dacă eu, carele multe am vĕḑut şi am petrecut trăind în lume, nu le pot nicĭ de cum suferi, óre-ce să maĭ ḑică bieţiĭ ómenĭ? De bună samă că aceştia nu-şĭ vor fi putênd da rînd cu dînsele! Cum socoţĭ, óre n'ar fi bine să curăţeşcĭ pămîntul de dînsele, ca să n'aĭbă omenimea a maĭ suferi şi din partea lor, căcĭ şi aşa are ea destule şi prea destule de suferit?

Dumneḑeŭ vĕḑênd că Sân-Petru are tótă dreptatea, că jigăniile sunt din cale afară nesuferite, nu ḑise nemica, ci în loc de óre-şĭ care rĕspuns, cât aĭ bate în palme, strinse tóte jigăniile, câte se aflau pe faţa pămîntuluĭ, într'un sac mare, legă sacul bine la gură, ca nicĭ una să nu scape dintr'însul, îl luă apoĭ în spate şi se porni cu Sân Petrn maĭ departe.

Étă că mergênd eĭ aşa, cât vor fi mers şi pe unde vor fi mers, se întîlnesc c'un om care se ducé spre mare.

Dumneḑeu, cum îl vede, îl chémă la dînsul şi-ĭ ḑice:

— Auḑĭ, bădişorule, cum te chĭamă, n'aĭ fi D-ta aşa de bun să ducĭ sacul. ista pînă la marea cutare?

— Ba! l'oiŭ duce, moşule, de ce nu, maĭ ales că tocmaĭ spre mare e şi drumul meŭ, rĕspunse omul.

— Dacă-ĭ aşa, apoĭ étă ţi-l daŭ, şi când veĭ ajunge cu dînsul pe maluĭ măriĭ, intórce-l cu gura-n jos, apoĭ îl deslégă şi-l scutură bine, ca tot ce este în nuntru să curgă în apă. Afară de acésta încă una trebue sa-ţĭ maĭ spun; nu cum-va să te ajungă păcatele şi să'l deslegĭ maĭ nainte de ce veĭ ajunge pe malul măriĭ, că apoĭ e vaĭ şi amar de capul tĕu! o să păţescĭ una ne maĭ păţită!

— Bine, moşule, bine! N'avé nicĭ o témă că nu l'oiŭ deslegà! ḑise omul, ne sciind că cel ce ĭ-a dat sacul e Dumneḑeŭ, ĭară celă-l-alt Sân-Petru.

A luat după acésta omul sacul pe umĕr şi a plecat cu dînsul spre mare ca să împlinéscă voĭea moşnéguluĭ.

Insă după ce s'a despărţit de Dumneḑeŭ şi Sân-Petru şi după ce s'a dus o

bucată de loc până ce i-a perdut pre aceştia din vedere, s'a oprit ca să se mai odihnéscă puţin, căci sacul erà cam greŭ, erà afară o căldură nesuferită. Şi cum stà el aşa şi se odihnià cugetà în sine.

— Óre-ce va fi în sacul acesta de mi-a spus moşnégul, ce mi l'a dat, ca să nu-l desleg până pe malul mării, că de l'oiŭ deslegà mai de grabă, va fi vai şi amar de capul meŭ. Mare lucru trebue să fie într'însul, saŭ... cine mai scie,.. póte c'au voit numai să-şi bată joc de mine... Dar, ce mai atâta vorbă,.,. ean să'l cerc să văd ce e în nuntru!

Şi cum cugetà aşa şi făcù.

Dar' n'a apucat bine a'l deslegà şi tóte jigăniile săriră din sac şi începură a alergà care în cotro şi, cât ai scăpărà dintr'un amnar, se umplù iarăşi pămîntul de dînsele.

Nu mult după acésta étă că omul, care a avut să ducă jigăniile şi să le arunce în mare, se trezesce de odată cu cei doi moşnegi de naintea sa, şi Dumnedeŭ îi dise:

— Ei bădişorule! aşa m'ai ascultat?... aşa mi-ai dus sacul unde 'ţi-am spus să mi-l duci?

— Apoi dĕ, moşule, m'aŭ împins păcatele, ce să fac! rĕspunse omul ruşinat.

— Ce să faci?... De astă-di înainte n'ai să fii mai mult om, ci ai să te faci *Cocorstîrc* şi vei umblà prin tóte bahnele şi păreele şi până ce nu vei adunà iară-şi la un loc, în sac, pre tóte jigăniile, cărora le-ai dat drumul, până atunci tot Cocostîrc să rĕmâi.

Şi cum rosti Dumnedeŭ cuvintele acestea omul de acum se prefăcù într'un Cocostîrc c'o guşă mare la grumaz, care e sacul de odinióră, şi tot cocostîrc a rĕmas el până'n diua de astă-di, căci nici până acum n'a putut să prindă tóte jigăniile, de óre-ce acestea, după ce aŭ scăpat din sac, s'aŭ făcut cu mult mai cuminţi de cum aŭ fost dintru început. Acuma nu se arată ori şi unde şi ori şi cui; ci cele mai multe dintre dînsele staŭ ascunse prin borţi, pe sub petrii, prin apă, prin iérbă, mai pe scurt pe unde pot să se ascundă de ochii ómenilor.

CÓDĂ

Vedi *Bou, Câne, Capră, Cotoiu, Drac, Limbă, Lup, a Mişcà, Mâţă, Necaz, Pisică, Prepeliţă, Purcea, Şérpe, Trébă, Urs, Venin, Vulpe.*

1692 * △ Din códă, opincă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovĕţ, J. Mehedinţi.*

Adică din prost, mai prost (GOLESCU).

Nereuşită, neispravă într'o afacere, lucrare zadarnică. — C. BUNGEŢIANU.

1693 Cine are códe multe, anevoie le tîrasce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 78.

Adică cine are fete multe, anevoie le iconomisesce (GOLESCU).

1694 * 'I-a legat bĕşica de códă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 5.

Sĕ dice pentru cei ce sĕ sgornesc din slujbe cu urgie, asemĕ-

nându-ĭ cu câniĭ când le légă beşicĭ dĕ códă şî le dă drumul cu uĭdeo! (Golescu).

1695 *△ Get-beget códa vaciĭ.

Em. Popescu, *inv. c. Ciocanesci-Mărgineni. J. Ialomiţa.* — M. Canian, J. *Iaşi.*

Se ḑice despre acel care este vechiŭ într'o meserie, într'o naţiune s. o. l.

1696 Dĕ códă ĕl apucă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 93.

Adică apucă o trébă d'andaratele (Golescu).

1697 Lesne a atîrna tivga de códă, dar anevoïe a o purta.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 40.

Adică lesne a se însurá, dar anevoïe a purta grĕutatea casătoriei (Golescu).

1698 Ca cânele
Se pomenesce din cale,
De códă tocmai în vale.

A. Pann, III, p. 24.—Hinţescu, 149.

Se ḑice de aceĭ cari aŭ primit o bátaïe straşnica.

1699 * A călcá pe códa.

Laurian & Maxim, I, p. 318 & 762; II, 133 & 725.—Fr. Damé, I, p. 263.

A atinge pe cine-va unde 'l dóre, a'l vătĕmá şi supĕrá rĕŭ.

1700 *△ Códa vulpei.

Preotu C. Bungeţianu, *c. Cosovĕţ, J. Mehedinţi.*

Arată vicleşugul cuĭ-va.

1701 * Códa lupului.

Da Victoria Zanne, J. *Ilfov.*

Se ḑice, în rîs, acelor carĭ spun lucrurĭ de necreḑut.

O snóvă poporală în care, după variante, vietatea cu códa cea lungă este când un lup, când o vulpe, când o pasere, ne da origina aceste ḑicĕtorĭ.

PASĔREA CU CÓDA LUNGĂ

A fost odată un boer. El avea, cum aveaŭ boeriĭ p'atuncĭ, şi ţiganĭ robĭ şi scutelnicĭ, şi tóte bunurile. Dintre toţĭ copiiĭ de casă, copiĭ luaţĭ pe procop-

sélă, şi dintre toţĭ ţiganiĭ, Dinu ţiganul ĭĭ căḑuse tronc la inimă. Şi avea dreptate boerul. Dinu era un flăcăendru isteţ, deştept, înfipt şi spirt nu glumă.

Boerul de multe orĭ se luă după gura luĭ şi vedeà că ĭĭ ese în de bine. Dinu era nedespărţit de lângă boer. Dinu în sus, Dinu în jos, Dinu în tóte părţile. Ce ḑiceà Dinu, nimenĭ nu puteà să desḑică.

Acest boer avea obiceĭu, când spuneà câte ce-va, de 'şĭ da drumul gureĭ, ast-fel în cât nicĭ el nu 'şĭ maĭ puteà da sémă de ceea-ce spuneà.

Si cum erà şi de îndrăsneţ, Dinu ḑise odată boeruluĭ :

— Boerule, mĕ iartă, să nu 'ţĭ fie cu supĕrare, dară prea le spuĭ şi dumnéta gróse. Mĭ-e ruşine mie de ruşinea dumitale. Spunele niţel maĭ cu moţ, ĭar nu aşa odoronc-tronc, ca din topor, dacă veĭ să te créḑă lumea.

— D'apoĭ nu sciĭ tu, mĕ, ţigane, că cu o minciună boerésca, trecĭ în ţéra ungurésca ?

— Ba sciŭ. Dară cu una d'ale dumitale, nu mergĭ nicĭ la Colentina.

— Aşa să fie, Dinule? Eĭ bine, écă, tu când mĕ veĭ vedeà că prea mĕ întind, să mĕ tragĭ de mâneca gĭubeleĭ.

Nu trecù mult şi boerul se aflà la ziafet cu maĭ mulţĭ boerĭ.

După ce-şĭ stropi niţel măseua, boerul simţi că 'l mănâncă limba. Apoĭ din vorbă în vorbă, fiind că *vorba, vorbă aduce*, el ḑise că are să spuĭe o istorie ce o vĕḑuse cu însu-şĭ ochiĭ sĕĭ.

Dinu, cum auḑi, se făcù numaĭ urechĭ, şi se hotărî ca de astă-dată, să nu lase pe stăpânu sĕŭ a cădeà în păcat.

Boerul începù :

— Când eram treti logofĕt, boerĭ dumnévóstră, şi mĕ duceam la un sat din partea câmpuluĭ, am vĕḑut intr'o pădure o pasĕre, aşa de frumósă, cum nu maĭ vĕḑusem până atuncĭ. Eŭ daŭ cu socotéla că va fi fost pasĕrea care ne spunea dascălul că sĕ numesce finix. Ea erà cam ca păunul nostru, şi aveà o códă, minunat de frumósă, şi lungă, pe nemincinos, de treĭ stînjenĭ.

Dinu de la spate, fiind-că ţiganul stà tot-d'a-una la spatele boeruluĭ când şedeà la masă, îl trase de mânecă.

— Adică, ḑise boerul, póte că nu erà de treĭ stînjenĭ, dar doĭ stînjenĭ tot aveà.

Dinu îl trase de mânecă ĭară.

— Ce ḑic eŭ doĭ stînjenĭ ? Insă dau socotélă că erà de un stînjen fără dor şi póte.

De a treĭa óră Dinu trase pe boer de mânecă. Boerul unde se întórse ĭute către Dinu şi se răsti la dînsul supĕrat foc, ḑicêndu'ĭ :

— Du-te la dracu, mĕĭ ţigane, ce, *veĭ să-mĭ rĕmâe paserea fără códă*. — P. Ispirescu, *Snóve*, p. 58—61.

In scrierile D-luĭ A. Odobescu, III, p. 56 se găsesce o variantă a acesteĭ snóve.

1702 * △ **A ajuns códa cap.**

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

Vaĭ, când ajunge códa cap!

A. Pann, II, p. 55.—Hinţescu, 36.

De atuncĭ e rĕŭ în lume de când a ajuns códă să fie cap.

I. Creangă, *Pov.*, p. 23.

Veḑĭ *Cap.*

Aŭ ajuns să dé poruncĭ aceĭ carĭ trebuĭaŭ să slujéscă; se aplică

adese-orĭ celor căsatoriţĭ când femeĭa poruncesce şi bărbatul ascultă.

1703 * △ **A înnodà códa la cânĭ.**

Titu Frumuşanu, *Tîrgu-Jiu*, J. *Gorj*.— *Preotu* C. Bungeţianu, *inv. com. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţĭ*. — I. Iorgulescu, *înv. c. Baĭa-de-Arama*, J. *Mehedinţi*.

1⁰ A fi şiret, deştept.
2⁰ A umblà haĭmana, a căutà să faca pricinĭ.— C. Bungeţianu.
3⁰ A nu avé de lucru. — I. Iorgulescu.

1704 * **A încălecà pe la códa caluluĭ.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman*.

Veḑĭ *Căpĕstru*.

A începe o trébă d'andaratele, şi cum ḑice Francesul, *écorcher l'anguille par la queue*.

1705 * **A fi de aceĭ carĭ încalecă pe la códă.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman*.

Adică prost.

1706 * **A pune códa la spinare.**

Laurian & Maxim, I, p. 762.— Fr. Damé, I, 263.

A fugi órba.

1707 * **'I-a pus códă.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman*.—Al. Martinian, J. *Ilfov*.

Adică l'a hulit, 'şĭ-a bătut joc de dînsul, l'a înşelat.

Latinul ḑicea: *Homuncio trahit caudam* [1]), adică: e de rîs, căcĭ la Roma când adormea cine-va într'o adunare, i se legà la spate o códă de animal.

»Veteres, iis quot irridere volebant dormientibus capiti supponnebant vel caudam vulpis vel quid simile.« — Scaliger.

1708 **Veninul la códă!**

Iord. Golescu, *Mss*. p. 19.

* △ *In códă veninul (otrava).*

Preotu C. Bungeţianu, *înv. com. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi*. — I. Iorgulescu, *înv. c. Baĭa-de-Aramă*, J, *Mehedinţi*.

---

[1]) Omuleţul tîrăe códa.

Adică pĕ la sfîrşit şî prin ascuns ne vatĕmă (Golescu).

La isprăvenia uneì afacerĭ sĕ vede rĕutatea (înţeles figurat de la albină). — C. Bungeţianu & I. Iorgulescu.

Latiniĭ ḑiceau : *in caudă venenum* [1]), prin alusie la scorpie.

1709 * △ Cu códa între picere.

Laurian & Maxim, I, p. 761.—Al. Odobescu, III, p. 237. — Em. Popescu, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. *Ialomiţa*. — Fr. Damé, I, 263. — S. I. Grossmann, *Dicţ. Germ.*, p. 23.

* △ *Cu códa între vine.*

I. Creangă, *Pov.* p. 145.— C. Negruzzi, I, 280.—S. Mihăilescu, *Şezătórea*, II, pag. 74.— S. I. Grossmann, *Dict. Germ.*, 23.

* △ *Cu crucile în vine.*

Em. Popescu, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. *Ialomiţa*.

* *A fugit (s'a dus) cu códa între picere.*

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 5. — Laurian & Maxim, I, 762.

* *Fuge ca cânele, cu códa între piciŏre.*

A. Pann, III, p. 53. — Hinţescu, 64.—P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, 384.

A pune códa între picere.

Laurian & Maxim, I, p. 762.

Se întórce cu códa 'ntre piciŏre.

Hinţescu, p. 36.

A eşì cu códa între piciŏre.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 178; *Snóve*, 48. — G. Munteanu, 72. — I. Ionescu, 191.

Se ḑice pentru ceĭ ce fug ruşinaţĭ, de urmărĭ netrebnice, ca cânii cu códa între picere (Golescu).

Se ḑice şi pentru ceĭ ce fug speriaţĭ.

---

[1]) La códa (e) veninul.

1710 **Fîţie códa, ca vulpea, în tóte părţile.**

A. PANN, III, p. 63.—HINŢESCU. 36.

Adică cel viclén.

1711 **Maĭ sunt şi alţii scurţĭ de códă.**

LAURIAN & MAXIM, I, 761.

Vedĭ *Câne.*

Maĭ sunt şi alţiĭ ca şi voĭ, avênd aceleaşĭ drepturĭ, purtând acelaş nume ca şi voĭ.

1711[b] * **A rĕmâné cu códa în mână.**

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

A nu isbuti într'o afacere.

1712 **A scăpà scurt de códa.**

A. PANN, II, p. 29. — HINŢESCU, 170.— LAURIAN & MAXIM, I, 761.—FR. DAMÉ, I, 263.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 231, 233.

A scăpà scurt.

G. P. SALVIN, *Şezătórea,* I, p. 206.

Se dice despre acel care a scăpat de o primejdie însă cu órecare pagubă.

Vedĭ în Dim. Ţichindeal, fabula *Vulpea*, p. 56.

1712[b] * **A călcà pe códă.**

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

A vatĕmà pe cine-va.

1713 * **A o luà de códa.**

N. GANE, *Nuv.* p. 146.

Vedĭ *Ciocârlan, Purcea, Prepeliţa.*

A se îmbĕtà.

1714 * △ **A da din códă.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 762.

1⁰ A se linguşi pe lângă cine-va într'un mod josnic, ca şi câniĭ.

Κέρκῳ σαίνειν. [1])

Prov. Elin.

Cauda blandiri. [2])

Prov. Lat.

---

[1]) A da din códă.
[2]) Idem.

1714[b] *△ **A da cu códa.**

Em. Popescu, *inv. c. Ciocănescĭ-Mărgineni*, J. *Ialomiţa*.

* *A 'şĭ virî códa.*

M. Canian, J. *Iaşĭ*.

Vedĭ *Drac*.

2⁰ Se dice de acel care caută a umblà prin tóte locurile ca să afle câte ce-va.

1715 * **A ţinė, a ridicà códa sus.**

Laurian & Maxim, I, p. 762,

A prinde inimă, a ridicà capul, a se mândri. — Vedĭ *Capră*.

1716 * **A nu avė nicĭ códă, nicĭ căpĕtâiŭ.**

A. Pann, II, p. 38.—Hinţescu, 36.

* *A nu avé nicĭ cap, nicĭ códă.*

Laurian & Maxim, I, p. 429.

A nu avé nicĭ un scop, nicĭ un înţeles; a fi contra raţiuneĭ, ordineĭ etc.

Se dice de purtarea, de vorbele, de faptele unuĭ om.

1717 **A atîrnà. . . . . de códă.**

P. Ispirescu, *Leg.* p. 230

A încărcà pe cine-va cu o poreclă displăcută, a'l dăruì cu nănăravurĭ rele.

Prin asemĕnare cu jocul copiilor carĭ, după ce prind o pisică saŭ vre un câne, îĭ daĭ drumul fugărindu'l după ce 'ĭ-aŭ atîrnat câte ce-va de códă.

«Nu erà aşa căscăund flăcăul acesta, şi pe nedrept îĭ *atîrnaŭ de códă* acest ponos ceĭ-l-alţĭ argaţĭ din sat.» — P. Ispirescu.

1717[b] * **A aflà codiţă cuĭ-va.**

A'ĭ găsì cusururĭ.

1717[c] * **A fi codiţa cuĭ-va.**

A fi ciracul cuĭ-va.

CODACĬU

Vedĭ *Mâncare.*

COLIVIE

Vedĭ *Pasere, Sticlete.*

COLŢ

1718 *A'ş arĕtà colţiĭ.

LAURIAN & MAXIM, p. 785.

A se împotrivì la óre-ce; a'şĭ arĕtà voinţa; a ameninţà.

1718[b] *A se luà în colţı cu cine-va.

FR. DAMÉ, II, p. 275, A. DE CIHAC, II. 70.

A se apucà la colţĭ.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 785.

A se certà.

1718[c] A stà la colţı.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 785.

A se împotrivi.

1718[d] A fi la colţı.

FR. DAMÉ, II, p. 275.

A trăì rĕŭ cu cine-va.

1718[e] *Om bun de colţ.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 785.

Care se înfige la cértă; căruĭ'a nu e frică de a rĕspunde şi de a se opune.

COPITĂ

Vedĭ *Potcóvă.*

COPOĬU

1719 A adulmecà ca copoĭul.

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.,* 386.

Sĕ ḑice despre ceĭ ce iscodesc.

CORB

Vedĭ *Cióră, Hoĭt.*

1720 * △ **Corb la corb nu scóte ochiĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 27. — A. PANN, *Edit.* 1889, p. 79; III, 28. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, 25.— KÁROLY ÁCS, 83. — C. NEGRUZZI, I, 185 & 248. — SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, V, 24.—I. G. VALENTINEANU, 19.—LAURIAN & MAXIM, I, 929; II, 476. — M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni*, J. *Suciava.*— Da E. B. MAWR, 20.—REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 508.— S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 23. — AL. DUMITRESCU, 133. — DR. G. CRAINICEANU, *Conv. lit.*, XXII, 930.— DR. GASTER, *Lit. Pop.*, 215. — P. ISPIRESCU, *ap.* GASTER, *Chrest.* II, p. 376.

Corbul să scóță ochiĭ la alt corb nu sĕ póte.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 67.

Corb la corb ochiĭ nu scóte.

HINȚESCU, p. 39.

* △ *Corb la corb ochiĭ nu 'șĭ scóte.*

BARONZI, 61.—P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, 125. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescĭ-Mărgineni*, J. *Ialomița.*

* △ *Corb la corb ochiĭ nu 'șĭ scot.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi.*—G. MUNTEANU. p. 60.

Corb la corb nu 'șĭ scot oclĭ.

ANDREIŬ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, 90.

Vedĭ *Cioră.*

Adică ceĭ asemenea nu supĕră pĕ ceĭ lor asemenea, cum rĕŭ pĕ rĕŭ (GOLESCU).

Sĕ dice că corbiĭ, carĭ în tot-deauna țintesc ochiĭ păserilor pe care le vînéză, nu sĕ légă nicĭ odată de ochiĭ celor-l-alțĭ corbĭ când se bat între dînșiĭ, și că atuncĭ când orbesce una din aceste păserĭ toțĭ corbiĭ îngrijesc de dînsa și o nutresc. Acéstă credință a dat nascere proverbuluĭ.

Corbeaux avec corbeaux
Ne se crèvent jamais les yeux,
Non plus que les brigands grand maux,
Ne se font, l'un l'autre, mais mieux.

Trésor des Sentences, XVIe *Siècle.*

Chĭopec chĭopeĭ ĭemes. [1])
Prov. Turc.

One crow will not pick out another crow's eyes. [2])
Prov. Engl.

Corbi cun corbi, 'un si cavanu gli occhi. [3])

1721 **Saŭ fericirea pe cap, saŭ corbul pe stîrv să i se pue aşteptà.**
D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 361.

Adică saŭ o isbândă mare, saŭ mórte, şi precum ḑice Francesul: *il jouait son va-tout (le tout pour le tout).*

1722 **Unde e hoĭtul, acolo se adună corbiĭ.**
S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 23.

Ca corbiĭ la stîrv.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 8.

Veḑĭ *Cióră, Vultur.*

Unde e ce-va de căpĕtat în dar, acolo fie-care alérgă.

Cu un inţeles maĭ rĕstrîns se aplică acelor carĭ caută să tragă vre-un folos din mórtea sau nenorocirea altora. Veḑĭ la numĕrile 1639 şi 1725 pentru ce corbiĭ manâncă hoĭturĭ.

1723 **Din gura corbuluĭ n'auḑi de cât »Cra«!**
A. PANN, I, p. 96.—HINŢESCU, 39.
S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 23.

Veḑĭ *Cióra.*

Adică nerodul cât sa 'l înveţĭ şi să cauţĭ a 'l cĭopli tot nerod rĕmâne şi nerodesce va grăi.

1723 b **Corbul nicĭ odată nu aduce veste bună.**
Dr GASTER, *Lit. pop.*, p. 217. — *Bertoldo apud* GASTER, *Literatură pop.*, 209.

Nu putem aşteptà nicĭ un bine de la cel rĕŭ.

1724 **Corbul puiĭ albĭ îĭ scóte, ĭară firea în negrimea lor îĭ întórce.**
D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 246.

Firea omuluĭ nu se póte schimbà nicĭ de cum.

---

1) Câne (pe) câne nu mănâncă.
2) Un corb nu scóte ochiĭ altuĭ corb.
3) Corbĭ cu corbĭ, nu'şĭ scot ochiĭ.

LEGENDA CORBULUĬ [1]

Corbul a fost dintru început cu pene albe, și nu cu pene negre ca în ḑiua de adĭ. Insă pe timpul potopuluĭ băgând Noe, după cum se scie, din tóte vietățile pămîntuluĭ, câte o pereche, în corabia sa, a băgat și una de Corbĭ. După ce a trecut acuma potopul, și după ce a început a scădé apa, Corbul a fost cel d'întâiŭ pe care l'a scos Noe din corabie și l'a trămis să védă cum e pe lume: scăḑut'a apa pretutindene orĭ încă nu ?.... și-ĭ ḑise se se 'ntórcă cât maĭ degrabă cu rĕspunsul. Corbul eșind din corabie, a sburat cât a sburat până ce a dat de un hoĭt de cal. Iară după ce a dat el de hoĭtu acela a uĭtat cu totul de ceea ce i-a poruncit Noe și începênd a mâncă din hoĭt, a mâncat treĭ ḑile și treĭ nopțĭ după olaltă, fără să se urnéscă din loc. Abĭa in revĕrsatul zorilor de a patra ḑi, după ce s'a săturat acuma cum se scade, s'a întors ĭară indĕrĕpt la corabie. Noe de departe, cum îl zări că vine, l'a întrebat plin de curiositate: ce veste-ĭ aduce ?.... ce este prin lume că a întârḑiat atâta ?...

Corbul nu întinse multă vorbă, ci-ĭ rĕspunse drept, că fiind flămând și dând de un hoĭt de cal s'a pus și a mâncat dintr'însul până ce s'a săturat, de aceea a întârḑiat așa de mult.... Atâta 'ĭ tot ce póte să 'ĭ spue de prin lume pe unde a âmblat.

Noe, auḑind acéstê, s'a mâniat foc pe dinsul și l'a învelicit [2]) ḑicêndu-ĭ: «De astă-ḑĭ înainte să fie penele tale cum e inima în mine!» Și fiind că, în acel minut, inima în Noe era négră ca tăciunele de amărăcĭune și de mânie s'aŭ făcut și penele corbuluĭ ca inima luĭ, și de atuncĭ și până in ḑiua de astă-ḑĭ a rĕmas apoĭ corbul cu penele negre.

«Iară hrana ta să fie numaĭ hoit!» ḑise maĭ departe Noe. Și cum l'a blăstemat Noe, așa a și rĕmas, ca Corbiĭ să se hrănéscă maĭ mult numaĭ cu hoĭturĭ.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 3.

O altă legendă, tot din Bucovina, și care se apropie maĭ mult de versiunea din Biblie se va găsi în Ornitologia D-luĭ S. Fl. Marian. la pag. 5 și următórele.

1725 **Corbul, când puiĭ luĭ s'o întimplă să ésă cu pene albe, nu crede că sunt aĭ luĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 27.

Adică ceĭ rĕĭ și cumpliți, când din întimplare fac vre un bine, nu cred ca eĭ l'aŭ facut (GOLESCU). — Veḑĭ citația din Dosofteiŭ la numĕrul 1730.

*

1726 **A face trébă ca corbul.**

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II. p. 23.— FR. DAMÉ, I, 289.

Ochĭ avênd aĭ fost ca orbul,
Te-aĭ dus, m'aĭ slujit ca corbul.

A. PANN, II, p. 49.—HINȚESCU, 126. S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 22.

---

[1]) Acéstă legendă s'a cules în Bucovina, c. Cândrenĭ; se aude și în Transilvania.

[2]) L'a menit a rĕŭ.

. . . . *Eŭ sunt de vină*
C'am trimis pe corbul ca Noe strămoşul.
A. PANN, I, p. 166.

* △ *Facu-şi slujbă ca corbu.*

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefanesci*, J. *Vâlcea*.

Adică a nu face nicĭ o slujbă, a nu fi de nicĭ un ajutor, ca şi corbul luĭ Noe. — Veḑĭ în Biblie, Cartea luĭ Moise VIII, § 6 şi 7.

1727 Corbul în zadar sĕ spală. că negrĕţa nu ş'o pĭerde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 27.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce in zadar muncesc la cele piste putinţă, cum şî pentru năravurile cele rele ce nu sĕ pot stinge (GOLESCU). Cacĭ precum ḑice şi Dimitrie Cantemir în Istoria ieroglifică, p. 105: *Nicĭ corbul negrĕţa, nicĭ pardosul pestriciunea a'şĭ mută pôte.*

A craw is nae whiter for being washed [1]),
Prov. Scot.

Krakan aer ey thy hwitare at hon opta badhar [2]).
Prov. Svedes.

Lou courbax qu'a bèt qu'es laba
Nou sera pas jamèy blanc [3]).
Prov. Bearn.

1728 Face hatîrul corbuluĭ, ca să învinovăţéscă porumbu(l).

A. PANN, III, p. 27.—HINŢESCU, 74.
S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, 24.

Face hatirul unuĭ om rĕŭ dar puternic, şi nedreptăţesce pre un altul nevinovat dar slab. Proverb satiric la adresa judecătorilor.

1729 De multe orĭ clonţul corbuluĭ şi a vulturuluĭ, ochiul vulpeĭ s'aŭ vĕḑut scobind.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 45.

Adese-orĭ voĭnicul, care se luptă pe faţă, dobóră pre cel viclén.

[1]) Un corb nu se face maĭ alb pentru că s'a spălat.
[2]) Un corb nu se face maĭ alb pentru că sĕ îmbăiéză maĭ des.
[3]) Corbul cât de bine se va spălă, nu va fi nicĭ odată alb.

1730 — Cum îţĭ merg puiĭ, corbule?
— De ce merg se înnegresc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 29.—HINŢESCU, 39. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 160.—S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, 23.

— Corbule, cum îţĭ sunt puiĭ?
— Frumoşĭ! Pre cât merge înnegresc.

A. PANN, I, p. 162. — HINŢESCU, 156.— S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 22.

Vedĭ *Cιóră.*

Arată firéscă rĕutate a unora, ce spre sporire merge (GOLESCU).

«Spun pentru corbul că daca scóte puĭ, iĭ hrănĭaşce până fac fulgĭ şĭ-ĭ părăsĭaşce, unde 's albĭ, că să 'ndoĭaşce pre corbiţă; atunce eĭ ţipă că n'aŭ hrană, până fac pană négră, atuncĭa de-aciĭ sĕ 'ncrĭade corbul de 'ĭ hrănĭaşce.» — DOSOFTEIŬ. *Ediţia Bianu*, p. 83.

CORN

Vedĭ *a Lăudă, Minciună.*

1731 C'o ţiŭ de córne să uĭtă
Şi tot strigă că e cĭută.

A. PANN, I, p. 93.

Despre ceĭ nerodĭ.

1732 Córne cine aştéptă, urechile pue.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 143.

Vedĭ *Cămilă.*

Cine rîvnesce la multe, pĭerde şi ceea ce are.

1733 *△ A pune funia 'n córne.

S. MIHĂILESCU, *Şezătórea*, II, p. 73.

A duce de nas, a stăpâni cu totul şi, câte odată, a prosti pe cine-va.

1734 * A se uĭtà în córnele cuĭ-va.

ION CREANGĂ *Pov.* p. 285.

* *A cătà în córnele cuĭ-va.*

Lumea Nouă, I, No. 166. — Da Z. J., c. *Fedeşti*, J. *Tutova.*

Adică a'l ascultà cu supunere, a 'ĭ intrà în tóte voiele.

1735 * A înalţà (a scóte) córne.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 939.

A se mândri; a deveni cutezător, obraznic.

Tollere cornua. [1]

HORATIU.

Tollere cristas. [2]

1735[b] * A pune córne cui-va.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 20.

1⁰ A prosti pe cine-va.
»L'a lăudat de 'ĭ-a pus córne.«
2⁰ A 'l înșelà.— S. I. GROSSMANN.

COSAC

Vedĭ *Mihalț.*

1736 Pirpiri cosac, sacsana bricég.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 226.— LAZAR ȘĂINEANU, *Semas.* 354 ✕ 459.

Pirpiri cosac.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 279.

Adică ușurel ca un cosac, greŭ ca un bricég. Se înțelege un om de tot scăpătat, corespunde proverbuluĭ, *terchea berchea, treĭ leĭ perechea.*— L. ȘĂINEANU.

«Atuncĭ ea iĭ dete ce-va de bĕŭ; iară el dete dintr'însul afară inima găineĭ. Ea o luă, apoĭ il dete pe bete din ostrov.
Când se desmetici el, și se vĕḑŭ *pirpiri-cosac*, golănel și gonit. . . .» — P. ISPIRESCU.

COȚOFANĂ

1737 Coțofana cântă dulce,
Veste bună ne aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 27.

Adică și dĕ la ceĭ maĭ proștĭ putem aștepta nădejde dĕ veselie. (GOLESCU).

In tóte ținuturile locuite de Românĭ există credința că acéstă pasĕre, numită pe alocurea și *sarcă*, *țarcă*, etc., aduce veste bună saŭ rea.

Veste bună Sarcă!
Dacă e de bine
Adă-o la mine,
Dacă e de rĕŭ,
Du-o la birău!

D. G. Dem. Teodorescu ne spune că coțofana cântând pe par,

---

[1] A înălța córne.
[2] A ridica crésta.

dă de scire că va veni o rudă, saŭ o veselie, o masă aștéptă în diua aceea pe cel ce a audit'o orĭ a vědut'o.

1738 **Iĭ merge gura ca la o coțofană.**

P. Ispirescu.—Ion al luĭ Sbiera, *Pov.* p. 176.—G. Fl. Marian, *Ornit.* II, 61.

* *A fi coțofană.*

M. Canian, J. *Iași.*

Vedĭ *Țarca.*

Sĕ dice despre femeile limbute, cărora le umblă gura neîncetat.

1739 ***Fură ouěle de sub coțofană.**

Abecedar ilustrat, p. 29.—A. Petrescu, *Curtea-de-Argeș*, J. *Argeș.* —Al. Odobescu, I, 397.

Vedĭ *Cloșcă, Țarcă.*

Adică e deștept, priceput, șiret.

«Celuĭ ce *scie să fure ouěle de sub coțofană*, la sat îĭ dice că e năsdrăvan și chiar Vintilă.» — Al. Odobescu.

COTOIŬ

1740 **Cotoiul s'a călugărit, și s'a jurat că nu maĭ mănâncă șóreci.**

Baronzi, p. 56.— Hințescu, 39.— Dr Gaster, *Lit. pop.*, p. 215.

Adică ceĭ îmbătrâniţĭ în rele carĭ pretind că s'aŭ pocăit și s'aŭ lăsat de vechile lor deprinderĭ; se dice în deobște de ceĭ berbanțĭ.

1741 **Códa dobândesce pita cotoĭuluĭ.**

Esopia, Mss. ap. P. Ispirescu, *Rev. Ist.* II, 156.

Cu blândețe și cu lingușirĭ se dobândesc cele dorite.

1742 **Cotoĭul daca 'mbětrânesce,**
Șóreci mititeĭ ĭubesce.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 107; II, 133.—Hințescu, 77.

Cotoiĭ bětrânĭ caută șórecĭ tinerĭ.

I. G. Valentineanu, p. 20 & 39.

Vedĭ *Motan, Pisică.*

Bětrânilor le plac fetele tinere.

1743 *A avé ochĭ de cotoiŭ.

Veḑĭ *Mâţă.*

Adică o căutătură viclénă.

1744 * △ A fi ca cotoiul bătut la smântână.

Preot C. BUNGEŢĬANU, *înv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţĭ.*

După ce îl face cam scăpat din mână,
Par că e cotoĭul bătut la smântână.

A. PANN II, p. 29.—HINŢESCU, 170.

Veḑĭ *Mâţă.*

A fi plouat ca unul căruĭa i s'a întîmplat vre-un neajuns şi merge trist pe drum.

CRAP

1745 Cap de crap, creerı dĕ ıepure.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Sĕ ḑice pentru ceĭ cu cap mare şi minte puţină (GOLESCU).

CUC

Veḑĭ *a Auḑi, Muĭere*

1746 *A avé casa cuculuĭ.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 46. — *Preot* C. BUNGEŢĬANU, *învĕţ. c. Cosoveţ*, J. *Mehedinţĭ.*

1⁰ A nu avé nicĭ un adăpost. — C. BUNGEŢĬANU.

2⁰ Se ḑice de bărbaţiĭ ceĭ necredincioşĭ. — S. FL. MARIAN.

Din istoria naturală ne putem convinge, ḑice D. S. Fl. Marian, ca cucul e fórte rĕŭ părinte de familie. In loc de a avé şi el cuĭbul luĭ, de a îngriji de viitórea luĭ familie, ca alte pasĕrĭ, cu ĭubire şi interes, din contra e cel maĭ hoĭnar, n'are nicĭ casă, nicĭ femee adevĕrată. De-aicea Româniĭ aŭ format proverbul acesta care se aplică la bărbaţiĭ ceĭ necredincioşĭ.

Un cântec poporal din Bucovina suna ast-fel :

Cine ĭubesce şi lasă
Nu l'aş vedea făcĕnd casa,
Aĭbă casa cuculuĭ
Si odihna vîntuluĭ.
. . . .
. . . .
Căcĭ nicĭ cucul n'are casă,
Şi nicĭ vîntul ţér'alésă.

O legendă din Bucovina ne învaţă pentru ce acéstă pasĕre n'are *nicĭ casă, nicĭ masă, nicĭ ţĕr'alĕsă.*

LEGENDA CUCULUĬ

A fost odată într'un sat un om fórte sărac, care, de sărac ce erà, de multe orĭ nicĭ măcar o fărmă de pâne n'avea de unde mâncà.

— Mĕĭ, femee! ḑise omul acesta într'o ḑi neveste̓ĭ sale, până acuma a mers cum a maĭ mers, căcĭ, de unde a fost, de unde n'a fost, tot am maĭ avut una alta de rîndul gureĭ, dar de-acuma înainte vĕd că nu e în cotro,... trebue să mĕ duc în lume ca sĕ câştig ce-va demâncare, dacă ni-e voĭea ca să nu perim într'o bună diminéţă cu toţiĭ de fóme!

— Bine!... eŭ nu te opresc... du-te! — rĕspunse femeea — numaĭ la una te fac luător de samă,... să nu întârḑiĭ mult,... căcĭ veḑĭ tu că avem o mulţime de copiĭ, şi mie singură nu sciŭ ḑĕŭ de-mĭ va fi cu putinţă să-ĭ susţin pre toţĭ prin lucrul mânelor mele, până te-ĭ intórce, dacă nu te-ĭ intórce de grabă!

— N'avea nicĭ o frică, căcĭ dóră nu mĕ duc eŭ ca să nu maĭ vin! — ḑise, maĭ departe, bărbatul. Işĭ luă apoĭ un topor pe umĕr şi, sărutându-şĭ nevésta şi copiiĭ, se porni la drum şi se cam maĭ duse în lumea largă.

Mergĕnd el aşa, cât va fi mers, cu gândul maĭ mult la nevéstă şi la copiiĭ de a-casă, de cât la ceea ce ar fi putut să câştige, étă că, ajungĕnd într'o pădure, dă în marginea drumuluĭ, pe unde se ducea el, de-o tufă [1]), care avea maĭ multe rămurele una ca alta de 'nalte, drepte şi frumóse. Şi cum dete cu ochiĭ de tufa aceea işĭ luă toporul de pe umĕr şi voi să-şĭ taĭe un bĕţ de drum dintr'însa.

Tufa, vĕḑĕndu-l că vrea să o taĭe, işĭ plecă rămurelele spre dînsul şi-ĭ ḑise:

— Omule! cum te chĭamă! fiĭ bun şi nu mĕ tăĭà, ca eŭ, aşa cum sunt acuma, de mare folos pot să-ţĭ fiŭ!

— Si de ce folos aşa de mare poţĭ să-mĭ fiĭ tu? — întrebă omul plin de uĭmire şi mirare, când o auḑi vorbind.

— Nu mĕ maĭ întrebà de ce folos pot să-ţĭ fiŭ! — ḑise tufa maĭ departe, — ci maĭ bine întórce-te de grabă înapoĭ în satul de unde eştĭ, căcĭ acolo chiar acuma e alegerea de vornic, şi cum veĭ ajunge, săteniĭ aŭ să te alégă pre tine de vornic, şi atuncĭ iţĭ va fi cu mult mai bine şi maĭ uşor, de cum a fost până acuma, atuncĭ nu-ţĭ va trebui nicĭ un bĕţ ca să ĭeĭ lumea în cap cu dînsul.

Omul cel sărac făcù aşa, după cum l'a învĕţat tufa. S'a intors de grabă înapoĭ şi cum a ajuns a-casă, săteniĭ, fără să maĭ âmble mult căutând şi alegĕnd, şi fără să maĭ întindă multă vorbă, îl aleseră pe dînsul de vornic.

Treĭ anĭ de ḑile a fost el apoĭ vornic în satul sĕŭ şi tare bine i-a mers în timpul acesta, căcĭ avea acuma de tóte câte-ĭ trebue atât pentru sine, cât şi pentru familia sa. Sărăcia şi neajunsurile îĭ părăsise casa şi masa.

După al treilea an însă, nu sciŭ cum şi în ce fel, cum s'a purtat şi ce a dires, destul că fu scos cu nepusa 'n masă din vornic şi ales altul în locul luĭ.

Omul nostru, devenind acuma ĭară-şĭ sărac lipit pămîntuluĭ, cum a fost dintru început, şi nesciind ce să facă ca să-şĭ pótă susţiné casa, luă ĭară-şĭ toporul pe umĕr şi, scârbit şi amărît cum erà, se porni de a-casă şi se duse drept la tufa cea din pădure cu gândul ca s'o taĭe, de óre ce ea fost aceea, care l'a întors întâia-şĭ dată de pe drum şi l'a îndemnat ca să se lese a fi ales de vornic.

Insă tufa şi de astă dată se rugă ca să-ĭ dee pace, să n'o taĭe, că-ĭ va fi de mare folos, ḑicĕndu-ĭ să mérgă în cutare tîrg, căcĭ acolo e alegere de un judecător mare, şi cum va ajunge nu numaĭ că va fi ales, ci că-ĭ va merge încă cu mult maĭ bine, de cum i-a mers când a fost vornic.

[1]) Prin cuvîntul *tufă* Româniĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ şi Transilvanieĭ înţeleg *alunul.*

Săracul nu aşteptă să-ĭ maĭ spue încă odaţă, ci pornindu-se se duse drept la tèrgul, unde l'a îndreptat tufa. Si cum ajunse de-a una fu ales de judecător.

După treĭ anĭ, cum şi din ce pricină, nu sciŭ, dar' destul atâta că-şĭ perdŭ şi acéstă pâne, remâind din noŭ sărac cum a fost şi maĭ nainte.

Şi acuma, a treia óră, vedêndu-se lipit pămîntuluĭ, luă toporul pe umĕr şi se îndreptă spre tufa din pădure.

— Mĕĭ omule, staĭ, nu mĕ tăia! — dise tufa cum îl vĕdu de departe că se apropie cu toporul de dînsa, — căcĭ şi de astă dată te-oiŭ învĕţă ce să facĭ şi cum să ajungĭ la o mărire, la care n'aĭ maĭ fost nicĭ odată în viéţa ta, şi prin care poţĭ să-ţĭ căstigĭ o avere aşa de mare, ca să aĭbă copiĭ din copiiĭ tĕĭ cu ce trăi.

— Apoĭ ce maĭ intindĭ atâta vorbă,... de ce nu mĕ inveţĭ? — dise atuncı săracul într'un ton restit.

— Du-te in cutare şi cutare ţéră! — vorbi tufa maĭ departe, — unde tocmaĭ acuma s'au adunat maĭ mariĭ împĕrăţieĭ la un loc ca să alégă împĕrat, şi daca veĭ merge tu acolo au să te alégă pre tine, m'aĭ inţeles!

Săracul, bucuria luĭ, cum audi acésta nu maĭ stete mult pe gândurĭ, ci pornindu-se se duse tot într'un suflet spre tirgul unde l'a îndreptat tufa. Iară după ce ajunse la starea loculuĭ, maĭ mariĭ impĕraţieĭ, cum îl vĕdură li plăcură şi diseră:

— Acesta e de noĭ!... pre acesta să-l alegem de împĕrat!...

Si cum diseră aşa şi făcură.

Pe timpul acela insa impĕraţiĭ nu erau aleşĭ pe viéţă, ca in diua de astă-dĭ, ci după un óre-care timp fie-care împĕrat trebuia să se mulţămésca de împĕrăţie şi in locul luĭ să se alégă altul.

Când a sosit dară timpul ca să se aléga alt împĕrat, omul nostru încă n'a avut in cotro,... el incă a trebuit să se mulţumésca... Aşa erá datina pe acelea timpurĭ şi aşa a trebuit să facă şi el. Dar'luĭ nicĭ ca-ĭ pasă de acésta, de óre ce el avea acuma de tóte în destul şi prea destul... avea de tóte câte numaĭ îĭ doria şi poftia inima.

Soţia luĭ insă, ca una ce era maĭ pofticĭósă şi doritóre de marirĭ tot maĭ inalte, nu se mulţumi numaĭ cu atâta, ci ea doriá să fie acuma şi maĭ mare de cât o împĕrătésă. De aceea dise ea bărbatuluĭ sĕu să mérgă ïară-şĭ la tufa cea din pădure şi s'o taĭe numaĭ decât, dacă nu-l va învĕţă cum să ajungă la ceea ce doresce el, spunêndu-ĭ tot-odată şi ceea ce are să doréscă şi poftéscă.

— Aşa să-mĭ facĭ, orĭ de nu, maĭ mult să nu te vĕd in ochiĭ meĭ! — încheĭă femeea.

Bărbatul, ce era să facă?.., trebui s'o ascute, daca voiá să aĭba pace, şi, măcar că a fost împĕrat, luă ïară-şĭ toporul pe umĕr şi se porni spre tufa din pădure şi mergênd, cât va fi mers, cum ajunse la dînsa nicĭ una nicĭ alta decât s'o taie.

— Mĕĭ omule! — dise tufa, vĕdênd că nu e şagă — cât bine ţi-am făcut eŭ până acuma şi tu tot nu eştĭ mulţămit, la urma urmelor tot voescĭ să mĕ taĭ?...

— Da! te taĭ fără multă vorbă, numaĭ dacă nu-mĭ veĭ spune indata cum şi în ce feliu voiŭ puté să-mĭ ajung încă una şi cea de pe urmă dorinţă!

— Bine! — întrebă tufa — care e dorinţa aceea?

— Apoĭ de!... dacă voescĭ să te las în viéţă învaţĕ-mĕ cum pot ajunge ca să fiŭ maĭ mare de cât Dumnedeu, că numaĭ atuncĭ, când mĕ veĭ învĕţă acésta veĭ fi ertată de mine şi lăsată în pace, altmintrelea nu!

Tufa, cum il audi astfel vorbind, îĭ rĕspunse plină de mânie:

— Tu om de nemica şi fără obraz ce eştĭ, pentru că aĭ ajuns a fi întru atâta de neruşinat şi îndrăsneţ prin poftele tale cele diavolescĭ, din minutul acesta *să nu maĭ aĭ nicĭ casă, nicĭ masă şi nicĭ ţéră aléză*, ci să te prefacĭ în *Cuc*, ïară muerea ta, care te-a îndemnat la acéstă cerere, să se prefacă în *Pupăză*, şi să âmblaţĭ amîndoĭ cât veţĭ trăi de pe pom pe pom şi de ram pe ram, tu cântând *cucu*, ïară ea *pupăind* tótă diua ca o nebună, pentru că

n'ațĭ fost îndestulațĭ și mulțămițĭ cu celea ce vi le-a dăruit bunul Dumnedeu!
Și cum a rostit tufa cuvintele acestea, omul îndată s'a prefăcut în Cuc, ĭară muerea luĭ în Pupază, și aŭ început, unul dintr'o parte ĭară altul în altă parte, a sbura de pe pom pe pom și-a cântà el *cucu!* ĭară ea *pupupu!*

1747 * △ **Cucul până nu vede mugur, nu cântă.**

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 175; II, 71.— Hințescu, 40. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, 159. — S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, 47.

Omul înțelept nu întreprinde nimica inainte de vreme.

1748 * △ **A cântà cucul cuĭ-va.**

'I-a cântat cucul astă-dĭ.

A. Pann, II, p. 68. Hințescu, 40.— S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 45.

Adĭ ți-a cântat cucul.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 228.

Sciŭ că i-a cântat cucul.

S. Fl. Marian, *Ornit*, I, p. 45.

Adica iĭ merge bine, este norocos, fericit.
A. Pann a dat acesteĭ locuțiunĭ în *Povestea vorbeĭ*, III, pag. 29—30, înțelesul eĭ obicĭnuit. Insă in fascicola II, p. 112, citim:

Tot îțĭ cer, tot te frămîntă,
Pâna *vĕd că Cucu 'țĭ cântă,*
Apoĭ atuncĭ or te lasă,
Or de tine nu 'ĭ maĭ pasă.

Pov. vorb., II, p. 112.

în care se dă dicĕtóreĭ un înțeles cu totul diferit, adică acel de la numĕrul 1750.

1749 △ **Bine 'ĭ cântă cucul.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 85.

* *Bine 'ĭ-a maĭ cântat cucul.*

S. Fl. Marian, *Ornit.* I, p. 45.

Se dice pentru ceĭ ce tot bine le merge (Golescu).
Dupe credința poporuluĭ cucul menesce a bine când cântă în fața saŭ la drépta omuluĭ, pe un copac verde și stufos, etc.—Vedĭ S. Fl. Marian, *Ornitologia*, vol. I și în *Șezătórea*, I, p. 140: *Cântecul cucului.*

1750 *△ **Rĕŭ 'ı-á cântat cucul.**

S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 45.

Se ḑice când unuĭ om 'ĭ-a mers rĕŭ in întreprinderile sale.

Dacă veḑĭ pentru întâia-şĭ dată cucul stând pe un copac uscat, pe pămînt, pe un lemn putred; dacă 'ĭ aĭ auḑit cântecul în spate saŭ în stânga, după Sânḑenie, nóptea, se ḑice că cucul 'ţĭ-a cântat rĕŭ. — Veḑĭ în *Ornitologia*, I, p. 24 şi următórele maĭ multe amănunte în acéstă privinţă.

1751 *△ **I-a cântat cucul în spate.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Iĭ merge rĕu.

Romànul crede ca daca iĭ cânta cucul în spate peste tot anul iĭ va merge rĕŭ, va fi nefericit, bolnav, supĕrat; i se póte întîmplá, într'un cuvînt orĭ-ce nenorocire.

Mĕĭ femee, draga mea,
Draga mea, ĭubita mea,
Cucu 'n spate 'mĭ-a cântat,
Si mórtea m'a sagetat.

Poesiı poporale.

1752 *△ **I-a cântat cucul în stânga.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 45.

Iĭ merge rĕu.

1753 *△ **I-a cântat cucul în faţa.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 45.

Iĭ merge bine, e cu noroc.

Românul crede că glasul cuculuĭ menesce tot-d'a-una a bine când îl aude în drépta saŭ în faţă; peste tot anul iĭ va merge bine, va fi fericit, sănátos, voĭos.

Cuculeţ, pasĕre sura,
. . . .
. . . .
Cântă-mĭ mie, inc' odata,
Că 'mĭ-e mintea tulburată.
Cântă 'n drépta mea cu foc
Să am parte de noroc.
Cànta 'n faţa mea cu drag,
Că 'ţĭ-oiŭ da frunză de fag
Sa nu maĭ fiĭ tot pribég.

V. Alexandri, *Poesiı poporale.*

1754 * △ I-a cântat cucul la (în) drépta.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — S. S. FL. MARIAN, *Ornit*, I, p. 45.

Acelaş inţeles ca la numĕrul precedent.

Cuculeţ cu pana sură
De ce cânţĭ la curmătură?
Cântă 'n faţa mea cu drag,
Că ţi-oiu da frunză de fag.
Cânta 'n drépta mea cu foc
Sa am parte de noroc.

Şezĕtórea, I, p. 140, *Poesii Popor.*

1755 * △ A mâncat cucu cireşi.

* △ *A mâncat cucul cireşĭ nu maĭ cântă.*

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 38.

Se ḑice de acele care, pentru o pricină óre-care, işĭ mută părerile, laudă ce a defăĭmat, ĭubesce ce a urît, etc. Se intrebuinţéză cu un înţeles defavorabil saŭ cel puţin ironic. — S. FL. MARIAN.

A trecut momentul priincios de a se face óre-ce.

Cucul nu cântă de cât până la Şanḑenie, 24 Iunie, diua nasce-reĭ S-luĭ Ion Botezătorul, când se coc cireşile, de unde vine şi ḑicĕtórea.

Legea ta de cuc bălan!
Ţĭ-am plătit să cânţĭ un an.
Când a fost la Sânḑiene
Tu ţĭ-aĭ pus clobanţu 'n pene.

S. FL. MARIAN, *Poesiĭ poporale.*

In unele părţĭ se crede că cucul nu maĭ cântă dupe Şanḑenie, pentru că răguşesce şi i se légă limba, mâncând gráunte de orz.

D. T. Speranţiă incheĭe prin următórele versurĭ, bucata intitulată *Cucu Ţiganuluĭ*, in care un puiŭ de Român işĭ bate joc de un ţigan, îngânând cântecul cuculuĭ, in mijlocul ĭerneĭ, şi atât de bine, în cât bĭetul om poftesce toţĭ prieteniĭ luĭ ca să audă acéstă minune, care la urmă se dovedesce că e o păcălitură.

— Cuc 'ĭ-acesta, mĕĭ, la tine?
— Cuc! le ḑice el răstit,
A mâncat şi el cireşe şĭ-a cântat cam amorţit

1756 Ḑiua cuc, nóptea cobeţ.

S. FL. MARIAN, *Ornit* I., p. 128.

Se ḑice de ómeniĭ aceia, ce ḑiua séměnă a fi bunĭ, de omenie, ĭară nóptea, când nu 'ĭ vede nimenea se apucă de furat.

Se aplică tot odată proverbul acesta şi la ómeniĭ ceĭ beţivĭ şi harţăgoşĭ, carĭ imbĕtându-se peste nópte şi viind a-casă *cucĭ* de beţĭ,

tótă ḑiua dorm, nu lucră nemică, ïară după ce înseréză se apucă la cértă și apoï se duc ïară-șï la bĕut. — S. Fl. Marian.

Românii cred, și acéstă credință a putut da nascere proverbului, ca paserea care vara este Cuc, ïérna se preface în Uliŭ saŭ Cobeț.

In poesiile poporale adunate de D. Marian, se află o doïnă din Bucovina în care se arată acéstă credință.

1757 * △ **A fi cap de cuc.**

V. Alexandri, *Conv. Liter.*, V, p. 282.—*Preot* C. Bungețianu, *inv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți*. — I. Iorgulescu, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinți*.

A fi desmetic, nerod, fără judecată.

«Am ajuns la Turnu cu obrazul beșicat, însă cu dulcea sperare că mĕ voiŭ bucurà de favórele stabilitățeï... *Cap de cuc* eu! Uitasem că sunt impïegat Român.» — V. Alexandri.

In Ornitologie la cuvîntul *Cuc*, se găsesce o serie întrégă de credințe privitóre la capul acesteï pareri.

1758 **Tot un cuc nu ne cânta în tótă vremea.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 69.

Arata nestatornicia vremeï (Golescu).

1759 **Cucul cântă: haï la plug!**

Iord. Golescu, *Mss.* II, 104.

Adică primăvara la plug să ne găséscă (Golescu).

Căntarea cucului ne învață că a sosit vremea de a începe lucrările la câmp. După D. Marian, daca Cucul n'ar veni, Românul muncitor crede că nu șï-ar putea lucrà campiile sale, că n'ar avea acea vioșie și desfătare ca atuncï când îl aude cântând.

Dómne ajută cucului
Să sbóre din cuïbul luï
In mijlocul câmpuluï
Pĕ córnele pluguluï.
. . . .
. . . .
. . . .
Cucul de nu ni-ar cântà
Nice noï n'am maï arà.
Cucul de nu s'ar porni
Nicï noï n'am plugări.

O doïnă din colecția V. Alexandri p. 298 coprinde aceeaș idee.

Precum venirea cucului ne indémnă la arătură, plecarea luï din țéră vestesce Românuluï că timpul cosituluï a sosit.

Câte păserĭ sunt in codru
Nu-s ca cucu de cu șodu;
Cum aude glas de cósă
Indată lasă țéra nóstră.

Următórea legendă din Tutova, publicată in *Șezătórea* II, p. 45, ne dă origina acesteĭ ḑicerĭ.

LEGENDĂ

Pe când Sântul-Petrea erà și el gospodar pe pămînt, avea ca argațĭ doĭ flăcăuanĭ. Pe unul îl chemà *Lazăr*, ĭar pe cel-alt *Cucu*. Odată îĭ trimesă Sântu-Petrea să are într'un loc depărtat, însă nu le a dat mâncare de ajuns. După ce aŭ mântuit mâncarea ce le dedese, și vĕḑênd că nu le maĭ aduce, de fóme aŭ tăĭat boiĭ și i-aŭ mâncat. Veninḑ Sântu-Petrea și vĕḑênd beléua gata, i-a luat la bătae; pe Lazăr l'a scăpat, ĭar pe Cucu l'a ferecat până la ucis în bătae. Lazăr, de frică să nu 'l găséscă Sântu-Petrea, s'a prefăcut în pasere, asemenea și sufletul luĭ Cucu e tot pasere. Decĭ Lazăr căutând pe fratele sĕŭ prin lume, îl strigă necontenit: Cucu! Cucu! Cucu! Tot ast-fel să ḑice că strigă și Cucu pe Lazăr din cer.

1760 **Ascultă cucu până îțĭ cântă.**

A. PANN, II, p. 71.—HINȚESCU, 40.

Ascultă cucul până 'ț-o cântă.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

* △ *Ascultă cucu cât cântă.*

Preot D. CIORICE, *înv. c. Merenĭ*, J. *Olt.*

Fă orĭ-ce lucru la vremea luĭ. Ascultă invĕțătura, sfatul, îndemnul cel bun, până aĭ de la cine și pentru ce a-l ascultà.

1761 **Cucul cântă până e frunza verde, ĭar nu când pică de bĕtrână.**

HINȚESCU, 40. — S. FL. MARIAN *Ornit.*, I, 47.

Tóte aŭ a se face la timpul lor; omul să se ingrijéscă de cele trebuincióse până ce e tinĕr, nu când il impovóră bĕtrânețele.

1762 **N'are să-ĭ cânte cucul!**

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

1⁰ Nu va avé parte de ce-va.
2⁰ Nu va ajunge până la primăvară; va muri nainte de a cântà cucul.

1763 **Glasul cucului din glasul pupăziĭ nedeosĕbind.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 359.

1⁰ Nu aude bine.
2⁰ Este prost.

«Precum dice cuvîntul: *glasul cucului din glasul pupăzii nedeosebind*, tot-deauna urechile sale către cuvintele mele surde și de tot astupate s'aŭ ținut.» — DIMITRIE CANTEMIR.

A se vedé legenda de la numěrul 1746, și o varianta a acestia în *Ornitolojie*, II, p. 159—164.

1764 Isi teme femeea ca cucul.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 46.

E cunoscut din istoria naturală, dice D. Marian, că cucul e fórte gelos; pare-că dragostea îl innebunesce. In toțĭ semeniĭ sěĭ vede un rival cu care se iea la harță. Acéstă imprejurare poporul Român nu a trecut'o cu vederea, ci de la dinsa a format proverbul de maĭ sus, care se aplică la un om, ce e fórte gelos pe nevésta sa care o teme, cum se dice, chiar și de umbra eĭ.

In următórea legendă povestita D-luĭ Marian de un locuitor din Iliescĭ, sat din Bucovina se arata gelosia acesteĭ paserĭ.

LEGENDA CUCULUĬ

Paserea, care o numim noĭ astă-dĭ Cucu, ci ca nu este cucul cel adevěrat, ci soția acestuia, Sava.

Cucul cel adevěrat, care avea pene de aur nu se află acuma pe pămint ci 'n cea-l-altă lume.

Dintru început, cine scie când a maĭ fi fost și aceea, ci că trăiă și Cucul împreună cu soția sa Sava pe pămint, dar fiind că soția sa i-a fost necredinciósă cucul a părăsit'o.

Acésta a fost adică așa, că Sava s'a iubit cu privighetórea. Cucul, ci că prindênd'o că se iubesce cu alta pasere, s'a supěrat fórte tare pe dînsa și-a mustrat'o fórte dicêndu-ĭ: cum de a putut ca sa se iubéscă cu privighetórea, c'o pasere așa de mică și de urită, pe când el e cu pene de aur? Apoĭ, după ce a mustrat'o și și-a descarcat tot alénul inimeĭ sale asupra eĭ, ci ca a părăsit pentru tot-deauna pămîntul acesta plin de fară-de-lege și rěutate și s'a dus în cea-l-altă lume, în raiu, iară pe Sava a lasat'o aicĭ în astă lume.

Sava, vědênd că soțul sěu Cucul nu glumesce, ci o lasă și se duce, l'a întrebat: când și unde să-l caute?

Cucul superat i-a spus sa-l caute, daca voesce, de la Blagoviștenie până 'n Sândiene, și daca până atuncĭ l'a aflà unde-va, bine de bine, dar daca nu, maĭ mult să nu-l caute.

Sava, cunoscêndu-șĭ greșéla și voind a se 'ndreptà, cum au sosit Blagoviștenìile, deauna a și început a sbura și a-l căutà în tóte părțile și l'a tot căutat până la Sândiene, dar 'nicairi nu l'a putut aflà.

Și nu numaĭ atuncĭ l'a căutat, ci de atuncĭ în cóce, Sava, adică paserea ce-ĭ dicem noĭ astă-dĭ cucu, tot-deauna, in tot anul începe pe la Blagoviștene a cântà și *a cântà* neîncetat până la Sândiene pre soțul sěu, pre Cucu.

Si fiind ca nicĭ acuma nu-l póte nicăirĭ aflà, de aceea Sava e fórte neastîmpěrată, nu sta mult pe un pom, ci punendu-se pe o ramură și strigând de vr'o câte-va orĭ *cucu! cucu!* îndată sbóră pe altă ramură, și tot așa alérgă ea din pom în pom, de pe o ramură pe altă și strigă *cucu! cucu!* doară, doară îl póte aflà pe soțul sěu.

In zădar însă îĭ este tótă alergătura și strigarea, căcĭ cucul, soțul sěu cel cu penele de aur e dus pe ceea lume.

1765 * A cântà cucul în.....

* *A cântà cucul într'o casă.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 982. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 47.

A fi un lucru deşert; a rĕmâne casa pustie.

Cântă cucu 'n punga luĭ, corespunde francesuluĭ. *il loge le diable dans sa bourse.*

Cucul fiind o pasere fórte sĕlbatică, trăind retrasă şi singuratică, nu cântă de cât într'o casă pustie.

1766 A fi îmbrăcat ca cucu 'n pene.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 47.

Se ḑice despre aceĭ frumos îmbrăcaţĭ şi cu haine de preţ.

In legenda de la numĕrul 1764 vedem că Cucul cel adevĕrat avea *pene de aur*. Intr'o altă legendă, raportată de D l S. Fl. Marian, cucul erà unul din ceĭ doĭ fecĭorĭ de împĕrat numiţĭ Cucu şi Stefan, amîndoĭ cu *pĕrul de aur*, pe fie-care umĕr cu câte un lucéfĕr, pe pepturĭ semnul luneĭ şi a sóreluĭ, ĭar faţa lor strălucia ca şi pétra cea scumpă. Din aceste legende, şi altele asemenea, putem cunósce ca pentru Românĭ, *a fi îmbrăcat ca cucu 'n pene*, nu póte însemnà de cât, a purtà vestminte avute şi stralucite.

1767 Bată-mé cucul!

SLAVICI, *Conv. Liter.*, V, p. 3.

Bată 'l cucul!

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Adica: bată 'l norocul.

1768 Bată 'l cucul că frumos e!

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 46.

Adică: e fórte frumos. Acéstă ḑicala se aplică maĭ cu sémă la ómeniĭ ce ne plac, ce-ĭ iubim, şi cariĭ tot-odată sunt frumoşĭ şi placuţĭ la vorbă. — S. FL. MARIAN.

1769 * △ Cât cucu.

P. ISPIRESCU, *Unch. Sfat.*, p. 58.— H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

* *Cât e cucul.*

T. SPERANTIA, I, p. 245. — M. CANIAN, J. *Iaşĭ*.

△ *Până 'ĭ cucul.*

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Cât cântă cucul.

I. SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, III. p. 425.

Adica : fórte puțin, nicĭ când, nicĭ-odată. Căcĭ cucul nu cântă de cât de la Buna-Vestire până la Sânḑiene, 24 Iunie.

»De dragul tĕŭ nu staŭ nici *cât cântă cucul.*« — SLAVICI.

Póte sufletul să-mĭ ĭeĭ.
Iar Iencuța... *cât e cucul,*
Nu mi-o ĭeĭ, măcar să pĭeĭ.

T. SPERANȚIA.

1770 *A fi cuc.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I p. 47. — ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.*, p. 224.

A face cuc pe...

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 181.

A se face cuc.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 28.

E bét, amețit că nu póte încurcă nicĭ douĕ cuvinte. Acéstă ḑicala se vede că vine de acolo, că precum cucul nu póte produce maĭ multe, maĭ variate și maĭ sonóre sunete, ca alte păserĭ cântátóre, precum e cântarea luĭ monotónă. ĭara după Sândiene, răgușita și urîtă, așa și omul bét și amețit nu póte vorbi ca alțĭ ómenĭ.— S. FL. MARIAN.

Omul bét nu maĭ are judecată, are *cap de cuc.* Veḑĭ numĕrul 1757.

1771 A fi, a remânè cuc.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 982. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, 88.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 48.—G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, 281.

A ședé cuc.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 73. — S. FL. MARIAN, *Ornit*, 48.

Adica :

1⁰ A remânè singur singurel.

2⁰ A stà sus, cucuĭat.

Primul înțeles se trage din viéța singuratică și sĕlbatică pe care o duce acésta pasĕre; cel d'al doilea din obiceĭul ce 'l are cucul de a nu cântà nicĭ-odată pe pămînt ci maĭ mult stând pe vîrfurile copacilor, de aci o serie întrégă de cuvinte ca : a se cucuĭ saŭ cucuĭà, cucuĭata, etc.

Barbăţelul m'a ĭubit,
Dar curînd s'a istovit,
La treĭ anĭ mĭ-a şi murit.
Frumoşĭ braḑĭ că ĭ-am cĭoplit,
Cu cincĭ popĭ că l'am citit,
S'am rĕmas *singură cuc*,
De n'am unde să mĕ duc.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. pop.*, pag. 281.

Strain ca puĭul de cuc
Milă n'am unde mĕ duc.

JARNIK-BÂRSEANU, *Poesiĭ pop.*, pag. 207.

*

1771[b] **A se duce unde nu cântă cucu.**

M. CANIAN, J. *Iaşi*.

A muri.

1772 **Lapte de cuc.**

GR. JIPESCU *Rĕur. Oraş*.

Adică lucru care nu se află.

Muĭerea poftesce şi la lapte de cuc şi la urda de curcă. — GR. JIPESCU.

CUCULĔŢ

Veḑĭ *Muĭere*.

CUCURIGU

1773 **A cântă cucurigu în casă.**

V. ALEXANDRI, *ap. Damé*, I, p. 312.

Veḑĭ *Găina*.

Se ḑice când femeĭa poruncesce în casă şi bărbatul asculta.

CUCUVAE

1774 **Ochĭul de cucuvaĭe nu ca cel de ĭepure.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 8.

Arată marea deosĕbire între două lucrurĭ nepotrivite, adică sluga nu îngrijaşce ca stăpânul (GOLESCU).

1775 **Cucoveica ('i) cobitóre**
Şi de rĕŭ prevestitóre.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, 198; *Poes. pop.*, p. 4.

Românul, dice D. Marian, are ferma credinţă, şi nime nu e în stare a 'l abate de la acésta, că din casa pe care cântă vre o cucoveică trebue să móră cine-va.

Cucoveïca, crede poporul, e cel maï sigur prevestitor al morţiï. Nu i s'a întîmplat încă nicï odată, afirmă el cu tótă seriositatea, ca să fi auḑit vre o cucoveïcă cântând pe cutare casă şi să nu fi murit nime dintr'însa. Când strigă ea: *cucovéu! cucovéu!* atuncï e semnul cel maï sigur, că trebue să móră cine-va din casa aceea, unde strigă. Iară de cum-va nu móre nime, apoï de bună samă trebue să péră vr'o vită, său altă vietate de pe lângă casă. Una din douè trebue numaï de cât sa se întîmple.

Un cântec Macedo-Român din Cruşova, publicat de D. Marian, în Immormêntarea la Românï, p. 5, coprinde o credinţă identică.

Aceleaşï superstiţiï se aflaŭ şi la Romanï precum se póte vedea în Pliniu. Lib. X., c. XVI & XVII, şi în Ovidiu: *Ignavus bubo dirum mortalibus omen.*

CUIB

Veḑï *Aripa, Curca, Ouě, Pasere*

1776 * Fie-care pasěre, îşï ïubesce cuibul.

Maior P. Budişteanu, J. *Ilfov.*

● *La orï-ce pasěre, cuïbul sěŭ ca un palat.*

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 38.

Adică coliba la cel sărac (Golescu). Arată plăcerea pe care o resimte fie-care când se află în casa luï, căcï precum ḑice poetul latin:

Est aliquid quocumque loco, quocumque recessu,
Unius sese dominum fecisse lacertae [1]).

Juvenal.

À chaque oiseau son nid semble beau, ḑice proverbul frances.

1777 Urita pasere este aceea, care îşi spurcă cuïbul eï.

D. Ţichindeal, p. 130.

Adică omul care necinstesce pe aï sĕï.

1778 Cuibul tĕŭ să ţe-l păzĕscĭ, daca vreï să nu rătăcescĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 104.

Adică casa ta şi ţéra ta (Golescu).

---

1) Este o plăcere sufletéscă de a puté ḑice că eştï stăpânul chiar a celeï maï próste locuinţe, orï şi unde ar fi dînsa aşeḑată.

1779 I e frică să nu i sĕ rĕcéscă cuibul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 981.

Sĕ ḑice la aceĭ leneşĭ carĭ sé tem sá nu scape ce-va din somn.

CURCĂ

Veḑĭ *Găĭna, a se Impăcă, Muĭere.*

1780 Dacă e curcă.
Ce sĕ-incurcă,
In calea vinătorului.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 87.

De e curcă
De ce se 'ncurcă,
In rĕvărsatul ḑorilor
In calea vinătorilor.

AL. ODOBESCU, III, p. 9. — P. ISPIRESCU, *Rev. Istor.*, III, 158.

Dacă-i curcă
Ce se'ncurcă
Tocma 'n zarea zorilor
In calea vinătorilor.

T. SPERANTIA, I, p. 100.

Ne învaţă să ne ferim dĕ ceĭ ce ne gonesc (GOLESCU).

D-l. T. Speranţia, povestesce în modul urmator snóva poporală din care se trage proverbul de faţă.

ŢIGANUL CINSTIT

Vr'o câţĭ-va ţiganĭ, odată,
Printr'un loc, când-va 'ntr'un an,
Cum mergéŭ prin zorĭ de ḑiuă,
Vĕd p'un gard un biet curcan,
Si de-odată se opresc,
Se gândesc, se resgândesc,
Celuĭ maĭ bĕtrân grăesc :

*

— Auleu, tată Vişan,
Veḑĭ cel gard pe cel curcan ?
Veḑi ce bun e şi ce mare ?
Bre, că bun e de mâncare!

*

Dar bĕtrânul de Vişan
Cum se uĭtă la curcan,
Şi pe gard cum stă privindu-l
Şi cu ochiĭ cântărindu-l
Ḑise :
— Uĭt'te om nebun,

Lasă curca nóptea 'n drum!
De sat... satu-ĭ, nu-ĭ pădure,
Dar se póte să-ĭ o fure;
Că, ce vreĭ, de? ... sunt nevoĭ ...
Maĭ bine am lua-o noĭ?

*

Cel bĕtrân așa vorbesce
Dar un altul cum gândesce,
Ḑice:
— Dar n'o fi păcat
Să'l luăm noĭ ne'ntrebat.
Maĭ vîrtos de s'o 'ntîmpla
Să ne vadă cine-va?
Dar bĕtrânul îĭ rĕspunde:
— Ce vorbescĭ?! Pacat?! De unde!
N'are cum maĭ fi păcat,
Căcĭ îĭ spunem cĭ'ĭ vînat.

*

— Dar de-o dice că e curcă?
— Ḑice curcă, ba necurcă!
Ce-o tot ţiĭ într'una furcă?
Dacă-ĭ curcă
Ce se 'ncurcă
Tocma 'n zarea zorilor
In calea vinătorilor?!

*

— Apoĭ dar, tată Vișan,
Ce maĭ ḑicĭ de cel curcan?
Să 'luam, să nu-l luăm,
Orĭ pe gard să nu-l lăsăm?
Decĭ bĕtrânul ce se facă? Dacă vede că-'l întréba
Ḑice:
— Aicĭ e altă trébă!
Eĭ se tem de vr'o rușine
Si dau greul tot pe mine.

*

Dar fiind el om cu minte
Cată 'n lăturĭ și 'nainte
Si sfîrsesce 'n treĭ cuvinte;
Căcĭ rĕspunde:
— D'apoĭ eu
Ce să ḑic și ce să vreu?!
Nu maĭ umblu cu 'ndemnate
Să mĕ încarc și de păcate.
Il luaţĭ
Orĭ nu 'l lăsaţĭ,
Numaĭ partea mea cătaţĭ
Să mi-o faceţĭ părălesce
Ca să'mĭ cumpĕr nisce pesce.
Om bĕtrân... ar fi păcat
Să mănânc eŭ de furat.

1781 **A avé curagiŭ de curca béta.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, p. 161.
Hinţescu, 41.

Veḑĭ *Gaină.*

A fi fricos, şi cum ḑice Francesul: *courage de brebis, toujours le nez en terre.*

1782 *Par'că ĭ-a murit curca cu oul (e) în cuĭb.

A. PANN, III, p. 13.—HINŢESCU, 41.

E fórte supĕrat.

1783 *Face chef de curca béta.

A. PANN, II, p. 93.—HINŢESCU, 32.

Adică prostesce.

1784 *A mâncat piciŏr de curca.

I. ARBORE, J. *Buzeu.* — FR. DAMÉ, I, p. 322.

Veḑĭ *Găina.*

Sĕ ḑice de ceĭ vorbăreţĭ şi uşorĭ de gură carĭ nu pot ţiné o taĭna.

1785 Nicĭ curcă, nici curcan.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48.

Veḑĭ *Turc.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce nu sĕ port nicĭ într'un chip (GOLESCU), şi cari, după vorba Francesuluĭ, nu sunt: *ni chair ni poisson.*

1786 *△Curcă plouată.

HINŢESCU, p. 41. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* II, 161. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni,* J. *Ialomiţa.*

Staŭ ca nisce curcĭ plouate.

FILIMON, p. 159.

Veḑĭ *Gaină, Şórece*

Adică umilit, ruşinat.

1787 Urdă de curcă.

A. PANN, III, p. 23.—HINŢESCU, 78. — GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraş.*

Veḑĭ *a se Împacă.*

Adică ceea ce nu se află pe lume.

»Muĭerea poftesce şi la *urdă de curcă.*« — GR. JIPESCU.

1788 A se bârzoĭa ca o curcă.

S. FL. MARIAN, *Ornit.,* II, p. 277.

Veḑĭ *Curcan.*

Se ḑice despre ceĭ mândri, îngâmfaţĭ şi obraznicĭ.

1789 *A fi curcă.

Adică prost.

CURCAN

1790 * △ La cincĭ-decĭ anĭ sbóra și curcanul.

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Sucĭava*.

Se dice despre cele carĭ nu se întîmplă de cât rare orĭ.

1791 *A se umflà ca un curcan.

A. Pann, I, p. 161. — Hințescu, 195. — S. Fl. Marian, *Ornit.*, II. 276.—Fr. Dame, I, 323.

A se îngâmfà ca un curcan.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 311.

Vedĭ *Curcà, Panà, Sprîncénà.*

Se dice despre ceĭ ce sĕ mândresc și se îngâmfă prea tare, de și nu aŭ pentru ce, precum și despre ceĭ obraznicĭ.

Se umflă în sprîncene
Ca curcanul în pene.

A. Pann, I, pag. 161.

«Și unde se roteà pe lângă dînsa și se îngâmfă ca un curcan.» — P. Ispirescu.

Acéstă dicală se trage de la datină curcanuluĭ de a-șĭ sbîrli penele și de a se umflà când se rotesce împrejurul curcelor.

CUȘCĂ

1792 Dacă aĭ intrat în cușcă, trebue să cânțĭ cocoșesce.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 105.— S. I. Grossmann, *Dict. Germ.*, 1.

Cine intră în cușcă trebue să cânte cocoșesce.

A. Pann, II, p. 108.—Hințescu, 82.

Daca te însorĭ să fiĭ stăpân în casa ta, și precum dice Românul, să te însorĭ și să nu te măriți.

DÎRLÓGĂ

1793 *A fi sluga la dîrlóga.

Maĭor P. Budișteanu, J. *Ilfov.*

Vedĭ *Măgar, Sluga.*

Adica :

1⁰ A nu avé de lucru.

2⁰ A fi slugă leneșă, próstă.

Calul de dîrlógă fiind in tot-d'a-una un cal maĭ prost, e maĭ puțin îngrijit de cât ceĭ-l'alțĭ.

DOBITOC

Vedĭ *Gard, Glas, Om.*

1794 **Să nu legĭ gura dobitoculuĭ ce treeră.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 113.

Vedĭ *Boŭ, Vită.*

Adică să nu ĭeĭ imbucătura din gura muncitoruluĭ (GOLESCU). Acela care lucréză trebue să se foloséscă și dînsul din ródele munceĭ sale.

1795 **Carele nu e milostiv către dobitócele sale, acela nu va fi milostiv nicĭ către ómenii.**

D. ȚÎCHINDEAL, p. 119.

Acela ce n'are milă de dobitoc,
Nicĭ de om n'are milă de loc.

A. PANN, *Archir*, p. 7.

Vedĭ *Câne.*

Direptuluĭ i se face milă de sufletul dobitócelor luĭ, ĭar ficațiĭ necuraților nemilostivĭ sunt.— *Parem. Solom.*, XII, 10.

1796 **Incarcă-țĭ dobitocul**
Până unde (iĭ) e sorocul.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 96; II, 64.—HINȚESCU, p. 47. —S. I. GROSSMANN, *Dicț. Germ.*, p. 219.

Fie-țĭ milă atât de vitele cât și de slugile tale; nu întreprinde lucrurĭ peste puterile tale, căcĭ: *La surcharge abat l'âne* și *Chi bou carca troppu le sumere le resta pe a strada.*

1797 • **Ridică dobitocul, când ĕl vedĭ cădut, fie măcar și pĕ puf cădut.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 112.

Ne învață să ajutăm celor ce pătimesc (GOLESCU).

1797 b **Vaĭ dĕ dobitoc când stăpânul nu îl vede.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 175.

Vedĭ *Stapân.*

Dacă stăpânul nu îngrijesce averea i se primejduesce.

DOMESTIC

Vedĭ *Selbatic.*

DROPIE

1798 * △ Dropie, dropie,
Vremea ţi s'apropie.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 95. — *Preot* C. Bungeţianu, *inv. c. Cosovĕţ*, J *Mehedinţi*, — I. Iorgulescu, *inv. c. Baĭa-de-Aramă*, J. *Mehedinţĭ.*

Sĕ ḑice pentru fete, când ajung în virstă (Golescu).

E un fel un augur în réŭ, când se ḑice cuĭ-va semnifică a pagubă. — C. Bungeţianu.

DUMAN

Vedĭ Cap. IX *Ban*

ELEFANT

Vedĭ *Purice.*

A FĔTA

1799 * Fĕtat nu ouat.

I. Creangă, *Pov.*, p. 123.—Da Z. J. c. *Fedesci*, J. *Tutova.*

Adică vrednic, îndrăsneţ, vitéz, om în tótă puterea cuvîntuluĭ.

«Aşa mi-e drag să fie omul, *fĕtat nu ouat.*» — I. Creangă.

FĬARĂ

1800 Şî fiara cea maĭ crudă cinstesce némul sĕu.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 99.

Arată cinstea şî dragostea ce trebuĭe să avem între noĭ (Golescu).

1801 Tótă hiara 'şĭ are lupul eĭ.

A. Pann., *Archir.*, p. 5.

Vedĭ *Jiganie.*

Fie-care îşĭ are stăpânul, maĭ marele sĕŭ.

FLUTURE

Vedĭ *Vultur*.

1802 **Fluturele când sĕ 'ntórce pĕ lângă vîlvóre, aripile și le arde.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 74.

Adică cel ce sĕ viră în cele primejdióse, îndată sĕ prápădesce (GOLESCU).

1803 ** **A avé flutureĭ.***

I. ARBORE, J. *Buzĕu*.

Vedĭ *Gărgăunĭ, Greerĭ.*

A fi cu dușĭ, cu tóne, cu hachițĭ.

FRÎŬ

Vedĭ *Gură, Măgăriță.*

1804 **Unde se găsesce frîul, se cere și calul.**

A. PANN, *Ediția* 1889, pag. 20 ; I, 69. — BARONZI, p. 59.

Unde se găsesce frîul se caută și calul.

HINȚESCU, 62.

Vedĭ *Șea.*

Cine a luat puțin póte să fi luat și maĭ mult, și óre-carĭ semne pot da nascere la multe bănuelĭ.

1805 **Frîul, cât de móle calul va fi în gură, să nu țe-l încredințezĭ în mâna altuĭa.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 115.

Adică cârma stăpâniriĭ singur tu să țe-o cârmuescĭ (GOLESCU).

1806 * △ **A lăsà în frîul sĕŭ.**

Adică în voĭea sa.

Te-am lasat in frîul tĕŭ
Și te-aĭ facut lucru rĕu.

S. FL. MARIAN, *Sat. pop.* p. 4.

FULG

1807 * **Caută fulgiĭ găiniĭ, în oul găiniĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Sĕ zice când caută óre-cine cele piste fire (GOLESCU).

*

1808 Ca fulgul pe apă.

A. PANN, II, p. 85. — HINȚESCU, 120. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 286. — AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Vedĭ *Negustor.*

1⁰ Uşor, fără nicĭ o greutate, fără însemnătate.
2⁰ In voĭea întîmplărilor. — AL. MARTINIAN.

1809 A 'ĭ merge fulgiĭ.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1264. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, 209.

A fi batut, a fi lovit cu putere.

«Şi fiind că Sărăcia tot cam întârziă, o lovi o dată cu inițele de-ĭ *merse fulgiĭ*, şi o dete peste cap, maĭ către uşă». — P. ISPIRESCU.

FURNICĂ

Vedĭ *Leu.*

1810 Furnica îşi strînge hrana
De cu vara pentru iérnă.

A. PANN, I, p. 150.—HINȚESCU, 65.

Ne învața a fi prevĕḍĕtorĭ.

Pasa către furnică, o leneşule! şi rîvnesce vĕḍênd căile eĭ şi fiĭ de cât aceia maĭ înțelept. Pentru ca la ea, aratură nefiind, nicĭ pre cel ce să o îndemne avênd, nicĭ sub stapân fiind, gătesce vara hrana şi multă strînsóre la secera. — *Parem.* SOLOM., IV § 6, 7, 8 *Biblia* de la 1688.

1811 Furnica cât de mica, şi iar te pisca când o calcĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

Furnica cât e de mica, şi dacă o calci pe picĭor sĕ întórce şi ea să te musce.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 7. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 384.

Furnica cât e de mică, şi tot dacă o calci pe picior, capul îşĭ ridică şi te pişcă.

A. PANN, 1, p. 25.

Adică şi cel maĭ mic póte ne vătĕmà când ĕl vom supĕrà (GOLESCU).

La fourmi a sa colère.

Prov. Franc.

Qua sa formiga si bettat ad mossu,
Ad qualecune qui li ponet su pê. [1])
Prov. Sard.

1812 Şî furnica cât dĕ mică, face o rĕsplătire mică.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 99.

Adică şî cel maĭ mic póte rĕsplăti (GOLESCU).

Plutarh povestesce că Brasidas punênd mâna pe o smochină uscată şi simţindu-se muşcat de un şórece, ḑise: Nu e vietate cât de mică, care să nu se rĕsbune când e necăjită saŭ lovită.

Ἔνεστι κἂν μύρμηκι χολή. [2])
Prov. Elin.

Inest et formicae bilis. [3])
Prov. Lat.

Ameisen haben auch Galle. [4])
Prov. German.

1813 Sî furnica, dĕ e furnică, tot are mânie, cât dĕ mică.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 99.

Adicá om fára mânie nu sĕ póte, (GOLESCU).

Italianul ḑice: *La mosca ha la sua milza.* [5])

1814 Furnica cu furnică, fie cât dĕ mică, face mare moşoroiŭ
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

Adică şi ceĭ mai micĭ, mulţĭ împreunându-sĕ, fac mare zarva, mare turburare (GOLESCU). Precum şi: unirea şi munca celor micĭ póte produce resultate însemnate.

1815 * Di furñiga funico. [6])
N. ST., *Nijopole, Macedonia.*

Puţină ispravă.

1816 * Si di furñica hicat nu si scóte. [7])
D. A. MILESCU, *Gopeşı, Macedonia.*

Un lucru mic nu e bun la orĭ-ce.

---

[1]) Şi furnica se întórce ca să muşce, pre acela care o calcă sub picior.
[2]) Şi în furnică este fiere.
[3]) Idem.
[4]) Furnicile aŭ şi ele fiere.
[5]) Musca are fierea sa.
[6]) Măcel de furnică.
[7]) Nu se scóte ficat şi din furnică.

1817 *Aŭ tăbărit ca furnicile la stejar.

A. PANN, II, p. 73.—HINȚESCU, 182.

Arata o mare ingrămădire, imbulzélă la un lucru saŭ la un loc. Furnicile se cuibézā maĭ ales in scorburile și prin rădăcinile stejarilor bĕtrânĭ.

1818 A umblà furnicĭ prin mânile și piciórele cuı-va.

LAZĂR SĂINEANU, *Semas*, p. 358.

Se ḑice de aceĭ carĭ n'aŭ astimpĕr, dorițĭ fiind de a aflà o taĭnă, un ce necunoscut pentru dînșiĭ.

GAIE

1819 Gaıa lesne sĕ ıartă, ıar porumbița sĕ cértă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Adica ceĭ marĭ și vinovațĭ sĕ ĭartă, ĭar ceĭ micĭ și nevinovațĭ rĕŭ sé cértă (GOLESCU).

1820 Auḑıı sbierând o gaıe,
E nădejde s'avem plóıe.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 169.

Când strigă gaĭa in timpul veriĭ, Românul crede că trebue neapĕrat sa plouă.

Culegem din D-l Marian următórea legendă din Transilvania.

LEGENDĂ

La inceput, când a făcut Dumneḑeu tóte isvórele și fântânele, tóte rîurile și pireele, tóte albiile și vadurile apelor, a chĭemat și pre paserĭ ca să-ĭ ajute a le face Tóte paserile câte se afla in lume aŭ sărit indata din tóte părțile și ĭ-au ajutat a le săpà și a le îndreptà, numaĭ Gaĭa n'a voit să-ĭ ajute ci a ḑis că ea nu se va intinà pe picióre săpând la fântâne și isvóre.

Atuncĭ, supĕrându-se Dumneḑeu, pe dînsa, că e așa de îndĕrepnica și neascultătóre, a blăstĕmat'o și ĭ-a ḑis:

— Tuturor paserilor din lume să lĭ fie ertat a bè apa din isvóre fântânĭ și pîree, numaĭ ție și urmașilor tĕĭ nu!... Tu și toțĭ moșiĭ tĕĭ numaĭ atuncĭ să bețĭ apa, când va plouà, ĭară când a-țĭ încercà să bețĭ apă din isvóre și din alte ape curgĕtóre, atuncĭ să perițĭ, pentru că acuma n'aĭ voit să te ostenescĭ și tu d'impreună cu cele-l-alte paserĭ și să-mĭ ajuțĭ a săpà isvórele și a îndreptà vadurile apelor!

Așa a ḑis Dumneḑeu și a întors fața de la dînsa.

De atuncĭ apoĭ, de când a blăstemat'o, Dumneḑeu pe gaĭe, nu-ĭ este ertat a bè apa din nicĭ un isvor, saŭ alta apă curgĕtóre, căcĭ cum bè cum pĭere, ci numaĭ să bee apă când plóuă. Iara când plóuă nu-ĭ este iertat să ție clonțul în sus, ca să-ĭ picure apa de plóĭe in gura, ci numaĭ apa ce se strînge pe aripele sale iĭ este ertat să o bee

De aceea apoĭ vara când e mare arșiță, se sue ea așa de sus în sborul sĕŭ,

ca să fie maĭ aprópe de Dumneḍeŭ, carele auḍindu-ĭ maĭ de grabă rugămintea, să trĕmită plóĭe, ca să aĭbă de unde be apă și cu ce-șĭ stimperà setea.

Si gaĭa de aceea pere, când be apă din isvóre saŭ din alte ape curgĕtóre, pentru că Dumneḍeŭ pre tóte acestea, după ce le-a făcut, le-a sărat într'atâta ca tóte cele-l-alte păsĕrĭ să pótă be apă din ele, numaĭ sinpură Gaĭa nu, fiind pentru dinsa prea sărate.

1821 **Vaĭ dĕ cel ce pĕ gaĭe îndată o ĭartă, ĭar pĕ porumbiță fără milă o căznesce!**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 18.

Adică dĕ ceĭ cumpliți, ce pĕ ceĭ vinovațĭ rĕŭ ĕĭ chinuĭesc, ĭar pĕ ceĭ cumpliți ca eĭ indată ĕĭ ĭartă (GOLESCU).

1822 **Se ține de capul luĭ ca gaĭa mațul.**

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 170.— HINȚESCU, 187.

*

A se ține gaĭe după cine-va.

M. CANIAN, J. *Iașĭ*.

Veḍĭ *Caĭe, Maț.*

Adică fără incetare, într'una.

Este de însemnat că cuvîntul de *Caĭe*, veḍĭ locuțiunea 1374, întrebuințat de Dimitrie Cantemir se aude, după mărturisirea D-luĭ Marian în comunele Izescĭ, Cândrenĭ și Crasna din Bucovina.

Origina acesteĭ ḍicerĭ se află în jocul de copiĭ numit în Țéra-Românéscă *de-a baba gaĭa.*

Reproducem după Lambrior, *Conv: Liter.*, IX, p. 5 descrierea acestuĭ joc.

«Se aleg doĭ copiĭ maĭ voinicĭ dintre care unul se face *cloșcă* și celă-l-alt *gaĭa* sau *uliul*, după alegere. Fie-care ișĭ ĭea un numĕr de puĭ, carĭ se țin cu mâna de partea d-inderĕt a cingĕtóreĭ, unul după altul, in cât alcătuesc un șirag. Apoĭ se pune gaia jos și cu un bețișor sapă o gropă. Apropiindu-se de dînsa cloșca cu puiĭ șirag, o intrébă : ce facĭ acolo ? — O gropă, rĕspunde ea. — Dar in gropă ce aĭ să facĭ ? — Am să fac foc. — Da cu focul ce aĭ să facĭ ? — Să pun céunul. — Da cu céunul ce aĭ să facĭ ? — Să opăresc un puĭŭ d'aĭ tĕĭ. — Ba de-a te-ĭ ! rĕspunde cloșca, și toțĭ puiĭ după dinsa. Ḍicĕnd aceste gaĭa se scólă de jos și dă cloșceĭ bĕțul cu care a săpat gropa, pe care, după ce l'a stupit, ea și toțĭ puiĭ de-a rindul îl asvirle cât póte de departe. In vreme ce gaĭa alérgă după bĕț. cloșca se învirtesce de treĭ orĭ împrejurul gropeĭ cântând «*de treĭ orĭ cu puiĭ meĭ*» ĭar puiĭ croncănesc și cárâe spre batjocura gaĭeĭ. Apoĭ începe lupta, gaĭa vroind să ĭea puiĭ closceĭ și cloșca pe a gaĭeĭ. Vaĭ de puiĭ ceĭ din urma șiraguluĭ. Le tremură inima să nu fie prinșĭ, și tocmaĭ eĭ sunt ceĭ maĭ slăbuțĭ, căcĭ la înșirare ceĭ maĭ tarĭ caută să-șĭ ĭea loc după cloșcă, ĭar ceĭ-l-alțĭ rĕmân în códa. Lupta ține până când și cloșca și gaĭa rĕmân fără puĭ; apoĭ se apucă amîndouĕ la trântă și cine biruesce se face cloșcă la al doile rînd.

In satul Drăceni, J. Sucĭava acest joc, diferă, în unele părțĭ, de descrierea dată de Lambrior, apropiindu-se de jocul numit la Francesĭ *le jeu du loup*. Veḍĭ în acéstă privință *Șezătórea*, II, p. 57—58.

GĂINĂ

Vedĭ *Cocoș, Cumpĕt, Diuă, Garla, Mane, Ou, Tarițe.*

1823 A mâncat piciŏre de găină
Ș'il tot rîcăe la inimă.

A. PANN, I, p. 15.— HINȚESCU, 144.

* △ *A mâncà picior de găină.*

BARONZI, p. 45. — Da Z. J., ç. *Fedești*, J. *Tutova.*

A mâncat piciŏre de găină.

HINȚESCU, p. 144. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfat.*, 112.— FR. DAMÉ, II, 48.

Vedĭ *Curca.*

Sĕ dice de ceĭ vorbăreți și ușorĭ de gură carĭ nu pot ținė o taĭnă. »Piciŏre de găină să nu mănâncĭ căcĭ nu poțĭ să stăpânescĭ vorba«.— I. N. CONSTANTINESCU, *Superstiții*, *Șezătŏrea*, III, 122.

1824 * Și o găină chiŏra scurmând găsesce câte-odată mărgăritare.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Sĕ dice de ceĭ netrebnicĭ, carĭ prin muncă pot ajunge și eĭ la ce-va.

1825 * △ Găina de ce scurmă?

N. G. IONESCU, *înv. c. Mamornița*, J. *Dorohoi.*

* △ *Gaina scurmă ca să se hranĕscă.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *înv. c. Știubenii*, J. *Dorohoi.*

Adică orĭ-ce vietate din lume lucrĕză pentru a se hrăni.

1826 Gaina se hrănesce d'acolo de unde scurma.

T. SPERANTIA, I, p. 5.

Adică omul din munca luĭ.

1827 Apără-mĕ de găini, că de cânĭ nu mĕ tem.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 188. — FR. DAMÉ, II, 48.

Se dice despre ceĭ voĭnicoșĭ dar fricoșĭ; și ne învață că maĭ de temut sunt prieteniĭ fățarnicĭ de cât dușmanul cunoscut.

In *Etymologicum Magnum*, p. 1303 găsim o ghicitŏre din Ardĕl, a căreĭ deslegare este: *Rîmă*, și care sună ast-fel:

Strigă gălgăuță,
Din pĕrăuță,
S'o aperi de găinĭ
Că de câne nu 'ĭ témă.

«Și când prin dreptul poduluĭ, numaĭ écă și ursul..... Fiul craĭuluĭ vĕḑênd că nu-ĭ lucru de șagă se lasă și el de împĕrăție, și cu rușinea luĭ se întórse la tată-sĕŭ a-casă. Craĭul cum îl vede, ḑice:

«— Eĭ, dragul tateĭ, așă-ĭ că s'a împlinit vorba ceea: *apără-mĕ de găinĭ, că de cânĭ nu mĕ tem.*» — I. Creangă.

1828 **Găina nu sĕ póte cu douĕ,**
Cu puĭ și cu ouĕ.

A. Pann, II, p. 126.—Hințescu, 66.

Se ḑice celor lacomĭ de avere.

1829 **Nu poțĭ fi și cu puĭ, și cu ouĕ, și cu găina grasă.**

Laurian & Maxim, I, p. 1275.

Cu puĭ și cu ouĕ și cu cloșcă grasă nu poțĭ fi.

Hințescu, p. 155.

Acelaș înțeles ca numĕrul 1828.

You cannot have your loaf and eat it [1])

Prov. Engl.

Vourrias lou meou et las bresquos. [2])

Prov. Provans.

E' vorrebbe l'uovo e la gallina. [3])

Prov. Ital.

1830 **Daca găina ar cântă cutcurigu, ar fi cocoș.**

I. G. Valentineanu, p. 31.

Femeile nu trebue să rîvnéscă la însușirile bărbaților.

1831 **Găina cu grăuntele umple gușa dĕ bucate.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 22.

Adică cu câte puțin mult dobândim (Golescu).

1832 **Găina cum nasce oul, la clocit gândesce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 22.

Arată rîvna spre sporire (Golescu).

---

1) Nu se póte să aĭ pânea ta și să o fi mâncat.
2) Aĭ vrea (și) mierea și fagurele.
3) Ar vrea oul și găina.

1833 Găina când prea mult ne cârcârăţesce, nu prea ne clocesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Găina care cântă nu ouă.

G. MUNTEANU, 30.— HINŢESCU, 65.

Găina care cântă mult nu face ouě.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1275.

* △ *Găina care cotcodăcesce mult, nu face ouě.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoï.*

* △ *Când găina cârâe nu face ouě.*

I. G. VALENTINEANU, p. 49. — BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

* △ *Găina care cotcorodesce nu face ouě.*

V. FORESCU, *Folticenĭ, J. Suciava.*

Adică cel ce mult vorbesce nimic sporesce, şî cel ce mult făgăduesce nimic împlinesce (GOLESCU).

Hennen, die viel gackern, legen wenig Eier [1]).

Prov. Germ.

Loud i' the loen was ne'er a gude milk-cow [2]).

Prov. Scoţ.

Brebis qui bêle a moins de lait.

Prov. Franc.

Cacarear, e ñao pôr ovo [3]).

Prov. Port.

1834 Galjira che canta, făcut-a ovu. [4])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 8.

Nu te laudă de cât după isbândă.

1835 Găina care cântă séra, diminéţa n'are ouě.

A. PANN, III, p. 106.

Găina care cântă séra, diminéţa ouě n'are.

HINŢESCU, p. 65.

[1]) Găinele, carĭ cotcodăcesc mult, nu se ouă.
[2]) Tare la muget n'a fost nicĭ odată o vacă bună de lapte.
[3]) A cotcodăci şi a nu face oŭ.
[4]) Găina care cântă, a făcut oul.

Găina ce cântă séra nu ouă diminéța.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 392.

Găina ce cocodăcesce séra, diminéța ouĕ n'are.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 756.

Găina care cântă séra nu face (are) ouĕ diminéța.

BARONZI, p. 55. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 369.

* △ *Găina care cântă séra, diminéța n'are oŭ.*

EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescĭ-Margineni, J. Ialomița.*

Găina care cârâe séra, diminéța nu face ouĕ.

I. G. VALENTINEANU, p. 15.

* *Găina care cârcâe séra, diminéța nu face oŭ.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. *Argeș.*

* △ *Găina care cârcâe séra, diminéța n'are oŭ.*

I. NIȚESCU, *înv. c. Viespescĭ*, J. *Olt.*—I. IONESCU, *înv. c. Beciu*, J. *Olt.*

Cine vorbesce saŭ făgăduesce multe, puține face.

1836 **Găina când (iĭ) e fôme, tot la tărîțe gândul ĕșĭ are.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Adică cel legumăreț, gândul luĭ la mâncare, șĭ cel ce pururea gândesce, la ceea ce poftesce (GOLESCU).

1837 **Găina când bea sĕ uĭtă în cer.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Găina când bea mulțumesce luĭ Dumnedeŭ uĭtându-se in sus.

I. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 47.

* △ *Găina bea apa și se uĭtă la Dumnedeŭ.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 167; III, 134. — HINȚESCU, 65. — *Preot* C. BUNGEȚIANU, *înv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți.* — I. IORGULESCU, *înv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinți.*

* △ *Găina de e pasere, când bea apă tot se uĭtă şi ea la Dumnedeŭ.*

HINŢESCU, p. 66.—M. DUMITRESCU, J. *Ilfov* —P. ISPIRESCU, *ap. Gaster.*, II, p. 376.

1⁰ Ne învaţă că trebuĭe să mulţumim Domnuluĭ, când mâncăm şi bem (GOLESCU).

2⁰ Trebuĭe să mulţumim binefăcĕtorilor noştri. — A. PANN, III, pag. 134.

3⁰ Când facem orĭ-ce, să ne gândim că este un Dumnedeŭ care ne vede, şi la nevoĭe, ne va pedepsi. — MARIN DUMITRESCU.

4⁰ Se dice unuĭ om care se mândresce de posiţia luĭ: *Aĭ început să te uiţi numaĭ la Dumnedeŭ, ca găina când bea apă.* — I. IORGULESCU.

1838 * Găĭna scurmă ş'în gramadă.

I. BĂNESCU, *profesor* J. *Roman.*

Se dice de aceĭ carĭ avĕnd tóte cele trebuincĭóse, tot aleg şi caută.

1839 Gaina când sĕ vede în tărîţe, dă cu picerele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Găina când sĕ vede în tărîţe, dă cu picĭorul.

I. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 47.

* *Găina când sĕ vede în grămadă, rîcâe cu picĭórele.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 50; I, 129. — HINŢESCU, 65.

Gaină daca se vede în porumb iĭ dă cu picĭorul.

BARONZI, p. 63. — HINŢESCU, 65.

Rîcae ca găina când se vede în belşug.

HINŢESCU, p. 158.

* *Dă, ca găina órbă în grămadă.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Sĕ dice pentru ceĭ ce îşĭ rĕsipesc averea, când sĕ vĕd în îmbilşugare (GOLESCU).

1840 Găina, când îi vine, atuncea ouă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 133 ; II, 87. — HINŢESCU, 65.

Orĭ-ce lucru la vrémea luĭ se face.

1841 Găina câud cârcârăţesce,
Tot la oul sĕŭ gândesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce gândesc când vorbesc tot la ceea ce doresc (GOLESCU).

1842 Gaina care rîcâie mult îşĭ scóte ochiĭ.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 106.

Găina rîcâind ochii ş'a scos.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23 ; *Asem.*, 47.

Adică ceĭ ce mult scormonesc óre-ce pe însu-şĭ eĭ sá vatĕmă (GOLESCU).

1843 Găina pentru un oŭ multă gălăgie face.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, pag. 22 ; *Asem.*, 47.

Găina, când va ouà,
Aude o mahala.

A. PANN, I, p. 162.—HINŢESCU, 65.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce mult sĕ sfădesc pĕ lucrurĭ dĕ nimic (GOLESCU) ; şi, maĭ cu sémă, despre aceĭ carĭ se laudă saŭ fac larmă mare pentru un lucru de nimic.

1844 Găina care clocesce nicĭ-odată nu e grasă.

A. PANN, *Edit.* 1889 p. 29 & 132; II, 4 & 86. — HINŢESCU, 65.

Ca şi omul care muncesce mult.

1845 * △ Găina bĕtrână
Face zamă (zémă) bună.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.—A. PANN, *Edit.* 1889, 104 ; III, 128. — HINŢESCU, 65. — LAURIAN & MAXIM, I, 167 & 1275—1276. — C. NEGRUZZI, I, 251. — V. FORĔSCU, *Folticenĭ*, J. *Sucĭava*.

Ca găina ceà bĕtrână, nicĭ o pasĕre ne face zémă mâĭ bună.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, 47.

Galjira bĕtera face bura zema[1].

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 8.

Se ḑice spre mângâĭerea muĭerilor la bĕtrâneţe (Golescu).

Vieille géline engraisse la cuisine.

Prov. Franc.

Gallina vechia fa buon brodo[2].

Prov. Ital.

Alte Hennen macht fette Suppen.[3]

Prov. Germ.

1846 Cu un paie, gaina nu sĕ 'ngraşă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 30.

Sĕ ḑice puntru ceĭ ce cu puţin nu sĕ mulţumesc (Golescu).

1847 Gaina vecina este tot maĭ buna.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 22.

Adică veciniĭ sunt tot maĭ buniĭ de cât ceĭ îndepărtaţĭ (Golescu).

1847 b * Găina vecinuluĭ e maĭ grasa.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 65 & 174. III, 81. — Dª E. B. Mawr, 72.

* *Galina a viçinuluĭ e cama grasă*[4].

D. A. Milescu, *Gopeşĭ, Macedonia.* — D. Dan, *Nevesca, Macedonia.* — Xenofonte Capsale, *Pirlepe, Macedonia.*

Veḑĭ *Ou, Puĭcă.*

Lucrul străin ni se pare în tot-d'a-una maĭ b n de cât al nostru, şi precum a ḑis poetul Latin :

Fertilior seges est alienis semper in agris,
Vicinusque pecus grandius uber habet.[5]

Ovidiu.

---

[1]) Găina bĕtrâna face buna zémă.
[2]) Idem.
[3]) Găina bĕtrână face ciorba grasă.
[4]) Găina vecinuluĭ e maĭ grasă.
[5]) In tot-d'a-una semănătura e maĭ bună în locurile celor-l'alţĭ, şi vaca vecinuluĭ are uger maĭ mare.

L'iôou dë moun vëzi ës pu bel që lou mîou. [1])
Prov. Languedoc.

1848 * Găina vecinuluĭ tot-d'a-una 'ĭ curcă.
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Acelaş înţeles ca la numĕrul precedent.

All your geese are swans. [2])
Prov. Engl.

Ses poies, c'est des âwes. [3])
Prov. Wallon.

1849 Ce nasce din găină rîcăie la pămînt.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 78.

Adică copiiĭ după părinţĭ (GOLESCU).

Qui nait à poule aime de gratter.
Prov. Franc.

He hat comes o' the hens maun scrope [4])
Prov. Scoţian.

Chi de gajna nas el vör rüspà. [5])
Prov. Lomb.

Gallinha não nasce, que não esgaravate. [6])
Prov. Port.

1850 * Găina curătură viséză şi vrabĭa meĭu.
A. PANN, I, p. 135.

Găina curăţitură viséză şi vrabĭa meĭŭ.
HINŢESCU, p. 65.

Vedĭ *Vrabĭe.*

Fie-care doresce ce-ĭ este de trebuinţă şi folositor.

1851 Unde cârcâţesce găina, ş'unde oul să-l găsescĭ!
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Găina într'un loc cotcorogeşce
Ş'într'alt loc oul se găsesce.
A. PANN, II, p. 163.— HINŢESCU, 66.

---

[1]) Oul vecinuluĭ meŭ e maĭ frumos de cât al meu.
[2]) Tóte gâscele vóstre sunt lebede.
[3]) Gainele luĭ sunt gâsce.
[4]) Ce nasce din găina trebue să rîcăie.
[5]) Ce nasce din gaină vrea să rîcâie.
[6]) Găina abia se nasce, şi rîcăie.

Se dice când într'un loc ni se pare a fi óre-ce și într'alt loc îl găsim (GOLESCU).

1852 S'a mâniat găina pě tărîțe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 64.

Veḑĭ *Vacar.*

Sě dice pentru ceĭ ce sě mânie asupra făcětorilor lor dě bine, asupra îngrijitorilor, crescětorilor lor, și pentru ceĭ ce cu mânia lor vatěmă pě însu-șĭ eĭ, precum copiiĭ când ěșĭ lépădă děmâncarea lor (GOLESCU).

1853 * △ Cântă găina.

In acéstă casă cânta gaina, nu cocoșul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 392.

* *Găina cântă cucurigu.*

M. CANIAN, J. *Iași.*

* △ *La casa luĭ N*** cântă găina.*

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*

* △ *La casa aceea cântă găina, găina nu cocoșu.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătórea,* II, p. 74.

△ *Apucase a cântà găina la casa luĭ.*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 285.

Adică femeia e stăpână, poruncesce în casă.

«In casa nóstră voiŭ *sa cânte cocoșul, iară nu gaina.*» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 31.

C'est chose qui moult me deplaist
Quant poule parle et coq se taist.

Roman de la Rose XIIIe Siècle.

Cliche-face était un monstre symbolique qui se nourrissait des femmes obéissantes à leurs maris; de là sa grande maigreur et l'emploi de son nom pour désigner une personne étique. On opposait à Cliche-face un autre monstre prodigieusement gros et gras, *Bigorne, qui mange tous les hommes qui font le commandement de leurs femmes.* — LE ROUX DE LINCY, I, 165.

1854 Vaĭ de casa aceea unde gaina cântă, și cocoșul tace!

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

Vaĭ de casa unde cotcorogesc găinele şi cocoşul tace!

A. PANN, II, p. 55.— HINŢESCU, 29.

In acea casă nu e pace,
Unde găina cântă şi cocoşul tace.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 372.

In casa aceea nu póte fi pace
Unde găina cântă şi cocoşul tace.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 275.

Cocotu cântă, galjira respunde: povera casa, juva nu-j bur om, carle toţĭ en frică tire. [1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I. pag. 12.

Adică unde poruncesce muĭerea şi bărbatul tace (GOLESCU).

Malheureuse maison et méchante
Où coq se tait et poulle chante.

Recueil de GRUTHER.

Con mal anda la casa donde la rueca manda al espada. [2])

Prov. Span.

Kräht die Henn' und schweigt der Hahn,
Ist das Haus gar übel d'ran. [3])

Prov. Bavar.

Mult înainte înţeleptul Solomon a ḑis: *Femeĭa, fratele, copilul, să nu 'ĭ facĭ stăpânĭ pe viéţa ta, că te veĭ căi fórte.*

1855 Unde găina cântă, cocoşul tace.

BARONZI, p. 60.— HINŢESCU, 66.

Unde femeĭa poruncesce, bărbatul ascultă.

*

1856 Găina înaintea cocoşuluĭ nu cântă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II., p. 22.

Găina nu trebue să cânte înaintea cocoşuluĭ.

AL. DUMITRESCU, p. 121.

Adică muĭerea înaintea bărbatuluĭ trebuie sĕ tacă (GOLESCU).

---

1) Cocoşul cântă, găina rĕspunde: vaĭ de casa, unde nu 'ĭ om bun, care (pe) toţĭ în frică să ţie.
2) Rĕŭ merge caseĭ unde furca comandă sabieĭ.
3) Cântă găina şi tace cocoşul, este rĕŭ la acea casă.

La poule ne doit pas chanter devant le coq.
MOLIÈRE, *Les femmes savantes.*

Lat Hanen gala og inkje Hona. [1])
Prov. Norv.

In vechime femeia nu vorbeà. bărbatul ĕĭ fiind de faţă, de cât după ce căpĕtà de la dînsul voie de a vorbi :

»Parlamente, qui était femme d'Hircan, laquelle n'était jamais oisive ni mélancolique, ayant demandé à son mari congé de parler, dist...« — MARGUERITE DE VALOIS, *Heptaméron.*

1857 * △ Când găina cântă cocoşesce nu 'ĭ a bine.
S. FL, MARIAN, *Inmorm.*, pag. 2.— *Şezătórea*, I, p. 17.

* *Când găina cântă cocoşesce nu e semn bun.*
Şezătórea, III, p. 119.

Românul crede că atuncĭ la acea casă are să se întîmple orĭ mórte, orĭ vre-o scârbă, orĭ o pagubă mare, orĭ vre-o altă nenorocire. Spre a puteà delătura primejdia, despre care îl vesteşce găina şi care ameninţă casa, Românceле prind găina şi se duc cu dînsa în fundul caseĭ, şi încep de aci să mĕsóre cu ea casa pînă la uşă; dacă găina ajunge cu códa spre uşe, îĭ taie códa; iară de ajunge cu capul, îĭ taie capul. — S. FL. MARIAN.

Alţiĭ dic, că de cântă găina la casa omuluĭ, nu e bine, căcĭ asta-ĭ tocmaĭ ca şi când ar domni femeea în casa gospodaruluĭ, care tréba e cea maĭ urîtă şi maĭ ticălósă.

»Când găina cântă cocoşesce, nu e semn bun. Trebuie a-ĭ jumuli penele de pe cap, şi de vor eşi altele albe, nu aĭ a te teme, eşind însă negre, rĕŭ prevestesce. — *Şezătórea*, III, p. 119.

Cucoşiĭ cântaŭ acum pe stîlpiĭ porţilor în prag şi în tóte părţile; iar *găinele nu maĭ cântau cucoşesce la casa moşnĕguluĭ să maĭ facă a rĕu.* — ION CREANGĂ, *Pov.*, p. 294.

Un proverb Persan dice : *Daca găina vrea să cânte ca cocoşul, să-ĭ tăiaţĭ gâtul.* Ţĕraniĭ Francesĭ aŭ o dicere identică.

1858 * Nu scie pe unde se udă găina.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 13 & 158; I, 54 ; III, 127.— M. CANIAN, J. *Iaşı.*

Nu scie pe unde se pişă găina.
A. PANN, II, p. 108.—HINŢESCU, 66.

Adică: este tînĕr, nu scie încă nimica; este prost.

[1]) Lasă cocoşul se cânte, şi nu găina.

*
1859 Când nu aĭ di gălina şi di gae 'ĭ bună. [1])

D. A. Milescu, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Când nu putem avé un lucru bun ne mulţumim şi cu maĭ prost.

*
1860 A trăi ca găina la móră.

Ca găina la móră petrece.

Iord. Golescu, *Mss.* II *Asem.*, 120.

Cuĭ nu-ĭ place să trăiască ca găina la móră?

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 58; III, 71. — Hinţescu, 190.

Adică în belşug.

*
1861 Ci viñi deanvârliga
Ca galina la móră? [2])

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Se ḑice acelora carĭ se tot învîrtesc împrejurul unuĭ loc, uneĭ case, uneĭ persóne.

*
1862 A avé orbul găinilor.

Laurian & Maxim, I, p. 1276; II, 524. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 232. — Fr. Damé, II, 48. — Gr. Ispirescu, *Opincar*, 10.

Par'că are orbul găinilor.

A. Pann, I, p. 103; III, 150. — I. Creangă, *Pov.*, 304.

Par'că are orbul găineĭ.

Hinţescu, p. 137.

*
Canda liu dede urbarea a galinilor. [3])

D. A. Milescu, *Gopeşĭ, Macedonia.*

A nu vedé bine, a umblà în dodiĭ, a fi lipsit de minte. Corespunde locuţiuneĭ francese: *avoir la berlue.*

«Dar ce-aĭ păţit, mĕ pahonţule, de te-aĭ sculat cu nóptea 'n cap, şi facĭ aşa larmă, ḑiseră ómeniĭ boĭeruluĭ, carĭ daŭ chĭorĭ, unul peste altul, de *par'că aveaŭ orbul găinilor*». — I. Creangă.

Dacă n'oĭŭ fi avênd *orbul găinilor*, creḑ că ţĕranul nostru cel plin dĕ omenie, are suflet de ânger şi minte dumneḑeéscă«. — Gr. Jipescu.

[1]) Când nu aĭ de găină, şi de cĭóră e bună.
[2]) Ce viĭ împrejur ca găina la móră?
[3]) Par'că l'a lovit (i-a dat) orbul găinilor.

Orbul găinilor e o bólă de ochĭ. Ea face pe om a nu puté vedé nóptea. Indată ce sórele apune, îndată ce găinele se culcă, omul prins de astă bólă nu maĭ vede. Orbul găinilor n'are léc. Trece de multe orĭ cu vremea; însă cele de maĭ multe orĭ rĕmâne nevindecat, însoţind pe om până la mórte, când scapă de el şi devine cu totul orb ca şi petrile. Bóla acésta apucă pe om între douĕ-ḑecĭ şi cincĭ-ḑecĭ de anĭ. — *Sezătórea*, II, pag. 69.

1863 **Cu coraj de găină mórtă.**

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 107; III, 51. — HINŢESCU, 39.

Veḑĭ *Curà*.

Adica fricos.

Courage de brebis toujours le nez en terre, ḑice Francesul.

1864 * **A stà ca o găina plouată.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 222. — FR. DAMÉ, II, 48.

Adică umilit, ruşinat. Se maĭ ḑice şi de ómeniĭ sfiicĭoşĭ, slabĭ, fricoşĭ, fără energie.

Găinele când sunt udate de plóĭe, staŭ de o parte nemişcate ca ruşinate şi umilite, intocmaĭ ca şi cele-l-alte pasĕrĭ, carĭ nu pot sburà când fulgiĭ penelor sunt udaţĭ de plóĭe.

Cu acelaşĭ înţeles se maĭ ḑice: *a stà ca o găină scurta de códa, tunsă, bèrcă, scăldată, jumulită.*

1865 * **A ciuguli ca o găină.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*II, *Asem.* p. 47.

Adică a mâncà puţin din bucatele care se pun dinaintea nóstră.

1866 * **A nu avé cu ce chiori o găină.**

FR. DAMÉ, I, p. 233.

A fi sărac cu desăvîrşire.

1867 * △ **A se culcà odata cu găinele**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 6.

Adică de vreme, cum apune sórele.

GĂINAŢ

Veḑĭ *Mare*.

GAIŢĂ

1868 * **Tacă'ţi gaiţa.**

LAURIAN \ MAXIM, I, p. 432.

Veḑĭ *Ţarcà*.

Tacă-ţĭ gura.

LEGENDĂ

Incepênd odata gaiţele a se certà şi vĕḑênd de la un timp că nu se maĭ pot împăcà s'aŭ dus la împĕratul lor rugându'l ca să le împace. Impĕratul a cercetat şi le a făcut dreptate. Insă gaiţele neputêndu-se învoi, şi începênd a strigà care de care maĭ tare, după cum le este dat lor să strige, împĕratul lor le a blăstemat şi le a alungat de la sine. Si de atuncĭ aŭ rĕmas aceste păserĭ fără împĕrat şi nu umblă maĭ multe la un loc, şi numaĭ câte una, cel mult câte douĕ.

GÂNDAC

1869 Gândacul nicĭ cum moşasce pĕ vultur când nasce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.

Sĕ ḑice pentru cele din fire împotrivitóre (GOLESCU).

GÂNGANIE

1870 De o gânganie mică,
Pĕru 'n cap i sĕ ardică (ridică)
Şi pĭelea i se 'nfurnică.

A. PANN, III, p. 53.—HINŢESCU, 67.

Sĕ ḑice de ceĭ fricoşĭ.

GĂLBEZĂ

Veḑĭ *Sanatate.*

GĂRGĂUN

1871 * A fi cu gărgăunĭ în cap.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232; *Leg.*, 270 & 275.—FR. DAMÉ, II, 56.

A avé gărgaunĭ.

LAZĂR ŞĂINEANU, *Semas.*, p. 299.

A umblà (tot) cu gărgăunĭ în cap.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 81. — S. MIHĂILESCU, *Şezĕtórea*, I, 219.

Veḑĭ *Fluture, Greer.*

A fi capricios, fantasc, a avé tóne, şi cum ḑice Francesul:

Avoir des rats dans la tête.

1872 * A scóte gărgăunii din capul cuĭ-va.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 79.

* *A scuturà gărgăunii din urechia cuĭ-va.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

«De şeĭ-ḑecĭ şi maĭ bine de anĭ, de când slujesc preuţia, voĭ aveţĭ să mĕ învĕţaţĭ tipicul, puĭ de năpîrcă ce sunteţĭ! Ea staţĭ colea *să vĕ scot eŭ gărgăunii din cap!...* Şi svrr! cu pravila cea mare după călugărĭ.» — I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 79.

GÂSCĂ

Veḑĭ *Muĭere, Orz, a se Sperià.*

1873 • Păzesce gâscele când le spovedesce vulpea şi le povestesce lupul.

D. ŢICHINDEAL, p. 10.

Păzesce gâscele când veḑi că le descântă vulpea.

BARONZI, p. 49. — HINŢESCU, 209.

Feresce-te în tot-deauna de ceĭ rĕĭ şi viclenĭ, chĭar când se arată cu masca blândeţeĭ.

Dim. Ţichindeal citéză acéstă ḑicere ḑicĕnd ca este cuvîntul unuĭ învĕţat Englez, pe când Baronzi nu spune de unde a cules'o şi pare a privi proverbul ca fiind Românesc.

1874 Unde gârâĭesc gâscele, nici o înţelegere facĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Adică unde grăĭesc muĭerile (GOLESCU).

1875 Ḑece gâsce când se pornesc,
Pe un câine îl biruesc.

A. PANN, III, p. 21. — HINŢESCU, 150.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 380.

Unirea celor micĭ învinge pe cel mare.

Acest proverb s'a născut de la datina gâscelor de a sări în ajutorul una alteĭa când sunt ameninţate de vre-o primejdie.

Cent' ocche ammazzano un lupo. [1])

Prov. Toscan.

Many sands will sink a ship. [2])

Prov. Engl.

1876 Multe gâsce înving porcul.

KÀROLY ÁCS, p. 79.

Acelaş înţeles ca la numĕrul 1875.

[1]) O sută de gâsce omóră un lup.
[2]) Multe grăunte de nisip innécă o corabie

1877 **Par' că gârăesc gâscele
Și sbîrnăesc muscele.**

A. Pann, III, p. 9. — Hințescu, 68.
S. Fl. Marian, *Ornit.*, II. 376.

Se ḑice când intr'o adunare toți vorbesc de odată.

1878 **Când gâscele păzesc stratul, puțin rĕmâne grădinarului.**

I. Slavici, *Conv. Lit.*, 1875—1876.

Ne învață a nu încredința paza unuĭ lucru aceluĭ care din fire e născut ca să 'l nimicéscă.

1879 * **Jilesce gasca, cherde ună mulare.**[1]

D. A. Milescu, *Gopeșĭ, Macedonia.*

Să nu ne pĭerdem vremea vaĭcărându-ne pentru o mică pagubă, căcĭ vom suferi alta maĭ mare.

1880 * △ **A fi cu gâsca 'n barbă.**

Gr. Jipescu, *Opincar*, p. 43. — D. Țichindeal, 59. — Fr. Damé, II, 57.

Adică bĕtrân, cu barba albă.

«Eștĭ pățit, *gâscă 'n barbă!*» — Gr. Jipescu.
«Insă prunciĭ cum îl vedea, începea a strigă, ascunșĭ fiĭnd după gardurĭ: mec! meaŭ! țapule, *unde ducĭ gâsca*, moșule?» — D. Țichindeal.

1881 * **Altă gâscă.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 11; I, 52.
P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 230. — T. Speranția, I, 268.

* ***Altă gâscă în cea traistă.***

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Adică: altă trébă, altă grĕutate, și cum ḑice Francesul: *c'est une autre paire de manches.*

SNÓVĂ

Un țigan furase douĕ gâsce grase
Și să le ascundă 'n desagĭ le băgase,
Gândind întru sine ce minciunĭ să ḑică
De 'l va întîlni 'n cale vre un Românică.
Merse dar cât merse îl și 'ntîlni 'n grabă
Un român c'o bâtă și stând îl întrébă
Ḑicênd:
— Spune ce aĭ în desagĭ, țigane?

[1] Jelesce gâsca, pierde o catâră.

El rĕspunse :
— Icea am nisce cĭocane.
— Dar dincolo ce aĭ ?
El întâiŭ minţise
Dar greşindu'ĭ gura,
— *Altă gâscă*, ḑise.
A. PANN, I, p. 52.

D. T. Speranţia ne-a dat aceeaş snóvă I, p. 265, *Ţiganul şiret*.

1881 b * **A trece ca gâsca prin apă.**

M. CANIAN, J. *Iaşi*.

Veḑĭ *Câne*.

Se ḑice despre aceĭ carĭ, fără nicĭ un folos, aŭ urmat o învĕţătură.

1882 **L'a scăldat măsa în gâscă albă.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, pag. 700—701.

E norocos, nicĭ un farmec nu se va lipì de dînsul.

Daca o femee a născut un copil, scaldă maĭ întâiŭ o gâscă albă şi apoĭ copilul, creḑênd că de acest copil nu se va lipì nicĭ o fermecătorie. — *Etym. Magn.*

1883 **Odată în patru-ḑecĭ de anĭ sbóră o gâscă friptă.**

Dª E. SEVASTOS, p. 171.

Să nu scapĭ norocul din palmă, să nu laşĭ să trécă ocasia priincĭósă care nu se maĭ va arĕtà.

1884 **De când a sburat gâsca din frigare.**

BARONZI, p. 86. — HINŢESCU, 68.

Adică de demult.

1885 * **A găsi gâscă de jumulit.**

Veḑĭ *Vacă*.

Adică un om slab saŭ prost care sĕ lasă a fi jefuit.

1886 △ **A avé cap de gâscă.**

S. MIHĂILESCU, *Sezătórea*, I, p. 219.

A fi prost.

1887 * **Laba gâsceĭ.**

G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Pop.*, pag. 263.

Talpa gâsceĭ.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 91. — V. ALEXANDRI, *Teatru*, 830.

Adică iscălitura, și in special acea prin tragere cu degetul.

Scriú la tine,
Vaĭ de mine,
Gândul muscei,
Laba gâscei.

Poesii poporale.

*

1887[b] A scrie talpa gâsceĭ.

S. I. GROSSMANN, *Dict. German*, pag. 138.

A scrie rĕŭ, a măzgăli o hârtie.

GHEONÓIE

1888 Mĕ cĭocănesce ca covacĭul
Și ca gheonoĭa (gheonóĭa) copacĭul.

A. PANN, II, p. 158. — HINȚESCU, 34. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 87. —A. DE CIHAC, *Dict. Etym.* II, p. 119.

Mĕ cĭocănesce,
Ca gheonoĭa copacĭul,
Și ca nicovala covacĭul.

A. PANN, *Moș-Albu*, II, p. 62.

Adică nu mĕ lasă in pace, sĕ tot légă de mine, imĭ tócă în cap.

La cuvintul *Verdare* se va găsi o legendă din Bucovina, despre acéstă pasĕre care nu este alta de cât gheonóĭă.

P. Ispirescu in basmul »*Tinerețe fără bĕtrânețe și viéță fără de mórte*« dice:

«Fĕt-Frumos apucând calea către rĕsărit, s'a dus, s'a dus, treĭ dile și treĭ nopțĭ, până ce ajunse la o câmpie intinsă, unde era o mulțime de óse de ómenĭ.

Stând să se odihnéscă, iĭ dise calul:

— Să scĭĭ, stăpâne, că aicĭ suntem pe moșia uneĭ *Gheonóe*, care e atât de rea, în cât nimenĭ nu calcă pe moșia eĭ fără să fie omorît. *A fost și ea ca tóte femeile, dar blestemul parinților pe care nu-ĭ ascultă, ci iĭ tot necăjiă, a făcut'o să fie gheonóe;* în clipa acésta este cu copiiĭ eĭ, dar mâne în pădure ce o vedĭ, o s'o întîlnim venind să te prăpădéscă; e grozavă de mare; dar să nu te sperĭĭ, ci să fiĭ gata cu arcul ca să o săgetezĭ, ĭar paloșul și sulița să le țiĭ la îndemână, ca să te slujescĭ cu dînsele când va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă: dar pândeă când unul când altul.

A doua di, când se revărsă zorile, eĭ se pregăteaŭ să trécă pădurea.

Fĕt-Frumos, ĭnșelă și înfrînă calul, și chinga o strînse maĭ mult de cât altă dată, și porni; când audi o *ciocănitură* gróznică. Atuncĭ calul iĭ dise: ține-te, stăpâne, gata, că eată se apropie Gheonóea. Și când veneă ea, nene, dobora copaciĭ, așa de ĭute mergea; ĭar calul se urcă ca vîntul până cam d'a-

supra eĭ şi Fĕt-Frumos ĭĭ luă un piciŏr cu săgéta; şi când era gata a o lovi cu a doua săgétă, strigă ea:
— Stăĭ, Fĕt-Frumos, că nu 'ţĭ fac nimic.»

Veḑĭ Virgiliu, *Aeneid.* VII, 189 şi Ovidiu, *Metam.* VI, 320 legenda Latină despre origina umană a gheonóĭeĭ.

GHIARĂ

1889 *A scurtà ghĭarele cuĭ-va.

Iĭ scurtéză ghĭarele lungĭ.

A. PANN, II, p. 28.—HINŢESCU, 69.

Veḑĭ *Unghie.*

A'l împedicà de a maĭ face ceea ce faceà, şi maĭ cu sémă lucrurĭ rele.

Un animal sĕlbatic căruĭa i se taĭe unghiile este pus în neputinţă de a maĭ sfăşià.

GLIGAN

Veḑĭ Cap. XX.

GRAUR

1890 Nisce puĭ de graur
Din luna luĭ Faur.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 428.

Se ḑice în bătae de joc de copiĭ ţiganilor carĭ sunt îndrăsneţĭ şi sgomotoşĭ ca şi graurii, carĭ obicĭnuesc a se amestecà printre porumbeĭ şi printre cĭóre cu care sbóră apoĭ printre vite pe carĭ se cocoţéză.

In ḑicală se specifică că aceştĭa sunt graurĭ din luna luĭ Faur, de óre-ce pasĕrea îşĭ nasce puiĭ în luna Maiŭ şi anume până în ḑiua de Costandin şi Elena, 21 Maiŭ. — S. FL. MARIAN.

GREER

1891 Greerele în vremea agoniseleĭ cântă,
Şi ĭérna cere să se împrumute.

A. PANN, I, p. 150.—HINŢESCU, 71.

Şi ḑice despre ceĭ neprevĕḑĕtorĭ.

GRIERUL ŞI FURNICA

Grierul în desfătare
Trecénd vara cu cântare,
De odată se trezasce,
Că afară viscolesce ;
Dar el de mâncat nu are.
La vecina sa furnica
Alergând, cu lacrămĭ pică,
Si sĕ rógă şă'ĭ ajute,
Cu hrană să'l împrumute,
Ca de fóme să nu móră,
Numaĭ până la primĕvară.
Furnica l'aŭ ascultat,
Dar aşa l'aŭ intrebat :
«Vara când eŭ adunam,
«Tu ce făceĭ ? — «Eŭ cântam
«In petrecere cu toţĭ.«
«—Aĭ cântat! imĭ pare bine,
«Acum jócă dacă poţĭ,
«Dar la vară fă ca mine.«

A. DONICĬ, I, p. 4.

Veḑĭ La Fontaine, *la Cigale et la Fourmi.*

1892 A avé greeruşı în cap.

SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, V, p. 18. — LAZĂR SĂĬNEANU, *Semas.*, 299.

* *A avé greerĭ în cap.*

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Veḑĭ *Fluture, Gargăun.*

A fi cu tóne.

GRIVA

Veḑĭ *Câne.*

HAIS

Veḑĭ *Cea.*

1892[b] * A apucà haisa (aisa). [1])

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 12.

A se abate de la linia cuvenită.

HAM

Veḑı Cap. III şi IV *Albă.*

1893 * Scie să ĭea hamul.

MARIN DUMITRESCU, *Bucuresci*, J. *Ilfov.*

---

[1]) Din greşélă acest paragraf s'a trecut şi în capitolu II.

Scie ca calul prost
Şi ïea hamul (pe) de rost.

A. PANN, I, 10.— HINŢESCU, 23.— BARONZI, 57.

Despre ceĭ proştĭ.

1894 **Pĕ ceĭ maĭ bunĭ caĭ êĭ mănâncă hamul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

**Pe mulţĭ caĭ hamurile îĭ mănâncă.*

Pĕ mulţĭ caĭ, (de ceĭ bunĭ încă),
Hamurile îĭ mănâncă.

A. PANN, I, p. 145.—HINŢESCU, 21.

Adică pĕ ceĭ maĭ bunĭ ómenĭ necazurile ĕĭ topesc, că cel nebun nicĭ cum simte (GOLESCU).

1895 **Se dă încócĭ, încolo,**
Se lovesce de tînjală,
Ş'apoĭ vine singură la ham.

A. PANN, II, p. 95.—HINŢESCU, 43.

Ca căluşaoa. Se dice de aceĭ carĭ vrênd-nevrênd trebue la urmă să facă un lucru.

HĂŢ

1895 b ***A nu dà (lasà) hăţurile din mână.**

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

A păstrà pentru sine conducerea uneĭ afacerĭ.

HERGHELIE

1896 **Herghelie de o ïépă ciufă,**
Şi branişce numaĭ de o tufă
Nu se face nicĭ odată.

A. PANN, I, p. 134.—HINŢESCU, 75.

**Herghelia de o ïépă cĭufă nu se face nicĭ odată.*

Numaĭ cu o faptă bună nu te arețĭ om de trébă. Cu puţin nu facĭ nimica.

HIARĂ

Veḍĭ *Fiară*.

A HÎRÎI

1897 *Hîrîe, hîrîe, dar nu muşcă.

Se ḍice despre aceĭ carĭ amenință numaĭ, fără a ajunge la acte.

HOIT

Veḍĭ *Lup*.

1898 **Hoıt să fie, de corbĭ nu e lipsă.**

V. Alexandri, *ap.* Damé, II, p. 107.

Câştig, pléşcă, folos să fie căcĭ se găsesce cine să 'l adune.

1899 **A fi věḍut hoĭturĭ marĭ.**

I. Creangă, *ap.* Damé, II, p. 107.

A fi purtat prin lume, a nu fi prost.

IED

Veḍĭ *Capra, Lup*.

IÉPĂ

Veḍĭ *a Dà, Herghelie, Mânz, Nan, Şea*.

1900 **Iépa mea, moşia mea.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 6.

Sě ḍice pentru ceĭ ce urméză cu ale lor precum eĭ voesc (Golescu).

1901 ***Nicĭ ĭépa luĭ, nicĭ drumul luĭ.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 48.

Veḍĭ *Drum*.

Sě ḍice pentru ceĭ ce nu l'e milă dě străin dobitoc, dě străin lucru (Golescu).

Fremde Pferde laufen schnell. [1])

Prov. Germ.

Sproni proprii e cavalli d'altrui (d'altri) fanno corte le miglia. [2])

Prov. Ital.

---

[1]) Calul străin alérgă repede.
[2]) Pintenil tĕĭ (proprii) şi calul altuĭa fac poştele scurte.

1902 *A cuĭ e ĭépa e şi mânzul.

LAURIAN & MAXIM, I, pag. 563. — *Maĭor* P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov*.

Vedĭ *Vacă*.

A cuĭ e nevésta, e şi copilul.

Un vechiŭ proverb frances dice: *Qui que saille nostre jument, le poulain en est nostre?*

1903 *Par-că ’ĭ-am tăiat ĭépa de la gard.

A. PANN, III, p. 13.—HINŢESCU, 54.

Par-că ĭĭ aŭ tăĭet ĭépa de la gard.

S. I. GROSSMANN, *Dicţion. Germ.* pag. 23.

Şéde posac şi tăcut.

1904 Iĭ taie ĭépa de la gard.

A. PANN, I, p. 166.—HINŢESCU, 54.

Il potrivesce cum se cade, ĭĭ suflă in lumînare.

1905 *Are ĭépa muscă.

I. ARBORE, J. *Buzĕŭ*. — *Maĭor* P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov*.

1⁰ Are arţag, e neastîmpĕrat.

2⁰ Se dice aceluĭa care ne zoresce la o lucrare, vroind a ’ĭ arĕtà că maĭ este timp ca sa se facă. — I. ARBORE.

In batjocură se maĭ dice: *Are musca ĭépă.*

1906 Să ’ĭ sară ĭépa cuĭ a vĕdut ochiĭ.

A. PANN, II, p. 30.—HINŢESCU, 54

Se dice în glumă când afirmăm ceea-ce nu este, dupa vorba ţiganuluĭ care, învinuit că furase o ĭépă, din zăpacélă saŭ temêndu-se că nu cum-va să ’l ajungă blestemul, s’a jurat ca să sară ĭépa, ĭar nu ochiĭ vinovatuluĭ.

1907 *A murit ca şi ĭépa ţiganuluĭ.

Adică tocmaĭ când se învĕţase a nu maĭ mâncà.

Se dice, în ris, de aceĭ carĭ încércă lucrurĭ peste putinţă şi pretind că puţin erà ca să isbutéscă. — Vedĭ T. Sperantia, I, pag. 65-66.

IEPURE

Vedĭ *Câne, Caracal, Crap Femeie.*

1908 **Maĭ bine un ĭepure şi 'n mână, dĕcât miĭ şi sute p'în crângurĭ şi'n pădurĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 107.

Maĭ bun e un ĭepure în blid de cât doĭ pre câmp.

D. ŢICHINDEAL, p. 28.

Maĭ bun e un ĭepure în frigare de cât doĭ în crâng.

BARONZI, p. 55.— HINŢESCU, p. 54.

Adică maĭ bine puţin şi 'n mâna nóstră, dĕcât mult şi 'n mână străină (GOLESCU).

A se citi în Fabulele luĭ Dim. Ţichindeal, p. 28, *învĕţatura* privitóre la acest proverb.

1909 **A nu vînà ĭepurii cu cânii ci cu carul.**

D. CANTEMIR, *Descr. Mold.*, p. 51.[1]

Alérgă după ĭepure cu carul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

* *Prinde iepurele cu carul.*

C. NEGRUZZI, I, p. 249.

A urmărì şi prinde ĭepurele cu carul.

LAURIAN & MAXIM. I, p. 470.

Să prinḑĭ ĭepurii cu carul.

AL. ODOBESCU, III, p. 102.

Sĕ ḑice pentru ceĭ leneşĭ (GOLESCU).

Inţelesul dat de Golescu este greşit şi se depărtéză cu totul de acela care i se dă atât de Turcĭ, de la care am luat acest proverb, cât şi de toţĭ autoriĭ noştrĭ carĭ l'aŭ întrebuinţat. Acest cuvînt însemnéză că lucrările grele se fac încet şi cu multă răbdare.

«In ce mod se purtaŭ Ottomaniĭ faţă cu Moldovenĭ, o aŭ arĕtat eĭ până la evidenţă; în cât cu drept cuvînt ḑice proverbul despre eĭ. că : *nu vînéză ĭepuriĭ cu cânii ci cu carul, nicĭ nu caută a amăgì calul cu sacul deşert.* Eĭ ţineaŭ că e mult maĭ bine a îmblânḑi prin linguşirĭ taurul cel nedumerit al Moldovieĭ... de cât a 'ĭ domolì furórea prin forţă.» — DIM. CANTEMIR.

---

[1] Pagina 51 este în realitate pagina 67.

«Maĭ ales nu uĭtà că, pentru ca omul se facă un lucru bine, trebuĭe maĭ întâĭ de tóte să aĭbă multă, fórte multă răbdare; de aceĭa şi înţelepcĭunea poporuluĭ te învaţă să *prinḑĭ ĭepurile cu carul.*»—AL. ODOBESCU.

Τῷ βόῳ τὸν λαγὼν κυνηγετεῖν. [1]
Prov. Elin.

Bove venari leporem. [2]
Prov. Lat.

Eliniĭ, ca şi Latiniĭ, ḑiceaŭ acest proverb pentru aceĭ carĭ se apucă de o trébă prostesce. Inţelesul dat de Iordache Golescu s'ar apropià întru cât-va de acesta.

1910 **A căutà ĭepurĭ în biserică.**
BARONZI, p. 68.

A căutà un lucru acolo unde nu póte fi.

1911 **Cine caută ĭepurĭ în biserică, sĕ întórce fără vînat a-casă.**
BARONZI, p. 62.—HINŢESCU, 54.

Ne învaţă a căutà un lucru acolo unde se póte aflà.

1912 * △ **Câţĭ ĭepurĭ la biserică.**
GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 15. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 145. — AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.* — M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Adică: nicĭ unul.

1913 **Iepuriĭ ş'aŭ semĕnat ardeĭu, peirea capuluĭ lor.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce singurĭ eĭ îşĭ pricinuĭesc primejdiĭ, cu faptele lor cele netrebnicĭ (GOLESCU).

1914 * **De ĭ-ar dà un ĭepure l'ar prinde.**
I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Se ḑice despre aceĭ carĭ sburbă de mare bucurie.

1915 **Stă pitit ca ĭepurele şi cĭulesce urechile.**
A. PANN, III, p. 52.—HINŢESCU, 146.

Cel fricos şi speriat.

1916 **Dĕ unde sare ĭepurele?**
IORD. GOLESCU. *Mss.* II. p. 92.

[1]) A vîna ĭepurele cu carul.
[2]) Idem.

De unde nu gândescĭ, d'acolo sare ĭepurele.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 41; I, 151. — HINŢESCU, 66.

* *Maĭ sciĭ de unde sare ĭepurile.*

BARONZI, p. 52.—I. CREANGĂ, *Pov.* 172.—I. BĂNESCU, *prof.* J, *Roman.*

* *Nu sciĭ din ce tufă sare ĭepurele.*

HINŢESCU, p. 54. — M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Nu sciĭ de unde sare ĭepurele.

AL. ODOBESCU, III, p. 113. — I. G. VALENTINEANU, 49. — Da E. SEVASTOS, 91.—P. ISPIRESCU, *apud.* GASTER, *Chrest.*, II, 376.

* *Nicĭ nu sciĭ de unde sare ĭepurele.*

T. SPERANTIA, *prof.* J. *Iaşĭ.* — GR. JIPESCU, *Opincar.* — GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

Nicĭ nu sciĭ din ce tufă ţîsnesce ĭepurile.

V. A URECHIE, *Conv. Liter.*, XXI, pag. 575.

Dinainte cine scie ĭepurele unde zace?

T. SPERANTIA, II, p. 100.

* *Nu sciĭ d'iu arsare lĭepurile.* 1)

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — META COSTANDIN, *Molovişte, Macedonia.*

D'iu nu 'ţĭ este mintuirea, lĭepurĕle de-acolo arĕsare. 2)

ANDREIŬ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, p. 99.

Adică de unde nu gândescĭ, nu nădejduescĭ, d'acolo te pomenescĭ cu o nevoĭe, cu un necaz, cu o ispravă, cu o bravură, şi alt. (GOLESCU).

D'aqi oun noun pênso l'ômë, sourtis la lêvrê. 3)

Prov. Langued.

1) Nu sciĭ de unde sare ĭepurele.
2) De unde nu gândescĭ, de acolo sare iepurele.
3) D'acolo (de) unde nu gândesce omul, ese ĭepurele.

D'ahont menos se pensa salta la llebra. [1])

Prov. Catal.

Daar men't minst verwacht Springt de haas uit de gracht. [2])

Prov. Oland.

1917 *Aicea zace iepurele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 228. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 131.

Adică aicea stă temeïul, taïna, secretul pricinii, d'aci spînzură tótă lucrarea (GOLESCU).

Hic jacet lepus. [3])

Prov. Lat.

Da liegt der Hase im Pfeffer. [4])

Prov. Germ.

To je ten evoˇek. [5])

Prov. Boem.

Qui giace la lepre. [6])

Prov. Ital.

1918 Cine doi iepuri gonesce,
Nici unul dobândesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83.

Cine alérgă după doï ïepurï, nici unul nu prinde.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 132; II, 86.— FR. DAMÉ, I, 160. — HINŢESCU, 54.— Dª E. B. MAWR, 102. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 15.— S. I. GROSSMANN, *Dict. germ.*, p. 230.

**Cine gonesce doï ïepuri nu prinde nicï unul.*

C. NEGRUZZI, I, p. 248.—I. G. VALENTINEANU, 21,—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 151. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 20.

---

[1]) De unde nimenï nu gândesce, sare ïepurele.
[2]) De unde se presupune maï puţin de acolo sare ïepurele.
[3]) Aci zace ïepurele.
[4]) Aci e lungit ïepurele în piper.
[5]) Aci se află cuïul.
[6]) Aci zace ïepurele.

Cine umblă după doĭ ĭepurĭ, nu prinde nicĭ unul.

BARONZI, p. 52.

Cine umblă după mulţĭ ĭepurĭ de-odată, nu prinde nicĭ unul.

Abecedar Ilustrat, p. 28.

* *Cine vîneazǎ doĭ ĭepurĭ odată nu prinde nicĭ unul.*

V. FORESCU, *Folticenĭ*, J. *Sucĭava.*

Care alagă după doĭ l'epurĭ nu acaţă niçi un. [1])

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 276, *Cruşevo.*

* *Care alagă după doĭ liepurĭ nu acaţă can.* [2])

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.* — META COSTANDIN, *Molovişte, Macedonia.*

Adica cel ce dĕ odată de douĕ lucrurĭ sĕ apucă, nicĭ una săvîrşasce (GOLESCU).

Duos insequens lepores neutrum capit. [3])

Prov. Lat.

Wer zwei Hasen zugleich hetzt, fängt gar keinen. [4])

Prov. Germ.

Galgo que muitas lebres levanta, nenhuma mata. [5])

Prov- Port.

Voltaire a ḑis: *Je sais qu'il ne faut pas courir deux lièvres ni deux tragédies à la fois.*

1919 Iepurele în copaĭe,
Aurul să saĭe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.

Sĕ ḑice când urăm cuĭ-va dĕ rĕŭ, ca când am ḑice să nu nemerésca.

Sĕ obicĭnuesce a se ḑice aurarilor, când strîng aurul din nisip prin copăĭ (GOLESCU).

[1]) [2]) Care alérgă dupa doĭ ĭepurĭ nu prinde nicĭ unul.
[3]) Acel care urmăresce doĭ ĭepurĭ, nu prinde nicĭ unul.
[4]) Cine vînézǎ doĭ ĭepurĭ odată, nu prinde nicĭ unul.
[5]) Cânele de vînătóre care stîrnesce maĭ mulţĭ ĭepurĭ, nu prinde (ucide) nicĭ unul.

1920 Iepurele în culcuşul sĕŭ sĕ 'nveselesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.

Vedĭ *Aricĭu.*

Adică fie-care în casa sa, în ţéra sa (GOLESCU).

1921 *Iepurele plătesce cu pĭelea.

I. ARBORE, *J. Buzĕŭ.*

Se ḑice când cel slab şi nevinovat plătesce greşelile celor puternicĭ.

Iepurele a plătit greşelile Leuluĭ, că şi măgarul în *Les animaux malades de la peste* din La Fontaine.

1922 Crângul cu ĭepurĭ îl poţĭ păzi?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Vedĭ *Nevésta.*

Sĕ ḑice pentru cele piste putinţă a se păzì, şi maĭ ales pentru muĭerĭ (GOLESCU).

1923 *A face din ĭepure, leŭ.

MARIN DUMITRESCU, J. *Ilfov.* — M. CANIAN J. *Iaşı.*

Dintr'un fricos un vitéz.

1924 * △ A fi ıepure de hotar.

Dª Z. J., c. *Fedeşti*, J. *Tutova.* — *Preot* C. BUNGEŢĬANU, *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţı.*

1⁰ Haĭmana, a nu i se maĭ găsì culcuşul.
2⁰ A umblà cu curul în douĕ luntre. — C. BUNGEŢĬANU.

1924ᵇ L'a facut ıepure de pîrlog.

Gazeta Popor., An. I, No. 101.

Acelaş înţeles ca la 1924.

1925 *Iepurele înainte!

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 378.

**Şuşoĭ în traistă!*

Adică: îţĭ va merge rĕŭ.

Ţiganul, ca şi Românul de altmintrelea, sĕ sperie când îĭ ese un ĭepure înainte şi crede că, în acea ḑi, îĭ va merge rĕŭ.

A doua variantă se ḑice maĭ cu sémă Ţiganilor, în a căror limbă cuvîntul *şuşoĭ* are înţelesul de vătuĭ.

Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους [1]).
Prov. E.in.

Lepus apparens, infortunatum facit iter [2]).
Prov. Lat.

1926 * △ **A umblà (alergà) după doĭ ĭepurĭ.**

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *înv. c. Stĭubenĭ*, J. *Dorohoĭ*. — M. CANIAN, J. *Iașĭ*.

A se apucà de douĕ trebĭ de odată.

1927 * **Fricos ca un ĭepure.**

I. G. VALENTINEANU, p. 48.

In frică vĭețuesce ca ĭepurile.

D. ȚICHINDEAL, p. 17.

Bătêndu-mĭ inima ca într'un ĭepure.

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 59.

Se ḑice despre ceĭ fricoșĭ saŭ rușĭnoșĭ.

Leporis vitam vivere.
Prov Lat.

1927[b] * **Ĭĕpurele și scripca.**

M. CANIAN, J. *Iașĭ*.

Se ḑice la lucrurĭ nepotrivite.

1928 * **A dormi ĭepuresce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 90. — LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 301. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 163. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 5.

* *A dormì somnul ĭepureluĭ.*

M CANIAN, J. *Iașĭ*.

Adică cu ochiĭ deșchișĭ, și sĕ ḑice pentru ceĭ ce bine privegheză (GOLESCU).

Un vechiŭ proverb elin ḑice: *are somnul ĭepureluĭ*. Xenofon pretinde că ĭepurile dórme deschiḑênd ochiĭ, și când e deștept îșĭ lasă pleópele în jos. Cuvîntul *ĭepure. lepus,* se trage de la cuvîntul elin care însemneză, *a se uĭtà*.

---

[1]) Iepurile ivindu-se face drumul nenorocit.
[2]) Idem.

1929 **A fugi ĭepuresce.**

I. Creangă, *Amint.*, p. 49.

Adică fórte repede.

1930 **Ca ĭepuriĭ în crâng de mulţı.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 101.

Câţĭ ĭepurĭ în crâng.

Arată un mare numĕr.

1930 b *__Câţi ıepurĭ sunt în vie.__

M. Canian, J. *Iaşı.*

Adica nicĭ unul.

IEPURÓICĂ

1931 **Iepuróıca fată, şi ĭepurile de inimă se vaıta.**

A. Pann, I, p. 146.—Hinţescu, 54

Vedĭ *Bou.*

Unul e muncit de durerĭ şi altul se vaĭtă.

Datina ĭepureluĭ de a se învîrti împrejurul ĭepuróĭceĭ, mĭercăind şi gemênd, când acésta îşĭ fată vătuiĭ, a dat nascere acestuĭ proverb.

Gasim, la diferite popóre, un fórte curios obiceiŭ care stă într'o fórte apropĭata legătură cu proverbul care ne ocupă.

Când un copil se nasce în bordeıul unuĭ Galibi, sĕlbatic din Guyana francesă, bărbatul îşĭ acaţă patul în colţul cel maĭ ridicat al locuinţeĭ sale şi stă culcat într'însul vre-o şése sĕptĕmânĭ. Nevésta luĭ e datóră a 'şĭ vedea de casă, ca de obiceiŭ, şi a îngrijì de bărbatul eĭ.—Vedĭ Biet, *Voyage de la Terre équinoxiale*, 1652.

In secolul trecut, în Béarn, în Bigorre şi în Ţéra Bascilor, datina erà ca dupa nascerea capilului, tatăl să se aşeze în pat şi să priméscă urările vecinilor şi prietenilor sĕĭ.

Aceeaş datina o întîlnim şi la diferite popóre negre din Africa equatoriala.

A ÎNZĂBĂLÀ

Vedĭ *Muiere.*

JIGANIE

1932 **Tótă jigania 'şı are pe lupul eı.**

A. Pann, II, 35.—Hinţescu, 84.—Fr. Damé, II, 246.

Vedĭ *Fiară.*

Fie-care îşĭ are duşmanul sĕŭ, maĭ marele sĕu.

JUNC

1933 **Dacă móre juncul**
Sĕ răpune jugul.
Veḑĭ *Bou.* A. Pann, I, p. 133.

După mórtea stăpânuluĭ tóte se pïerd.

LABĂ

Veḑĭ *Bot.*

1933[b] * **A da cui-va peste labe.**

A înfruntà pe acel ce se obrăznicesce.

LĂCUSTĂ

1934 **Lăcusta îndurare dĕ bucate nicĭ cum are.**
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 42.

Adică cel cumplit (Golescu).

1935 **Lăcusta putin traiesce, dar paguba mare face.**
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 42.

Adică ceĭ lacomĭ şĭ cumpliţĭ în scurtă vreme marĭ rele săvîrşesc (Golescu).

1936 **A mâncà ca locusta.**
T. Speranţiă, I, 88

* *A fi locustă.*
M. Canian, J. Iaşı.

Adică fórte mult.

LÂNĂ

1937 **Mai bine lâna s'o dai dĕ cât óia s'o pierḑi.**
Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 107.

Adică maĭ bine dobânda dĕ cât tot capitalul să 'l pïerḑi (Golescu).

1938 **Va să ïea şi lâna şi pielea (pelea).**
A. Pann, III, pag. 81. Hinţescu, 87.

Iĭ tunde lâna cu pïele (pele) cu tot.
A. Pann, II, p. 52.—Hinţescu, 87.

Se ḑice de ceĭ cumpliţĭ şi nesăţïoşĭ.

«Nous ressemblons à la louve qui *ne pouvant tondre la brebis l'escorcha*». LA RIVEY, *la Veuve*, p. 153.

1939 Nemalo ce este lâna și nu chelea [1])

MIHAIL G. BOJADSCHI, p 194.

Să nu fiĭ lacom și cumplit.

LÂNÓSĂ

Vedĭ *Óie*.

LAPTE

Vedĭ *Bou, Cuc*, Cap. VII *Lapte, Óie, Pasĕre, Vrabie*.

1940 Nu lăsà laptele pe sufletul vițeluluĭ.

D. ȚICHINDEAL, p. 10.

Să nu încredințam un lucru tocmaĭ aceluĭ care are mare trebuință de dinsul.

1941 Mulze lapte si nu scóte sanzi [2]).

MIHAIL G. BOJADSCHI, p. 194.

Vedĭ *Cĭoban, Lapte*.

De la supușiĭ tĕĭ să ĭeĭ dăjdiĭ potrivite, ĭar nu peste puterea lor.

POVESTE

Tru un loc ună veduă avea ună óĭe care cando vrea si lji lja lâna, u tundea reu, că talja di adun cu lâna și carnea; shi óia lji zice cu dor: Ci nji inçaclú chelea cu fórfica, canda vreĭ si me bileshti, nu si me tundzi? Sesle că te lipseashte carne, dómnă, lasă jină hasaplu și el va si me taljie tr'óră; e sesle că te lipseaşce lâna, lasi jină barberlu shi me tundă shi si me scapă.

MIHAIL G. BOJADSCHI.

1942 Laptile s'versă, s'adună cu sil'e. [3])

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II. p. 276, *Avdhela*.

Cine s'amestecă pintre ceĭ rĕĭ nevătĕmat nu scapă.

1943 *Dĭ că laptele e negru.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 79; III, 29; *Moș Albu*, II, 41. — HINȚESCU, 87.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 160.

Ne învață a fugì de certurĭ și de judecățĭ. De dice vre-unul că laptele este negru, spune și tu ca dinsul ca să nu fie cértă.

---

[1]) Tunde ce este lână şĭ nu pĭelea.
[2]) Mulge lapte și nu scóte sânge.
[3]) (Când) se varsă laptele, s'adună cu murdărie.

POVESTEA FETII

Unul vrênd să se însóre
Nicĭ o fată nu'ĭ plăceă
Şi din sat în sat la ţare
Să-şĭ alégă sĕ duceă:
Că el nu cătă mintósă,
Nicĭ de alt nu cercetă,
Ci cu zestre şi frumósă
Să'şĭ alégă căută;
Unii ast-fel se însóră
După cum şi toţĭ vedeţĭ,
Numaĭ pentru o zestrişóră
Şi numaĭ pentru frumuseţĭ.
Ast-fel dar, şi acest june
Tot umblând din sat în sat,
Dup'aşa înţelepciune
Si nevéstă ş'a luat.
Dacă o duse a-casă
Puseră a doua ḑi
Lapte covăsit la masă
Şi aŭ şeḑut a prânzi.
Bărbatul eĭ într'aceste
Ḑise: dragă veḑĭ la noĭ
Laptele ce galben este
Nu e alb ca pe la voĭ.
Ce fel? iĭ ḑise nevésta
Uită-te acuma, na!
Veĭ un lapte negru c'asta
Cu alb al asemĕnă!
Nu ḑic alb, el rĕspunse,
Ci e galben, or nu creḑĭ?
Ba e negru cum il veḑi.
Ḑi, nevéstă, el ĭar ḑise,
Ḑi după cuvîntul meŭ!
Ḑise ea cu fălcĭ deschise:
Ba să ḑicĭ tu cum ḑic eŭ!
Ei! nevéstă nu e bine,
Ḑise el cam îndîrjit,
Rĕŭ mĕ înţeleg cu tine
Ş'o sĕ fiŭ tot necăjit;
Scólă să te duc a-casă
De acuma la părinţĭ,
Daca tu la întâĭa masă
Ascuţi-şĭ asupra-mĭ ḑinţĭ.
Dar te 'ntreb aci la porţĭ,
Ḑicĭ după cuvîntul meu?
Ba! ḑise, nu ḑic nicĭ mórtă,
Tu ḑi după cum ḑic eŭ.
Decĭ daca plecă cu dînsa
Ḑicĭ fa? ĭar întreba
Incă, dar n'a scos dintr'însa
De cât numaĭ: ba, mĕ, ba!

A. PANN, *Moş Albu*, II, p. 41—43.

1944 * △ **A cere lapte de la o vacă stérpă.**

K. A. Zamfirescu-Diacon, *învĕț. o. Stiubenii*, J. *Dorohoi*.—I. Creangă, *Pov.*, p. 292.

Adică lucru care nu sĕ póte.

»Mai ușor e *a căpĕta lapte de la o vacă stérpă* de cât să te îndatorescă o fată alintată și leneșă«. — I. Creangă, *Pov.*, p. 292.

1945 * **Iĭ pute botu a lapte.**

Al. Odobescu.

Vedĭ *Caș*.

E încă tînĕr; se ḑice celor rîvnitorĭ de lucrurĭ carĭ nu sunt înca de vîrsta lor.

1946 **Când a dà din pétră lapte.**

Poes. Pop., Sezătórea, I, p. 79.

Adică nicĭ odată.

1947 * **A stórçe lapte din pétră.**

Laurian & Maxim, II, p. 1290.

Vedĭ *Pétra*.

A fi dibaciŭ, șiret. Veḑĭ în poveștile luĭ Ion al luĭ G. Sbiera, *Titirezul și Smeul*, p. 178.

1948 * **A fi cu lapte.**

I. Creangă, *Pov.* p. 152. — Da E. Sevastos, *Pov.* 54.

Adică bune, bine chibzuite, cu isbândă, adevĕrate.

«Bine ar fi, mĕĭ Chirică, *dacă ar fi* tóte *cu lapte*, câte le spuĭ». — I. Creangă.

«Să vĕ maĭ spuĭ una, face tâlharul, și *de* nicĭ asta *n'a fi cu lapte*, atuncĭ nu mĕ maĭ duce mintea la nimic». — Da E. Sevastos.

A LĂTRÀ

Vedĭ *Câne*.

1949 **Cânele latră la luna tótă nóptea, și luna nu 'l ascultă nicĭ odată.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, pap. 32; *Asem.*, 86.

Lasă să latre ca cățelele la lună.

A. Pann, *Ediț.* 1889, pag. 113; II, 100. — Hințescu, 87.

* *A lătrà ca cânele la lună.*

LAURIAN & MAXIM, I, pag., 382.— A. PANN, *Fab.*, II, 109. — FR. DAMÉ, I., 178; II, 264.

A lătrà ca căţelele la lună.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, pag. 36.

Latră ca cânii la lună.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 32.

Lasă să te vorbéscă de rĕŭ; pe lună n'o latra cânii?

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 32.

Nu lătrà ca cânii la lună.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 60.

* *A lătrà la lună.*

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Latra pre lura [1]

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 41.

* *Cânilli alatră ca la lună.* [2]

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*—D. DAN, *Nevesca, Macedonia.*

Sĕ ḑice pentru cei ce striga înpotriva celor ce nu-ĭ ascultă (GOLESCU); precum şi înpotriva celor pe carĭ strigatele lor nu'ĭ póte atinge; a aruncă ameninţărĭ zadarnice.

Cânii, după credinţa poporuluĭ, latră la lună, pentru că lumina eĭ îĭ supĕră.

»Intru cele-l'alte *idiomata*, adecă *alsăuirĭ* ce are luna, are şi acésta, când este plină, sĕ scólă asupră-ĭ câiniĭ ca nisce vrăjmaşĭ cu luptă şi nu încetéză a o lătră, neputênd suferi lumina eĭ, şi cu acestea tóte ea fiind curată şi nevinovată, lumineză şi călĕtorésce călĕtoria eĭ fără de zăticnélă.« — *Mitropolitul* ANTIM IVIRÊNUL, *Didahiile*, p. 56.

Quo plus lucet luna, magis latrat molossus. [3]

Prov. Lat.

[1] Latră la lună.
[2] Cânele latră la luna.
[3] Cu cât luna maĭ mult lucesce, cu atâta cânele latră maĭ tare.

Wass kümmert's den Mond, dass die Hunde bellen? [1]
Prov. Germ.

La luna non si cura dell' abbaiar de' cani. [2]
Prov. Tosc.

1950 **Lasă să latre 'n spatele mele,**
Ca căţelele sera la stele.

A. PANN, III, pag. 151. — HINŢESCU, 87.

Arată nepăsarea nóstră de bîrfelile ce ni se aruncă.

1951 **De te latră vre un câine (câne)**
Astupă'i gura cu pâine (pâne).

A. PANN, II, p. 20.—HINŢESCU, 87.

De te latră vre un câne
Astupă-ĭ gura cu pâne;
N'arunca în el cu pétră
Că atuncĭ maĭ rĕŭ te latră.

A. PANN, *Archir*, p. 9.

»De veĭ aveà vecin rĕŭ saŭ vre un asupritor, nu purtà în contră'ĭ ura, să te asemenĭ cu el; ci de este altul în contră 'ţĭ rĕŭ, tu fiĭ bun.« — A. PANN.

1952 **Pe câţi nu'i póte muscà, îi latră.**

A. PANN, III, p. 22. HINŢESCU, 116.

Adică cel rĕŭ şi zavistnicul.

1952[b] **A fi un latră 'n luna.**

FR. DAMÉ, II, p. 264.

A nu fi bun de nimic.

LEBEDĂ

1953 * □ **Cântecul lebedei.**

Preot. C. BUNOEŢIANU, *înv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi*.

Cea din urmă frumósă lucrare a unuĭ om de geniŭ care sĕ sfîrşesce.

---

[1]) In ce o supĕră pe luna, că latră cânii.
[2]) Lunei nuĭ pasă de latratul cânilor.

LEÓÏCA

1954 **Leóïca numaï un puïŭ face şi bun.**

A. PANN, III, p. 51.

Leóica numaï un puïŭ face.

HINŢESCU, p. 90.

Nu se cuprinde binele în mult; ne învaţă a face puţine şi bune.

LEIŢA ŞI VULPEA

Vulpea au inceput a infrunta pe leiţă, căcï ea rar, numaï câte un puïŭ fată.— Rar, şi numaï câte unul fĕt, aŭ rĕspuns leiţa; însă când fĕt, eŭ leŭ fĕt. — D. ŢICHINDEAL, *Fab.*, p. 42.

O leună dojenindu-sĕ de vulpe căcï nasce numaï câte un puiu, aŭ rĕspuns: că adevĕrat câte ùnul nasc, dar nasc leu.

Pildă. Că lucrul bun nu stă în mult, ci în virtute. — COSTANDIN DIN GOLESCÏ, pag. 131.

Le lyon et l'aigle font leurs petit parfaictz et en certain nombre. — BOUILLI, XVIe *Siècle.*

LEŬ

Vedï *Câne, Mancare, Pisică.*

1955 **Cine pé leŭ destéptă, spre a luı pïeire ĕl deştéptă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Vedï *Urs.*

Adică cine dă pricină celuï rĕu, luişï ĕşï face rĕŭ (GOLESCU).

Leonem stimulas.

Prov. Lat.

1956 * **Leuluı nu i-a fost cıudă că l'a rănit vinĕtorul, ci că l'a lovit măgarul.**

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Lovitura nu face ruşinea, ci valórea aceluï de la care o primim. Următórea fabulă ne dă origina acestuï proverb.

LEO SENIO CONFECTUS

Quicunque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est, in casu gravi.
Defectus annis, et desertus viribus
Leo cum jaceret, spiritum extremum trahens;
Aper fulmine s ad eum venit dentibus,
Et vindicavit ictu veterem injuriam.
Infectis Taurus mox confodit cornibus
Hostile corpus. Asinus ut vidit ferum
Impune laedi, calcibus frontem exterit.

At ille expirans: Fortes indigne tuli
Mihi insultare; te, naturae deducus,
Quod ferre cogor, certe *bis videor mori*.

PHEDRU, L. I, f. 21.

De unde au scos și Francesiĭ cuvintul: *C'est le coup de pied de l'âne*. — Vedĭ A. Donicĭ, I, 30, *Vulpea și Măgarul*.

1957 **Leul nu se uĭtă când îl latră un cățel.**

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 60.

Vedĭ *Urs*.

Cel puternic disprețuesce bîrfelile celor micĭ.

1958 **Cine póte să dórmă alăturea cu leul?**

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 81.

Arată crudimea celor cumpliți către ceĭ maĭ micĭ (GOLESCU).

1959 **Leul, și în lanț fiind, se uită ca un voinic.**

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 40.

Sĕ dice pentru ceĭ inimoșĭ, ce nu sĕ supĕră pentru cel maĭ mare necaz (GOLESCU).

1960 **Imbracă pĕ leŭ în piele dĕ vulpe, ca unde nu va putea leul, vulpea să biruiască.**

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 17.

Adică unde nu va putea puterea, viclenia să isbutésca (GOLESCU).

1961 **De multe orĭ unde nu sĕ ajunge pelea de leŭ, împlinesce pelea vulpeĭ.**

A. PANN, III, p. 22. — HINȚESCU, 142.

Acelaș înțeles ca proverbul 1960.

Se dice ca Lisander, vestit general din Sparta, care obicĭnuĭa de a spune ca copiiĭ se înșélă cu arșice și ómeniĭ cu minciunĭ, ar fi autorul acestuĭ proverb. Un om înfruntându'l într'o di dicêndu'ĭ că întrebuințéză mijlóce nedemne de un om ca dînsul, ce se laudă că numĕră pe Hercules între strămoșiĭ luĭ: *Trebue*, respunse generalul făcênd alusie la leul de la Nemea, *să coşĭ pelea vulpeĭ, unde pelea leuluĭ nu se ajunge*.

Vedĭ în Plutarch, Viéța luĭ Lisander.

1962 **Pĕ unde calcă leul, se cunósce urma luĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 56.

Adică pĕ unde trec ceĭ marĭ (GOLESCU).

1963 **Leul după urme se cunósce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Adică cel mare după urmările luĭ (GOLESCU).

1964 **De pre unghe leul se póte cunósce.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 114.

De pre unghe leul.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 258.

De pre unghe leul cu toţĭ cunosc.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 297.

Din unghie cunoscĭ leul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 154. — FR. DAMÉ, II, 276.

* *După unghiĭ se cunósce leul.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 165.

Un singur cuvînt, o singură faptă ajunge pentru ca să cunoscĭ omul de valóre.

Lucian pretinde că vederea uneĭ unghĭe de leŭ fu de ajuns pentru ca Phidias, care nicĭ odată nu vĕḑuse vre un leŭ, să-şĭ pótă închipuì, într'un mod perfect, formele acestuĭ animal şi să le reproducă în sculptură, de unde şi proverbul elin Ἐx ὀνύχων, λέοντα γινώσκειν. [1]) pe care Latiniĭ l'aŭ tradus prin: *ex ungue leonem.*

1965 **Pre leul mort şi şórecii se caţără.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 236.

Când leul e mort, ĭepuriĭ 'i sar pe spinare.

BARONZI, p. 50.— HINŢESCU, 90.— FR. DAMÉ, II, 276.

Veḑi *Câne*

După ce a căḑut cel mare, şi ceĭ maĭ micĭ îşĭ bat joc de dînsul şi precum ḑice fabulistul.

Quicumque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est in casu gravi. [2])

Proverbul latin corespunḑĕtor celuĭ românesc este:

Mortuo (annoso) leoni et lepores insultant. [3])

MARTIAL, *Epigr.*, L. X.

---

[1]) A cunósce (judecà) leul după unghiĭ.
[2]) Cine a pĭerdut demnităţile pe carĭ le avea devine, în nenorocire, jucăria celor maĭ dispreţuiţĭ.
[3]) De leul mort şi ĭepuriĭ îşĭ bat joc.

Αὐτοὶ νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί. [1])
Prov. Elin.

A cão mordido todos o mordem, [2])
Prov. Portug.

Quand le loup est pris tous les chiens lui mordent les fesses.
Prov. Franc.

1966 **După ce leul móre, mulţi sĕ găsesc să 'l jupóie.**
Io D. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 92.

Adică după ce cel mare cade, mulţĭ îşĭ bat joc dĕ el (GOLESCU). Latinul dice: *vellent barbam mortuo leoni.* [3])

Marţial dă acesteĭ locuţiunĭ un înţeles cam deosebit când dice bĕtrânceĭ Ligella, în bătaĭe de joc :

Quare şi pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.
Lib. X. *Epigr.*, p. 90.

Λέοντα ξυρεῖν. [4])
Prov. Elin.

A se vedé în P. Manutiu, p. 592 & 602 înţelesul exact al acestor locuţiuni.

1967 **Leul cu furnicile nici cum sĕ lupta.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Sĕ dice pentru ceĭ marĭ şi tarĭ, ce nicĭ cum bagă în sémă pĕ ceĭ micĭ şi nevoĭeaşĭ (GOLESCU).

1968 **Leul când sĕ va sculà, atunci voi veţi vedea.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Adica când sĕ va deşteptà stapânul (GOLESCU).

1969 **Leul nu sĕ lupta cu umbra, nici la întunerec.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Adică cel voĭnic cu cel slab, şi nicĭ p'in ascuns (GOLESCU).

1970 **Leul cât dĕ mare, dĕ cucurigu cocoşului numaĭ dĕcât sĕ turbură.**
IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 40.

Sĕ dice pentru ceĭ marĭ şi fricoşĭ (GOLESCU).

[1]) Şi iepuriĭ îndrăznesc să 'şĭ bată joc de leul mort.
[2]) Pe cânele muşcat toţĭ îl muşcă.
[3]) Trag barba leuluĭ mort.
[4]) A rade leul.

Spaĭma pe care o insuflă leuluĭ cântecul cocoșuluĭ este bine cunoscută.

*
1971 A 'și face partea leuluĭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 154.

Vedĭ *Lup*.

A luà tot, saŭ aprópe tot pentru sine și a nu lăsà nimica celor-l-alțĭ.

LEUL LA VÎNAT

Leu, lupu, vulpea și cânele odat,
Ca nisce bunĭ vecinĭ s'aŭ fost alcătuit.
Cu toțiĭ întrupit,
Să umble la vînat,
Și ce vor căpĕtà să 'mpartă mĕsurat.
Să 'ntîmplă, dar, că vulpea 'ntâĭ
Un cerb frumos aŭ prins.
Si aducĕnd pe toțĭ aĭ sĕĭ,
Spre jertfă l'aŭ întins.
«—Acum e tréba me, băcțĭ,
Le ḑice Leu lor.
«Voĭ trebuĭ numaĭ să vedcțĭ
»Cum eŭ împart ușor.
Si despicând îndată pe cerb în patru părțĭ,
Aŭ ḑis: «Aceste sunt frățescile bucățĭ.
»Si étă: Cea întâĭ e partea me de frate;
«Al doile, de drept ca unuĭ leŭ se cade;
«S'acea a triile, tot mie se cuvine,
Precum voĭ scițĭ prea bine,
Iar de al patrele, orĭ care s'ar atinge,
Pe loc îl voiŭ învinge.

A. DONICĬ, *Fab.* I, p. 32.

Francesul ḑice: *se faire la part du lion.*

*
1972 A se face leŭ paraleu.

LAZĂR SĂINEANU, *Semas.*, p. 342.

A se imbărbătà, a se înfurià. Locuțiune întrebuințată în basme.

1973 Când lupiĭ cu mielu împreună vor pasce, și leul cu boul împreună vor mâncà.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 128.

Adică nicĭ-odată.
Acéstă ḑicĕtóre se întilnesce și în basme.

LILIAC

△
1974 Stă ascuns ca un liliac.

B. P. HAȘDEŬ, *Etym. Mag.*, p. 1825.

Se ḑice despre ceĭ carĭ duc o viéța taĭnică și retrasă; se aude în Transilvania.

1975 Umblă nóptea ca liliecii (selinista).

A. Pann, II, pag. 142. — Hințescu 194.

Se dice despre ceĭ rĕĭ şi desfrînați.

LIMBĂ

Vedĭ *Bou, Vaca.*

1976 * △ Limba sĕ vinde maĭ bine la tirg.

Preot C. Bungețianu, *înv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți*. — St. Mihăilescu, *Şezatóre*, I, p. 219.

Valórea vorbireĭ e maĭ bine prețuită la oraş.

LINDINĂ

1977 * △ Lindina când se satură ese în fața sa vadă tóta lumea ca a ros creştetul voiniculuĭ.

I. Dumitrescu, *înv. c. Gânciova*, J. *Dolj*.

Vedĭ *Paduche.*

Sĕ dice când un om risipesce o avere moştenita.

1977 b A cătà pre cine-va de lindina.

Fr. Damé, II, p. 280.

A'ĭ căută cértă.

LIPITÓRE

1978 Lipitórea până nu cade, nu dice: ajunge.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 41.

Adică nesățiosul (Golescu)

1979 * Lipitóre.

M. Canian, J. *Iaşi*.

Denumire proverbială ce se dă aceluia care stórce pe alțiĭ într'un mod neomenos. In *Lipitorile satuluĭ*, V. Alexandri biciuesce pe arendaşiĭ Greci.

LUP

Vedĭ *Bou, Câne, Cerbóĭca, Cioban, Códa, Ierna,* Cap. XXII. *Lup. Magar, Mancare, Man:, Miel, Oĭ, Per, Piele.*

1980 * Lupul îşi gătesce singur de mâncare
Şi d'aceia céfa maĭ grósă o are.

Lupul are céfa grósă (grasă)
Că 'şĭ gătesce singur masă.

A. PANN, II, p. 42.—HINŢESCU, 95.—
AL. DUMITRESCU, p. 140.

Lupuluĭ de ce 'ĭ-e céfa grósă ?
— Că singur îşĭ gătesce de mâncare.

A. PANN, *Moş Alb.*, I, p. 5.

Lupuluĭ de ce 'ĭ-e céfa grósă?
— Căcĭ singur îşĭ gătesce masă.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 174.

*

De ce eştĭ lupule, gros în gât?
— Cum n'oĭ fi daca singur m'îngrijesc.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

*

Luplu are sverca grósă ca s'hrănesce singur.[1])

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Ne învaţă a nu aştepta de la altul, căcĭ precum ḑice Francesul: *on n'est jamais si bien servi que par soi-mêmes.*

1981 **Lupul slugă de-ar mână,**
El de fóme ar lesină.

A. PANN. II, p. 42.—HINŢESCU, 96.
—AL. DUMITRESCU, p. 140.

*

Lupu cu slugĭ nu 'şĭ îngróşă gâtul.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş* J. *Argeş.*

*

Lupu cu slugĭ rĕmâne flămând.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

*

Lupu cu slugĭ móre de fóme.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *a Gătĭ.*

Acelaş înţeles ca proverbul 1980.

1982 **Lupul când poruncesce nu mănâncă.**

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 174.

Acelaş înţeles ca proverbul 1980.

---

[1]) Lupul are guşă grósă că să hrănesce singur.

1983 **Unde sĕ sparge pielea dĕ lup, cârpesce-o cu pĭele dĕ vulpe.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 102.

Veḑĭ *Leu, Lup.*

Adică unde puterea nu 'ţĭ ajuta, înlesnesce-te cu viclenii (GOLESCU).

1984 **Umblă să sperie lupul cu pĭelea oii.**

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 88; III, 65. — HINŢESCU, 96.

Nu se sparie lupul cu pelea óeĭ.

Abecedar Ilustrat, p. 28.

* *Nu se sperie lupul de pĭelea óeĭ.*

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*—I. G. VALENTINEANU, p. 45.

A vreà să sperie lupul cu pĭelea oiĭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

* △ *Lupul nu se sperie de (cu) pielea oĭeĭ.*

N. G. IONESCU, *inv. c. Mamorniţa, J. Dorohoi.* — I. G. VALENTINEANU, p. 30. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* *Luplu (lupul) nu se aspare di chelea óeliĭ.* [1]

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — META COSTANDIN, *Molovişte, Macedonia.*

Nu se-aspare luplu di chélea a óeliei.

ANDREIŬ AL. BAGAVU, *Cart. Aleg*, pag. 56.

Voĭnicul nu se sperie de cel fricos şi numaĭ cu ameninţărĭ.

»Dreptul nu se teme de barfe, nicĭ voĭnicul de bĕţ.« — N. GH. IONESCU.

1985 **Lupul frică n'are dĕ mii şi sute dĕ oi.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cel vitéz la rĕsboiŭ, cum şi cel cumplit (GOLESCU).

Latinul ḑicea ca şi noĭ: *Non ovium curat numerum lupus.* [2]

---

[1]) Lupul nu sĕ sperie de pelea óieĭ.
[2]) Lupului nu 'ĭ pasă de numerul oilor.

1986 **Lupul şî singur fiind, nu së sperie dë miĭ şî sute dë oĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică ceĭ voinicĭ dë nimenĭ au frică (GOLESCU).

1987 **Dinţiĭ dë lup nu së sperie dë miĭ şî sute dë oĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Adică cel voinic dë nevoĭaşĭ şi cel cumplit dë ceĭ blândĭ (GOLESCU).

*

1988 **A se sfădi pe pelea lupuluĭ din pădure.**

Locotenent C. C. MICLESCU, *c. Miclesci*, J. *Vasluiŭ*.

Vedĭ *Urs, Vulpe.*

A se certà pentru un lucru care nu stă în mâna nóstră.

1989 **Cu lupiĭ împreună, ca lupiĭ să urlĭ, ca lupiĭ să 'nghiţĭ îndată te 'nveţĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 104.

Adică cu ceĭ flecarĭ, flecar, şî cu ceĭ cumplițĭ, cumplit te 'nveţĭ (GOLESCU).

1⁰ Omul ĭea obiceĭurile acelora cu carĭ e nevoit sa trăĭéscă.

2⁰ Te înveţĭ a te sluji împotriva celor rĕĭ chiar cu armele lor.

Latiniĭ diceaŭ: *Si juxta claudum habites, subclaudicare disces*, [1]) şi Francesul: *On apprend à hurler avec les loups.*

1990 **Urla alăturea cu lupiĭ.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201. — *Voinţa Naţională*, No. 3018.

*

Trăiescĭ cu lupiĭ, urlĭ ca lupiĭ.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Cine së bagă între lupĭ trebue să urle.

Dª E. B. MAWR., p. 96.

Trebue să urlĭ cu lupiĭ.

AL. DUMITRESCU, p. 133.

Vedĭ *Câne.*

Trebue să urmăm voinţele, gusturile şi datinele ómenilor în mijlocul cărora trăim, de şi nu le aprobăm.

Ulula cum lupis, cum quibus esse cupis, [2]) şi cum dice Fran-

---

[1]) De locuescĭ lângă un schiop, te înveţĭ a schĭopătà.
[2]) Urlă cu lupiĭ, cu care dorescĭ să fiĭ (trăiescĭ).

cesul: *Hurler avec les loups, prêcher avec les prêtres et bêler avec les brebis.* Căcĭ precum ne invață Plautu:

Versipellem frugi couvenit esse hominem pectus cui sapit.— Plaut. *Bacchid.* IV, p. 10.

1991 Fómea pĕ lup ĕl scóte afară din pădure.

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 72.

Şi lupul dĕ fóme ese din pădure afară.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 98.

Fómea gonesce lupul din pădure.

I. G. Valentineanu, p. 43.

* △ *Fómea gonesce pe lup din pădure.*

Al. Dumitrescu, p. 118.— *Preotu* C. Bunoețianu, *invĕț.* c. *Cosovĕț*, J. *Mehedinți.*

Adică nevoïea pĕ om la netrebniciĭ ĕl duce (p. 72); arată cele de mare nevoïe urmate (p. 98). (Golescu).

Lepori esurienti et ficus placent [1]), ḑicea Latinul și Francesul: *La faim chasse le loup du bois.*

Dionisie-cel-Tinĕr, după ce domni in Syracusa fu nevoit să deschidă o scóla publica in Corinthia, pentru a 'și agonisi viéța.

1992 Şi lupul sătul și mielul întreg nu sĕ póte.

Iord. Golescu *Mss.* II, p. 97.

Nu pot fi lupiĭ satul și jezi na broj. [2])

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, pag. 21 & 44.

Veḑĭ *Óie.*

Sĕ ḑice pentru cele piste putință (Golescu).

1993 Pĕ lup ĕl jupuiă și el sĕ tânguiă că oile sĕ dĕpărtă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 57.

Adică cel cumplit și rĕŭ nărăvit nu-ĭ pasă pentru pedepsile ce-ĭ fac pentru relele ce-a urmat, cât ĕĭ pare rĕu că nu le maĭ póte urmă (Golescu).

1994 Pĕ lup ĕl beleă, și el întrebă: unde este óia?

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 57.

Sĕ ḑice pentru ceĭ dĕ tot cumpliți, ce și la ceasul morțiĭ la rĕutățĭ gândesc (Golescu).

[1]) Iepureluĭ când ĭ-e fóme și smochinele ĭĭ plac.
[2]) Nu pot fi lupiĭ satuli și ieḑiĭ in numer (toțĭ).

1995 **La lupul mort, cânii nu latră.**

AL. DUMITRESCU, p. 118.

Nimenĭ nu se légă de acela care nu maĭ e în stare să facă rĕŭ.

1996 **Pĕ lup cu căpriŏra cine pôte împreună?**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 57.

Adică pĕ cel cumplit cu cel blând; sĕ ḑice pentru cele nepotrivite din fire (GOLESCU).

1997 **Nicĭ ŏĭa cu doĭ mĭeĭ, nicı lupul flămând.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48. — C. NEGRUZZI, I, 249.

* △ *Nicĭ lupul flămând, nicĭ ŏĭa cu doĭ mĭeĭ (meĭ).*

A. PANN, III, p. 81. — HINTESCU, 96.—A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. *Argeș*.—H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

* △ *Nicĭ lupul flămând, nicĭ capra cu doĭ ĭeḑĭ.*

N. G. IONESCU, *inv. c. Mamornița*, J. *Dorohoĭ*.

* △ *Nicĭ capra cu doĭ ĭeḑĭ, nicĭ lupul flămând.*

K. A. ZAHFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubeniĭ*, J. *Dorohoĭ*.

Sĕ ḑice pentru ceĭ lacomĭ, ce vor să se împărtășeze dĕ la ceĭ maĭ micĭ, dĕ la ceĭ maĭ săracĭ (GOLESCU).

Adică să nu aĭbă unul prea mult, ĭar altuĭ nimica. — N. G. IONESCU.

1998 **Pŭĭ dĕ lup nicĭ cum sĕ pune cu mieiĭ împreună să crêscă la pășune.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Ne învață să nu amestecăm pĕ ceĭ cumpliţĭ cu ceĭ blânḑĭ. (GOLESCU).

1999 **Intre lup și între mĭel credință nu sĕ păzesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

Adică între cumplit și între blând (GOLESCU).

2000 **Lupiĭ cu mĭeiĭ nicĭ cum sĕ 'găduĭesc, nicĭ d'opotrivă între eĭ gândesc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 41.

Adică ceĭ cumpliţĭ cu ceĭ blânḑĭ și ceĭ marĭ cu ceĭ micĭ (GOLESCU).

2001 **A ţine prieteşugul ca lupul cu óia.**

ION NECULCE, *Letop.*, II, p. 400.

A nu fi prietinĭ.

2002 **De lupul bĕtrân câinii ĕşi bat joc.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93.

Lupul când îmbĕtrânesce îl latră cânii.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 171.

Lupul când îmbĕtrânesce tóte javrele îl latră.

A. PANN, III, p. 155.

Veḑĭ *Leŭ.*

Sĕ ḑice când ceĭ tinerĭ ĕşĭ bat joc dĕ ceĭ bĕtrânĭ (GOLESCU); precum şi ceĭ micĭ de cel mare când şi-a perdut slujbele carĭ 'ĭ daŭ puterea.

2003 **Lupul când îmbĕtrânesce, atuncĭ şi şórecii încalecă pĕ el.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 35.

Lupul când îmbĕtrânesce, şi şórecii încalecă pĕ el.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică când ceĭ marĭ scapĕta din puterea lor, atuncĭ şi ceĭ maĭ proştĭ ĕşĭ bat joc dĕ eĭ (p. 35); adică când scade omul din puterea luĭ, şi cel maĭ mic ĕşĭ bate joc dĕ el (GOLESCU).

Wenn der Wolf alt wird, reiten ihn die Krähen. [1])

Prov. Germ.

A can veccio la volpe ghe pissa adosso. [2])

Prov. Venit.

2004 **● Dĕ lup când se grăiesce,**
Códa i sĕ ivesce. [3])

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93.

Când vorbescĭ de lup, lupul este la uşă.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 459 — HINŢESCU, 95. — FR. DAMÉ, II, 296.

---

[1]) Când lupul îmbĕtrânesce cióră i se pune pe spinare.
[2]) Vulpea se pişa pe spatele cânelui betrân.
[3]) Varianta dată de Iordache Golescu este de sigur o traducere a proverbuluĭ Frances, autorul Român necunoscênd adevérata formă Românéscă a proverbuluĭ. Acest exemplu, între alte multe, ne dá adevĕrata valóre folkloristică a colecţiunei luĭ I. Golescu.

Când gândescĭ la lup, lupul este la uşă.

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.* II, p. 108.

Când vorbescĭ de lup, lupul la uşĭ (uşă).

I. NEGRUZZI. *Conv. Liter.* VII, p. 50. — Da E. B. MAWR, 71.

* *Vorbim de lup şi lupul la uşă.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.* — GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.* — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Vorbescĭ de lup, şi lupul după uşă.

AL. DUMITRESCU, p. 133.

Vorbescĭ de lup, şi lupul la uşă.

Da E. B. MAWR. p. 49. — *Abecedar Ilustrat,* 27.

Veḑĭ *Magar.*

Sĕ ḑice când grăim de rĕŭ pĕ óre-cine maĭ mare, şi acela fără veşte (sic) le aude şi 'ndată rĕsplătesce (GOLESCU).

Precum ivirea lupuluĭ ne lasă încremeniţĭ, de asemenea la sosirea neaşteptată a uneĭ persóne despre care tocmaĭ atuncĭ se vorbesce, rĕmânem zăpăciţĭ şi tăcem de odată cu toţiĭ.

Lupus (est) in fabula [1]).

TERENTIU.

Eccum lupus in sermone [2]).

PLAUTU.

Latiniĭ credeaŭ că daca lupul vede pe un om înainte ca acesta să'l fi zărit pe dinsul, omul răguşesce îndată şi perde glasul. «In Italia, ut creditur, luporum visus est noxius, vocemque homini quem prius contemplatur, adimere«. — PLINIU.

. . . . . . Vox quoque Moerim
Iam fugit ipsa; lupi Moerim videre priores.

VIRGILIU, *Egl.* IX.

Quand on parle du loup on en voit la queue.

Prov. Franc.

Talk of the wolf and his tail appears. [3])

Prov. Engl.

---

[1]) Lupul (este) în fabula.
[2]) Eca lupul în vorbă.
[3] Vorbesce de lup şi códa i se ivesce.

Qui der llob parla, prop li ix. [1])

Prov. Catal.

2005 *Luplu îl veḑĭ şi torlu ĭi cafţĭ. [2])

N. St. *Nijopole, Macedonia.*

Se ḑice despre ómeniĭ rĕĭ şi vicleni pe carĭ cu nicĭ un chip nu'ĭ poţĭ prinde.

2006 * △Cacă-te, lupe, ce-aĭ mâncat.

C. Negruzzi, I, 249.—I. Bănescu, *prof. J. Roman.*

Scóte, lupe, ce-aĭ mâncat.

I. Creangă, *Pov.* p. 32.

Se ḑice acelor carĭ sunt strînşĭ cu uşa şi nevoiţĭ ca sĕ mărturiséscă faptele lor; carĭ aŭ dat cinstea pe ruşine şi primesc plata ce li se cuvine.

2007 Vaĭ când ajunge lupul sameş la oĭ!

A. Pann, II, p. 52.

Vaĭ când ajunge lupul cioban la oĭ!

Hinţescu, p. 96.

Când cel rĕŭ ne stăpânesce.

Wo der Wolf wird der Hirt,
Da sind die Schafe verirt. [3])

Prov. Germ.

Τῶ λύκῳ τὴν ὄϊν. [4])

Prov. Elin.

Ovem lupo commisisti. [5])

2008 Lupul împrejurul luĭ nu strică.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 174; III, 5. — Hinţescu, 95. — Al. Dumitrescu, 139.

Hoţul deştept nu fură în satu luĭ, nicĭ chĭar pe la vecinĭ.

Un bon renard ne mange jamais les poules de son voisin.

Prov. Franc.

[1]) Când vorbescĭ de lup, el e aprópe.
[2]) Pĕ lup îl veḑĭ şi îĭ cauţĭ urma.
[3]) Unde lupul e cĭoban, acolo oile sunt perdute
[4]) Lupuluĭ (aĭ încredinţat) óia
[5]) Idem.

Wo der Wolf liegt, da würgt er nicht. [1]

Prov. Germ.

Ulfven biter intet der han bor. [2]

Prov. Sved.

Quando o lobo vai furtar,
Longe de casa vaĭ caçar. [3]

Prov. Portug.

2009 * **Când oĭ vedea**
Lupul cu cimpoĭ
Umblând după oĭ.

G. Dem. Teodorescu, *Poes. pop.*, pag. 333.

Când lupiĭ cu mieiĭ împreună vor pasce, şi leul cu boul împreună vor mâncà.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 128.

Adică nicĭ odată.

2010 **Lupul, pe unde a mâncat măgarul, tot dă ocol (rótă) câte odată.**

A. Pann, *Ediţia* 1889, p. 167; III, 134.— Hinţescu, 95.

Când şi când tot îşĭ aduce aminte lupul de locul unde a mâncat măgarul, şi maĭ dă pe acolo.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 458.

* △ *Lupul, unde a mâncat mielul, nouĕ anĭ cércă a-şĭ găsì hrana.*

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Suciava.*

* △ *Lupul unde a mâncat odată, se încércă nouĕ anĭ.*

Da Z. J., c. *Fedeştĭ*, J. *Tutova.*

Ómul tot aştéptă folóse de unde a maĭ căpĕtat altele înainte.

Où le loup trouve un aigneau,
Il y en cherche un nouveau.

Trésor des Sentences, XVIe *Siècle.*

---

[1] Unde locuesce lupul, acolo nu gâtuésce.
[2] Lupul nu muşcă unde locuesce.
[3] Când lupul vrea să fure, se duce să vîneze departe de culcuşul luĭ.

2011 **Unde a mâncat lupul măgarul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 12.

Adică în loc primejdios (GOLESCU).

2012 **Lupul e cu numele și vulpea cu darul.**

BARONZI, p. 59. — HINȚESCU, 95.

Se ḑice când dintr'o faptă rea unul, maĭ viclén, trage folosul și altul pórta ponosul.

2013 **Lupul te pîresce, lupul te judecă.**

D. ȚICHINDEAL, p. 48.

Lupul pîresce, și tot lupul te judecă.

BARONZI, 55.—HINȚESCU, 96.

Veḑĭ *Turc.*

Țichindeal reproduce acest proverb în învĕțătura care urméză fabula *Lupul și Mielul*, vroind a arĕtà că nu póte fi decât strîmbătate când judecătorul este și parte în causa.

2014 **Lupuluĭ, de ĭ-ar fi frică de plóie, ar purta ipîngea.**

A. PANN, III, p. 51.—HINȚESCU, 96.

Când ne temem de óre-ce scim sĕ întrebuințăm cele de lipsă pentru a ne feri.

2015 **Urma lupuluĭ de urma câneluĭ puțin se osebesce.**

HINȚESCU, p. 96.

Cu greŭ se pot deosebi ceĭ bunĭ de ceĭ rĕĭ.

2016 **Lupul la turburărĭ sĕ înveselesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cel cumplit la vremĭ de rĕsvrătirĭ (GOLESCU).

2017 **Lupiĭ tot-deauna se bucură în timp de furtună.**

A. PANN, III, p. 27.—HINȚESCU, 95.

Ceĭ rĕĭ se bucură de turburărĭ, căcĭ le sunt folositóre.

2018 **Lupul pĕrul schimbă, nu hirea.**

MIR. COSTIN. *Letop. Mold.* I, p. 292.

Lupul pĕrul îșĭ schimbă ĭară firea ba.

NICOLAE COSTIN, *Letop. Moldoveĭ.*

Lupul pĕrul după vremĭ îşĭ schimba, ĭară din firea luĭ nu ĭase, nicĭ obiceile învĕţate îşĭ mută.

D. Cantemir, *Istor. Ierogl.*, p. 167.

Lupul îşĭ preface pĕrul, dar năravul nu.

Zilot Românul, *Rev. Ist.*, p. 68.

Lupul, şi de-şi schimbă pĕrul, dar năravul nu şi-l schimbă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 42.

Lupul pĕrul îşĭ lépĕda dar năravul nu şi 'l lasă.

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 19; I, 68; *Fab.* I, 16.

* *Lupul pĕrul schimbă dar (ĭar) năravul ba.*

C. Negruzzi, I, 141 & 248. — Asaki, *Fab.*, 104.—I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Lupul e lup, pĕrul schimba ĭară năravul nu.

D. Ţichindeal, p. 53.

* △ *Lupul îşĭ schimbă pĕrul dar năravul nu.*

Baronzi, p. 54. — G. Dem. Teodorescu, *Cercet.* p. 85. — V. Forescu, *Folticeni*, J. *Suciava.*

* △ *Lupul îşĭ schimbă pĕrul dar năravul ba.*

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi.* — Ion al luĭ Sbiera, *Pov.*, 271. — Lazăr Şaineanu, *Semas.* 375.

* △ *Lupul îşĭ lépĕdă pĕrul, dar năravul nu (ba).*

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 246. — Hinţescu, 95.—I. Ionescu, I, 157.—Em. Popescu, *inv. c. Ciocanesci-Margineni*, J. *Ialomiţa.*

Lupul pĕrul şi 'l póte lepĕdà, ĭar năravul ba.

Al. Odobescu, III, p. 48.

Lupul pĕrul schimbă dar învĕţul nu.

Dr E. B. Mawr, 89.—Reinsberg-Düringsfeld, I, 48.—Dr Ioseph Haller, I, 624.

Lupul îşĭ schimbă pĕrul nu şi învĕţul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

Lupul îşĭ schimbă pĕrul, nicĭ odată învĕţul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 267.

● *Lupul mută pĕrul, nu mintea.* [1])

LAURIAN & MAXIM. II, p. 267.

Lupul schimbă pĕrul, dar nu învĕţul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1075.

Lupul îşı schimbă pĕrul, dar năravul nicĭ odată.

I. G. VALENTINEANU, p. 18.

Lupul muta pĕrul, mentea nu. [2])

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

Luplu mută perlu, ma nu mintea.

MIHAIL G. BOJADSCHI, p. 192.

* *Luplu perlu s'alâxaşce mea huia nu.* [3])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia*.—XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*

Luplu şi mută perlu ma şi ţine învĕţlu.

ANDREIŬ AL BAGAVU *Cart. Aleg.* 79.

Veḑĭ *Vu pe.*

Sĕ ḑice pentru ceı rĭı din fire, ce şĭ dĕ sĕ pare ca sĕ înţelepţesc, însă nărăvurile din fire nu şi le schimbă (GOLESCU).

Statornica neschimbare a lupuluĭ fioroşie a dat nascere la acest proverb care se află, aprópe sub aceeaş formă, la o mulţime de popóre.

LUPLU MUTĂ PERLU, MA NU MINTEA

Luplu caḑu in csarcu, shi tra şi scapă di periclu rugă cu jurat si lu ĭiartă, că tru bana lui nu va si macă carne, ma erghi shi rădicin', ică mă peshti; shi cu aista condicione lu lasară. Cară intră tru una padure macatu vizu unu porcu ci se intevalea tru muzga uneĭ bară, ḑise: Aistu n-adeveru va si hibă pescu, shi tru óră lu csucuti.

MIHAIL G BOJADSCHI, p. 192.

---

[1]) Este o traducere adlitteram a proverbuluĭ Latin.
[2]) Proverb Macedo-Român.
[3]) Lupul pérul îşı schimba dar năravu nu.

'Ο λύκος τὴν τρίχα ἀλλ' οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει. [1]

Prov. Elin.

Lupus pilum non ingenium mutat. [2]

Prov. Lat.

En la peau où le loup est il y meurt.

Adages françois, XVIe *Siècle.*

The wolf may lose his teeth, but ne'er his nature. [3]

Prov. Scot.

Un proverb Turcesc ḑice: *Crede, daca vreĭ, că munţiĭ s'aŭ mutat din locul lor; să nu creḑĭ insă că se póte schimbà firea omuluĭ.* Acéstă idee Horatiu a exprimat'o prin versul atât de cunoscut: *Naturam expellas furca, tamen usque redibit.*

LUPUL POCĂIT

Lupul pĕrul işĭ schimbă, dar năravul nu 'şĭ lasă

Un lup daca 'mbĕtrânit
  Intr'o ḑi ce i-a venit,
A vrut a sĕ pocăi
  Si faptele a-şĭ căi.
Decĭ cu acest al sĕŭ gând
  Numele 'n câne schimbând,
S'a smerit ca un bĕtrân
  Şi s'a băgat la stăpân,
Să slujască într'un an
  La oĭ, pe lângă cĭoban.
Intr'acest chip dar slujind
  Şi oile 'n câmp păzind,
Intr'o ḑi fiind lungit
  O óĭe l'a mirosit.
El indată 'ş'a uĭtat
  Că e în câne schimbat,
Ş'apucând óĭea de trup
  O jertfì 'n grab ca un lup.
Cĭobanul peste el dând
  Ş'acéstă faptă vĕḑênd,
Ce-aĭ făcut? l'a întrebat,
  Câne bĕtrân şi spurcat!
Iar el smerit se uità
  S'intr'acest chip sĕ 'ndreptà:
Eŭ, ḑise, fiind culcat
  M'apucasem de visat,
Óĭa cum păscea 'mprejur,
  Viind tocmaĭ ca un fur
Pe la spate mĕ muşcà,
  Si códa îmĭ îmbucà.
Eŭ i-am ḑis odată: mir,
  I-am ḑis şi altă dată: cîr,
Dar ea tot mĕ supĕrà,

---

[1] [2]) Lupul pĕrul, dar firea nu schimbă.
[3]) Lupul póte sa-şĭ piérḑa dinţiĭ, dar nicĭ odată firea (năravul).

Și nu se astîmpĕră.
Atuncĭ și eŭ necăjit
Cum o trântiĭ a murit,
Și de frică să n'o veḑĭ,
Și să mĕ 'nvinovățeḑĭ,
Apucaĭ de o mâncaĭ
Și în burtă o băgaĭ.
Dar cĭobanul nu glumì,
Dându-ĭ una 'l adormì.

A. Pann, *Fab.*, I, p. 16.

Dim. Țîchindeal desvoltă aceeaș idee în fabula XIX, *Lupul și Capra*, p. 52.

2019 **Cel ce 'n lume lup se nasce,**
Tot ca lupul va trăi.

T. Speranția, III, p. 109.

Acelaș înțeles ca proverbul 2018.

2020 **Lupul, șî dĕ 'mbĕtrânesce, năravul nu șî 'l părăsesce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 42.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce niciĭ la bĕtrânețe, niciĭ sĕ pocăĭesc, niciĭ sĕ părăsesc dĕ cele rele (Golescu).

2021 **Lupului 'ĭ-e necaz încă,**
Chĭar și singur ce manânca.

A. Pann, III, p. 92.—Hințescu, 96.

Se ḑice despre ceĭ cumpliți și vecĭnic mânioșĭ.

Acest proverb se trage de la datina lupuluĭ de a mîrăĭ și de a părea mânios când îșĭ sfâșie si mănânca prada.

2022 **Lupiĭ se cert, pe unde vin,**
Pentru dobitoc străin.

A. Pann, III, p. 23.—Hințescu, 95.

Veḑĭ *Vrabie*.

Se ḑice despre ceĭ cârcotașĭ carĭ se cert și pentru lucrul altuĭa.

2023 **Lupul cĭoban oilor, unde s'a maĭ pomenit?**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 42.

Adică asupra celor blânḑĭ, îngrijitorĭ cumplițĭ (Golescu).

2024 **Lupul păstor oilor.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 42.

Adică lucru nepotrivit și piste fire; șî sĕ ḑice pentru stăpânul cel cumplit (Golescu).

2025 **Lupul uu sĕ satură c'o mică 'mbucătură.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică ceĭ marĭ, cumpliţĭ şi lacomĭ nu sĕ mulţumesc cu puţin (GOLESCU).

2026 **Mórtea lupuluı e săuătatea oilor.**

FR. DAMÉ, II, p. 296.

Mórtea celuĭ cumplit este scăparea celor slabĭ.

2027 **Lupuluĭ ĕi dă cu »uĭdeo!« şi el pĭere dĕ flămâud.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Sĕ dice pentru ceĭ ce n'aŭ co mâncà, şi lumea ĕi hulesc (GOLESCU).

2028 **Ce iutră îu gura lupuluı auevoĭe ese.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 76; *Asem.*, pag. 76.

* △ *Ce intră în gura lupuluĭ nu se maĭ póte scóte.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 147. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

* *Ce s'a dus pe gât de lup nu maĭ vede sóre.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

* *Ce a mâncat lupul e bun mâncat.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*.

Adică ceea ce ĭea cel maĭ mare dĕ la cel maĭ mic anevoĭe sĕ maĭ dă înapoĭ (GOLESCU).

Cu tóte acestea Anton Pann, I, p. 24, ne spune că, daca sciĭ cum să te porţĭ, măgulind patimile ómenilor, »bucăţica chĭar din gura lupuluĭ poţi să o scoţĭ.«

2029 **Diu gura lupuluĭ auevoĭe scoţı îutreg.**

A.PANN, *Edit.* 1889, p. 149; III, 121. — HINŢESCU, 96—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 161.

Acelaş înţeles ca uumĕrul 2028.

Ἐκ λύκου στόματος. [1])

Prov. Elin.

Ex ore lupi. [2])

Prov. Lat.

---

1) Din gura lupuluĭ.
2) Idem.

Det kommer ei uskadt af Ulus Mund, som i Kommer. [1])
Prov. Danes.

2030 **A scóte din gura lupuluĭ.**
BA ONZI, p. 47.

A săvîrşi o faptă însemnată, grea de îndeplinit.

2031 **Lupul orĭ-ce găsesce înghite.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 76.

Adică cel lacom.

2032 **Lupul din numĕr mănâncă.**
IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 42.

* *Lupul mănâncă şi din oile numĕrate.*
A. PANN. *Edit.* 1889, p. 134; II, 87. — HINŢESCU, 95. — LAURIAN & MAXIM. II, 201. — AL. DUMITRESCU, pag. 119.

Lupul mâncă şi oile numĕrate.
LAURIAN & MAXIM, II, p. 227.

Adică ceĭ hrăpitorĭ nu păzesce nicĭ o orînduĭală (GOLESCU). De omul răpitor nu te poţĭ apĕrà în de ajuns, nicĭ o supraveghere nu'l va birui şi orĭ-càt veĭ fi cu băgare de sémă tot veĭ rĕmânea păgubaş.

Hic tantum Boreoe curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
VIRGILIU, *Egl.* VII, v. 51.

Brebis comptées le loup les mange.
Prov. Franc.

Der Wolf frisst auch die gezählten Schafe. [2])
Prov. Germ.

Tekur úlfur af töldum sauðum. [3])
Prov. Island.

Ovella contada lo llob se la menja. [4])
Prov. Catal.

---

[1]) Nu ese tot nevătĕmat din gura lupuluĭ, ce a intrat acolo.
[2]) Lupul mănâncă şi din oile numerate.
[3]) Lupul apucă din oile numerate.
[4]) Oia numerată lupul o mănânca.

2032 b *Lupii nu se mănâncă între dînşii.

Maior P. Budişteanu, J. *Ilfov*.

Ceĭ rĕĭ, ceĭ de o panură se ocrotesc unul pe altul.

2033 Nicĭ lupul pre bălaia, nicĭ bălaia pre lup.

C. Negruzzi, I, p. 249.

Ne învaţă a fugi de intrigĭ şi de ceĭ rĕĭ.

2034 Vino, lupe, de mĕ mănâncă de (a) gata.

A. Pann, III, p. 22.—Hinţescu, 95.

Dice cel desnădejduit; se maĭ dice şi de acel care se dă singur pe mâna vrăjmaşuluĭ.

2035 *Te mănâncă lupul.

Se dice copiilor neastimpĕraţĭ pentru a-ĭ linisti.

Acest obiceiŭ este fórte vechiŭ şi se găsesce la multe popóre.

Eliniĭ speriaŭ copii cu *Lamia*, o regină din Libya, care după ce 'şĭ pierduse toţĭ copiiĭ dăduse poruncă ca să se ucidă toţĭ prunciĭ din regatul eĭ. La Roma eră un óre-care *Manducus* care jucă acelaş rol. La Francesĭ *Croque-Mitaine*, poreclă ce se dase unuĭ biet ministru al Regeluĭ Louis-le-Débonnaire, a rĕmas până astă-dĭ gogoriţa copiilor.

O vechie fabulă pe ca e a versificat'o şi La Fontaine, *Le Loup la mère et l'enfant*, ne dă origina acesteĭ dicĕtorĭ.

LUPUL BABA ŞI PRUNCUL

Lupul flĭmând, umblă în cóce şi în colea căutând ce-va mâncare, Aŭ venit în marginea satuluĭ. înaintea unuĭ case, unde audea pre un prunc plângĕnd, şi pre bĕtrâna spĕriindu'l şi dicĕndu'ĭ, că de nu va tăceă, şi nu va merge să se culce, şi să dórmă, îndată *il va dà lupuluĭ să'l mănânce*. Lupul audind acésta, aşteptă cu mare dorire nu cum-va va face baba aceea. Pruncul se mângăie şi înceti de a maĭ plânge. şi întrebă pre bĕtrână, d'ĕl va da lupuluĭ. dară ea au dis: Ba nu te teme sufletul meŭ, că daca va veni lupul, ĭl vom împunge cu frigarea cea mare de fier, care stă după uşĭ. Atuncea lupul audind acésta. se întórse înapoĭ fugind, şi gândind întru sine. heĭ! heĭ! babele întru acest sat unele vorbesc şi altele gândesc.

D. Ţichindeal, *Fab.*, p. 43.

2036 *Fie şi un lup mâncat d'o oie!

A. Pann, II, p. 70.—Hinţescu, 95.
P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, 3 2,

Maĭ fie şi un lup mâncat de oĭ, nu tóte oile de lup.

Laurian & Maxim, II. p. 559.

Se dice când cel maĭ mic birue pre unul maĭ puternic.

2037 * Luplu (lupul) pe dimandate nu măcă. [1])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Când dorim óre-ce nu trebue să aşteptam, cu mânele în sîn, ca să ni se dea, şi să luăm de pildă pre lup, care răpesce, fără a maĭ, ce 'ĭ este de trebuinţă.

2038 * Când va si avegli luplu (lupul) păstrămăllu. [2])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Se ḑice când cine-va n'are nicĭ o speranţă de a reuşi într'o afacere, corespunde românesculuĭ: a încredinţă lupuluĭ óia.

2039 Lupii marâncă inseli [3])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 12.

Adică ceĭ rĕĭ nu pot trăĭ împreună.

Un proverb italienesc ḑice: *I luvi magna sui.* [4])

2040 A închide lupul în staulul oilor.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

A pune, a lăsă pre cine-va la un loc, într'o slujbă unde ar putea face mult rĕŭ.

2041 * A se aruncă în gura lupilor.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

A se expune la o primejdie sigură.

Se jeter dans la gueule du loup.

2042 * A 'şĭ face partea lupuluĭ.

Vedĭ *Leu.*

Are acelaş înţeles ca la numĕrul 1971, şi este adevĕrata formă românésca a acesteĭ ḑicĕtorĭ.

2043 A urlă lupiĭ în casa cuĭ-va.

BARONZI, p. 44.

Adică a fi înşelat de nevéstă.

Natura lascivă a lupuluĭ a dat nascere în maĭ multe limbĭ, la o serie întrégă de ḑicĕtorĭ saŭ proverbe carĭ se învîrtesc împrejurul acesteĭ ideĭ.

[1]) Lupul pe cerute nu mănâncă.
[2]) Când va păzi lupul pastrama.
[3]) Lupiĭ se mănâncă între dînşiĭ.
[4]) Idem.

Vedĭ în Fleury de Bellingen, Etymologie des proverbes français, pag. 178 dicerea : *danser le branle du loup*.

Elle a vu le loup, se dice de o fată care 'şĭ-a pĭerdut fetia, etc.

*

2044 **A ţinė lupul de urechie.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.—FR. DAMÉ, II, 296. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *înv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţĭ*. —I. IORGULESCU, *înv. c. Baia-de-*J. *Mehedinţĭ*.

A fi într'o posiţie falşă, grea şi primejdiósă, căcĭ daca ţiĭ pe lup de urechĭ nu 'ĭ poţĭ face nicĭ un reŭ, nicĭ să 'ĭ daĭ drumul căcĭ te póte inhăţà dinsul. Vorba Românuluĭ: *l-aş lăsà dar nu mĕ lasă.*

Se dice unuĭ om slab care vrea a se opune unuĭ maĭ tare : *te-aĭ apucat şi tu să ţiĭ lupul de urechĭ.* — I. IORGULESCU.

Regele Solomon dice in Proverbele sale : *Acel care trecênd pe lângă nisce ómenĭ se amestecă într'o cértă care nu 'l privesce se asémănă cu acel care prinde cânele de urechĭ*, XXVI, p. 17.

Auribus teneo lupum. [1])

TERENTIUS, *Phormio*.

Τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον. [2])

Prov. Elin.

2045 **Lupiĭ sĕ ţin după oĭ şi corbiĭ după hoĭt.**

Lumea Ilustrată, An. II, p. 695.

Arata năravurile firescĭ.

*

2046 **A umblà ca lupiĭ pe lângă oĭ.**

M. CANIAN, J. *Iaşĭ*.

Pentru a hrăpi, a face rĕu.

2047 **A şedé ca lupu 'n respântie.**

A. PANN, III, p. 5.— HINŢESCU, 96.

Se dice de acel care sta la pândă aşteptând o pradă, vre un folos.

*

2048 **A se duce pe gât de lup.**

M. CANIAN, J. *Iaşĭ*.

A se duce ca pe gura lupuluĭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 44; *Amint.*, 114—115.

A dispărea repede cu totul, a fi pĭerdut cu desăvîrşire.

---

1) Ţin lupul de urechĭ.
2) Idem.

«Ne-am calicit cu desăvîrşire : zimţî, ba oiţe, ba stupî, ba caî şi boî *s'aŭ dus ca pe gura lupuluî*. — I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 114—115.

Bieţiî boişoriî meî *s'aŭ dus ca pe gura lupuluî*.— Vr'o dihanie a dat peste dînşiî?— Ba i-am dat eu singur cu mâna mea, bădiţă.—I. CREANGĂ, *Pov.*, 44.

2049 * **A da pe gură de lup.**

Dª Ec. ZANNE, *Bĕrlad*, J. *Tutova*.

A mâncà repede, cu lăcomie ca lupul.

2050 * **A apucà ca lupul.**

B. P. HAŞDEŬ, *Etymologicum Magnum*, p. 1398. — ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.*, 9.— FR. DAMÉ, I, 84.

* *Imbucă ca lupul.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

* *Inghite ca lupul.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, 23.

A imbucà lupesce.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 101.

Acelaş înţeles ca numĕrul 2049.

2051 * **A se bate lupiĭ la gura cuĭ-va.**

BARONZI, pag. 45. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 216.

* *Pare că se băteaŭ doĭ lupĭ la gura luĭ.*

Imbucă de pare că se bat lupiĭ la gura luĭ.

HINŢESCU, p. 77.

A mâncà repede, cu lacomie.

2052 * **A avé fómea lupuluĭ.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

* *A fi flămând ca lupul.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

A fi lihnit de fóme.

Etre affamé comme un loup.

2053 **A vré să scóţa (óia) din gura lupuluĭ.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 559.

Vreĭ să scoţi mĭelul saŭ óĭa din gura lupuluĭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 313.

A vroì, a încercà un lucru peste putință.
Latinul ḑicea : *eripere agnum lupo.* [1])

*
2054 **A scóte din gura lupuluĭ.**

BARONZI, p. 47.

A savîrși o întreprindere grea, o faptă care păreà peste putință.

2055 **A se îmbrăcà cu fiorelnic cojoc lupesc.**

ZILOT ROMÂNUL, *Revista Istorică,* An. III, f. 1.

A fi îmbrăcat în pĭele de lup.

D. ȚÎCHINDEAL, p. 10.

A se arĕtà maĭ rĕŭ de cât este pentru a înfricoșà.

2056 **Lupul îmbrăcat în piele de oie.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

*
Lup îmbrăcat în pĭele (pele) de óie.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 88; III 65. — D. ȚÎCHINDEAL, p. 10. — M. CANIAN, J. *Iași.*

*
Lup în pĭele de óĭe.

HINȚESCU, pag. 95. — Da E. B. MAWR, p. 8.

Lup cu pĭele de óĭe.

LAZĂR ȘĂÌNEANU, *Semas.,* p. 346.

Lup sub cojoc de óĭe.

D. CANTEMIR, *Descr. Mold.,* p. 283.

Sĕ ḑice pentru ceĭ fățarnicĭ și viclenĭ (GOLESCU).

«Papistașiĭ ascund chipul lor cel de *lup sub cojoc de óĭe.*» — DIM. CANTEMIR.

In Evangheliĭ citim : *Carĭ vin la voĭ în vestminte de oĭ, dară pe din launtru sunt lupĭ răpitorĭ...* — MATEIŬ, VII, p. 16.

Ulfhjerta döljes ofta under fårpelsen. [2])

Prov. Sved.

Agneou defouero et loup dedins. [3])

Prov. Prov.

---

[1]) A rapì mielul de la lup.
[2]) Inimă de lup se ascunde adese-orĭ sub blana de óie.
[3]) Miel (pe) din afară și lup înăuntru.

2057 * A scăpà ca din gura lupuluĭ.

A. Pann, II, 29.—Hinţescu 170.—Fr. Damé, II, 89 & 296. P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 233,

Vedĭ *Câne, Códa.*

A scăpà de o mare primejdie şi cu mare greutate.

2058 De când se luaŭ de gât lupiĭ şi mieiĭ.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 1.

Adică de demult.

2059 De când lupul erà căţel, şi se jucà de-a baba-órba cu mĭeluşeiĭ.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 156.

* *De când erà lupul căţel.*

I. Arbore, J. *Buzĕŭ.*

* *De când erà lupul căţel şi măgarul viţel.*

Al. Martinian, J. *Ilfov.*

Adică de demult.

2060 * De când lupiĭ albĭ.

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, 705.—I. Creangă, *Pov.*, p. 23.

Adică de demult.

«D'apoĭ nu sciţĭ că mătuşa'ĭ mórta, *de când lupiĭ albĭ,* şi s'a făcut óle şi urcióre, sĕrmana?» — I. Creangă.

2061 La luplu alb.

Mihail G. Bojadschi, p. 150.

Adică nicĭ-odată.

»Iu lu comparacĭ? — La luplu alb.«

2062 Pe când lupu cu oile în staul se culcaŭ şi ciobaniĭ cu împĕraţiĭ şi craiĭ la masa verde ospĕta.

Conv. Liter., IX, p. 185,

Adică de demult.

2063 * A fi lup bĕtrân.

Filimon, p. 62. — Laurian & Maxim, II, 201. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, 379.

Om rĕŭ din fire, care a maĭ dobândit şi o mare experienta.

2064 *A se strînge ca lupiĭ la hoĭt.

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Se ḑice despre aceĭ carĭ alergă la un câştig, şi în deobşte la împărţirea uneĭ moştenirĭ.

2065 *△Are vĕḑ de lup şi auḑ de vulpe.

A. PANN, III, pag. 22. — HINŢESCU, 199.

Veḑĭ *Vulpe.*

Adică vede bine şi aude bine. Anton Pann, aplică aceste cuvinte celuĭ zavistnic.

2066 *△A avé urechĭ de lup.

Preot, C. BUNGEŢĬANU, *inv. c. Cosovĕţ,* J. *Mehedinţĭ.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţĭ.*

1º A auḑi bine. — C. BUNGEŢĬANU.

2º A fi deştept, atent, cu băgare de sémă. — I. IORGULESCU.

Lupul nu ulmă, însă aude bine, de unde se trage şi numele de «*N'aude*» care i se dă în basme.

Uuu! *N'aude*
N'a vede,
Na greul pămîntuluĭ,
Si uşorul vîntuluĭ,
Căţeluşiĭ meĭ,
Că vĕ pĭere stăpînul.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 338.

Ḑice *Copilul vĕduveĭ* chemând lupul, vulpea, ursul şi ĭepurele în ajutor.

MĂGAR

Veḑĭ *Armăsar, Boŭ, Cal, Catâr, Leŭ Lup, Minte, Mort, Orz, Porc, Şea, Tarlu Ţinţar, Vorba.*

2067 Urechĭ lungĭ, semn dĕ măgar.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Pe mojic 'l cunoscĭ după ochĭ
Ca pe măgar după urechĭ.

A. PANN, III, p. 39. — HINŢESCU, p. 110.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ cunosc după óre-ce semne (GOLESCU).

Cu tóte aceste Svedesul are şi el dreptate când ḑice: *Icke alla åsnor la långa öron,* adică: Toţĭ măgariĭ n'aŭ urechĭ lungĭ.

2068 * **Măgar s'a dus, măgar s'a întors.**

Da E. B. MAWR, p. 32.

Vedĭ *Boŭ*.

Se ḑice despre aceĭ carĭ nu au sciut să se foloséscă de învĕțătura care li s'a dat.

2069 **Maĭ bine un magar care te pórtă, de cât un cal care te trântesce.**

I. G. VALENTINEANU, 44.

Maĭ bine o slujbă mică și sigură, de cât una mare pe care o poțĭ pĭerde.

2070 **De ce muri bietul taică**
Și nu trai draga maica,
Să vaḑă măgar cum sbóra,
Ca o pasĕre usóra!

A. PANN, I p. 93.

De traiă tuta vedeă și el magar sburând.

I. FUNDESCU, *Basme*, p. 159.

Se ḑice în bataĭe de joc acelor carĭ regretă lipsa altora la o întimplare curiósă și neobicinuita.

Reproducem dupa A. Pann, Snóva care a dat nascere acestĕĭ ḑicerĭ.

POVESTEA VORBIĬ

Un nerod odinióra,
Cu mintea luĭ cea ușóră,
Se scólă își ĭea magarul,
Iĭ pune 'n spate samarul,
S'aruncă 'ndată pe dînsul,
Dă cu nuĭaoa într'însul,
Și plecă către pădure
In mână cu o sĕcure,
Ce-va lemne (ca) să dobóre
Din copacĭ, crăngĭ uscăcióre.

Intîmplându-se ca pădurea sa fie pe un deal mare la pólele căruĭa spumega un rîŭ adînc, tóte crăcile și toțĭ copaciĭ pe care 'ĭ tăĭa țiganul cădeaŭ în vale și le luă apa. Se învîrtesce, se gândesce el ce să facă.

Și luând funia 'ndată
Cea de la samar legată,
Maĭ ĭea căpĕstru, brîŭ scóte,
Légă una d'alta tóte,
Face o funie lungă
Maĭ departe să ajungă
Apoĭ urcă dobitocul

Unde erà maĭ sus locul,
Apucă, funia 'nnódă
De samaru'ĭ despre códă:
D'acolo 'n copacĭŭ sĕ sue,
Vrênd pe voĭea'ĭ să'l supue,
Ţapăn de vîrfu'ĭ o légă,
Şi face o faptă 'ntrégă.

In urmă se scobóră şi începe a tăià copacul care după multă trudă se pornesce spre rîpă rĕdicând în aer măgarul legat de dînsul, şi'l aruncă peste vale.

Iar el privind la 'nălţime
Măgaru 'n sbor cu ĭuţime,
Cădu îndată pe vine
Şi începù să se 'nchine,
Dicênd: ce minune mare!
Din cele în lume rare!
De ce murì bĭetul taĭcă
Şi nu trăì draga maĭcă
Sa vadă măgar cum sbóră
Ca o pasĕre uşóra!
Ierĭ de muream, Dómne bune,
Nu vedeam astă minune.

2071 Pĕ magar când ĕl poftesce la nuntă şi 'l cinstesce, orı lemne trebuesce, orĭ apă lipsesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Pe măgar la nuntă când îl poftesce,
Acolo orĭ lemne, orĭ apă lipsesce.

A. PANN, I, p. 94.— HINŢESCU, 97.

Vedĭ *Nunta.*

Adică pĕ ceĭ micĭ, când eĭ poftesc la adunărĭ ca să slujască, ĭar nu ca să se înveselésca (GOLESCU).

Vedĭ A. Pann, *Povestea Vorbii*, I, pag. 86.

Asne conviè à nopces eau ou boys y doibt aporter.

Anthologie des Prov. Mss. XVe *Siècle.*

Man ruft den Esel nicht nach Hofe, den dass er Säcke trage. [1])

Prov. Germ.

Quannu a li nozzi l'asinu è invitatu,
Pri purtari acqua o ligna è lu sò lu sò 'nvitu. [2])

Prov. Sicil.

[1]) Măgarul nu sĕ chĭamă la curte, de cât ca să pórte sacĭ.
[2]) Când la nuntă măgarul e poftit, pentru a duce apă saŭ lemne e poftit acolo.

*

2072 Gumarlu la nuntă nu së chiamă. [1])

D. A. Milescu, *Gopeși, Macedonia,*

Ceĭ micĭ la petrecerĭ.

2073 Și măgarul e bĕtrân, dar îl încalecă copiiĭ.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 171; III. 155. — Hințescu, 97.

Și màgarul e bĕtrân, ș'il încalecă copiiĭ.

I. G. Valentinenu, p. 34.

Sĕ ḑice despre ceĭ bĕtrânĭ și proștĭ.

2074 Cine 'ncalecă măgarul,
Să 'ĭ sufere și năravul.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 106; II, 114. — Hințescu, 97.

Cine 'ncalecă pĕ măgar sa 'ĭ sufere bĕșînele.

Iord. Golescu, *Mss* II, p. 115.

Cine încalica magarul sa 'ĭ sufere și năravul.

S. I. Grossmann, *Dict. Germ.*, pag. 250.

Veḑĭ *Cal.*

Adică sa suferim cusururile celor prostĭ, când cu eĭ ne slujim (Golescu).

Anton Pann aplica acest proverb femeilor adăogând ca: *cine cautā nevéstă fara cusur, ne însurat remâne.*

2075 Pĕ magar să 'l încarcı dupa a luı putere, dacă nu veĭ să te încarcı tu în locul luĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 112.

Veḑĭ *Dobıtoc.*

Adică pĕ slugă după a luĭ putere, dacă nu veĭ sá te slujescĭ singur tu în locul luĭ (Golescu).

La seure somme abast l'asne. [2])

XIIIe *Siècle.*

2076 Și măgarul supĕrare nu puţină are, când pórtă asupra luı mult piste puterea luĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 98.

Sĕ ḑice pentru noróde, când sĕ impovăréză piste putinţa lor (Golescu).

---

[1]) Măgarul la nuntă nu se chiamă.
[2]) Sur-somme surcharge.

2077 **Măgarul când te lovesce, să fugĭ şî să-ĭ mulţumescĭ, că maĭ câştigat eştĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 108.

Când te calcă un măgar trecĭ înainte.

I. G. VALENTINEANU, p. 10.

Adică să fugim dĕ ceĭ proştĭ, când ne necinstesc, ca să nu ne şî haţă (GOLESCU).

*

2078 **Pe măgarul unde 'l legĭ acolo rĕmâne.**

ION VĂCĂRESCU, *Măcin*, J. *Tulcea.*

E prost ca un măgar, unde 'l lêgă acolo rĕmâne.

D. ŢICHINDEAL, *Fab.*, p. 325.

Se ḑice despre cel prost.

*

2079 **Ş'a legat măgarul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96. — HELIADE-RĂDULESCU, *Bib. port.* LXV, pag. 105.

Vedĭ *Samar.*

Adica ş'a dobândit stare (GOLESCU).

«Cată numaĭ *să'şĭ lege magarul,* d'a-l-alte ce 'ĭ maĭ pasă.» — HELIADE-RĂDULESCU.

2080 **Măgarul oara**
Pentru alţiĭ povară.

A. PANN, III, p. 92—HINŢESCU, 97.

Despre ceĭ carĭ muncesc în folosul altora.

2081 **Pentru umbra magaruluĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52.

Sĕ cértă pe umbra măgaruluĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 66.

Adica pentru lucrurĭ dĕ nimic, ca ceĭ ce sĕ certă cine sĕ şéḑă la umbra măgaruluĭ sa sĕ adăposteze, stăpânul măgaruluĭ saŭ ce l'a luat cu chirie (p. 52); sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ sfădesc pentru lucrurĭ dĕ nimic (p. 66). — IORD. GOLESCU.

Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς. [1]

Prov. Elin.

Rixari de lană caprină. [2]

Prov. Lat.

[1] Asupra umbreĭ măgaruluĭ.
[2] A se certà pentru lâna capreĭ.

O mică istoriórá pre care Demosthene a povestit'o Athenianilor a dat nascere acesteĭ ḑicerĭ care de la Elinĭ a trecut la noĭ sub forma arĕtată de Iordache Golescu.

UMBRA MĂGARULUĬ

Demosthene pledà pentru un om care, fiind dată natura crimeĭ pentru care era urmărit, putea să fie osândit la mórte. Vĕḑênd că judecătoriĭ nu 'l ascultă, îşĭ întrerupe apĕrarea şi ḑice:

«Un călĕtor mergea de la Athena la Megara calare pe un măgar ce 'l închiriase. Pe la amiaḑă, doborît de căldura cea mare, se dă jos de pe dobitoc şi se culcă ca să se maĭ rĕcorescă la umbra luĭ. Stăpânul măgaruluĭ, care 'l însoţià, ḑice că locul i se cuvine luĭ, căcĭ închiriase măgarul, însă nu şi umbra acestuĭa. Cérta se măresce, se bat şi în urmă alérgă la judecată.»

In acest moment Demosthene tace. Athenianiĭ a căror curiositate era aţîţată, îl întrébă ce hotărîre au dat judecătoriĭ.

«Vaĭ vouĕ, le rĕspunse oratorul, ascultaţĭ cu rîvnă povestirea uneĭ cérte asupra *umbreĭ unuĭ măgar,* şi nu vĕ îngrijiţĭ de o causă în care viéţa unuĭ om este în joc.»

Veḑĭ Cost. din Golescĭ, pag. 139.

2082 **Şéde pe măgar, şi cauta magarul.**

C. Negruzzi, I, p. 248. — Fr. Damé, III, 7.

Veḑĭ *Nan.*

Sĕ ḑice despre ceĭ zapacițĭ, uitiţi, buĭmacĭ de cap. A se vedé la cuvîntul *Nan,* snóvă privitóră la acest proverb.

Il cherche son âne et il est monté dessus.

Prov. Franc.

2083 **S'a marit magarul, s'a micşorat samarul.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 63.

Sĕ ḑice pentru copiiĭ când cresc şî rĕmâu hainele scurte (Golescu).

2084 **Măgar fără samar nici cum se póte.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 46.

Adică ceĭ micĭ fără împiléla (Golescu).

2085 **Şéde şi el între noi,**
Ca măgarul între oĭ.

A. Pann, I, p. 96.—Hinţescu, 174.

*

E ca nepotul Mitropolituluĭ între oĭ.

Gr. Jipescu, *Rĕur. Oraş.*, p. 290.

Sĕ ḑice despre ceĭ neroḑĭ carĭ tac şi nu sciŭ cum să se pórte într'o adunare.

Ein Esel unter den Affen. [1])
Prov. Germ.

Asinus inter simias (apes). [2])
Prov. Lat.

2086 **Măgarul din cerb lesne sĕ cunósce din săriturile piste munţĭ.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Adică ceĭ proştĭ din ceĭ învĕţaţĭ, din isprăvile lor (GOLESCU).

Qui este âne et veut être cerf se connaît au saut du fossé.
Prov. Franc.

2087 **Şi magarul câte-odata**
Binişor si el sĕ pórtă.
A. PANN, I, p. 94.—HINŢESCU, 97.

Ca şi omul prost.

2088 **Măgarul când bolesce, atuncı numaĭ nu 'ţĭ muncesce.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Adică robul (GOLFSCU).

2089 **Şi magarul se vinde tot în oborul armăsarilor.**
A. PANN, *Edit.,* 1889, p. 102.

Măgarul sĕ vinde tot în oborul armăsarilor.
A. PANN, II, 117.—HINŢESCU, 97.

Ceĭ proştĭ şi ceĭ bunĭ tot la un loc se găsesc.
A se vedé în Dim. Ţĭchindeal, Fab. *Catâra sau Mâsga îngraşata,* pag. 160 precum şi învĕţătura care urméză.

2090 **La fin maı mult dĕ cât la aur poftesce măgarul.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 39.

Sĕ ḑice pentru ceĭ proştĭ, ca cele maĭ próste le plac după firea lor (GOLESCU).

Asinus stramenta mavult quam aurum.
Prov. Lat.

2091 **Măgarul de dar nu se caută pe dinţĭ.**
A. PANN, *Ed.* 1889, p. 146; III, 118.

---

1) Un măgar printre maĭmuţe.
2) Măgar între maĭmuţe (albine).

Vedĭ *Cal.*

Darul nu se cercetéza de ce preț estə și orĭ cât de mic ar fi trebue primit cu mulțumire.

*

2092 **Când vorbescĭ de măgar nici măgarul nu 'ĭ departe.**

I. Arbore, J. *Buzĕŭ.*

*

Când vorbescĭ de măgar, măgarul sbiéră la ușă.

Vedĭ *Lup.*

Sĕ dice când óre-cine se ivesce pe neașteptate când se vorbesce de dînsul.

2093 **Când sĕ jócă măgarii vremea sĕ strică.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 35. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 458.

Când joc (jócă) măgarii 'mpreună
Se strică vremea cea bună.

A. Pann, III, p. 8.—Hințescu, 96.

Adică când ceĭ marĭ se poticnesc, tóte împotrivă ne vine (Golescu).

Sĕ maĭ dice si când se joc impreună ómenĭ rĕŭ crescuțĭ saŭ mojicĭ din a căror glume se pot nasce certurĭ. In fine maĭ are un înțeles curat meteorologic.

2094 **Sĕ jóca magarii.**

Iord. Golescu, *Mss.* II p. 65.

*

Sĕ încură măgariĭ.

A. Petrescu, *Curtea-de-Argeș* J. *Ilfov.*

Sĕ dice când sĕ jócă ómeniĭ marĭ ca nisce copiĭ, însemnând că sĕ strica vremea (Golescu).

2095 **Departe de magarul ce are narav sa dea din picere.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 94

Adică dĕ cel ce supéră pĕ toțĭ (Golescu).

2096 **Cine-va. când locuesce**
Cu măgarul cel trândav,
Ori pĕr din (de) el se lipesce,
Ori ca vre un alt narav.

A. Pann, I, p. 60. — Hințescu, 97.— Idem, *Calend. Rom.*, 1892.

Vedĭ *Cane.*

Cine se amestecă printre ceĭ rĕĭ capĕtă rele deprinderĭ.

Qui compaignie a saige tient
Per raison plus saige devient,
Et qui de fole amour s'asamble
Per raison le fol resamble.

Prov. aux Philosophes, Mss., XIIIe *Siècle.*

2097 **Cât dĕ mult sĕ împodobescĭ cu aur şî cu argint pĕ cel maĭ frumos măgar, tot măgar sĕ socotesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 36.

Veḑĭ *Maĭmuţă, Taur.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ proştĭ la minte ce sĕ fălesc în zadar când sĕ împodobesc (GOLESCU).

Un âne paré ne laisse pas que de braire.
Le frein doré ne rend pas le cheval meilleur.

Golden Gebiss macht's Pferd nicht besser. [1])

Prov. Germ.

2098 **Ca rafturile de aur în capul măgaruluĭ.**

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 235.

Se ḑice pentru cele nepotrivite.

«Voróva nu în vreme şi la locul sĕŭ, *ca rafturile de aur în capul măgaruluĭ* se prinde». — D. CANTEMIR.

2099 **Pe măgar cât să'l împodobescĭ,**
Armăsar tot nu poţĭ să'l numescĭ.

A. PANN, III, p. 39.—HINŢESCU, 97.

Ceĭ de ném prost saŭ fără de inteligenţă în zadar se daŭ de nobilĭ sau ómenĭ deştepţĭ, cacĭ urmele iĭ arată ceea ce sunt.

CATÂRA SAŬ MÂZGA ÎNGRĂŞATĂ

Un om au vrut să vîndă o Mâzgă, şi pentru ca să o vîndă cu bun preţ, o hrăni cu orz să se îngraşe. Acéstă când s'au hrănit bine şi s'au îngrăşat s'aŭ făloşit atâta, cât aŭ ḑis stăpânuluĭ să o vîndă în loc de cal, adăogând : că tatăl sĕu nu au fost măgar, ci hag (cal turcesc), Aşa dară în vremea tîrguluĭ nu aŭ dus'o unde se vindea mâzgele, ci unde caiĭ ceĭ bunĭ. Acolo încăle când'o un cumpĕrator, şi începĕnd a se întrece cu caiĭ de loc, despre o parte pentru grăsime, despre altă parte fiind-că era mâzgă, începù a rĕmânea înapoĭ O împung cu pinteniĭ, o bat cu bicele, o silesc preste mĕsură să alerge. Atuncea abĭa rĕsuflând ḑise : Mĕ rog, nu maĭ dareţĭ maĭ mult, nicĭ mĕ siliţĭ, că nu maĭ pot ; Apoĭ au spus drept că este mâzgă, şi de ce ném este. Numaĭ acésta e făloşia şi mândria mea, carea era să-mĭ mânce viéţa.

DIM. ŢICHINDEAL, *Fab.* p. 160.

[1]) Frîul de aur nu face calul maĭ bun.

2100 **Nu rîde dĕ măgar ca vine vremea să încaleci pĕ el.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

Să nu rîḍi de măgar cum-va,
Că póte îl încalecĭ când-va.

A. PANN, I, p. 5. — HINŢESCU, 97.

Adica să nu ne batem joc de ceĭ maĭ micĭ, că vine vremea să avem trebuinţă dĕ eĭ (GOLESCU).

*

2101 **Gumarlu şi scie pâhnia** [1].

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — MUTA COSTANDIN, *Molovişte, Macedonia.* — D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Se ḍice când cine-va îşĭ cunósce posiţia socială, şi se aşéḍa unde i se cuvine, fară se aĭbă nevoĭe de a fi poftit de alţiĭ.

Macedo-Româniĭ povestesc o mică istorióră privitóre la acest proverb.

POVESTE

In vremea slujbeĭ, intra odată în catedrala grecéscă din Constantinopol un om modest îmbrăcat care înaintéză şi se aşéḍă fără sfiélă lângă strana cea mare. Epitropiĭ bisericeĭ, şi ceĭ maĭ marĭ dintre Grecĭ, se miră de atâta îndrăznélă, şi necunoscându-l nimene, se trimete unul din slujitoriĭ bisericeĭ ca să'l poftéscă la un loc de maĭ mică cinste. Necunoscutul însă, rĕspunde trimisuluĭ Grecilor: *gumarlu şi scie pâhnia,* şi rĕmâne loculuĭ. Când trece maĭ târḍiu preotul dînsul scóte din buzunar un pumn de lire şi 'l aruncă întreg în discul care i se presintă. Greciĭ miraţĭ de bogăţia şi darnicia creştinuluĭ necunoscut, rĕmân convinşĭ că trebue să fie vre-un străin de mare neam. Dar maĭ în urmă se află că nu erà de cât un Român-Macedonian bogat şi mândru ca toţĭ compatrioţiĭ luĭ.

*

2102 **Măgarlu nu schiópică de urécʼie** [2].

N. ST. *Nijopole, Macedonia*

Sĕ ḍice de omul care nu face cas de un lucru care nu'l póte vatĕmà întru nĭmica.

2103 **Fie-care măgar cu povara luĭ.**

HINŢESCU, p. 96.

Adică fie-care cu greutăţile sale.

2104 **Glasu lu asiru nu maĕre en ceru.** [3]

FR. MIKLOSICH, I, p. 8.

[1] Măgarul îşĭ cunósce (scie) ieslele.
[2] Magarul nu schiópĕtă de urechie.
[3] Glasul măgaruluĭ (asinuluĭ) nu merge (se aude) în cer.

Sberetura măgaruluĭ (asinuluĭ) nu se aude în cer.

KÁROLY ÁCS, p. 80.

Veḑĭ *Câne.*

Bîrfelile saŭ plângerile celor miciĭ nu ajung până le urechile celor marĭ.

*

2105 **Ce scie măgarul, ce e cântarea privighetóreĭ.**

D. ȚICHINDEAL, p. 168.

Sĕ ḑice despre aceĭ carĭ nu pot judeca óre-ce.

Un asne n'entend rien en musique.

Prov. communs, XVe *Siècle.*

Chante a un baudet, il te fera des pets.

Ὄνος λύρας.[1]

Prov. Elin.

Asinus ad lyram.[2]

Prov. Lat.

Țichindeal și Donicĭ au tratat acelaș subiect. Reproducem bucătile ambilor fabuliștĭ.

PRIVIGHETÓREA, CUCUL ȘI ASINUL.

In primăvară Privighetórea după obiceĭul eĭ cântă. Iĭ ḑise Cucul: vreĭ să ne rĕmășim că eu cânt maĭ formos de cât tine? De vreĭ, haĭde! — Insă care ne va fi judecător? — Etă, rĕspunse Cucul, acela ce pasce acolò; veḑĭ cât iĭ sunt urechile! Apoĭ începură a cântă înaintea Asinuluĭ, care ascultă cu urechile rĕdicate. Insă *ce scie magarul, ce e cântarea privighetóreĭ!* El ḑise că maĭ formos cântă Cucul, și așa au pĭerdut privighetórea remășagul; ĭar păstorul aŭ mângâiat-o ḑicĕnd: Nu te rușinì, prea ıubită priveghitóre, că pentru tine este maĭ mare cinstea, că măgaruluĭ nu i se pare de cântarea ta, și nu 'ĭ place luĭ.

DIM. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 168.

MĂGARUL ȘI PRIVIGHETÓREA.

Măgarul a vĕḑut pe o privighetóre:
«Prietino, ĭ-au ḑis, mĕ rog să mĕ ascultĭ.
«Eŭ tot am auḑit o vorbă, de la mulțĭ,
«Că tu întru cântărĭ eștĭ meșteriță mare,
«Si étă acum vréu
«De iscusință ta să judec singur eu.»
Iar buna păsăruĭca pornită spre cântare,
Când liniștit, abĭa
In sine ciripĭă,
Când tare șueră,
Când glasu 'ĭ tremură,
Apoĭ prin versurĭ nespus pĕtrunḑĕtóre,

[1]) Măgarul (care asculta) lyra.
[2]) Idem.

Intru a dragostei cei gingașe plecare,
Pe amorașul sĕŭ chemă,
Si rediu desfătat, cântarea 'i rĕsună.
Iar lumea ascultă
Tăceă și se miră.
Măgarul însă de pămînt
S'au rezămat cu fruntea,
Si-au răcnit așa : «Tu versuri ai plăcute,
Dar când ai ascultă
«Cucoșu de la noi, mai bine ai cântă.»
Aceste audind în suflet s'au jăgnit
Bieata privighetóre!
Si de atunci au contenit
Pentru magari a sa cântare.

*

Dumnedeŭ să ne ferescă
De judicata măgărescă.

A. Donici, *Fab.*, I, p. 51.

2106 **Pe măgarul mai multora lupul îl mănânca.**

Calendar pe 1853, *Iași.*

Vedi *Câne.*

Cine are mulți stăpâni nu se pricopsesce.

Communiter negligitur quod communiter possidetur. [1])

Prov. Lat.

Es geht dir wie dem Esel, der dreien Brüdern diente. [2])

Prov. Germ.

L'âne de la communauté est toujours le plus mal bâté.

Prov. Franc.

Asno de muchos, lobos le comen. [3])

Prov. Span.

2107 **Ș'a încălecat iarăși măgarul.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 96.

Adică ș'a dobândit iarăși ceea-ce a pierdut, cum locul, slujba ce pierduse (Golescu).

2108 * △ **Capul de măgar nu albesce nici-odata.**

I. G. Valentineanu, p. 43. *Preotu* C. Bungețianu, *com. Cosovĕț*, J. *Mehedinți.*

Omul nesimțitor, nerodul nu se trece lesne, nu îmbĕtrânesce.

---

[1]) Nimeni nu îngrijesce de lucrul stăpânit în devălmăș'e.
[2]) Iți merge ca măgarului. care slujea la trei frați.
[3]) Pe măgarul mai multor , lupii îl mănâncă

2109 Carle spaĕla capu lu asiru, pljerde apa şi savunu (saifa). [1]

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 11.

Cine spală capul măgaruluĭ, în zadar pĭerdi ostiniala şi soponul.

Bertoldo apud GASTER, *Lit. Pop.*, pag. 210.

Orĭ-ce veĭ face, prostul tot prost rĕmâne.

2110 Magar imbrăcat în pĭele de leŭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 154.

* *E ca măgarul îmbrăcat în pĭele de leŭ.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*.

Adica cel fricos şi prost care vrea sa trécă de om mare şi vitéz.— Veḑĭ Dim. Ţîchindeal, p 111, *Magarul în pĭelea leuluĭ*, şi Cost. din Golescĭ, p. 139.

2111 * A fi slugă la magar.

Maĭor P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov*. — M. CANIAN, J. *Iaşĭ*.

Veḑĭ *Dirlóga, Sluga.*

Magarul nu are nevoĭe de a fi ingrijit bine, seţelat etc, nicĭ de mâncare alésă şi regulata. De aci, prin extensiune, s'a tras înţelesul de : a nu avé de lucru, a fi slugă leneşă saŭ próstă.

2112 * A sbĭerà ca un magar.

A ţipà fórte tare.

Braire comme des asnes que l'on meine paistre.

Facétieux Réveille-matin.

MĂGĂRIŢĂ

2113 La măgăriţă bĕtrână, frîŭ poleit.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 38.

Sĕ ḑice pentru cele bĕtrâne, când prea mult sĕ gătesc la cap (GOLESCU).

[1]) Carele spală capul magaruluĭ, pĭerde apa şi săpunul.

MAÏMUŢĂ

Vedĭ *Beţie, Copil, Frumuseţe.*

2114 Maimuca e maimucă, măcar de ar fi în mătase şi în aur îmbrăcată.

D. Ţichindeal, p. 111

Maĭmuţa e tot maimuţă de ĭar fi sfatul aurit.

A. Pann, III, p. 127.

Vedĭ *Măgar.*

Ceĭ proştĭ sub orĭ-ce podóba şi în orĭ ce stare tot prostĭ vor rĕmâne şi precum a ḑit La Rochefoucauld: *On n'est jamais si ridicule par les qualités que l'on a que par celles que l'on affecte d'avoir.*

A se vedé Dim. Ţichindeal, pag. 110, *Magarul carele au purtat pre Idol.*

Ριθηκος ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα.[1]

Prov. Elin.

Simia simia est, etiam si aurea gestet insignia.[2]

Prov. Lat.

A se vedé în Lucian o poveste privitóre la acéstă ḑicere.

2115 Maimuţa, ceea ce vede, aceea sî face.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 87.

Maimuţa, ori-ce vede, aceea sî ea face.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 87.

Despre aceiĭ carĭ se ĭeaŭ dupa alţiĭ.

MÂNZ

Vedĭ *a Dà, Gustare, a Ride.*

2116 Mânzul, când ĕi lipsesce muma începe a strigà.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 46.

Adică norodul cârtesce, când stapânul ĕĭ lipsesce (Golescu).

2117 *△ Maĭ bine îl făceà ma-sa un mânz şi'l mânca lupiĭ (un lup).

I. Creangă, *Amint.*, p. 92. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Se ḑice despre ceĭ proştĭ saŭ fâra de uoroc.

---

[1]) Maĭmuţa e maĭmuţă, chiar de ar purta rafturĭ de aur.
[2]) Idem.

2118 **A luà mânz pre cine-va.**

D^a Sofia Nădejde, *Nuv.*, p. 33.

Adică tovarăş nedespărţit.

«Mama a ḑis că'ĭ sătulă de noĭ în casă şi că nu ne maĭ *ĭea mânz.*» — S. Nădejde.

2119 *△ **A se ţine mânz de cine-va.**

* *A se ţine de lume ca mânzul de ĭépă.*

I. Bănescu *prof.* J. *Roman.*

Te ţiĭ după mine ca mânzul după (de) ĭépă.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 174. — I. G. Valentineanu, p. 49.

Se ḑice de aceĭ carĭ se ţin scaiŭ de cine-va.

2120 *△ **A umblà (bate) calea mânzuluĭ.**

Preot C. Bungeţĭanu, *inv. c. Coşovĕţ*, J. *Mehedinţi.* — Dª E. Sevastos, 103.

A umblà încurcat, fără scop, de colo-colo, în zadar ca şi mânzul care merge pe lângă ĭépă fără nicĭ un spor.

«Umblă 'n cóce umbla în colo, ba la cumĕtru ista, ba la cumĕtru ceala, de géba gebuţă *bate numaĭ calea mânzuluĭ* pe la unul pe la altul, că toţĭ erau la plug şi nimene nu vroĭa să'ĭ împrumute boiĭ.» — E. Sevastos.

MÂRTAN

2121 **Unde nu's mârtanĭ, soreciĭ jócă.**

Hinţescu, p. 101.

Veḑĭ *Mâţă*, *Pisica.*

Când lipsesce stăpânul saŭ cel maĭ mare, slugile saŭ ceĭ micĭ ĕşĭ bat mendrele.

MÂRŢÓGĂ

2122 **Ḑece mârţogĭ pot duce pe un armăsar;**
Iar un armăsar nu póte,
Ca să le ducă pe tóte.

A. Pann, III, p. 21.

Ḑece mârţogĭ pot duce pe un armăsar.

Hinţescu, p. 102.

Vedĭ *Gâsca.*

Arată puterea și ródele tovărășieĭ și precum dice poetul :

Unde's doĭ puterea cresce
Și dușmanul nu sporesce.

MÂȚĂ

Vedĭ *a se Invîrti, Pisică.*

2123 *Unde 'ĭ mâța să mĕ vadă
Să 'ĭ daŭ códa să mi-o ródă.

T. SPERANTIĂ, *prof.* J. *Iași.*

Se dice de aceĭ carĭ se fălesc dicênd, ca și șórecile cel lăudăros, că nu le e frică de alțiĭ.

2124 * △ Ce iase (ese) din mâță șórecĭ prinde.

C. NEGRUZZI, I, p. 248. — N. GH. IONESCU, *inv. c. Mamornița,* J. *Dorohoi.* — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.* — V. FORESCU, *Folticeni,* J. *Suciava.*

Ce esă din mâță șórecĭ prinde.

Abecedar Ilustrat, p. 27.

Ce ese din mâță șórecĭ mănâncă.

FR. DAMÉ, III, p. 56.

Vedĭ *Pisica.*

Copiiĭ aŭ apucăturile născĕtorilor lor, crescerea nu póte schimbà firea omuluĭ.

Qui naquit chat court après les souris.

Esop povestesce într'una din fabulele sale că o mâță care fusese schimbata în femee, vĕdênd intr'o di un sórece, uĭtă metamorfosa eĭ și se repedi ca sa'l prinda.

Urmatórea legendă ne învața în ce anumite împrejurărĭ s'a născut mâța și ce menire are ea în lume.

POVESTEA MÂȚEĬ

I

Eveĭ, strămóșa nóstră, ci-că îĭ venise o-dată gust să se dee în dragoste cu Satana, care veșnic umblă pe acolo și-șĭ făcea trébă pentru te mirĭ-ce. Adam află despre faptele neveste̮ĭ luĭ, dar ca omul pașnic, tace. Ca să scape de Satana, s'apucă și 'șĭ face o corabie la marginea măreĭ, ca să trécă cu nevasta în alta parte, și așa pe tăcute să despartă pe Eva de Satana.

Satana o priceput gândul luĭ Adam și ducêndu-se la Eva, o întrebă.

— Ce vocșce să facă bărbatu-tĕŭ de lucréză în una la scândurile cele ?

— Nu sciu, rĕspunse Eva.

— Intrébă-l numaĭ de cât și 'mĭ dă de veste, căcĭ împotriva nóstră lucră el așa de cu inimă.

Eva ascultă sfatul Sataneĭ, și întro-di, pe când gospodariĭ ospătaŭ, dise luĭ Adam :

—Ce aĭ să facĭ tu din scândurile celea la care lucrĭ de diminéța și până séra ?

—Nu pot să-ţĭ spun, că nicĭ eŭ nu sciŭ ce oiŭ să fac din ele.

Diavolu veni a doua ḑi după rĕspuns, însă Eva n'avŭ ce-ĭ spune.

— Trebue să aflĭ numaĭ de cât, că alt-fel e rĕŭ de noĭ, ḑise Satana.

Şi cum femeile aŭ darul de a se linguşi pe lângă bărbaţiĭ lor când aŭ de aflat ce-va, începŭ şi móşa Eva a se rugă de Adam să-ĭ spue ce face, că dóră şi ea muncesce ca să ţie patru păreţĭ, că şi ea are milă de bărbat şi că nu trebue să se feréscă unul de altul.

Vĕḑĕnd Adam atâta stăruinţă din partea Eveĭ, îĭ spuse:

— M'am urît de stat aicĭ; vreaŭ să mĕ duc în altă parte. Lucrez o corabie cu care să pot trece gospodăriea mea de aicĭ, unde m'oĭŭ aşeḑa.

Cum auḑi Eva acéstă veste, o şi povesti Sataneĭ.

Sataua ḑise Eveĭ:

— Ascultă-mĕ, Evo! Adam a simţit că noĭ ne ĭubim şi vra, cu orĭ-ce chip. să ne despartă. Corabia el o face ca să vĕ mutaţĭ, pentru tot-deauna, de aicĭ. Fără tine eu nu pot. Când î-ţĭ porni voĭ, eŭ am să mĕ fac şérpe. Tu, să nu te suĭ în corabie până ce nu veĭ lua cu tine şi pe *Şérpele de casă.*

Eva făgădui că aşa va face.

Când fu corabia gata, în ea intră Adam cu toţĭ aĭ sĕĭ. Eva însă nu dă să intre. Lângă ea şedeà şi cogemite şérpe vînĕt ce se uĭta galeş la ea. Adam poroncĭ femeeĭ să intre în corabie; femeea însă nu voi până nu luă cu ea şi pe şérpe.

Adam pricepŭ a cuĭ fapte sunt tóte aceste, şi cine e cel ce se chĭamă şérpe, însă ca omul ĭubitor de pace, tăcŭ mulc.

Merseră eĭ cât merseră pe mare, şi numaĭ ce de la o vreme, corabia dă să se cufunde. Şarpele se lăsa greu ca să facă pozna, să înece pe Adam şi el cu Eva să scape

Adam voi să-l omóre, dar el ĭute se prefăcŭ in şórece, şi sĕ ascunse între nişte cĭuvee. Dar nicĭ acolo nu stătŭ loculuĭ, ci să apucă să ródă corabia. O ros cât o ros până ce a făcut o borticică cât încăpea degetul pe unde apa năpădea să intre în corabie. Adam vĕḑĕnd şi astă pozná, luă mănuşă din mâna stângă, o svârli jos şi ea sĕ prefăcŭ în mâţă. Mâţa prinse şórecele şi il mâncă.

Iar Satana eşi din mâţă numaĭ scânteĭ prin periĭ eĭ. Şi de atuncĭ mâţa prinde şórecĭ şi-ĭ mănâncă, iar când o frecĭ pe spate lasă scânteĭ. Din Satana, în mâţă a rĕmas numaĭ ochiĭ şi scânteĭ; de-aceea strălucesc ochiĭ mâţeĭ, nóptea, ca la dracu. M. LUPESCU, *institutor*, c. *Crucea-Broşteni*, J. *Suciava*, *Şezătórea* III, 121.

II

O altă versiune a aceeaşĭ legende inlocueşce pre Adam şi Eva prin Noe care dupĕ ce a mers cât a mers cu chivotul simţind intr'o ḑi că şórecii pe care 'ĭ luase cu dinsul, rosese corabia ast-fel că apele eraŭ gată să năpădésca intr'insa, şi nevoind să facă vărsare de sânge, svîrli între şórecĭ o mănuşă şi o blagoslovi. Din mănuşă se făcŭ o mâţă mare care se învirti printre şórecĭ şi-îĭ băgă în tuşă, înghiţindu-ĭ pre câţĭ-va. Şi aşa s'a iscat mâţa 'n lume.

2125 * △ Mâţa blândă sgârie rĕŭ.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 88; III. 65. — HINŢESCU, 102. — LAURIAN & MAXIM, II, 311. — EM. POPESCU, *înv.* c. *Ciocănescĭ-Mărgineni*, J. *Ialomiţa*.— M. LUPESCU, *învĕţ.* c. *Brosceni*, J. *Suciava*.— AL. DUMITRESCU, pag. 127.

Mâţă blândă tot sgârie rĕŭ.

Ion al luĭ Sbierea, *Pov.*, p. 65.

Veḑĭ *Pisică.*

Să te ferescĭ de omul linguşitor şi fă'arnic. Se ḑice de acel care sub o înfăţişare blândă ascunde o inimă négră.

2126 Când n'aı mâţă 'n casă
Joc şórecii pe masă.

Vasile Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.*

Când mâţa nu 'ĭ a-casa
Şórecii jócă pe masă.

Abecedar Ilustrat, p. 27.

* △ *Când mâţa nu-ĭ a-casă, şórecii se suie pe masă.*

H. D. Enescu, *inv. com. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*

Veḑĭ *Pisică.*

Arată destrăbalarea ce domnesce în lipsa stăpânuluĭ.

2127 * △ A umblà cu mâţa 'n sac.

Laurian & Maxim, 1, p. 55.—*Abecedar Ilustrat*, 27. — H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoı.* — I. Iorgulescu, *inv. c. Baıa-de-Aramă*, J. *Mehedinţĭ.*

Veḑĭ *Pisica.*

A umblà cu înşelăciune.

2128 * △ A prinde cu mâţa 'n sac.

V. Forescu, *Folticenı*, J. *Suciava.* — Popescu, *Calendar* 1881, 25.— *Voinţa Naţionala*, No. 3096.— I. Iorgulescu, *inv. c. Baıa-de-Aramă*, J. *Mehedinţı.*— S. I. Grossman, *Dict. germ.*, 55.

L'a dovedit, l'a prins asupra faptuluĭ cautând a înşelà.

2129 △ Nu ascude mâţa, că i sĕ vĕd unghiile.

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Mag.*, p. 1822, *Transilvania.*

* △ *Nu umblà cu mâţa 'n traistă.*

A. Petrescu, *Curte-de-Argeş*, J. *Argeş.*

Nu umblà cu mâţa 'n sac.

V. Alexandri, *Teatru*, p. 1453.

△ *Nu umbla cu mâţa 'n sac că i sĕ vĕd unghiile.*

S. MIHĂILESCU, *Şezătórea*, I, p. 218. — Dª PROFIRA SION, *Bĕrlad*, J. *Tutova*.

Povaţa ce se da acelor cărĭ caută a înşelà şi când, dupĕ óre-ce semne, se cunósce viclenia lor. In Károly Ács, pag. 81 găsim: *Mâţa 'şĭ scóte gherile prin sac*, ḑicere care pare a fi o variantă a proverbuluĭ de maĭ sus.

2130 * △ **A cumpĕrà mâţa 'n sac (traistă).**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etymolog. Magn.*, 1822. — M. CANIAN, J. *Iaşĭ*.

A cumperà un lucru fără a 'l cunósce, fără a 'l fi vĕḑut maĭ nainte.

Acheter chat en sac. — MONTAIGNE, III, 5 saŭ *Acheter le chat pour le lièvre.*

2131 * △ **Nu se vinde mâţă 'n sac.**

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Ştiubenii*, J. *Dorohoĭ*.

Nu cumpĕra mâţa 'n sac.

FR. DAMÉ, III, p. 56.

Veḑĭ *Pisica*.

Nu cumpĕrà fără a cunósce, fară a 'ţĭ da séma de ceea-ce ĭeĭ.

C'est mal achat que chat en sac, ḑice Francesul.

2132 **Neteḑesce mâţa de vreĭ (voescĭ) să 'ţĭ ridice córa.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 95; II, 57. — ILINŢESCU, 102.

Veḑĭ *Cane*.

Sa fim blânḑĭ şi darnicĭ catre ceĭ micĭ către ceĭ carĭ sunt puşĭ sub ascultarea nóstră, ca slugile de pilda.

Wenn man den Kater streichelt, so reckt er den Schwanz aus. [1]

Prov. Germ.

Quanto più si frega la schiena al gatto, più rizza la coda. [2]

Prov. Tosc.

[1]) Când neteḑescĭ spatele cotoĭuluĭ, atuncĭ el ridică córa în sus.
[2]) Cu cât să frécă maĭ mult spatele cotoĭuluĭ, cu atât maĭ mult ridica córa.

2133 △ Mâţa dacă nu ajunge la slănină ḑice că pute.

H. D. ENESCU, *învĕţ. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*. — I. BĂNESCU, *profesor*, J. *Roman*.

Veḑĭ *Pisică, Vulpe*.

Se ḑice pentru ceĭ ce sĕ fac că nu le place ceea ce nu pot dobândi.

2134 * △ Mâţa cu clopoţei nu prinde şôrecĭ.

I. G. VALENTINEANU, 10 & 47.—N. GH. IONESCU, *inv. c. Mamorniţa*, J. *Dorohoĭ*. — Dª Z. J., *c. Fedesci*, J. *Tutova*. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*.

Mâţa cu clopoţel nu prinde şôrecĭ.

Abecedar Ilustrat, p. 25.

* △ *Mâţa cu clopot nu prinde şôrecĭ.*

C. NEGRUZZI, I, p. 249. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Ştiubenii*, J. *Dorohoĭ*.

* △ *Mâţa cu clopotul nu prinde şôrecĭ.*

V. FORESCU, *Folticeni*, J. *Suciava*.

Veḑĭ *Pisică*.

Cine se laudă dinainte, nicĭ o ispravă nu face.

Chat miolleur ne fut oncques bon chasseur
Non plus que sage homme grand cacqueteur.

GABR. MEURIER, XVIe *Siècle*.

Sau :

On ne prend pas les lièvres au tambourin.

Die Katze fängt die Mäuse nicht in Handschuhen. [1]

Prov. Germ.

2135 Când ved ca mâţa face marazurĭ, ţ'o strîng de côdă, de manâncă şi mere padureţe.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 230.

Ne învaţa a sili la ascultare pe cel neascultator.

* A trai ca mâţa cu şôreciĭ.

FR. DAMÉ, III, p. 56.

---

[1] Pis'ca cu mănuş nu prinde şôrecĭ.

A trăi ca mâța cu șórecu.

M. CANIAN, J. *Iași.*

Adică fórte rĕŭ.

2137 * △ A rupe mâța 'n douĕ.

V. ALEXANDRI, *Poes. pop.*, pag. 123. — S. FL. MARIAN, *Nunta*, 41.

Fiĭ român verde, și rupe mâța în douĕ.

C. NEGRUZZI, I, p. 251.

A fi om vrednic, voĭnic, energic.

2138 △ A păți cinstea mâțeı la óla cu smântâna

S. MIHĂILESCU, *Șezatórea*, I, p. 218.

Vedĭ *Cotoĭu.*

A fi bătut ca și mâța prinsa la óla cu smântână.

Wie die Katze Taubenschlag [1]).

Prov. Germ.

2139 * △ Cinstea mâțeĭ, la óla cu smântână.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Acolo se vede cinstea.

Francesul dice despre o fată care a greșit: *Elle a laissé aller le chat au fromage.*

2140 △ A se stupi ca mâțele.

S. MIHĂILESCU, *Șezătórea*, II, p. 47.

Se dice de aceĭ carĭ trăĭesc rĕŭ împreună.

2141 * A fi mâță (blânda).

Se dice despre ceĭ prefăcuțĭ.

2142 A se jucà ca mâța cu șórecii.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 311.

* *A se jucà cu cine-va ca mâța cu șórecile.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 550.

A chinui pre acel care ne a încăput în mânĭ, dându 'ĭ speranța că va putea scăpà, în loc de a 'l dojeni saŭ pedepsi fără întârdiere.

---

[1]) Ca pisica, bătaĭa porumbieilor.

2143 **A avé ochi de mâță.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 311.

Mișcătorĭ și agerĭ.

2143[b] **Când o prinde mâța pesce,**
Și códa la urs o cresce.

IARNIK-BÂRSAN, *Poesii pop.*, 431.

Adică nicĭ-odata.

MATCĂ

Vedĭ *Roiu.*

MAȚE-NEGRE

2144 *△ **A fi (a avé) mațe-negre.**

TR. PROCOPIESCU, *înv. c. Islaz, J. Romanați.*

Vedĭ *Maț.*

A fi rĕutăcĭos, ține-minte, a fi *reu la mațe.*

In Dunăre se gasesce un pesce, numit *mațe-negre*, care séměnă cu ocleĭul și cântaresce de la $^1/_4$ la $^1/_2$ de kilogram.

Pescariĭ pretind că acest pesce a furat cernéla Sfântuluĭ Petre când a vroit să piescrie pĕcatele pescarilor, și bĕnd'o a rĕmas cu mațele negre, de unde i se trage și numele.

MELC

Vedĭ *Casă.*

2145 **Sĕ strînge ca melcul în cója luı.**

A. PANN, I, p. 134. — HINȚESCU, 102.

Sĕ ḑice de cel sĕrac, precum și de omul rușinos, sfiicĭos.

2146 **Melcii îi frig pe carbuni**
Și eĭ cânta ca nebunĭ.

A. PANN, I, p. 134.—HINȚESCU, 102.

Melcu cânta când casa ĕĭ arde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 88.

Ca melcul, ce cu cântarĭ ĕșı sfîrșesce viéța pĕ cărbunĭ arḑĕnd.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 73.

Ca melcul, ce când ĕĭ arde casa, el atuncĭ cântă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 73.

Ca şi săracul care se hîrşesce tótă viéţa cu necazurile şi s'a învěţat cu ele.

— Un copil de muncitor, îşĭ frigea melcĭ, şi auḑindu-ĭ că sfîrie aŭ ḑis: O ce dobitóce rele! casele vóstre ard, şi voĭ cântaţĭ.

Pildă. — Că orĭ-ce lucru sě face făr de vreme, este defăĭmat. — COSTANDIN DIN GOLESCĬ, p. 131.

MIDIE

2147 ● Când nu găsescĭ midiĭ, prinde loc şi scoĭca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Adică când nu gasescĭ frumóse, prinde loc şi cea urîtă. (GOLESCU).

MĬEL

Veḑĭ *Chel, Dumneḑeu, Lup, Pĭele*

2148 Melul blând suge la douě mume.

I. NECULCE, *Letop. Mold.*, p. 257.

Mielul blând suge la douě [1]. *oĭ.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 44.

Mielul blând suge de la douě mume.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 96; II, 57.

* △ *Melul blând suge la douě oĭ.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 559. — GR. JIPESCU, *Opincar*, 31. — HINŢESCU, 102. — I. G. VALENTINEANU, 29.—C. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *Stubieniĭ*, J. *Dorohoĭ*.

* △ *Melul blând suge de la douě oĭ.*

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*. — D. ZAMFIRESCU, *Conv. Liter.* XXI, p. 387.

* *Melul blând suge douě oĭ.*

T. FRÂNCU, & G. CANDREA, *Rotacism.* p. 75.

* *Mielu imir di la douě mumuni suge.* [2]

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

[1] In manuscript sě citesce »doĭ«.
[2] Mielul blând de la douě mume suge.

Adică ceĭ bunĭ sĕ ĭubesc și sĕ ajută dĕ toțĭ (Golescu).

«Nu face (Antioh-Vodă) ca tătă sĕŭ Cantemir-Vodă, să se puĭe împrotiva uneĭ crăiĭ cu o mână de ómenĭ slabĭ. Paza bună trece primejdia rea; *melul blând suge la douĕ mume;* capul plecat nu 'l prinde sabia». — I. Neculce, *Letop.*, Cap. XIII, p. 257.

Acest proverb este luat din Evangheliĭ unde se află sub forma: *Mĭelul blând suge doue oĭ.*

L'agnello umile succhia le mammelle della propria madre e quelle degli altri. [1]

Prov. Ital.

Oveja duenda mama á su madre y á la agena. [2]

Prov. Span.

2149 Pe din afară mĭel sĕ vede, pĕ din lăuntru lup întreg.

Iord. Golescu, *Mss* II, p. 58.

Vedĭ *Lup.*

Adică ceĭ smerițĭ șĭ cumplițĭ, cum sunt ceĭ fățarnicĭ (Golescu).

2150 Mĭelul dupa ce e slab, are si códa lată.

A. Pann, I, p. 161.—Hințescu. 102.

Sĕ ḑice de săracul mândru.

2151 O mie de mieĭ pĕ un lup nu-l pot goni.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 9.

Vedĭ *Lup.*

Adică miĭ de ticăloșĭ pĕ un voĭnic (Golescu).

2152 Mielul pe lup.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 44.

Sĕ ḑice pentru cele împotriva firiĭ (Golescu).

2153 Tot mielul dĕ piciorul luĭ sĕ spînzură.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 70.

Adică năpastea cade pĕ cel nevinovat (Golescu).

2154 *Ce va ajută mieluluĭ celuĭ de astă-ḑĭ mâncat, de aĭ și beli mâne pelea de pe lup.

Dim. Țichindeal, *Fab.*, p. 44.

Sĕ ḑice despre ajutorul care ne vine după vreme.

[1] Mĭelul blând suge țița mă-sĭ și țița alteĭ (oĭe).
[2] Mielul blând suge de la mă-sa și de la cea străină.

MIHALŢ

Vedĭ *Păstrăv.*

2155 La mihalţĭ şi ce 'ţĭ gândescĭ,
Când tu cosac nu găsescĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, p. 38.

Se dice pentru ceĭ ce rîvnesc la lucrurĭ marĭ, când nicĭ cele maĭ micĭ nu pot dobândi (GOLESCU).

MOLIE

2156 *L'a băgat muma-sa în ladă şi l'aŭ mâncat moliile.

A. PANN, II, p. 139.—HINŢESCU, 8.

Se dice celor urîţĭ şi ciupiţĭ de vĕrsat precum şi despre aceĭ carĭ de micĭ copiĭ aŭ fost corcoliţĭ şi alintaţĭ de părinţiĭ lor.

MORUN

Vedĭ Cap. XXII.

MOŢ

2157 *A face pe cine-va cu moţ.

A. PANN, I, p. 166.— HINŢESCU, 56.

A 'l potrivi, a 'ĭ aduce laude próste.

2157[b] *A spune un lucru cu moţ.

A nu spune lucrurile cum sunt, a le exagerà, a le înflori.

Ispirescu da dicĕtóreĭ un înţeles cu totul deosebit când dice: »*Spune-le* (minciunile) niţel *maĭ cu moţ*, ĭar nu aşa odoronc-tronc, ca din topor, daca veĭ să te crédă.«

2158 *A fi maı cu moţ de cât altul.

Te alese-şĭ maĭ moţată.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 43.

Adică maĭ mare, maĭ grozav.

MOTAN

2159 *Motanuluĭ bĕtrân puiĭ de şórecĭ îĭ place.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Vedĭ *Cotoĭu, Pisică.*

Adică celor bĕtrânĭ, fetele tinere.

2160 * △ **La bĕtrâneţe s'a călugărit motanul.**

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Suciava.*

Se ḑice de aceĭ carĭĭ se lasă de rele la bĕtrâneţe ne maĭ putênd face alminterea.

Veḑĭ în *Pildele* luĭ Ispirescu, *Ciocârlanul şi Mirtanul*, de ce se spală cotoĭul când vrea să mănânce.

A MULGE

2161 **Unul o ţine şi altul o mulge.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 11.

Veḑĭ *Capra, Vacă.*

Arata cea maĭ grea supĕrare, când te supĕră din tóte părţile maĭ mulţĭ (Golescu).

MURG

Veḑĭ Cap. III, *Scara.*

2162 **Trăiesce, murgo, c'o să 'ţi daŭ iérbă verde.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 71.

Să trăescĭ, murgule, să pascĭ ĭérbă verde.

C. Negruzzi, I, p. 248.

Trăesce murgule, la Pascĭ
Iérbă verde să pascĭ.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 145; III, 118. — Hinţescu, 115.

Trăesce, murgule, pân' la Pascĭ,
Ca să 'ţi daŭ iérbă verde să pascĭ.

A. Pann, III, p. 139.

* *Aştéptă, murgule, să pascĭ ĭérba verde.*

Hinţescu, pag. 115. — Da E. B. Mawr, 97

Aştéptă, murgule, ĭérbă verde.

D. Zamfirescu, *Conv. Liter.*, XXI, pag. 388.

* *Pasce, murgule, ĭérbă verde!*

I. G. Valentineanu, p. 19. — M. Canian, J. *Iaşĭ.*

*
Pasce, murgule, ĭérbă verde,
Că ţi-oĭŭ dà la vară fîn.

Aştéptă murgule pân-eĭ pasce ĭérbă (verde).

Baronzi, p. 65. — *Abecedar Ilustrat*, 26.

* △ *Trăĭesce, murgule, să pascĭ ĭérbă verde.*

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*

Sĕ ḑice la dĕsnadejduire spre mângâĭere (Golescu).

Ne meurs cheval, herbe te vient.

Prov. Gallic, XVe *Siècle.*

Expecta bos olim herbam. [1]

Prov. Lat.

Ochse, wart' des Grases. [2]

Prov. Germ.

Spèta, cavàll, che l'erba cressa! [3]

Prov. Parmes.

2163 **Aştéptă, murgo, sa pascĭ prundul.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 5.

Sĕ ḑice la dĕsnadĕjduire (Golescu).

MURGANA

2164 **A 'nţĕrcat murgana.**

A. Pann, III, p. 109. — Hinţescu, p. 115.

Veḑĭ *Balaia.*

Adică vaca cea murgă. Nu maĭ are folóse, şĭ-a pĭerdut mijlócele de traiu, nu maĭ are de unde să se îndestuleze.

MUSCĂ

Veḑĭ *Albină, Iépă, a Inghiţi, Mâna, Miere, Sahna, a se Sperià.*

2165 ***Nu fac tóte muscele mĭere.**

Ion Neculce, *Letop. Mold.*, pag. 398.—Baronzi, 55.

[1] Aştéptă, boule, (veĭ avea) odată ĭerbă.
[2] Boule, aştéptă ĭérba.
[3] Aştéptă, calule, să créscă ĭérba!

* △ *Tótă musca nu face miere.*

A. Pann, *Edit.* 1889, pag. 29; II, 4. — Hinţescu, 115.— Em. Popescu, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. *Ialomiţa.* — Barbu Constantinescu, *Cart. Cit.*, II, 46.

Tóte muscele nu fac miere.

I. G. Valentineanu, p. 35.

* △ *Nu tóte muscele fac miere.*

P. Ispirescu, *Leg.* p. 14 & 218; *Rev. Ist.* I, 456. — *Abecedar Ilustrat*, 28.— Fr. Damé, III, 44. — Ion Niţescu, *inv. c. Viespesci*, J. *Olt.*

* △ *Nu strîng tóte muscele miere.*

H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi.*

Tutile muştile nu fac ñere. [1])

G. Weigand, *Die Aromunen*, II. p. 276, *Cruşevo.*

Nu tóte muscele fac mĭére.

Andreiŭ al Bagavu, *Cart. Aleg.*, pag. 56.

Vedĭ *Copac.*

Nu toţĭ sunt destoinicĭ să producă, sa le fie munca rodnică şi folositóre.

«Mulţĭ voĭnicĭ se potricăliseră semeţindu-se cu uşurinţă că va scóte la capĕt o asemené însarcinare; şi când la trébă, hiţ în sus, hiţ în jos, dă din colţ în colţ şi nu sciă de unde s'o încépă şi unde s'o sfirşéscă, veţĭ că *nu tóte muscele fac miere.* Impĕratul însă se ţinù de cuvînt.» —P. Ispirescu, *Leg.* 218.

His quidam signis, atque hæc exempla secuti
Esse apibus partem divinae mentis et haustus
Aetherios dixere: Deum namque ire per omnes
Terrasque tractusque maris, coelumque profundum.

Georg. IV.

Virgiliu a recunoscut albineĭ nu numaĭ acéstă *divina anima mundi*, dogmă a vechilor filosofĭ, dar îĭ acordă şi o parte a minţii dumneḑeescĭ. Românul la rîndul sĕŭ a dat luĭ Dumneḑeŭ doĭ tovarăşĭ, la urzirea pămîntuluĭ, albina şi aricĭul.

A se vedé pe lângă legenda de maĭ jos, acele de la cuvîntul *Aricĭu.*

---

[1]) Tóte muscele nu fac miere.

LEGENDĂ

La inceput, când a zidit Dumneḍeŭ lumea, a făcut maĭ întâiŭ ceru și pĕ urmă pămîntu. Dar când a făcut pămîntu a avut de ajutor pe aricĭu. Dumneḍeŭ a desfășurat după un ghem de ață cât erà țancu ceruluĭ și pe urmă a dat ghemu ariciuluĭ.

Aricĭŭ șiret, vrênd să facă pe Dumneḍeŭ să greșéscă, când vedé că Dumneḍeŭ sĕ apropie de el cu zidirea pămîntuluĭ desfășura câte puțin, câte puțin ață dupĕ ghem; așa că, tocmaĭ la urmă, când Dumneḍeŭ a vĕḍut că pămîntu este maĭ mare de cât ceru, a priceput că aricĭul ĭ-a stricat țancu. Atuncĭ aricĭu a fugit și s'a pitulat în ĭérbă.

Dumneḍeŭ după ce s'a gândit și rĕsgândit și n'a aflat nicĭ un mijloc ca să facă pămîntu să nu fie maĭ mare de cât ceru, a trimes albina să să caute pĕ aricĭu și să l' întrebe.

Albina găsind pe aricĭu l'a întrebat dar el a ḍis că scie și nu vrea să spunĕ. Albina și ea șirétă s'a prefăcut că pléčă. Ea însă depărtêndu-se puțin s'a ascuns într'o flóre.

Aricĭu creḍênd că e singur, a ḍis:

— Heĭ! nu sĕ pricepe Dumneḍeu atâta lucru! Sĕ ĭea pămintu în mânĭ de mărginĭ, să 'l strîngă, și așa o să facă văĭ, munțĭ și délurĭ.

Cum aude albina lucru, sbóră din flóre, și aricĭu auḍind'o a ḍis:

— Heĭ! aci aĭ fost, hoțo! mâncaț-ar ce nu sĕ mănâncă, cin 'te-a trimes!

Și de atunce albina face mĭere în loc de alt-ceva. — B. P. Hășdĕŭ, *Etym. Magn.*, pag. 746.

Ast-fel prin blestemul aricĭuluĭ, Dumneḍeŭ ca să nu mănânce, cea-ce nu se mănânca, a fost nevoit să acorde albineĭ darul de a face mĭere, singură intre tóte muscele.

2166 **Când ar face tóte muscele mĭere ar fi și sub códa caluluĭ.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 456.— Hințescu, 105.

Nu póte fi munca tutulor rodnică și folositóre, și precum ḍice Golescu:

Dacă ar face toțĭ copaciĭ florĭ! dacă ar face și muscele mĭere! daca ar face și trântoriĭ roĭu!

2167 **Cu o lingură dĕ mĭere prinḍi maĭ multe musce dĕ cât cu douĕ-ḍecĭ butóie de oțet.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 27.

Cu mĭerea maĭ multe musce prinḍĭ dĕ cât cu oțĕtul.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 104.

Cu o lingură de mĭere maĭ multe musce prinḍĭ de cât cu o bute de oțet.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 6; I, 24.— Baronzi, 58.

Maĭ multe musce prinḑĭ cu o lingură de mĭere de cât cu o butie de oţet.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 292.

Cu o lingură de mĭere prinḑĭ maĭ multe musce de cât cu una de oţet.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 546.

Cu o lingură de mĭere prinḑi maı multe musce ca cu o bute de oţet.

HINŢESCU, p. 105.

*

Maĭ multe musce cad în mıere de cât în oţet.

BARONZI, p. 65.—HINŢESCU, 116.—
Da E. B. MAWR, p. 100.

Muscele cad maı multe în miere de cât în oţet.

BARONZI, p. 61. — I. G. VALENTINEANU, 9.

Adică cu vorbe dulcĭ maĭ mulţĭ prietenĭ dobândescĭ dĕ cât cu vorbe aspre (p. 104); adică cu blândeţele maĭ mult dĕ cât cu asprime dobândescĭ la prietenĭ (p. 27). (GOLESCU).

Poetul latin ḑice, cu drept cuvînt:

. . . . . *Re ipsa repperi*
Facilitate nihil esse homini melius, neque clementia.

TERENTIU.

On prend plus de mouches avec du miel qu'avec du vinaigre.

Prov. Franc.

Mit einem Löffel Honig fängt man mehr Fliegen, als mit einem Fass voll Essig. [1])

Prov. Germ.

Si cùr te ciapparee pù mosch col mel che con l'asee. [2])

Prov. Milan.

Maĭ multe musce prinḑĭ cu un fagur de mĭere de cât cu o butie de oţet, ḑice un proverb Turcesc.

Anton Pann, I, pag. 22—24 ilustréză acest proverb cu următórea poveste.

[1]) Cu o lingură de mĭere, se prind maĭ multe musce, decât cu o butie plină de oţet.
[2]) Eştĭ sigur de a prinde maĭ multe musce cu mĭere decât cu oţet.

Doï călĕtorĭ isprăvindu-şĭ merindele poposesc lângă un sat. Unul dintr'înşiĭ rĕmâne de paza cailor, cel-lalt se îndréptă spre o casă care se zăria în apropiere pentru a cere ce-va de mâncare. Intrând în casa vede o femee, cu un făcăleţ în mână, care îşĭ judecă bărbatul cu răstirĭ, cu graiŭ semeţ, ast-fel că bĭetul om de frică, ajunsese chĭar sub pat. Călĕtorul începe a mustra femeĭa. La urmă cerĕndu'ĭ mâncare dînsa il dă pe uşă afară ḑicĕndu'ĭ:

Dacă aĭ fost cerşetor,
Ce aĭ venit la casa mea să te facĭ judecător.

Se intórce omul nostru plouat, la locul unde îşĭ lăsase tovaraşul şi 'ĭ povestesce întîmplarea. Al doilea călĕtor plécă la rindul sĕŭ făgăduind că va fi maĭ priceput.

In adevĕr găsesce şi el femeia bătĕndu şi ocărându-şĭ bărbatul dar îĭ laudă purtarea şi linguşindu-se pe lângă dinsa se intórce la tovarăşul sĕŭ încărcat cu merinde.

Eacă prietine, ḑise, daca sciĭ cum să te porţĭ
Bucăţica chiar din gura lupuluĭ poţĭ să o scoţĭ.

2168 **Musca pentru puţină dulcéţă,**
Işı rĕpune viéţa.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 73; III, 99. — Hinţescu, 115.

Adică cel lacom.

La mouche va si souvent au laict qu'elle y demeure.

Recueil de Gruther.

Tanto vola il parpaglione sopra il fuoco, che egli s'arde. [1])

Prov. Ital.

2169 **Musca când ĕsı vîră tot capul în miere, acolo ş'îl lasă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, pag. 46; *Asem.* 76.

Adica cel lacom dĕ lăcomie pĭere (Golescu).

2170 **Musca satulă nu prea muşcă tare.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 46.

Adică ceĭ bogaţĭ nu prea jafuĭesc (Golescu).

2171 **Musca, şi dĕ nu muşcă tare, tot ţĭ-aduce supĕrare.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 46.

Sĕ ḑice pentru ceĭ micĭ, insemnând că şi eĭ pot face cât dĕ mică supĕrare (Golescu).

2172 **Musca trece preste florı, şi se pune pe alte celea.**

Hinţescu, p. 115.

Adică ceĭ rĕŭ nărăviţĭ, care ne sciind preţui cele bune, alérgă la rele.

[1]) Atât sbóră fluturele d'asupra foculuĭ, încât se arde.

2173 Cine sĕ ĭea după muscă, ĕl duce la scârnă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Ieată-te după muscă că te duce la c... t.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

* *Cine sĕ iea după muscă ajunge la bălegar.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 55; I, 117; *Archiv.*, 12. — HINŢESCU, 115.

* △ *Cine sĕ iea după muscă, îl duce la c... t.*

EM. POPESCU, *înv. c. Ciocanesci-Mărgineni*, J. *Ialomiţa.*

Veḑĭ *Sfat.*

Adică cine ascultă pĕ nebunĭ, în blĕstemăţiĭ ĕl bagă, şi cine sĕ iea după ceĭ proştĭ, p'în cărcĭumĭ ĕl bagă (p. 82); Sĕ ḑice pentru ceĭ rĕĭ povăţuitorĭ, ca nisce rele călăuze (p. 6). — (GOLESCU).

2173[b] * A se luà după muscă.

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Adică după ceĭ rĕĭ povăţuitorĭ.

2174 Are gustul muscelor.

HELIADE-RĂDULESCU, Vol. XXVI.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232.

Gustul musceĭ.

HINŢESCU, p. 73.

Adică îĭ plac murdariile; se ḑice despre ceĭ cu năravurĭ rele.

2175 De n'ar fi muscă pe resteŭ, ar rĕmâné pămîntul ne-arat.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 159.

Se aplică acelor carĭ nu staŭ loculuĭ, carĭ se sbucĭumă fară nicĭ un rost, atribuindu-şĭ isbândă unor lucrărĭ la carĭ n'aŭ luat nicĭ o parte.

Nicĭ la Romanĭ nu a lipsit acest soiŭ de ómenĭ despre care Phedru ḑice:

Est ardelionum quaedam Romae natio,
Trepide concursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
Sibi molesta et aliis odiosissima.

Esop, şi după dinsul La Fontaine L. VII, f. 9., aŭ povestit isprăvile musceĭ care 'şĭ atribue tot meritul munceĭ unor bĭeţĭ caĭ înhămaţĭ la o trăsură greŭ încărcată.

L'attelage suait, soufflait, était rendu.
Une mouche survient et des chevaux s'approche,
Prétend les animer par son bourdonnement,
Pique l'un pique l'autre, et pense à tout moment
Qu'elle fait aller la machine.

De aci a rĕmas la Francesĭ locuţiunea: *C'est la mouche du coche.*

Veḑĭ G. Asaki, Fabule, *Musca şi Carul,* p. 49.

2176 * **A face musca cât cămila.**

Veĭ, nu veĭ, el cu de-a sila
Face musca cât cămila.

A. PANN, I, pag. 28. — HINŢESCU, 115 & 106.

Veḑĭ *Mincinos, Purice.*

A exagera un lucru pentru a'ĭ da o însemnatate pe care nu o are. Se ḑice de obiceĭu despre mincinoşĭ.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν.

LUCIAN.

Faire d'une mouche un éléphant.

Prov. Franc.

2177 * **A se auḑi bîzîitul muscelor.**

Sĕ puteà auḑì musca sbirnăind.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 143 & 275.

A fi o tăcere adîncă.

2178 * △ **A fi cu musca pe căciulă.**

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* p. 49. H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea,* J. *Dorohoĭ.* — EM. POPESCU, *inv. c. Cĭocănescı-Mărgineni,* J. *Ialomiţa.* — *Preot* C. BUNGEŢĬANU, *inv. c. Cosovĕţ,* J. *Mehedinţĭ.* — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* III, pag. 377. — HINŢESCU. 115. — D. STĂNESCU, *Basme* 16 & 38. — I. IORGULESCU, *invĕţ. in c. Baĭa-de-Aramă,* J. *Mehedinţĭ.* — P. ISPIRESCU, *ap.* GASTER, *Chrest.,* II, 376.

A se scì vinovat, a fi autorul unor fapte carĭ te tradéză şi pe care le tăgăduescĭ; se maĭ ḑice şi despre acel care să teme ca să nu i se afle faptele rele.

»Fiindu-le frică, *ca omul cu musca pe căciulă*«. — D. STĂNCESCU.

A se vedé la cuvîntul *Albină* povestea care a dat nascere acesteĭ ḑicĕtorĭ.

*
2179 **Cine se scie cu musca pe căciulă, se apĕră.**

BARONZI, p. 62. — HINȚESCU, 115.

Cine se simte cu musca pe căciulă, se apĕră.

BARONZI, p. 69.

Adică acel care se scie vinovat se dă singur de gol.

Wen's juckt, der Kratze sich. [1])

Prov. Germ.

Qui se sent morveux, se mouche.

Prov. Franc.

Chi ha la rogna, s la grèta. [2])

Prov. Rom.

2180 **Pentru o musca îşi da palme.**

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 100; II, 96; III, 14.—HINȚESCU, 115.

Se ḑice de omul ĭute, mâniios şi indĕrĕtnic.

*
2181 **Se lovi ca musca în lapte.**

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 159; III, 128.—HINȚESCU, 92.

*
A se potrivi ca musca în lapte.

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Se ḑice la cuvinte nepotrivite.

*
2182 **A se vîrî ca musca în curu calului.**

*
A se vîrî ca muşca.

Veḑĭ *Rufa.*

Se ḑice despre aceĭ de carĭ nu poţĭ scapă.

*
2183 **Eı luara musca dĕ la nas.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Până îĭ ĭea cine-va musca de la nas.

A. PANN I, p. 162. — HINȚESCU, 76.

Sĕ ḑice când înfrînăm pĕ óre-cine cu dojană (GOLESCU).

[1]) Pe cine'l mănâncă, să se scarpine.
[2]) Cine are rîie, să se scarpine.

2184 * **A veni cui-va musca la nas.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 364.

Adică a se supĕrà.

2185 **Sĕ uită la cei-l-alţĭ ca la nisce musce.**

A. PANN, I, pagina 161. — HINŢESCU, 116.

Adică cu dispreţ.

3186 **Par'ca sbîrnăesc muscele.**

A. PANN, III, p. 9. — HINŢESCU, 68.

Vedĭ *Gâscă*.

Sĕ ḑice când ne aflam într'o adunare unde vorbesc toţĭ de odată.

2187 * **A se adunà ca muscele la miere.**

BARONZZI, p. 41. — AL, MARTINIAN, J. *Ilfov*.

Vedĭ *Albina, Porc*.

Adica în mare numĕr şi cu placere.

2188 **Ca muscele la scârnă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 8.

S'aŭ adunat la sfat
Ca muscele la c . . . t.

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etymolog. Mag.*, pag. 395.

Sĕ ḑice de adunările celor rĕĭ, carĭ tot la rele alerg.

2189 **De când scrià musca pe perete.**

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 1.

Adica de demult. Locuţiune din basme.

2189[b] **A spune muscă pe perete.**

FR. DAMÉ, III, p. 77.

Adica basme, lucrurĭ de necreḑut.

NAGÂŢ

2190 * **A strigà ca un nagâţ.**

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 291.

Se ḑice copiilor când striga tare de te amuţesce, vocea lor fiind ţiuitóre şi pĕtrunḑĕtóre ca şi a nagâţuluĭ.

Românii urgisesc acéstă pasere care, după o tradiție veche, încă vie în mintea poporuluĭ, eraŭ invĕțate de Tătarĭ, în năvalirile lor, ca sĕ descopere pre Românĭ în ascundetorile lor din stufăriĭ. Aceste pasĕrĭ sburaŭ pe d'asupra bălților, pline cu stuf, și dacă descopereaŭ acolo ómenĭ, se învirteaŭ împrejurul lor dând nisce țipete dese și asurditóre, arătând ast-fel Tătarilor ascundĕtorile bĭeților fugarĭ.

NĂPÎRCĂ

2191 * A cresce puĭ de napîrcă.

I. Ionescu, III, p. 14,

Vedĭ *Șérpe.*

Se dice pentru ceĭ ce supĕră pe facĕtoriĭ lor de bine.

LECENDĂ

Când Impelițatul a dat o gaură în fundul chivotuluĭ luĭ Noe, ca să'l scufunde năpîrca, ca o înțeléptă, iute și-a virît códa în gaură, și a rupt'o acolo, ca să astupe gaura, Si d'atuncĭ până astă-dĭ ea n'are códă, și pĕcat să omorĭ năpîrcă, că ea a scăpat pe lume.
Cine omóră omóră năpîrca îĭ móre vițelut de la vacă.

NEVĔSTUĬCĂ

2192 Nevĕstuĭca mică, dar rĕŭ te pișcă.

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 47.

Adică muĭerea slaba, dar rĕŭ te pișca, cum și cel mic dar rĕŭ póte te supĕră (Golescu).

OCLEĬU

2193 * △ Cine n'a mâncat ocleĭu próspĕt, nu scie ce este bun pe lume.

Tr. Procopiescu, *înv. c. Islaz, J. Romanațĭ.*

Dicala a pescarilor din Romanațĭ.

OGAR

Vedĭ *Armăsar, Câne.*

2194 * Ogarul când căzăesce, în zadar umblă.

D. Țichindeal, p. 417. — Al. Petrescu, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

Adica omul când nu vede ținta spre care trebue să mérgă.

ÓÏE

Veḑĭ *Capră, Cĭoban, Iérba, Lână Lup, Magar, Om, Păstor, Pĕcurar, Pĭele, Scaĭŭ, Tîrla, Turma.*

2195 **Pĕ óie să o tunḑĭ, ĭar nu s'o şî belescĭ, ca să 'ţĭ dea lână ş'altă dată.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 111.

* *Tunde óĭa dar nu'ĭ lua şi pelea.*

Al. Dumitrescu, p. 120.

Veḑĭ *Lână.*

Adică să nu ieĭ şî pĭelea după om, ca să maĭ găsescĭ ce luà (Golescu).

Man muss die Schafen scheeren und nicht rupfen. [1]

Prov. Germ.

Il faut tondre ses brebis et non pas les écorcher.

Şi precum ḑiceà împĕratul Tiberiu : *Tondendum esse pecus, non deglubendum.*

2196 **Óĭa s'o tunḑı, ĭar nu s'o raḑı.**

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 101.

Adica dĕ la supuşiĭ tĕĭ să nu ĭeĭ şî pĭelea după eĭ (Golescu).

2197 **Unde sunt oı,**
Acolo 's (sunt) şi foı.

A. Pann, II, p. 114.—Hinţescu, 128.

Nu e bine fară rĕu, nicĭ folos fără pagubă.

2198 **O óıe rîıósa tótă turma o umple.**

Iord. Colescu, *Mss.*, II, p. 8.

Óıa rîıósă umple tótă turma.

Baronzi, p. 62 & 66.

* *O óĭe rîĭósa molipsesce turma 'ntrégă.*

G. Munteanu, pag. 151. — Hinţescu, 128.

O óĭe rîĭósă molipsesce tótă turma.

I. G. Valentineanu, p. 43.

Veḑĭ *Vacă.*

Adică unul de la altul sĕ molevsesce, că un blăstemat pĕ toţĭ blăstemaţĭ ĕĭ face (Golescu).

[1] Trebue să tunḑĭ óla, şi sa n'o beleştĭ.

. . . . Grex totus in agris
Unius scabie cadit [1] *. . . . .*

IUVENAL.

Brebis rogneuse fait souvent les autres teigneuses.

Adages françois XVIe *Siècle.*

2199 **Óia care nu póte sa 'şı ţie lâna, trebuïe tăïată.**

HINŢESCU, p. 128.

* *Vaï de óïa ce nu 'şï póte duce lâna!*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*

Vaï de omul becisnic care nu scie să se folosésca de ceea ce are.

2200 * △ **Cine se face óıe îl mănânca lupiı.**

A. PANN, *Edit.*, 1889, pag. 95. — LAURIAN & MAXIM, II, 227. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoı.*

Cine se face óïe îl mănânca lupul.

I. G. VALENTINEANU, p. 43. — AL. DUMITRESCU, 119. — Da E. B. MAWR 40.

Pe cel ce se face óıe, îl mănâncă lupiï.

HINŢESCU, p. 128.

Carle se face oıa, lupu 'l poidaé [2]

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 10.

Omul prea bun e asuprit de ceï blestemaţı.

Qui se fait brebis, le loup le ravit.

Prov. Franc.

Qui s' fa ovella, l' llob se la menja. [3]

Prov. Catal.

Wer sich zum Schaf macht, den fressen die Wölfe. [4]

Prov. Germ.

2201 **Óıa să o mulgı până ëţï da lapte, că dĕ o veı trage maï mult, sânge, ïar nu lapte, veï scóte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 101.

Vedï *Cıoban, Lapte, Vaca.*

Adică dĕ la supuşiï tĕï să ïeï dajdiï potrivite, ïar nu piste puterea lor (GOLESCU).

[1]) Bóla unuï singur (dobitoc) trece la turma întrégă.
[2]) Care-le se face óïe, lupu 'l mănâncă.
[3]) Cine se face óïe, lupul îl manâncă.
[4]) Idem.

2202 **Oile grămadă merg**
Iar caprele se aleg.

A. PANN, II, p. 28.—HINȚESCU, 128.
B. P. HĂȘDĔŬ, *Magn. Etym.*, 801.

Adică: ceĭ bunĭ toțĭ, ĭar din ceĭ rĕĭ numaĭ cine e maĭ puțin deochĭat.—B. P. HĂȘDĔŬ.

2203 **Óĭa când sĕ depărtéză o mănâncă lupiĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 7.

Óĭa retrasă din turmă,
Lupiĭ o ĭeaŭ după urmă.

A. PANN, II, p. 157.—HINȚESCU, 128.

Adică ceĭ ce sĕ deosebesc de tovarășiĭ lor îndată sĕ prăpădesc (GOLESCU).

Surudén aĭzilán coiuni curt copar. [1])

Prov. Turc.

2204 **Schiopĕtura oilor**
E bucuria lupilor.

A. PANN, III, p. 27.—HINȚESCU, 171.

Ceĭ marĭ se bucura și se folosesc de relele carĭ lovesc pre ceĭ micĭ.

2205 **Vaĭ de óie între lupĭ!**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17. —
DIM. ȚICHINDEAL, p. 177.

Adica dĕ ceĭ blânḑĭ pe mâĭnile celor cumplițĭ (GOLESCU).

2206 **Nicĭ óĭe între lupĭ, nicĭ lup între oĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 108.

Să nu fiĭ nicĭ óĭe între lupĭ, nicĭ lup între oĭ.

D. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 265.

Adica nicĭ prea plecat șĭ umilit, nicĭ prea dîrz și cumplit (GOLESCU).

*

2207 **Și cu oile tóte și cu lupul sătul nu sĕ póte.**

Veḑĭ *Lup.*

Sĕ ḑice peutru cele peste putință.

---

[1] Óĭa ce se depărtéză de turmă o mănâncă lupu..

2208 **O veĭ şî lânósă, şî lăptósa, şî cu códa grósă, să vie sî dĕ vreme a-casă.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 8.

Nu căută lânósă, lăptósă
Să vie şi de vreme a-casă.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 103.

Lânósă, şi lăptósă, şi grasă,
Să vie şi de vreme a-casă.

A. PANN, II. p. 113.—HINŢESCU, 87.
Dr GASTER, *Lit. pop.*, p. 218.

Şi lânósa şi laptósă
Şi să-ţĭ vie de cu séra a-casa.

BARONZI, p. 62.

Şi lăptósă şi lânósă nu se póte.

BARONZI, p. 67.

* *O vreĭ şi frumósa, şi lăptósa, şi de vreme a-casă.*

Veḑĭ *Vaca.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce cauta muĭere fără nicĭ un cusur, lucru piste putinţă (GOLESCU).

Sĕ ḑice despre o óie bună şi o nevasta harnică.— B. P. HAŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 123.

Intr'un cuvînt se întrebuinţéză când cerem, ceea ce e peste putinţă, ca un lucru să fie desăvîrşit şi fara nicĭ un cusur.

2209 * **Când o óie da de mal, tóte se duc după ea.**

Când o óie a dat în rîpă, daŭ tóte dupa dînsa.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 31.

Nu cadė ca óia în rîpă vĕḑênd p'altele sărind.

A. PANN, I, p. 142.

Veḑĭ *Om, Pacala.*

Omul prost, fará a judecà, să ĭea dupa ceĭ-l-alţĭ.

Wo ein Schaf vorgeht, folgen die andern nach. [1])

Prov. Germ.

Ovejas bovas, por do va una, van todas. [2])

Prov. Span.

[1]) Când o óie merge înainte, o urméză cele-l-alte.
[2]) Oile próste, unde merge una, se duc tóte.

*
2210 A se luà ca oile una după alta.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 559.

Vedĭ *Om, Pacală.*

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2209.

*
2211 Unde merge óĭa, merge şi capra.

I. G. VALENTINEANU, p. 45.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Ceea ce face un om prost, maĭ uşor şi maĭ bine póte face unul deştept.

2212 Oıa iu pasce 'aclo ş' lasă lâna. [1])

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Unde traesce omul acolo îşĭ cheltuesce baniĭ.

2213 A fi ca óıa schıópă la códa turmiĭ.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 16.

Se ḑice de acel care rĕmâne în urmă tutulor, când îĭ aŭ luat toţĭ înainte.

*
2214 A dà oile în paza lupuluĭ.

A încredinţà lupuluĭ óĭa.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 962.

1⁰ A încredinţà paza uneĭ tinere fete unuĭa care nu e demn de o asemené încredere.

2⁰ A pune pre ceĭ blânḑĭ sub stapânirea celuĭ cumplit.

Τῷ λύκῳ τὴν ὄϊον.

Prov. Elin.

Ovem lupo committere.

TERENTIU, *Eunuchus.*

Il a donné la brebis à garder au loup.

Yon give the wolf the wether to Keep. [2])

Prov. Engl.

Gióra Vlfwen til Fåraheerde. [3])

Prov. Sved.

2215 Óıa nu se încrede lupuluĭ.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 962.

---

[1]) Óĭa unde pasce acolo 's lasă lâna.
[2]) Incredinţezĭ lupuluĭ paza mĭeluluĭ.
[3]) A pune lupul cĭoban.

Nu lăsà óĭa în paza lupuluĭ.

I. G. VALENTINEANU, p. 44.

Adică fetele în paza celuĭ desfrînat; ceĭ blânḑĭ sub stăpânirea celuĭ cumplit.

2216 * **A fi óĭe între lupĭ.**

Se ḑice despre cel bun când se află împresurat de duşmanĭ, saŭ într'o adunare de ómenĭ rĕĭ.

2217 * **Nu scie a face deosebire între óĭe şi berbec.**

Adică e prost.

2218 * **A fi óĭe cu şoricĭ.**

Adică prost şi obraznic; prost ca óĭa şi obraznic ca porcul.

2219 * △ **A fi şiret ca óĭa.**

I. IORGULESCU, *înv.* c. *Baĭa-de-Aramă*, J. *Mehedinţĭ*.

* △ *Iĭ şiret ca óĭea cea cu jug.*

S. MIHĂILESCU, *Şezătórea*, I, p. 218.

Adică prost.

2220 **A umblà cu pĭelea de óĭe.**

D. ŢICHINDEAL, pag. 10.

Veḑĭ *Lup.*

Se ḑice pentru ceĭ făţarnicĭ şi viclenĭ.

2221 * **A se trezi la oĭ.**

M. CANIAN, J. *Iaşĭ*.

A fi obraznic, îndrăsneţ şi maĭ ales mojic.
„Unde vĕ treziţĭ, mĕĭ, la oĭ?"

2222 * **A face un lucru de óĭe.**

BARONZI, p. 41. — FR. DAMÉ, III, pag. 136.

* *Fie ca prea e de óĭe.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, pag. 382.—GR. JIPESCU, *Reur. Oraş.* 266

A face o prostie.

2222[b] * **A suge de la douĕ oĭ.**

M. CANIAN, J. *Iaşĭ*.

Veḑĭ *Miel.*

A trage folóse din maĭ multe părţĭ.

OMIDĂ

2223 **A fi o omidă.**

Se ḑice despre ceĭ desgustătorĭ, respingĕtorĭ.

ORBEŢ

Veḑĭ *Obraz.*

2224 **A umblà ca orbeţiĭ.**

Se ḑice de o umblare nesigură.

OŬ

Veḑĭ *Astă-ḑĭ, Boŭ, a Călcà, Cloşcă, Cocoş, Coţofana, Curcà, Gaină, Mic, Ou Cap. VII, Pasère, Sanàtos, Ţarcă.*

2225 **Cine cumperă oŭ de la cocoş, îl găsesce fără gălbinare.**

A. Pann, II, p. 72.

Cànd vroim un lucru trebue să 'l cerem unde sĕ cuvine, şi cànd cumpĕrăm să deschidem bine ochiĭ.

2226 * **Nica li ḑice a oului cocă.** [1])

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Se ḑice despre părinţiĭ care 'şĭ alintă copiiĭ deja marĭ, ca şi cànd ar fi tot micĭ.

2227 **Douĕ ouĕ când se tot cĭocnesc, unul trebue să se spargă.**

A. Pann, III, p. 27.—P. Ispirescu, III, 162. — Fr. Damé, III, 108.

Doue oue când se cĭocnesc, unul trebue să se spargă.

Hinţescu, p. 46.

La pricinĭ şi judecaţĭ unul trebue neapĕrat să se pĭérdă.

Ca douĕ ouĕ cànd s'alérgă
Şi a se ciocni apucă,
Un' din eĭ o să se spargă.
Şi trebué să se ducă.

A. Pann, II, p. 83.

[1]) Incă lĭ ḑice oului cocă.

2228 Ouĕle cu vastîchĭ nu sĕ roşesc.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 8.

Veḑĭ *Beşină, Fata, Gogóşă, Minciună.*

Adică fără chĭeltuĭală nimic putem face, şĭ maĭ ales la lucrurĭ însemnate (Golescu).

*
2229 Oul învaţă pe găină.

Károly Ács, p. 82. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *Boboc.*

Adică ceĭ proştĭ pre ceĭ învĕţaţĭ, ceĭ micĭ pre ceĭ marĭ, ceĭ tinerĭ pre ceĭ bĕtrânĭ.

*
2230 Cum îĭ oul di gălină albă aşı-i şi oul di galină lae.[1])

Da Athena Buia, *Ochrida, Macedonia.*

Se ḑice despre cele carĭ sunt la un fel şi maĭ cu sémă despre femeĭ.

Doĭ tinerĭ fiind într'o ḑi la Curte îşĭ spuneau unul altuĭa dorinţele lor. Unul ḑise că ar dori să pótă intrà în vistierie şi să ĭea câţĭ banĭ ar vroi; iar cel-l'alt arĕtà focul ce-l avea de a se culcà cu Impĕrătésa. Acéstă din urmă, ascunsă într'o odae vecină, auḑindu'ĭ, porunci ca să se aducă îndată două ouĕ, unul de la o găină albă, altul de la o găină négră şi le arĕtà celor doĭ tinerĭ punêndu-ĭ să ghicéscă de la care găină e fie-care ou. Tinerĭĭ neputênd deosebi ouĕle carĭ li s'au arĕtat, Impĕrătésa le trimise vorbă că precum nu este cea maĭ mică deosebire între oul de găinĭ albă şi cel de găină négră, de asemenea nu este nicĭ o deosebire între o Impĕrătesă şi o femeie din popor.

*
2231 Oulu a viçinluĭ totna ma mare ésti.[2])

N. St. *Nijopole, Macedonia.*

Veḑĭ *Găina.*

Arată vecĭnica nemulţumire a omuluĭ care găsesce că lucrul străin e în tot-d'a-una maĭ bun de cât al sĕŭ.

L'iôou dĕ moun vĕzi ĕs pu bel qĕ lou mîou.[3])
Languedoc.

A black hen lays a white egg.[4])
Prov. Scot.

Noire géline pont blanc oef.
Anc. Prov. Mss. XIIIe *Siécle.*

---

[1]) Cum e oul de găină albă aşa-ĭ şi oul de găină négră.
[2]) Oul vecinuluĭ tot-d'a-una maĭ mare este.
[3]) Oul vecinuluĭ meŭ e maĭ frumos de cât al meŭ.
[4]) O găină négră face un oŭ alb.

La galina negra fa el vovo bianco. [1]

Prov. Venif.

2232 * **Cu un oŭ nu si satură.** [2]

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Cu puţin nu se mulţumesce omul.

2233 * **A dà un oŭ pentru a căpĕtà un boŭ.**

Daĭ un oŭ ca să aĭ un boŭ.

AL. DUMITRESCU, p. 118.

A face un mic dar cu gândul că veĭ căpĕtà altul maĭ mare.

Pileum donat ut pallium recipiat. [3]

Con una sardina pescar una trucha. [4]

Prov. Span.

2234 * **A clocit ouĕ de cuc.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

In zadar 'ĭ-a fost munca să scótă bun din ce e rĕŭ din fire. Se ḑice maĭ cu sémă despre copiĭ.

2235 **A 'şı luà ouĕle şi cuĭbul.**

A. PANN, I, p. 133.—HINŢESCU, 168.

Adică tot ce are; se dice despre cel sărac.

2236 **A stà pe ouĕ.**

FR. DAMÈ. III, pag. 168.

A nu eşi de a-casă, a stà tot la un loc.

2237 * △ **A fi ca oul.**

FR. DAMÉ, III, p. 168. — *Maıor* P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baĭa-de-Aramă,* J. *Mehedinţĭ.*

Adică:
1⁰ Plin la faţa, sanatos.
2⁰ Fraged, slab ca oul. — C. Bungeţĭanu.
3⁰ Plăcut. — C. Bungeţĭanu.

---

1) Găina négră face oul alb.
2) Cu un oŭ nu se satură.
3) Dă o căcĭulă ca să i se dea o manta.
4) Cu o sardea a pescuı un păstrav.

2238 Ca cum ar duce ouĕ în pólă.

Laurian & Maxim, II. p. 560.— Fr. Damé, III, p. 168.

Umblă ca cu ouĕ în pólă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 18.

La o trébă când se scóla
Par' ca are ouĕ în póla.

A. Pann, I, pag. 102. — Hinţescu, 192.

* △ *Par'că are ouĕ în pólă.*

I. Bănescu, *profesor*, J. *Roman.* — *Preot* C. Bungeţianu, *înv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi.*

* *A umblà ca cu un oŭ.*

M. Canian, J. *Iaşi.*

1⁰ A umblà cu sfiéla, cu băgare de séma saŭ chiar a-lene ca ómenĭ ruşinoşĭ, nevoïeşĭ saŭ leneşĭ.

2⁰ A umblà faţa de altul cu vicleşug ca sa nu-l supere. — C. Bungeţianu.

2239 * Pute a ouĕ clocit.

T. Varlam, *înv.* J. *Putna.*

Se ḑice când cine-va grăesce un neadevĕr.

2240 Ca oul roşu la Pasce.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 12.

Se ḑice de acele lucrurĭ carĭ nu pot lipsi la anumite vremurĭ.

In *Povestea Maiceĭ-Domnuluĭ,* după ce s'a despărţit Sânta-Maria de Jidanĭ, aceştia s'aŭ luat dupa dinsa asvîrlindu'ĭ bolovanı.

Maïca-Domnuluĭ luà bolevaniĭ şi 'ĭ svirleà înapoĭ şi din bolovanĭ se făceaŭ *ouĕ roşiĭ.* Şi aŭ întrebat Jidaniĭ ce sunt acelea şi Maïca-Domnuluĭ a ḑis : Sunt ouĕ roşiĭ căcĭ astă-ḑĭ este ḑiua de Pascĭ şi va fi cât va fi lumea.

Româncele aruncă la Pascĭ cójele de ouĕ roşiĭ pe ape curgĕtóre şi vĕḑêndu-le Blajîniĭ [1]) află ast-fel că aŭ sosit Pascele şi încep a le serbà şi dînşiĭ.

[1]) Despre Blajinĭ veḑĭ *Şezatórea,* II. p. 28.

A OUÀ

*

2241 **A 'ĭ ouà găina în căciulă.**

G. I. MUNTEANU, p. 73.

'I-a ouat găina în căciulă.

A. PANN, II, p. 69.—HINŢESCU, 66.

Ne-a ouat găina în căciulă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 47.

Se ḑice când ne vine bine piste bine (GOLESCU).

PĂDUCHE

Veḑĭ *Ban, Jidov, Negoţ, Purice.*

*

2242 **Păduchele face pe leneş, harnic.**

T. VARLAM, *înv.* J. *Putna.*

Se ḑice celor leneşĭ.

2243 **Paduchele, când (după ce) se satură ese în frunte.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 50; I, 129.—HINŢESCU, 139.

Paduchele, când se satură, ese în frunte şî s'arată.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

*

Pidulicul după çe s' satură ese pe sufrucéua. [2])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Veḑĭ *Beţiv, Lindină.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ leşinaţĭ, ce după ce sĕ satură din jafurĭ, atuncĭ sĕ arata în lume (GOLESCU).

2244 **Păduchele leşinat în frunte s'a aşeḑat.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

Arată pĕ ceĭ săracĭ şî mândri (GOLESCU).

Fier comme un pou, ḑice Francesul.

---

[1]) Despre Blajiniĭ veḑĭ *Şezătórea,* II, p. 28.
[2]) Păduchele după ce se satură ese pe sprincénă.

2245 △Nu 's rarı,
Da 's marĭ.

S. MIHĂILESCU, *Şezătórea*, I, p. 22.

Ḑicĕtóre despre păduchĭ.

2246 △Nu sciŭ, acum se fac
Orĭ nu maĭ încap.

S. MIHĂILESCU, *Şezătórea*, I, p. 22.

Ḑicĕtóre despre păduchĭ.

2247 Vaı dĕ cel ce 'ı umblă păduchiĭ pĕ frunte!

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p, 18.

Adică dĕ cel murdar (GOLESCU).

2248 *△Pentru un păduche nu arde zeghıa.

**Pentru un păduche să nu 'ţĭ puĭ sarica pe foc.*

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Veḑĭ *Purice.*

Sĕ ḑice despre ceĭ iuţĭ şi mânioşĭ.

2249 *A fi păduche leşinat.

Ca un păduche leşinat.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, *Asem.* pag. 130.

Se ḑice despre ceĭ slabĭ saŭ lihniţĭ de fóme.

P A N Ă

Veḑĭ *Vultur.*

2250 Puĭul, pene daca face,
Tot ca să sbóre îĭ place.

A.PANN, II, p. 107.—HINŢESCU, 156.

Veḑĭ *Aripa.*

Adică copiiĭ carĭ, daca se fac marĭ, părasesc casa părintéscă.

2251 *A face pene.

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2250.

2252 *A se umflă 'n pene.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 66.—HINŢESCU, 195.

* *A se umflà în pene ca curcanul.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Vedĭ *Barză, Curcan.*

Adică a se mândri, ca şi curcanul când se rotesce împrejurul curcelor.

PAPAGAL

2253 * A vorbi ca papagalul.

D. ŢICHINDEAL, p. 296.

A îndrugà la cuvinte audite de la alţiĭ fără a-şĭ dà séma de valórea şi înţelesul lor.

A PASCE

Vedĭ *Boboc, Murg.*

2254 * Eŭ ıı daŭ şî ea pasce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 379.

Sĕ dice pentru ceĭ ce nu ne bagă cuvîntul în sémă (GOLESCU).

2255 Tu ĕı daĭ, sî ea pasce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

Sĕ dice pentru ceĭ ce nu vor sa scie dĕ nimenĭ (GOLESCU).

PASERE

Vedĭ *Ban, Cuĭb, a Sburà, a Umblà.*

2256 Paserea în cuıbul sĕŭ pıere.

ION NECULCE, *Letop. Moldovei*, II, pag. 180.

«Stefan-Vodă cel bun bătându'l Turciĭ la Rĕsboïenĭ, aŭ mers să intre în cetatea Némţuluĭ; şi fiind mumă-sa în cetate, nu l'aŭ lăsat să intre, şi ĭ-aŭ dis că: *paserea în cuĭbul sĕŭ pıere.* Ce să se ducă în sus să stringă óste, că isbânda va fi a luĭ. Şi aşa pe cuvîntul mâne-sa, s'aŭ dus în sus şi au strîns *óste.*» — I. NECULCE.

Acest episod din viéţa luĭ Stefan-cel-Mare a fost desvoltat de Bolintinénu în Legenda intitulată: *Muma luĭ Stefan.*

2257 Tótă pasĕrea îşĭ are odihna în cuĭbul eı.

A. PANN, II, p. 147.—HINŢESCU, 141.

Şi omul în casa luĭ. Ne îndémnă la însuràtóre.

«In ce chip când pasĕrea va sburà din al sĕŭ cuĭb, aşa omul se

boleşte când se înstrĕinézá de ale sale locurĭ.« — *Parem.* SOLOMON, Cap. XVII, § 8.

2258 **Paserea e pui**
Dar dracul scie de când-ĭĭ.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 408.

Veḑĭ *Vrabie.*

Sĕ ḑice despre ómeniĭ de o statură mica, însă marĭ de anĭ, precum şi de aceĭ carĭ arata maĭ tinerĭ de cât sunt.

Paseriĭ care în Ţéra-Românéscă se numesce *vrabie*, i se dă de obiceĭu în Moldova numele de *pasere.*

2259 **Maı bine una şî 'n colivie**
Dĕcât în vînt o mie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106.

* *Maĭ bine o pasĕre în colivie decât ḑece pe gard.*

Da E. B. MAWR, p. 5.

Maı bine o pasĕre în mâna decât ḑece pe gard.

I. G. VALENTINEANU, p. 46.

Maĭ bine o pasĕre în colivie decât o suta pe gard.

BARONZI, p. 56. — HINŢESCU, 142.

Maĭ bine o pasĕre în colivie decât o mie pe casa.

REINSBERG-DURINGSFELD, I, 101.— Dr IOSEPH HALLER, I, p. 374 & 443.

De ună milıe pulĭ pre gard, cama ghine un tru mâna.

ANDREÍUL AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.*, pag. 122.

Veḑĭ *Vrabie.*

Adică maı bine puţin şî 'n mâna dĕcât mult şî afară din mână (GOLESCU).

2260 **Dupa cântec sĕ cunósce pasĕrea cea maı dulce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 91.

Pasĕrea după ce sĕ cunósce? dupa cântec;
Mojicul după ce sĕ cunósce? dupa vorba.

A. PANN, *Ediţia* 1889, p. 84; III, pag. 47.

Pasĕrea după cântec se cunósce.

BARONZI, p. 53.—HINŢESCU, 142.—
FR. DAMÉ, III, 192.

Adică după daruri sĕ cunosc ómenii, şi cântăreţul după cântare (GOLESCU).

Juge l'oiseau à la plume et au chant,
Et au parler l'homme bon ou mèchant.

Trésor des Sentences, XVIe *Siècle.*

E cantu dignoscitur avis. [1])

Prov. Latin.

Al cantare l'urcello, al parlare il cervello. [2])

Prov. Ital.

Fagelen Kännes af sången. [3])

Prov. Svedes.

2261 Paserea malaiu viséză.

HINŢESCU, p. 141.

*

Paserea malaĭu viséză şi calicu praznicu.

Vedĭ *Flamând, Vrabie.*

Fie-care doresce ceea ce nu are, ce-ĭ place şi 'ĭ póte fi de vre-un folos; fie-care, ce-ĭ este în gând, despre aceea vorbesce.

2262 Paserea vicléna da singură în laţ.

ION NECULCE, *Letopisiţ. Moldovei,*
II, p. 253.

Cel viclén se prinde singur în mrejile sale.

«După cum ḑice S-ta Scriptură, ca: cine sapă grópa altuĭa, cade el într'însa, aşa dă Dumneḑeu ca *paserea vicléna da singură în laţ.*» — ION NECULCE.

2263 La paserea liberă.
Nu'ı facı colivie.

HINŢESCU, p. 141.

Să nu ne îngrijim de un lucru înainte de a'l avé, cu alte cuvinte să nu facem *planul simigiuluĭ.*

Capra nondum peperit, ludit tamen hoedus in tectis. [4])

Il ne faut pas faire l'étable au veau avant qu'il soit ne.

---

[1]) După cântec se cunósce paserea.
[2]) După cântec paserea, după vorbă creerul
[3]) Paserea se cunósce după cântec.
[4]) Capra n'a fĕtat încă, şi iedul se jócă prin casă.

2264 **Vaĭ de paserea ce scapă din colivie și cade in laț!**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 17.

Adica dĕ cel ce scapă dintr'o nevoïe și cade in maĭ mare (GOLESCU).

2265 **După pasĕre șĭ oul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 91.

Adică după săminţa și rodul, arată asĕmĕnarea (GOLESCU).

De put oeuf, put oisel.

Anc. Prov. XIIIe *Siècle.*

Corbul, ḑice Elian, este mâncat de puiĭ sĕĭ când bĕtrâneţile îl pun in neputinţă de a se hrani, de unde s'a născut și ḑicerea Κακου κόρακος, κακὸν ὠὸν,[1]) prin care se arăta că naravurile rele se moștenesc de la parinţĭ.

Veḑĭ in Quitard, Dictionnaire des proverbes, pag., 257, o curiósa anecdota despre Corax și Tisias, doĭ retorĭ din Sicilia.

2266 **Pasĕrile 'n batetura**
Când ar sari ș'or jucà,
Ca când ne spun far' de gură
Că timpul se va schimbà.

A. PANN, *Calend* 1848, p. 32.

Ḑicĕtóre meteorologică.

«Româniĭ aŭ observat că atunce când paserile ciripesc fórte tare, maĭ ales primăvara, atuncĭ e un semn că în curînd are să plóïe; ĭară când se adună tómna in scurt timp are să ningă.»—S. FL. MARIAN, *Ornit.*

2267 **Pasĕre fara aripı nicı cum póte sburà.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 51.

Veḑĭ *Vultur.*

Adică fără razim nu poţĭ inaintà, cum și ceĭ marĭ, fără putere nu sĕ pot slujĭ (GOLESCU).

Omul fără banĭ
E ca pasĕrea fără aripĭ ;
Când dă ca să sbóre,
Cade jos și móre.

A. PANN, III, p. 72.

---

[1]) Din corb rĕŭ, rĕŭ oŭ (ese).

2268 *△ Tótă pasĕrea pe limba (sa) eĭ pĭere (pere).

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 7; I, 25; III, 102.—C. Negruzzi, I, 247.—Baronzi, 61.— Hințescu, 141. — Idem, *Calend. Rom.*, 1892.—Da E. Sevastos, 13. — S. Fl. Marian, *Orn.*, I, 414. — *Abecedar Ilustrat*, 25. — M. Lupescu, *inv. c. Brosceni*, J. *Suciava*. — I. Creangă, *Pov.*, 24.— H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*. — Barbu Constandinescu, *Cart. Cit.* II, 15.—V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Suciava*.

Pasĕrea pe limba 'ĭ pĭere.

V. Alexandri & Lasc. Rosetti, *Mss.*

Tótă pasĕrea după cântecul eĭ pĭere.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 115.

* *Tótă pasĕrea după glasul eĭ pere.*

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Tóta pasĕrea pe lume, după limba eĭ pĭere.

Al. Odobescu, III, 10.— Fr. Damé, II, p. 278.

Tótă pasĕrea de pe limba eĭ pere.

I. G. Valentineanu, p. 11.

Tóta pasĕrea pre limba eĭ móre.

G. Munteanu, p. 151.

* *Orı-ce pasĕre prin limba eĭ pĭere.*

Fie-care pasere pe limba eĭ pere.

S. I. Grossmann, *Dict. Germ.*, pag. 98.

Fie-care pórtă ponosul faptelor și ḍiselor sale. Omul vorbăreț și limbut, își face singur de cap.

2269 Pasĕrea în colivie nu sĕ bucură și dĕ e vie.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 51.

Adică robul în robie (Golescu).

2270 *Şi lapte de pasĕre.

Vedĭ *Bou, Cuc, Vrabie.*

Adică lucru care nu se póte aflà.

Cu tóte acestea in Basmele luĭ Ispirescu, p. 171, un voĭnic, după îndemnul unuĭ împĕrat care 'şĭ pĭerduse vĕḑul se pornesce şi-ĭ aduce de peste apa Iordanuluĭ, *lapte de pasĕre* cu care ungêndu-se la ochĭ vede întâĭ ca prin sită, pe urmă ca prin cĭur şi când dă pentru a treĭa óră vede luminat ca toţĭ ómeniĭ.

2271 *A avė păserele.

Vedĭ *Gărgaunĭ, Sticlete.*

Se aude în Moldova cu înţelesul de : a fi buĭmac de cap.

PĂSĔRESCE

Vedĭ *a Vorbì.*

PĂSTRĂV

2272 Păstrăvı şî mihalţı, la orı-ce tîrg nu gasescı.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58

Sĕ ḑice pentru cele rarĭ (GOLESCU).

PĂSTRUGĂ

Vedĭ *Cegă*

PĂUN

Vedĭ *Cióra, Privighetóre*

2273 Unde lipsesce paunul, cıóca sĕ pare pasĕrea cea maı frumósa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Adica unde ne lipsesc ceĭ maĭ de cinste, acolo ceĭ maĭ proştĭ prind locul cel maĭ bun, şî unde ne lipsesc cele frumóse, acolo şî cele mucóse ni sĕ pare frumóse (GOLESCU).

Corvus absente graculo pulcher [1])

Prov. Lat.

2274 Ca paunul se mândresce.

A. PANN, I, pag. 162. — HINŢESCU, 100.— S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, 270.

---

[1]) Corbul pare frumos în lipsa gaiţeĭ.

* *Mândru ca un păun.*

S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, p. 271.

Se ḑice despre ómeniĭ mândri, înfumuraţĭ, deşerţĭ şi lăudăroşĭ.

LEGENDĂ

Păunul când s'a însurat, până la amiază s'a gătit şi s'a împodobit fórte frumos, cum se cuvine unuĭ mire ca să se împodobéscă.

Păuniţa însă, sciind că tóte câte i-aŭ fost de trebuinţă sunt gata, nu s'a împodobit ḑicênd că ea are încă destulă vreme de a se împodobi până la amiază.

Mergênd acuma păunul cu aĭ sĕĭ ca s'o ĭee de la părinţiĭ sĕĭ şi s'o ducă la sine acasă, a aflat'o negătită.

Păuniţa cum a vĕḑut că mirele sĕŭ vine aşa de grabă, s'a rugat ca s'o maĭ aştepte până ce s'a împodobi, spunênd că ea nu este gata. Insă păunul a spus că o ĭea aşa cum este, fiind că o avé fórte dragă, şi cum a fost aşa a şi luat-o, n'a aşteptat ca să se maĭ gatéscă.

Dar Păuniţa de atuncĭ, fiind-că nu s'a gătit la timp, a rĕmas maĭ simplă la pene ca soţul sĕŭ.—S. F. Marian.

2275 **Paunul să taca**
Daca va să placa.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 111. — S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, 270.

Adică cel ce nu scie ca sa grăĭască, maĭ bine să tacă, fie şi dĕ cel maĭ mare ném. (Golescu).

2276 **Paunul, pene frumóse, dar picere urite.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 56. — S. Fl. Marian, *Ornit.* II, p. 270.

Sĕ ḑice pentru ceĭ frumoşĭ la vedere, dar cu urmărĭ urîte (Golescu).

Intr'un cântec al luĭ Raimbaud de Vaqueiras, trubadur din secolul XII[a], se afla o parte curiósă care coprinde, in simbure, acéstă idee.

«In ḑiua în care Amorul ne alese pre amîndoĭ, frumuseţea ta îmĭ insuflă mândria păunuluĭ, când privesce frumósele feţe a penelor sale, şi, plin de trufie, sbóră pe acoperişul caselor. Acéstă pasere se îmbată de mândrie până ce, lăsându-şĭ privirile spre pamint zăresce piciórele sale.

Aquel orguelh li tre tro quel cap clina
Que ve sos pes, ...

2277 *□ **A se imbrăcà cu pene de păun.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Sĕ ḑice despre scriitoriĭ carĭ 'ş insuşesc gândurile altora.

Veḑĭ in Phedru, L. I, fab. 3, *Graculus superbus* din care se trage acéstă ḑicĕtóre.

Αἰσώπιος κολοιός. [1]

Prov. Elin.

Aesopicus graculus. [2]

Prov. Lat.

2278 **Să nu pice nicĭ apă pĕ el, ca pe un păun.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, pag. 1268.

Sĕ ḑice în Transilvania, c. Orlat, despre ómeniĭ ţîfnoşı.

PĂUNIŢĂ

2279 **Mândră ca o păuniţă,**
Grasă ca o prepeliţă.

S. FL. MARIAN, *Ornit*, II, p. 235.

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2274.

PĔR

2280 ***Are perĭ de lup.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232. — *România Libera*, No. 838. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, Jud. *Argeş*.

1⁰ Adică e fioros, ĭ-a eşit numaĭ numele saŭ are cu adevĕr rele năravurĭ.

2⁰ Banuescĭ că fură, că e hrăpitor.

Poporul crede că fie-care lup are treĭ perĭ de drac în frunte de aceea e fioros şi că prin afumatul cu perĭ de lupĭ îĭ trece omuluĭ de speriat. Veḑĭ I. CREANGA, *Poveştĭ*, pag. 33 şi *Etymologicum Magnum*, p. 386.

Urmatórea legenda ne dă origina acestor credinţe şi a ḑicĕtóreĭ care ne ocupă.

LEGENDĂ

Dupa ce Dumneḑeŭ a făcut omul şi dobitócele ce-ĭ trebuiă, s'a apucat dracu să-şı facă şi el ce-va.

A făcut din lut un lup. Numaĭ écă vine şi Dumneḑeŭ care ḑice draculuĭ: — Ḑiĭ să se scóle. Dracu ḑice: — Saĭ, lup, şi mănâncă pe Dumneḑĕu! Lupu nu se scólă. Dumneḑeŭ cere să i-l dé luĭ că l'a înviă, Dracu i-l dă. Dumneḑeŭ s'apucă de 'l maĭ cĭoplesce, din carĭ aschiĭ s'au făcut fel de fel de gânganiĭ rele: şerpĭ, brósce, şopîrle... După acésta Dumneḑeu ḑice lupuluĭ: — Saĭ, lup, şi mănâncă pe dracu! — Odată sare lupu şi de tot la dracu; cât pe ce să'l manânce. — S. MIHĂILESCU.

[1] Gaiţa luĭ Esop.
[2] Idem.

2281 *Are perı rĕı.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — P. ISPIRESCU, *Leg.*, 288.

Acelaş înţeles ca numĕrul 2280.

«Vorbesce cât veĭ voi, te ascult. Dar nu sciŭ de ce, bag de sémă că în graĭurile tale este ce-va mĭerloit.

‹Părerĭ, cinstite boerule. Precum vremea închisă zămislesce visurĭ spăĭmîntătóre, aşa póte că *oĭŭ fi avênd şi eŭ perĭ rĕĭ*, şi te înşélă părerile.» — I. CREANGĂ.

PESCE

Veḑĭ *Apă, Aricĭu, Baltă, Borş, Carne, Inimă, Pisică, Plasă, Rîmă, Undiţă.*

2282 Pesce, pesce,
Mămăliga prăpădesce.

M. LUPESCU, *Şezătórea*, II, p. 32.

Arată bunătatea pesceluĭ.

LEGENDĂ

Făcuse milostivul D-ḑeŭ lumea. Rînduea acuma cu Sfântu-Petrea pe fie-care dobitoc la ce are să fie bun şi ce are să facă în lume. Vine şi rîndul pesceluĭ. Luĭ îĭ ḑise cel a-tot-puternic:

— Tu' veĭ trăi în tot fel de ape, şi te veĭ hrăni cu gâze, carabeţĭ, rîme şi cu alte lighioĭ ce veĭ puteà prinde. Tu pe uscat nu veĭ puteà trăi, şi de ţ-aş dà orĭ cât de multe picĭóre, omul tot te va prinde şi te va mâncà.

— Dómne! ḑise pescele, nu 'mĭ dà picĭóre ci numaĭ şése aripĭ ca să pot înota, şi de mĕ va prinde omul, să mĕ arunce pe jar, să mĕ frigă şi să mĕ manânce.

Dumneḑeŭ ascultă rugăcĭunea pesceluĭ şi-ĭ dete şése aripĭ. Sbura el destul în sus şi în jos, alergând, când numaĭ ce cade în vîrşa unuĭ pescar, apoĭ pescarul îl duce a-casă şi face din el un borş bun, de par-că erà mĭere, şi mâncă cu casaşiĭ luĭ cogemite mămăligă. Atuncĭ pescarul ḑise:

Pesce, pesce
Mamaliga prăpădesce.

Sı de atuncĭ şi până în ḑiua de astă-ḑĭ, pescele nu maĭ are picĭóre ci aripĭ, şi omul îl prinde cu vîrşa, cu undiţa, cu volocu, cu lésa, cu crisnicu, cu mâna, cu pânza, cu mreja, cu năvodu, s. a., şi orĭ îl frige, orĭ îl mănâncă cu borş.— M. LUPESCU.

2283 *Pescul tu a-mare şi tiganea pi foc. [1])

N. ST., *Nijopole, Macedonia.*

Sĕ ḑice de acel care dispune de un lucru înainte de-al ţine în mână, care se bucură prea de timpuriŭ de un folos nesigur.

Προ τῆς φακῆς αὐξαίειν τὴν λοπάδα. [2])

Prov. Elin.

---

[1]) Pescele în mare şi tigaĭa pe foc.
[2]) Aşĭ dobândi óla înainte d'a avé pescele.

Ante lentem augere ollam. [1]

Prov. Lat.

2284 Pescele cu apa nu sĕ prăjasce.

IORG. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Adică bucate bune fără chĭeltuĭală nu sĕ face, şĭ cele-l-alte (GOLESCU).

2285 Pescele din eleştiŭ
Umbla sa 'l înghiţă viŭ. [2]

A. PANN, III, p. 69.

Se ḑice despre ceĭ lacomĭ.

2286 Nicĭ pesce betrân, nicĭ muiere bĕtrâna.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 49.

Sĕ ḑice spre mângàĭerea celor bĕtrâne, arĕtând că muierile nu îmbĕtrânesc (GOLESCU).

2287 Ori câta apa beà un pesce, tóta o scóte pĕ urechi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 9.

Adica risipitorul orĭ-ce dobândesce, tóte le cheltuesce (GOLESC

2288 Pescele cel mare înghite pe cel mic.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52, *A-sem.*, 23. — LAURIAN & MAXIM, II, 652. — *Bertoldo apud* GASTER, *L't. pop.*, 210

Ori-când pescele cel mare
Pe cel mic în burtă 'l are.

A. PANN, II, p. 35.—HINŢESCU, 143

Pescii ceĭ marĭ mănâncă pre ceĭ micĭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 227. — AL. DUMITRESCU, 138.

* *Pescele mare înghite pe cel mic.*

I. G. VALENTINEANU, p. 27.

Riba mare poidaĕ mica. [3]

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.*, I, 15.

---

[1] A mări (dobândi) óla înainte de a avé lintea.
[2] In A. Pann se află tipărit: *elegiu* cea ce nu are nicĭ un înţeles.
[3] Pescele mare înghite pe cel mic.

Adică ceĭ marĭ pĕ ceĭ micĭ ĕĭ mâncăm (Golescu),

Acest proverb se află maĭ la tóte popórele. Eliniĭ spuneaŭ ca şi Romaniĭ: *a trăi ca pescele*, adică a nu cunósce de cât ceea ce numesce Francesul, *la loi du plus fort*. Acéstă ḑicală se găsesce chiar în *Istoria pesceluĭ* din Mahabharata, poem epic sanscrit, vechiu de treĭ-ḑecĭ şi opt de secolĭ.

Pisces magni parvulos comedunt. [1]

Prov. Lat.

Les grands poissons mangent les petits
Les grands voleurs pendent les petits.

Grosse Fische fressen die Kleinen. [2]

Prov. Germ.

Il pesce grosso mangia il piccolo. [3]

Prov. Ital.

A se vedé în acéstă privinţă o frumósă scrisóre a luĭ I. I. Rousseau către comitele de Lastic.

2289 * △ Pescele de la cap sĕ 'mpute. [4]

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 52. — A. Pann, *Edit.* 1889, p. 19 & 174; I, 68. — C. Negruzzi, I, 250. — Baronzi, 53. — Hinţescu, 144. — Laurian & Maxim, I, 429; II, 652. — Ion Ghica, *Scrisori*, 21. — K. A. Zamfirescu-Diacon, *inv. c. Ştiubeniĭ*, J. *Dorohoĭ*. — V. Forescu, *Folticeni*, J. *Suciava*. — H. D. Enescu, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ*. — I. G. Valentineanu, 19. — Barbu Constantinescu, *Cart. Cit.* II, 15. — Reinsberg-Düringsfeld, I, 238. — Fr. Damé, III, 206.

* *Pescul de la cap s'empute.* [5]

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Adică năpăstuirile şi jafurile unuĭ norod de la ceĭ maĭ marĭ încep (Golescu).

Intr'un mod maĭ general, tóte relele ne vin de la ceĭ marĭ. Când morăvurile unuĭ popor sunt stricate, causele se vor căutá în straturile superióre ale aceste̦ĭ societăţĭ.

---

[1] Pesciĭ ceĭ marĭ mănâncă pe ceĭ micĭ.
[2] Pescele mare mănânce pe cel mic.
[3] Idem.
[4] Este de însemnat că acest proverb, ca tóte proverbele în adever poporale este bine cristalisat şi nu presintă niciĭ o variantă.
[5] Pescele de la cap se 'mpute.

Ιχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται. [1])
Prov. Elin.

Piscis primum a capite foetet. [2])
Prov. Lat.

Fyrst fúnar fiskz á höfoi. [3])
Prov. Island.

Il pesce comincia a putir dal capo. [4])
Prov. Toscan.

Balâc başindan cocár. [5])
Prov. Turc.

2290 * △ **Pescele cere vin.**

N. ȚĂRCUȘ, *înv. c. Piscu, J. Covurlui.* — FR. DAMÉ, III, p. 206.

După pesce să beĭ vin, ĭar nu apă, precum ne învață diagolul următor, între pescele și muma luĭ, care ni s'a comunicat de D. Țărcuș, învĕțător.

— Mamă! . . . m'a prins pescarul! .
— Nu 'țĭ fie frică, dragul mameĭ, căcĭ tu l'aĭ prins pe el.
— Mamă! . . . mĕ spintecă!
— Ține-țĭ firea, că tu aĭ să'l spintecĭ pe el.
— Mĕ pune pe cărbunĭ să mĕ frigă.
— N'aĭ grijă căcĭ aĭ să'l frigĭ pe el.
— Ah! mĕ mănâncă!
— Tu 'l veĭ mâncà pe el.
— Mamă! . . . a bĕut vin daca m'a mâncat.
— Apoĭ dracul te-a luat, și ochiĭ țĭ-a plesnit, dragul mameĭ.

Poisson sans boisson est poison.
Prov. Franc.

2291 * △ **Pescele mare, cu îmbucătură mică se prinde.**

T. VARLAM, *înv. J. Putna.*

* *Cu pescile mic prindĭ pe cel mare.*

V. FORESCU, *Folticenĭ, J. Suciava.*

Vedĭ *Bucățică, Farâmitură, Pitic, Rîma.*

Cu puțin, mult putem dobândì; cine lucrézǎ pe puțin, póte câștigà bănet însemnat.

---

[1]) Pescele de la cap începe a se împuțì.
[2]) Pescele întâĭ de la cap se 'mpute.
[3]) Intâĭ pute pescele de la cap.
[4]) Pescele începe a puțì de la cap.
[5]) Pescele miróse de la cap.

2292 * △ **Pesce 'n baltă, caş la stână.**

AL. ALEXANDRESCU, *Hîrşova*, J. *Constanţa*.— T. SPERANŢIĂ, I, p. 6.

Pesce 'n baltă poţĭ aflà.

T. SPERANŢIĂ, I, p. 42.

Veḑĭ *Baltă*.

Se ḑice despre acele lucrurĭ carĭ sĕ aflá neapĕrat şi în marĭ catimĭ în anumite locurĭ.

Veḑĭ în anecdotele D-luĭ T. Sperantiă ; *Ţiganul la stâna*, p. 5 şi *Ţiganul la pesce*, p. 39.

2293 **A vinde pescele în baltă.**

D. CANTEMIR, *Divan. Lum.*, p. 95.

A dispune de un lucru pe care nu 'l avem în mână.

2294 * △ **A vinà pesce în apă turbure.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.—TR. PROCOPIESCU, *învĕţ. c. Islaz*, J. *Romanaţi*.

Veḑĭ *a Pescui*.

A se folosì de neregula afacerilor stăpânuluĭ saŭ de vre-o turburare publică pentru a 'şĭ pune interesele la cale.

2295 * **Plătesce cât un cap de pesce.**

BARONZI, p. 85. — HINŢESCU, 147.

Arată mica valóre saŭ însemnătate a unuĭ lucru, a uneĭ persóne.

2296 * △ **A tăce ca pescele.**

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *învĕţ. c. Stiubenii*, J. *Dorohoĭ*.—I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 23 & 25.

A tace din gură ca un pesce.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 161.

Tăceà cum tace pescele în borş la foc.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 25.

Veḑĭ *Chitic, Pitic*.

A nu vorbì, a nu deschide gura.

Αφωνότερος τῶν ἰχθύων. [1]

Prov. Elin.

Magis mutus quam pisces. [2]

Prov. Lat.

---

[1]) Maĭ tăcut de cât pesciĭ.
[2]) Idem.

O mutis quoque piscibus
Donatur a cygni, si libeat, sonum.
HORAȚIU. *Ode.*

Etre muet comme un poisson.
Prov. Franc.

2297 *A trăi ca pescele în apa.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 179. — AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

** A se resfață ca pescele în baltă.*
DIM. ZANNE, J. *Ilfov.*

Adica : bine, fericit.
Etre heureux comme le poisson dans l'eau.

2298 A fi amețit ca pescele afara din apa.
LAURIAN & MAXIM, I, p. 57.

Se ȝice despre ceĭ buimacĭ de cap.

2299 *A se bate (a trai) ca pescele pe uscat.
A. PANN, II, p. 49. — HINȚESCU, 12.—G. MUNTEANU, 72.—I. IONESCU, *Cart. Cit.*, III, 224. — P. ISPIRESCU, *Snóve*, 82.—AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Ca pescele pe uscat mĕ isbĭam.
D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 271.

A duce o vié ă plina de necazurĭ.

2300 Cât pescele pĕ uscat. [1])
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, 45.

Adică puțină vreme.

2301 * △ Ca pescele în mréja.
Preot C. BUNGEȚIANU, *înv. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți.* — M. CANIAN, J. *Iași.*

Se ȝice despre cel care este prins cu vicleșug și numaĭ póte scăpà.

2302 Pe când pescіĭ ceĭ micĭ înghiteaŭ pe ceі marі,
Iar lumea le ȝiceà tâlharі.
ARSEN, pag. 11, *ap.* ȘĂINEANU, *Semas.*, 363.

Adica de demult. Locuțiune din basme.

PICĬOR

Veȝĭ *Códă.*

[1]) In manuscript se citesce »scut«.

PĬEDICĂ

2303 *A rupe piedica.

Maior P. Budişteanu, J. *Ilfov.*

Veḑĭ *Nuca.*

A 'sĭ pĭerde fecĭoria.

PĬELE

Veḑĭ *Câne, lepure, Lână, Leŭ, Lup, Óie, Pĭele* Cap. IV, *Saramura, Şérpe, Stea, Urs, Vulpe.*

2304 Maı multe pieĭ dĕ mĭeĭ dĕcât dĕ oĭ la măcelarĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 43.

Maĭ multe sunt pĭeı de mĭeı
De cât de oĭ bĕtrâne.

A. Pann, *Ediţia* 1889, pag. 172; III, 156.

Maı multe pĭeı veḑı de mĭeĭ de cât de oĭ bĕtrâne.

Laurian & Maxim, II, p. 313.

Maı multe pĭeı de mĭel, decât de óie.

Hinţescu, p. 42.

Adıca maı multĭ tinerĭ mor decât bĕtrânĭ (Golescu).

Tot fore terga boum, quot habet pelles vitulorum.

Prov. Lat.

Es sind ebenso viel Kalbs, als Kuhfelle feil. [1])

Prov. Germ.

As soon comes the lamb's skin to the market, as the old sheep's. [2])

Prov. Scoţ

Il va plus au marché peaux d'agneaux que de vieilles brebis.

Prov. Gallic. Mss. XVe *Siècle.*

Tan prest mort lo cordero 'com la ovella. [3])

Prov. Valenc.

2305 Patru pieı după un boŭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, 51.

---

1) Sunt tot atâtea pieĭ de viţel, cât şi de vacă, de vînḑare.
2) Vin tot atâtea pieĭ de mieĭ în piaţă, cât şi de óĭ.
3) Tot atât de repede móre mielul, ca şi óia.

* *A luà sépte pieĭ după o bólă.*

A. Petrescu, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş.*

* *A luà şépte pieĭ după un om.*

Sĕ dice pentru ceĭ cumpliţĭ şi nesăţioşĭ, ce rĕŭ apasă pĕ norod, vrênd să le ĭea tot ce aŭ (Golescu).

2306 △ Nu sĕ ìeŭ douĕ pieĭ de pe un boŭ.

S. Mihăilescu, *Sezătórea*, I, 220.

* *Din una óe douĕ chelĭ nu es.*

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia*

Ne învaţă a nu fi nesăţioşĭ şi cumpliţĭ.

2307 Douĕ pieĭ după o óie.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 90.

A vré să traga douĕ pieĭ după o óie.

Laurian & Maxim, II, p. 559.

Umbla sa scóţă douĕ pieĭ după o óie.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 64; III, 78. — Hinţescu, 47.

Sĕ dice pentru ceĭ ce cer îndoită dajdie (Golescu).

Are acelaş înţeles ca numĕrul 2305.

A. Donicĭ în fabula *Elefantul în Domnie*, I, pag. 43 ne arată cum oile plângêndu-se că lupiĭ le jefuesc rĕŭ de tot, aceştia dic Elefantuluĭ, care domnia atuncĭ peste dobitóce:

— Măria Ta!
De noĭ nu te 'ndura,
Căcĭ singur ne-aĭ fost dat poruncă asta ĭérnă,
S'avem cu toţiĭ blană.
Iar oile pîresc, c'aşa sunt învĕţate,
Noĭ n'am luat maĭ mult de cât pelce de frate.
Atâta! Domnu le rĕspunde.
Să sciţĭ că strîmbătaţĭ la mine nu 'ţĭ ascunde.
Vĕ hotăresc d'acuma de óie o pelcică,
Şi nicĭ un pĕr maĭ mult nimica.

2308 * Pĭelea rea şi răpănósă,
Orĭ o bate, orĭ o lasă.

Orĭ lovesce cum trebue pre cel rĕu şi cumplit, orĭ nu te maĭ legà de dinsul.

2309 Piele şi sĕ întinde.

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 53.

Sĕ ḑice pentru pravilă, însemnând că e ca o pĭele, ce orĭ din cotro o veĭ trage, ea într'acolo sĕ 'ntinde (GOLESCU).

2310 Plătesce cu pielea ca lupul.

A. PANN, II, p. 31.—HINŢESCU, 143.

Veḑĭ Cap. IV *Pĭele, Saramură.*

Cel vinovat plătesce cu pĭelea ca lupul care a fost prins, jupuit şi i s'a aruncat pĭelea în putină cu argăsélă.

2311 *A luà cuĭ-va pĭelea de viŭ.

HINŢESCU, p. 143. — M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Nu umblà să 'ĭ ĭeĭ pĭelea de viŭ.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 96; II, 64.

**Il jupóĭe de viŭ.*

A fi fara milă, a cere de la om saŭ de la dobitoc maĭ mult de cât póte.

Πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις. [1]

Prov. Elin.

Priusquam mactaris, excorias. [2]

Prov. Lat.

Vedem în Omer că boiĭ sunt adese-orĭ jupuiţĭ de viĭ.

PINTEN

2312 Pinteni la cocoşĭ, iar nu la claponĭ privesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Adică ceĭ tinerĭ, ĭar nu ceĭ bĕtrânĭ să sĕ bată pentru muĭerĭ (GOLESCU).

PIPOTĂ

2313 *A 'si umplé (înnecà) pipota.

A. PANN, I, 110.—HINŢESCU, 12.

A bé mult, a se îmbĕtà.

---

[1] Jupoĭ, înainte de a ucide.
[2] Idem.

PISICĂ

Vedĭ *Beție, Câne, Mâncare, Mața, Muiere, Nevésta, Scara, a Schiopětă, Şóreci, Suflet, Zara.*

2314 Aı apucat pisica de códa, învîrteşce-o să nu te sgârie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 101, — HINŢESCU, 145. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 228.

Adică pě vrajmaş când ĕl supuĭ, să te îngrijěşcĭ dě el (GOLESCU).

2315 Pisica când se va pune
Cu spatele lânga foc,
Frig sau ninsóre ne spune,
Peste puţin sau pe loc.

A. PANN., *Calendar* 1848, p. 32.

Ḑıcala meteorologica

2316 *Pisica cu clopoţeı nu prinde şóreci.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 358. — AL. DUMITRESCU, 121.

Catuşa cu chipru nu acața şoreci. [1])

ANDREĬUL AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.* pag. 44.

Vedĭ *Mața.*

Cine se lauda din nainte nu face nicĭ o isprava.

2317 Pisica razgâiata
Nu prinde sóreci nici odata.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 29; II, 5. — HINŢESCU 145.—AL. DUMITRESCU, pag. 121.

Copilul alintat şı nepedepsit remâne neînvětat.

2318. Pisica betrână firesce,
La tineri şóreci rîvnesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Vedĭ *Motan, Cotoĭu.*

Sě ḑice spre mângâĭerea celor bětrânĭ însemnând că la lucrurĭ fragite (sic) poftesc adică, la fete (GOLESCU)

---

[1]) Pisica cu clopoţel nu prinde şórecĭ

2319 *Din códa pisiciĭ sită de mătase nu se face.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 25; I, 85 — HINȚESCU 176.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Dîn códa de pisică, mătase nu se face.

Da E. B. MAWR., p. 103.

Din códă de mâță sită de mătase nu se face.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p.63.

Vedĭ *Câne.*

Un lucru prost nu póte fi bun de nimica.

Din coda d'asino non si può face staccio di seta. [1])

Prov. Ital.

2320 Maĭ bine cap dĕ pisică dĕ cât códă dĕ leŭ.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 107.

E maĭ bine să fiĭ cap de pisică decât códă de leŭ.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Adică maĭ bine stapân, fie cât dĕ mic, dĕcât sluga, fie cât de mare (GOLESCU).

Il vant mieux être tête de lézard que queue de dragon.

Cesar exprima aceeașĭ părere când spuneà că e maĭ bine sa fiĭ cel d'întâiŭ întru sat, de cât al doilea la Roma.

2321 *Ce ese din pisica
Șórecĭ manâncă.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 19; I, 68.—IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 75. — HELIADE-RĂDULESCU, 123. — HINȚESCU, 145.—AL. DUMITRESCU, 140.— S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p 63.

* △ *Ce nasce din pisică (pisicĭ)*
Șórecı mănâncă.

BARONZI, p. 50. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 148. — FILIMON, *Ciocoĭ.*—I. G. VALENTINEANU, 24.—LAURIAN ˎ MAXIM, II, 360—361.—REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 476. — EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescı-Mărginenì, J. Ialomița.* — P. ISPIRESCU, *apud* GASTER, *Chrest.* II, 376. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 63.

[1]) Din códa măgaruluĭ nu se face sită.

* *Cine nasce din pisică,*
Şórice mănâncă.

Arată năravurile cele rele, ce merg după moştenire (Golescu).

Qui naquit chat court après les souris.

VULPES IN FOEMINAM MUTATA

Naturam turpem nulla fortuna obtegit.
Humanam in speciem cum vertisset Jupiter
Vulpem, regali mulier ut sedit throno,
Scarabeum vidit prorepentem ex angulo,
Notamque ad praedam celeri profiluit gradu.
Superi risere, magnus erubuit Pater,
Repudiatam turpemque uxorem expulit:
His prosecutus : Vive quo digna es modo,
Quae nostris uti meritis digne non potes,

Phaedr., L. V., *Fab.*, 15.

In fabula XVI din Gabrias vulpea din fabulă luĭ Phedru este înlocuită printr'o pisică.

Katzenkinder mausen gern. [1])

Prov. Germ.

That that comes of a cat, will catch mice. [2])

Prov. Engl.

Qui naquit chat court après les souris.

Chi di gatta nacque, topi piglia. [3])

Prov. Ital.

2322 **Când pisica n'ajunge la bucate ce rîvnesce, ḑi dĕ post sĕ socotesce.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 35.

* △ *Când pisica n'ajunge la slanină ḑice că e Mercurĭ.*

Capitan Lupan, J. *Fălciu.*

Veḑĭ *Maţă, Vulpe.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ fac că nu voĭesc să facă, când nimic nu pot face (Golescu).

2323 **Pisica unde n'ajunge, ḑice ca-ĭ pute.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 53.

---

[1]) Puĭu de pisică prinde şórecĭ.
[2]) Cine se trage din pisică, prinde şórecĭ.
[3]) Cine se nasce din pisică, prinde şórecĭ.

* *Pisica unde nu ajunge, ḑice că pute.*

A. Pann, *Ediția* 1889, p. 162; III, 131. — Hințescu, 145.

* △ *Pisica, unde nu ajunge la slănină, ḑice că pute.*

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Sucĭavă.*

* *Cătușea cara nu agiungze pescul, dzice că 'i amputît.* [1]

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

* *Cătușea ma nu ajunze pescul ascuche.* [2]

D. A. Milescu, *Gopeșĭ, Macedonia.*

Sĕ ḑice pentru fățarnicĭ ce sĕ fac că nu vor să facă rĕŭ, când nu pot face nicĭ un rĕŭ (Golescu).

Explicația data la numĕrul 2322 e maĭ exactă.

La gatta chi nun arriva a lu pulmuni, dici chi feti. [3]

Prov. Sard.

2324 Gluma pisicii, mórtea șórecilor.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 23.

Adică gluma vrăjmașuluĭ, cea maĭ mare vătĕmare (Golescu).

Der Katzen Scherz ist der Mäuse Tod. [4]

Prov. Germ.

2325 Mórtea pisicilor,
Bucuria șórecilor.

A. Pann, II, pag. 35. — Baronzi, 61. — G. Munteanu, 150 – 151. — Hințescu, 111.

Supusiĭ sau slugile se bucură de mórtea stăpânuluĭ.

2326 Când lipsesce pisica, jócă șórecii p'în casă.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 35.

---

[1] Pisica care nu ajunge la pesce ḑice căĭ împuțit.
[2] Pisica daca nu ajunge pescele îl scuĭpă.
[3] Pisica care nu ajunge la plămânĭ (bojoc) ḑice că pute.
[4] Gluma pisicilor e mórtea șórecilor.

* △ *Când pîsica nu'i a-casă,*
Şórecii jócă pe masa.

A. PANN. — HINŢESCU, p. 145. — Da E. B. MAWR, 92.—I. M. RIURÉNU, *Dat. Cop.*, 96. — AL. DUMITRESCU, 121.—K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Stiubenii*, J. *Dorohoi*. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.* p. 20.

Când lipsesce pisica, şórecii dănţuesc.

I. G. VALENTINEANU, p. 41.

Când catuşa nu è a-casa,
Şórecıli giócă pri mésa.

ANDREIU AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.* pag. 44.

Când nu e stăpânu 'a-casa, [1]
Jócă şórecii pe masa.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 248

Vedĭ *Mâţa.*

Adică când lipsesce stăpâna caseĭ, slugile atuncĭ èşĭ fac mendrele lor (GOLESCU).

Wenn die Katze aus dem Hause ist, tanzen die Mäuse. [2]

Prov. Germ.

When the cat's away, the mouse may play. [3]

Prov. Engl.

Quannu gatta nun c'è, li surci ballanu. [4]

Prov. Sard.

Absent le chat les souris dansent.

Mimes de BAIF, XVIe *Siècle.*

2327 Unde nu este pisica,
Şórecii vataĭ ardica.

A. PANN, II, p. 35. — S. I. GOSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 20.

Când stăpânul lipsesce supuşiĭ se rĕsvrătesc.

[1]) D. Barbu Constandinescu scrie *domnu* in loc de *stăpânu.*
[2]) Când pisica e afară din casă, şórecii jócă.
[3]) Când pisica e afară, şórecile jócă.
[4]) Când pisica nu e acolo (de faţă). şórecii jócă.

2328 Unde nu e pisică,
Şóreciĭ stég rĭdică.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 19; I, 68, HINŢESCU, 145. — S. I. GOSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 20.

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2326.

Là ou kas n'est li souris se revelle.

Roman de Charles-le-Chauve XIIIe *Siecle.*

2329 Din pisică şórece, unde s'a maĭ pomenit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Sĕ ḑice pentru cele piste fire (GOLESCU).

2330 Cu pisica bĕtrână fie-ţĭ frică dĕ sóreci.

IO..D. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 104.

Ne învaţă că stréja trebuĭe să fie de ómenĭ tinerĭ şĭ voĭnicĭ (GOLESCU).

2331 Când aĭ pisică bĕtrâna,
Şórecii 'n casă 'ţĭ fac stână.

A. PANN, III, p. 150. — HINŢESCU, pag. 145.

Când stăpânul îmbĕtrânesce slugile îşĭ bat joc de dînsul.

2332 Şi pisicii îĭ place pescele, dar când trece puntea închide ochii.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 162; III, 131. — HINŢESCU, 146.

Se ḑice pentru aceĭ carĭ rîvnesc la lucrurĭ pe carĭ nu le pot dobândi.

Die Katre frist gern Fische, sie will aber nicht in's Wasser. [1])

Prov. Germ.

Le chat aime le poisson mais il n'aime pas à se mouiller les pattes.

Prov. Franc.

La gatta vorrebbe mangiar pesci, ma non pescare. [2])

Prov. Ital.

[1]) Pisica mănâncă cu plăcere pesce, dar nu vreă să mérgă la apă.
[2]) Pisica vreă să mănânce pesce, dar nu să pescuéscă.

2333 Pisică opărită fuge şi dĕ apa rece.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 54.

Vedĭ *Câne.*

Adică pătimaşul sĕ feresce şi dĕ ceea ce nu 'l vatĕmă (GOLESCU).

Formele sub carĭ Românii exprimă de obiceĭu acéstă idee se vor gasi la cuvintele : Cĭorbă, Lapte, Terciu.

Tranquillas etiam naufragus horret aquas. [1])

OVIDIU.

Chat échaudé craint l'eau froide.

Un proverb Arab ḑice: *Pisica care a fost muşcată de un şêrpe, se feresce şi de o fringhie.*

2334 □ Pisica lingênd la pilă, limba eĭ ş'a mâncat'o.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

* *Pisica lingênd pila şĭ-a pilit limba.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ lacomĭ, ce vrênd maĭ mult să dobândéscă, pierd şî ceea ce au (GOLESCU).

Ne învaţa a nu ne legà de aceĭ carĭ sunt maĭ tarĭ de cât noĭ.

Acest proverb care se întrebuinţéză puţin, şi maĭ mult de literaţiĭ, îşĭ trage origina din fabula următóre :

VIPERA ET LIMA

Mordaciorum qui improbo dente adpetit,
Hoc argumento se describi sentiat.
In officinam fabri venit Vipera.
Haec cum tentaret si qua res esset cibi,
Limam momordit. Illa contrà contumax :
Quid me, inquit, stulta, denta captas laedere ;
Omne adsuevi ferrumque corrodere.

PHAEDR. *L.* IV, *Fab.* 7.

Esop în fabula XVII inlocuesce napîrca prin dihoru. Veḑĭ Costandin din Golescĭ pag. 136.

2335 * Pisica blânda sgârie rĕu.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54. — LAURIAN & MAXIM, I, 204 & 550; II, 1083. — BARONZI, 54 & 66. — HINŢESCU, 145.

Veḑĭ *Maţa.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ smeriţĭ şî faţarnicĭ, ce din faţă te mângâĭe şî pe ascuns te sgârie (GOLESCU).

---

[1]) Care a făcut naufragiŭ se sperie şi de apele liniştite

2336 Pisica, cât dĕ blândă, pĕ din nainte te linge, pĕ din napoĭ te sfâşîe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Arată năravul celuĭ faţarnic (GOLESCU).

*

2337 Nu cumpĕrà pisica în traistă.

BARONZI, p. 62 & 67. — HINŢESCU, 145. — Da E. B. MAWR, 20.

Vedĭ *Mâţă*.

Nu cumpĕrà cu ochiĭ închişĭ.

Folie est d'accepter chat en sac.

Adages françois, XVIe *Siècle.*

Die Katze im Sacke kaufen, [1]

Prov. Germ.

To buy a pig in a poke. [2]

Prov. Engl.

N'cumprar gatt in sacc. [3]

Prov. Bolon.

Comprar gatto in sacco. [4]

Prov. Span.

*

2338 A umblà cu pisica 'n traista.

Vedĭ *Mâţa*.

A căutà ca să înşele.

2339 Ca pisica sapa şi învelesce.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106; II, 135.— HINŢESCU, 145.

Se dice despre ceĭ faţarnicĭ care 'şĭ ascund faptele rele pentru ca nimenĭ sa nu le cunósca.

*

2340 A fi pisică plouata.

A. PANN, I, p. 102.—HINŢESCU, 194.

Adica umilit, ruşinat.

[1] A cumpĕrà pisica în traistă.
[2] A lua un porc într'un sac.
[3] Nu se cumpĕră pisică în sac.
[4] A cumpĕrá pisică în sac.

PITIC

Vedĭ *Chitic*.

2341 * △ Cu piticul cel mic se prinde cel mare.

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ*.

Vedĭ *Bucațica, Farămitura, Pesce, Rima*.

Cu puțin, mult putem dobândĭ; cine lucréza pe puțin póte aduna bănet însemnat.

2342 A tăcè pitic.

I. Negruzzi, *Conv. Liter.*, XIII, p. 30. — T. Speranția, I, 318.

A tacè ca piticul.

Ion al lui Sbiera, *Pov.*, p. 308

* *A tacè ca piticul în balta.*

Vedĭ *Chitic*.

A păstrà o tacere desavîrșita.

PIȚIGOĬU

2343 * Móre de ciuda ca pițigoiul în colivie.

I. Bănescu, *profesor J. Roman*.

Arată o mare supĕrare.

Pițigoĭul fiind de o natură cu totul sĕlbatică nu se póte îmblândi și nu póte trăi într'o cușca, unde, daca este închis, móre după un fórte scump timp, sfărâmându-șĭ adese-orĭ capul de zăbrele coliviеĭ sale, prin sforțările carĭ le face voind a 'șĭ recăpĕtă libertatea.

2344 * Se învoesc ca pițigoiĭ.

I. Măgură, *prof. J. Prahova*.

Se dice prin anti-frasă despre ceĭ cumplițĭ carĭ tot caută cérta și nu se învoesc cu nimene.

2345 A fi rĕŭ ca un pițigoiu.

S. Fl. Marian, *Ornit*, II, p. 152

Se aplică ómenilor și maĭ ales copiilor rĕĭ.

Pițigoiĭ saŭ pițigușiĭ sunt nisce păserĭ fórte sĕlbatice, speriόse și rele, carĭ, daca prindĭ vre una, te mușcă fórte rĕŭ de mână și caută din resputerĭ doară să pótă scăpà și fugi. Acéstă mică păsĕruĭcă bate tóte păserile de mărimea eĭ, și multe altele maĭ marĭ de cât dînsa. — S. Fl. Marian.

PITULICE

2346 Pitulicea la luptă sa nu cheme pe vultur.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 111.

Adică cel mic pĕ cel mare (GOLESCU).

In privința acesteĭ pasĕrĭ, care după provinciĭ pôrtă numele de pitulice, împĕrățel, gătejel, ochiul-bouluĭ, etc. există o serie întrêga de legende. Am ales următôrea culésă de D. Gr. Crăciunaș, in Transilvania.

LEGENDĂ

Tote pasĕrile, câte se află în ḑiua de astăḑĭ pe fața pămîntuluĭ și câte se vor maĭ fi aflat, carĭ astă-ḑi nu maĭ trăesc, s'au adunat, nu mult după facerea lumeĭ, la un loc ca să alêga pre una dintre dînsele de împĕrat, carele să aĭbă apoĭ a le stapâni, a le conduce și a le purtà de grijă.

Care de care se îngâmfa maĭ tare, care de care se 'ndésă maĭ 'nainte, unele lăudându-și vița și semînța, altele penele, altele ámbletul, altele cântecul și r' altele sborul, istețimea, priceperea și îndemănarea. C'un cuvînt fie-care se simțiă maĭ pre sus de cât cele-l-alte, fie-care ar fi voit să fie alésă de împĕrat.

In urma urmelor însa, vĕḑênd că nu se maĭ pot înțelege în vorbă, pentru că nicĭ una nu corespundea cerințeĭ și dorințeĭ celor-l-alte, se 'nvoiră cu totele, că numaĭ aceea să fie alésa și recunoscută de tôte ca împerat, care în sborul eĭ se va înalță maĭ sus de cât tôte cele-l-alte.

După învoirea acésta se dete apoĭ semn și de o-dată începură tôte a sburà și se înalța spre cer. Si sburara, și sburară, nu ce-va... și se înălțară care cum putea maĭ repede și maĭ sus, nevoind nicĭ una să rĕmâe în urma celor-l-alte.

Intreg cerul se 'mpluse de o-dată de pasĕrĭ și de vuetul aripelor. In tôte părțile s'auḑia un clocot și un foșait de aripĭ, ca și când s'ar fi pornit nisce vînt se. Un ciripit și un țipĕt ca acela, de-țĭ luă auḑul.

Fiind însă că nu fie-care aveà una și aceea-șĭ putere de aripĭ și îndĕmânare în sburare, nu fie-care puteà să sufere asprimea aeruluĭ. Peste puțin timp începură cele maĭ multe a slăbi și a se lăsà în jos, trecêndu-le tot dorul de împĕrăție și maĭ ire.

Vulturul însă, ca unul ce este maĭ puternic în aripĭ, ca unul ce-ĭ place a s 'nvîrti ôre întregĭ prin nălțimea aeruluĭ, și care se pôte avîntà maĭ sus de cât orĭ și care alta pasere, vĕḑend pre cele-l-alte cum cad una după alta ametțite, avîntându-se ca mândrie de-asupra tuturora socoti în sumeția sa, că el va rĕmânea acuma împĕrat, și nu altul.

Dar etă că, tocmaĭ pe când se uita Vulturul c'un ôre-șĭ care dispreț asupra emenilor sĕĭ din înalțimea în care se află, *Ochiul-Boului*, ascuns fiind, încă de pe pamînt, sub o aripă a Vulturuluĭ, eșind pe furiș din ascunḑișul sĕu, sĕu, sbura maĭ sus de cât Vulturul. Si pe când acuma și Vulturul, obosit fiind de atâta sbor și înălțare, se lasa pe încetul în jos, Ochiul-bouluĭ începù a ciripi și a cânta de bucurie de-asupra luĭ.

Cele-l-alte paserĭ, vĕḑênd că Ochiul-bouluĭ s'a înălțat maĭ sus chĭar și decât Vulturul și nesciind prin ce fel de meșteșugire și apucătură s'a înălțat el așa de sus. ámplură aerul de glasurĭ strigând care de care maĭ tare: Să trăéscă înălțatul nostru împĕrat!

De atuncĭ apoĭ, de când a fost acéstă sesie mare a paserilor, a rĕmas Ochiul-Bouluĭ împĕrat peste tôte cele-l-alte paserĭ din lume și de aceea se numesce el până și 'n ḑiua de asta-ḑĭ *Impĕratul paserilor*.

Insa fiind-că multe dintre paserĭ, și maĭ ales dintre acelea, carĭ încă voiră să fie alese de împĕrat, îĭ țin până și 'n ḑiua de astăḑĭ Sâmbetele, adică îl pis-

muesc și numaĭ dacă ar putea l'ar sorbĭ într'o lingură de apă, de-aceea Impěratul-paserilor petrece maĭ mult prin gardurile cele spinóse, prin mărăcinĭ, prin vréscurĭ, prin tufișe, și pe la rădăcinele copacilor, pentru că numaĭ în aceste locurĭ are odihnă de dînsele.

Când ar petrece prin alte locurĭ atuncĭ póte că s'ar aflà una saŭ alta, care ĭ-ar repune viéța, și-apoĭ ce s'ar alege din tótă împĕrăția luĭ? nemică!

PIUIT

2346[b] * 'I-a luat piuita.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

Veḑĭ *Glas*.

Nu maĭ are nicĭ o putere.

PLĂTICĂ

2347 Platică tot-d'a-una nu poțĭ găsi d'a gata.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60.

Adica norocul nu 'l poțĭ găsi când veĭ, cum șĭ orĭ-ce lucru bun (GOLESCU).

2348 Platica pĕ carbunĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60.

Adica cel maĭ bun lucru (GOLESCU).

PLEVUȘCĂ

2349 Dec! sĭ plevusca pesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 157.

Sĕ ḑice pentru cele ce nu li sĕ cuvine a fi óre-ce (GOLESCU).

POFIL

2350 A fi învĕțat ca calul cu pofilul.

A. PANN, I, p. 146.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 377.

Sĕ ḑice despre omul nenorocit.

PORC

Veḑĭ *Albie, Câne, Gâsca, Negustor, Póma, Popa, Purcel, Salata Tarițe.*

2351 Porc la porc, cel maĭ curat sĕ pare, șĭ măgar la magar, cel cu glas maĭ frumos.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Adică prost cu prost, unul altuĭa place (GOLESCU).

2352 Porculuı aci iĭ daĭ bice,
Şi el se 'ntórce şi ḑice:
Anţerţ mĕ bătea p'aicea.

A. Pann, III, p. 36

Veḑĭ *Purcel*.

Adică cel obraznic.

2353 Ochiı porculuĭ cauta tot la pămînt;
Geme ne-bolind si caută ne-pıerḑênd.

A. Pann, III, p. 65.—Hinţescu, 127.

Ca şi făţarnicul.

2354 Porcul tocma dupa ce móre,
Pe toţı satură de unsóre.

A. Pann, III, p. 92.—Hinţescu, 150.

Adică cel cumplit şi plin de sgârcenie.

Avarus, nisi cum moritur, nil recte facit. [1]

L'avare et le cochon ne sont utiles qu'après leur mort.

2355 Porcul tot strînge, se 'ngraşe bine,
Dar pentru alţiı, nu pentru sine.

A. Pann, III, p. 92.

Ca şi sgârcitul care aduna pentru alţiĭ.

2356 Cine traesce la un loc cu porciı, miróse rĕŭ la toţı câniı.

Idem, *Calend. Rom.*, 1892.

Cine trăesce cu ceĭ rĕĭ, e rĕŭ privit de tótă lumea.

2357 Cine cu porciı sĕ amestecă, ĕl bagă în noroıu.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 80.

Adică cine cu ceĭ proştĭ sĕ amestecă, prin cârcĭumĭ lacuĭesce (Golescu).

Cine se amestecă cu ceĭ rĕĭ ca dînşiĭ va trăi.

2358 Carle va barzuole, neca ucide porcu. [1]

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 11

Când vreĭ să dobândescĭ un lucru să 'l cauţĭ acolo unde se află, şi să facĭ cele de lipsă pentru a 'ţĭ atinge scopul.

---

[1]) Sgârcitul, numaĭ când móre, face vre-un bine.

Chi vol dele brazuole, maso el porco.
Prov. Ital.

2359 Porcul ori în cotrò face,
Luĭ tot noroiul îi place ;
Din ce e nu 'l poţi preface.

A. Pann, III, pag. 39. — Hinţescu, 150.

Adica mojicul ori-ce învĕţatură i se va dà, tot mojic va rĕmânea.

Wenn man eine Sau auch in Gold kleidete, so legte sie sich doch in den Koth. [1]
Prov. Germ.

Ca' a cow to the ha' and she'll rin to the byre. [2]
Prov. Scoţ.

El porsèl üs al pantà,
Se no gh'è'l ghe völ andà. [3]
Prov. Bergam.

Ades reva li leus au bois. [4]
Pro . Frances

2360 Cu dulceţa pe porci lesne ĕi întorci.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 31.

Adica pĕ proştĭ cu mâglisirea (Golescu).

2361 Pe porcul nu 'l faci sa bea apa din fedeleş.

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 84; III, 47.—Hinţescu, 150. — A. de Cihac, *Dict. Etym.*, II, 497.

* △ *Nu faci porcul să bea apa din fedeleş.*

Em. Popescu, *inv.* c. *Ciocanesci-Marginenì, J. Ialomiţa.*

Nu poţĭ schimbà în bine obiceĭurile rele ale mojicului.

2362 Apuca pe porc de urechi, ca mai tare va ţipà. [5]

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 101.

Adica pĕ cel cumplit dĕ unde ĕĭ pasă maĭ rĕu, că maĭ mult să sĕ vaite (Golescu).

---

[1]) O scrófă chiar când este îmbrăcată în aur, tot se va băgà în noroĭu.
[2]) Chĭ mă o vacă în casă şi ea tot va alergà la grajd.
[3]) Purce ul obicĭnuit în mlaştine, daca nu e înainte, vré acolo.
[4]) Souvent retourne le loup an bois.
[5]) Acest proverb este reprodus reşit în colecţia luĭ Ispirescu.

2363 * A vrut să 'ngraşe porcul în ajunul Crăciunuluĭ.

* *Nu se îngraşă porcul în ḑiua de Ignat.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*.

A începe o afacere prea târḑiŭ; a se hotărî ca să facă un lucru după vreme.

In ḑiua de Ignat (20 Decembre) se taĭe porciĭ carĭ s'aŭ îngrăşat în vederea sĕrbătorilor Crăciunuluĭ.

Se faire poissononnier la veille de Pâques, ḑice proverbul Frances.

2364 Di porcu utre (vătălah) nu se-façe. [1])

ANDREIUL AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 56.

Din ce-va grosolan, nu poţĭ face un lucru maĭ delicat; dintr'un mojic nu poţĭ face un boĭer.—Veḑĭ proverbul 1523.

2365 * Nu aruncà mărgăritarul înaintea porcilor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 109.

Sa nu sĕ deà mărgăritarul porcilor.

Mitropolitul ANTIM IVIRÉNUL, *Didahiile*, p. 229.

* △ *Nu aruncà margaritarĭ porcilor.*

I. G. VALENTINEANU, p. 10.—*Preotu* C. BUNOEŢĬANU, *invĕţ.* c. *Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi*.

Margaritarul la porcĭ.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 97.

Adica cuvintele cele sfinte la ceĭ proştĭ şi ne-înţelegĕtorĭ (GOLESCU).

Nu incercà să procurĭ sensaţii fisice şi morale maĭ alese, unor omenı carĭ nu sunt în stare să le preţuéscă.

«Basna la proştĭ locul istorieĭ, *margaritarul la porcĭ* preţul orzuluĭ, şuĭerul la cĭoban cinstea musicaĭ, şi sfatul bun la inima rea, tot o socotélă aŭ».—DIM. CANTEMIR.

Vorba Românésca vine din Biblie unde citim:

Nu aruncaţĭ mărgăritariĭ noştri înaintea porcilor.

MATEIŬ, VII, p. 6. — *Prov.* IX, 7. 8, XXIII, 9.

[1]) Din (pĭele de) porc, burduf nu se face.

39

Ὗς διὰ ῥόδων (ῥοιδων). [1]

Prov. Elin.

Sus per rosas. [2]

Prov. Lat.

Man soll die Perlen nich vor die Säne werfen. [3]

Prov. Germ.

Donner les perles aux pourceaux.

Prov. Franc.

Gettan le perle a'porci. [4]

Prov. Ital.

2366 **Belciug de aur la rîtul porcului.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 57; III, 71. — Hințescu, 12.— Fr. Damé, I, 129.

Mărgăritar atîrnat de gâtul porcului.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 57; III, 71. — Hințescu, 101.

Nu băgà inelul de aur în botul porcului.

Hințescu, p. 79.

Acelaş înțeles ca la numĕrul 2365.

Inel de aur în rîtul porculuĭ este femea frumósă fara de minte. — Prov. XI, 22.

Anulus aureus in naribus suis. [5]

Prov. Lat.

2367 **Aştépta ca porcul muchia toporului.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 5.

Aştéptă ca porcul muchea la cap.

A. Pann, II, p. 49.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce 'șĭ aștéptă osînda lor (Golescu) prostesce, cu resemnare. Se maĭ ḑice și despre ceĭ leneșĭ și nesimțitorĭ.

2368 * △ **Nu-i sunt porcii a-casa.**

G. Romaşcu, *c. Urdeşti*, J. *Fălciu.*

---

1) Porc printre trandafirĭ.
2) Idem.
3) Nu trebue să se arunce mărgăritarĭ la porcĭ.
4) A aruncà mărgăritarĭ la porcĭ
5) Inel de aur în rîtul porculuĭ.

* △ *Nu-ĭ sunt toţĭ porciĭ.*

EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescı-Mărgineni, J. Ialomiţa.*

Veḑĭ *Bou.*

Se ḑice de omul care şéde mâhnit şi posomorît.

2369 * △ **A scăpà porciĭ în ţĕrînă (ţernă).**

Se ḑice despre aceĭ carĭ aŭ făcut o greşélă.

2370 **Par-că a mânat porciĭ.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 264.

Se ḑice de omul fără omenie.

2371 * △ **N'am păzit porciĭ împreună.**

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş,* J. *Argeş.*—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — *Preot* C. BUNGEŢĬANU, *înv. c. Cosověţ,* J. *Mehedinţĭ.*

Nu suntem de o sémă, de o panură, nu avem aceeaş crescere.

Il semble que vous ayons gardé les cochons ensemble.

Prov. Franc.

2372 * **Ca porcu la sac.**

Se ḑice despre cel obraznic care da năvală.

»Eştĭ prea . . . de odată, *ca porcu la sac.*« — V. CRASESCU, *Schiţe,* p. 128.

2373 * **A dà năvala ca porcul.**

A. PANN, III, p. 34. — HINŢESCU, 150. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfatos,* I, 101.

Se ḑice despre ce obraznic.

2374 △ **Cum tace porcul în popuşoı.**

Şezătórea, II, p. 73 & 104.

* △ *Tace ca porciĭ în popuşoĭ.*

M. LUPESCU, *înv. c. Brosceni,* J. *Sucĭava.*

* △ *Tace ca porcu 'n popuşoĭ.*

S. MIHĂILESCU, *Şezătórea,* II, p. 73,

Veḑĭ *Popuşoĭ.*

A păstrà o tăcere desăvîrşită, maĭ cu sémă când ţĭ-e frică saŭ te simţĭ vinovat.

2375 △ **A fi cum îi porcu.**

S. Mihăilescu *Şezătórea*, II, p. 47.

Adică obraznic.

2376 * △ **A mână porcii la jir.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 226. — Fr. Damé, II, p. 247.

A ronfai, a horai.

«Pe urmă se aşterne pe somn şi unde nu incepe a mâna porciĭ la jir.» — I. Creangă.

2377 * △ **A mână porcii.**

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 369.

Acelaş inţeles ca la numĕrul 2376.

Soţul sĕu adormise, şi-ĭ da nisce sforăelĭ de pĕreá că *mâna porcii.*» — P. Ispirescu.

2378 △ **A întórce porcii.**

G. P. Salvin, *Sezatórea*, I, p. 207.

Se obicinuesce a se ḑice că, *întórce porciĭ*, când pe cine-va l'a furat somnul ĭar ceĭ-l-alţĭ din jurul sĕŭ sunt trejĭ. — *Şezătórea.*

2379 * **A fi ca un porc de Ignat.**

Adica fórte gras.

Porciĭ se îngraşă până în ḑiua de Ignat (20 December) când se taĭe pentru sĕrbătorile Crăcĭunuluĭ.

PORC SĔLBATIC

2380 * **De la un porc sĕlbatic şi-un fir de pĕr e de ajuns.**

I. Banescu, *prof.* J. *Roman.*

La lucrurĭ grele mulţumesce-te şi cu maĭ puţin.

PORUMB

Veḑi *Gaia.*

2381 **Cu tóte ca laţul dĕ la porumbi nu lipsesce, dar pui dĕ porumbi tot-d'auna sĕ găsesc.**

Iord. Golescu, *Mss.*, II, 31.

Adica cu tóte că ceĭ micĭ sĕ chinuĭesc, dar sĕminţa nu sé stinge (Golescu).

2382 Gulobi şi fecĭori cacu casa. [1])

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, pag. 9.

Cine are copiĭ nu póte ţiné casa curată.

*

2383 A trăi (a se ĭubi) ca porumbieii.

A trăi bine şi în dragoste.

POTCÓVĂ

2384 Dau cuile şî 'mı rĕmân potcôvele.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 87.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce jăfuesc, însemnând că la cercetare puţin daŭ şî mult le rĕmâne (Golescu).

2385 Cine sĕ îndură de cuıu, pĭerde şî potcôva.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 82.

Pentru un cuĭu pĭerḑi (perde) potcóva.

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 94; III p. 100.—Hinţescu, 41.

Pentru un cuĭu pierḑĭ o potcóvă.

Barbu Constandinescu, *Cart. Cit.*, III, p. 15.

Cuĭ 'ĭ-e milă de cuĭu perde şi copita.

Idem, *Calend. Rom.* 1892.

* *Tră-un găvoz de multe-orĭ scumpul chérde petala întrégă.* [2])

Andreiul al Bagav, *Cart. Aleg.* pag. 107.

* *Care jilésce guvosdul chérde petala.* [3])

D. Dan, *Nevesca, Macedonia.* — Meta Costandin, *Moloviştе, Macedonia.*

Ne invaţă ca cele stricate îndată să le dregem ca să nu le pĭerdem dĕ tot, şi sĕ ḑice pentru ceĭ scumpĭ (Golescu).

---

[1]) Porumbiĭ (bulubiĭ) şi copiĭ scârnăvesc casa.
[2]) Pentru un cuıu de multe orĭ scumpul perde potcóva întrégа.
[3]) Care jelesce cuĭul, pĭerde potcóva.

Eines Hufeisens willen verdirbt oft ein Pferd. [1])
Prov. Germ.

Per un chiodo si perde un ferro, e per un ferro un cavallo. [2])
Prov. Tosc.

Quien no adoba gotera, hace casa entera. [3])
Prov. Spau.

2386 **Potcóve dĕ la cai morţĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Il face să ųmble după potcóve de caĭ morţĭ.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 64; III, 78.—HINŢESCU, 151.

Nu cautà caı morţı să le ĭeı potcóvele.

C. NEGRUZZI, I, p. 247.

* △ *A umblà dupa caĭ morţı să le iee potcóvele.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 194. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *înv. c. Stiubenii*, J. *Dorohoi*.

* △ *A umblà dupa potcóve de cai morţĭ.*

HINŢESCU, pag. 151. — Da E. B. MAWR, 95. — FR. DAMÉ, III, 253. — M. CANIAN, J. *Iaşi*.

Umblă scoţênd potcóvele la caĭ morţĭ.

G. MUNTEANU, p. 122.

* *A cautà potcóve de caĭ morţĭ.*

M. CANIAN, J. *Iaşi*.

Se ḑice pentru ceĭ ce aştéptă sa moştenéscă pĕ ceĭ ce n'aŭ nimic, şĭ pentru ceĭ ce caută să se foloséscă dĕ la lucrurĭ dĕ nimic (GOLESCU).

Un poet latin din evul mediŭ a ḑis :

Copia nummorum ferro non pendet equino.

O frumósa legenda povestită de Quitard, in Dictionaire des proverbes, pag. 229, ne învaţă că şi o potcóvă are o valóre destul de

[1]) Pentru o potcóva sa prăpădesce adese-orĭ un cal.
[2]) Pentru un culu se perde o potcóvă, şi pentru o potcóvă un cal.
[3]) Cine nu drege burlanul, (re) face casa întrégă.

mare pentru a nu fi respinsă cu dispreț, când din întîmplare o găsim. St. Petru care nu vrù să se plece ca să ridice o potcóvă pe care o găsise plimbându-se cu Hristos, se plecă maĭ târḑiŭ de maĭ multe orĭ pentru a culege cireșile pe carĭ fiul luĭ Dumneḑeŭ le cumpĕrase din vînḑarea acesteĭ potcóve, și pe care le lăsà să cadă una câte una.

*

2387 Stă să 'ĭ pice potcóvele.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 172.

Staŭ să 'ĭ pice potcóvele și tot cere să maĭ trăĭască.

A. Pann, III, p. 156.

Era să lepede (lapede) potcóvele.

A. Pann, II, p. 160. — Hințescu, 151.— P. Ispirescu, *apud* Damé, III, pag. 253.

*

A 'și lepĕdà potcóvele.

G. Munteanu, p. 121.

*

A sunà cuĭ-va potcóvele.

M. Canian, J. *Iași.*

Adica a fi pe mórte, a muri

Francesul ḑice cu acelaș înțeles: *Il y a laissé ses bottes, ses housseaux, ses guêtres.*

*

2388 'I-a remas potcóvele.

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — I. Măgură, *prof.* J. *Prahova.*

Șĭ-a prapădit tótă averea, a sărăcit cu desăvîrșire.

A POTCOVÌ

*

2389 A potcovi bine pre cine-va.

I. Creangă, *Pov.*, p. 41. — Da Sofia Nădejde, *Nuv.* 162. — I. Bănescu, *Prof.* J. *Roman.*—M. Canian, J. *Iași.*

Adică prin viclenie a înșelà pre nescine.

Francesul ḑice, cu un înțeles care se apropie: *Je lui ai rivé son clou.*

POTÎRNICHE

2390 * Se rĕspândesc ca potîrnichile.

A. PANN, III, p. 19. — HINȚESCU, 160.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 219.

Sĕ rĕsipesc ca puiĭ de potîrniche.

P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 50.

* *Sĕ împraştie ca puiĭ ceĭ de potîrniche (paturnică).*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 78, 144, 155, 368.—I. BĂNESCU, *Prof.* J. *Roman.*— S. F. MARIAN, *Orn.* II, 219.

Se aplică ómenilor fricoşĭ şi sperioşĭ, carĭ cum mirósе apropĭerea uneĭ primejdiĭ indată fug in tóte părțile, in tocmaĭ ca potirnichele, carĭ cum vintresc apropĭerea unuĭ vinator, îndată o apuca la fugă şi într'o clipă sĕ pĭerd din naintea ochilor.

«Sĕ vĕ luațĭ cele treĭ fuĭóre şi sĕ vĕ rĕsipițĭ ca puiĭ de potirniche». — P. ISPIRESCU.

PREPELIȚĂ

2391 Prepelița se ține ca e cu códa.
Şi ea îĭ e numaĭ pân'la nóda.

A. PANN, I, p. 163. — HINȚESCU, 152.—S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, 237.

Se ḑice despre cel sărac dar mândru şi laudaros.

LEGENDĂ

Ḑice că dintru început prepelița a fost tótă roşă la pene; dar neplăcendu'ĭ eĭ acest veştmînt roşu şi voind să aĭbă unul cu mult maĭ frumos s'a dus la Dumneḑeu şi l'a rugat, să-ĭ dee altul, căcĭ cela ce i 'l-a dat nu e cum ar trebuĭ să fie. Atuncĭ Dumneḑeu, mâniindu-se pre dînsa, că nu se 'ndestuléză cu veştmîntul ce i 'l-a dat el, o prinse de códă şi o aruncă într'un vas plin de cenuşă, cu care o âmplù apoĭ pe tot timpul; parte din códa eĭ rĕmase în mânile luĭ Dumneḑeu.

Prepelița, supĕrată de acéstă primire neaşteptată, eşind din vasul cel cu cenuşă şi mergênd la un par începù a-şĭ frecà şi spălà penele. Dar frecându-le şi spălându-le ea prea mult se 'mplurà de cenuşe şi acelea carĭ maĭ 'nainte rĕmăsese roşiĭ. De-atuncĭ e prepelița împestrițată cu pene cenuşiĭ şi roşiĭ. — OREST LUJAN.

2392 Prepelițele se duc şî sturziĭ ne vin.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 61.

Adica bine, piste bine; când un bine sĕ duce, alt bine pĕ loc ne vine (GOLESCU).

2393 *Prepeliţa 'n ıèrbă.

S. Fl. Marian, *Orn.*, II, p. 236.

**Prepeliţă 'n bucate.*

Iord. Golescu, *Mss.* I, p. 717.

**Prepeliţă 'n papura.*

M. Canian, J. *Iaşi.*

**Prepeliţă 'n barbă.*

**Prepeliţă 'n stuf.*

Acest cuvint se ḑice aceluia dintre meseni caruïa, în timpul mâncăriï, 'ĭ s'a oprit vr'o fărămitură de bucate în barba.

Prepeliţă în barbă este o formă maï rar întrebuinţată.

PROSTIA OMULUÏ

Un boïer după masă merse la umblătóre, şi porunci slugi sale să 'ĭ aducă cïubucul acolo. Sluga dându-ĭ cïubucul acolo iĭ ḑise: sterge-ţĭ barba de fărămiturĭ (căcĭ rĕmăsese de la masă, fărămiturĭ în barbă). Boïerul iĭ mulţumi dar iĭ ḑise: Când veĭ mai vedea ce-va în barbă să-mĭ ḑicĭ: *prepeliţă în bucate*, şi eŭ atuncĭ pricep ce-mĭ ḑicĭ.

A doua ḑi şeḑù boierul la masă, şi vĕḑêndu'ĭ fărămiturĭ în barbă, sluga uĭtase ce 'l învĕţase la umblatóre să 'ĭ ḑică, şi 'ĭ ḑise: Boïerule, cele dela umblătóre în barba D-tale.

Iord. Golescu, *Mss.* I, p. 717.

La cuvîntul *Vrabie* se va gasi o variantă a acesteĭ snóvă.

2394 * △ A prins prepeliţa de códă.

V. Alexandri, *Prosa*, p. 492. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — I. Măgură, *prof.* J. *Prahova.* — *Preot* C. Bungeţianu, *inv.* c. *Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi.* — I. Iorgulescu, *învĕţ.* c. *Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţi.*

Veḑĭ *Códa, Purcea.*

Adică s'a îmbĕtat.

Se ḑice in rîs, cacĭ numaĭ un om bét n'ar fi in stare sa apuce o prepeliţa de códă din causă că, pe lângă că fuge fórte iute, apoĭ maĭ are şi códa scurta. — I. Iorgulescu.

2395 Ca prepeliţa de códă trage nadejde.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.* 117

Trage nebunul nădejde de juruinţa,
Spânul de barbă,
Şi prepeliţa de códă!

S. Fl. Marian, *Orn.* II, p. 237.

Vedĭ *Nadejde*.

Se dice despre aceia ce tot trag nădejde despre nisce lucrurĭ saŭ despre împlinirea unor dorințe, ce e peste putință a le maĭ avé saŭ a li se împlini.

*
2396 A cătá códa prepelițiĭ.

I. ARHORE, Jud. *Buzĕŭ*.

Adica un lucru care nu se află.

*
2397 Ca o prepelița.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 50.

Grasă ca o prepelița.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 235.

Se dice despre femeile micĭ de trup și durduliĭ.

PRIGOR

2398 A bé cu prigorii

BARONZI, p. 46.

Adica fórte rar.

LEGENDA

Când a făcut Dumnedeu lumea a poruncit tuturor paserilor ca și ele să lucreze împreuna cu dînsul, și maĭ ales să îndrepte și să curățéscă tóte isvórele și rîurile de pe fața pamîntuluĭ, pentru ca apa din ele să fie maĭ limpede și să curgă maĭ lin.

Tóte pasĕrile ascultară porunca facĕtoruluĭ lor, numaĭ singur Prigorul nu voi să asculte, numaĭ el nu voi să lucre dicênd că nu 'șĭ va întina papuciĭ lucrând și curățind isvórele... Are el destulă apă când plouă, nu 'ĭ maĭ trebue încă și alta!...

Dumnedeu vĕdênd acéstă neascultare și îndareptnicie a Prigoruluĭ l'a blestemat dicênd că atât el cât și întrégа luĭ seminție să n'aĭbă drept de a bé apă din rîurĭ, ci numaĭ cu apă de plóĭe să-șĭ stâmpere setea. Iară de se va încumĕtá vre o-dată se beĭe, atunce îndată sa péră!

Așa a dis Dumnedeu și așa a rĕmas.

De aceea Prigorul, de atuncĭ și până în diua de astădĭ, când e mare secetă vara se 'nalță în aer și striga ne 'ncetat «chiŭ! chiu!» pentru că atuncĭ cere plóĭe ca să-șĭ stâmpere setea. — MARIAN, *Ornit.*

PRIVIGHETÓRE

Vedĭ *Cióra. Magar.*

2399 Priveghetórea cântare prea dulce ne face, dar curînd tace.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 61.

Sĕ dice pentru ceĭ ce curînd contenesc din fapte bune (GOLESCU).

In *Șezătórea* din Buda-Pesta, din anul 1879, se află legenda urmatóre despre privighetóre.

LEGENDA PRIVEGHETÓREĬ

A fost odata, ca nicĭ o-dată, că de n'ar fi nu s'ar povesti.

A fost o-dată un împĕrat fórte vestit şi puternic, de care toţĭ împĕraţiĭ de prin prejur se temeau, căcĭ când se supĕră saŭ se mâniă din te mirĭ ce pricină, eră vargă luĭ Dumnedeŭ, nu ce-va! Tótă ţéra şi tóte împĕrăţiile de prin prejur tremurau de frica luĭ.

Impĕratul acesta aveă o copilă, care, după ce a crescut mare, s'a făcut aşa de frumósă şi arătósă, aşa de plăcută, că să fi âmblat lumea de-alungul şi de-a curmedişul, alta ca dînsa n'aĭ mai fi aflat.

Şi-apoĭ, când e omul frumos, maĭ frumos de cum sunt ceĭa-l-alţĭ ómenĭ, nu se póte ascunde de ochiĭ lumiĭ ca să nu-l vadă, şi nimĕruĭ nu-ĭ póte opri să-ĭ placă, dacă-ĭ place.

Acésta a fost adică aşa, că faĭma despre frumuseţea şi gingăşia aceste copile în scurt timp s'a lăţit, cum merge vorba, preste nouĕ ţerĭ şi preste nouĕ mărĭ.

Ceĭ maĭ voinicĭ, maĭ vestiţĭ şi maĭ frumoşĭ feciorĭ de împĕraţĭ, cum prinseră de veste că écă cum şĭ écă cât de frumósă şi farmĕcătóre este fata cutăruĭ împĕrat, îndată alergară din tóte părţile cu fel de fel de darurĭ scumpe ca s'o peţéscă. Si cum ajungeaŭ la împĕratul, tatăl copileĭ, i se închinaŭ, iĭ sarutau mâna şi-ĭ diceau:

— Inalţate împĕrate! avere-aĭ parte de sănătate şi de-o viéţă îndelungată! Am venit la Măria ta să-ţĭ cerem domniţa în căsătorie, căcĭ frumuseţea eĭ cea rară ne-au fărmĕcat, inima ne-au săgetat, şi tótă fericirea nóstră stă într'un fir de pĕr, daca nu vom puté-o câştigă! Si-apoĭ, . . . nicĭ noĭ nu suntem nisce omenĭ de respins şi alungat afară! Suntem feciorĭ de imperaţĭ avuţĭ şi puternicu, lumea ne scie, lumea ne cunósce!

Impĕratul, vĕdênd că au venit nisce peţitorĭ aşa de voĭnicĭ, frumoşĭ, isteţĭ şi avuţĭ, iĭ rîdeă inima de bucurie şi fala cea mare, şi resucîndu-şĭ mustaţa şi netedîndu-şĭ barba, un semn că sosirea óspeţilor iĭ este fórte plăcută, chĭemă pre fiĭca sa la sine şi rostindu-ĭ nisce cuvinte fórte alese, precumpĕnite, dulcĭ şi blânde, iĭ dise:

— Ascultă, copila mea! Aniĭ se strecură pe nesimţite. Tu aĭ crescut acuma mare; ţĭ-a sosit timpul măritişuluĭ. Ecă aice un tinĕr, voĭnic ca un Fĕt-Frumos, un feciot de împĕrat ca şi mine, te cere de nevéstă, merge-veĭ după dînsul?

Si astă-ţĭ aşa, maĭ după vr'o câte-va dile sau sĕptĕmânĭ ĭarăşi aşa, iĭ dise împĕratul în vr'o câte-va rîndurĭ.

Dar' fata, când audiă acésta, stă maĭ multe minute ca impetrită loculuĭ, apoĭ începênd a plânge şi a se rugă părinteluĭ sĕu dicea!

— Tată, ĭértă-mĕ! dar' eu nu pot să merg după dînsul, căcĭ . . . nu sunt încă de măritat . . . maĭ este încă vreme!

Impĕratul, de câte-orĭ o intrebă, credênd cum că ceea ce-ĭ spuneă fiĭca sa e adevĕrat, n'o siliă mult, ci-ĭ da bună pace, aşteptând până ce şĭ-a maĭ luă pe samă.

Dar' n'a fost aşa, cum îşĭ închipuĭa el. Fiĭ-ca ĭubĭă acuma demult pre tinĕr, şi din pricina aceluĭa pre toţĭ feciorii de împĕraţĭ, căţĭ sosiră şi voiră s'o ĭea de nevéstă, ii respinse de-a rîndul, dicênd că: ba unul nu-ĭ place, ba altul e prea urît, ba că altuĭa altă ce-va iĭ lipsesce . . . Maĭ în scurt fie-căruĭa iĭ află câte-o codiţă.

Impĕratul, în urma urmelor, vĕdênd că fiĭca sa pre toţĭ peţitoriĭ iĭ respinge, se mâniă foc pe dînsa şi întrebuinţă tóte mijlócele ca să afle care este gândul eĭ şi din ce pricină nu voesce să se marite.

Tinĕra domniţă, se vede că s'a priceput ce voesce să facă tatăl sĕŭ. De-aceea, pentru ca să nu-ĭ descopere secretul, căută să se 'ntîlnéscă cu ĭubitul sĕu nóptea, jurându-şĭ unul altuia credinţă până la mórte.

Intru una din nopţĭ însă petrecând asemenea tótă nóptea în grădina împĕ-

rătéscă, colea când s'a revĕrsat de zorĭ, luându-şĭ fecĭorul fericit remas bun de la ĭubita sa, ĭ'ĭ ḑise:

— Scumpa mea! acuma a sosit timpul ca să ne despărţim Dar' cum va trece ḑiua de astă-ḑĭ şi va sosi nóptea am să vin şi am să te fur, şi atuncĭ nime n'are să ne păzască, ci vom petrece fără témă tótă viéţa!

Aşa cuvintă tînĕrul şi se despărţi de ĭubita sa, care remase veselă şi petrecu tótă ḑiua aceea tot cântând şi aşteptând cu dor sosirea nopţiĭ următóre.

Dar' de géba! ... Nu e aşa cum vrea omul şi cum dă Domnul! Impĕratul dete de urma lor şi porunci la toţĭ curteniĭ ca in nóptea următóre să fie cu toţiĭ deşteptĭ dóra vor puté pune mâna pre inşelătorul fiiceĭ sale. Cine nu va ascultă ceea ce le-a poruncit, aceluĭa să nu-ĭ pară rĕu, dacă va fi pedepsit cum n'a maĭ fost altul in lume.

Curtenii n'aşteptară să li maĭ spue încă odată. Eĭ sciau destul de bine cine e Impĕratul şi ce-ĭ în stare să facă, dacă se mânie. Fie-care se puse decĭ la locul sĕu şi aştepta cu nerăbdare dóră vor puté pune mâna pe înşelător.

Etă că colea, pe când începuse a se amurgi bine, tinĕrul nostru, socotindu-se omul cel maĭ fericit din lume, s'apropiă pe verful degetelor de curtea împĕrătéscă, de locul unde sciă el ca 'l aşteptă ĭubita sa, voind sa o fure pre acésta, şi ducêndu-se apoĭ cu dînsa cine scie unde in altă parte a impĕrăţiĭ, sau chĭar şi 'n alta ţéră străina acolo să petrécă în linisce tóta viéţa

Dar' s'a inşelat fórte amar în aşteptările şi dorinţele sale, cacĭ abĭa s'a apropiat de curtea impĕrătéscă şi curteniĭ, cariĭ stă de pândă, prinḑêndu'l, il legarĭ butuc şi 'l duseră de 'naintea impĕratuluĭ

Impĕratul, cum il vĕḑu, îl cuprinse o mânie aşa de mare şi înverşunată, ca indată porunci să'ĭ taĭe capul.

Si cum a poruncit, aşa s'a şi făcut.

Tînĕra domniţa, cum a vĕḑut acésta, deauna şi-a perdut minţile, că nu scia singură pe ce lume-ĭ de scârbă şi durerea cea mare. Si 'n acéstă stare se dus ea la o vrajitóre, careĭa iĭ istorisi tótă intîmplarea de la început până la sfîrşit, şi in urmă o ruga ḑicêndu-ĭ:

— Draga mea vrajitóre! daca vreĭ tu sa facĭ cuĭ-va vre un bine în lumea acésta, apoĭ acel bine mi-l veĭ puté face numaĭ mie, şi daca vreĭ să capeţĭ o plată cum n'aĭ maĭ căpĕtat de la nime altul până acuma, apoĭ aceea veĭ căpĕta'o numai de la mine, daca-mĭ veĭ ascultă rugamintea şi mĕ veĭ preface într'o pasere.

Vrăjitórea, cum sunt tóte vrăjitórele, vĕḑênd ca ĭ-a sosit norocul in casa, nu se lasa mult îmbiata şi rugată, ci luând nisce unsorĭ descântate şi vrăjit şi ungênd'o pe faţă, apoĭ maĭ rostind şi nisce cuvinte incurcate şi ne 'nţelese, tinĕra domniţă îndată se prefacŭ într'o păsĕruĭcă, carea de-atuncĭ şi până in ḑiua de astă-ḑĭ a rĕmas tot pasĕruĭcă şi cântă de la înserate şi pâna târḑiu nóptea, ĭeră diminéţa decum se zaresce de ḑiua şi până ce rĕsare sórele, adică cam pe timpul acela când şĭ-a luat ĭubitul sĕu remas bun de la dinsa şi pe când a avut de gând s'o fure.

Dumneḑeu care o vĕḑuse cât de rĕŭ, îl pare despre ĭubitul sĕu, cât de mult îl jalesce ea, i se facŭ milă de dînsa, şi pentru ca să nu móră de dorul luĭ, a prefăcut şi pre ĭubitul eĭ asemenea intr'o pasĕruĭcă şi i l'a dat să-ĭ fie i vecie de soţ.

De-atuncĭ apoĭ, de când s'a întîmplat acésta, petrece eĭ împreună maĭ tota nóptea cântând şi veselindu-se. Şi fiind că eĭ maĭ tótă nóptea privighiază, de aceea ea s'a numit Privighitorĭ éră el Privighitoroĭu.

2400 **Ca privighetórea ce cu cântarea ei cea dulce pe vînător la ea îl aduce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 73. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 253

Se dice de fetele cele istețe și atrăgĕtóre, carĭ prin apucăturile si vorbile lor cele dulcĭ pre mulțĭ tinerĭ atrag la sine.

2401 Privighetorile contenesc.
Când ciorile crăncănesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* III, p. 61.

Adică până ce ceĭ proștĭ strigă și flecăriĭ fleoncanesc, ceĭ dĕcinste nicĭ cum grăĭesc (GOLESCU).

Dim. Cantemir dice din contra : »Când tóte gurile privighetorilor a maĭ cântă fac, atuncea grierul copaciuluĭ a țiții începe.«

2402 Privighetórea urîtă, dar frumos ne cântă, păunul frumos, dar la cântare scârbos

IORD. GOLESCU, *Mss.* II., p. 61.

Se dice pentru ceĭ urîțĭ la față, dar cu darurĭ bune, și pentru ceĭ frumoșĭ la față, dar cu năravurĭ rele (GOLESCU).

Următórea legenda, culésă în Bucovina de Iacob Popoviciŭ în comuna Oprișenĭ, ilustréză de minune acéstă dicere.

LEGENDĂ

Fiind odată Impĕratul paserilor fórte bine dispus și voind să scie, carĭ dintre supușiĭ și supusele saLe cântă maĭ frumos, maĭ plăcut și maĭ fărmĕcator, a dat poruncă în întréga sa împĕrăție ca pe atuncĭ și atuncĭ să se adune la curtea împĕrătéscă ceĭ maĭ vestițĭ cântarețĭ ca să 'ĭ cânte la masă.

Cum au audit paserile de acéstă poruncă împĕrătéscă deauna s'aŭ adunat cu tótele la un loc, aŭ ținut sesie între olalta și au ales apoĭ din mijlocul lor pre treĭ, carĭ le au trămis la curtea împĕrătéscă. Acestea treĭ aŭ fost *Gangurul*, *Mierla* și *Privighetórea*. Și ele cum s'aŭ ales nu stătură mult pe gândurĭ ce ar fi să începă, ci se porniră de grabă spre curțile împĕrătescĭ, căcĭ timpul mergereĭ se apropĭase.

Gangurul, ca unul ce are îmbrăcămintea cea maĭ alésă și maĭ frumósă, fiind acoperit cu pene aurii, carĭ strelucesc fórte frumos la lumina sóreluĭ, fu lăsat să mérgă înainte. Ba ! nu numaĭ atâta, că-l lăsară, ci încă și el singur se puse în fruntea celor-l-alte două și nicĭ pre una nu le lăsă de fel să mérgă înaintea luĭ.

Mĭerla merse dupa dinsul dicénd că ea, ca una ce are rost auriu ca și penele Gangurului și îmbracaminte négră și strĕlucitóre ca mătasa, trebuĭa să mérgă dupa dînsul.

Privighetórea însa, fiind maĭ mică la făptură, și avĕnd îmbrăcămintea cea maĭ simplă, remase în urmă și mergea cu capul plecat și umilită spre curtea împĕratuluĭ.

Cum sjunse Gangurul la curtea împĕrătéscă și intră în nuntru, împĕratul vĕdéndu'l că e așa de frumos împodobit și are o statură fórte atrăgĕtóre, îl primi cu cea maĭ mare cinste, îl puse în fruntea meseĭ și 'l pofti apoĭ să cânte.

Gangurul plin de falĭ începu a cântă.

Impĕratul, ascultându'l cu luare aminte, fu fórte mulțămit cu cântecul sĕŭ și 'l lăudă.

Intră apoĭ Mĭerla.

Impĕratul, cum o vĕdu și pre acésta. deauna îĭ întinsă și eĭ un scaun, poftind'o să șédă lângă masă și să cânte.

Mĭerla începĕnd a cântă, cântă cu mult maĭ plăcut și maĭ frumos de cât Gangurul.

In urmă sosi Privighetórea şi intrând în curte se plecă plină de umilinţă până la pămînt de naintea împĕratuluĭ.

Impĕratul, vĕḑênd'o că e aşa de mică, de prizărită, umilită şi nebăgată în samă, se miră ce caută în curtea luĭ, şi de aceea o întrebă cam restit: ce-ĭ trebue, fară însă a o pofti să şéḑă, ca pre cei-l-alţĭ doĭ óspeţĭ ce intrase maĭ nainte.

— Apoĭ da, înălţate Impĕrate! respunse Privighetórea de lângă uşă, unde remase de cum a intrat în nuntru, sĕ nu fie cu supĕrare şi cu banat, sunt alésă şi trimisă de către némurile mele la înălţimea vóstră ca şi eu să vĕ cânt un cântec!

— Cântă-mĭ dara! ḑise impĕratul zîmbind, să te vĕd şi pre tine ce poţĭ.

Privighetórea necutezând macar a-şĭ îndreptà privirile spre împĕrat, îşĭ diresе maĭ întâiu rostul şi apoĭ începù a cântà, dar, colea... cum scie ea sĕ cânte, nu cum cântară cele-l-alte.

Impĕratul când o auḑi cântând, remase uĭmit de frumuseţea cânteculuĭ seu. Un glas aşa de duĭos, dulce, placut şi farmecător n'a maĭ fost auḑit de când s'a trezit pe lume. Privighetórea, prin cântecul eĭ a băgat sub covată pe ceĭa-l-alţĭ doĭ cântăreţĭ de maĭ nainte. Si după ce a sfârşit ea acuma de cântat, împĕratul n'o lăsă să steie maĭ mult la uşă, ci o puse pre dînsa în locul Gangurulu în fruntea meseĭ, dându-ĭ tot-o-dată şi *prima*, adica darul cel maĭ mare, maĭ frumos şi maĭ preţios, care erà menit pentru cel maĭ bun cântăreţ, iară dupa ce s'a sfirşit acuma masa, după ce toţĭ óspeţiĭ câţĭ au fost la acea masă poftiţĭ, s'au sculat de la dinsa, ea a fost aceea care s'a pornit maĭ întâiu în fruntea celor-l-alţĭ doĭ cântăreţĭ, macar că îmbrăcămintea eĭ e cu mult maĭ simplă de cât a Gangurului şi a Mierleĭ.

Mĭerla care cântase ce-va maĭ frumos de cât Gangurul, s'a dus in urma Privighetoreĭ.

Gangurul, insă cu tótă stamba luĭ cea domnéscă, cu tótă frumuseţea îmbrăcămêntuluĭ sĕu, remase în dărăpt şi ĭeşind umilit şi ruşinat de la împĕratul, se duse acuma cel de pe urmă.

Si de-atuncĭ apoĭ, de când au fost aceste treĭ paserĭ la împĕratul lor ca să-ĭ cânte la masă, a remas Privighetórea cea maĭ renumită şi maĭ măéstră cântăréţă dintre tóte némurile paserilor. Fie-care pasere cântătóre trebue sa-şĭ plece capul şi sĕ se inchine înaintea eĭ.

P U F

2403 *Are pufusor
Pe botişor.

A. Donicĭ, I, p. 11. — *Abeceda Ilustrat*, 29. — Fr. Damé, III, 279

Şi ḑice când după anumite semne se dovedesce vinovăţia nóstră.

Acéstă locuţiune, intrebuinţată pentru întâia óră de Donicĭ în fabula sa *Vulpea şi Bursucul*, a devenit repede proverbiala. Chiar Donicĭ în *Momiţa şi Oglinda*, II, p. 22, face alusie la acéstă ḑicere.

VULPEA ŞI BURSUCUL

Da din cotro şi unde
Alergĭ tu aşa ĭute?
Bursucu întîlnind pe vulpe-au întrebat.
— Oh! dragă cumĕtre, am dat piste pĕcat,
Sunt éta surgĭunita!
Tu scіĭ ca eŭ am fost în slujbă rînduită
La o găinărie.

Cu trebile ce 'avem, odihna 'mĭ am lăsat,
Si sănătate-mĭ am stricat;
Dar tot eu am căḑut în gróznică urgie,
Pe nisce pîrĭ nedovedite,
Precum că luam mite.
Tu singur martur eştĭ, în adevĕr să spuĭ
De m'aĭ vĕḑut cum-va, macar cu vre un puĭ?
— Nu dragă cumĕtră; dar când ne intilneam
Eu cam ades vedeam
Că tu pe *botişor*
Aveaĭ şi pufuşor.

*

Să 'ntimplă şi la noĭ de veḑĭ,
Cum altu, avênd loc, aşa se tânguesce
In cât îţĭ vine maĭ să 'l credĭ
Că abia din léfă se hrănesce.
Dar astă-ḑĭ butcă, mâne caĭ,
De unde óre 'ĭ vin? şi când aĭ vre să staĭ,
Sa 'ĭ facĭ curată socotélă
Pentru venit şi cheltuială,
N'aĭ ḑice ca bursucul: *că are pufuşor*
Pe botişor?

PUĬCĂ

Veḑĭ *Gaina.*

2404 Puica dĕ la vecin ni sĕ pare gâscă mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Veḑĭ *Gaina.*

Adica lucru strein maĭ bun ni sĕ pare (GOLESCU).

2405 * △ Puĭca pe créstă se cunósce ce ném o sa ésa.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 25; I, 85.— H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*

Puica după crésta se vede ce găina are să ésă.

A. PANN, *Archir*, I, p. 26.

Puĭca se cunósce pe créstă ce ném o sa ésa.

HINŢESCU, p. 155.

Veḑĭ *Viţel.*

Copilul de mic se cunósce ce o sa fie maĭ târdiu

PUĬU

Veḑĭ *Aripa, Caş, Cloşca, Gaină, Gaura, Pana.*

2406 Cresce puiĭ tĕĭ, că dĕ eĭ i să pieĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Veḑĭ *Şérpe.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce supĕră pĕ parînţiĭ lor şi pĕ făcĕtoriĭ lor dĕ bine (GOLESCU).

2407 Iea puiul şi c...ă-te în cuib.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 6.

Adică iea ceea ce ţie iţi place, şi cele-l-alte lasă-le la o parte (GOLESCU).

2408 *Puiu mai cu minte de cât ciòra.

T. SPERANŢIA, *prof.* J. *Iaşi.*

Adica copilul de cât parinţii luĭ.

2409 *Când puiu la gaura, sfîr!

Când la puiu, gaura sfir!

HINŢESCU, p. 156.

Vedĭ *Borta, Gaura.*

Se dice când ne scapă lucrul din mână tocmaĭ când era sa 'l prindem.

2410 * △ A vorbi pui şi oue.

Adica nimicurĭ. Se aude în Moldova.

PUPĂZĂ

Vedĭ *Colac.*

2411 * △ Ca pupaza îsi umple cuibul.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.* III, p. 83. A. PANN, II, 49. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 178. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Işi umple cuibul ca o pupaza.

HINŢESCU, p. 177.

Vedĭ *Armean.*

Este sciut ca pupaza nu 'şĭ curăţesce nicĭ grijesce vre odată cuĭbul sĕŭ ca alte pasĕrĭ, şi ea si 'l scârnăvesce singură.

Acéstă împrejurare a dat nascere proverbuluĭ de faţă care se aplica ómenilor încarcaţi de năravurĭ rele şi carĭ nu vor să se desbere de ele, iar din acéstă causă nu 'şĭ pot aflà căpĕtâiu, căcĭ nimenĭ nu-ĭ sufere. Anton Pann aplica acésta dicere slugilor nevrednice care 'şĭ schimbă într'una stapânul.

Zilot Românul dice, adresându-se luĭ Alecu-Vodă Suţu care vroià să rapéscă orăşenilor din Tirgovişte moşia tirguluĭ şi să o dee de zestre fiiceĭ sale :

Frumósă este pupăza, dar cuĭbul şi 'l împute,
Aşa şi Ighemonia ta, pentru de rele sute,
'mpuţi-şĭ cuĭbul Vulturuluĭ cu scârnav 'adunare,
Dar óre unde veĭ scăpă d'a luĭ dréptă strigare.

Despre acéstă pasere nesuferită din causa necurăţeniĭ şi mirosul sĕŭ respingĕtor, s'a format urmatórea legendă fórte respândită în tóte provinciile locuite de Românĭ.

LEGENDĂ

După ce a făcut Dumneḑeŭ la început tóte păserile, câte se află în lume şi le-a împodobit cu pene spre acoperirea şi înfrumuseţarea trupuluĭ şi cu aripĭ ca să pótă sbură în aer, a maĭ dat în urmă fie-cărĕia dintre dînsele şi câte o hrană anumită din care să se sature şi să vieţuéscă.

Viind rîndul la Pupăză, acésta a căpĕtat pâne de păpuşoiŭ. Insă pupăza nu s'a îndestulat cu acésta, ci a cerut altă hrană. Dumneḑeu i-a dat apoĭ pâne de secară. Dar ne fiindu-ĭ de ajuns nicĭ acéstă hrană, Dumneḑeu, ca unul ce este fórte îndurat şi bun i-a ascultat cererea şi i-a dat a treia óră să se hrănéscă cu pane de grâu.

Pupăza, după ce a mâncat bine şi s'a săturat cum se cade, nu s'a mulţumit nicĭ cu acéstă hrană, ci a cerut de la Dumneḑeu să-ĭ dea alta şi maĭ bună.

Dumneḑeu se supĕră amar şi o blestemă ḑicĕnd:

— Dacă tu nu te-aĭ mulţămit cu hrana cea maĭ bună de pe lume, care ţĭ-am dat'o eŭ, să te hrănescĭ de aḑĭ înainte atât tu, cât şi urmaşiĭ tĕĭ, cu necurăţeniĭ.

Blăstemul s'a împlinit.

Maĭ departe spune legenda că dintru început Pupăza îşĭ făceà cuibuĭ sĕŭ din cele maĭ frumóse şi mirositóre florĭ. Insă fiind nemulţumită cu acésta şi cerĕnd de la Dumneḑeu altele maĭ frumóse şi maĭ mirositóre, Dumneḑeu a pedepsit'o în acela-şĭ mod ca şi pentru mâncare.— S. Fl. Marian.

2412 Pupăza în gunoiŭ ĕşĭ face cuibul sĕŭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 55.

Sĕ ḑice pentru ceĭ murdarĭ (Golescu).

2413 S'a cucuiat ca o pupaza.

S. Fl. Marian, *Ornit.* II, p. 177.

* *S'a popoţat ca o pupaza.*

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — I. Măgură, *prof.* J. *Prahova.*

Veḑĭ *Cuc.*

Acéstă ḑicală se aplică acelor fete, carile Duminică şi sĕrbătórea, când se duc la biserică saŭ la petrecerĭ, îşĭ împopotéză capul cu o mulţime de florĭ şi cordele de tot felul socotind ca aşa le stă maĭ bine şi sunt maĭ frumóse.

A se împupază, după D. S. Fl. Marian, ar aveà un înţeles maĭ bun de óre-ce se aplică nevestelor tinere carĭ se gatesc fórte curat, se îmbrobodesc cu ştergare frumóse şi curate.

Poporul explică precum urméza presenţa cucuĭuluĭ saŭ moţuluĭ care înfrumuseţéză capuluĭ pupăziĭ.

LEGENDA

I

Dintru început Pupăza n'a avut créstă, ci crésta cea frumósă de pene, care se află asta-ḑĭ pe capul eĭ şi pre care o rotesce ea acuma în tóte părţile şi se mândresce cu dînsa, a fost a Cuculuĭ.

Când s'a măritat Cîocârlia şi a poftit pre tóte păserile la nunta eĭ, atuncĭ Pupăza, voind şi ea să mérgă, dar ne fiind aşa de frumos împodobită precum îĭ erá dorinţa, se duse la Cuc şi 'l rugă pre acesta să-ĭ împrumute crésta luĭ, spuindu 'ĭ că cum se va întórce de la nuntă, îndată îĭ va da-o înapoĭ.

Cucul, bun la inimă, nu se puse de pricină, ci îndată i-o împrumută.

Pupăza, cum căpĕtă crésta, deauna o puse pe cap şi se duse cu dînsa la nuntă.

Tóte păserile, câte eraŭ adunate la nuntă, cum vĕḑură Pupăza c'o créstă aşa de frumósă, începură a lăudá care în cotro, şi maĭ cu sama Cîocârlia.

Pupăza vĕḑéndu-se din tóte părţile lăudată, începù a se mândri şi, după ce se întórse de la nuntă, nu duse crésta înapoĭ Cuculuĭ, ci şĭ-o păstră pentru dînsa.

Cucul a aşteptat, cât a aşteptat, dar de la un timp, vĕḑênd că Pupăza nu s'a ţinut de cuvint, că nu-ĭ maĭ întórce crésta, se duse la dînsa şi o cerù singur să i-o dee. Însă Pupăza n'a voit să i-o dee, ci ea se făcù că nu scie nimica ca şi când n'ar fi împrumutat'o de la dinsul.

Cucul, vĕḑénd că cu binele nu voesce să 'ĭ intórcă crésta, s'a mâniat foc pre dînsa, a chîemat după aceea pre tóte paserile cântătóre la un loc, cugetând că dacă va pârî-o acestora, ele vor face ce vor face şi Pupaza va trebuì să-ĭ întórcă crésta înapoĭ.

Tote paserile cântătóre, cum auḑiră de acésta, îndată se adunară la un loc şi ţinură sfat. Însă alegênd ele pre Cîocârlie de conducătórea lor şi de hotărîtóre asupra pricineĭ, plăcêndu-ĭ fórte tare crésta când a fost Pupăza cu dînsa la nunta eĭ, nu făcù dreptate Cuculuĭ, ci ţinù partea Pupăzeĭ, ḑicênd că eĭ i se cuvine crésta. Şi aşa Pupăza a rĕmas învingĕtóre şi de atuncĭ pórtă ea crésta Cuculuĭ.

II

O altă legendă din Sucîava ḑice că Pupăza la început n'a avut créstă. Dorind într'o ḑi să fie maĭ mare şi maĭ cinstită se adresă bărbatuluĭ sĕŭ care era Cucul cerêndu-ĭ ca să se ducă la Dumneḑeŭ şi să se róge ca să o facă vorniciţă. Dumneḑeŭ încuviinţă cererea eĭ.

In urmă cerù ca să o facă *vatajiţă*, şi maĭ în urmă *împĕratésă*. Dumneḑeŭ îĭ ascultă şi acéstă din urmă rugăminte, împodobind-o atuncĭ şi cu crésta, care o pórtă şi acuma în cap. Însă i-a ḑis tot-de-odată că de aci înainte să fie lăsat în pace, avênd de purtat şi grija altora.

Pupăza nemulţumită cerù ca să se aşeḑe la drépta luĭ Dumneḑeu pe scaunul sĕu împĕrătesc. Dumneḑeu a blăstemat-o atuncĭ, menind-o ca să tot pupăéscă cât îĭ va plăcé, dar nimenĭ să nu-ĭ bage cântecul în samă, şi nicĭ când să nu pótă scóte puĭ, până ce nu i va cloci în necurăţenie de om. Iar Cucul, care âmblase pentru dinsa să cânte atâtea lunĭ pe an, prin câte s'a ostenit âmblând pentru Pupăza, şi tótă lumea să se bucure de cântecul sĕŭ, când îl va auḑi cântând. — S. Fl. Marian.

2414 **Mi-a pus o pupaza în obraz.**

S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, p. 178.

Adica m'a necinstit m'a batjocorît, m'a făcut de ruşine.

Acéstă dicală vine de acolo că pupază, după credinţa poporuluĭ, spurca pe mulţĭ ómenĭ diminéţa cu cântecul sĕŭ.

«Mĕ trezesce mama într'o diminéţă din somn cu vaĭ nevoie, ḑicêndu-mĭ ; Scólă, duglişule, înainte de rĕsăritul sóreleĭ. Iar vreĭ să te pupe *cucul armenesc* şi să te spurce, ca să nu 'ţĭ mérgă bine tótă ḑiua ?... Căcĭ aşa ne amăgea mama cu o pupăză, care 'şĭ făcuse cuĭb de mulţĭ anĭ într'un teĭu fórte bĕtrân şi scorburos». — I. Creangă, *Amint.* p. 52.

Poporul, maĭ ales in Moldova, dă adese-orĭ pupăzeĭ numele de cuc armenesc.

2415 I'a ţipat-o în pupăză.

S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, p. 175.

Se ḑice despre aceĭ carĭ nu sciŭ păstrà o taĭnă. Ast-fel babele, nevestile şi fetele carĭ sunt fórte gurişe şi limbute, carĭ vorbesc pe toţĭ ómeniĭ de rĕŭ şi află la fie-care câte un cusur sunt poreclite Pupeze.

2416 *Tacă'ţı pupăza.

S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, p. 176.

Adică: Tacăţĭ gura cea murdară, numaĭ spune ce nu e de ḑis, nu cleveti, nu defăĭmà, nu batjocorĭ. Se maĭ ḑice de un asemenea om că *are gura împuţită.*

Iĭ merge gura ca pupăza (I. Creangă) se ḑice de ceĭ vorbăreţĭ.

PURCEA

Veḑĭ *a Ride.*

2417 △ *A luà purcéoa de códă.

Baronzi, p. 41. — Laurian & Maxim, II, 188. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, 230. — *Preot.* C. Bungeţĭanu, *înv. c. Cosobĕţ, J. Mehedinţı.* — I. Iorgulescu, *înv. c. Baĭa-de-Aramă, J. Mehedinţı.* — I. Grossmann, *Dict. Germ.*, p. 28.

Nu 'ı destul că 'ĭ cu mintea neródă.
A luat şi purcéoa de códà.

A. Pann, I, p. 112.—Hinţescu, 108.

Luând la masă de códă purcéoa.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 112; II, 100.

Veḑĭ *Códa.*

Adică a fi bét, căcĭ omul care s'a îmbĕtat se tăvălesce orĭ şi unde ca purcéoa. — C. Bungeţĭanu.

»Omul bét dă cu nasul în pămînt tocmaĭ ca un purcel care se ţine de códa purceleĭ şi merge tot ca ea dând cu nasul în pămînt. Merge puţin şi rîmă. Tot aşa şi omul bét, merge puţin şi cade«.— I. Iorgulescu.

PURCEL

Veḑĭ *Căţel, a Mâncà.*

2418 Cine purceĭ hrănesce, porcĭ va aveà.

Iord Golescu, *Mss.* II, p. 81.

Adică orĭ-ce hrănescĭ, d'acel soiŭ veĭ aveà, şĭ cu orĭ-ce fel dĕ ómenĭ te veĭ sluji, după aceĭa şĭ slujba (Golescu).

2419 Purcelului de veĭ tăia urechile şi códa din grădină, mâneşĭ (mâne-ḑi), numaĭ se aibă loc pe unde se va vîrî, apoi 'l veĭ găsi acolo.

BARONZI, p. 59. — HINŢESCU, 157.

Veḑĭ *Porc*.

Adică cel obraznic.

PURICE

Veḑĭ *a Alergă, Bivol, Câne, Inima, a Mâncă*.

2420 Puricile cât de mic, dar sare ca o căprióră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Adică voĭnicia nu sta în marimea trupuluĭ (GOLESCU).

2421 Puricile când îi place,
Cât un elefant îl face.

A. PANN, I, p. 28.— HINŢESCU, 106 & 115.

Veḑĭ *Mincinos, Musca, Ţînţar*.

Se ḑice pentru cel mincinos.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖ.

LUCIAN.

Faire d'une mouche un éléphant.

2422 Puricile te pişcă, rĕŭ mare nu-ţi face, dar ĕl prinḑi şi el uciḑi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Ne învaţă ca rĕul sa 'l dĕpartam până a nu sĕ mări (GOLESCU).

2423 Puricii fac gonitóre,
Iar paduchiĭ vînătóre.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

Adica vrăjmaşiĭ ne gonesc, ĭar duşmaniĭ sĕ lipesc dĕ noĭ (GOLESCU).

*

2424 Şi di puric va să scótă seŭ. [1])

N. ST., *Nijopole, Macedonia.*

Se ḑice despre cel cumplit şi sgârcit.

2425 Pentru un purice (purece) îşi arde plapoma.

A. PANN, III, p. 14.—HINŢESCU, 157.

[1]) Şi din purice vrea să scótă seŭ.

*
Pentru un purice, svîrle plapâma pe foc.

V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*

*
Tri un puric ardu cerga. [1])

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Se dice pentru ceĭ ĭuţĭ şi mânioşĭ.

*
2426 Eĭ cântă purecele în ureche.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Ce purice ţi-a intrat în urechĭe.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 852.

Adică nu sĕ póte odihni dĕ supĕrare (GOLESCU).

*
2427 A nu face puricĭ într'un loc.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 135.— FR. DAMÉ, III, 299.

Nu face prea mulţĭ purecĭ.

S. FL. MARIAN, *Nunta,* p. 131.

Adică a nu stà multă vreme într'un loc.

*
2428 A face puricĭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 852.

Adică :
1⁰ A fi ne-răbdător.
2⁰ A i se face de cértă.

*
2429 A scuturà de puricĭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 851.

*
A scuturà puriciĭ cuĭ-va.

Vedĭ *Cojoc.*

Adică ; a bate.

*
2430 De când sĕ potcoveà puricele.

De când se potcoveà puricele la un picĭor cu nouĕ-decĭ şi nouĕ de oca de fier, şi s'aruncà în slava ceruluĭ de ne aduceà poveştĭ.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 5.

Adică de demult. Locuţiune din basme.

[1]) Pentru un purice arde cerga.

2431 * Ca cum te ar pişcà un purice.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 258.

Adică lucru de nimic, de puţină însemnătate, mică pagubă, mică durere.

2432 * Cât un purice.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 281 & 304.

Adică fórte mic.

»Il aşteptà cu inima *cât un purice.*« — P. ISPIRESCU, *Snóve*, pag. 55.

RAC

Vedĭ *Inimă, Sânge.*

2433 * Şépte leı suta de racı,
Şi pescarii tot săracĭ.

I. ARBORE, J. *Buzĕu.*

* *Şépte leĭ suta de racı,*
Şi ţiganiĭ tot săracĭ.

Dª. Z. J., c. *Fedeşti*, J. *Tutova.* — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova.*

Se dice acelor care după ce vînd scump se maĭ plâng şi de sarăcie.

2434 Racul înainte nici cum sĕ 'nvaţă a merge.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 61.

Sĕ dice pentru cele piste putinţa din fire (GOLESCU).

2435 * △ Cu un rac,
Tot sărac.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 28. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 162.—I. G. VALENTINEANU, 48.— HINŢESCU, 158. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 189. — Dr IOSEPH HALLER, I, 377. — *Lumea Ilustrată*, II, 695. — H. D. ENESCU, *înv.* c. *Zamostea*, J. *Dorohoı.*

Cu un rac,
Tot sărac;
Cu un lucru mic,
Tot nimic.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 135; II, 88.

* *Cu un rac,*
Tot sărac;
Cu un pitic (chitic)
Tot calic.

C. NEGRUZZI, I, p. 249.—*Abecedar Ilustrat*, p. 28. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

C'un rac,
Tot sărac.

BARONZI, p. 54.

Vedĭ *Mic.*

Adica cu puțin, tot săracĭ ne numim (GOLESCU).

2436 **Când racul dĕ nimic, dar zéma luĭ ce-o să fie?**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Sĕ ḑice pentru cele próste şi dé nimic, însemnând că nicĭ un folos n'aduc (GOLESCU).

2437 **Ce brumă e racul, ca să-țĭ dea şi zamă bună.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 78.

Sĕ ḑice pentru slugile cele próste (GOLESCU).

2438 **D'andaratele ca racul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, 18.

* *A da tot înapoĭ ca racul.*

A merge ca racul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 372.

* *Ĭĭ sporesce ca la rac.*

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 100; I, 140. — M. CANIAN, J. *Iaşĭ.* — FR. DAMÉ, III, p. 306.

Ĭĭ sporesce ca la racĭ,
De şi sunt cu maĭ mulțĭ cracĭ.

A. PANN, II, p. 49.—HINȚESCU, 179.

* △ *Ĭĭ merge ca la racĭ.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Ştiubeniĭ*, J. *Dorohoĭ.*

* *Ĭĭ merge ca raculuĭ.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

*
Merge d'andaratele ca racul.

Da Z. J. c. *Fedeşti*, J. *Tutova*.

Că bietul Român, săracul,
Indĕrĕt tot dă ca racul.

M. PĂSCULESCU, *La Intilnire*, p. V.

A pĭerde din ale sale, a da înapoi în loc de a înăintà în trebĭ, în slujbe, s. c. l.

2439 **Umbletul racului.**

D. ŢICHINDEAL, p. 334.

Drumul racului.

N. A. BOGDAN, *Pov.*, p. 193.

«Astă-dĭ să lucre omul preste mĕsură, ĭar mâne tocmaĭ nem ca, acésta s'ar chemà *umbletul racului*. Vremea sa trebue a o cumpĕni, împărţi şi pentru fieş-ce cuviincĭos lucru a o hotărî.» — DIM. ŢICHINDEAL.

Maĭ are şi înţelesul de : a umblà mult fără a face nicĭ o ispravă.

DRUMUL RACULUĬ

Racul fu trimes odată
După drojdiĭ în cămară.
Drojdia era 'n covată,
Racul era jos la scară.
Racul merse prea grăbit
Spre camară neclintit,
De la Pascĭ pân' la Crăcĭun,
Pe timp rĕŭ şi pe timp bun . . .
Si luând covata 'n spate,
Plécă pe neresuflate . . . . .
Dar când peste prag să ésă,
Covata tótă o varsă !
Atuncĭ racul amărît,
Stă pe loc, prea zăpăcit,
Si oftă
Şi cuvîntă :
Graba, graba
Strică tréba !
Aşa-ĭ cine se grăbesce,
Şi ce are prăpadesce !

N. A. BOGDAN.

*
2440 **Helbet! picĭor de rac!**
D'oiu muri sa nu ţi-o fac!

Da Z. J. c. *Fedescĭ*, J. *Tutova*.

Helbet ! picĭor de rac !
Doar să mor să nu ţĭ-o fac !

Da Ec. Z., *Berlad*, J. *Tutova*.

Se ḑice pentru a se arĕtà că vom resplăti neapĕrat și precum se cuvine, rĕul saŭ neajunsurile carĭ ni s'aŭ pricinuit.

2441 Ca racul îșĭ mănâncă carnea singur.

A. PANN, III, p. 17.—HINȚESCU, 133.

Se ḑice despre omul îndĕrĕtnic și pismaș.

2441 b * A pune racul pe ce-va.

M. CANIAN, J. *Iașĭ*.

A ține cu putere.

2441 c * A se face ca racul.

FR. DAMÉ, III, p. 306.—M. CANIAN, J. *Iașĭ*.

A se înroși.

RAȚĂ

Veḑĭ *Surd*.

2442 Varsă apa piste rațe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 18.

Veḑĭ *Boboc*.

Adica în zadar sĕ cheltuesce dĕ unde nicĭ un folos nu sĕ nădĕjduesce (GOLESCU).

2443 Rața 'n baltă și fulgiĭ pĕ apa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce nu sĕ pot prinde (GOLESCU).

2444 Să fie rață? — Mă-sa găină!
Să fie găină? — Botul lătăreț!

AL. ODOBESCU, III, p. 13.

Ḑise unul când vĕḑù cloșcă păscĕnd bobociĭ de rață pe malurile bălțiĭ.
Se ḑice despre ceĭ hagiamiĭ într'o meserie, într'o afacere.

2445 * Ba e rață, ba e rățoĭu.

A. PANN, *Moș Alb*, II, p. 43.—BARONZI, 59.— HINȚESCU, 7. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 450.

Ba rață, ba rățoĭu.

B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Mag.*, pag. 1629—1630.

Sĕ ḑice despre ceĭ îndĕrĕtnicĭ și cârcotașĭ și maĭ cu sémă despre femeĭ.

Vedĭ *Alb, Ras, Tuns,*

«Diceà el hăis, ea diceà cea; diceà cea, ea diceà hăis; diceà el tunsă, ea rasă; diceà el rasă, ea tunsă; *ba raţă, ba răţoiu,* şi aşa maĭ încolo.» — *Etym. Magn.*

SNÓVĂ

. . . .
. . . .
. . . .
Heĭ! nevéstă nu e bine
Dise el cam îndîrjit,
Rěŭ mě înţeleg cu tine
Ş'o să fiu tot necăjit.
Scólă sa te duc a-casă
De acuma la părinţĭ,
Dacă tu la 'ntâĭa masă
Ascuţişĭ asupra-mĭ dinţĭ.
Dar te 'ntreb ş'aci, la pórtă,
Dicĭ după cuvîntul meu!
Ba! dise, nu dic nicĭ mórtă,
Tu dĭ, după cum dic eŭ.
Decĭ daca plecă cu dinsa,
Dicĭ, fa? iar întreba,
Inca, da, n'a scos dintr'însa
De cât numaĭ ba, mě, ba!
Când ajunse pe o vale
Cu nevésta după el,
A vědut o cloşcă 'n cale
După ea c'un bobocel.
Uĭte, dice el, o raţă
Cum ricăe prin gunoĭu!
Ce fel ea rěspunse, raţă,
Nu vedĭ tu că e răţoĭu?
El îĭ dise şi ea ĭară
— *Ba e raţa, ba raţoiu.*
Ast-fel tot dicênd plecară
Ş'au trecut acel zăvoĭu.

A. PANN, *Moş Alb,* II, p. 43.

2446 *△ Raţa deselata.

EM. POPESCU, *înv. o. Ciocănesci-Marginenı,* J. *Ialomiţa.*

A umblà ca raţele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 18.

Se dice de aceĭ care aŭ umbletul leganat.

In *Ornitologie,* II, p. 385 se află o legendă in care autorul se încérca a da etimologia cuvîntuluĭ *raţă.* Acésta pasěre legănêndu-se în mersul eĭ, cel d'întâĭu care a zărit'o ar fi dis că-ĭ trebue *rade* ca să nu se rěstórne dintr'o parte într'alta, numindu-se ast-fel, în Bucovina, proptelele carĭ se pun maĭ ales la gardurĭ.

2447 * △ **A intrat rața în traistă.**

I. G. VALENTINEANU, p. 49. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. *Ialomița*. — N. POPESCU, *Calend.* 1883.

1º Adică îĭ este frică. — EM. POPESCU, *inv.*
2º Bănuesce ce-va. — LĂZAR ȘAINEANU, *Semas.*, p. 355.

«Pasă-mi-te ea iĭ poruncise să steă acolo ghemuită și ascunsă, ca nu care cum-va să deă împĕratul și de ea, căcĭ, de un cârd de vreme, *iĭ cam intrase rață în traistă*, să nu fie ea ḑina cu pricina.» — N. POPESCU.

2448 **A prinde cu rața în traistă.**

P. ISPIRESCU, *Pov. Morale*, p. 3.— S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 55.

Veḑĭ *Mâță*.

A dovedi, a prinde asupra faptuluĭ.

2449 **Ca rața 'n baltă trăiesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 141.

Adică fericit.

2450 * △ **Iĭ manâncă rațele din buzunar.**

Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosobĕț*, J. *Mehedinți*.—I. IORGULESCU, *inv. c. Baĭa-de-Aramă*, J. *Mehedinți*.

Este 'nalt și cocorat și-ĭ mănâncă rațele din buzunar.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 375.

Veḑĭ *Câne*.

1º Arată o statură pipernicită. — C. BUNGEȚIANU.
2º A fi prost.— P. ISPIRESCU.

2451 **A se rațoi.**

Se ḑice despre ómeniĭ carĭ se alintă din mândrie saŭ îngâmfare ca rațele carĭ umblă legănându-se.—S. FL. MARIAN, *Orn.*, p. 397.

RAȚĂ SĔLBATICĂ

2452 **Rața sĕlbatică nu se domesticesce.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 84; III 47. — HINȚESCU, 159. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 397.

Se ḑice maĭ ales despre ómeniĭ îmbĕtrâniți în fapte rele.
A. Pann aplică acéstă ḑicere celor mojicĭ.

RÎIOS

Vedĭ *Cal*, *Oĭe*.

RÎMĂ

2453 * △ Cu rîma mica se prinde pescele mare.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 6; I, 21.—BARONZI, 58.—HINȚESCU, 162.—Da E. B. MAWR, 16. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 158. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubenii*, J. *Dorohoĭ.* — H. D. ENESCU, *inv. com. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*—N. GH. IONESCU, *inv. c. Mamornița*, J. *Dorohoĭ.*—S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.* p. 51.

Rîma mică prinde pescile mare.

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Vedĭ *Bucațica*, *Faramitura*, *Pesce*, *Pitic*.

Cine lucrézǎ şi pe puțin, póte sa câştige mult.

RÎNDUNICĂ

2454 Numaĭ o rîndunea nu ne aduce primavara.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

Cu o floricică,
Cu o rindunica,
Nu se face primăvara.

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

O rîndunică nu face primăvara.

I. G. VALENTINEANU, p. 48.—REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 189. — Dr IOSEPH HALLER, I, 377.

* *Cu o rîndunică nu se face primăvara.*

ODOBESCU-SLAVICĬ, *Cart. Cit.* — LAURIAN & MAXIM, II, p. 1019. — FR. DAMÉ, III, 311.

O rîndunea nu aduce vara, nicĭ un copac (arbore) nu face pădure.

KÀROLY ÁCS, p. 81.

Ună landură nu face veară.

M. G. BOJADSCHI, p. 135.

Vedĭ *Flóre.*

Adică numaĭ cu o faptă bună nu te arĕţĭ om mare (GOLESCU). Dintr'o singură faptă nu poţĭ trage o conclusie generală. Cu puţin, tot sĕrac rĕmâĭ.

Μια χελιδών ἔαρ οὐ ποιεῖ.[1]

Prov. Elin.

Una hirundo von facit ver.[2]

Prov. Lat.

Une hirondelle ne fait pas le printemps.

Prov. Franc.

Una rondine non fa primavera.[3]

Prov. Toscan.

One swallow mathes no summer.[4]

Prov. Engl.

Eine Schwalbe macht keinen Sommer.[5]

Prov. Germ.

Vedĭ *Flóre.*

Aristot da acest proverb în Morală, capitolu I.

Legendele despre rîndunea sunt nenumĕrate. Vom culege două dintre cele povestite de D-l S. Fl. Marian.

LEGENDA

I

A fost o dată o fată, căreia, murindu-ĭ părinţiĭ, nu i-a rĕmas altă moştenire de la dînşiĭ, de cât numaĭ o turmă de oĭ şi un caţel.

Intr'o ḑi, ce-ĭ vine feteĭ acesteĭa în minte? sĕ 'mbracă în haĭne bărbătescĭ. Ĭe oile şi căţelul cu dînsa şi se duce într'un munte. In muntele acela, mergênd ea cu oile şi cu caţelul tot maĭ nainte, tot maĭ departe, étă că de la un timp se întîlnesce cu un fecĭor de smeu, care încă păsceà o turmă de oĭ.

Fiind fata îmbrăcată în haĭne bărbătescĭ şi purtând cumă în cap, fecĭorul nu putù s'o cunóscă: fată e orĭ fecĭor? Dar şi fata nu i-a spus nemică nicĭ o dată, macar că, de cum s'a întîlnit ea cu dînsul, păsceau oile împreună şi în fie-care séră se duceà şi ea cu oile şi cu căţelul sĕu de mas la curţile smeuluĭ

[1]) O rîndunică nu face vara.
[2]) Idem.
[3]) O rîndunică nu face primavara.
[4]) Idem.
[5] Idem.

Insă feciorul, nevenindu'i la socotélă, maĭ de multe orĭ spuse maĭceĭ sale, că luĭ nu i se prea pare pre fărtatul sĕŭ de cĭobănie,... el crede că acesta trebue să fie fată şi nu fecĭor, căcĭ aşa îl arată vorba şi faţa luĭ cea mueréscă.

De la o vreme, vĕḑĕndu-se bétrâna smeóĭă prea mult cincăită şi întrebată de fecĭorul sĕŭ, ḑise:

— Dacă fărtatul tĕŭ de cĭobănie va fi fată, după cum presupuĭ tu, eu îndată îl voiu cunósce, căcĭ de séră când s'a duce să se culce, am să-ĭ pun sub perină brăbănoc, şi de-a fi să fie fată brăbănocul până demineţă se va pătă, iară de-a fi să fie fecĭor, atuncĭ brăbănocul va remâné aşa cum l'oĭu pune.

Cum a ḑis smeóĭca aşa a şi făcut.

Când a început să însereze bine, colea pe vremea culcatuluĭ, a pus sub perina feteĭ, pe care se culcă, brăbănoc.

Insă caţelul feteĭ, fiind nasdrăvan şi sciind prea bine cu ce gândurĭ se pórtă smeóica, ḑise încă de cu ḑiuă stăpâneĭ sale:

— Scumpa mea stăpână! smeóĭca are să-ţĭ pue de séră sub perină brăbănoc, prin mijlocul căruĭa voesce ca să scie, de eştĭ fată orĭ fecĭor? Daca acuma Domnia-ta voescĭ să nu ţi se 'ntîmple nemică rĕŭ, te sfătuesc că atuncĭ, când veĭ merge să te culcĭ, să scoţĭ brăbănocul de sub perină şi să-l puĭ de asupra pe perină şi acolo să-l laşĭ apoĭ până a doua ḑi deminéţă. Iară a doua ḑi deminéţă să-l puĭ iară la locul luĭ şi apoĭ sa eşĭ din casă. De nu mĕ veĭ asculta şi de nu veĭ face aşa cum te 'nvĕţ eŭ, atuncĭ să sciĭ, că aĭ să păţescĭ una ne maĭ păţită.

Aşa a ḑis căţelul şi stapâna sa l'a ascultat şi colea când a mers ca să se culce, aflând brăbănocul sub perină l'a pus pe perină şi apoĭ s'a culcat. Ieră a doua ḑi deminéţa l'a pus ĭară sub perină şi apoĭ eşind din casă şi luându-şĭ oile şi căţelul se duse în trébă-şĭ la păscĕtóre.

Dar n'a apucat bine a eşi din casă când smeóĭcă se şi duse în urmă eĭ să vadă ce-ĭ?... cum e brăbănocul?... Brăbănocul însă eră maĭ verde şi maĭ frumos de cum îl pusese ea de cu sér'ă. Vĕḑĕndu'l ast-fel a creḑut smeóĭca că fata nu e fată, ci fecĭor. Decĭ spuse fecĭoruluĭ sĕu, că fărtatul luĭ de cĭobănie nu e fată, după cum socóte el, ci fecĭor, căcĭ aşa a arĕtat brăbănocul, pre care i l'a pus sub perină.

Fecĭorul smeóĭceĭ, auḑind acésta, î-şĭ luă şi el oile sale şi se duse cu dînsele la păscitóre pe urma feteĭ, fără să 'i plesnéscă macar prin minte că n'ar fi drept ccea ce i-a spus maĭca sa.

Fata însă, vĕḑĕndu-se scăpată din cursa ce-i se 'ntinsese, luându-se cu fecĭorul, cu oile şi cu căţelul seŭ, se duse până ce ajunse la o *mare*. Aice apoĭ s'a oprit ea şi luându-şĭ rĕmas bun de la fecĭorul smeóĭceĭ şi dând cu un toiag asupra apeĭ, apa s'a despărţit în două şi aşa a trecut ea cu turma sa de cea parte, fără ca să i se întîmple vre un rĕu cât e negru sub unghie.

Fecĭorul smeóĭceĭ şi cu oile sale a rĕmas de asta parte de apă.

Ajungĕnd de ceea-l-altă parte şi după ce s'au împreunat acuma iarăşĭ valurile apeĭ, 'şĭ-a luat fata cuşma din cap şi atuncĭ i-a căḑut pĕrul cel de aur pâna la briŭ.

Fecĭorul smeóĭceĭ, vĕḑĕnd-o că-ĭ fată şi încă aşa de frumósă, nu sciă pe ce lume-ĭ de scârbă, că a scăpat'o din mână. Si fără a maĭ perde mult timp se întórse a-casă şi spuse maĭceĭ sale cum l'a amăgit, povestindu 'i tóte din fir în pĕr, că fărtatul sĕu de cĭobănie nu e fecĭor, ci fată şi încă cu pĕrul de aur. Dar ce folos că ea a trecut acuma preste mare împreună cu oile sale şi el n'o maĭ póte urmări.

Smeóĭca, auḑind acéste, ḑise fecĭoruluĭ să nu se maĭ supere de géba, căcĭ ea va afla un mijloc prin care s'o pótă urmări şi prinde. Si intru adĕvĕr că maĭca sa i făcŭ o corabie mare, pe care smeul. după sfatul eĭ, o încărcă cu fel de fel de marfe scumpe şi ast-fel, încărcat cum eră, se porni cu dînsa ca se afle pre fată.

După ce se porni el acuma merse cât merse pe apa cea mare, prin care a trecut fata, până ce ajunse la un mal. Acolo apoĭ se opri.

Mulţime de ómenĭ, carĭ de la cine şi prin cine auḑise că 'n corabia acésta se află o mulţime de marfă scumpă, alergară din tóte părţile să cumpere câte una alta de la stăpânul eĭ.

Etă că în urmă, dĕ unde şi până unde, vine şi fata cea cu pĕrul de aur şi intră şi ea în corabie să vadă ce fel de mărfurĭ se află intr'însa.

Dar . . . atâta i-a trebuit smeuluĭ ! Maĭ mult nemic ! Cum o vede în luntru deauna pornesce corabia de la mal şi pe icĭ ţi-ĭ drumul !

Fata cunósce şi ea acuma în ce cursă a picat şi se pricepe că nu-ĭ chip de scăpat. Cércă ea ce cêrcă să scape, dar' în zadar ! Corabia eră acuma cine scie unde de mal.

— De géba te maĭ trudescĭ, căcĭ de acuma înainte n'aĭ să-mĭ maĭ scapĭ din mână ! ḑise smeul, după ce s'a vĕḑut la largul sĕŭ.

Fata, maĭ auḑind încă şi acésta, ce să facă ? ĭe inelul sĕŭ de pe deget şi aruncându-l în apă ḑice :

— Când veĭ află tu inelul acesta, atuncĭ voiŭ vorbi eŭ cu tine !

Dar smeul sĕ păreă că nicĭ n'o aude. El mergeă cu corabia înainte, fără să-ĭ pese ce-va de cuvintele eĭ.

După ce ajunse acuma la mal luă pe fata şi ducĕnd'o acasă se cunună cu dînsa.

Fata însă işĭ ţinû cuvintul. Ea nu vorbĭa cu smeul nemică, orĭ şi cât se necajia acesta s'o înduplice ca să vorbéscă. Cu smeóĭca şi cu cumnatele séle, căcĭ smeul aveă şi surorĭ, şi cela-l-alţĭ curtenĭ vorbiă, însă cu smeul nicĭ odată.

Acésta tăcere a ţinut tot aşa maĭ lung timp.

Etă că 'ntr'o ḑi, mergênd nisce pescarĭ la apa cea mare şi pĕscuind o mulţime de pesce, aduse şi vindură şi smeuluĭ o parte din aceştia.

Smeul, adecă fecĭorul smeóĭceĭ, după ce cumpĕră pesciĭ, se dede singur să-ĭ curăţéscă. Dar ce să vadă ? Intr'un pesce dă de inelul neveste séle ! Plin de bucurie ĭe el acuma inelul şi, mergênd cu dînsul tot în sărite la nevésta sa, îĭ ḑise zîmbind.

— Draga mea Rîndunică ! de acuma veĭ vorbi cu mine căcĭ écă în sfîrşit ţi-am aflat şi inelul !

Şi vorbind o desmiérdă şi-ĭ neteḑesce bărbiile, aşa plin de sânge cum s'a fost umplut pe mâne curăţind pescele.

Nevésta, vĕḑêndu-şĭ inelul şi auḑind pre smeŭ ast-fel vorbind, deauna s'a prefăcut într'o Rîndunică cu guşea roşie şi a sburat pe feréstră.

Smeul, vĕḑênd'o că-ĭ sbóră de 'naintea ochilor, se repeḑi ĭute s'o prindă, dar a prins'o numaĭ de mijlocul coḑiĭ, care i-a rĕmas în mână, iar Rîndunica se cam maĭ duse, rămâindu-ĭ de atuncĭ şi până în ḑiua de astă-ḑi códa ca o furculiţă, adecă, numaĭ cu penele carĭ nu i le-a smuls smeul, şi cu guşa roşă, cum a fost pătată de sânge.

II

A fost odată o femee, şi femeea aceea aveă o noră în casă cu care nu se puteă nicĭ de cum învoi. Nu eră maĭ nicĭ ḑi lăsată de Dumneḑeu, în care să nu-ĭ ḑică: ba ca-ĭ leneşa, ba că-ĭ netrebnică, ba că-ĭ una, ba că-ĭ alta. Maĭ pe scurt ne 'ncetat îĭ căută pricinĭ, cum îĭ veniă la gură, aşa o batjocoră.

Şi noră-sa, bună de inimă şi răbdătóre, tóte le suferiă şi tăceă, cugetând, în sine, că sócră-sa se va încuminţi de la un timp şi-ĭ va da pace. Dar' cum să-ĭ dee ! Unde s'a maĭ vĕḑut în lumea acéstă vre-o sócră bună ? Pe ḑi ce mergea tot maĭ rea şi maĭ nesuferită se făceă. Dară într'o ḑi, voind să pue capĕt la tóte, ce face ? se apucă şi omóră pe sócră-sa, tăind'o tótă bucăţele.

Barbatul nevesteĭ, carele se vede că, pe când i-a omorit maĭcă-sa soţia, eră unde-va dus de a-casă, cum s'a intors înapoĭ şi a veḑut ceea ce s'a întîmplat, s'a făcut foc şi pară de mânie, a prins pre noră-sa si puind'o pe nisce cărbunĭ aprinşĭ voi, spre pedépsă, s'o ardă de vie.

Maĭca Domnuluĭ insă, cum şi din ce pricină nu pot să sciu, dar destul atâta că tocmaĭ când se aprinse straele pe sócra cea rea şi începuse a arde, se sco-

borî din cer, o prefăcù într'o *Rîndunică* şi o scóse de grabă pe horn afară.
Rîndunica, adică sócra cea rea, prefăcută în pasere, cum se vĕḑù scăpată afară voi să fugă.
Dar' Maica Domnuluĭ n'o lăsă, ci oprind'o îĭ ḑise:
— Stăı pe loc, că nu merge aşa, cum cugeţĭ tu! Nu gândi că, dacă te-am scos de la mórte, îndată ţĭ-oiu da şi drumul! Maĭ aştéptă puţin pană ce ţĭ-oiŭ face un semn dupa care nu numaĭ eu, ci şi tótă lumea să te cunóscă orĭ şi când şi orĭ şi unde, ce sócră bună aĭ fost, că aĭ omorît pre noră-ta!
Şi cum rosti Maica Domnuluĭ cuvintele acestea, îĭ făcù códa în formă de fórfece saŭ maĭ bine ḑis în formă de dóuĕ cuţite ascuţite şi împreunate la un loc, cu carĭ a ucis ea pre noră-sa.
Dar' ea n'a rĕmas numaĭ cu semnul acesta. Când o scósă Maica Domnuluĭ pe horn, atuncĭ se negri de fum şi funingine, şi pe unde s'a negrit négră a rĕmas şi până în ḑiua de astă-ḑĭ.
Iară pata cea roşă de pe guşa Rînduneleĭ e sângele ce a prins să curgă, pe când a început a arde. Penele cele albineţe sunt urmele din cămaşa, cu care erà ea înbrăcata, când a pus'o feciorul sĕŭ pe cărbunĭ, şi care n'a apucat a se aprinde şi a arde, şi numaĭ s'a afumat.
Şi numaĭ după ce a capĕtat Rîndunica tóte semnele acestea i-a dat Maica Domnuluĭ drumul ca să sbóre unde vor duce-o ochiĭ şi aripile.

RÎNDUREA

2455 **Rîndureaoa mult graiesce, dar nimic de înţeles.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 150.

Ca şi aceı carĭ vorbesc mult însă fără miez.

ROĬU

Veḑĭ *Albină*.

2456 **Ceea ce la roıu nicı un folos aduce, nicı albineı ĕı place.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 75.

Adica ceea ce nu ne folosesce nicĭ o plăcere ne aduce (Golescu).

2457 **Umbla ca sa prinḑa roıul,**
Şi şı întórce înapoıul.

A. Pann, I, p. 81.—Hinţescu, 162.

Se ḑice despre cel prost.

2458 * **A umblà ca un roıu fara matcă.**

Miron Costin, *apud* Fr. Damé, III, 32. — B. P. Hăşdĕŭ, *Etymolog. Magn.*, 745.

Adică de colo pâna colo, zapăcit, fără scop.

2459 Roĭul fără matcă, îndată sĕ prăpădesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II *Asem.*, 145.

Adică norodul fără stăpân.

„Ce tocmélă sá hie la o óste ce erà *ca un roĭu fără matcă.*“ — MIRON COSTIN.

A RUMEGÀ

Veḑĭ *Vorbă.*

SAHNĂ

2459 b * Cel cu sahna în spate, vede musca 'n cer.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*

* *Cel cu sagna în spate, vede musca 'n cer.*

Precum dobitocul ranit de şea saŭ de samar vede musca cât de departe, tot ast-fel şi pătimaşul zăresce îndată ceea ce 'l póte vătĕmà.

ŞALĂŬ

2460 * △ Şalaŭ.
Peşce rĕŭ.

TR. PROCOPIESCU, *inv. c. Islaz*, J. *Romanaţı.*

Anti-frasă pentru a ḑice că este bun. Se întrebuinţéză de pescariĭ din Islaz.

SAMAR

Veḑĭ *An, Măgar, Şea.*

2461 Lua-voiŭ samarul şî sĕ va vedea amarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 41.

Veḑĭ *Şea.*

Adică după ce sĕ ĭea acoperişul, atuncĭ sĕ vede starea lucruluĭ (GOLESCU).

2462 Celuĭ ce pórta samarul
Tată 'ı este armăsarul.

A. PANN, *Moş Alb.*, II, p. 22.

Se ḑice de acel care preţuesce maĭ puţin de cât părinţiĭ luĭ.

2463 Samarul să nu 'l îngreunezĭ, că rĕmâĭ tu în locul măgaruluı.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 113.

Adică să nu împovarezĭ pe slugă piste puterea luĭ, că slujescĭ tu în locul luĭ (GOLESCU).

2464 Bate samarul
Să pricépă măgarul.

A. PANN, II, p. 144.—HINŢESCU, 165.

Vedĭ Şea.

Se ḑice când nu îndrăsnim să spunem cuĭ-va un lucru de-a dreptul şi'l facem să înţelégă gândul nostru într'un mod indirect.

Battre le chien devant la lion.

Fata mea, ţie îţĭ vorbesc, ca sā me înţelégă nora ḑice proverbul Turcesc.

2464[b] * Ş'a legat samarul.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*.

Ş'a dobândit stare.

SARDEA

2465 * A fi ca sardelele.

V. ALEXANDRI, *Teat.* II, p. 772.

Adică înghesuiţĭ.

Etre serrés comme des harengs en caque.

SARCĂ

Vedĭ Ţarca.

2466 Veste buna Sarca!
Daca e de bine,
Ada-o la mine;
Dacă e de rĕŭ
Du-o la birăŭ!

EM. POP, c. *Şomcuţeĭ-Marĭ, Ungaria.*

Hir[1]*) bun Sarcă,*
Hir bun Sarcă!
De-ĭ de bine
A[2]*) la mine,*
De-ĭ de rĕŭ,
De capul tĕŭ.

GR. CRĂCIUNAŞ, *Transilvania.*

1) Veste.
2) Adu.

Vedĭ *Coţofană*.

Frasă proverbială prin care Românii din Ungaria întimpină a-céstă pasere când o vede că se lasă pe acoperemintul caselor, credênd că prin cântecul sĕŭ acéstă pasere vestesce sosirea unor óspeţĭ, şi 'n care parte e intórsă cu códa, dintr'acolo vor veni óspeţiĭ.

Găsim în *Ornitologia* D-luĭ S. Fl. Marian următórea legendă:

LEGENDĂ

Ḑice că dintru început Ţarca n'a fost pasere ca acuma, ci ea a fost chelăriţă la unul dintre birturile cele marĭ şi maĭ cercetate de óspeţĭ pe timpul acela.

Dar' fiind ea ca şi orĭ-care fată de panura eĭ fórte îndrăsnéţă, sărind înaintea tuturora şi legându-se ca scaĭul de óie maĭ de fie-care óspe tînĕr şi frumos, care cercetà birtul, pe lângă acésta maĭ fiind încă şi lungă de mână, înşelând şi prădând pe stăpânul sĕŭ, Dumneḑeŭ se supĕrà amar pe dînsa şi spre pedépsă o prefăcù într'o pasere, Si de atuncĭ apoĭ pasĕre a rĕmas până în ḑiua de astă-ḑĭ Şi paserea aceea e Ţarca.

Fiind însă că Ţarca ca chelăriţă, erà deprinsă a sări înaintea fie-căruĭ óspe şi a dà de scire stăpânuluĭ sĕŭ, că écă acela şi acela vine la birt, de-aceea ea şi acuma, când are să soséscă vre un óspe la vre o casă, nu se póte răbdà de-a nu se duce maĭ nainte şi a însciinţà pre căsenĭ prin cântecul eĭ, că în scurt timp are să vie atare óspe la casa aceea.

SBOR

Vedĭ *Cocor*.

A SBURÀ

Vedĭ *Aripă, Curcan, a Umblà*.

2467 **Câte sbor nu sĕ mănâncă.**

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 36.— G. DEM. TEODORESCU, *Poes. pop.*, p. 339.

Nu tótă pasirea sburătóre sĕ mănâncă, nicĭ tot marile pre cel maĭ mic stăpânesce, nicĭ tóta pofta din părere născută se plinesce.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 185.

Orĭ ce sbóră nu sĕ mănâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 9.

Câte sbor i se pare că tóte să mănâncă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 107.

Îĭ pare că câte sbor sĕ mănâncă.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 26; I, 86. — HINŢESCU, 99.

Orĭ-ce sbóră li se pare că îl vor putea mâncà.

A. PANN, I, p. 62.

Tóte 'ţĭ par că se mănâncă.

A. PANN, II, p. 108.—HINŢESCU, 98.

I se pare că tóte paserile ce sbóră, sĕ mănâncă.

C. NEGRUZZI, I, p. 141.

Nu sĕ manâncă tot ce sbóră.

C. NEGRUZZI, I, p. 251.

* *Tot ce sbóra nu se mănâncă.*

BARONZI, pag. 61. — AL. DUMITRESCU, 136.

* △ *Nu tot ce sbóră sĕ mănâncă (mâncă).*

HINŢESCU, p. 170.— I. G. VALENTINEANU, 9.—EM. POPESCU, *înv. c. Ciocanescı-Marginenı, J. Ialomiţa.*— I. IONESCU, II, 115. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, *apud.* G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* p. 29.

Nu tóte câte sbóră se mâncă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 545.

Nu tot ce sbóră se manânca.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1068.

* *Crede ca tot ce sbóră se mănânca.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 767.— AL. ODOBESCU, III, 21.

Nu tóte paserile câte sbóră sunt bune de mâncare.

S. FL. MARIAN, *Nunta,* p. 83.

Nu se mănâncă tot ceea ce sbóră.

P. ISPIRESCU, *Leg.,* p. 14.

△ *Cel tînĕr crede câte cióre sbóră tóte sĕ mănâncă.*

S. MIHĂILESCU, *Şezatórea,* I, p. 220.

Tóte paserile care sbóră nu se mănâncă.

C. NEGRUZZI, *Conv. Liter.,* VII.

Nu tot ce sclipesce e aur, şi nu tot ce sbóră se manâncă.

Dreptatea, Banat, Ianuarie 1895.

Ce âmblĭ tu nu sĕ mănâncă.

P. Ispirescu, *Snóve*, p. 41.

Veḑĭ *Tînĕr*.

Adică tóte nu le putem dobândi (p. 36); adică orĭ-ce vrem nu sĕ póte dobândi, că nu ne sunt tóte ĭertate (p. 9).—Golescu.

Pe lângă înțelesul dat de Golescu acest proverb însemnéză adeseorĭ că nu trebue să judecam lucrurile saŭ ómeniĭ după cum se arată a fi. Veḑĭ pentru acest înțeles variantele date de D-l Marian și de ziarul *Dreptatea*.

C. Negruzzi zice la rindul sĕŭ: »Fă cunoscință cu fata, n'o luà numaĭ pe auḑite, pentru că *nu se mănâncă tot ce sbóră*, și sĕ întîmplă de departe trandafir și de apróре borș cu știr.«

Non quidvis contiget quod optaris.

Prov. Lat.

Her Kușun eti jenmez. [1])

Prov. Turcesc.

2468 **Pĕ cele sburătóre cu lațiul le prinde.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 58.

Adică muĭerile cu maglisirĭ sĕ 'nșélă (Golescu).

2469 **Cum sbóră pestin auḑi: cra!**

Iord. Golescu, *Mss.* II, pag. 30.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce cum invață óre-ce, sĕ socotesc dĕ filosofĭ, șĭ pentru ceĭ ce cum dobândesc un cin, sĕ socotesc dĕ Domnĭ (Golescu).

2470 * **A sburat puiul cu ața,**
Tocmaĭ când erà dulcéța.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 233.

A sburat puiul cu ața,
Tocmaĭ când a fost dulcéța.

Baronzi, p. 50. — Hințescu, 156.

A scăpà un lucru din mână tocmaĭ când ne este maĭ drag saŭ după ce făcusem tóte cele de lipsă pentru a'l dobândi.

Nid tissu et achevé
Oiseau perdu et envolé.

Prov. Franc.

[1]) Nu se mănâncă carnea fie-căreĭ paserĭ.

Nido fatto, gazza morta. [1])
Prov. Ital.

Wann der Körf fe'dig es, flücht der Vogel us. [2])
Prov. Germ. Düren.

*
2471 **A sburat puiul cu teiul,**
Tocmai când era temeiul.
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 233.

A sburat puiul cu teiu,
Tocmai când a fost temeiu.
BARONZZI, p. 50.— HINŢESCU, 156.

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2470.

*
2472 **A sburat o dată de la mână, s'a dus!**
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 151; III, 122. — HINŢESCU, 170.

Se dice când scapam óre-ce care ne stă în mână şi care nu se maĭ póte dobândi.

* △
2473 **Ce sbóra nu se maĭ întórce.**

Leleo nu maĭ dice vaĭ,
Din ochi lacrimĭ nu maĭ stórce,
Că ce sbóră nu se 'ntórce,
Firul rupt nu se maĭ tórce!
V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 283.

Dragă mândro, nu maĭ plânge,
Din ochĭ lacrimĭ nu maĭ stórce,
Că ce sbóră nu se întórce,
Aĭ rupt firul nu se tórce!
A. PANN, *Moş Alb*, II, p. 80.

Se dice pentru cele carĭ, când se pĭerd odată, nu se maĭ pot dobândi, nu se maĭ întorc.

SCARĂ

* △
2474 **La scara murgului.**
I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, XII, p. 6.—PAPADOPOL-CALIMAH, *Conv. Lit.*, XXI, 14.—*Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovĕţ, J. Mehedinţi*, — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinţi.*

[1]) Cuĭbul facut, gaiţa mórtă.
[2]) Când cuşca e isprăvită, pasĕrea sbóră.

1⁰ De grabă. — C. Bungeţianu.
2⁰ Nicĭ odată.
„Când i se cere cuĭ-va de către altă persónă o datorie saŭ altce-va şi acela nu vroesce a 'i o maĭ dà îĭ rĕspunde: am să-ţĭ o daŭ *la scara murguluĭ.*" —I. Iorgulescu.
3⁰ La lucrurĭ marĭ, la slujbe marĭ.
„Intrase în mintea sătenilor, că starea lor de veciniĭ erà ticălósă, şi veciniĭ începuse a năzui *la scara murguluĭ* cerĕnd desrobire.— Papadopol-Calimah.
4⁰ Cât de departe, în casul de faţă: ne vom judecà până în pânzele albe, până la ultimele instanţe.
„La învoĭélă unul maĭ dă, altul maĭ lasă Daca nu vreĭ, eŭ mĕ duc *până la scara murguluĭ.* — I. Negruzzi.

2474ᵇ Cu picĭorul în scara murguluĭ.

Voinţa Naţională, An. X, No. 2694.

Se ḑice de o lucrare făcută în grabă, şi cum ḑice Francesul, *au pied levé.*

2474ᶜ *A ajunge până la scara murguluĭ.

I. Măgură, *prof.* J. *Prahova.*

Adică a fi aprópe de isbânda.

2475 *Nu 'l ţin bine scarile.

Laurian & Maxim, I, p. 1082. — *Maior* P. Budişteanu, J. *Ilfov.*

1⁰ Nu are o posiţie bine stabilită, sigură, e ameninţat de a-şĭ pĭerde slujba, etc.
2⁰ Se ḑice de omul neputincĭos, gârbovit de anĭ, de grijă şi de nevoĭ.

SCOICĂ

Veḑĭ *Midĭe*

SCORPĬE

2476 Supt pétra cea maĭ frumósă, scorpia ascunsă zace.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 65. — Hinţescu, 172.— Dª E. B. Mawr, 8.

Sĕ ḑice pentru ceĭ smeriţĭ dar făţarnicĭ, însemnând că dĕ faţă sĕ arată sfinţĭ, ĭar din dos ca un şerpe veninos (Golescu).

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπιὸς εὕδει. [1]

Prov. Elin.

Latet anguis in herba. [2]

Prov. Lat.

Le serpent est caché sous les fleurs.

Prov. Franc.

Daar schuilt eene slang onder het loof. [3]

Prov. Oland.

2477 * A fi ca o scorpie.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova.*

Adică : slaba, urîtă sau rea.

2478 Scorpia cu limba dulce te linge şi cu códa te împunge.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 67.

Arată năravul celuĭ făţarnic (GOLESCU).

SCRÓFĂ

2479 * △ S'a suit scrófa în copac.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — I. MĂGURĂ. *prof.* J. *Prahova.*

* △ *S'a suit scrófa în copacĭ.*

V. FORESCU, *Folticenĭ*, J. *Suciava.*

* △ *S'a suit scrófa în răchită.*

H. D. ENESCU, *înv.* c. *Zamostea*, J. *Dorohoĭ.*

* △ *S'a suĭt (s'a urcat) scrófa în salcie.*

I. IORGULESCU, *înv.* c. *Baia-de-Arama*, J. *Mehedinţĭ.*

Se ḑice unuĭ om care se pretinde a fi ce-va de el şi drept vorbind nu e nimica, saŭ unuĭ om care o fi fost la început într'o stare maĭ jósa şi care în urma s'a ridicat, şi se mândresce.

Ὗς ἐκώμασε.

Prov. Elin.

[1]) Sub orĭ-ce pétră dórme scorpia.
[2]) Şérpele e ascuns în iérbă.
[3]) Se ascunde un şérpe sub verdéţă.

Sus saltavit (commessatur).

Prov. Lat.

2479[b] * A fi născut în zodia scrófeĭ.

Maĭor P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov.*

* *A avé noroc de scrófă.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — M. CANIAN, J. *Iaşi.*

* *A avé noroc porcesc.*

Maĭor P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov.*

A fi fórte norocos.

ŞEA

Vedĭ *Cal.*

2480 * △ Bate seaua să pricépă ĭépa.

IORD. GOLESCU, *Mss,* II, p. 116. — AL. DUMITRESCU, 140. — V. FORESCU, *Folticenĭ,* J. *Sucĭava.* — LAURIAN & MAXIM, II, 1137.— HINŢESCU, 175.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* I, 451 ; *Leg.* 271; *apud* GASTER, *Chrest.,*II, 376.— I. SLAVICI, *Conv. Liter.,* VI, 109. — I. IONESCU, *Cart. Cit..* III, 230.

* △ *Bate şeaua să se pricépă ĭépa.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Ştiubenii,* J. *Dorohoĭ.*

Bate şeaoa, să înţelégă ĭépa.

C. NEGRUZZI, I, p. 251.

* *A bate şeaua (ca) să pricépă ĭépa.*

G. MUNTEANU, p. 121.—FR. DAMÉ, I, 125. — S. I. GROSSMANN, *Dicţion. Germ.,* p. 32 \ 52.

* *Bate şeaoa.*

V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.,* IV, pag. 314.—*Teatru,* I, 180.

Când nu se póte bate calu, se bate sedla. [1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.,* I, 11.

Vedĭ *Samar.*

Sĕ dice când dojănim pĕ unul ca să învĕţăm pĕ altul (GOLESCU).

---

[1]) Când nu se póte bate calu, se bate şeaua.

A vorbi cuĭ-va in pildă; a face alusiĭ ințepătóre la ceva.

Qui ne peut battre le cheval
Batte la selle ou le bast.
Prov. Franc.

Chi non pùo dare all' asino, dà al basto. [1])
Prov. Ital.

Quien no puede dar en le asno, da en el albarda. [2])
Prov. Span.

Who cannot beat the horse, let him beat the saddle.[3])
Prov. Engl.

Man schlägt auf den Sack und meint den Esel. [4])
Prov. Germ.

2481 Fie-care pune bucuros şeaoa pe iépa vecinului.

I. SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, An. IX, pag. 93.

Ne slujim in grabă și cu placere cu lucru strain.

*
2482 Li sta ca şeaua pi gumar. [5])

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Se ḑice despre acel care se îmbracă cu haĭue carĭ nu 'l prinde.

*
2483 Unde se gasesce saoa (şeaua).
Sĕ cere şi ipîngeaua.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 20; I, 69.—BARONZI, 59.—HINȚESCU, 174.— Da E. B. MAWR., p. 57.

Veḑi *Friu.*

Cine a greşit o data e in tot-deauna banuit.

*
2484 Ḑi pi şeua pi sumar. [6])

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Despre ceĭ carĭ scapată, carĭ se scobóră într'o posiție maĭ mică, corespunde intocmaĭ locuțiuneĭ Românescĭ: *Din cal magar.*

---

[1]) Cine nu póte dà in măgar, dă in samar.
[2]) Idem.
[3]) Cine nu póte bate calul, lasă 'l să bată şeaua.
[4]) Lovesce sacul, vroind a lovi măgarul.
[5]) Ii stă ca şeaua pe măgar.
[6]) De pe şea pe samar.

2485 Ridica-voiu șaua și se va vedeà zagna.

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 63.

Adică după ce sĕ descoperă óre-ce, atuncĭ i sĕ vĕd cusururile (GOLESCU).

O ghicitóre a căreĭ deslegare este cuvîntul *ladă*, sună ast-fel:

Când se ridică șeaua se vĕd mațele.

2486 Până nu 'ĭ ieĭ șaoa (șeaua) din spate,
Nu veḑĭ în ce loc îl bate.

A. PANN, I, p. 145.—HINȚESCU, 174.

Până nu ĭeĭ caluluĭ șeaua
Nu 'i veḑĭ rana din spate.

A. PANN, *Edit*. 1889, p. 174.

Veḑĭ *Samar*.

Acelaș înțeles ca la numĕrul 2485.

Âon dĕbasta, sĕ vêzon las cachadûros. [1])

Prov. Languedoc.

Au desbasta, se vozon las cachaduros. [2])

Prov. Provans.

2487 *Când se ridică șeaua sĕ vĕd cóstele.

I. MĂGURĂ, *Prof*. J. *Prahova*.

Se ḑice despre ceĭ slabĭ la trup.

2488 *Să cumperĭ șeaua după cum e calul.

N., c. *Găescĭ*, J. *Dîmbovița*.

Orĭ-ce lucru sĕ fie potrivit cu starea, cu posiția, cu valórea omuluĭ. Când se însóră sa 'șĭ ĭea nevésta avênd aceeaș crescere ca și dînsul.

2489 *A plecat calare și sĕ întórce cu șeaua în spinare.

I. BĂNESCU *prof*. J. *Roman*.

Iĭ-a mers rĕŭ, nu a isbutit în întreprinderile sale.

SĔLBATIC

2490 Au venit sĕlbaticiĭ
Să împace domesticiĭ.

A. PANN, III, p. 25.

---

[1]) La scosul samaruluĭ, se vede zagna.
[2]) Idem.

A venit sĕlbaticul
Să 'mpace domesticul.

HINŢESCU, p. 174.

Se dice când se amestecă unul într'o céŕtă ca să împace lucrurile şi la urmă maĭ rĕŭ o strică.

ŞĖRPE

Vedĭ *Inima*, *Sin*, Cap. XVII.

2491 * △ Şérpele, pâna nu 'l calcı pe códa, nu se 'ntórce sa te musce.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 7; I, 25.— BARONZI, 58 — HINŢESCU, 175.— AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.* — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 46. — Da E. B. MAWR, 47. — H. D. ENESCU, *învĕţ. c. Zamostea*, J. *Dorohoı.*

Şérpele, până nu 'l calcĭ pe códă, nu te muşcă.

IDEM, *Calend. Rom.* 1892.

Până nu supĕram pe óre-cine nu ne vatĕma.

2492 * Nu calcà şérpele pe códă daca uu vreı sa te muşce.

ÁL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Nu călcà şérpele care dórme.

AL. DUMITRESCU, p. 121.

Şérpele ca sa-nu te muşcă vedi sa-nu 'l calçĭ perste códă.

ANDREIŬ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 99.

Acelaş înţeles ca la numerul 2491 sub o formă maĭ imperativă. Turcul dice: *Iatan ilana basmă.* [1])

2493 Cine pĕ şérpe de códă 'l apuca, îndata sĕ muşca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83.

Se dice pentru ceĭ ce nu sciŭ cum să rĕsplătéscă (GOLESCU).

2494 Şérpe cu cap dĕ muıere.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 96.

Adică înţelept ca şérpele şî viclén ca muĭerea (GOLESGU).

---

[1]) Nu călcà şérpele care dórme.

2495 **Şérpele cât dĕ mult ĕl veĭ mângâiă, el tot te va muşcă.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.
Adică cel viclén şî făţarnic, şî maĭ ales duşmanul (GOLESCU).

2496 **Şérpele sĕ şperie de însuşĭ pĭelea luĭ, când o vede spînzurată.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.
Adică cel fricos dĕ umbra luĭ (GOLESCU).

2497 **In orĭ-ce gaură poţĭ găsi şérpe cât dĕ mic.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 15.
Adică rĕĭ la orĭ-ce curte (GOLESCU).

2498 **In pielea sérpeluĭ se ascunde dracul.**
LAURIAN & MAXIM, II, p. 1167.
Este o credinţă poporală; ne învaţa tot de odată să ne ferim de ceĭ rĕĭ.

2499 **Nu 'ţĭ fie milă de şérpe.**
LAURIAN & MAXIM, II, p. 1167.
Adică de cel viclén şi făţarnic.

2500 **In orĭ-ce gaură sĕ vîră şérpe cât dĕ mare.**
IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 15.
Adică rĕĭ cam prĕtutindenea (GOLESCU).

2501 **Şérpele ce sĕ tîrasce, n'are trebuinţă dĕ picere să 'l tîrască.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.
Sĕ ḑice când ni sĕ dă cele dĕ care n'avem trebuinţă (GOLESCU).

2502 **Pre cela ce 'l muşcă şerpele, şi de şopîrlă se feresce.**
DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 359

*

Cine e muşcat de şérpe se păzesce şi de şopîrlă.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 107. — HINŢESCU, 175.

*

Cine e muşcat de şérpe se teme şi de şopîrlă.
I. G. VALENTINEANU, pag. 30. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 275.

Cine e mursicat de şérpe se păzesce şi de şopîrlă.
A. PANN, II, p. 133.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 161.

Pe care l'a muşcat şerpele se teme şi de şopîrlă.
KÁROLY ÁCS, p. 83.

Pe cine l'aŭ muşcat şerpele se teme şi de şopîrlă.
Abecedar Ilustrat, p. 25. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 130.

Când te mursică şérpele, 'ţĭ-e frică şi de şopîrlă.
LAURIAN & MAXIM, II, p. 1167.

Te-a muşcat şérpele, 'ţĭ-e frica şi de şopîrla.
IDEM, *Calend. Rom.* 1892.

* △ *Cel muşcat de şerpe se teme şi de şopîrlă.*
H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

Cel paţit e în tot-d'a-una cu frica în sîn.

Cui serpe morse, lucerta teme. [1])
Prov. Ital.

Quien del alacran esta picado, la sombra espanta. [2])
Prov. Span.

He that has been bitten by a serpent, is afraid of a rope. [3])
Prov. Engl.

Den ein Mal die Schlange beisst, ber fürchtet sich vor jedem gewundenen Seil. [4])
Prov. Germ.

2503 **Sachi şarpe are sev otrov.** [5])
FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, pag. 15.

Fie-care om are rĕul sĕŭ.

2504 * △ **Şérpele, când îl dóre capul, ese la drum.**
HINŢESCU, pag. 175. — I. MĂGURĂ, *Prof.*, J. *Prahova*.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman*. — *Preot* C. BUNGEŢIANU *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţĭ*.

---

1) Cine e muşcat de şérpe, se teme de şopîrlă.
2) Cine e înţepat de scorpie, să sperie de umbra (eĭ).
3) Cine a fost muşcat de un şérpe, îĭ e frică de o frînghie.
4) Acel pre care şérpele muşcă odată, îĭ e frică de ne-care frînghie încolăcită.
5) Fie-ce şérpe are otrava luĭ.

* △ *Şèrpele, când i se face de cap, ese la drum.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescĭ-Mărginenı, J. Ialomiţa.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baıa-de-Aramă, J. Mehedinţĭ.*

1⁰ Omul când nu maĭ judecă sĕ pĭerde. — C. BUNGEŢIANU.

2⁰ Omul când i se face de trântélă, caută cértă. — I. IORGULESCU.

Poporul crede că şérpele nu se arată de cât atuncea când îl dóre capul, şi în scopul de a fi omorit. Daca până in sérä nu e omorit, el trebue să musce pe cine-va.

2504 b * **Şérpele nu'sı arată nicĭ odată códa înainte.**

Maıor P. BUDIŞTEANU, J. *Ilfov.*

Să nu fiĭ fricos, ci vitéz ca şérpele.

2504 c * **A umblà ca şérpele după vitejiĭ.**

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

A căutà cértă, a se aruncà singur în primejdie.

2505 **Cresce şérpele în sîn, ca maı bine să te muşce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Cresce puĭul de şerpe sa te musce.

A. PANN, *Archir.*, p. 26.

* *Cresce puĭŭ de şèrpe (ca) să te musce.*

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 12 ; III, 112. — HINŢESCU, 175. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 158. — AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

Cine cresce sèrpe întâĭu pe el îl muşcă.

BARONZI, p. 49. — HINŢESCU, 175.

* *A cresce puĭŭ de şerpe.*

G. MUNTEANU, p. 121.

* *Cresce sèrpele să te musce.*

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov.*

* ● *A încălḑì şérpele în sîn.*

M. CANIAN, J. *Iaşı.*

Veḑĭ *Năpîrcă.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce supĕră pe parinţiĭ lor şî pĕ făcĕtoriĭ lor de bine (GOLESCU).

Οφιν εἰν τῷ κόλπῳ θάλπειν. [1]

Prov. Elin.

Κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους. [2]

Socrat.

Colubrum in sinu fovere. [3]

Prov. Lat.

Zy broeden eene slang in hun boezem, die hun't hert zal afsteken. [4]

Prov. Oland.

Nutrisci serpe in seno, ci lasciarà veleno. [5]

Prov. Tosc.

C'est un serpent que j'ai réchauffé dans mon sein.

Dictionnaire de l'Académie.

Origina acestuĭ proverb se gasesce într'o fabulă fórte vechĭe pe care o gasim în Gabrias, XLII, Esop CXVII, în instrucțiile pe carĭ împĕratul Bisantin Vasile le dă fiuluĭ sĕŭ Leon, s. c. l.

HOMO ET COLUBRA

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
Gelu rigentem quidam Colubram sustulit,
Sinuque fovit, contra se ipse misericors.
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus,
Hanc alia cum rogaret causam facinoris,
Respondit: Ne quis discat prodesse improbis.

PHEDRU, C. IV, *Fab.*, p. 28.

Dim. Țichindeal a desvoltat acelaș subiect pre cum urmézăa:

ȘÉRPELE ȘI SATÉNUL

Un sătén au aflat ĭérna pre un Șérpe jumĕtate înghețat. După obiceĭul bĕtrân al credinții deșarte făcêndu i-se milă de dînsul, l'au dus în casa sa, unde l'aŭ pus supt cuptorul cald.

Decĭ el după ce s'aŭ încăldit și s'aŭ desghețat, aŭ început a se tăvăli prin casă, a șuerà și a-șĭ vĕrsà veninul. Apoĭ sățénul vĕdênd acest spurcat nărav, și nemulțumire, l'au gonit afară ĭarășĭ în frig, unde ĭarășĭ au înghețat și s'aŭ sfîrșit al sĕu veninat nărav.

A se vedé și fabula luĭ La Fontaine, *Le Villageois et le Serpent.*

2506 Ca serpele care și-a lepĕdat pĭelea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, 47.

Adică desbrăcat, în pĭelea góla.

---

[1]) A încăldi un șérpe în sin.
[2]) A face bine celuĭ rĕŭ, e a cresce lupĭ.
[3]) A încăldi un șérpe în sin.
[4]) Cresc (clocesc) un șérpe în sinul lor, care o săĭ înțepe la inimă.
[5]) Nutresce șérpe în sin, care i va lasa venin.

2507 * Iĭ trece un şérpe rece prin sîn.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 206.

* *A trece un şérpe prin inimă.*

M. Canian, J. *Iaşĭ.*

Se îngrozesce, îĭ trec fiorĭ prin inimă.

2508 * △ Să nu te musce şérpele de limbă.

S. Mihăilescu, *Şezătórea*, II, p. 74.

* △ *Să nu te musce şérpele de inimă.*

I. Măgură, *Prof.*, J. *Prahova.* — P. Ispirescu, *Leg.* p. 278. — M. Canian, J. *Iaşĭ.*

* △ *Să nu te musce sérpele să facĭ saŭ se ḑicĭ...*

Şérpele, adică dracul, dă în tot-deauna sfaturĭ rele ómenilor. Veḑĭ proverbul 2498.

«*Să nu cam-va să te musce şérpele de inimă,* să te ducĭ acolo, că e stingere de tine.» — P. Ispirescu.

2509 * A prinde şerpele cu mâna altuia.

Baronzi, p. 47 & 65.

Prinde şérpele cu mâna altuĭa.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 61.

Cu mâna altuĭa serpele din bortă să scoţĭ aĭ vrut, şi pe mine cleşte înpotriva jeratecululĭ m'aĭ făcut.

Dim. Cantemir, *Ist. Ierogl.*, p. 44.

Cu cleşte jeratecul să ţie, şi cu mâna altuĭa şerpele din bortă să scóţă.

Dim. Cantemir, *Ist. Ierogl.*, p. 220.

Cu mâna altuĭa şerpele din bortă a scóte silià.

Dim. Cantemir, *Ist. Ierogl.*, p. 238.

Umblĭ să prinḑĭ şérpele cu mâna altuĭa.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 173.

* *A prinde şérpele cu mâna nebunuluĭ.*

M. Canian, J. *Iaşĭ.*

Veḑĭ *Cărbune.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce cu primejdia altora vor să scape eĭ dĕ primejdie spre al lor folos (Golescu).

De alieno ludis corio. [1]
Prov Lat.

To make a cat's-paw of one. [2]
Prov. Engl.

Tirer les marrons du feu avec la patte du chat.
Prov. Franc.

Con agena mano sacar la culebra del horado. [3]
Prov. Span.

2510 Strigă şi ţipă ca din gură de şérpe.
A. Pann, II, p. 159.—Hinţescu, 181.

Ţipă cât póte
Ca 'n gură de şerpe.
G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ Pop.*, pag. 448.

* *A ţipà ca din gura şérpeluĭ.*
Fr. Damé, II, p. 89.

* *A ţipà ca din gură de şérpe.*
Da Ec. Z., *Bĕrlad*, J. *Tutova.*

Veḑĭ *Brόscă.*

Adică fórte tare.

2511 * Chĭar din gaura de şérpe.
P. Ispirescu, *Leg.*, p. 84.

Adică orĭ de unde va fi, cât de bine va fi ascuns, cu orĭ ce preţ.

«Il spuse că se duce să 'l caute, şi să 'l aducă împĕratuluĭ *chiar din gaură de şérpe.*» — P. Ispirescu.

2512 * A se ascunde în gaură de şérpe.
G. Munteanu, p. 72. — I. Ionescu, *Cart. Cit.*, III, 174. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*—M. Canian, J. *Iaşi.*

O să cauţĭ în gaură de şérpe să te ascunḑĭ.
A. Pann, III, p. 51.—Hinţescu, 69.

---

[1] De alieno corio ludere, proverbio dicuntur, qui securius agunt, sed alieno periculo.— P. Manutius.
[2] A face din cine-va o labă de pisică.
[3] Cu mână străină (altuia) a scóte şérpele din gaură.

Intră şi în gaură de şerpe.

HINŢESCU, p. 82.

* *A se băgà în gaură de şerpe.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 965. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, 2318.

A dispare, a se ascunde de frică.

2513 * **Că nu 'ţi-am fript şerpĭ pe burtă.**

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 151.— HINŢESCU, 63.

Par-că 'ĭ-am fript şerpĭ pe burtă.

A. PANN, III, p. 13.—HINŢESCU, 175.

Ca când îĭ frige cine-va şerpĭ pe inimă.

A. PANN, III, p. 18.

* *Ce ţĭ-am fript niscaĭ-va şerpĭ?*

Da V. BUDIŞTEANU, *Bucurescĭ.*

Nu ţĭ-am făcut nicĭ un rĕŭ, nu ţĭ-am pricinuit nicĭ un neajuns.

2514 **A călcà şérpele pe códă.**

FR. DAMÉ, I, 263.

1⁰ A vătĕmà pre cel cumplit.

2⁰ A atinge buba, punctul dureros, şi precum ḑice Francesul: *mettre le doigt sur la plaie.*

A SEŢELÀ

Veḑĭ *Femeie.*

2515 **Anevoie poţĭ seţelà un cal ne-învĕţat.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3.

Adică a slujì la un nebun (GOLESCU).

SEŬ

2516 * **A face, prinde saŭ perde seŭ.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1176.

Adică a se îmbogăţì saŭ a săracì.

2517 * **A trăi din seul sĕŭ (luĭ).**

A. PANN, III, p. 105. — HINŢESCU, 190.— I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *Rărunchĭu*

A fi cu avere, a trăi din avutul sĕŭ, precum ursul, bursucul și tóte cele-l-alte animale carĭ amorțesc ĭérna, trăesc din grăsimea lor.

SGARDĂ

2517[b] *A fi cu sgardă.

Ca cânele cu sgardă de gât.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, 72.

A avé stăpân, a ascultà de poruncile altuĭa.
Are un înțeles defavorabil.

SIMȚIÓRĂ

2518 Simțióră, Simțióră,
Es copiiĭ toțĭ pe-afară!

S. FL. MARIAN, *Ornit*, II, p. 144.

Prin aceste cuvinte Româniĭ din Moldova întîmpină glasul Simțióreĭ când o aud primăvară pentru întâĭașĭ dată.

Acéstă pasĕre, care nu este altă de cât Pițigoĭul, se numesce ast-fel de locuitoriĭ Moldovieĭ pentru că, cum se desprimăvăréză, dînsa sbóră prin pomete și prin alte locurĭ strigând ne 'ncetat: *Simțĭ-vara! Simțĭ-vara!*

ȘOĬM

Veḑĭ *Sĕptĕmână, Vară.*

ȘOPÎRLĂ

Veḑĭ *Șérpe.*

ȘÓRECE

Veḑĭ *Corabie, Hambar, Lup, Măgură, Mâță, Móră, Motan, Munte, Pisică.*

2519 Șóreciĭ când aŭ pace cu pisica, sĕ primejduesc bucatele.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 176; II, 52. — HINȚESCU, 178.

Adică când stăpâniĭ nu țin slugile de scurt, când mâna cârmuitoruluĭ nu se simte în conducerea afacerilor statuluĭ.

2520 • Şórecele sperézä scăpare şi când e în gura pisiceĭ.
HINŢESCU, p. 178.

Omul, şi în cele maĭ marĭ primejdiĭ, păstrézä nădejdea că va scăpà.

2521 Să nu trécă odată şórecele p'în barbă.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 113.

* *Nu 'ĭ c'a trece şóreciĭ prin barbă dar se face cărare.*
N. JUVARA, c. *Popeni*, J. *Falciu*.

Vedĭ *Barba*.

Adıcă să ne pazim a nu sĕ face obiceĭu spre a nóstră supĕrare, să nu ĭertăm cea d'întâĭu supĕrare (GOLESCU).

2522 Şórecele în gaura nu încăpeà şî tivgă după el tîrà.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Şórecile nu încape pe gaură şi şĭ-a legat ş'o tigvă, (tivgă) de códa.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 73; III, 99. — HINŢESCU, 178.

Vede că nu încape singur pe gaură,
Şi 'şĭ maĭ légă şi tivgă de códă.
HINŢESCU, p. 199.

Sĕ ḑice pentru ceı ce sĕ însarcinézä piste puterea lor, şî maĭ ales pentru ceĭ ce sĕ însor în sărăcie (GOLESCU).

Anton Pann aplică acest proverb celor lacomĭ şi nemulţumiţĭ.

2523 Şóreceluĭ nu-ĭ lipsesce,
Ca din vreme 'sı grămădesce.
A. PANN, I, p. 150.—HINŢESCU, 178.

Despre ceĭ harnicĭ şi prevĕḑĕtorĭ.

2524 • La şórece mare, pisică şî maĭ mare.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106.

Adică la cele maĭ anevoĭe putere maĭ mare trebuĭe (GOLESCU).

Acest proverb pare a fi o traducere a proverbuluĭ frances: *À bon chat, bon rat.*

Veḑĭ La Fontaine I, fab. XVIII.

2525 *Tot-deauna șórecele sĕ întórce la borta luĭ.

Da E. Sevastos, *Pov.*, p. 236. — I. Măgură, *prof.* J. *Prahova*.

Arată farmecul deosebit care atrage pe fie-care om în țéra unde s'a născut, la casa luĭ, spre némurile sale.

2526 *Trage ca șórecele la borta luĭ.

I. Bănescu, *profesor* J. *Roman*.

Sĕ dice despre aceĭ carĭ se tot duc unde sunt învĕțațĭ ca să mérgă.

2527 Pentru 'n șórece se 'nódă
Și jură ca n'are códă.

A. Pann, I, p. 28 — Hințescu, 178.

Pentru sórece se inódă
Și jură că șórecii n'aŭ códă.

Hințescu, p. 106.

Se dice despre ceĭ mincinoșĭ și flecarĭ.

2528 Plâng și șórecii când móre pisica?

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 60.

Adică vrăjmaș pentru vrăjmaș, când móre (Golescu).

2529 Șórecele cu o gaură numai, îndată ĕl prinde pisica.

Iord. Golescu, *Mss.* II. p. 96.

Ne învață să avem maĭ multe strejuirĭ împotriva vrăjmașilor (Golescu).

Mus non uni fidit antro. [1])

Plautu, *Truculentus*.

Souris qui n'a qu'un trou est bientôt prise.

2530 Șórecele supt îngrijirea pisiceĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 96.

Adică lucru nepotrivit din fire, și sĕ dice când orînduim dregĕtorĭ cumplițĭ (Golescu).

2531 Șórecii și fierul ĕl róde.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 96.

Adică ceĭ colțațĭ, ceĭ cumplițĭ pĕ orĭ-cine căznesce (Golescu).

---

[1]) Șórecele nu se mulțumesce (încrede uneĭ) cu o singură gaură.

*
2532 A fi ca un șórece eșit din gârlă.

Veḑĭ *Curca, Gaină, Gârla.*

Adică murdar, rușinat, umilit.

*
2533 A fi ca un șórece eșit din putina cu apa.

Acelaș înțeles ca la numĕrul 2532.

*
2534 A arde ca șórecii.

Veḑĭ *Móra.*

Adică fără a puté scăpà.

*
2535 Ca șórecii cu pisica se ĭubesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 9.

Veḑĭ *Câne.*

Anti-frasa pentru a ḑice : sĕ urĕsc.

2536 Când se va împrieteni șórecele cu pisica.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* pag. 128.

Adică nicĭ odata

*
2537 Nicĭ în borta șórecelui.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 212.

Veḑĭ *Șĕrpe.*

Adică nicăirĭ. Se întrebuințéză maĭ cu sémă pentru a se arĕtà ca orĭ unde se va ascunde cine-va. tot nu va scăpà.

»— *Nicĭ în borta șórecelui* nu scapĭ de mine.« — I. CREANGĂ.

*
2537 b Nicĭ cât să orbéscă un șórece.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 207.

Adică fórte puțin.

»Parale n'aveà; de móră *nicĭ cât să orbéscă un șórece;* ce-va țóle, orĭ vr'un dichis în casa luĭ, tufă!» — P. ISPIRESCU.

STICLETE

*
2538 A avé sticleți în cap.

M CANIAN, J. *Iași.*

*
A fi cu sticletul (sticletele) în casă.

Veḑĭ *Gărgăun, Pasere.*

A fi cam ciocnit, a sări de la o idee la alta ca nebuniĭ, prin asemĕnare cu sticletele, pasere fórte neastîmpĕrată.

LEGENDA

După ce a făcut Dumnezeŭ pe tóte paserile, câte se află pe pămînt şi a împărţit fie-căreia dintre dînsele hrana cu care are să trăéscă în lume, într'o ḑi le-a chemat iarăşi pre tóte la sine, anume ca să li boiéscă penele, să nu fie tóte într'o colóre, căci, dintru început, penele tuturor păserilor aveau numaĭ o singură colóre.

Tóte păserile, de la cea maĭ mare şi până la cea maĭ mică, cum auḑiră acéstă veste îmbucurătóre, se adunară de 'naintea luĭ Dumneḑeŭ şi Dumneḑeu pre tóte le-a boit.

Etă însă că 'ntr'un târḑiŭ, după ce a gătat Dumneḑeŭ acuma pe tóte paserile de boit şi voià să le dee drumul ca să se ducă fie-care în trébă-şĭ de unde a venit, vine tot într'un suflet şi Domnişorul, [1]) şi n'apucă bine a sosi, n'apucă bine a se resuflà şi se rógă luĭ Dumneḑeu să'l boiéscă şi pre dînsul.

Dumneḑeu cum îl věḑù, îl întrebà:

— D'apoĭ bine, Domnişorule! unde mi-aĭ fost până acuma? De ce n'aĭ venit şi tu de odata cu cele-l-alte sburătóre?

— Apoĭ, de! ce era să fac, păcatele mele! Nainte de a fi auḑit porunca ta, Dómne, m'am fost vîrît prin nisce scaĭ ca să-mĭ caut şi eŭ puţină sĕmînţă d rîndul traiuluĭ, şi când prinseĭ de veste şi voiĭ să mĕ pornesc şi eu de o-dată cu cele-l-alte paserĭ ca sĕ vin aice, nevoie mare! mĕ 'mpleticiĭ printre scaĭ şi atâta ce mĕ sbuciumaĭ de nu maĭ sciam acuma singur ce să mĕ maĭ fac, dóră să scap maĭ de grabă din încurcătura în care intrasem. Dară după ce scăpaĭ tot într'un suflet alergaĭ până aicea.

Vĕḑênd Dumneḑeŭ că Domnişorul sau Scaierul, nu din lene saŭ din nebăgare de samă s'a întârḑiat, ci din pricina scailor, în carĭ s'a fost încurcat, a luat peniţa şi întingênd cu dînsa în tóte ólele în carĭ fusese colorile şi 'n carĭ maĭ remăsese câte-o ţîră de colóre, l'a împestriţat şi pe dînsul cu maĭ multe felurĭ de colorĭ, precum: mohorît, alb, negru, roşu şi galbĕn, şi de atunc apoĭ penele Domnişoruluĭ au maĭ multe florĭ. Tot de atuncĭ ĭ-a rĕmas şi numirea de *Domnişor*, pentru că aşa l'a avorbit Dumneḑeŭ, iară *Scaier* pentru că maĭ mult cu seminţa de scaiu se nutresce. — S. FL. MARIAN.

2539 * △ A pune colivia cu sticleţi pe (în) capul seu.

BARONZI, p. 45. — I. IORGULESCU *inv. c. Baia-de-Arama, J. Mehedinţi.*

Adica a se casători, a-şĭ umpleà prin urmare capul cu felurite grije şi necazurĭ.

STÎRV

Veḑĭ *Ciόra, Corb, Vultur.*

ŞTĬUCĂ

2540 * △ Capĕţînă de stĭucă, casă boerĕscă.

TR. PROCOPIESCU, *inv. c. Islaz, J. Romanaţi.*

Precum căpĕţina de ştĭucă este sécă, fără carne, asemenea şi casa boeruluĭ.—TR. PROCOPIESCU.

Francesul, maĭ puţin satiric, se mulţumesce cu ḑicerea:

Tête de brochet, donne la à ton valet.

[1]) Sticletele se numesce în Bucovina: Domnişor, Scaier şi Stiglet.

STRECHÏE

2541 * **A dà, a intrà, a lovi strechïa în, pe...**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1302. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 227.—A. DE CIHAC, *Dict. Etym.*, II, 373. — HINȚESCU, 181.—AL. ODOBESCU, I, 162.— V. ALEXANDRI, *Teatru*, I, 197 ; II, 493.

Aï strechïat la bĕtrânețe.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.* IV, p. 335.

A strechïat lumea.

V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.*, VII, pag. 438.

1⁰ A da fuga, a fugi în cât să nu se maï pótă oprì de nimenï şi de nemica.

2⁰ A fi coprins de mare furie.

3⁰ A înnebuni.

Prin asemĕnare cu vita muşcată de strechïe.

STUP

Veḑĭ *Albină, Țigan.*

2542 * **A fi ca un stup neretezat.**

A. PANN, III, p. 105. - P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 377.— HINȚESCU, 181.

A se face stup de banĭ.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, II, p. 401.

Adică cu avere.

2542 ᵇ **La stup de mïere, roiŭ de musce.**

V. ALEXANDRI, *Teatru*, II, p. 900.

La lucrul bun şi placut, mulțĭ se gramădesc.

STURZ

Veḑĭ *Prepeliță.*

2543 * △ **Sturzul ne aduce vara.**

ILIE MARIN, *Bucurescĭ*, J. *Ilfov*.— *Preot* C. BUNGEȚÏANU, *învĕț. c. Cosovĕț*, J. *Mehedințĭ*.

Poporul numesce ḑilele de la 12 pînă la 18 Martie, *ḑilele Sturzuluĭ*, pentru că în aceste ḑile vine Sturzul din țĕrile calde la noĭ. Sturzul este ast-fel, ca şi rîndunica, un prevestitor al vereĭ care se apropïe şi este priimit cu drăgă inimă de țĕraniĭ noştriĭ.

· D. S. Fl. Marian, a cules la Româniĭ din Bucovina, următórea legendă :

LEGENDĂ

Dice că pe când âmblă Domnul nostru Isus Christos şi cu Sân-Petru pe pămînt, trecênd eĭ într'una din dilele luĭ Mart pe lângă un codru mare, vĕdură tocmaĭ pe vîrful celuĭ maĭ înalt arbore pre un Sturz cântând şi fălindu-se că el face vara.

Sân-Petru, cum îl zări rotindu-se şi cântând aşa de voĭos pe vîrful arboreluĭ, îĭ dete bună deminéţă dicêndu-ĭ:

— Bună deminéţă, Sturzule!

— N'om când să-ţĭ mulţumesc! rĕspunse acesta cu îngâmfare.

— Da de ce, dacă este ertat să te 'ntreb?

— De aceea, că eŭ fac vara! respunse ĭarăşĭ Sturzul, rotindu-se pe vîrful arboreluĭ unde se află, şi cântând:

Astă-dĭ mĕ 'nsor eu
Mâne-un frate-al meŭ

Sân-Petru şi cu Domnul nostru Isus Christos audind acésta nu stătură maĭ mult de vorbă, ci se porniră şi se duseră maĭ departe, lăsând pe Sturzu în pace ca să facă vara, după cum s'a lăudat.

Étă însă că tot într'aceea di, după amédă-di dă Dumnedeu o plóĭe désă şi rece, care a curs ca din cofă şi care a durat până în séră. Iară după ce a înserat, dă Dumnedeu un ningeu şi un viscol ca acela... şi ninge şi viscolesce tótă nopticica, de ţi se pare că e în dricul ĭerneĭ, şi se face aşa de frig de maĭ că crăpă lemnele de ger.

A dóua di de deminéţă, după acéstă întîmplare şi după ce aŭ âmblat acuma pe unde au avut să âmble, întorcêndu-se Sân-Petru şi cu Domnul Isus Christos şi trecênd ĭarăşĭ pe lângă codrul cel mare, aflară pre Sturzul nostru cel fălos pe una din cele maĭ de jos ramurĭ ale unuĭ arbore tufos stând tupilat, sgulit şi fórte întristat, trecêndu-ĭ tot dorul de însurat.

— Bună deminéţă, Sturzule! dise Sân-Petru, cum a dat cu ochiĭ de dînsul, că stă aşa de tupilat, tăcut şi întristat la trupina arboreluĭ.

— Mulţumim Domniĭ vóstre! rĕspunse el supĕrat.

— Da ce facĭ aice? Ce staĭ aşa de sgulit? îl întrebă ĭarăşĭ Sân-Petru.

Ah! astă-dĭ mor eŭ
Mânĭ un frate-al meu!

respunse el, plecându-şĭ rostul în jos şi sborşindu-şĭ penele, ca doară s'or puté maĭ bine scuti în protiva friguluĭ ce-l tăĭa la inimă

De atuncĭ, apoĭ, de când maĭ că erà să pér'ă de frig, Sturzul nicĭ odată nu se maĭ fălesce şi cântă în luna luĭ Mart, ca el ar face vara şi vreà să se 'nsóre, ci strigă cu îngrijire:

Cĭórecĭ şi opincĭ
Că de mâne ningĭ,
Cĭórecĭ bunĭ de pânză,
Si opincĭ de frunză
De mers la drăguţă!

ŢAP

Vedĭ *Cĭoban*, *Cap*.

2544 * Par'ca e un ţap logodit.

M. Canian, J. *Iaşi*.

Adică umblă mândrindu-se. Se dice maĭ ales despre Grecĭ.

2545 * △ A beli ţapul.

* △ *A ține țapul de córne.*

Gr. Jipescu, *Rĕur. Oraș.*, p. 113.— *Preotu* C. Bungețianu, *învĕț. c. Cosovĕț*, J. *Mehedinți.*

Se dice când om orĭ femeĭe varsă după ce a bĕut, căcĭ acel care varsă face exclamărĭ carĭ se asémĕnă cu sbĭeretul unuĭ țap. — C. Bungațianu.

ȚARCĂ

Vedĭ *Sarcă.*

2546 * Iĭ âmbla gura ca și la țarcĭ.

S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, p. 60.

Vedĭ *Coțofana.*

Acéstă dicere din Bucovina, corespunde aceleĭ din Țéra-Românésca : *iĭ merge gura ca la o coțofană*, și cu dînsa obicĭnuesc să atingă pre femeile limbute cărora nu le tace nicĭ-odată gura.

Țarca fiind o pasĕre fórte neastîmpĕrată, care nu maĭ are nicĭ-odată stare și alinare, ci tot-d'a-una alérgă în colo și 'n cóce, strigă bate din códă și sĕ cértă cu semenele sale, era natural ca să dea nascere la o asemenea locuțiune, pe care o întîlnim și la alte popóre, precum la Francezĭĭ, carĭ dic : *Jacasser comme une pie borgne.*

LEGENDĂ

I

Dice că, însurându-se Impĕratul păserilor, a poftit pre tóte paserile la ospĕț[1]), și pre tóte le-a cinstit, le-a ospĕtat și le-a omenit cum se cade. Fie-care a fost îndestulită și mulțumită.

Sarca însa, tot sariă din blid în blid și toť strigă : *Țirc și mie! Țirc și mie!*

Atuncĭ bucătariul, care se aflà în bucătărie și nu-șĭ putea da rînd cu pregătirea bucatelor, mâniindu-se dînsa, că nu-ĭ dă pace, ci tot cere să-ĭ dea și eĭ de mâncare, apucă o lingură și aruncând'o după dînsa o lovi drept în spate.

Cât de avână va fi fost lovitura aceea, nu pot spune, dar destul atâta că, gavanul lingureĭ rĕmase pentru tot-deauna întipărit în spatele Sarceĭ, ĭar códa lingureĭ s'a prefăcut în códa Sarceĭ, pentru că până atuncĭ, Sarcele eraŭ fără códa.

Sarca începù a sări în colo și 'n cóce, a strigà și a se clătinà, că doară-ĭ picà lingura prefacută în códă. Dar' în zadar! nicĭ până în diua de astă-dĭ nu ĭ-a maĭ picat códa, de și bate ne 'ncetat dintr'însa.—Gr. Crăciunaș, *ținutul Lăpușuluĭ, Bucovina.*

II

A fost odată un om la nunta unor tinerĭ împĕrațĭ din dilele vechĭ.

Cum și-a petrecut el la nunta aceea și ce a maĭ făcut nu vĕ pot spune. Atâta numaĭ ca s'a întors a-casă c'o lingură de cuțitor ce se vede că a căpătat'o în dar de la socriĭ ceĭ marĭ. Iară după ce a sosit a-casă s'a pus la masă și a început a mâncà nisce zamă ferbinte.

Etă că, tocmaĭ pe când sorbià el maĭ bine și maĭ cu gust, vine la dînsul o Țarcă și începe și ea a cere de mâncare.

[1]) Ospeț-nunta.

Dar' omul, něcăjit fiind de la nuntă, unde pre semne nu prea avuse timp să mănânce mult, se mâniă fórte și asvîrli cu lingura cea de cuțitor după Țarcă, care pe atuncĭ nu aveà códă. Lingura se împlântă cu gavanul în spatele Țarceĭ ĭară códa lingureĭ atîrnă înapoĭ. Și fiind că zama aceea erà din nisce carne grasă de óïe, sburând Țarca se sleì sěul, și a rěmas lingura acolo. De atuncĭ are Țarca códa lungă și pestriță, pentru că unde a apucat odată a se sleì sěul, pe códa lingureĭ, alb a rěmas, ĭar' unde nu, negru a rěmas.—P. URSUL, *com. Dorna, Bucovina.*

2547 * △ Fură ouěle de sub țarca.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș* J. *Argeș.*—ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.*, 262.

Veḑĭ *Cloșca, Coțofana.*

Adică e ḑeștept, priceput, șiret.

2548 * Tacă-ți țarca.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *Gaița.*

Adică: taca-țĭ gura.

TAR

2549 * Tarlu (Gumarĭu) sapa loclu si tut pi nas l'aruca. [1]

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.* D. DAN, *Nevesca, Macedonia.*— XENOFÓNTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Se ḑice despre acel care se lovesce singur.

TĂUN

Veḑĭ *Deget*

2550 Fuge ca taunul cu paiul.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 306.

Adică fórte repede.

TAUR

Veḑĭ *Ḑi, Țințar.*

2551 Fie 'n zarpale de aur
Nu este de cât un taur.

A. PANN, III, p. 39.

---

[1]) Taurul (Măgarul) sapă locul și tot pe dînsu l'aruncă.

Fie 'n zabale de aur
Nu este de cât un taur. [1])

HINŢESCU, p. 210.

Vedĭ *Măgar, Maimuţă.*

Se dice pentru ceĭ proştĭ carĭ în orĭ ce stare tot proştĭ rĕmân.

Le frein doré ne rend pas le cheval meilleur.

ŢÎFNĂ

2551 b Cu ţîfna la nas.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 31. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 162.

*△ *Cu ţifna în nas.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c Ştiubenii*, J. *Dorohoĭ.*

Nu umblà cu ţîfna în nas.

A. PANN, III, p. 16.—HINŢESCU, 186.

Sĕ dice pentru ceĭ ce lesne sĕ mânie (GOLESCU).

Se numesce tîfnă o bubă care se face la rădăcina cóḍeĭ la găinĭ.

ŢÎNCU-PĂMÎNTULUĬ

Vedĭ *Căţelu-Pămîntuluĭ.*

2552 *Umblă când dórme ţîncu-pămîntuluĭ.

I. BĂNESCU *profesor* J. *Roman.*

Adică în taĭna nopţeĭ, când nicĭ o suflare nu se mişcă.

2553 A asculta ţîncul-pămîntuluĭ.

B. P. HAŞDEŬ, *Etym. Mag.*, p. 1809.

Vedĭ *Căţelu-Pămîntuluĭ.*

Adică a dormì adânc, a dormi dus şi chĭar a fi mort.

Se scie că ţîncul, ca şi ursul, dórme tótă iérna fără a se deşteptà, de unde şi franţuzesce se dice : *Dormir comme une marmotte,* dar locuţiunea Românéscă e maĭ metaforică.—B. P. HAŞDEŬ.

---

[1]) Aci, ca şi aĭurea, Hinţescu înlocuesce cuvintele pe carĭ nu le înţelege prin altele nepotrivite.

ŢÎNŢAR

2554 **Ţînţarul, cât dĕ mic, c'o muşcătură mica şî pĕ leŭ îl biruïesce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95.

Adică omul cât de mic póte rĕsplăti, supĕrà şî pĕ cel maĭ mare (GOLESCU).

2554[b] **Şî ţînţarul este mic, dar rĕŭ pĕ taur l'a rănit, când în nas l'a sărutat.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 100.

Sĕ ḑice pentru ceĭ micĭ, arĕtând că şî eĭ, cât de micĭ, rĕu pot supĕrà pĕ ceĭ marĭ (GOLESCU).

*

2555 **Ţînţarul cu cântări te sarută.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 223.

Adică cel viclén, se ḑice maĭ cu sémă despre femeĭ.

2556 **Pĕ ţînţar l'a făcut armasar.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 59.

Se ḑice când ne întrebuinţam la slujbe cu ómenĭ nepotriviţĭ, cum cu un cismar la jimble, şî cu un jimblar la cisme, şî cele-l-alte (GOLESCU).

2557 **Ţînţarul cu armăsarul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95.

Sĕ ḑice pentru cele nepotrivite (GOLESCU).

*

2558 **Face din ţînţar, armăsar.**

C. NEGRUZZI, I, p. 139 \ 250. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 380. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş*. — GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

Incornoréza ţînţarul
De ţi 'l face cât măgarul.

A. PANN, I, p. 28. — HINŢESCU, 187.

Din ţînţarĭ, armăsarĭ.

V. ALEXANDRI & LASC. ROSETTI, *Mss.*

De multe orĭ din ţînţar,
Lumea face armăsar.

ODOBESCU-SLAVICĬ, *Cart. Cit.*

* △ *Face din ţînţar, harmăsar.*
M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*

● *Gura rea şi un bivol*
Dintr'un ţînţar îţi face!
T. SPERANTIA, II, p. 215.

Mincinosul încornoréză ţînţarul
Şi 'l măresce cât măgarul.
HINŢESCU, p. 106.

Vedĭ *Cal, Purice.*

Se dice despre ceĭ mincinoşĭ.

Far d'una pulce un cavallo [1])
Prov. Ital.

2559 Ţînţarul se face armăsar.
D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 51.

Din ţînţar se face armăsar.
S. MIHĂILESCU, *Şezătórea*, I, p. 219.

Se apropie de înţelesul dat la numĕrul 2558, cu deosebire ca se înţelege o exagerație ïar nu o minciună. Se dice maĭ cu sémă când o mică causă are urmărĭ insemnate.

«Din pricinele micĭ, marĭ gâlcevĭ sĕ scornesc, şi *ţînţarul se face armăsar.*» — DIM. CANTEMIR.

Intr'un mod învers se dice:

«Cu acest meşteşug pe armăsar îl întórse în ţînţar.» — DIM. CANTEMIR.

2560 Ca cel ce strecóra ţînţarul şi înghite cămila.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

* *Strecura ţînţarul ş'înghite armăsarul.*
HINŢESCU, p. 187. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Strĕcuraţĭ ţînţarul şi inghiţiţĭ cămila.
LAURIAN & MAXIM. I, pagina 353, II, 1292.

Strĕcură ţînţarul, înghite armăsarul.
G. MUNTEANU, p. 151.

Adică ceĭ ce lasă cele marĭ şi cercetéză cele micĭ şi dĕ nimic (GOLESCU).

Saŭ maĭ exact: a se păzi de micĭ greşelĭ şi a faptui altele maĭ marĭ, căcĭ precum dice Hristos fariseilor făţarnicĭ:

---

[1]) A face dintr'un purice un cal.

Vaĭ vouě, călăuze órbe, care strecuraţĭ bĕutura vóstră temêndu-vĕ de a inghiţi o musculiţă, şi inghiţi-ţĭ cămila. — St. Mateĭu, XXIII, p. 25.

Italieniĭ ḑic: *Scrupoleggiare sul galateo e peccare contra il decalogo.* [1])

2561 *A fi ca un ţinţar.

Dim Zanne, J. *Ilfov.*

***Gras ca un ţînţar.*

Adică slab la trup.

ŢIPAR

Veḑĭ *Vierme.*

TÎRLĂ

Veḑĭ *Sănătate.*

ŢÎŢĂ

2561 [b] **A secat ţîţa capreı.**

V. Alexandri, *Teatru,* I, p. 138.

Am perdut folóse de care ne bucuram.

TRÂNTOR

Veḑĭ *Copac.*

2562 ***A trântorilor urlete, a albinelor sunete astupă.**

Dim. Cantemir, *Ist. Ierogl.,* pag 164. — I. Bănescu, *prof.* J. *Roman*

Ceĭ leneşĭ şi bunĭ de nimică fac maĭ multă larmă în lume de cât ceĭ carĭ muncesc şi produc.

2563 **Trântorul d'a gata mănâncă.**

Iord. Golescu, *Mss.,* II, p, 71.

***Mănâncă ca trântorul d'a gata.*

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *Albină.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce fară nicĭ o muncă vor să mănânce d'a gata (Golescu).

2564 **Veĭ să aıbı mıere îndestulă şî bună? curăţă maĭ întâıu stupul dĕ trântorii ce mănâncă mıerea d'a gata şî în zadar.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 102.

[1]) A fi scrupulos în privinţa galeteuluĭ (un tractat asupra moduluĭ de a se purtà în lume) şi a păcătuì în contra Decaloguluĭ.

Adica dě ceĭ ce nu muncesc șî eĭ maĭ mult sě folosesc, ca să dobândescĭ rod bun șî spornic dě la slujbașĭ (GOLESCU).

*
2565 A trăi ca un trântor.

B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, pag. 745.

Se dice de omul leneș care se folosesce de munca altora.

TURMĂ

Vedĭ *Pàstor.*

* △
2566 Pe unde sunt turme blândı
Sunt și lupĭ mereŭ flămândı.

V. ALEXANDRI, *Poes. pop.*, pag. 41 — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. *Argeș*.

Unde sunt bogațĭ sunt și dușmanĭ carĭ rìvnesc la averile lor.

△
2567 De aı turme marı de oĭ
Aı si turme de nevoĭ.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 41.

Bogatul are multe grijĭ.

Qui terre a guerre a.

Prov. Franc.

Poca hazienda, poco cuydado. [1])

Prov. Span.

Much coin, much care. [2])

Prov. Engl.

Kühe machen Mühe. [3])

Prov. Germ.

2568 O turma fara cânı.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II. p. 11.

Adica un norod ce n'are cine să 'l ocrotéscă (GOLESCU).

*
2569 O turma și un pastor.

DIM. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 114.

Arata unirea tutulor sub o singură stapânire.

---

1) Puțină avere, puțină grijă.
2) Mulțı banĭ, multe grijĭ.
3) Vacile fac (aduc) grijĭ.

TURTURICĂ

Vedĭ Cap. XVII

ULEĬU

Vedĭ *Miere*

UNGHIE

Vedĭ *Leu,* Cap. IV.

2570 I-a taiat dĕ unghişóră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Ii taĭu (eŭ) din unghişóre.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 113; II, 101. — HINŢESCU, 196.

A 'i taiă din unghişóre.

BARONZI, p. 40. — G. MUNTEANU, 72.— I. IONESCU, *Cart. Cit.*, III, 191. — S. I. GROSSMANN, *Dict. German,* 85 & 150.

I-şi gasesce uneltióre,
Sa-i taie din unghişóre.

A. PANN, III, p. 24.—HINŢESCU, 196.

Să 'i retezĭ unghiele din când în când.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 178.

Adică l'a încercat a nu maĭ merge unde adese-orĭ mergeă (GOLESCU).

A 'ĭ micşoră, a 'ĭ luă puterea, folósele sale, a'l înfrînă.

Francesul dice: *Rogner les ongles à quelqu'un.*

URS

Vedĭ *Craci, Fata, Femeie.*

2571 Il tragi de urechi ca sa 'l ducĭ la miere, şi apoi îi rupi códa şi tot nu 'l poţĭ departă de la stup.

P. P. CARP, c. *Ţibanesci,* J. *Vasluiu.*

Se dice despre acel pe care 'l ducĭ cu silă la o tréba de care, maĭ în urmă, nu-l maĭ poţĭ depărtă, precum şi despre omul căruĭa îĭ daĭ ce-va şi el cere maĭ mult.

Vedĭ *Monitorul oficial* No. 183 din 1895, pag. 983.

LEGENDA

Odată eşind Dumneḑeŭ la plimbare şi întîlnind un urs l'a intrebat: Ursule de când te-am făcut eŭ pĕ tine aĭ mâncat tu mĭere? Ursul i-a rĕspuns că nu şi că nicĭ n'ar vrea să mănânce, de şi nu o cunósce. La rĕspunsul ursuluĭ Dumneḑeu s'a supĕrat şi a trimis pe S-tu Petre, să 'l ĭea de urechĭ şi să 'l ducă să 'l bage cu nasul intr'un stup cu mĭere. S-tu Petru îndeplinind porunca, l'a apucat pe urs de urechĭ spre a 'l duce la mĭere. Ursul însă oprindu-se şi trăgĕndu-se înapoĭ mereŭ i s'au rupt urechile. De atuncĭ Dumneḑeŭ l'a blĕstemat să fie tot cu urechile scurte, şi aşa a rĕmas până în ḑiua de astă-ḑĭ.

S-tu Petru ca să îndeplinéscă porunca dată de Dumneḑeŭ l'a apucat in cele din urmă de gât, şi ast-fel l'a tîrît până la stupul cu mĭere unde l'a şi vîrît cu botul.

Ursul ne sciind până aci gustul mĭereĭ şi, vĕḑĕnd că e bună, s'a pus s'o mănânce tótă, fără a maĭ lăsă şi albinelor. Dumneḑeul vĕḑĕnd acésta a poruncit din nou acum Sfântuluĭ Petre să-l gonéscă de la mĭere. Insă cu tóte bătăile primite el tot nu se deslipeà de mĭerea cea dulce. Vĕḑĕnd Sfântu-Petru că prin bătăĭ nu 'l póte depărtà l'a apucat de códă să 'l tragă dĕ la mĭere şi trăgĕnd fără ca ursul să se dea înapoĭ i s'a rupt códa şi de atuncĭ ursul n'are códă, blestemat de Dumneḑeu. — I. Iorgulescu, *inv. c. Baĭa-de-Aramă*, J. *Mehedinţi.*

2572 **Nu deşteptà pĕ urs când dórme.**

Iord. Golescu, *Mss.*, II, p. 110.

Veḑĭ *Leŭ*.

Adică nu supĕrà pĕ cel cumplit, nu da pricină celuĭ cumplit, celuĭ rĕŭ (Golescu).

Ceea ce Latinul exprimà prin: *Sopitos suscitare ignes* [1]) saŭ prin *Temulentus dormiens non est excitandus.* [2])

LEGENDĂ

Unıĭ băznesc că ursu a fost fecior de popă, şi că vrĕnd să sperie pe Maĭca-Domnuluĭ, când treceà p'o punte, s'a pus în labe, şi dînsa vĕḑĕndu'l s'a cutremurat şi a scăpat vorbili astea: aşa să rĕmâı, adică în patru picĭóre, şi că d'atuncĭ aşa e.—Gr. Jipescu, *Opincar*, 117.

Aceeaş legenda se află, sub o altà formà, în *Etymologicum Magnum*, pag. 386.

*

2573 **Ursa nu s'aspare de çir.** [3])

D. Dan, *Nevesca, Macedonia.* — Xenofonte Capsale, *Pirlepe, Macedonia.*—Meta Costandin, *Molovişte, Macedonia.*

Nu ne speriăm de lucrul pe care suntem obicĭnuiţĭ al vedé.

*

2574 **Ursa cu furnizi nu si satură.** [4])

D. A. Milescu, *Gopeşi, Macedonia.*

Adică cel lacom cu puţină mâncare.

---

[1]) A aţîţà un foc acoperit.
[2]) Nu deşteptà beţivul care dórme.
[3]) Ursu nu se sperie de cîur.
[4]) Ursu cu furnicĭ nu se satură.

2575 Eta ursul fară códă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Sĕ ḑice când cel cumplit n'are nicĭ un ajutor (GOLESCU).

2576 *△ Jóca ursul p'in vecini.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23. — I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova.*

Jócă ursu la cumĕtru, veḑĭ să nu vie şi la noi.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 151 ; III. 122. — HINŢESCU, 197.

Jócă ursul la cumĕtrul, póte a jucà şi la tine.

C. NEGRUZZI, I, p. 250.

*△ *Jócă ursu prin vecinĭ*
O sa vie şi la noĭ.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. pop.*, p 134. — AL. ODOBESCU, III, 158.

*△ *Aḑĭ jócă ursu la voĭ,*
Mâne va jucà la noi.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Aḑi jocă ursul la casa ta şi mâne la a mea.

S. I. GROSSMANN. *Dict. Germ.* p. 4.

Sĕ ḑice pentru cele intimplatore, când le vedem pĕ la vecinĭ, le aşteptăm să vie şi pĕ la noĭ (GOLESCU).

Domnúl Odobescu da acesteĭ locutiunĭ un înţeles cu totul deosebit, şi cam neobicinuit, când ḑice: »Din nenorocire, tu nicĭ gros nu eşti, nicĭ ochelarĭ nu porţĭ; prin urmare n'aĭ sa te sbirlescĭ, banuind că in vorbele mele *jócă ursul prin vecinĭ.*»

»Este credinţa ca jocul ursuluĭ este norocos pentru casa şi familia in curtea careia jóca. Pe temeiul acesteĭ credinţe, ursarul intra in fie-care curte, sigur fiind că nu va fi gonit. De aci proverbul. *jócă ursul prin vecinĭ,* o *sa vie şi la noĭ.*« — G. DEM. TEODORESCU.

2577 *△ Când jóca ursul la vecin, sa 'i gatesci tarîţele.

I. ISTRĂTESCU, *înv. c. Cobia,* J. *Dîmboviţa.*

Adica când sĕ intimplă ceva rĕŭ vecinuluĭ, foc, bóla molipsitóre şi c. l. suntem şi noĭ în primejdie.

2578 * △ Jócă bine, mos Martine,
Să 'ţi daŭ miere de albine.

AL. ODOBESCU, III, p. 236.

* *Jócă bine, moş Martine,*
Să 'ţi daŭ pâne cu măsline.

Cuvinte cu care se ieaŭ în ris aceĭ carĭ fac un lucru vrênd ne-vrênd şi maĭ mult de sila.

A se vedé în *Etymologicum Magnum* p. 1149—1150 origina numeluĭ de Martin pe carĭ Româniĭ il dau urşilor.

2579 * △ D'aia n'are ursul códă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 72; III, 99; I, 15.—B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, 17 & 2651.— AL. ODOBESCU, III, 49. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 155. GR. JIPESCU. *Opincar*, 109. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinţi*.—M, CANIAN, J. *Iaşĭ*.

* △ *De aceea n'are ursul códa.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

* *D'aia n'are ursul códă şi para cocian.*

AL. MARTINIAN, J. *Ilfov*.

1⁰ Se ḑice despre cel lacom care cu nimic nu sĕ maĭ satura, şi care păgubesce din prea mare lăcomie.

«Când vedem colo porcoĭu sirins din munculiţa nóstră, ruşine n'e? Paĭ veḑĭ, hine, aĭa e aĭa! *D'aia n'are ursu códa*, că ne indemnăm şi ne 'mbulḑim maĭ cu drag la mămăligă, la bucăţica a mare, la tóte d'a gata, şi la muncă, hicĭ!» — GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 109.

2⁰ Se maĭ ḑice «unuĭ om care îşĭ iea nasul la purtare, care sĕ intinde prea mult».— I. IORGULESCU.

Acéstă ḑicĕtóre se trage dintr'o snóvă poporalá fórte rĕspândită, şi cunoscuta sub o mulţime de variante carĭ tóte se pot reduce la cele patru tipuri urmatóre:

SNÓVE

I

Era o iarnă grea şi gerósă. Vulpea umblase tótă nóptea după hrană, dar nu putuse vina nimic. Despre ḑiuă, eşi la marginea drumuluĭ şi începù să se gândéscă ce este de făcut. De-odată iĭ veni un miros de pesce próspĕt. Uĭtându-se, ea zări o sanie cu boĭ. Bun! ḑise ea in sine, écă'mĭ vine hrana pe neaşteptate. Apoĭ se lungi in marginea drumuluĭ şi se prefácu că este mórtă.

Incet, încet, sania cu pesce se apropie de dînsa. Ţĕranul care mână boiĭ, vĕdénd vulpea lungită şi credĕnd că este mórtă, o apucă de un piciór şi o aruncă în sanie d'asupra pesceluĭ; apoi plécă înainte pe lângă boĭ. Vulpea însă ca o şirétă ce era, incepù a da pescele jos din sanie, cu piciórele dindĕrĕt. Şi aşa ţĕranul mânà, şi pescele cădeà.

Dupĕ ce hóţa de vulpe dăduse maĭ tot pescele jos, sări binişor din sanie, îl adună repede, il duse la vizuină şi se puse pe mâncare.

Tocmaĭ atuncĭ veni la dînsa ursul. «Bună masă, cumĕtră! Ti! da ce maĭ de pesce aĭ! Unde l'aĭ găsit? Dă-mĭ şi mie, te rog, vr'o câţĭ-va chiticĭ, de poftă!» «Ba maĭ puneţĭ pofta 'n cuĭu, cumetre. Dacă ţĭ-e aşa de poftă, du-te diséră la ĭaz şi prinde cât îţi place! «Da cum se prinde pescele, cumĕtra? Fórte uşor; viră-ţĭ códa în ĭaz cum mĭ-am virit-o şi eu, şi stăĭ acolo neclintit până despre diuă. Atuncĭ trage-o afară şi veĭ scóte o mulţime de pesce; póte de treĭ orĭ cât am scos eu.

Ursul, audind ast-fel, nu maĭ stătu la gândurĭ, ci plecă în fuga mare, tocmaĭ la ĭaz, şi işĭ virî tótă códa in apă.

In acea nópte era un ger de crapau pietrele şi lemnele. Apa din ĭáz îngheţă, întărindu-se ca ferul, şi prinse códa ursuluĭ ca intr'un clesce.

Sĕrmanul urs, nu maĭ puteà de frig şi de durere. Despre diuă voi să 'şĭ tragă códa, ca să scótă pescele. Dar códa se ţineà de tot. Atuncĭ el începu a smucĭ maĭ tare. A smucit, a tot smucit, până când îşĭ rupse códa. Şi aşa bĭetul urs a rĕmas fără códă. — V. Haram,

II

Porcul a vrut într'o di să dea o masă mare la care a poftit tóte dobitócele, afara de Leu. Acesta însă trimise vorba că va veni şi dînsul. Când audiră mesenii acéstă veste neaşteptată, toţĭ se speriară, dar cumĕtra Vulpe îĭ linişti învĕţând pre fie-care cum să se ascundă maĭ bine ceea ce şi făcură. Cotoşmanul, care întârdiase, nu maĭ gasesce pe nimenĭ, se uĭtă, cauta şi eată că zaresce, mişcându-se sub nisce frundĭ, ritul porculuĭ. Credĕnd că e un şórece sĕ repede să 'l apuce cu ghĭarele. Porcul speriat grohăesce. Atuncĭ tóte dobitócele închipuindu-şĭ că a sosit Leul, fug inspaimântate în cotro vĕd cu ochiĭ. Vulpea, aflându-se din întâmplare lângă Urs, care pe acele vremurĭ alergà ca ĭepurile, se acaţă cu dinţiĭ de códa luĭ. Dar Ursul o luă la fugă aşa de repede în cât Vulpea, ca să nu scape, strînse din dinţiĭ ast-fel că de odată a rĕmas cu códa ursuluĭ in gură. De atuncĭ a rĕmas ursul fără códă.

III

Când ziditorul cel sfânt
Făcù tóte pre pamînt,
Ursul, povestesc ceĭ vechĭ
C'avea códă şi urechĭ.
Si ca un mĭeluşel blând
Pe lângă Eva şedĕnd,
Adam într'o di l'a dus,
S'a mâncà mĭere l'a pus.
Dar el ca unul ce-a fost
Atuncĭ un dobitoc prost,
Lângă ea stând sĕ uĭtà
Si nicĭ macar nu gustà.
Adam acésta vĕdĕnd,
S'a dus la dînsul ridĕnd,
S'apucându 'l de urechĭ,
Precum povestesc ceĭ vechĭ,
Către mĭere l'a tîrît,
Si cu botul l'a vîrît,
Până când din acel tras

Smuls de urechĭ a rĕmas.
Apoĭ de dulcéță dând
Māncă nebun îmbucând.
Adam daca a vĕḑut
Că mănâncă așa mult
De códă l'a apucat
Și tîrîș l'a depărtat,
Până când sîrmanul urs
Rĕmase de códă smuls.

A. PANN, *Fab.*, I, p. 15.

A se vedé legenda de la numĕrul 2571.

IV

JUPÂN RĂNICĂ VULPOÏUL

. . . Leonilă Impĕrat se supĕră fórte și se întristă adînc de acestea; decĭ nu voi să maĭ dea creḑĕmênt spuselor și apĕrărilor vătafuluĭ Bursucel. Indată porni pe Banul Martin Ursul unul din ceĭ maĭ de frunte boïerĭ aĭ curțiĭ, pentru ca, cu voïe fără voïe, să 'ĭ aducă pe vinovatul Rănică. Acesta însă, ocolind primejdia, făcù bună priimire banuluĭ Ursul, și-ĭ făgădui că va merge cu dînsul; dar maĭ nainte de plecare, îl pofti ca să 'ĭ arate un loc unde el ḑicea că se pot găsi multe fagurĭ de mïere, de cele ce plac așa de mult urșilor. Când ajunseră însă la un loc cunoscut de Rănică, el dăte brâncĭ Ursuluĭ, și acesta căḑù, bïet, cu picĭorul prins într'o cursă; ïar Vulpoïul fugì p'aci ți-e drumul; rîḑênd cu hohot și strigând mereu:

Jóca bine, moș Martine,
Să 'ți dau mïere de albine.

Abia scăpă sĕrmanul Urs din cursă; lăsând în mânile sătenilor vecinĭ, carĭ umblau sa 'l ucidă de bătăĭ, jumĕtate blana de pe dînsul și maĭ ales códă întrégă. Veḑĭ *de aceïa nicĭ nu maĭ are ursul códa!*

AL. ODOBESCU, III, pag. 236.

A se vedé în A. Pann, III, p. 54—62 o variantă a acesteĭ snóve.

In *Etymologicum Magnum*, p. 2651 precum și în *Anecdotele* D-luĭ T. Speranța, III, p. 105, *Lupul în slujbă*, s'a desvoltat acelaș subïect.

2580 Ursul dĕ voïe jóca?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Ursul dĕ nevoïe jócă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* pag. 52.

* *Ursul nu jócă de voïe ci de nevoïe.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 29; II, 5. — HINȚESCU, 197. — GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

* △ *Ursul nu jócă de bună voïe.*

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 117.—I. G. VALENTINEANU, p. 42. — V. FORESCU, *Folticenĭ*, J. *Sucĭava*.

* △ *Ursul nu jóca de voie.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Marginenì*, J. *Ialomiţa*.—I. IONESCU, *Cart. Cit.*, II, 115.

Arată siluirea cea mare (GOLESCU).

2581 * **Nu te jucà cu códa ursului.**

A. PANN, III, p. 21.—HINŢESCU, 197.

Vedĭ *Drac.*

Să te ferescĭ de lucrurile saŭ simţirile primejdióse cum sunt de pildă, ura, pizma, vrăjmăşia, ş. c. l.

2582 **Ursul de lătratul câinilor nu se sperie (sparie).**

A. PANN, III, p. 151. — HINŢESCU, pag. 197,

Vedĭ *Câne, Leu.*

Cel mare şi puternic dispreţuesce bîrfelile celor micĭ.

2583 **Ursul când n'are de mâncare îsi musca din labe.**

A. PANN, III, p. 17. — HINŢESCU, pag. 197.

Se ḑice de acela care neputênd stricà altuĭa, îşĭ strica luisĭ. Românul crede că ursul se hránesce sugêndu-şĭ labele în timpul ĭerneĭ când sta amorţit în bìrlogul sĕu.—Veḑĭ numĕrul 2589.

2584 **Vinde pielea ursului în tîrg, si ursul în padure.**

A. PANN, II, p. 69.—HINŢESCU, 143.

Vinde pĭelea ursuluĭ pe când ursul jóca înca prin pădure.

AL ODOBESCU, III, p. 105.

* *Ursu 'i în pădure şi 'i vinde pelea în tîrg.*

* *A vinde pelea ursuluĭ din padure.*

M. CANIAN, J. *Iaşi.*

Vedĭ *Vulpe.*

Se ḑice despre ceĭ carĭ făgaduesc şi dispun de un lucru care nu le stă în mâna, carĭ se lauda înainte de isbândă.

2585 **Nu vinde pelea ursuluĭ înainte de a'l ucide.**

BARONZI, p. 56. — HINŢESCU, 197.

* *Nu trebue să vinḑĭ pelea ursuluĭ din padure.*

AL. DUMITRESCU, p. 136.

Vedĭ *Vulpe.*

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2584 sub o formă imperativă. Nu trebue să ne bucurăm prea de timpuriŭ de un folos pe care nu l'am dobândit încă.

Il ne faut par marchander la peau de l'ours devant que la beste soit prise et morte. — Commines, XVe *Siècle.*

Origina acestuĭ cuvînt se află într'o fabulă din Esop, care a fost imitată la Francesĭ de La Fontaine, Lib. V, fab. 20 şi la noĭ de Anton Pann.

VÎNĂTORUL.

Un vînător în pădure
  Vĕḑênd pe urs mâncând mure
Puşca la dînsul întinse,
  Dar bine nu i se prinse.
Aşa făcŭ judecată
  Ca să vie altă-dată,
Fiind-că, cum trebueşce,
  Vĕḑŭ unde lăcuesce.
Ast-fel gândind aci 'l lasa
  Şi se duce trist a-casa.
Decĭ într'o ḑi s'întîlnesce
  C'un cojocar ce cârpesce
Şi fără nicĭ o 'ndoĭală.
  Sĕ apucă la tocmélă,
Ḑicênd : Frate cojocare!
  Am o pĭele de vînḑare
Bună de tot, ne stricată,
  Tocmaĭ prin şale 'mpuşcată.
Cojocarul îĭ vorbesce :
  Dară frate trebuesce
De lup e, or de ce tréba?
  E de urs, rĕspunse 'n grabă.
Aicĭ o aĭ, or a-casă?
  Ba, ḑise, în padurea désă,
Că-ĭ sciu vizuina bine,
  De veĭ poţĭ merge cu mine.
Ce cerĭ pe ea? este mare?
  Iĭ făcŭ iar întrebare,
Este ca cea de berbece?
  Ba ḑise d'un stînjin trece.
Ursul în pădure şade,
  Eĭ să tocmesc cum se cade.
După ce i-a dat arvună,
  Şi beă-aldamaşu 'mpreună
Sĕ'apucă vînătorul
  Vrênd să 'şĭ împlinéscă dorul,
Umple puşca, o gătesce,
  Cu glonţurĭ o 'nţepenesce.
Când pe umerĭ s'o ardice
  Atuncĭ cârpacĭuluĭ ḑice :
Aĭ frate acum cu mine,
  Să veḑĭ cum ţi-'l culc de bine.
Necăjit cu créţă 'n frunte
  Plécă către urs la munte,
Ş'ajungênd pădurea désă,

Ursul unde vreă să ésă,
Cojocarul îl opresce
Si stând cu el sě 'nvoĭesce,
Că el aci să s'ascundă
La vre-un copacĭu în frunză,
Și acolo să privéscă
Pe urs când o să 'l lovéscă.
Decĭ vînătorul gândesce,
Gândesce sě socotesce,
Cum și unde sa 'l lovéscă
Pĭelea rěu să nu 'ĭ găuréscă.
Tocmaĭ când îșĭ făceă planul
Ecă și ursul dușmanul,
Eșea trosnind din pădure
Si să ducea după mure.
Pușcașul cum îl zăresce
Să spăĭmântă, inlemnesce,
Stă și tremura de frică
Peri 'n cap i sě ardică
Să dea fuga i-e rușine,
Că cârpacĭul vedeă bine.
Slobodi pușca în grabă
Dar nu făcŭ nicĭ o trébă,
Că nu cădŭ ursu 'ndată
Cu o pușcătura data.
Sa maĭ umple vreme n'are
Ursul veneă spre el tare,
Ne-avênd altă ce face,
Cade jos, ca un mort zace.
Ursul dupa ce sosesce
Peste dînsul sě trântesce
Și sa pune de ascultă
La urechĭa-ĭ vreme multă
Ca sa vada daca sufla.
Iar el saracul se umflă.
Era mórtea să 'l apuce,
Ursul până a se duce.
Si vědendu-'l că nu mișcă,
Nicĭ nu 'l mușcă, nicĭ nu-'l pișcă,
Ci să pune de 'l împute
Si merge în pădure iute.
Apoĭ pușcașul sě scóla
Galben, ca zăcut de bólă,
Iar cârpacĭul vine 'n graba
Si începe de 'l întrébă :
Mĕĭ, nene! mĕĭ frățióre!
Spune-mĭ drept, te jur pe sóre,
Ursul ce vorba îțĭ spuse
La urechia-țĭ când se puse?
Iar pușcașul dise : frate!
Imĭ spuse lucrurĭ cĭudate.
Cum ca de adĭ înainte,
Ține, dise, bine minte.
Și nici un lucru nu vinde
In mâini până nu 'l vei prinde,
Nicĭ beă cu tocmélă bună
Aldămașul împreună. A. PANN, *Fab.*, I, p. 77—80.

Don't sell the bearskin, before you have killed the bear. [1]

Prov. Engl.

Man muss die Haut des Bären nicht verkaufen, bevor der Bär nicht gestochen ist. [2]

Prov. Germ.

Non si vende la pelle prima che s'ammazzi l'orso. [3]

Prov. Ital.

2586 Ursiĭ c'ursul ursăresc,
In lanţurĭ nu se lovesc.

A. PANN, II, pag. 163.—HINŢESCU, 197.

Ceĭ carı vieţuesc împreună nu se asémĕna în tot-d'a-una unul cu altul.

2587 *Trage nadejde ca ursul de códă.

I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova.* — I. ARBORE, J. *Buzĕŭ.*

Veḑĭ *Nadejde, Prepeliţă.*

Se ḑice pentru ceĭ carĭ nadèjduesc lucrurĭ peste putinţă.

2588 Il trage ca ursul în braţe, până 'ĭ es ochiĭ.

HINŢESCU, p. 197.

Se ḑice despre aceĭ carĭ ne arată o dragoste prefăcută.

2589 *Işı linge labele ca ursul.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adica n'are ce mâncà. Veḑĭ numĕrul 2583.

2590 Ca ursul la prisacă.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Arata traĭul cel bun şi înbelşugat.

2591 *A ĭubi pe . . . . ca ursul pe lup.

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Adică de loc.

[1] A nu vinde pielea ursuluĭ, înainte ca ursul să fie omorît.
[2] Nu trebue să vinḑĭ pielea ursuluĭ, înainte ca ursul să fie străpuns.
[3] Nu se vinde pelea, înainte ca ursul să fie omorît.

2592 * A se uità ca la urs.

Toţĭ se uĭtă ca la urs.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, 318.

Se uĭtă la noĭ ca la urs.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 123.

* *Se ţineà lumea după dînsul ca după urs.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 136.

Adică cu mirare, ca la un lucru vrednic de vĕḑut şi neobicĭnuit.

2593 A scăpà, ca din ghiara ursuluĭ, cu pĕrul vîlvoiu.

A. PANN, III, p. 24. HINŢESCU, 170

Adică cu anevoĭe şi bătut mĕr.

2594 * Când oĭ vedea
Ursul în doĭ craci
Văcar după vacĭ.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, 384.

Adică nicĭ odata.

2595 * Când urşiĭ cu cimpóie mânau cireḑĭ de boĭ.

Adică de demult. Locuţiune din basme.

2596 * De când se bătéu urşiĭ în códa.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 1.

Adică de demult. Locuţiunĭ din basme.

2597 * Ursul din pădure.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 137.

Se ḑice de omul care nu a vĕḑut, care nu cunósce nimica.

«Ce este aceea, banĭ? întrebă el. Negustorul veḑĕnd că are a face cu *ursul din padure*, ĭĭ deschise capul şi'l făcù să pricépă cum merᵤ lucrurile prin oraşe.» — P. ISPIRESCU.

2598 A fi trait ca în bîrlogul ursuluĭ.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 74.

A fi urs din bîrlorg.

V. ALEXANDRI, *Teat.*, III, p. 369.

Adică sĕlbatic, fără crescere.

2599 * △ A fi urs.

S. MIHĂILESCU, *Şezatóre*, II, p. 47. — M. CANIAN, J. *Iaşı.*

Vînjos, puternic.

2600 * △ Urs plouat.

Em. Popescu, *inv. c. Ciocănescı-Margineni, J. Ialomița.*

Se ȡice de acel care stă umilit și plouat.

VACĂ

Veȡĭ *Cĭoban, Códă, Cracĭ, a Dă, Lapte, Om, Vițel, Zapadă.*

2601 **Limba vacii este lungă**
Dar la códă-și tot n'ajungă.

A. Pann, I, p. 14.

Limba vacii este lungă,
Dar la códa-șĭ tot nu póte s'ajungă.

Hințescu, p. 90.

Veȡĭ *Bou.*

Se ȡice pentru ceĭ carĭ nu pot coprinde cât vor.

2602 **Unul ține vaca șî altul o mulge.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 12.

* *Unii ține vaca și alții ii mulgă țîțele.*

Hințescu, p. 198. — A. Petrescu, *Curtea-de-Argeș*, J. *Argeș.*

Veȡĭ *Capra, a Mulge.*

Adica unul sĕ strudesce și altul sĕ folosesce (Golescu).

2603 * **A fi vaca de muls.**

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.* — I. Creangă, *Amintiri*, p. 22. — M. Canian, J. *Iași.*

Veȡĭ *Gısca.*

Se ȡice despre aceĭ carĭ din slabicĭune saŭ proștie sĕ lasă a fi jefuițĭ de alții.

«Din cărțĭ culegĭ multa ințelepcĭune; și la dreptul vorbind, nu eștĭ numaĭ-așă o *vacă de muls* pentru fie-care.» — I. Creangă.

2604 * **Nu este prea bine vacii**
Ca vine tata îmĭ pare,
Cu pĭelea eĭ în spinare.

A. Pann, III, p. 141—142. — I. Banescu, *prof.* J. *Roman.*

Veȡĭ *Alba, Bălaĭa.*

Se întrebuințéză când luăm în rîs pe unul care in loc de a spune curat un lucru, ocolesce cu vorba pe de departe.

Veȡĭ la cuvîntul *Alba* anecdota care a dat nascere acesteĭ ȡicerĭ.

2605 **Tótă vaca viţelul îşĭ linge.**

KÁROLY ÁCS, p. 81.

Fie care părinte îşĭ ĭubesce copilul.

2606 **Cine piste mĕsură mulge vaca şi óıea sa, în loc dĕ lapte sânge scóte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 81.

Veḑĭ *Cioban, Óıe.*

Se ḑice pentru ceĭ ce piste mĕsură pĕ norod împovăresc cu dajdiĭ, arĕtând că, în loc de dobândă, paguba dobândesc, că pĕ toţĭ ĕĭ pĭerd (GOLESCU).

2607 **A cuĭ e vaca e şi viţelul.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 565.

Veḑĭ *Iépă.*

A cuĭ e nevésta e şi copilul saŭ precum sună dreptul Roman : *Is pater est quem nuptiæ demonstrant.*

2608 **I negra vaca ab lapte are.** [1])

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.*, I, 33.

Şi vaca négra ab lapte are.

STRANGFORD, *Letters,* 1878, p. 261 în *Etym. Magn.*, p. 708.

Să nu judecăm după faţa.

2609 **Vaca buna se vinde din staul.**

BARONZI, p. 61.—KÁROLY ACS, 82. G. MUNTEANU, 151.—HINŢESCU, 198.

Veḑĭ *Cal.*

Lucrul bun e de toţĭ cunescut şi nu are nevoĭe de a fi arĕtat şi laudat. Se ḑice şi despre fete îndemnându-le a pazi casa.

*

2610 **A veni vacele slabe dupa cele grase.**

Adică pagubă dupa folos, anĭ rĕĭ dupa alţiĭ maĭ bunĭ, prin alusie la visul Faraonuluĭ din Egipet pe care l'a talmacit Ioseph.

2611 **O vaca rîıósă strica tótă cirada.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 8.

*

O vaca c. . . .ă (murdara) murdăresce ciréda tótă.

---

[1]) Şi négra vacă alb lapte are.

O vacă cufurită cufuresce tótă turma.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 766.

O vacă întinată
Necinstesce cirédu tótă.

HINŢESCU, p. 198.

* *Vaca cufurită mânjesce ciréda întréga.*

I. BĂNESCU, *profesor*, J. *Roman*.

O vacă bajocurită într'o cirédă, feşteleşce pe tóte cele-l-alte.

S. MIHĂILESCU, *Şezătórea*, I, p. 218.

Vedĭ *Óie*, *Viţica*.

Adică un om rĕŭ vatĕmă tótă tovărăşia (GOLESCU). Corupţiunea şi necinstea unuĭa se întinde asupră tovarăşilor seĭ.

Ein räudig Schaf steckt die ganze Heerde an. [1])

Prov. Germ.

Una pecora marcia ne guasta un branco. [2])

Prov. Ital.

2612 * △ Şi ţîţósa,
Şi lăptósa,
Şi de vreme a-casă.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Pop.*

△ *Şi frumósa*
Şi laptósă,
Şi de vreme a-casa.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesiĭ Pop.*

* △ *Şi manósa,*
Şi lăptósa,
Şi de vreme a-casă.

Da Ec. Z., *Bêrlad*, J. *Tutova*.

Şi frumósa,
Şi mănósa,
Şi de vreme a-casa.

Da E. SEVASTOS, *Pov.*, p. 176.

Vedĭ *Óie*.

Sĕ ḑice despre o vaca buna şi o femeie harnică, şi în special de acel care cautá lucru fará cusur.

1) O óie rîĭósă umple tótă turma.
2) O óie întinatá strica o turmă.

2613 *Vaca rea da cu piciorul când umple ciubĕru.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Vaca rĕstórna găléta după ce o umple cu lapte.

A. PANN, II, p. 143. — HINŢESCU, 198.

**Vaca rea da cu piciorul când umple şitaru.*

**Umple ciubĕru şi-ĭ dă cu piciŏru.*

A. PETRESCU, *Curte-de-Argeş,* J. *Argeş.*

Se ḑice despre acel care 'şĭ batjocoresce singur munca.

The goat gies a gude milking, but she ca'as ower she cog wi' her feet. [1])

Prov. Scoţ.

Was hilf 's, dass die Kuh viel Milch gibt, wenn sie den Kübel umstösst? [2])

Prov. Germ.

2614 Din vacile Golesculuĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88.

Insemnéza soĭu bun (GOLESCU).

2615 *Vaca încalţata.

BA ONZI, p. 42.

Veḑĭ *B u, V ta.*

Adica femeie prósta.

2616 *A remâne ca vaca la pórta noua.

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Veḑĭ *Bou, V ţel.*

Adica uimit, zapacit.

Er sieht 's an, wie die Kuh ein neu Scheuertor. [3])

Prov. Germ.

Hij kijkt erop als de koe op het nieuwe hek. [4])

Prov. Oland.

---

1) Capra dă mult lapte, dar rĕstórnă s tarul cu picerile.
2) La ce folosesce ca v ca să aibă mult lap e, daca restórna şitarul.
3) Se uĭtă la acest lucru, cum sĕ uĭtă vaca la pórtă nouă a grajduluĭ.
4) Se uĭtă la acest lucru, cum sĕ uĭtă vaca la ce meĭu cel noŭ.

2616 [b] *Cacă-vacă.

Se dice de omul prost, saŭ prea bun, care se lasă a fi călcat în piciόre de tόtă lumea.

VERDARE

Vedĭ *Gheonóie*.

2617 Verdarea cérca copaciul şi maĭ slab unde găsesce, acolo ciocănesce.

A. PANN, II, p. 125. — S. FL. MARIAN, *Ornit*, I, 79.

Daca vrem să atingem ţinta dorită trebue să păşim cu luare aminte, întrebuinţând tóte mijlócele necesare pentru a eşi la un bun sfîrşit.

LEGENDĂ

Sĕ dice ca Ciocănitórea [1]) d'intru început n'a fost pasere, ca acum, ci ea a fost o femee nasută, adică una de acelea, căreĭa îĭ place să-şĭ bage nasul în tot locul, chĭar şi acolo unde nu-ĭ ferbeà óla, şi pre fie-care să-l vorbéscă de rĕŭ şi să-ĭ anine câte o codiţă.

Intr'o di prindĕnd Dumnedeu tóte gângăniile de pe faţa pămîntuluĭ, precum: vespĭ, gărgăunĭ, ţînţarĭ, furnicĭ, carĭ şi altele o mulţime asemenea acestora, şi legându-le bine într'un sac, chĭemă pre femeea cea năsută la sine şi dându-ĭ sacul 'ĭ dise:

— Ie sacul acesta şi du-l de-l aruncă aşa cum îl vedĭ în mare! Dar' caută... nu cum-va să te pue păcatele, ca după ce veĭ eşi de aice la largul tĕŭ, sĕ-l deslegĭ ca să vedĭ ce este într'însul, că apoĭ va fi vaĭ şi amar de capul tĕu!... atuncĭ aĭ să păţescĭ una ne maĭ păţită!... m'aĭ înţeles?...

— Ferĕscă cerul! rĕspunse năsuta luând sacul în spate, unde a-şĭ face eŭ una ca aceea să n'ascult porunca ta Dómne! — Şi cum rosti ea cuvintele acestea eşi din pomĕt afară, căcĭ Dumnedeŭ când îĭ dete sacul, se află într'un pomĕt fórte mare şi frumos, împĕnat cu tot felu de pomĭ roditorĭ şi florĭ mirositóre.

Dar' ţĭ aĭ aflat omul, care să-şĭ ţie cuvêntul!... Năsuta, cum eşi din pomĕt afară, nu apucă a face vr'o câte-va sute de paşĭ când, cuprindĕnd'o un dor nespus ca să vadă ce duce în spate, nu putù reţinè de-a nu se opri în loc şi a deslegà sacul. Insă nu apucă bine a-l deslegà şi gângăniile, vĕdĕndu-se iară-şĭ de-o-dată slobode, eşiră dintr'însul şi începură a se respândi în tóte părţile, şi a se ascunde, unele prin crĕpăturile şi pe sub scórţa copacilor, ĭeră altele prin ĭerbă şi pre sub ţĕrînă, maĭ pe scurt care pre unde apucă maĭ de grabă.

Năsuta, de spaĭmă şi de frică ca să n'o pedepsĕscă Dumnedeu pentru că nu s'a ţinut de cuvînt, ci ĭ-a călcat porunca, începù a alergà ca o scósă din minte în tóte părţile după gângăniĭ, voind să le prindă şi să le bage ĭarăşĭ în sac.

Dar' cine erà în stare să prinda atâta amar de gânganĭe, câtă vîrise Dumnedeŭ în sacul acela?... şi cine, mĕ rog, puteà să scie în cotro aŭ apucat şi s'aŭ ascuns acestea?... Prinse ea ce prinse, nu-ĭ vorbă, dar' pre tóte să le prindă i-a fost peste putinţa, căcĭ gângăniile nu eraŭ aşa de próste ca să stee loculuĭ!

Dumnedeŭ, vĕdĕnd că femeea, căreĭa i-a dat sacul cu gângăniile ca să 'l ducă şi să-l arunce în mare, nu l'a ascultat, s'a măniat pe dînsa şi, spre pedépsa, a prefăcut'o într'o *Ciocanitóre*, dicêndu-ĭ că, până nu va prinde pre

[1]) Ciocănitóre — Verdare, Gheonóie.

tóte gângăniile, câte le-a slobodit din sac, până atuncĭ nicĭ să nu maĭ tragă nădejde că se va putè preface ĭarașĭ în femee, cum a fost de la început.

Iară cĭocul eĭ cel lung și ascuțit, cu care prinde ea gângăniile, e nasul eĭ de odinióră, căcĭ ca femee avea un nas lung, care și-l băga în tot locul, și nemică nu rămânea necăutat, nevĕdut și nevorbit de dînsa, precum și de-atuncĭ în cóce, de când e pasere, nu rĕmâne nicĭ un pomișor, maĭ ales de ceĭ bortoșĭ și putregăĭoșĭ, ca să nu fie cercetat de dînsa, căutând gângăniile ce le-a scăpat o dată din sac și nu le maĭ póte găti de prins nicĭ până în ḑiua de astă-ḑĭ. — Orest Lujan, Bucovina, în Ornitologia.

O legenda analóga se află la Romanĭ; a se vedé Virgiliu, *Aeneida* VII, pag. 189 si Ovidiu, *Metamorfosele*, VI, pag. 320.

Picus in Ausoniis, proles Saturnia, Seris
Rex fuit...

VIERME

Veḑĭ *Lemn, Temere.*

2618 **Viermele de bucate se lasă pĕ graunte.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 19.

Adică întristarea pĕ inimă (Golescu).

*

2619 **Viermiĭ te mănânca de viŭ.**

A. Pann, *Ed.* 1889, pag. 158; III, 128.

*

A mâncà viermii pe . . . pe scândura patuluĭ.

M. Canian, J. *Iași.*

Se ḑice celuĭ leneș.

2620 **Ca viermele în gunoiu petrece.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 120.

Ca viermele în gunoiu.

D. Țichindeal, p. 358.

Adică bine.

*

2621 **Ca vĭermele în hrén.**

Sĕ învață ca viermele în hrén.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 155; III, 125.— Hințescu, 120.

Traĭesce ca viermele în rădăcina hrénuluĭ.

C. Negruzzi, I, p. 250.

...Cine e deprins ca vermele în hrén
Greŭ shimbă locu luĭ.......

A. DONICĬ, I, p. 45.

* △ *Deprins ca vĭermele în rădăcina hrénuluĭ.*

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — I. MĂGURĂ, *prof.* J. *Prahova.*

* *Trăĭesce ca vĭermele în hiréan.*

D. ȚICHINDEAL, p. 358.

S'a învĕțat a trăi în lipsă și în sărăcie.

«Iubitórea de patimĭ și stricata inimă, află eĭ îndestulare în dulcețile cele trupescĭ, ca *viarmele în gunoiu sau în hirén.*» — DIM. ȚICHINDEAL.

«Cică hrénul are la rădăcină un verme care îl róde, eŭ am pe un rĕzĕs !» — V. ALEXANERI, *Teatru,* I, p. 252.

2622 Vierme sĕ găsesce și 'n mormînt de pétră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Adică necaz și la cel maĭ tare (GOLESCU).

2623 * Arunca ĭermi sa-acați uheli. [1])

D. A. MILESCU, *Ochrida, Macedonia.*

Dă puțin ca sa capete maĭ mult.

2624 Vermul açel miclu pescul mare-acață. [2])

ANDREĬŬ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 99.

Acelaș înțeles ca la numĕrul 2623.

Il faut perdre un verron pour pescher un saulmon

Recueil de GRUTHER.

2625 * A avé un verme la inimă.

Ce verme te róde la inimă.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 393; *Snóve,* pag. 54.

Vedĭ *Téma.*

Adică o grija, o supĕrare, o remușcare.

Ein Jeder hat seinen Wurm. [3])

Prov. Germ.

---

[1]) Aruncă viermĭ sa prindă țiparĭ.
[2]) Viermele mic prinde pescele mare.
[3]) Fie-care are viermele seŭ

2626 *A avè vermĭ neadormițĭ.

BARONZI, pag. 47 & 70.

A nu 'șĭ aflà locul, a fi neastîmpĕrat.

VĬESPE

Veḑĭ *Albină.*

2627 **Vĭespea după ce mĭere nu face, apoĭ șĭ împunge.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Vĭespea mĭere după ce nu face,
Sare și te 'mpunge cu ace.

A. PANN, II, p. 112.—HINȚESCU, 200.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce după ce nicĭ un folos aduc apoĭ șĭ vatĕmă (GOLESCU).

2628 ***A fi ca o vĭespe.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adică rĕutacĭósa

»Stăpâna aceșteĭ slujnice era vespea care a înălbit pe dracu.« — *Conv. Liter.* X, 113.

2629 **A înțepà ca vespea.**

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 136.

A ințepà cu vorba, a fi rĕŭ de gură.

VINE

Veḑĭ *Códa.*

VITĂ

Veḑĭ *Beilic, Cal, Ochiu, Om, Stapân.*

2630 **Vitelor carĭ treeră nu li se légă gura.**

HINȚESCU, pag. 203.

Veḑĭ *Bou, Dobitoc.*

Acel care muncesce, slugă saŭ lucrător, trebue sá se folosésca și dînsul de ródele muncii sale.

2631 ***Numaĭ cu vitele se scóte sărăcia din casă.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 205.—I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Arata folósele pe care le trage Românul de la vitele sale.

Veḑĭ *Basmele* luĭ Ispirescu, pag. 205.

2632 * **Vită încălţată.**

Da E. B. Mawr, p. 16. — Gr. Jipescu, *Opincar*, 63.

Lóză 'mbăerată,
Vită încălţată.

A. Pann, I, p. 102.—Hinţescu, 91.

Vedĭ *Vacă.*

Adică om prost.

VIŢEL

Vedĭ *Boŭ, Coşar, Lapte, Lup, Vacă.*

2633 * △ **A intrat viţel şi a eşit de nu 'ı încap cornele pe uşă.**

Em. Popescu, *înv.* c *Ciocănescĭ-Mărginenĭ*, J. *Ialomiţa.*

Vedĭ *Boŭ.*

Se dice despre cel care, fiind la scólă saŭ la meserie, n'a învĕţat nimic.

2634 △ **Eu o mân după viţeı,**
Ea 'mı aduce clopoţeı.

S. Fl. Marian, *Nuntă*, p. 9.

Vedĭ *Surcé.*

Se dice despre ceĭ proştĭ precum şi acelor carĭ nu urméză după cum le poruncim.

2635 * **A trăi ca viţelul la oraş.**

Nevoıea îl face să trăıéscă ca viţelul la oraş.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 58;III, 82.— Hinţescu, 123.

Ca viţeiĭ la oraş petrece.

Iord. Golescu, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 120.

Adică fórte rĕŭ.

2636 * **Viţelul după baligă se cunósce ce ném o să ésă.**

A. Petrescu, *Curtea-de-Argeş* J. *Argeş.*

Viţelul după baligă se cunósce ce boŭ o să facă.

A. Pann, *Edit.* 1889, pag. 25; I, 85.— Hinţescu, 203.

Omul se vede, de mic copil, ce o sĕ fie maĭ târdiŭ; se dice maĭ cu sémă cu un înţeles defavorabil şi despre ceĭ proştĭ.

2637 Vaĭ de viţelul care împunge vaca. [1])

A. Pann, II, p. 55.

Vaĭ de viţelul care împunge pe mumă-sa.

Hinţescu, p. 203.

Vaĭ de cel care lovesce pe părinţiĭ saŭ pe maĭ mariĭ luĭ.

2638 Viţel tînĕr şi pesce bĕtrân.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 20.

Veḑĭ *Carne.*

Arată carnea cea maĭ bună, şi spre glumă fata tînĕră şi muĭere bĕtrână (Golescu).

2639 Viţelul nici nu l'a taiat şi muşterii (muşteriŭ) pentru piele au (a) venit.

A. Pann, II, p. 68.—Hinţescu, 203.

Se ḑice de ceĭ norocoşĭ în afacerĭ, şi în deobşte de neguştorĭ.

2640 *A rĕmâné ca viţelul la pórta nouă.

**A rage ca viţelul la pórta noua.*

A. Petrescu, *Curtea-de-Argeş* J. *Argeş.*

Se sparie ca viţelul la pórta noua.

Laurian & Maxim, I, p. 1221.

**Ca viţelul la pórta noua.*

M. Canian, J. *Iaşi.*

Veḑĭ *Bou, Vaca.*

Adică uĭmit, zapăcit, ca cel care nu maı scie unde se află.

Ár glotzt 'n oŭ, wi 's Kálb a neu 's Kalb. [2])

Prov. Germ. Mittelfranken.

2641 *△ A fi ca lins de viţeĭ.

I. Creangă, *Pov.* p. 284.

Se ḑice, în bataie de joc, de aceĭ carĭ sunt prea gátiţi.

«Impopoţată şi netezită pe cap de *par c'o linsese viţeii.*» —I. Creangă.

2642 *△ A avé burtă de viţel sărac.

K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv. a. Ştiubenii,* J. *Dorohoi.*

Se ḑice despre cel ce sĕ satură anevoĭe.

[1]) Pe mumă-sa.— A. Pann.
[2]) Se uĭtă la acest lucru ca viţelul la pórta nouă.

Ἀλεκτρυόνων μέμφεθαι κοιλιαν.

Prov. Elin.

Gallorum incusare ventrem.

Prov. Lat.

VIŢICĂ

2643 * △ O viţică cufurită, murdăresce giréda întrégă.[1])

V. Forescu, *Folticenĭ*, J. *Sucĭavă.*

Vedĭ *Oĭe, Vacă.*

Corupţia şi necinstea unuĭa se întinde asupra tovarăşilor sĕĭ.

VRABĬE

Vedĭ *Cióră, Flamând, Lapte, Septĕmâna.*

2644 * Vrabia tot puiu.

Iord. Golescu, *Mss.* II, pag. 21; *Asem.* 127.

Vrabia e tot-deauna puĭu.

A. Pann, III, p. 154.—S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 408.

Şi vrabia puĭu!

Baronzi, p. 55.

* *Vrabĭa puĭu, şi ea móre de bĕtrână.*

P. Ispirescu, *Leg.* p. 173. — Hinţescu, 207.— S. Fl. Marian, *Ornit.* I, p. 408.

* *Vrabia e tot-deauna puĭu şi móre de bĕtrân.*

A. Petrescu, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş.*

* *Vrabĭa e puĭu,*
(Dar) dracul scie de când îĭ!

I. Bănescu, *prof.* J. *Roman.*—S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 406 & 408.

Vrabĭa e tot puĭu dar numaĭ dracul o scie de când-îi.

I. Creangă, *Pov.*, p. 148.

---

1) Giredă Ciredă.

Vedĭ *Pasere.*

Adică ceĭ mĕrunțĭ sĕ arata pururea tinerĭ (GOLESCU).

Se dice în genere despre ceĭ carĭ se arată a fi maĭ tinerĭ de cât sunt în adevĕr.

A. Pann dice:

Om betrân și cu minte de copil,
Vrabĭa e tot-deauna puiu.

dând proverbul un înțeles deosebit care țintesce mintea ĭar nu trupul omuluĭ, ca și Francesul când dice:

L'enfant de cent ans
Qui a perdu son temps.

BOUILLI, *Prov.* XVIe *Siècle.*

Intelesul întrebuințat de Anton Pann nu se maĭ da astă-dĭ acestuĭ proverb.

LEGENDĂ

I

De mult, de mult, cine scie când va fi fost și aceea, a rĕsărit în mijlocul uneĭ padurĭ un stejerel, carele începù a cresce pe 'ncetișorul si a privi cu dragoste la ceĭa-l-alțĭ stejeri de tótă mâna, cariĭ se aflaŭ în jurul sĕu.

Etă însă că, nu mult dupa ce a resărit stejĕrelul acesta, vine o Vrabie și se pune pe dinsul, macar că aveà unde se pune și 'n alt loc, căcĭ pădurea erà destul de mare.

Stejerul, vĕdênd acéstă obrăznicie din partea Vrabieĭ, se mania foc pe dinsa și-ĭ dice:

— Mĕĭ, Vrabie! nu vedĭ tu că eu abĭa acuma de vr'o câte-va dile am resărit, nu vedĭ cât sunt de tinĕr și de slab, n'aĭ avut tu nicăirĭ în alt loc unde te pune, numaĭ de cât pe mine? Nu e destulă pădure în prejurul meŭ; Ian du-te de aicea și pune-te pe alt copacu, cacĭ dóră pădurca e destul de mare și de largă aĭ unde ședé cât îțĭ vă plăcé!

Vrabĭa, simțindu-se fórte atinsă prin cuvintele acestea ale stejeruluĭ, respunse dicend:

— Etă ca mĕ duc, cum dicĭ tu, dar' voĭu veni la tine cand veĭ fi pe patul morțiĭ și atunce veĭ trebui să-mĭ daĭ samă pentru tote cuvintele tale de astă-dĭ.

— Bine! bine! respunse stejerul, du-te și maĭ de grabă să nu viĭ, de cât numaĭ atuncĭ, când voĭu fi eu pe patul morții, precum aĭ dis!

Vrabia a sburat și s'a dus. Dar' mult a trebuit ea să aștepte până la mórtea stejeruluĭ, cacĭ fie-care stejer trăesce nouĕ sute de anĭ, și anume: treĭ sute de anĭ cresce ne 'ntrerupt, treĭ sute de anĭ stă loculuĭ și se odihnesce, ĭară de la sése sute de anĭ înainte, prin treĭ sute incepe a dà înapoĭ, a-ĭ putredi inima de la radăcina, a se gauri prin nuntru, a se usca așa ca, când ajunge de nouĕ sute de anĭ se risipesce cu totul.

Și Vrabĭea nóstră a trebuit să aștepte pană ce stejerul, pe care s'a pus ea, când acesta a fost tinĕr, a ajuns de nouĕ sute de anĭ.

Când a ajuns acuma stejerul de nouĕ sute de anĭ s'a dus Vrabĭa la dinsul și i-a dis:

— Ți-aducĭ aminte când eraĭ tinĕr și m'am fost pus pe tine cum m'aĭ batjocorit de géba, de gebuță? Tu aĭ cugetat atuncĭ că, dacă te veĭ face mare, veĭ trăi cât lumea și ca tine nu va maĭ fi altul! Dar' étă că acuma te aĭ risipit și eŭ mĕ scald în colbul tĕu! Tu, din mare ce aĭ fost, te-aĭ făcut ĭarășĭ eu tot trăĭesc și tot așa sunt, cum am fost și atuncea!

Aşa a dis Vrabîea şi după ce s'a scăldat în cenuşa stejarului, sbură şi se cam duse în trĕbă-şî de unde a venit.

De atuncî apoî, de când s'a întîmplat acésta, Vrăbiile, dacă nicî ómeniî, nicî mâţele şi nicî uliî nu le prind şi le omóră, trăesc maî mult de cât orî şi care altă pasere. trăesc cu sutele de anî, de unde apoi că vine dicala cea fórte respândită p'intre Românî :

Vrabia e puiu
Dar' dracul scie de când iĭ!

Iacob Popovicî, *Bucovina, Ornitologie.*

II

Dice că Vrăbiile dintru început erau cu mult maî marî, de cum sunt acuma. De la restignirea Domnuluî nostru Isus Christos însă încóce trupul lor s'a făcut cu mult maî mic.

Acésta a fost adică aşa ca, pe când se aflà Domnul nostru Isus Christos restignit pe cruce şi suferià cele maî marî şi mai crâncene dureri, o mulţime de Vrăbiî veniră la dînsul şi sburând împrejurul lui, începură a ciripi şi a strigà:

— Iiviu! Iiviu! adică : e viu! e viu!

Atuncî Isus, care se luptà cu mórtea, fiind că nu-l lăsară să móra in linisce şi pace, ci-l năcăjiră spunând că e viu, a suspinat şi le-a blĕstemat dicênd ca să se nutréscă numaî din fărmaturile şi gozurile ce le vor aflà pe drumurî, şi tot copilul sa le prindă cu laţul. Iară când va trece unul sau altul pe drum, pe unde se vor aflà ele, sa le plesnéscă cu biciul, şi ele îndată să péră.

Blĕstemul acesta a luî Isus Christos s'a împlinit, cacî Vrăbiile pe loc sĕ facură cu mult maî micí şi maî neputincióse, de cum au fost maî nainte, şi părăsind apoî pre Isus Christos sburară spre drumurî ca să-şî caute nutreţul. Şi de atuncî în cóce apoî au devenit ele jucăria copiilor şi a călĕtorilor, prindêndu-le ceî d'intaiu cu laţurile şi jucându-se cu dînsele, iară işti din urmă plesnindu-le cu sbicele şi omorîndu-le cu petricele. — O. Lujan, *Bucovina, Ornitologie.*

2645 * **Vrabia malaiu visèza**

V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.*—Al. Odobescı, III, pag. 61.— P. Ispirescu, *Rev. Ist.,* II, p. 159.— Baronzi, p. 55.—Hinţescu, p. 207.— Barbu Constantinescu, *Cart. Cit.* II, pag. 15. — V. Alexandri, *Teatru,* I, 235; II, 366.

Vrabia malaĭu viséza şi calicul comândare.

C. Negruzzi, I, p. 249.

Flamândul codriĭ viséză şi vrabĭa meiu.

A. Pann, I, p. 129.—P. Ispirescu, *Rev. Ist.* III, 382. — S. Fl. Marian, *Ornit.,* I, 412. — Hinţescu, 60. — A. de Cihac, *Dict. Etym.,* II, 649.

Găina curatură viséză şi vrabĭa meĭu.

A. Pann, I, p. 135.—Hinţescu, 65.

* △ *Vrabĭa malaĭu viséză şi calicul praznic.*

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, J. Dorohoĭ.*

Vrabĭa mălaĭu viséză şi calicul praznicul.

Abecedar Ilustrat, p. 27.

* △ *Vrabĭa tot malaĭu viséză.*

V. Forescu, *Folticenĭ, J. Sucĭava.*

Vedĭ *Aricĭu, Găină, Pasĕre.*

1⁰ Fie-care doresce ceea ce nu are, ce-ĭ place şi scie că îĭ póte fi de vre un folos.

2⁰ Fie-care ceea ce-ĭ este în gând despre aceea vorbesce.

Asinus stramenta mavult, quam aurum. [1]

Prov. Lat.

Wenn das Ferkel träumt, so ist 's von Trebern. [2]

Prov. Germ.

Голодний курнцѣ просо снитсѧ. [3]

Prov. Rutén.

2646 Vrabia cu meiu se prinde
Şi tot-deauna puiu se vinde.

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 173.

Vedĭ *Aricĭu.*

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2644.

2647 * Vrabia 'n stuf.

I. Arbore, J. *Buzĕu.*

Vedĭ *Prepeliţă.*

Cuvînt îndatinat se ḑicea celuĭ în barba a căruĭ se opresc fărămiturĭ de mancare pe când stă la masă.

SNÓVĂ

Un boer mare a dat o masă la care a poftit o lume întrégă, între care se află şi un Arhiereu. Pe când toţĭ mâncaŭ şi se veseleau o slugă credincĭósă a gazdeĭ ḑice stăpânuluĭ sĕu: *Vrabia 'n stuf!* Boerul îşĭ netezesce barba, la auḑul acestor cuvinte, şi îĭ dă înainte cu mâncarea. Óspeţiĭ nepricepend vorba slugiĭ l'aŭ întrebat cam ce lucru însemnéza aceste cuvinte, fără înţeles pentru dînşiĭ.

Iubiţĭ prietinĭ, rĕspunse boerul, de ore-ce nimica nu póte fi maĭ urît de cât vederea fărămiturilor de pâne sau de mâncare, carĭ sĕ póte întimpla să cadă prin barbă în vremea meseĭ, am poruncit acesteĭ slugĭ ca să se uĭte neîncetat la mine cu mare băgare de sémă, şi îndată ce-mĭ va vedea barba feştelită să mĕ întímpine cu vorba pre care aţĭ auḑit'o şi care v'a mirat. Imĭ închipuĭam că aceste cuvinte vor trece nebăgate în sémă; vĕd însă că m'am înşelat în aşteptările mele.

[1]) Măgarul maĭ bine vrea paie, decât aur.
[2]) Când purcelul viséză, este despre brahă.
[3]) Puĭul flămând meĭu viséză.

Toţĭ meseniĭ lăudară iscusinţa boeruluĭ, şi Arhiereul maĭ mult de cât toţĭ. Intr'un târḑiŭ eşind de la gazdă, şi ducêndu-se a-casă, Sfinţia sa, se duse la plimbătóre, şi aducêndu-şĭ aminte de cele întîmplate la masa boeruluĭ le povesti slugeĭ care se afla cu dînsa, porincindu'ĭ ca de aci înainte, să 'ĭ spue: *vrabia 'n stuf,* când va zări fărămiturĭ de mâncare prin barba sa.

Puţin după acésta dând şi Arhiereul o masă mare, vede sluga că stăpânul eĭ şi-a murdărit barba cu mâncare, dar fiind cam próstă din fire şi neaducêndu-şĭ bine aminte ce cuvintele trebuiă să spue, ḑise Arhiereuluĭ în auḑul tutulor: vorba de la plimbătóre, în barba Sfinţieĭ tale.

2648 △ **Dacă s'ar teme omu de vrăbiĭ, n'ar maı samanâ malaiu mĕrunţel.**

G. Mihăilescu, *Şezătórea*, I, p. 219.

Cuĭ e frica de vrăbiĭ sa nu semene mălaiŭ.

Al. Dumitrescu, p. 118.

* △ *Cine se teme de vrăbiĭ nu sémĕnă malaiŭ.*

I. Bănescu, *prof. J. Roman.*

* △ *Cine să teme de vrăbiĭ nu sémĕnă meiŭ.*

Da Z. J. c. *Fedeşti, J. Tutova.*

Cine sĕ temi de păsĕrĭ, nu samĕnă malaiŭ.

Bertoldo. ap. Gaster. *Lit. pop.,* p. 211; *Chrest.,* II, 121.

* △ *De frica vrăbiĭlor nu samĕnă malaiŭ.*

V. Forescu, *Folticenĭ,* J. *Suciava.*

Veḑĭ *Bruma, Vie.*

Cine se tot te teme nimica nu face, căcĭ precum ḑice o altă ḑicere: *unde este marfa trebue să fie şi pagubă.*

Il ne faut pas laisser de semer pour crainte des pigeons.

Prov. Franc.

Chi teme i osei, no semena megio. [1])

Prov. Venit.

Tgi ca temma ils paslers, vegn mai a semnar panetscha. [2])

Prov. Reto-Romanş.

Wer die Spatzen fürchtet, wird nie Hirse säen. [3])

Prov. Germ.

---

1) Cine se teme de pasĕrĭ, nu sémĕnă meiŭ.
2) Cine se teme de pasĕrĭ, nu vré să semene meiŭ.
3) Cuĭ îĭ e frică de vrăbiĭ, nu sémĕnă meiŭ.

2649 De cât ḑece vrăbiĭ pĕ gard maĭ bine una şi'n mâna.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 117.

De cât o mie de vrăbiĭ pe gard maı bine una în mână.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 145; III, 117. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, pagina 412.

* *Nu dà vrabıa din mâna pentru cea de pe par.*

De cât o mie de vrăbiı pĕ gard, maı bine una în frigare.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 156. — HINŢESCU, 207.

* *Maĭ bine o vrabĭe în mână de cât o mie pe gard.*

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, pag. 101. — Dr IOSEPH HALLER, I, 347 \ 443.

△ *Nicı odata să nu daı vrabĭa din mâna pe cıóra din par.*

S. MIHĂILESCU, *Şezatórea*, I, p. 219.

* △ *Nu dà vrabĭa din mâna pe cıóra din par.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş* — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoı*.

* △ *Maı bine vrabıa în mâna, de cât cĭóra 'n par.*

GH. IONESCU, *inv. c. Mamorniţa*, J. *Dorohoı*.—C. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Stubenii*, J. *Dorohoı*.

Maı bine o vrabie în mâna de cât o cıóra 'n par.

S. I. GROSSMAN, *Dict Germ.*, p. 153.

Adică maĭ bine puţin ş'în mâna de cât mult cu nădejde (GOLESCU).

Ceea ce are omul e maı scump de cât multul ce vede aĭurea. — N. GH. IONESCU.

Una avis in laqueo plus valet octo vagis. [1]

Prov. Lat.

---

[1] O singură pasere în laţĭ maĭ mult face de cât opt păserĭ si bode

Un moineau dans la main vaut mieux qu'une grue qui vole.

Prov. Franc.

L'è mej veghen trü in man, che sês in ari. [1])

Prov. Milan.

Mais val hum passaro na mão, que dous que vão voando. [2])

Prov. Portug.

Bettér a fowl in hand nor two flying. [3])

Prov. Scot.

Besser ein Vogel in der Hand
Als zehn über Land. [4])

Prov. Germ.

2649 [b] * **A dà vrabia din palmă.**

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Adica ceea-ce ţinem cu siguranţă.

2650 * **Se sfadesc vrăbiile de la mălaiul altora.**

Da Z. J. c. *Fedeştĭ*, J. *Tutova.*

Vrabiĭle se gâlcevesc
Pentru meĭul omenesc.

A. PANN, III, p. 23. — HINŢESCU, 207.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 413.

Veḑĭ *Lup.*

Ţintesce pre aceĭ carĭ se ćértă pentru un lucru străin.

2651 **Vrabiile când s'adună**
Pe garduri, şi sĕ sfădesc,
Timpul saŭ vremea cea bună
Că se va strică vestesc.

A. PANN, *Calendar* 1848, p. 32.

Veḑĭ *Pasĕre.*

Ḑicala meteorologică.

2652 **Vrabiile când sburà**
Ḑece dam la o para.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Arată eftinătatea nóstră la lucrurĭ streine (GOLESCU).

---

[1]) E maĭ bine treĭ în mâna, de cât şése în aer.
[2]) Maĭ mult valoréză o pasere în mâna, de cât două carĭ merg sburând.
[3]) Maĭ b ne o pasere în mână, de cât două carĭ sbóră.
[4]) Maĭ bine o pasĕre în mână, de cât ḑece pe câmp.

2653 Şi lapte dĕ vrabie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 97.

Veḑi *Boŭ, Cuc, Pasere.*

Se ḑice pentru cele ce cu anevoĭe sĕ pot găsi (GOLESCU).

VULPE

Veḑi *Gâsca, Lup.*

2654 Vulpea bĕtrână nu sĕ sperie dĕ cursă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Adică viclénul nu sĕ sperie dĕ nicĭ o împĭedicare (GOLESCU).

2655 Vulpea bĕtrâna nu cade în curse.

Da E. B. MAWR, p. 100.

Cel viclén cu greŭ se prinde.

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ. [1]
Prov. Elin.

Annosa vulpes haud (facile) capitur laqueo. [2]
Prov. Lat.

Alter Fuchs kommit nicht in 's Garn. [3]
Prov. Elveţ.

Vurpi ch'è vecchia, nun 'ncappa a lu lazzu. [4]
Prov. Sard.

2656 Vulpea pĕrul ĕşĭ schimba, ĭar năravul nici o data.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Vulpea schimbă pĕrul, nu năravul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1614.

Lesica lasă peru, ma vizio maj. [5]

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I 12.

Veḑĭ *Lup.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ făţarnicĭ şi viclenĭ ce vorba ĕşĭ o schimbă, dar năravul nicĭ de cum (GOLESCU).

---

[1]) Vulpea bĕtrână nu se prinde în cursă.
[2]) Idem.
[3]) Vulpea bĕtrână nu cade în cursă.
[4]) Vulpea care e bĕtrâna, nu încape (cade) în laţĭ.
[5]) Vulpea îşĭ pierde (lasă) pĕrul, dar năravul nicĭ odată.

Vulpes pilum mutat non mentem. [1])
Prov. Lat.

Le renard change de poil mais non de naturel.
Prov. Franc.

Căcĭ precum ḑice poetul Persan: »De veĭ sădì in raiŭ un pom dând póme amare, de 'l veĭ udà cu apa riuluĭ eternităţiĭ, de 'ĭ veĭ unge rădăcinile cu cea maĭ dulce mïere, nu 'şĭ va schimbà firea şi tot póme amare va rodi.« —FERDOUSI, *Satira în contra luĭ Mahmoud.*

2657 **Vulpea în pădure, şi pïelea i-o tocmim în tîrg.**
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Vulpea (e) în pădure, şi el iĭ vinde pïelea în tîrg.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 64; III, pag. 78.

* *Vulpea în pădure şi pïelea în pod.*

Vulpea în padure şi el tocmesce pelea în tîrg.
HINŢESCU, pag. 209.

Vorba în tîrg şi vulpea în pădure.
BARONZI, p. 50. — HINŢESCU, 205.

Tocméla în tîrg şi vulpea în pădure.
BARONZI, p. 70.

Tocmesce pïelea şi vulpea e-n pădure.
I. G. VALENTINEANU, p. 32.

Sĕ dice pentru ceĭ ce, până a nu-isbândì, sĕ lauda dĕ cele din urmă (GOLESCU).

2658 **Nu vinde pelea înainte de a prinde vulpea.**
G. MUNTEANU, p. 151. — KÁROLY ÁCS, 81. — HINŢESCU, 143.

* △ *Nu vinde pïelea vulpeĭ înainte de a o prinde.*
I. DUMITRESCU, *înv. c. Gânciova, J. Dolj.*

[1]) Vulpea îşĭ schimbă pĕrul, nu năravul.

Nu vinde pĭelea vulpeĭ din pădure.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, pag. 119. — Dr IOSEPH HALLER, I, 264.

Vedĭ *Lup, Urs.*

Nu te laudă înainte de isbândă.

„Să nu facĭ socotéla câştiguluĭ până nu aĭ pus mâna pe capete.“ — I. DUMITRESCU.

Soelg ikke Bo elgen för du har fanget (skudt) Reven.[1])

Prov. Danes.

Sjaou refinn, aŏrenn pu selr skinniŏ.[2])

Prov. Island.

2659 **Şî vulpea cu guşă alba!**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 97. —

Sĕ ḑice pentru ceĭ cu barbe albe, dar cu minte viclénă, adică fațarnic şi la bĕtrânețe (GOLESCU).

2660 **Guşa vulpeĭ albă dar códa eı roşiıe.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Adică fața fățarniculuĭ şî a celuĭ viclén veselă, dar gândul lor înveninat (GOLESCU).

2661 **Vulpea unde n'ajunge ḑice că-ı pute.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Vulpea daca n'ajunge ḑice că pute.

C. NEGRUZZI, I, p. 250.

* *Vulpea când n'ajunge ḑice că nu 'ĭ bun.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş*, J. *Argeş.*

Vulpea când n'ajunge la găinı ḑice că sunt spînzurate.

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, 209.

Vulpea când n'ajunge găinele ḑice că sunt spînzurate.

GASTER, *Lit. pop.*, p. 215.

Vedĭ *Mâța, Pisica.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ fac că nu voĭesc óre-ce, când nu le póte dobândi (GOLESCU).

A se vedé la numĕrul 2662 origina acestuĭ proverb.

---

1) Nu vinde pĭelea maĭ 'nainte d'a avé vulpea.
2) Invinge vulpea, înainte de a 'ĭ vinde pĭelea.

2662 *Vulpea când n'ajunge la strugurĭ ḑice că sunt acrĭ.

Dr Gaster, *Lit. pop.*, p. 215

Vulpea cara nu li agiundze auĕle dzice că nu s'cópte. [1])

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Vęḑĭ *Pisică.*

Acelaş înţeles ca la numĕrul 2661.

Origina acestuĭ proverb se găsesce în Gabrias, fab. 8, si în Phedru, Cartea IV, fab. II.

VULPES ET UVA

Fame coacta Vulpes alta in vinea
Uvam adpetebat, summis saliens viribus:
Quam tangere ut non potuit, discedens, ait:
Nondum matura est, nolo acerbam sumere.
Qui facere quae non possunt, verbis elevant,
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

Dim. Tichindeal a desvoltat aceeaş fabulă în urmatorul mod:

VULPEA ŞI STRUGURUL

Vulpea vĕḑênd întru o viţă înaltă mulţĭ strugurĭ, s'aŭ cercat şi aŭ ispitit în tot chipul cum ar putea ca să 'ĭ ajungă. Insă déca aŭ vĕḑut că nu póte nicĭ într'un chip să 'ĭ ajungă, atuncea s'aŭ dus ḑicênd, că sunt acrĭ şi nu sunt bunĭ de mâncare, că-mĭ strepezesc dinţiĭ de dînşiĭ.

Ceĭ ce nu pot ce-va să capete, eĭ să se faca că nu vréu acel lucru al avé, ca să nu 'ĭ ḑică cine-va: minţĭ. că n'aĭ putut căpĕtà. — Fab. XXIV, p. 65.

Il est comme le renard, il trouve les raisins trop verts.

Prov. Franc.

La volpe dice che l'uva è agresta. [2])

Prov. Ital.

Die trauben sind sauer, sagte der Fuchs. [3])

Prov. Germ.

2663 Unde vulpea nu ajunge, ḑice că 'ĭ ajunge.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 13.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce sĕ lépĕdă de cele ce nu pot dobândi (Golescu).

2664 Lesica nu marâncă cerisnje. [4])

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, 12.

Acelaş înţeles că la numerul 2662.

[1]) Vulpea daca nu ajunge la strugurĭ ḑice că nu's copţĭ.
[2]) Vulpea ḑice că struguriĭ sunt acrĭ.
[3]) Struguriĭ sunt acrĭ, ḑice vulpea.
[4]) Vulpea nu mănâncă cireşĭ.

La volpe no vol sariese. [1])

Prov. Venıt.

2665 Lesica se igre cu lupu. [2])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 12.

Cel viclén îşĭ bate joc de cel puternic.

2666 Vulpea nu se sperie de ăl de sĕ lauda séra, ci de ăl de mânecă diminéţă. [3])

A. PANN, III, p. 51.—HINŢESCU, 209

Să nu ne speriem de vorbele ci de faptele ómenilor. La Fontaine, a desvoltat aceeaş idee în fabulă: *L'alouette et ses petits avec le maître d'un champ.*

2667 Vulpea pĕ spate sĕ 'ntinde.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 20.

Sĕ ḑice pentru ceĭ faţarnicĭ şi vicleuĭ când sĕ fac că sunt bolnavĭ, ca să înşale ca vulpea când sĕ pune pe spate, vrênd să arate că este mórtă (GOLESCU).

2668 Vulpe, de ce-ţı sunt ochiı rosiı?
— Unde mĕ uıt tot la sóre.
— Dar códa de ce 'ţı svîcnesce?
— Ca ea, colea, într'o cursă,
Abia scapaiŭ ne smulsa.

A. PANN, II, p. 27.

Pre ceĭ rĕĭ semnele îĭ vĕdesc.

2669 Vulpea păzitor gainilor.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 20.

Adică cel cumplit ocrotitor celor blânḑĭ (GOLESCU).

2670 Vulpea putere ca leul nu are, dar cu vicleniile eı întrece puterea leuluı.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Adica cel viclén întrece şi pĕ cel maĭ voĭnic (GOLESCU).

2671 Vulpea cât e de viclénă şi de multe orı cade în cursă cu tóte piciórele eı.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 23; I, 78.—HINŢESCU, 209.

---

1) Vulpea nu vrea cireşĭ.
2) Vulpea se jócă cu lupul.
3) A. Pann ḑice *mănânca* în loc de *mănеca*, cea ce pare a fi o greşéla de tipar

Vulpea e viclénă, maĭ multe pieĭ de dînsa se vînd în tîrg.

DIM. ŢICHINDEAL, p. 234.

* *Vulpea cât este de secretă cadi tu stăpiţă.* [1])

D. A. MILESCU, *Gopeşĭ, Macedonia.*

Cât este şirétă vulpea, multe orĭ maşi cade 'n princă. [2])

ANDREĬU AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 99.

Şi cel maĭ viclén se prinde.

Semel in laqueum vulpes. [3])

Prov. Lat.

Il n'y a si fin renard
Qui ne trouve plus finard.

GABRIEL MEURIER, XVIe *Sièrle.*

La peau du renard finit toujours par arriver à la boutique du pelletier.

Prov. Franc.

Se ciapa anca' le volp. [4])

Prov. Lomb.

Alle listigen Füchse kommen endlich beim Kürschner in der Beize zusammen. [5])

Prov. Germ.

Man fängt auch wohl den gescheiten Fuchs. [6])

Prov. Germ.

2672 **Vulpea când sĕ prinde, sĕ prinde de câte patru picere.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Adică cel viclén, când sĕ înşală, rĕŭ sĕ înşală (GOLESCU).

2673 **Vulpea după mórte dĕ cojocarı are parte.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Adică cel viclén, când nu nemeresce, dĕ către ceĭ maĭ proştĭ sĕ batjocoresce (GOLESCU).

---

[1]) Vulpea cât e de şirétă cade în cursă.
[2]) Cât este (de) şirétă vulpea, (de) multe orĭ tot cade în cursă.
[3]) (Se prinde) odată (şi) vulpea în laţĭ.
[4]) Sĕ prinde încă (şi) vulpea.
[5]) Tóte vulpele şirete ajung la urmă împreună la cada cu dubélă a cojocaruluĭ.
[6]) Se prinde şi vulpea cea şirétă.

2674 **Unde puterea nu ascultă, vulpea ajută.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Vedĭ *Leŭ, Lup.*

Adică ceea ce cu sîla nu putem săvîrşi, cu vicleşugul lesne dobândim (GOLESCU).

2675 * **Ca vulpea care şĭ-a ros códa.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Aşa e la modă ca să umbli fără códa.

A. PANN, II, p. 27.

Se dice despre aceĭ carĭ avênd un cusur cauta a 'l trece drept o calitate.

VULPELE

O vulpe s'aŭ prins cu códa într'o cursă, apoĭ, ca să 'şĭ isbăvéscă cea-l-altă pĭele, ş'au ros códa cu dinţiĭ, şi aŭ scăpat. După aceea vrênd să-şĭ ascundă ruşinea eĭ, aŭ chĭemat şi pre alte vulpĭ din vecinătate, pre carĭ apoĭ aŭ început a le sfătui ca şi ele să 'şĭ taĭe códele, dicênd : că cu mult e maĭ formos şi maĭ uşor vulpeĭ fără códă de cât cu códă. Insă una maĭ bĕtrână şi maĭ iscusită fiind dintre cele-l'alte, percepênd vicleşugul eĭ, 'ĭ-aŭ rĕspuns · Bine! bine, dicĭ! să ne tăĭem codile; însă până eraĭ şi tu cu códă nu ne sfătuĭaĭ spre acésta, ĭară acum dacă aĭ rĕmas tu fără códă, aĭ vré ca să tăĭem şi noĭ ale nóstre. Aşa, vedĭ minte; ca o vulpe pre multe să amăgéscă ; pfuĭ! ruşine să 'ţĭ fie, scrófă şi ţigană.—DIM. ŢICHINDEAL, *fab.* XXII.

2676 * **A rĕmas vulpea fară códă.**

I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.*

Adică cel viclén de ruşine.

2677 * △ **A intrat vulpea în sac.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 229.— HINŢESCU, 209. — *Preot* C. BUNGEŢIANU, *c. Cosovĕt* J. *Mehedinţi.*— *Conv. Liter.*, XVIII, p. 194.

S'a înfundat vulpea în sac.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1027.

* *A intrà ca vulpea în sac.*

M. CANIAN, J. *Iaşĭ.*

Vedĭ *Mâţă, Raţă.*

1° Sĕ dice pentru ceĭ viclenĭ ce singurĭ sĕ prind (GOLESCU).

2° Sĕ dice când cine-va e surprins într'o afacere de unde numaĭ póte scapă. — C. BUNGEŢIANU.

S'a speriat, a rĕmas prost.

„Vĕdênd că căruţa aveà numerul 13 atuncĭ *mĭ-a intrat vulpea în sac.*" — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*

2678 **Ca vulpea în pustie petrece.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 120.

Adică rĕŭ.

2679 △ **Când oĭ vedeà**
Vulpea cu papucĭ
Umblând după puĭcĭ.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, pag. 333.

Adică nicĭ odată.

2680 **Aude ca o vulpe.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 2112.

Are vĕḑ de lup şi auḑ de vulpe.

A. PANN, III, p. 22.—HINŢESCU, 199.

Aude fórte bine.

2681 △ **A dà vulpea.**

I. TEODORESCU, *Şezătórea,* III, p. 16.

A plăti o vadră orĭ două de vin la flăcăiĭ ce ţĭ-aŭ jucat nevésta cât a fost fată, maĭ ales când iţĭ eĭ nevéstă din alt sat. Se aude prin judeţul Sucĭava.

2682 * △ **A prins vulpea la rană.**

D^a^ EC. Z., *Bêrlad*, J. *Tutova.*

Se ḑice despre aceĭ carĭ se sclifosesc, carĭ fac marazurĭ.

2683 * **A fi îmbrăcat cu pĭele de vulpe.**

DIM. ŢICHINDEAL, p. 10.

A umblà cu vicleşugurĭ.

2684 * △ **Vulpe cu cerceĭ.**

Se ḑice despre o femeĭe prefăcută şi viclénă.

2685 * △ **Vulpe bĕtrână.**

Preot C. BUNGEŢĬANU, *inv. c. Cosovĕţ*, J. *Mehedinţi.*

Adică prefăcut şi viclén.

2686 **A avè ochişorĭ de vulpe.**

A. PANN, II, 128.—HINŢESCU, 139.

Adică parale de aur, galbenĭ; a fi bogat.

2686 [b] * A avè ochĭ de vulpe.

M. Canian, J. *Iașĭ.*

A avé o căutătură viclénă.

VULTUR

Veḑĭ *Gândac, Pitulice*

2687 Unde e stîrvul acolo și vulturiĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 13.

Veḑĭ *Cióră.*

Adică unde e óre-ce de mâncare, acolo și lacomiĭ (Golescu).

Se ḑice și despre moștenitoriĭ ceĭ lacomĭ carĭ se grăbesc la o moștenire.

Latinul ḑicea: *Si vultur es cadaver expecta.* [1])

Orĭ unde va fi stîrvul, acolo se vor aduna vulturiĭ.—Mateĭ, XXIV, pag. 28.

LEGENDĂ

Se ḑice că pe timpul fómeteĭ celeĭ marĭ, acuma când va fi fost fómetea aceea, numaĭ unul Dumneḑeu póte să scie, destul atâta că pe timpul acela erà o femee, care avea treĭ prunciĭ: doĭ băețĭ și o copilă.

Étă că 'ntr'o ḑi, frămîntând femeea aceea pâne și voind, după ce a frămân-tat'o să o bage în cuptor ca să o cóca, băețiĭ eĭ, corăindu-le mațele de fóme, și ne maĭ putênd răbdà până ce se va cóce pânea, luară aluatul crud cum erà de pe lopata, cu care voià maĭca lor să-l bage în cuptor, și începură a-l mâncà c'un gust așa de mare ca și când ar fi fost scie ce fel de bucate bune și alese.

Maĭca lor, vĕḑênd acésta, se mâniă foc pe dînșiĭ și începù a-ĭ blăstĕmà cu amar și a ḑice:

— Blăstemațĭ să fițĭ de Dumneḑeŭ și de mine! în păserĭ să vĕ prefacețĭ și pe munțiĭ ceĭ maĭ înalțĭ și maĭ marĭ să ședețĭ, și pâne în viéța vóstră dacă-țĭ vedé să nu o putețĭ mâncà, cum nu putuĭ eŭ astă-ḑĭ din pricina vóstră să mănânc.

Auḑind ceĭ doĭ frațĭ acest blăstĕm ne-așteptat și amar, începură a plânge de se cutremuraŭ cămeșile pe dînșiĭ, nu altă-ce-va. Apoĭ luându-șĭ rĕmas bun de la maĭca lor aŭ și eșit din casă afară și cum aŭ eșit îndată s'aŭ prefăcut în două paserĭ marĭ și aŭ sburat în lumea largă, în cotro i-aŭ dus ochiĭ.

Pe când s'a întîmplat acésta, sora lor nu erà a casă. Prin urmare eĭ de la dînsa nu șĭ-aŭ putut luà remas bun.

Venind maĭ după aceea sora lor a-casă și neeșindu-ĭ frațiĭ ca tot-deauna spre întîmpinare, întrebă pre maica sa:

— Unde sunt frățioriĭ meĭ?.... de ce nu vin eĭ ca să mâncăm cu toțiĭ la o masă?..

Mă-sa, nevoind a-ĭ spune adevĕrul, cum s'a întîmplat, i-a ḑis că frațiĭ sĕĭ s'aŭ dus în lume ca să se hrănéscă singurĭ cum vor putè căcĭ ea, într'un timp așa de greŭ, nu este în stare să-ĭ susție pre toțĭ.

Copila, auḑind acésta, a început a plânge amar după frațiĭ sĕĭ, și ḑise maĭceĭ sale:

— Dacă e așa, apoĭ mĕ duc și eŭ în lume ca să aflu pre frațiĭ meĭ și să mĕ hrănesc și eŭ cu dînșiĭ! — Si cum ḑise îșĭ luă rĕmas bun de la maĭca sa și, fără a maĭ ascultà cuvintele acesteea prin carĭ voiè s'o opréscă, se pornì și ea

[1]) De eștĭ vultur aștéptă stîrv.

în lume, și mergênd așa, acuma cât va fi mers numaĭ ea a putut să scie, tot întrebând și căutând pre frațiĭ seĭ, ajunse până la marginile lumeĭ, unde sórele nu-șĭ maĭ puté da radele sale și diua încetă de a maĭ avé lumină. Aice ajunsă, vědênd că nu maĭ are nemica de mâncare, nicĭ nu scie în cotro să apuce și ce să facă, a prins a-șĭ blăstema dilele: la ce maĭ trăesce ea pe lume?!... Și pe când eră maĭ scirbită și maĭ amărîtă, po când se blăstemă maĭ tare, căcĭ nu sciă în cotro să apuce, étă că de o dată zăresce înaintea sa o pădure fórte mare, împănată cu fel de fel de copacĭ, pomĭ roditorĭ, ĭerburĭ și florĭ mirositóre.

— Voiŭ intră în pădurea acéstă, dise copila zărind'o. Cum mi-a ajutat Dumnedeŭ să ajung până aicĭ, tot așă mĭ-a ajută el ca să strebat și pădurea acésta... bun e Dumnedeŭ!

Cum dise, așa și făcù. Se pornì prin pădurea aceea și mergênd și strebătênd cu mare greŭ și cu multă ostenélă pădurea aceea, étă că de-odată i se 'nfățoșéză un palat fórte mare și frumos.

Palatul acela eră jur împrejur înconjurat cu zid tare de pétră în mijlocul căruĭa se afla o ușă fórte mare de fer cu șése încuetorĭ. Imprejurul palatuluĭ se aflaŭ fel de fel de paserĭ cântătóre, pre carĭ de-a dragu să le fi ascultat, ĭară la pórta cea mare de fer ședeaŭ douĕ dihăniĭ răpitóre și nu lăsaŭ pre nimene ca să intre în lăuntru.

Voind copila cu orĭ-ce preț să intre în palatul acesta aștepta până ce adormira cele douĕ dihăniĭ și-apoĭ se suì pe pórtă și intră în lăuntru.

Dar n'a apucat ea bine a intrà în lăuntrul palatuluĭ, și étă că a venit la dînsa o vulpe și a întrebat'o:

— Ce vint te-a bătut, copilă, să viĭ din ceea-l-altă lume aicĭ le noĭ, unde nicĭ un om pămîntén n'a putut strebate până acuma?

Copila rĕspundêndu-ĭ, i-a spus tóte din fir în pĕr cum s'a întîmplat; că adică că îșĭ caută pre frațiĭ sĕi fugițĭ de-a casă și nu-ĭ póte nicăirĭ aflà, de și i-a căutat în tóte părțile, unde numaĭ a cugetat că va puté da de dînșiĭ.

Vulpea iĭ dise ĭarăși:

— Bine facĭ să cauțĭ pre frațiĭ tĕĭ, dar rĕŭ aĭ făcut că aĭ venit aicĭ, pentru că cum va venì Domnul meŭ a-casă are să te 'nghiță!

Audind copila cuvintele acestea se înspăimântă și începù fórte tare a plânge și a se văierà. Dar' pe când plângea ea maĭ tare, étă că intră stăpâna palatuluĭ în lăuntru și vĕdênd'o o întrebă de ce plânge? Copila, picându-ĭ la picióre, iĭ spuse tótă istoria eĭ, și 'n urmă o rugă să n'o lese ea s'o mănânce domnul palatuluĭ când va veni a-casă.

— Scólă-te! dise stăpâna palatuluĭ, că nu te-oiŭ lăsà să te mănânce! Și dicênd acestea luă pre copilă de mână, o dusè cu sine în alt despărțimênt și acolo o ascunse ca sa n'o afle bărbatul seŭ când ve veni a casă.

La o óră și póte și maĭ târdiŭ după acésta étă că veni și stăpânul palatuluĭ. Acela eră un Leu fórte mare și înfiorător care, când veniă a-casă, tot palatul se cutremură. Decĭ sosind el acum se puse la masă, și venind după acésta dómna luĭ se puse și ea la masă și începură a ospĕta împreună.

Nu mult dupa acésta, ce-ĭ vine dómneĭ în gând!... Se scólă de-odată de la masă și dice bărbatuluĭ sĕŭ, adică Leuluĭ:

— Mult bine mi-aĭ făcut tu până acuma, fă-mĭ și acuma unul!

— Se póte! de ce nu! respunse Leul.

— S'a rătăcit de pe ceea-l-alte lume un om și a ajuns până la noĭ, dăruĭesce-ĭ viéța!

— Nu mĕ opun; iĭ voiu dărui-o; dară trebue maĭ întâiŭ să 'l întrebăm cum și în ce chip a ajuns el până aicĭ.

Dómna, bucuría eĭ, se duce de grabă și aduce pre copila ascunsă și o arată Leuluĭ.

Leul cum o vede o întréba:

— Cum ș'in ce chip aĭ rătăcit tu până aice? Copila i-a spus și luĭ, ca și Dómneĭ sale, tóte din fir în pĕr: cum s'a pornit de a-casă, cum a âmblat prin lume căutând pre frațiĭ sĕĭ și cum a sosit și a intrat în palat.

Audind Leul tótă pricina, din care a părăsit copila pre maĭca sa şi-a apùcat lumea în cap, i s'a făcut milă de dînsa şi a dis;

— Trebue să chem pre toţĭ supuşiĭ meĭ la un loc şi să-ĭ întreb: de n'aŭ trecut pe aicĭ ceĭ doĭ fraţĭ aĭ tĕĭ şi de nu-ĭ aŭ mâncat eĭ cum-va?

Apoĭ chemând el pre toţĭ supuşiĭ sĕĭ la un loc i-a întrebat: orĭ de n'aŭ vĕdut eĭ doĭ fraţĭ trecĕnd pe acolo, şi de nu i-aŭ mâncat eĭ, dacă i-aŭ védut?

Supuşiĭ rĕspunseră că n'aŭ vĕdut nicĭ n'aŭ mâncat pre nimenĭ.

După acésta intră Leul în casă şi spuse copileĭ, că supuşiĭ luĭ n'aŭ mâncat pre fraţiĭ eĭ, decĭ póte să mérgă maĭ departe şi să-ĭ caute că-ĭ va aflà.

Copila, bucurósă ca a scăpat cu obrazul curat, îşĭ luă rĕmas bun de la leŭ şi de la soţia acestuia, li multumi pentru primire şi pentru tóte cele bune, şi se porni maĭ departe, şi mergĕnd ea, şi mergĕnd într'una cât va fi mers, a ajuns în altă pădure, în care a dat de-o casă mică, durată în pămînt şi acoperită cu pae, ïară pe lângă casă o grădină fórte frumósă, cu o mulţime de păsĕrĭ, carĭ cântau aşa de plăcut şi frumos că maĭ mare dragul îţĭ erà să le ascultĭ.

Ajungĕnd ea la casa acésta şi intrând în lăuntru dete de-o babă bĕtrână, ce şedè pe vatră şi lucrà, şi cum o zări îĭ zise «dómne ajută!»

Baba îĭ mulţumi, şi se sculă de la lucru, merse lângă dînsa şi-o întrebă:

— Fĕtul meu! cum viĭ tu pe-aicea, că pe-aice suflet de om până acuma n'a putut venì?

Copila începù a plânge şi aĭ spune că ea caută pre fraţiĭ sĕĭ, carĭ aŭ apucat lumea în cap, şi de aceea a ajuns până la dînsa.

— Fĕtul meu! dise baba, fraţiĭ tĕĭ ceĭ perduţĭ sunt blăstemaţĭ de maĭca ta ca să se prefacă în paserĭ, şi eĭ cum aŭ părăsit casa s'au prefăcut în nisce paserĭ fórte marĭ, ca, pentru mărimea lor ómeniĭ îĭ numesc Pajure. [1])

Copila a rugat'o să-ĭ arete, daca scie, unde locuesc fraţiĭ eĭ şi cum póte să-ĭ afle?

Baba îĭ arĕtă un dél fórte mare, pe vîrful căruĭa se află un palat, şi-ĭ dise:

— Ea acolo e palatul lor!.. Dacă voescĭ, mergĭ şi-ĭ veĭ aflà, numaĭ caută ca să ascultĭ tot ce-ţĭ vor spune eĭ!.. aşa îţĭ veĭ putè ajunge scopul!.. altmintrelea nu!

Délul, pe care i l'a arĕtat baba copileĭ, erà fórte înalt şi piezìş, că nicĭ un om nu erà în stare să se urce pe dînsul, el erà maĭ tot de pétră, şi pe dînsul nu putè cresce alt-ce-va, fără numaĭ ïerbă, dar' şi aceea ca vaĭ de dînsa, ïar' în prejurul délululĭ se aflaŭ felurite pasrĭ, ce cântau de se audĭa cine scie până unde.

Copila care dorià numaĭ decât se afle maĭ de grabă pre fraţiĭ sĕĭ, luându-şĭ remas bun de la babă, se porni tot într'o fugă spre dél, şi se suì cu mare greu pe dînsul, până ce ajunse la palatul de pe vîrful luĭ, care erà fórte mare şi făcut din fer. Şi după ce se suì ea acolo, intră în palat, dară nu află pre nimenĭ în nuntru, ci vĕdù numaĭ o masă mare pe care se aflaŭ maĭ multe felurĭ de bucate. Fiind ea fórte flămândă, a gustat din fie-care fel câte o lécă şi apoĭ s'a ascuns sub pat, temĕndu-se ca să nu dea cine-va peste dînsa şi să nu-ĭ facă vre unŭ rĕŭ.

Etă că nu mult după ce s'a ascuns copila, colea pe când sórele cruce amézĭ, vin două paserĭ fórte marĭ, şi se pun la masă şi încep a mâncà. Uĭtându-se maĭ dupe aceea una dintre dînsele maĭ bine la bucate şi vĕdĕnd că din fie-care porţie lipsesce câte ce-va dise:

— Astă-dĭ trebue să fi fost cine-va aicĭ, căcĭ uĭtă-te colea, din fie-care porţie, lipsesce câte o lécă.

Ceea-l-altă respunse:

— Póte ţie numaĭ ţi se pare, eŭ nu vĕd să lipséscă ce-va!

Şi aşa a trecut diua aceea, fără sĕ maĭ bage în samă că li-a lipsit din bu-

[1]) Pajură=Vultur.

cate. Dar' vĕḑênd că a doua ḑi lipsesce maĭ mult, ĭară a treĭa ḑi şi maĭ mult ḑise una dintre ele:

— Trebue să căutăm cine e prădătorul bucatelor nóstre! Si cum ḑise se dete a căutà în tóte părţile prin palat, până ce, în urmă, dete de sora lor, căcĭ cele două paserĭ eraŭ fraţiĭ copileĭ, şi cum o vĕḑură o cunoscură şi o întrebară: cum de vine ea aicĭ? Iară copila începe a plânge, le istorisi tótă întîmplarea eĭ de cum s'a pornit de a-casă de la maĭca lor şi până ce a ajuns la dînşiĭ.

Fraţiĭ copileĭ, după ce o ascultară cu luare aminte ḑiseră:

Dacă tu veĭ putè răbdà şése anĭ de-a rîndul ca să nu vorbescĭ cu nimenĭ nicĭ un cuvinţel, apoĭ veĭ putè rădicà blăstemul maĭceĭ nóstre de pe capul nostru şi ne vom preface ĭarăşĭ în ómenĭ cum am fost, ĭară de nu veĭ putè răbdà, de veĭ vorbi, apoĭ suntem perduţĭ în vecĭ!

După ce rostiră eĭ cuvintele acestea, îşĭ luară remas bun de la sora lor, îşĭ întinseră aripele cele marĭ şi sburând se perdură în largul lumeĭ, lăsând pre sora lor ĭarăşĭ singură.

Copila vĕḑêndu-ĭ sburând tocmaĭ atuncea, când cugetà ea că nu se vor deslipì nicĭ odată de dînsa, începù ĭarăşĭ a plânge şi a se tângui. Dar' cugetând totu-şĭ că va sosi odată un timp când se va putè bucurà, d'impreună cu fraţiĭ sĕĭ, îşĭ călcă pe inimă şi încetă de plâns.

Cincĭ anĭ după olaltă n'a vorbit ea cu nime nicĭ un cuvînt. După al cincelea an însă, vĕḑênd că fraţiĭ sĕĭ nu se maĭ întorc înapoĭ, nicĭ nu-ĭ póte nicăirĭ aflà, nu se maĭ putù răbdà şi începù a vorbi. Dar' n'a vorbit încă bine cel d'întâiŭ cuvînt şi étă că fraţiĭ sĕĭ vin la dînsa şi-ĭ ḑice:

— Remâĭ sănătósă, surióră dragă!... Dacă tu ne-a fi ascultat şi n'aĭ fi rostit nicĭ un cuvînt până după al şéselea an, cum ţĭ-am fost spus, noĭ ne am fi prefăcut ĭarăşĭ în ómenĭ cum am fost, aşa însă de acuma suntem perduţĭ în vecĭ! Mergĭ în lume şi te hrănesce cum veĭ putè, ĭară pre noĭ nu ne maĭ căutà, căcĭ de acuma ne ne-ĭ maĭ aflà!

Si cum rostiră eĭ cuvintele acestea sburară ĭarăşĭ în lume şi remaseră până astă-ḑĭ Pajurĭ, după cum ĭ-a blăstemat maĭca lor, şi nicĭ odată de atuncĭ în cóce nu se nutresc cu pâne ci numaĭ cu carne de sĕlbătăciunĭ, şi când le pică din dămână şi cu copiĭ până la şése anĭ.

Acéstă-ĭ legenda Pajurilor. Iară ce s'a făcut cu sora lor, după ce aŭ părăsit'o fraţiĭ sĕĭ, nime nu scie.—G. FL. MARIAN.

2688 Vulturul după musce nicĭ cum alérgă.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 21.

Vulturul stă 'n loc, veghĭéză,
Dar el musce nu vînéză.

A. PANN, II, pag. 34. — HINŢESCU 209.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 190

Adică ceĭ marĭ, cele micĭ nicĭ că le bagă 'n sémă (GOLESCU).

Inimile generóse dispreţuesc faptele înjositóre. Omul fórte învĕţat nu'şĭ pĭerde vremea cu studiul chestiunilor neînsemnate.

'Αετὸς οὐ θηρεύει τὰς μυίας. [1])

Prov. Elin.

[1]) Vulturul nu prinde (nu vînéză) musce.

Aquila non captat muscas. [1])

Prov. Lat.

Adler fangen keine Fliegen. [2])

Prov. Germ.

2689 **Vulturul, când ĕı taĭ penele, rĕmâne dĕ batjocură.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 21.

Adică cel mare, când ĕşĭ pĭerde pĕ ceĭ în care sĕ răzima (GOLESCU).

2690 **Vulturul de aripĭ smuls,**
Numaĭ póte sbóră 'n sus.

A. PANN, II, p. 41.—HINŢESCU, 209.
S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 190.

Adică omul fără putere, fără banĭ, fără slujbele sale nu maĭ are nicĭ o putere, şi precum ḑice Dim. Cantemir: »Inălţarea înflaţilor cu mintea, ca penele în aripĭ, ĭară sfîrşitul lor ca pasirea smultă remâne«.— *Istoria Ieroglifică*, p. 253.

2691 **Pĕ vultur înveţı să sbóre?**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Sĕ ḑice când vrem să învĕţăm pĕ ceĭ maĭ învĕţaţĭ dĕ cât noĭ, şi când vrem să dăm povaţă celuĭ maĭ înţelept dĕ cât noĭ (GOLESCU).

2692. **Alţı ochı are vulturul**
Ş'alţı ochı are fluturul.

A. PANN, II, p. 34.—HINŢESCU, 209.
FL. MARIAN, I, 190.

Arată marea deosebire între stăpân şi supus, între omul de ném mare şi omul de rînd.

Ἀετὸν γλαυκὶ κρίνεις. [3])

Prov. Elin.

Aquilam noctuae comparas. [4])

Prov. Lat.

2693 **Are ochĭ de vultur.**

D^r^ CRĂINICEANU, *Conv. Lit.*, XXII, pag. 930.

---

[1]) Vulturul nu prinde (nu vînéză) musce.
[2]) Idem.
[3]) Asemenĭ vulturul cu bufniţă.
[4]) Idem.

Are căutătura vulturéscă.

S. Fl. Marian, *Ornit.* I, p. 189.

* △ *Vede ca vulturu.*

I. Bánesco, *prof.* J. *Roman.*

Se ḑice de un om a căruĭ căutătură este sĕlbatică, fiorósă, precum şi de acel care vede fórte de departe.

ZAGNĂ

Veḑĭ *Şea.*

ZIMBRE

2694 * **A face zimbre.**

V. Alexandri, *Op.* C. Negruzzi, p. I, *prefaţă.* — I. Creangă, *Pov.*, 116. — V. Alexandri, *Teatr.*, I, p. 90.

A dori un lucru fórte mult, adese-orĭ fără a 'l puté dobândi.

«De şi era boer cu barbă, de şi tolerat în ecpaeaoa privilegliată, el *faceá zimbre* privind cu jale la jilţurile ministeriale.» — V. Alexandri.

«Sciŭ eŭ cum îĭ tréba nevestelor celor tinere, când nu 's bărbaţiĭ cu dînsele *fac zimbre* şi trap a-casă, cum trage calul la traista cu orz» — C. Creangă.

Sĕ numesc zimbre saŭ zimbri nisce bube carĭ se formézá în gura saŭ în gâtul cailor şi îĭ împedică de a mâncă.

Finele volumuluĭ întâiŭ.

GLOSAR

ROMÂNO-FRANCES[1]

A, *v.* forme élidée pour *adu,* apporte, 642.
Abanos, *s. m.* ébène, 95.
Abur, *s. m.* vapeur, 88. || souffle, âme des animaux, 309. — Pl. *aburĭ.*
Ac, *s. n.* aiguillon, 309. 312. 313. — Pl. *ace.*
A-casă, *adv.* à la maison, chez lui, 333. 570.
Acătare, *pr. ind.* extraordinaire, excellent, 264.
Ace (a), *v.* forme élidée pour *a aduce,* apporter, 173.
Acel, *pron. dém.* ce, cet, celui; passim. || *Tot aceea,* toujours la même, 301. — Pl. *aceĭ;* — Fém. *acea.*
Acela, *pr. dém.* ce, cet, celui-là passim. || Fém. *aceea;*— Pl. *aceĭa, acelea.*
Aci (d'), *adv.* depuis ce moment, dorénavent, 319.
Acolo, *adv.* là, par là, là-bas, y; passim.
Acoperit, *part.* et *adj.* recouvert (de cendres) 134. 135. 293. Fém. *acoperită;*— Pl. *acoperițĭ, acoperite.*
Acru, *adj.* aigre, 705.—Fém. *acră;*— Pl. *acrĭ, acre.*
Acum, *adv.* maintenant, à présent; || *de acum înainte,* dorénavant, 332.
Adăpà (a), *v.* abreuver, arroser, 239.
Adesea, *adv.* souvent, fréquemment; passim.
Adevĕr (în), *adv.* en verité, 368.
Adevĕrat, *adj.* vrai, véritable, 364. — Fém. *adevĕrată;* — Pl. *adevĕrațĭ, adevĕrate.*
Adĭ, vedĭ *astă-dĭ.*
Adînc, *adj.* profond, 100. 113. 274. 304; *la maĭ adînc,* plus profondément, à l'endroit le plus profond, 300.— Fém. *adîncă;*—Pl. *adîncĭ, adînce.*
Adînc, *adv.* profondément, 279.
Adineaura, *adv.* tantôt, 225.
Aduce (a), *v.* amener, apporter, faire venir, 89. 107. 168. 173. 288. 291. 436. 440. 620. 629. 636. 637. 640. 642. 665. 693. || porter à, 297. || produire, rapporter, donner, 307. || envoyer, donner, 263. || *a aduce supĕrare,* fâcher, causer des ennuis, 561. || *a-și aduce aminte,* se souvenir, 517. || *a aduce lacrămĭ,* faire pleurer, 300. 409.
Adulmecà (a), *v.* flairer, suivre à la piste, quêter, 434.
Adunà (a), *v.* rassembler, réunir, grouper, 82. 83. 89. 146. 214. 229. || récolter, cueillir, 169. 203. 282 și 283.
Adunà (a se), *v. r.* s'assembler, se rassembler, se réunir, 161. 201. 314. 364. 412. 413. 436. 565.
Afară, *adv.* dehors, 147. 166. || *(pe)*

[1]) Ce glossaire ne donne que le sens particulier des différents mots qui se trouvent dans les proverbes. Nous recommandons, aux lecteurs étrangers qui désireraient étudier plus à fond notre collection de proverbes, le NOUVEAU DICTIONNAIRE ROUMAIN-FRANÇAIS de Mr *Frédéric Damé* et le DICTIONNAIRE ROUMAIN-ALLEMAND de Mr. *H. Tiktin.*

din afară, à l'extérieur, 215. 554. || *pe afară*, au dehors, 660.
Aferim, *int.* bravo! parfait! 423.
Aflà (a), *v.* trouver, 433. 591. || découvrir, connaître, 348.
Aflà (a se), *vr.* se trouver, 298. 399.
Afundà (a), *v.* enfoncer, plonger, 299.
Agonisélă, *s. f.* gain, profit, travail, 484. — Pl. *agoniselĭ.*
Aguridă, *s. f.* verjus, raisin vert, 95. 96.
Aĭ, *s. m.* forme élidée pour *anĭ*, années, 342.
Aĭa (d'), *pr. dém.* pour cela, 677.
Aıs! *int.* hue! huhau! (à droite!), 310. 403. Veḑĭ *haĭs.*
Aĭsa! *int.* 485. Acelaş înțeles ca la c. *aĭs.*
Ajun, *s. m.* la veille, 609.
Ajunge (a), *v.* arriver à, atteindre, 151. 185. 231. 255. 274. 320. 326. 550. 598. 647. 685. 704. 705. || suffire. 86. 508. 705. || devenir, 319. 355. 356. 429. 516. || parvenir à, en arriver à, 320. || devenir, 400. || tomber, 398.
Ajunge (a se), *v. r.* s'atteindre, se rencontrer, 153. 219. 220. || suffire, 504.
Ajuns (de), *adv.* assez, suffisant, 612.
Ajutà (a), *v.* aider, 708. || venir en aide, servir, 554.
Alalta-ĭerı, *adv.* avant-hier, 39.
Alalte-orı, *adv.* d'autres fois, passim.
Alăturea, *adv.* à côté, passim.
Alb, *adj.* blanc, 93. 359. 417. 436. 482. 530. 704. || heureux, fortuné, 27. — Fém. *alba;* pl. *albı*, *albe.*
Alba, *s. f.* aube, aurore, 1. || neige, 1. || jument blanche, nom de jument, 310. 311. 312. 360.
Albi (a), *v.* devenir blanc, blanchir, 542.
Albina, *s. f.* abeille, 184. 312. 313. 314. 640. 672. 677.
Alege (a), *v.* Trier, séparer, 89. 98. 224. 225. 321 || décider, *urma alege*, c'est la fin, le résultat final qui décide 285.
Alege (a se), *v. r.* se séparer, 208. 224. || *a nu se alege*, ne rien rester de, 267. || se trouver 555. || se séparer, aller séparément, 569.
Alergà (a), *v.* courir 146. 243. 489. 492. 495. 713. || faire courir, faire jouer, 349.
Alergat, *s. n.* course, 354.

Alintà (a se), *v. r.* faire des grâces, 418.
Alt, *adj.* et *pron.* autre, autrui; passim.
Altoi (a), *v.* greffer, 96. 277.
Altoiŭ, *s. n.* greffe 277. || *a avé altoiŭ de vino 'ncoa*, avoir des attraits, 97. — Pl. *altóĭe.*
Altui (a), *v, [Mold.]* greffer, 97. 277.
Alun, *s. m.* noisetier, 97.—Pl. *alunĭ.*
Alună, *s. f.* noisette, 70. 97.—Pl. *alune.*
Alunecà (a), *v.* glisser, 129. 301.
Alunecos, *adj.* glissanț, 53. — Fém. *alunecósă;* pl. *alunecoşĭ*, *alunecóse.*
Amagi, *v. [Mold.]* tromper, leurrer, 357.
Amagitor, *adj. [Mold.]* trompeur, 99. — Fém. *amagitóre;* pl. *amăgitorĭ*, *amăgitóre.*
Amar, *adj.* amer, 296. Fém. *amară;* pl. *amarĭ*, *amare.*
Amar, *s. n.* mal, 641. || adv. *cu amar*, amèrement, 404.—Pl. *amarurĭ.*
Âmbla (a), *v. [Mold.]* marcher, 170. || aller, 667. || tenter, essayer d'obtenir, 645. Veḑĭ *a umblà.*
Âmblet, *s. n. [Mold.]* amble, 350. Veḑĭ *umblet.*
Amestecà (a se), *v. r.* se mêler à, 607.
Amețit, *adj.* étourdi, 592. || étourdi, ivre, 408. — Fém. *amețita;* pl. *amețițı*, *amețite.*
Amiaḑa-ḑi, *adv.* midi, 76.
Amîndoı, *adj.* et *pron.* tous les deux, l'un et l'autre, passim. — Fém. *amîndouĕ.*
Aminte, *loc. adv. a-şĭ aduce aminte*, se rappeler, se souvenir, 517.
Amuțà (a), *v.* exciter, 369.
An, *s. m.* an, année, 1. 2. 3. 4. 5. 17. 18. 22. 25. 70. 458. 482. 517. || *la an*, l'année prochaine, 262. Pl. *anĭ.*
Ana-Foca, *s. m.* Nom que les Roumains donnent au premier jour du mois de Juillet, dans le Banat et en Transylvanie, 6.
A-ndaratele (d'), *loc. adv.* à reculons, 631. 632.
Anevoĭe, *adj.* difficile, pénible, 162. 210. 330. 428.
Anevoıe, *adv.* difficilement, à grand peine, 176. 249. 229. 249. 301. 330. 350. 427. 523. 659.
Aninà (a se), *v. r.* s'attacher, s'accrocher, 280.
Anțerț, *s. m.* il y a deux ans, 607.

Apă, *s. f.* eau 6. 38. 58. 61. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 122. 161. 179. 180. 184. 186. 187. 207. 209. 216. 253. 255. 258. 262. 279. 283. 300. 302. 322. 335. 367. 369. 381. 404. 418. 462. 470. 482. 533. 586. 588. 591. 592. 602. 608. 633. 663. ‖ rivière, 212. ‖ *a duce la apa*, mener boire, abreuver, 279. 389. — Pl. *ape*.

Aperà (a), *v.* défendre contre, 466.

Aperà (a se), *v. r.* se garantir, se défendre, 564.

Apoĭ, *adv.* puis, ensuite, aprés, passim. ‖ mais encore, 692.

Aprinde (a), *v.* allumer, exciter, 176.

Aprinde (a se), *v. r.* s'allumer, 173. 176. 236. 280.

Aprins, *adj.* allumé, enflammé, 135. 174.— Fém. *aprinsa;* pl. *aprinşı, aprinse.*

Aprópe, *prép.* près, aupres, 111. 156. 157.

Apropià (a se), *v. r.* se rapprocher, 151. ‖ s'approcher de, 173. ‖ s'approcher, être proche, 460.

Apucà (a), *v.* saisir, attraper 178. 268. 342. 367. 428. 596. 608. 652. ‖ saisir, happer, 528. se diriger, s'acheminer, 130. 131. ‖ commencer, 474.

Apucà (a se), *v. r.* se saisır, se prendre à, 434.

Apune (a), *v.* se coucher (en parlant des astres, 77.

Apus, *s. n.* occıdent, couchant, ouest, 7. 65.

Arà (a), *v.* labourer, travailler la terre, 112. 229. 230.

Arama, *s. n.* cuivre, airain, 406. ‖ caractère, *a şı arĕtà arama*, montrer ce qu el'on vaut, 112.—Pl. *arame.*

Arat, *s. n.* labour, époque du labour, 113.

Aratură, *s. f.* labour, labourage, 113. —Pl. *araturı.*

Arbore, *s. m.* arbre, 261. 637.—Pl. *arborı.*

Arde (a), *v.* bruler, s'enflammer, 60. 77. 89. 113. 134. 146. 176. 179 180. 181. 184. 197. 293. 303. 461. 552. 578. 628. griller, rôtir, 663.

Arde (a se), *v. r.* se bruler, 4. 133.

Ardeiu, *s. m.* piment, 113. 490.—Pl. *ardeı.*

Arḑetor, *adj.* brûlant, qui brûle, 280. — Fém. *arḑĕtóre;* pl. *arḑĕtorı, arḑĕtóre.*

Ardicà (a), *v.* relever, 255. ‖ créer, nommer, 600.

Ardicà (a se), *v. r.* se dresser, 479.

Aretà (a), *v. r.* montrer, 112. 414. 434. 655.

Aretà (a se), *v. r.* se montrer, 80. 168. 177. 577.

Argint, *s. n.* argent, 114. 406. 539.

Argint-viu, *s. n.* vif-argent, mercure, 114.

Ariciu, *s. m.* hérisson, 314. 315. 316. 317. 318. — Pl. *aricı.*

Arie, *s f.* aire, lieu où l'on bat le grain, 114. 393. — Pl. *arıı* et *ărıı.*

Aripa, *s. f.* aile, 318. 319. 331. 354. 461. 582. 714. — Pl. *aripe.*

Armasar, *s. m.* étalon, 3. 319. 320. 355. 400. 537. 539. 545. 641. 670. 671. — Pl. *armasarĭ.*

Armén, *s. m.* Arménien, 345. — Pl. *Armenı.*

Arminden, *s. m.* premier Mai, 7.

Arşiţa, *s. f.* sorte de moustique, 321. — Pl. *arşiţe.*

Aruncà, (a), *v.* jeter, lancer, 89. 134. 140. 145. 148. 181. 190. 252. 258. 261. 269. 502. 609. ‖ rejeter, 347.

Aruncà (a se, *v. r.* se jeter, 180. 184, 286. 526. ‖ s'élancer, 629.

Aşa, *adv.*, ainsi, de même, 301. ‖ c'est ainsi que, 331.

Aşchie, *s. f.* écharde, copeau, 114. 115. 144. — Pl. *aschiı.*

Ascultà (a), *v.* écouter 364. 402. 449. 500. 669. ‖ obéir 708.

Ascunde (a), *v.* cacher, 309. 369. 548. 658.

Ascunde (a se), *v. r.* se cacher, 653. 658.

Ascuns, *adj.*, caché, 180. 507. 647. — Fém. *ascunsa;* pl. *ascunşĭ, ascuţite.*

Ascuţi (a), *v.* aiguiser, 166. 251.

Ascuţit, *adj.*, pointu, aigu, 344. Fém. *ascuţita;* pl. *ascuţiţı, ascunse.*

Asemenare, *s. f.* ressemblance, 19. — Pl. *asemĕnarı.*

Asera, *loc. adv.*, hier soir, 68.

Asin, *s. m.* âne 371. — Pl. *asinı.*

Asta-ḑĭ, *adv.*, aujourd'hui, 2. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 38. 39. 68. 445. 554. 676.

Aşteptà (a), *v.* attendre, 107. 243. 436. 556. 557. 610. ‖ s'attendre à (avoir), espérer, 439.

C

‖ essayer d'obtenir 362. ‖ sonder 210. ‖ sonder, chercher, 300. ‖ éprouver, faire l'épreuve, vérifier, examiner avec soin 689.

·Cercel, *s. m.* boucle d'oreilles, 362. 709. — Pl. *cercei.*

Cere (a), *v.* demander, 105. 239. 304. 338. 484 500. 590. 650. ‖ se cere. l'on demande, 461.

• Certà (a), *v.* punir 464.

·Certà (a se), *v. r.* se disputer, se quereller, 185. 522. 535.

Céţă, *s. f.* brouillard, 20. — Pl. *ceţe.*

Chef, *s. n.* bonne disposition, bonne humeur 64. ‖ *a face chef,* s'amuser 457. — Pl. *chefurĭ.*

Cheie, *s. f.* clé 116. — Pl. *chei.*

·Chemà (a), *v.* inviter, provoquer, 605.

Chiar, *adv.* même, passim.

Chilă, *s. f.* mesure de capacité pour les céréales (en Valachie 679 litres 268; en Moldavie, 430 litres) 265.

Chinga, *s. f.* sangle, sous-ventrière 352. 405. — Pl. *chingi.*

Chior, *adj.*, borgne 466. — Fém. *chióra;* pl. *chiori, chióre.*

·Chiori (a), *v.* éborgner; au *fig.* tromper, 478.

Chiriaş, *s. m.* celui qui prend en location, amateur, 348.—Pl. *chiriaşi.*

Chisaliţă, *s. f.* potage que l'on aigrit avec des cerises ou des prunes, 109.

·Chitic, *s. m. Mold.* fretin, petit poisson, 405. 406. 631. — Pl. *chitici.* Veḑĭ *pitic.*

·Chiuă, *s. f.* mortier à foulon. 99. Veḑĭ *piua.*

Chiui (a), *v.* pousser des cris d'allégresse), 279.

Ci, *conj.* mais, passim.

·Ci-ca, *loc. conj.* on dit que, or, sans doute, 227.

Cicala, *s. f.* cigale, 406.

Cimpoiu, *s. n.* cornemuse, biniou, 517. 684. — Pl. *cimpóie,*

·Cinci, *adj. num. card.* cinq, passim.

Cinci-ḑecĭ, cinquante, passim.

·Cine, *pr. ind.* qui, celui qui, passim.

Cinste, *s. f.* considération, 375. 376. ‖ probité, honnêteté, 551. ‖ gratification, ce que l'on obtient, 551.

·Cinsti (a), *v.* bien traiter, 375. 533. ‖ honorer, respecter, 460.

·Cinstit, *adj.* pur, 116. — Fém. *cinstita;* pl. *cinstiţi, cinstite.*

·Cioban, *s. n.* berger, pâtre, 516. 522. 530. — Pl. *ciobani.*

Cioc, *s. n.* bec, 406. 407. — Pl. *cĭocuri.*

Cióca, *s. f.* couchas, corneille des clochers, 407. 584. — Pl. *cióce.*

Ciocan, *s. n.* marteau, 12. — Pl. *ciocane,*

Ciocani (a), *v.* marteler, 483, 689.

Ciocârlan, *s. m.* alouette (mâle), 407. 408. 409. — Pl. *ciocârlani.*

Cĭocârlie, *s. f.* alouette, 409. — Pl. *ciocârlii.*

Ciocni (a se), *v. r.* se heurter, 573.

Ciocoiu, *s. m.* parvenu, fermier, 277. 419. — Pl. *ciocoi.*

Ciof, *s. m.* chavoche, hibou des marais, 412.

Ciomag, *s. n.* gourdin, 363. 369. 370. 371. — Pl. *ciomege.*

Ciomvic, *s. f.* huart, chat-huant, 412.

Ciopli (a), *v.* façonner à la hache; *au fig.* dégrossir, éduquer 260.

Ciόra, *s. f.* corneille, 5. 83. 210. 256. 261. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 621. 624. 644. 700. — Pl. *ciori.*

Ciorlica, *s. f.* vanneau, 419. — Pl. *ciorlice.*

Ciovlica. *s. f.* vanneau, 419. — Pl. *ciovlice.*

Cirada, *s. f.* troupeau de gros bétail, 686. — Pl. *cireḑi.*

Cirédă, *s. f.* troupeau de gros bétail, 684. 686. 687. — Pl. *cireḑi.*

Cireş, *s. m.* cerisier, 140. — Pl. *cireşi.*

Ciréşa, *s. f.* cerise, 140. 141. 216. 447. — Pl. *cireşe.*

Cĭuber, *s. n. [Mold.]* baquet, 688. — Pl. *ciubere.*

Ciucă, *s. f.* corneille. 420. — Pl. *cióce.*

Ciudă, *s. f.* dépit, colere, 604. ‖ *a fi ciuda,* être furieux, 503.

Ciuf, *adj.* velu, au poil ébouriffé, 123. 486.—Fém. *cĭufa ;* pl. *ciufĭ, ciufe.*

Ciuguli (a), *v.* becqueter, 478.

Ciuhă, *s. f.* chat-huant, 342. 420.

Ciui (a), *v.* criailler, piailler, 413.

Ciuli (a), *v.* chauvir de l'oreille, 490.

Ciuperca, *s. f.* champignon, 141. — Pl. *ciuperci.*

Ciur, *s. n.* crible, 418. — Pl. *ciururi.*

Ciut, *adj.* sans cornes, qui n'a pas de cornes, 420. 439. — *ciuta;* pl. *cĭuţi, ciute.*

copt, commencer à mûrir, 230. — Fém. *cópta*; pl. *copti*, *cópte*.
Copt, *s. n.* maturité. || *a da în copt*, commencer à mûrir, 230.
Coraj, *s. n.* courage, 478.
Corb, *s. m.* corbeau, 34. 435. 436. 437. 438. 439. 487. 527. — Pl. *corbi*.
Corn, *s. n.* corne, 22. 327. 331. 332. 362. 439. 440. 667. 693.—Pl. *córne*.
Córna, *s. f.* cornouille. || *uscata córna* complètement desséchée, 150. — Pl. *córne*.
Cornut, *adj.* encorné, cornu, 420.— Fém. *cornuta*;—Pl. *cornuţi*, *cornute*.
Cosac, *s. n.* poisson blanc, 440. 555. — Pl. *cosaci*.
Cóstă, *s. f.* coté, flanc, 196. 288. 651. || côte, versant, 150. 154. — Pl. *cóste*.
Cotcodàci (a), *v.* caqueter (en parlant de la poule), 468.
Cotcorodi (a), *v.* caqueter (en parlant de la poule), 468.
Cotcorogi (a), *v.* chanter en parlant du coq), 473. 475.
Costeliv, *adj.* qui a une petite amande et une très forte coquille, 229.— Fém. *costeliva*; — Pl. *cost livĭ*, *costelive*.
Coţofană, *s. f.* pie, 440. 441. — *coţofene*.
Coţofeni (a se), *v. r.* se faire prier, faire des simagrées, 417.
Cotoiu, *s. m.* matou, 441. 442.— Pl. *cotoi*.
Cotro (în), *adv.* de quelque côté que, 608.
Covaciu, *s. m.* forgeron, 483. — Pl. *covaci*.
Covrig, *s. m.* craquelin, 379. — Pl. *covrigi*.
Cra! *interj.* onomatopée imitant le cri du corbeau, 416. 436. 465.
Crac, *s. m.* pattes, pinces, 631. 684.— Pl. *craci*.
Cracă, *s. f.* branche, rameau, 146. 150. — Pl. *craci*.
Craciun, *s. n.* Noël, 20. 21. 56. 6 9.
Craiu, *s. m.* roi, 530. — Pl. *crai*.
Crancani (a), *v.* coasser, 417. 621.
Crâng, *s. n.* hallier, taillis, 151. 489. 494. 496. — Pl. *crânguri*.
Crap, *s. m.* carpe, 442. — Pl. *crapĭ*.
Crede (a), *v.* croire, 437. || avoir confiance, 351.
Credincios, *adj.* fidèle, devoné, de confiance, 374.—Fém. *credinciósă*; — Pl. *credincioşi*, *credinciòse*.
Credinţa, *s. f.* foi jurée, 513. || *a lua credinţa cui-va*, avoir confiance absolue en, 351. 374. — Pl. *credinţe*.
Creer, *s. m.* cervelle, 366. 442.— Pl. *creeri*.
Crénga, *s. m.* branche, 146. 151. 260. — Pl. *crengi*.
Cresce (a), *v.* croître, pousser, 111. 117. 124. 125. 151. 157. 171. 190. 198. 199. 255. 270. 295. 302. 552. || nourrir, faire vivre, 241. || croître, vivre, 513. || élever, 566. 623, 655.
Crésta, *s. f.* crête, 623. — Pl. *creste*.
Creştet, *s. n.* le chef, la tête, 508.— Pl. *creştete*.
Crin, *s. m.* lis, 151. — Pl. *crini*.
***Criţă**, *s. f.* [anc.] acier, 152. 166.— Pl. *criţe*.
Criveţ, *s. n.* aquilon, bise, vent du nord-est, 15, 21.
Crr! *interj.* onomatopée imitant le cri du corbeau, 416.
Cruce, *s. f.* croix, 203. || au pluriel, queue, 431. — Pl. *cruci*.
Crud, *adj.* vert, pas mûr, 152. || cruel, 460. — Fém. *cruda*; — Pl. *cruḑi*, *crude*.
Cu, *prép.* avec, passim.
Cuc, *s. n.* coucou (oiseau), 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452, 453. 575. || *flori de cuc*, des riens, choses qui n'existent pas, 170. — Pl. *cuci*.
Cucoş, *s. m.* [Mold.] coq, 423.— Pl. *cucoşi*.
Cucoveică, *s. f.* [Mold.] hulotte, 453. — Pl. *cucoveice*.
Cucuià (a se), *v. r.* être fier, 407. || se parer, 625.
Cuculeţ, *s. m.* diminutif de *cuc*, 453. — Pl. *cuculeţi*.
Cucurigu, *s. n.* coucouricou, chant du coq, 453. 474. 506. Veḑĭ *cutcurigu*.
Cucuruz, *s. m.* [Transilv.] maïs, 7.— Pl. *cucuruzi*.
Cucută, *s. f.* grande ciguë, 152. 297. — Pl. *cucute*.
Cucuvae, *s. f.* hulotte, 453.—Pl. *cucuveie*.
Cufundà (a), *v.* engloutir, détruire, 104.

Cufuri (a), *v.* salir, couvrir d'excréments, 687.
Cufurit, *adj.* sali, couvert d'excréments, 687. 695.—Fém. *cufurita;* — Pl. *cufuriţı, cufurite.*
Cuĭb, *s. n.* nid, 318. 422. 454. 455. 457. 575. 579. 624. 625. || demeure du hérisson, 317. — Pl. *cuıburı.*
Cuiŭ, *s. n.* clou, 613. — Pl. *cuıe.*
Culcà (a se), *v. r.* se coucher, 29. 68. 190. 375. 478. 530.
Culcuş, *s. n.* gîte, endroit de repos, 424. 494. — Pl. *culcuşurı.*
Culege (a), *v.* cueillir, récolter, 88. 96. 262. 283. 284. 285. 297.
Cules, *s. n.* cueille, cueillette. *culesul viilor,* vendange, 305. — Pl. *culesurı.*
Cum, *adv.* comme. || comment. dès que, aussitôt que, passim. | *ca cum,* comme si, 576. 630.
Cumetru, *s. m.* compère, 676.— Pl. *cumetri.*
Cumperà (a), *v.* acheter, 231. 286. 305. 360. 362. 549. 573. 603. 651.
Cunósce (a), *v.* connaître, reconnaître, 168. 347. 348. 531. || savoır, 263. 364. *te cunósce a fi,* sait que tu es, 364.
Cunósce (a se), *v. r.* se connaître, 145. 399. 504. 505. 537. 580. 581. 623. 693.
Cunoscut, *adj.* co nu, 359. — Fém. *cunoscuta;* pl. *cunoscuţı, cunoscute.*
Cununà (a se), *v. r.* se marier, 94.
Cuptor, *s. n.* f ur, 134. 237. — Pl. *cuptóre.*
Cur, *s. m.* cul, 86. 172. 218. 367. 564.
Curagiŭ, *s. n.* courage, 456.
Curat, *adj.* propre, 105. 334. 606.— Fém. *curată;* — Pl. *curaţı, curate.*
Curăţà (a), *v.* nettoyer, 297. 672.
Curaţitura, *s. f.* criblure, 473.— Pl. *curaţiturı.*
Curătură, *s. f.* criblure, 473 697.— Pl. *curaturı.*
Curca, *s. f.* dinde, 455. 456. 457. 458. 473.— Pl. *curcı.*
Curcan, *s. m.* dindon, 457. 458. 579. — Pl. *curcanĭ.*
Curcubeu, *s. m.* arc-en-ciel, 21. 46. — Pl. *curcubeı.*
Curge (a), *v.* couler, s'écouler, 101. 107. 152. 153. 200. 273. 274.
Curgetor, *adj.* courant, 107.—Fém. *curgĕtóre;* — Pl. *curgĕtorı, curgetóre.*
Curînd, *adv.* vite, rapidement, 125. 240. 276. 376. 618. | bientot, 344.
Cursă, *s. f.* piège, 702. 706. — Pl. *curse.*
Curvă, *s. f.* prostituée, catin, 268. — Pl. *curve.*
Cuşca, *s. f.* cage a poules, 458. — Pl. *cuscı.*
Cusur, *s. n.* défaut, 271.—Pl. *cusururĭ.*
Cutcurig, *s. m.* hellébore no re, rose de Noel, 153.
Cutcurigu, *s. n.* coucouricou, chant du coq, 467. Vedĭ *cucurigu.*
Cutezà (a), *v.* oser, 365.
Cuvint, *s. n.* parole, 88. 327. — Pl. *cu inte.*

D

Da, *adv.* ouı.
Da (a), *v.* donner, 97. 279. 289. 351. 356. 360. 376. 394. 407. 490. 497. 564. 575. 579. 613. 631. 677. 709. || frapper, 117. 265. 497. 538. 688. essayer, tenter, 155. 433. 581. || survenir, 404. | m ttre, 179. 287. 288. s'élancer vers, se jeter dans, tomber dans, 119. 186. 194. 273. 295. 388. | remuer, 432. porter à, frotter, 255. || *a da pe gura de lup,* avaler comme un loup, glou onnement, 528. || jeter, 295. jaillir, sortir, 500. | *a da peste,* rencontrer à l'improviste, 380. | *a da cu picıorul,* gratter c mme la poule, 470. *a da din măna,* abandonner, lacher ce que l'on tient, ce que l'on possède, 486. | *a da năvala,* se précipiter, 611. | *a da in copt,* commencer à murir, 230. || *a da înapoı,* reculer, ne pas prospérer, 631. | *a da înapoı,* rejeter la tête en arriere, 324. || *a da îndĕrĕt,* reculer, ne pas prospérer, 631. | *a da cânilor,* donner aux chiens, que les chiens le dévore, 386. *a da de mal,*

tomber dans le précipice, 570. || *a da de prapastie*, tomber dans le précipice, 268. | *a da in brâncı*, se mettre à quatre pattes, 301. || *a da cu uĭdeo*, huer quelqu'un, 523. *a da ocol (rôta)*, faire une tournée, 517.

Da (a se), *v. r.* se jeter, 418.

Dacă, *conj.* si, en cas que; passim.

Danț, *s. n.* danse, 683. — Pl. *danțurı*.

Dănțui (a), *v.* danser, 600.

Dar, *s. n.* don, présent. || *de dar*, offert, donné, 345. 346. 537. — Pl. *darurı*.

Dar, *conj.* mais, 487; passim.

Dăruit, *adj.* donné en présent, offert, 346. —Fém. *daruita;* pl. *daruițı*, *daruite*.

Dascal, *s. m.* maître, celui qui enseigne, 177.

Data, *s. f.* fois. || *alta data*, une autre fois, 567.

De, *prép.* de, passim. || *de cu*, des, 462.

De, *conj.* quoique 353. 463. si 152.

Dec! *interj.* ouais! eh bien! allons, bon! 606.

Decât, plutot que; passim.

Ḑece, *adj. num. card.* dix; passim.

Degerà (a), *v.* geler, 51. 63.

Deget, *s. n.* doigt, 78. 210. 211.—Pl. *degete*.

Dél, *s. n.* colline, coteau, 153. 154. 155. 219. 250. 301. 304. 310. 344. — Pl. *délurı*.

Delungà (a se), *v. r.* s'éloigner, 306.

Demâncare, *s. f.* manger, nourriture, 367. — Pl. *demancarı*.

Deosebire, *s. f.* différence, 19. 572. — Pl. *deosebirı*.

Depărtà (a), *v.* éloigner, écarter, chasser, 374. 674.

Depărtà (a se). *v. r.* s'éloigner, s'écarter, 151. 512. 569. || être séparé, 290.

Departat, *adj.* éloigné, lointain, 101. — Fém. *departata;* pl. *departațı*, *departate*.

Departe, *adv.* loin, 29. 30. 63. 107. 114. 115. 140. 147. 183. 216. 291. || *de departe*, de loin, 156. 157.

Deprindere, *s. f.* habitude, 170.—Pl. *deprinderı*.

Deprins, *adj.* habitué, 691. — Fém. *deprinsa;* — Pl. *deprinșĭ*, *deprinse*.

Derâmà (a), *v.* renverser, coucher à terre, 148.

Des, *adj.* répété, nombreux, pressé, 289. 304. — Fém. *désă;* pl. *deșĭ*, *dese*.

Des, *adv.* souvent. || *maı des*, plus souvent, 344.

Desag, *s. m.* besace, bissac, 190.—Pl. *desagı*.

Desară, *loc. adv. [Mold.]* ce soir, 376.

Descalecà (a), *v.* descendre de cheval. 344.

Descântà (a), *v.* faire des charmes, des incantations, 480.

Deschide (a), *v.* ouvrir, 136.

Deschide (a se), *v. r.* s'ouvrir, s'étaler, 303.

Deschis, *adj.* ouvert, 367. — Fém. *deschisa;*—Pl. *deschișı*, *deschise*.

Deșelat, *adj.* qui a les reins brisés, 634. — Fém. *deșelata;* — Pl. *deșelațı*. *deșelate*.

Deșert, *adj.* vide, 357. — Fém. *deșértă;* pl. *deșerțı*, *deșerte*.

Desferecà (a), *v.* délier, détacher, ouvrir, 31.

Deslegà (a), *a.* détacher, 359.

Despedicà (a), *v. [Mold.]* enlever le sabot qui retient la roue, desserer le frein, 154.

Despicà (a), *v.* fendre, 57. 90.

Despuià (a), *v.* mettre à nu, ruiner, 64.

Deșteptà (a), *v.* réveiller, 380. 503. 675.

Destul, *adj.* et *adv.* assez, suffisant; passim. — Fém. *destula;* pl. *destulı*, *destule*.

Ḑi, *s. f.* jour, 1. 5. 7. 17. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 39. 44. 52. 53. 54. 66. 83. 94. 184, 447. 598. 609. || jour, lumière, 423. || *a avé ḑile*, avoir des jours à vivre, 180. — Pl. *ḑile*.

Diamant, *s. n.* diamant, 157. — Pl. *diamante*.

Ḑice (a), *v.* dire, 498; passim. || nommer, 592.

Diminéță, *s. f.* matin, matinée, 25. 26. 28. 29 30. 31. 67. 68. 425. 468. 706.—Pl. *diminețe*.

Din, *prép.* de 240; passim.

Dinainte, *adv.* devant, 334.

Dînsu, *pron. pers. 3e pers. s.* lui, 148; passim. — Fém. *dînsa;* pl. *dînșiı*, *dînsele*.

Dinte, *s. m*, dent, 47. 76. 81. 202. 345. 346. 511. 537.— Pl. *dințı*.

E

F

Face (a), *v.* faire ; passim. || rendre, 577. || préparer, 423. || *in cotro face*, n'importe où il ira, de quelque côté qu'il se dirige, quoiqu'il fasse, 608.
Face (a se), *v. r.* se faire, devenir, 95. 138. 167. 182. 633. || se conduire en, 568. || *când i se face de cap*, quand il a mal à la tête, 655.
Fag, *s.m.* hêtre, 160. 314.—Pl. *fagı*.
Fagadui (a), *v.* promettre, 107. 211. 222.
Fagaş, *s.n.* ornière, 160.—Pl. *fagaşe*.
Fântână, *s. f.* source, 108. 161.—Pl. *fantane*.
Faptă, *s. f.* acte, action, 259. — Pl. *fapte*.
Făra, *conj.* sans ; passim.
Faramiţa, *s. f.* miette, reste, 376. — Pl. *faramiţe*.
Fasole, *s. f.* haricot, 162.—Pl. *fasole*.
Fată, *s. f.* fille, 24.—Pl. *fete*.
Faţa, *s. f.* face, figure, 140. 241. 508. || apparence, extérieur, 265. 276. || *in faţa*, en face, 446. || *in faţa*, sur, comme dans l'expression: *in faţa locului*, sur les lieux. 114. —Pl. *feţe*.
Faţă (pe), *loc. adv.* ouvertement, 112.
Faur, *s. m.* Février, 31. 484.
Fecıor, *s. m.* fils 188. — Pl. *fecıorĭ*.
Fedeleş, *s. n.* barrillet oval dans lequel les paysans mettent leur eau, 608. — Pl. *fedeleşe*.
Femeıe, *s. f.* femme, épouse, 351. 450. — Pl. *femeı*.
Fên, *s. n.* foin, 142. 162. 347. 370. 537. 557.
Fer, *s. n.* 162. 163. 164. 165. 166. 286. 629. Vedĭ *fıer*.
Ferbinte, *adj.* brûlant, 164.— Fém. *fierbinte;* — Pl. *ferbinţı*.
Ferecà (a), *v.* lier, attacher, fermer 31.
Feri (a se), *v. r.* se garder, se méfier, 124. 367. 653. || se préserver, 185.
Fericire, *s. f.* bonheur, 436.
Feşteli (a), *v. [Mold.]* salir, souiller, 119. 687.
Fetà (a), *v. imp.* mettre bas, 53. 188. 220. 392. 397. 496.
Fĕtat, *adj.* mis bas, 460.— Fém. *fĕtată;* pl. *fĕtaţı, fĕtate*.
Fi (a), *v.* être; passim.
Fıara, *s. f.* bête fauve, 460.—Pl. *fiare*.
Fie, *interj.* soit! 459.
Fie-care, *pr. ind.* chaque ; passim.
Fie-ce, *pr. ind.* chaque; passim.
Fie-cine, *pr. ind.* chacun, n'importe qui; passim.
Fĭer, *s. n.* fer, 116. 629. 662. Vedĭ *fer*.
Fıere, *s. f.* fiel, 96. 312.
Fin, *s. r.* vedĭ *fên*.
Fini (a se), *v. r.* se terminer, 69.
Fiorelnic, *adj.* effrayant, terrifiant, 529. — Fém. *fiorelnică;* Pl. *fiorelnicĭ, fiorelnice*.
Fir, *s. n.* fil, 24. 646. || brin d'herbe, 207. || cheveau, 612. — Pl. *fire*.
Fire, *s. f.* naturel, 436. 518. 519. Vedĭ *hire*.
Firesce, *adv.* évidemment, tout naturellement, 596.
Fistic, *s. n.* pistache, 166. — Pl. *fisticurĭ*.
Fiţăi (a), *v. imp.* frétiller, 369.
Fîţli (a), *v. imp.* frétiller, 432.
Flacara, *s. f.* flamme, 166. 281. — Pl. *flăcărı*.
Flămând, *adj.* affamé, 85. 391. 509. 513. 523. 528. 673. 697. — Fém. *flamânda;* — Pl. *flămânḑı, flămânde*.
Flămânḑi (a), *v.* avoir faim, être affamé, 23. 352. 378.
Flocos, *adj.* à longs poils, 368. — Fém. *floçósa;* — Pl. *flocoşı, flocóse*.
Flóre, *s. f.* fleur, 130. 149. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 187. 263. 297. 298. 313. 561. — Pl. *florı*.
Floricea, *s. f.* fleurette, 291, 636. — Pl. *floricele*.
Floricica, *s. f.* fleurette, 167. 169. 170.
Floriĭ, *s. f. pl.* Pâques fleuries, Dimanche-des-Rameaux, 31.
Fluture, *s. m.* papillon, 461. 714.— Pl. *fluturı*.
Fluturel, *s. m.* petit papillon, 461.— Pl. *fluturei*.
Foc, *s.n.* feu, 86. 101. 107. 116. 137. 166. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 184. 203. 204. 236. 258. 261. 266. 591. 596. 629. || incendie, 177. 280. 281. — Pl. *focurı*.

G

Grajd, *s. n.* écurie, 320. 347. 348.— Pl. *grajdurı.*
Grămada, *s. f.* tas, 142. 190. 470. || en bande serrée, 413. 569. — Pl. *grămeḑı.*
Grămădi (a), *v.* amasser, 661.
Gramădi (a se), *v. r.* s'amonceler, 93.
Gras, *adj.* gras, 248. 467. 471. 472. 570. 586. 618. 672. 686. — Fém. *grasa;*—Pl. *graşı, grase.*
Grâŭ, *s. n.* blé, 190. 208. 224. 225. 231. 282.—Pl. *grâe* et *grâne.*
Graunte, *s. m.* grain, 190. 467. 690 || *grăunțe.* s. f. p. orge, avoine, 359.— Pl. *graunțe.*
Graur, *s. m.* étourneau, 484 — Pl. *graurı.*
Grec, *s. pr.* grec, 345.—Pl. *grecĭ.*
Greer, *s. m.* grillon, 484. 485.— Pl. *greerı.*
Greu, *adj.* lourd, 250. || difficile, 154. || *cu greu, loc. adj.* difficilement, 105.—Fém. *grea;*— Pl. *greı, grele.*
Greŭ, *adv.* difficilement, 691.
Grija, *s. f.* souci, tracas, 157. 369.
Grindina, *s. f.* grêle 36, 37.
Grivă, *s. f.* chien tacheté de blanc et de noir, nom de chien, 379. 485.
Grópă, *s. f.* trou, fosse 190. 191. 192. 193. 194.—Pl. *gropĭ.*
Gros, *adj.* gros, 179. 508. 570. — Fém. *grósă;*—Pl. *groşĭ, gróse.*
Grozav, *adj.* terrible, 210,
Gunoiu, *s. m.* impureté, 89. || fumier, 141. 151. 171. 194. 419. 424. 625. 690.—Pl. *gunóĭe.*
Gură, *s. f.* bouche, 29. 98. 105. 107. 113. 125. 178. 190. 223. 243. 244. 245. 265. 269. 295. 309. 321. 328. 345. 347. 441. 459. 461. 528. 529. 530. 582. 591. 667. 671. 692. || gueule, 264. 339. 376. 502. 523. 524. 526. 527. 528. 530. 658. 661. || bec, 436. || *a face gura,* crier, brailler, faire du bruit, 337. — Pl. *gurı.*
Gurgŭıat, *adj.* en pointe, 207. — Fém. *gurgŭıata;* pl. *gurgŭıațĭ, gurgŭıate.*
Guşa, *s. f.* gorge, 704. || gésier, 467. — Pl. *guşe.*
Gust, *s. n.* gout, 562.— Pl. *gusturı.*
Gustà (a), *v.* goûter, 202.

H

Haciu, *s. n.* hallier, brousaille, 194.
Haı, *interj.* allons! 448.
Haına, *s. f.* habit, vêtement, 41. 260. — Pl. *haine.*
Hais, *interj.* hue! huhau! à droite! 136. 137. 195. 403. 485.
Hal, *s. n.* état, situation, condition, 343. — Pl. *halurı.*
Ham, *s. n.* harnais, 311. 312. 321. 485. 486. — *hamurı.*
Harac, *s. m.* paisseau, 214. 307. — Pl. *haracı.*
Harmasar, *s. m.* étalon, 671. — Pl. *harmasarĭ.*
Harbuz, *s. m. [Mold.]* pastèque, melon d'eau, 195. — Pl. *harbuzı.*
Harbuzarie, *s. m. [Mold.]* melonnière, 195. — Pl. *harbuzărıı.*
Harnic, *adj.* travailleur, actif, 182. 314. 577. — Fém. *harnica;* — Pl. *harnicı, harnice.*
Haț, *s. n.* guide, 486. — Pl. *hățurı.*
Hatîr, *s. n.* passe-droit, faveur, 438. Pl. *hatîrurĭ.*
Haŭ, *s. n. [Mold.]* hallier, 195.
Helbet, *adv. [Mold.]* certainement, 632.
Her, *s. n. [Mold.]* fer, 164. Veḑĭ *fer.*
Herbinte, *adj. [Mold.]* brulant, 164. Veḑĭ *ferbinte.*
Herghelie, *s. f.* haras, 123. 486. — Pl. *herghelıı.*
Hıara, *s. f.* bête sauvage, 460. 487. Veḑĭ *fiară.*
Hir, *s. m. [Transil.]* veste, 642. — Pl. *hirı.*
Hire, *s. f. [Mold.]* naturel, 518. Veḑĭ *fire.*
Hirén, *s. m. [Banat]* raifort, 691. Veḑĭ *hrén.*
Hoit, *s. n.* charogne, 436. 487. 527. 531. — Pl. *hoıturı.*
Holda, *s. f. [Mold.-Transil.]* guéret, 114. 195. 420. — Pl. *holde.*
Hotar, *s. n.* limite, finage, 494.
Hrana, *s. f.* nourriture, 462. 517. — Pl. *hranı.*
Hrani (a), nourrir, 354. 366. 627.
Hrani (a se), *v. r.* se nourrir, 397. 466.
Hrén, *s. n.* raifort, 195. 690. 691.
* **Hudițos**, *adj. [Mold.]* qui donne sur la rue, 232.

I

Ĭalomiţa, *s. pr.* Ialomitsa, nom d'une rivière et d'un département de Roumanie, 307.
Ĭanuarie, *s. m.* Janvier, 37.
Ĭar, *adv.* mais, 464. 465. 545. ‖ pourtant, néanmoins, 462. de nouveau; passim.
Ĭarăşĭ, *conj.* de nouveau ; passim.
Iasca, *s. f.* amadou, 195. 196.
Icĭ, *adv.* ici, ci ; passim.
Ĭed, *s. m.* chevreau, 396. 513. — Pl. *ieḑi.*
Ĭéda, *s. f.* chevrette, 395. 396. 397. — Pl. *iede.*
Ĭépa, *s. f.* jument, 123. 486. 487. 488. 545. 649. 650. — Pl. *iepe.*
Iepângea, *s. f.* manteau paysan pour la pluie, sans manches et avec capuchon, 93. Veḑĭ *ipângea.* — Pl. *iepângele.*
Ĭepure, *s. m.* lièvre, 379. 404. 442. 453. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 505. — Pl. *iepuri.*
Ĭepuresce, *adv.* comme un lièvre, 496.
Ĭepuróica, *s. f.* hase, 496; — Pl. *ĭepuróice.*
Ĭérbă, *s. f.* herbe, 4. 148. 162. 184. 196. 197. 198. 199. 222. 240. 276. 556. 557. 617. — Pl. *ĭerburĭ.*
Ĭérba-ferului, *s. f.* herbe qui à la puissance d'ouvrir les verroux, de briser le fer, 197.
Ĭeri, *adv.* hier, 1. 38. 39.
Ĭérna, *s. f.* hiver, 37. 38. 69. 84. 85. 86. 132. 160. 194. 378. 404. 413. 462. 484. — Pl. *ierne.*
Ierta (a), *v.* pardonner, 464. 465.
Ĭerusalim, *s. pr.* Jérusalem. Veḑĭ *Rusalim.*
Ieşi (a), *v.* Veḑĭ a *eşi.*
Ĭesle, *s. f.* crêche, mangeoir, 334. 359.
Iestimp, *adv.* Veḑĭ *estimp.*
Ignat, *s. pr.* St Ignace, 20 Décembre, 609. 612.
Îmbaerat, *adj.* attaché avec des cordons, qui porte des amulettes, 693. — Fém. *îmbaerata;* — Pl. *îmbaeraţi*, *îmbaerate.*
Îmbetrâni (a), *v.* vieillir, devenir vieux, 92. 261. 320. 369. 441. 514. 522.
Îmbracà (a), *v.* couvrir, habiller, 504.
Îmbrăcà (a se), *v. r.* se couvrir, 529. 585.
Îmbrăcat, *adj.* habillé, recouvert, 451. 543. 544. 709. — Fém. *îmbrăcată;* — Pl. *îmbrăcaţĭ*, *îmbrăcate.*
Îmbucà (a), *v.* manger, manger rapidement, avec avidité, 528.
Îmbucătură, *s. f.* bouchée, 223. 370. 523. 590.
Împacà (a), *v.* mettre d'accord, 651. 652. ‖ concilier deux besoins, 391.
Împarţi (a), *v.* distribuer, partager, 235.
Împedicà (a), *v.* enrayer. 154.
Împerat, *s. m.* empereur, 530.
Impĕrătesc, *adj.* de l'empereur. 159. — *împĕratésca;* — Pl. *împĕratescĭ.*
Împlini (a), *v.* compléter, 504.
Împodobi (a), *v.* orner, 539.
Impotriva, *prép.* pour opposer à, pour prendre, 657.
Imprăştià (a se). *v. r.* se dispérser, 616.
Împrejur, *prép.* autour, 516.
Împreuna, *adv.* ensemble, à la fois; passim.
Împreunà (a), *v.* rassembler, fairè vivre ensemble, 513.
Împrietini (a se), *v. r.* se lier d'amitié. 663.
Împrumutà (a se), *v. r.* emprunter, 484.
Împunge (a), *v.* donner un coup dè corne, piquer, 231. 330. 394. 648. 692. 694.
Împunge (a se), *v. r.* se donner des coups de corne, 276.
Împuţi (a), *v.* empuantir, rendre fétide, 161.
Împuţi (a se), *v. r.* se corrompre, devenir fétide 71. 589.| péter, 395.
In, *s. m.* lin, 199.
În, *prép.* dans, sur, à, en, avec, chez; passim.
Înainte, *prép.* avant, 680. 703. ‖ devant, 334. 494. 609. ‖ d'abord, 655. ‖ en avant, 310. 323. 630. ‖ en présence de 475. ‖ premier, 268. ‖ *de acum înainte*, dorénavent, 332.

Înalt, *adj.* grand, 256.—Fém. *inalta;* — Pl. *inalţi, inalte.*
Înălţà (a), *v.* ériger, 439.
Înalţare, *s. f.* élévation, action de s'élever dans les honneurs, 290.— Pl, *inalţari.*
Înapoi, *adv.* en arrière, 324. 631. ‖ *a da inapoi,* reculer, ne pas prospérer, 631.
Înapoïul, *s. m. avec. art.* le derrière, 640.
Înca, *adv.* encore, en outre, déjà, davantage, au moins; passim.
Încalḑi (a), *v.* réchanffer, 74. 75. 204. 655.
Încalecà (a), *v.* monter à cheval, enfourcher, 344. 346. 347. 348. 430. 514. 534. 540.
Încălţat, *adj.* chaussé, 334. 688. 693. —Fém. *incalţată;*—Pl. *incalţaţi, incălţate.*
Încăpé (a), *v.* avoir place, 578. ‖ pouvoir passer par, 661. 693. ‖ tomber entre (les mains) 398.
Încarcà (à), *v.* charger, 328. 459. 534.
Încarcà (a se), *v. r.* se charger, 534.
Încarcat, *adj.* chargé, 314. — Fém. *incarcată;* pl. *încărcaţi, încărcate.*
Încârligă (a se), *v. r.* se recroqueviller, 84.
Începe (a), *v.* commencer, 145. 339. 366. 544.
Începe (a se), *v. r.* commencer, 289.
Încercà (a), *v.* sonder, rechercher, 210. 211. 300.
Încercà (a se), *v. r.* s'essayer, 422. 517.
Încet, *adv.* lentement, 96. ‖ *cu incetul,* peu à peu, 328.
Închide (a), *v.* fermer, 601. ‖ enfermer, 526.
Încheià (a se), *v.* se fermer, 142.
Încinge (a se), *v. r.* s'allumer fortement, 176.
Încoa, *adv.* ici, 97.
Încôce, *adv.* par ici, de ce côte-ci, de ci, 486.
Încolo, *adv.* de là, de l'autre côté, 486.
Încornorà (a), *v.* mettre des cornes, 670.
Încovoia (a se), *v. r.* se plier, 229. 260.
Încrede (a se), *v. r.* se confier, 571.
Încredinţà (a), *v.* confier, 461. 571.
Încurà (a se), *v. r.* rivaliser à la course, 538.
Încurcà (a), *v.* enchevêtrer, entortiller, 237.
Încurcà (a se), *v. r.* se mêler, 267. ‖ s'embrouiller, se perdre, 129. ‖ s'empêtrer, se fourrer dans, 455.
Îndată, *adv.* de suite, 641. 652. 662; passim.
Îndemâna, *expr. adj.* et *adv.* commode, sous la main, 311.
Înderet, *adv.* en arrière, 78. 632. ‖ *a da indĕrĕt,* reculer, ne pas prospérer, 632.
Îndestul, *adj.* suffisant, 349. 672.— Fém. *indestula;* — Pl. *indestulĭ, indestule.*
Îndestulà (a), *v.* rassasier, 161.
Îndoi (a se), *v. r.* se plier, 204.
Îndoiéla, *s. f.* doute, hésitation, 300. — Pl. *indoieli.*
Îndopà (a), *v.* gaver, bourrer, 312.
Îndreptà (a), *v.* redresser, 203.
Îndreptà (a se), *v.* se redresser, 143. 219. 260.
Îndrugà (a), *v.* filer ‖ *a indrugà verḑi şi uscate,* parler pour ne rien dire, 303.
Înduplecat, *adj.* qui plie, 298.—Fém. *induplecata;* pl. *induplecaţi, induplecate.*
Îndurà (a se), *v. r.* consentir à, faire de bon coeur, 613.
Îndurare, *s. f.* pitié, 497.
Inel, *s. n.* anneau, 610.—Pl. *inele.*
Înfĭerbîntat, *adj.* échauffé, 22. — Fém. *infierbîntata;*— Pl. *infierbîntaţi, infierbintate.*
Înfierbinţélă, *s. f.* échauffement, effervescence, 22.
Înflori (a), *v.* fleurir, 33. 132.
Înflorit, *adj.* fleuri, 272.—Fém. *inflorita;* — Pl. *infloriţi, inflorite.*
Înfoia (a se), *v. r.* s'enfeuiller, s'étaler, 302.
Înfrunḑi (a), *v.* se couvrir de feuilles, 149.
Înfundà (a se), *v. r.* tomber au fond, 708.
Infurnicà (a se), *v. r. a se infurnicà pielea,* avoir la chaire de poule, 479.
Îngadui (a se), *v. r.* se tolérer, 513.
Îngalbeni (a), *v.* jaunir, pâlir, 139.
Îngâmfà (a se), *v. r.* se rengorger, se bouffir de vanité, 302. 322. 458.
Îngheţà (a), *v.* geler, 137. 161.
Înghimpà (a), *v.* piquer, 77.
Înghimpà (a se), *v. r.* se piquer, 297.

melon, gros et gras, 248. — Fém. *înv lita;* — Pl. *învelițı, învelite.*
Înveseli (a se), *v. r.* se réjouir, 380. 494. 518.
Învĕț, *s. n.* habitude, 519. 520.
Învețà (a), *v.* apprendre, 324. 574. 714.
Învĕțà (a se), *v. r.* apprendre, 350. 511. | s'habituer, 630. 690.
Învĕțat, *adj.* habitué, 606. || dressé, 346. appris, pris, 519. — Fém. *învĕțata;* — Pl. *învĕțațı, învĕțate.*
Învià (a), *v.* renaître, repousser, 187. 305. 306.
Învinge (a), *v.* vaincre, 480.
Învinovați (a), *v.* accuser, 438.
Învîrti (a), *v.* tourner, 596.
Învîrti (a se), *v. r.* tourner en cercle, 409.
Învoi (a se), *v. r.* être d'accord, s'entendre, 604.
Înzăbălà (a), *v.* mettre le mors, dompter, conduire à sa guise, 496.
Ipângea, *s. f.* manteau paysan pour la pluie, sans manches et avec capuchon, 518. 650. Vedĭ *ıepângea.* — Pl. *ipangele.*
Isbi (a), *v.* frapper, cogner, heurter, 251. 295. 320. 406.
Isbi (a se), *v. r.* se heurter, se débattre, 592.
Isbuti (a), *v.* réussir, 30.
Islaș, *s. n. [Mold.]* pâturage, pacage communal, 200.
Isnóvă (de), *loc. adv.* de nouveau, de rechef, 270.
Ispită, *s. f.* tentation, 419. — Pl. *ispite.*
Ispiti (a), *v.* éprouver, 116.
Isvor, *s. n.* source, 106. 108. 161. 200. — Pl. *isvóre.*
Isvori (a), *v.* émaner, naître de 166.
Iubi (a), *v.* aimer, 36. 375. 441. 454. 683.
Iubi (a se), *v. r.* s'aimer, 382. 613. 663.
Ĭulie, *s. m.* Juillet, 41.
Iunie, *s. m.* Juin, 41.
Ĭute, *adj.* vif, 113. 354. || agile, rapide, 404. — Fém. *ıute;* pl. *ıuțĭ, ıute.*
Iuți (a se), *v. r.* se fâcher, devenir vif, piquant. *a se iuți ca piperul,* se fâcher, 254.
Ivi (a se), *v. r.* poindre, se montrer, 514.

J

Jaf, *s. n.* pillage, rapine, 141. — Pl. *jafurı.*
Jăratec, *s. n.* braise enflammée, 200. 657.
Javră, *s. f.* roquet, 514.
Jeratec, *s. n.* Vedĭ *jaratec.*
Jertfi (a se), *v. r.* se sacrifier, 374.
Jidov, *s. m.* Juif, 71. — Fém. *Jidóvca;* pl. *Jidovı, Jidóvce.*
Jiganie, *s. f.* animal, 496. — Pl. *jiganiı.*
Jir, *s. m* faîne (fruit du hêtre) 200. 612.
Joc, *s. n. a-șı bate joc,* se moquer, 514.
Joı, *s. f.* Jeudı, 41. 42. 43.
Joı-mare, *s. f.* Jeudı-saint, 87.
Jos, *adv.* en bas, 79. 89. 106. 143. 144–146. || à bas, 347. || en aval, 106. || *pe jos,* à pied, 158. 344. || *pe jos,* à bas, á terre, 343.
Jucà (à), *v.* j uer, 538. 680. || danser 123. 545. 548. 599. 600. 676, 677. 679. 680. | s'ébattre, 582. || danser (en parlant d'un cheval), piaffer, 350. | *a-șĭ juca calul,* faire danser son cheval, faire ses embarras, faire à sa guise, 349.
Jucà (a se), *v. r.* jouer 177. 350. 538. 551. 680.
Judecà (a), *v.* juger, 518.
Jug, *s. n.* joug, 325. 330. 497. || sorte de collier triangulaire que l'on met aux porcs pour les empêcher de passer à travers les clôtures, 572. — Pl. *jugurı.*
Jumătate, *s. f.* moitié, 344.—Pl. *jumatațı.*
Jumuli (a), *v.* plumer, 482.
Junc, *s. m.* jeune boeuf, bouvillon, 497.
Jupi (a), *v.* Mold.] écorcher, 64.
Jnpui (a), *v.* écorcher, 506. 512.
Jnrà (a), *v.* jurer, 52. 662.
Jurà (a se), *v.* faire serment, promettre sous la foi du serment, 441.
Juràmînt, *s. n.* serment, 382.
Juruință, *s. f.* promesse faite sous la foi du serment, 617.

L

La, *prép. à;* passim.
La (a se), *v. r.* se laver, se laver la tête, 342. 420.
Labă, *s. f* patte, 325, 338. 482. 497. 680. 683. — Pl. *labe.*
Lac, *s. n.* lac, 57, 105, 200. 201. 202. 338. — Pl. *lacurĭ.*
Lacrăma, *s. f.* larme, 300. ‖ *a aduce lacramĭ,* faire pleurer, 300.— Pl. *lacramĭ.*
Lăcrămà (a), *v.* pleurer, 404.
Lacrima, *s. f.* pleur, larme, 646. — Pl. *lacrimĭ.*
Lăcustă, *s. f.* sauterelle, 497. — Pl. *lacuste.*
Ladă, *s. f.* caisse, malle, 555. — Pl. *lađĭ.*
Lămâie, *s. f.* citron. 202. — Pl. *lamâiĭ.*
Lămuri (a se), *v. r.* se purifier (en parlant d'un métal) 116.
Lână, *s. f.* laine, 338. 497. 567. 568. — Pl. *lâne.*
Lângă, *adv.* auprès de 148, 217. 416. 596. ‖ *pe lânga,* à côté de, autour, sur le bord de, 383. 461. 527.
Lânos, *adj.* laineux, qui a beaucoup de laine, 498. 570.—Fém. *lânósa;* —Pl. *lânoșĭ, lânóse.*
Lanț, *s. n.* chaîne, 381. 504. — Pl. *lanțurĭ.*
Lapte, *s. n.* lait, 253, 334. 397. 453. 498. 499. 500. 564. 568. 584. 686. 688. 702.
Lăptósă, *adj.* qui donne beaucoup de lait, bonne laitière (en parlant d'une vache. etc.) 570. 687. — Pl. *laptóse*
Lăsà (a), *v.* laisser. abandonner, lâcher, 68. 108. 117. 118. 328. 331. 334. 486. 498. 519. 561. ‖ abandonner, 304. 331. ‖ permettre 370. 393. ‖ *a lasà în frîul sĕu,* lâcher la bride, 461.
Lăsà (a se), *v. r.* se laisser tomber sur, 690.
Lat, *adj.* gros, gras, 554.—Fém. *lată;* —Pl. *lațĭ, late.*
Laț, *s. n.* lacs, rets, filets, 418. 581. 582. 645.—Pl. *lațĭ, lațe* et *lațurĭ.*
Lătăreț, *adj.* de forme plate et large, aplati, 633. — Fém. *latarésa;* — Pl. *latarețĭ, lata rețe.*
Lătrà (a), *v.* aboyer, 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 372. 373. 376. 379. 500. 501. 502. 504. 513. 514.
Lătrat, *s. n.* aboiement, 680.
Latratura, *s. f.* aboiement, 371.—Pl. *latraturĭ.*
Lature, *s. f.* côté ‖ *în laturĭ,* de côté, 302.—Pl. *lăturĭ.*
Laudà (a se), *v. r.* se vanter (de faire une chose), 706.
Lăudat, *adj.* loué, vanté, 242. 243. 260. 261. — Fém. *laudata;*— Pl. *laudațĭ, lăudate.*
Lăuntru, *s. n.* dedans. ‖ *în lăuntru, pe din launtru,* au dedans, 147. 215. 554.
Laur, *s. m.* datura stramonium, herbe du diable, 202.
Lebădă, *s. f.* cygne, 502.—Pl. *lebede.*
Léc, *s. n.* remède, spécifique, 199. 304.
Legà (a), *v.* attacher, lier, 294. 328. 349. 359. 427. 459. 535. 642. 661. 692.
Legà (a se), *v. r.* se lier, s'enchaîner, 327.
Legănat, *adj. a nu ḑice douĕ bóbe leganate,* ne pas dire deux mots de suite 120.—Pl. *leganate.*
Legat, *adj.* attaché, 328. 329.—Fém. *legata;* pl. *legațĭ, legate.*
Legatóre, *s. f. [Mold.]* fichu, 170. — Pl. *legaturĭ.*
Legătura, *s. f.* botte (de légumes), 156.—Pl. *legature.*
Lele, *s, f.* se dit à la campagne, à une soeur, à une amie, à une femme plus âgée; bonne amie, 301. 412. 646.
Lemn, *s. n.* bois, 35. 146. 203. 204. 205. 232. 234. 260. 277. 533. — Pl. *lemne.*
Leneș, *adj.* paresseux, 577. — Fém. *leneșa;* pl. *leneșĭ, leneșe.*
Leóĭcă, *s. f.* lionne, 503.—Pl. *leóĭce.*
Lepedà (a), *v.,* jeter, rejeter, 102, 169. 202. 209. 615. 656. ‖ changer 519.
Leșinà (a), *v.* s'evanouir ‖ *a leșina de fóme* défaillir, mourir de faim, 509.
Leșinat, *adj.* défaillant, crevant la faim, 577, 578. — Fém. *leșinată;* pl. *leșinațĭ, leșinate.*

M

Mănunchiŭ, *s. n.* poignée, 187. — Pl. *mănunchie*.
Mânz, *s. m.* poulain, 488. 544. 545. — Pl. *mânji*, *mânzi*.
Mărăcine, *s. m.* ronce, 176. 188. 208. 209. 270. 272. — Pl. *maracini*.
Maraz, *s. n.* aupl. façons, simagrées, 550. — Pl. *marazuri*.
Mare, *s. f.* mer, 21. 35. 54. 80. 81. 88. 107. 185. 209. 210. 211. 212. 225. 273. 301. — Pl. *mari*.
Mare, *adj.* grand, 29. 89. 100. 128. 140. 274. 578. — Fém. *mare* ; — Pl. *mari*.
Măreţ, *adj.* majestueux, 151. — Fém. *maréţa* ; — Pl. *mareţi*, *mareţe*.
Mărgăritar, *s. n* perle fine, perle, 212. 213. 466. 609. 610. — Pl. *margaritari*, *margarite*, vedĭ *margaritar*.
Mărgea, *s. f.* perle, 213.— Pl. *margele*.
Mări (a), *v.* grandir, 536. | louer, glorifier 671.
Maria-Egipteanca, *s. pr.* Sainte Marie t'Egyptienne, 48.
Mărită (a se), *v. r.* se marier, 206. 265.
Marmură, *s. f.* marbre, 57. — Pl. *marmure*.
Mart, *s. f.* vedĭ *Martie*.
Mârtan, *s. m. [Transil]* matou, 545.
Marţĭ, *s. f.* mardi, 48.
Martie, *s. f.* mois de Mars, 48. 49.
Martin, *s. m.* Martin, nom populaire de l'ours, 677.
Mârţógă, *s. f.* rosse, haridelle, 545. — Pl. *mârţóge*.
Mărunt, *adj.* petit. 190. — Fém. *marunta* ; pl. *mărunţi*, *marunte*.
Mărunţel, *adj.* très-menu, tout petit, 699. — Fém. *marunţica* ; — Pl. *marunţei*, *marunţele*.
Mărunţică, *adj. f.* diminutif de *marunt* ; fine (pluie), 60. — Pl. *marunţele*.
Mă-sa, *m. comp.* sa mère, 482, 544. 633.
Masă, *s. f.* table, 140. 397. 530 548. 600. | table, dîner, 509. 627. — Pl. *mese*.
Măsea, *s. f.* dent molaire, 346. — Pl. *masele*.
Măslină, *s. f.* olive, 677. — Pl. *masline*.
Maţ, *s. n.* boyau, 342. 465.— Pl. *maţurĭ*.
Mâţă, *s. f. [Mold.]* chatte, 382. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 597. — Pl. *mâţe*.
Mătasă, *s. f.* soie, 377. 544. 597. — Pl. *matasuri*.
Matcă, *s. f.* lit d'une rivière, 103. 104. 213.
Matcă, *s. f.* reine des abeilles, 552. 640. 641.
Maţe-negre, *s. m.* petit poisson de rivière dont les intestins sont noirs, 552.
Mătrăgună, *s. m.* mandragore, 213.
Mazĕre, *s. f.* pois, 213. 214. 383.
Mea, *adj.* et *pr. pos. f.* ma, miemne ; passim.
Mehehe, onomatopée désignant le mouton, 392.
Meiu, *s. m.* millet, 214. 316. 473. 697. 698. 699. 701.— Pl. *meiuri*.
Mel, *s. m. [Mold.]* vedĭ *miel*.
Melc, *s. m.* escargot, colimaçon, 552. — Pl. *melci*.
Mĕr, *s. m.* pommier, 170. 217. 218. — Pl. *meri*.
Mĕr, *s. n.* pomme, 214. 215. 216. 217. 218. 257. 550. — Pl. *mere*.
Mercuri, *s. f.* mercredi, 49. 598.
Mere-padureţe, poires sauvages, poires à cidre, 368.
Mereu, *adv.* continuellement, 673.
Merge (a), *v.* aller, 383. 393. 397. 439. 441. 569. 571. 630. 631. || *ii merge gura*, il bavarde, il jacasse, 441. il est heureux, 384. || voltiger, 442.
Merindă, *s. f.* provende, 160. — Pl. *merinde*.
Mĕrunţel, *adj.* Vedĭ *marunţel*.
Meserie, *s. f.* métier, profession. 153. — Pl. *meserii*.
Meştesug (cu), *loc. adv.* habilement, par ruse, 315. 316.
Mĕsură, *s. f.* mesure, || *la mesura*, à sa hauteur, à l'extrême limite, 216. *peste mesura*, outre mesure, *a trece peste mĕsura*, dépasser toute mesure, 105. 686.
Mesură (a), *v.* mesurer, 91. 130.
Meu, *adj.* et *pr. pos. m.* mon, mien; passim.
Mez, vedĭ *miez*.
Mic, *adj.* petit, 100. 128. 173. 274. 462. 463. — Fém. *mica* ; — Pl. *mici*, *mice*.
Micşoră (a se), *v.* devenir trop petit, se raccourcir, 536.

Micşunea, *s. f.* violette, 218. 256. 258. 279. — Pl. *micşunele.*
Midie, *s. f.* moule de mer, 136. 553. — Pl. *midii.*
Mie, *pr. pers.* 3e *pers. s.* à moi; passim.
Mie, *s. f.* mille. 489. 510. 580.— Pl. *mii.*
Mïel, *s. m.* agneau, 507. 513. 517. 528. 530. 553. 554. 593. — Pl. *miei.*
Mïeluşel, *s. m.* petit agneau, agnelet, 530. — Pl. *mieluşei.*
Mïere, *s. f.* miel, 85. 95. 96. 149. 309. 312. 313. 557. 558. 559. 560. 561. 565. 665. 672. 677. 692.
Mïez, *s. n.* amande (d'un fruit, d'une noix etc), 218. 226. 227. — Pl. *miezuri.*
Migdală, *s. f.* amande, 217. 219. 127. — Pl. *migdale.*
Mihalţ, *s. n.* barboteau, loche franche, 555. 584. — Pl. *mihalţi.*
Mihoho, onomatopée designant l'âne, 392.
Mijloc, *s. n.* milieu, 159. 182. ‖ moyen, 406. — Pl. *mijlóce.*
Milă, *s. f.* pitié, 380. 459. 463. 653. trembler (par avarice), 613.
Milostiv, *adj.* miséricordieux, pitoyable, 459. — Fém. *milostiva;* — Pl. *milostivi, milostive.*
Milui (a), *v.* flatter de la main, 369. 371.
Mincinos, *adj.* menteur, 671.—Fém. *mincinósa;* — Pl. *mincinoşi, mincinóse.*
Mine, *pr. p rs.* moi; passim. | *la mine*, chez moi, 642.
Minte, *s. f.* esprit, intelligence, 138. 259, 327. 627. ‖ naturel, 520. ‖ *cu minte*, sage, 243. 624. ‖ qui a du bon sens, un esprit rassis, 345.
Minut, *s. n.* minute, 3.—Pl. *minute.*
Mîrăi a), *v.* gronder (en parlant d'un chien), 373.
Miros, *s. n.* odeur, parfum, 168. 169. — Pl. *miróse, mirosuri.*
Mirosì (a), *v.* sentir, 101. 240. 298. 607. ‖ flairer, 370. 401.
Mişcà (a se, *v. r.* se remuer, 109.
Mistui a), *v.* dévorer, absorber, 176. 241.
Mititel, *adj.* dim. de *mic*, tout petit, 441. — Fém. *mititica;*— Pl. *mititei, mititele.*
Mitropolit, *s. m.* métropolite, archevêque, 536. — Pl. *mitropoliţi.*
Mîzga, *s. f.* seve, 219. 258.
Mlădiţă, *s. f.* pousse, rejeton, 12. 219. 288. 306. — Pl. *mladiţe.*
Moda, *s. f.* mode, 708.
Mojic, *adj.* grossier, mal élevé, rustre, 580. ‖ manant, vilain, roturier, 104. 139. 277. 278. 531. — Fém. *mojica;* pl. *mojici, mojice.*
Molc, *adj.* silencieux, 405.
Móle, *adj.* mou, 244. 322. ‖ lâche, peu tendu, flottant, 461. ‖ conciliant, 298.— Fém. *móle;* pl. *moi.*
Molie, *s. f.* mite, teigne, 555. — Pl. *molii.*
Molipsì (a), *v.* contaminer, 567.
Móra, *s. f.* moulin, 477. — Pl. *mori.*
Mormînt, *s. n.* tombeau, 18. 167. 691. — Pl. *morminte.*
Mort, *adj.* mort, 131, 265. 266. 379. 478. 505. 513. 614.—Fém. *mórta;* — Pl. *morţi, mórte.*
Mórte, *s. f.* mort, 105. 523. 599. 707.
Mortaciune, *s. f.* animal mort, charogne, 212. 364. — Pl. *mortaciuni.*
Morun, *s. m.* huson, grand esturgeon, 555. — Pl. *moruni.*
Moş. *s. m.* ancêtre, 320. ‖ nom que l'on donne aux vieillards, pére, 677. ‖ *[Mold.]* oncle, 186.
Moşì (a), *v.* accoucher (une femme), délivrer, 479.
Moşie, *s. f.* terre, propriété, 487. — Pl. *moşii.*
Moşoroiŭ, *s. n.* butte de terre, 463. — Pl. *moşoróie.*
Moştenì (a), *v.* hériter, 241.
Moşuroiu, *s. n. [Mold.]* butte de terre, tertre, 222. — Pl. *moşuróie.*
Moţ, *s. n.* huppe, 555.— Pl. *moţuri.*
Motan, *s. m. [Mold. et Trans.]* matou, 555. 556. — Pl. *motani.*
Mréja, *s. f.* rets, filet à larges mailles, 592. — Pl. *mreji.*
Mucenici, *s. m. p.* fete des 40 martyrs, 9/21 Mais, 50.
Muchie, *s. f.* tranchant, 610. — Pl. *muchii.*
Mugur, *s. m.* bourgeon, 219. 395. 445. — Pl. *muguri.*
Muïà (a), *v.* mouiller. | diminuer, gâter, 64.
Muia (a), *v. r.* devenir mou, 224. 239.
Muiere, *s. f.* femme, 588. 652.— Pl. *muieri.*

Mulge (a), *v.* traire, 394. 556. 568. 685. 686.
Muls (de), *adv.* bonne à traire (vache), 685.
Mult, *adj.* et *adv.* beaucoup, très; passin. *maĭ multora*, de plusieurs 542. — Pl. *mulţı*.
Mulţumi (a), *v.* remercier 569. 535.
Muma, *s. f.* mere, 424. 544. 553. 555. 694. — Pl. *mume*.
Munca, *s. f.* travail, labeur, 153. — Pl. *muncı*.
Munci (a), *v.* travailler, 163. 279, 314. 537. || s'efforcer de, faire des efforts, 319.
Munte, *s. m.* montagne, 101. 147. 219. 220. 221. 222. 293. 537. — Pl. *munţı*.
Mură, *s. f.* mure, 222. 223. Pl. *mure*.
Muratură, *s. f.* légume confit dans la saumure ou le vinaigre. 223. — Pl. *muraturı*.
Murdalîc, *s. f.* impureté 116. — Pl. *murdalicurı*.
Murdar, *adj.* sale, malpropre, 686. — Fém. *murdara*; pl. *murdarı*, *murdare*.
Murdari (a), *v.* salir, 686. 695.
Murdari (a se), *v. r.* se salir, 225.
Murg, *adj.* et *s.* cheval bai-brun et cheval en général, 556. 557. 646. 647.
Murgă, *s. f.* jument bai-brun, jument en général 50
Murgană, *s. f.* nom que le paysan donne à sa vache, 557.
Muri (a), mourir, 4. 16. 325. 335. 343. 352. 366. 371. 457. 488. 497. 506. 532. 583. 604. 607. 632. 662. 695.
Mursică (a), *v.* mordre, mordiller, 653. 654.
Muscă, *s. f.* mouche, 77. 149 481. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565.. 641. 713. || abeille, 346. 488. || oestre 488. || forme qu'affecte les dents des chevaux a sept ans et qui permet de reconnaître leur âge, 346. — Pl. *muşcı*.
Muşcă (a), *v.* mordre, 235. 363. 365. 366. 368. 369. 371. 372. 373. 462. 487. 502. 652. 653. 654. 655. 657. 680. || piquer, 312. 314. 561.
Muşcatură, *s. f.* piqure, 670. — Pl. *muşcaturı*.
Muşchiu, *s. m.* mousse, 249. 250. | mousse des arbres, pariétin, 223.
Muşmula, *s. f.* nèfle, 224. — Pl. *muşmule*.
Must, *s. n.* jus sucré, 313.
Muşteriu, *s. m.* client, amateur. 694, — Pl. *muşterii*.
Mut, *adj.* muet, 367. — Fém. *muta*; — Pl. *muţı*, *mute*.
Mută (a), *v.* changer de 519. 520.
Mută (a se), *v. r.* changer de place) 249.

N

Nădejde, *s. f.* espoir, 464. 617. 683. — Pl. *nadejdıı*.
Nagât, *s. m.* vanneau 565. — Pl. *nagâţı*.
Nainte, *adv.* avant 106. | *d'innainte*, en face, 603.
Nalt, *adj.* haut, 123. 256. 261. — Fém. *nalta*; — Pl. *nalţi*, *nalte*.
Năluca, *s. f.* vision, fantome. || *a 'şı face naluca*, s'effrayer, 356.
Nap, *s. m.* navet, 224.—Pl. *napı*.
Napoı, *adv. din napoı*, derrière le dos, en arrière, 603.
Năpîrca, *s. f.* vipere, 566. — Pl. *napîrcı*.
Năpîrli (a), *v.* muer, perdre son poil, 368.
Năarav, *s. n.* coutume, habitude (en mauvaise part) 348. 358. 519. 520. 522. 534. 538. 702.
Nărăvi (a se), *v. r.* prendre de mauvaises habitudes, 380.
Nărăvit, *adj.* vicieux, 344. — Fém. *naravita*; — Pl. *naraviţı*, *naravite*.
Nas, *s. n.* nez, 139. 140. 168. 169. 170. 202. 254. 255. 273. 297. 564. 565. 669. 670. — Pl. *nasurı*.
Nasce (a), *v.* donner naissance à 220. 221. 241. 401. 473. || naître, sortir de 497. 598. | pondre, 467. 479.
Nasce (a se), *v. r.* naître, venir au monde, 335. 522.
Născut, *adj.* né, 643. 649. — Fém. *nascuta*; — Pl. *nascuţı*, *nascute*.

Nătăfléța, nom propre servant à désigner un bénet, un sot 243.
Năuntru, *adv.* intérieurement, en réalité, 215.
Navala, *s. f. a dà navala*, se précipiter brusquement, 611.
Neadormit, *adj.* vigilant, 374. ‖ toujours en mouvement, 692. — Fém. *neadormita*; pl. *neadormiți*, *neadormite*.
Nearat, *adj.* non labouré, 562. — Fém. *nearata*; — Pl. *nearate*.
Nebun, *adj.* fou, 300. 369. 552. 617. 657. — Fém. *nebuna*; — *nebuni*, *nebune*.
Nebolind, sans être malade 607.
Necaz, *s. m.* ennui, désagrément, 309. 320. 522. — Pl. *necazuri*.
Necăji (a se), *v.* se fâcher, 83.
Necinsti (a), *v.* deshonorer, salir. 687.
Neclintit, *adj.* non bougé de place, 251. — Fém. *neclintita*; — Pl. *neclintiți*, *neclintite*.
Necurmat, *adv.* sans cesse, sans arrêt, 85.
Nedeosebi (a), *v.* ne pas savoir distinguer, faire la différence entre, 449.
Neghina, *s. f.* ivraie. 190. 224. 225.
Negréța, *s. f.* noirceur, couleur noire, 438.
Negrime, *s. f.* noirceur, couleur noire, 436.
Negru, *adj.* noir, 27. 120. 498. — Fém. *négra*; — Pl. *negri*, *negre*.
Neînvețat, *adj.* non dressé, 659. — Fém. *neînvĕțata*; — Pl. *neinvĕțați*, *neînvĕțate*.
Ném, *s. n.* race, 400. 460. 623. 693. — Pl. *némuri*.
Nemet, *s. m.* neige, 50.
Nemț, *s. m.* Allemand, 368.
Nenorocit, *adj.* malheureux, 135. — Fém. *nenorocita*; — Pl. *nenorociți*, *nenorocite*.
Neperḑênd, ne perdant pas, 607.
Neploare, *s. f.* sécheresse, 36.
Nepot, *s. m.* neveu, 536. — Pl. *nepoți*.
Nepoprit, *adj.* sans être arrêté, empêché, 367.
Neretezat, *adj.* qui n'a pas été désoperculé *(apicul)*, 290. 665.
Nerod, *adj.* sot, 91. 259. 277. 278. 300. 627. — Fém. *neróda*; — Pl. *neroḑi*, *neróde*.
Neroditor, *adj.* stérile, qui ne porte point de fruit, 258. — Fém. *neroditóra*; — Pl. *neroditori*, *neroditóre*.
Nesemenat, *adj.* non ensemencé, 255. — Fém. *nesemĕnata*; — Pl. *nesĕmĕnați*, *nesĕmĕnate*.
Nesmuls, *adj.* non arraché, 706. — Fém. *nesmulsa*; — Pl. *nesmulși*, *nesmulse*.
Netegiór, *adj.* net, lisse, propre, 420. — Fém. *netegióra*; — Pl. *netegiori*, *netegióre*.
Netezi (a), *v.* flatter de la main, caresser, 549.
Nevatemat, *adj.* sain et sauf, indemne, 209. — Fém. *nevatĕmata*; — Pl. *nevatĕmați*, *nevatĕmate*.
Nevésta, *s. f.* femme, 24. 351. — Pl. *neveste*.
Nevestuica, *s. f.* belette, 566. — Pl. *nevĕstuice*.
Nevoie, *s. f.* necessité, 368. 693. ‖ ennuis, 418. 673. ‖ *de nevoie*, par force, ne pouvant faire autrement, 679.
Nicairi, *adv.* nulle part, 239; passim.
Nici, *conj.* ne... pas même, non plus, ni, ni-même; passim. ‖ *nici* o, aucune passim.
Nici-cum, *conj.* aucunement, nullement, jamais; passim.
Nici-odata, *conj.* jamais; passim.
Nicovala, *s. f.* enclume, 483. — Pl. *nicoveli*.
Nimenea, *pron. ind.* personne; passim.
Nimeni, *pron. ind.* personne; passim.
Nimic, *adv.* rien; passim.
Ninge (a), *v.* neiger, 51. 52. 63.
Ninsóre, *s. f.* neige, 12. 51. 52. 596.
Niscai-va, *pron. ind.* quelque, certain, des, 659.
Nisce, *pron. ind.* certain, quelque, des; passim.
Nisip, *s. n.* sable, 81. 225.
Nod, *s. n.* nœud, 72. 242. — Pl. *noduri*.
Nódă, *s. f.* croupion, 616.
Noe, *nom. prop.* Noe, 438.
Noi, *pron. pers. 1e pers. s. nom.* et *acc.* nous ‖ *la noi* chez nous; passim.
Nópte, *s. f.* nuit, 22. 23. 24. 25. 52. 53. 54. 60. 184. 364. 447. 508. — Pl. *nopți*.
Nor, *s. m.* nuage, 18. 54. 55. 77. 89. 413. 424. — Pl. *nori*.

Noroc, *s. n.* chance, bonheur, 2. 18. 18ñ. 310. 338. 649. — Pl. *noróce.*
Noroiu, *s. n.* boue, fange, 61. 62. 105. 225. 226. 607. 608. — Pl. *noróie.*
Nou, *adj.* neuf, nouveau 335. 688. 694.—Fém. *noua;* —Pl. *noi, nouě.*
Nouě, *pron. pers. 1er per. pl. dat.* nous, à nous; passim.
Noue, *adj. num. card.* neuf, 66. 67. 212. 517.
Noue-ḑeci şi noue, *adj. num. card.* quatre-vingt-dix-neuf, 629.
Nu, *adv.* non, ne... pas; passim.
Nucă, *s. f.* noix, 21. 97. 226. 227. 228. 229. 257.—Pl. *nuci.*
Nuia, *s. f.* baguette, 229. 291. — Pl. *nuiele.*
Numaĭ, *adv.* seulement, ne... que; passim. || *numai cât*, seulement, autant que, ne... que ce que; passim || *numai de cât*, de suite, immédiatement, 347; pasim.
Nume, *s. n.* nom, 274, 343. || renom, 518.—Pl. *nume.*
Numĕr, *s. n.* nombre, (bêtes comptées), 524.
Numĕrà (a), *v.* compter, 82. 120. 160. 254.
Numerat, *adj.* compté 524. — Fém. *numĕrata;* — Pl. *numĕraţi, numĕrate.*
Numi, (a), *v.* appeler, dénommer, 539.
Nuntă, *s. f.*, noce, 22. 386. 533.

O, *adj. num. card.* une, 27, 349; passim.
O, *pron. per. 3-e pers. fém.* la, l', elle; passim.
Obiceiu, *s. n.* coutume, habitude, 519. Pl. *obiceie [anc.*, *obiceiuri.*
Obor, *s. n.* marché au foin et aux bestiaux, 85. 86. 537.
Obraz, *s. m.* figure, 140. 626. — Pl. *obraji, obrazi.*
Oca, *s. f. [anc.* ancienne mesure 629. —Pl. *ocale.*
Ochişor, *s. m.* diminutif de *ochiu*, 709.— Pl. *ochişori.*
Ochiu, *s. m.* oeil, 116, 143. 156. 157. 185. 188. 232. 266. 269. 295. 401. 415. 435. 437. 438 442. 453. 471. 488. 531. 552. 601. 607. 646. 683. 706. 719. 714.—Pl. *ochi.*
Ocleiu, *s. m.* sorte de poisson, 566.
Ocna, *s. f.* mine, 251.—Pl. *ocne.*
Ocniţă, *s. f.* diminutif de *ocna*, mine, 229.—Pl. *ocniţe.*
Ocol, *s. n.* circuit. *a da ocol*, tourner autour, 517.
Odată, une fois; passim. *odata, de odata*, à la fois, tout d'un coup, en même temps, 96. 283. | *odata cu*, en même temps que 478. || *cate-odata*, parfois; passim. || *nici-o-dată*, jamais; passim.
Odihnă, *s. f.* repos, 579.
Odihni (a se), *v. r.* se reposer, 147. 148.
Odrasli (a), *v.* pousser, donner des rejetons. 144. 148. 149. 271. 279.
Ogar, *s. n.* lévrier, 320. 384. 566.— Pl. *ogari.*
Oglinda, *s. f.* miroir, 104. — Pl. *oglinḑi.*
Ogor, *s. n.* champ, jachere, 85. 86.— Pl. *ogóre.*
Óie, *s. f.* brebis, 197, 280, 323. 366. 394. 395. 497. 510. 511. 512. 513. 514. 516. 517. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 536. 553. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 593. 594. 673. 686. — Pl. *oi.*
Oişte, *s. f.* timon, 310.—Pl. *oişte.*
Ólă, *s. f.* pot de terre, marmite en terre, 239, 412. 551.—Pl. *óle.*
Oleiu, *s. n.* huile, 181.
Olt, *s. n.* Olt, nom d'une rivière de Roumanie, 211.
Om, *s. m.* homme, 92. 103. 104. 147. 148. 153. 260. 263. 277. 278. 327. 329. 343. 354. 367. 380. 406. 459. 594. Pl. *ómeni.*
Omenesc, *adj.* qui appartient à autrui, 701.
Omidă, *s. f.* chenille, 573. — Pl. *omiḑi.*
Omorî (a), *v.* tuer, 322. 373.
Opări (a), *v.* échauder, ébouillanter, 369.
Oparit, *adj.* échaudé, 602. — Fém. *oparita*; — Pl. *opariţĭ*, *oparite.*
Opincă, *s. f.* sandale des paysans, 427. — Pl. *opinci.*

P

Plini (a se), *v. r.* s'accomplir, 643.
Plisc, *s. n.* bec 416.—Pl. *pliscurı.*
Plivi (a), *v.* sarcler, esherber, 256. 279. 307.
***Plod**, *s. inv. [anc.]* fruit, 259.
Plóie, *s. f.* pluie 12. 37. 51. 55. 57. 59. 60. 61 62. 64. 65. 66. 77. 141. 185. 239. 322. 413. 424. 464. 518. — Pl. *ploı.*
Plop, *s. m.* peuplier, 256. 257. 258. — Pl. *plopĭ.*
Plouà (a), *v.* pleuvoir, 38. 47. 62. 63. 141. 254. 406.
Plouat, *adj.* mouillé par la pluie: au *fig.* penaud. 60. 385. 457. 478. 603. 685. — Fém. *plouata;* — Pl. *plouaţı. plouate.*
Plug, *s. n.* charrue, 448. Pl. *pluguri.*
Plumb, *s. n.* plomb, 258.
Plută, *s. f.* liege, 258.
Pluti (a), *v.* flotter, 212.
Pod, *s. n.* grenier, 703. Pl. *podurı.*
Podina, *s. f.* chacune des planches qui composent un plancher, platelage d'un pont, 160.—Pl. *podine.*
Pofidă, *s. f. in pofida*, faute de, en l'absence de 132. 182.
Pofil, *s. n.* culeron. (piece du harnais), 606.—Pl. *pofile.*
Poftă, *s. f.* envie, désir, 136. 643. || *pofta de mâncare*, appétit, 136. Pl. *pofte.*
Pofti (a), *v.* désirer, souhaiter, avoir envie de 334. || *a pofti la*, désirer, souhaiter, 537. || inviter, 533.
Pogoriş, *s. n.* descente, 258.—Pl. *pogorîse, pogorişurı.*
Pogorît, *s. n.* desc nte, 290.
Poımâne, *loc adv.* apres-demain, 12.
Pojar, *s. n.* feu, incendie, 280.
Pólă, *s. f.* giron, pan d'une robe, 185. 245. 255. 274. 304. 576.
Poleit, *adj.* doré, 543. — Fém. *poleita;*—Pl. *poleiţı, poleite.*
Pom, *s. m.* arbre, 48. 96. 97. 114. 147. 183. 209. 216. 223. 235. 258. 259. 260. 261. 262. 277. 278. 286. || vigne, 263. — Pl. *pomı.*
Pómă, *s. f.* fruit, 148. 168. 183. 184. 235. 256. 259. 263. 264. 265. — Pl. *póme.*
Pomeni (a se), *v. r.* se passer, arriver, se trouver inopinément, rencontrer à l'improviste, 382. 428. || mentionner, parler de, 522. 601.
Pomét, *s. n. coll.* verger, 265. — Pl. *pomete, pometurı.*
Popoţà (a se) *v. r.* s'attifer, se pomponer, 625.
Popri (a se), *v. r.* s'arrêter, 301.
Popuşoiu, *s. n. [Mold.]* maïs, 265. 266. 611. Vedĭ *păpuşoiu.* — Pl. *popuşoiı.*
Porc, *s. m.* porc, 215. 245. 264. 289. 367. 382. 480. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 627.—Pl. *porcı.*
Porcesc, *adj.* de porc, 649. — Fém. *porcèsca;* — Pl. *porcescĭ, porcesce.*
Porc-sĕlbatic, *s. m.* sanglier, 612.— Pl. *porcı-selbatecı.*
Porni (a se), *v. r.* se mettre en mouvement, se précipiter, 480.
Pórtă, *s. f.* porte cochère, 116. 335. 688. 694.—Pl. *porţı.*
Porumb, *s. n.* maïs, 266. 470. — Pl. *porumbı.*
Porumb, *s. m.* pigeon, 438, 612. 613. —Pl. *porumbı.*
Porumbea, *s. f.* prunelle, 266.— Pl. *porumbele.*
Porumbiţă, *s. f.* colombe, 464. 465. Pl. *porumbiţe.*
Porunci (a), *v.* ordonner, 378. 509.
Porunca, *s. f.* ordre, 378. — Pl. *poruncı.*
Posnă, *s. f.* facétie, mauvais tour, 395. —Pl. *posne.*
Post, *s. n.* carême, maigre, 48. 598.
Poşte, *s. f.* poste, 356. — Pl. *poştĭ, poştiı.*
Potcóvă, *s. f.* fer a cheval, 613. 614. 615.—Pl. *potcóve.*
Potcovi (a), *v.* ferrer, 338. 629. || tromper, 615.
Poteca, *s. f.* sentier, 53. 266. 267. 301.—Pl. *potecı.*
Poticni (a se), *v. r.* faire un faux pas, broncher, 24. 328. 353.
Potîrniche, *s. f.* perdrix, 616. — Pl. *potîrnichı.*
Potolit, *adj.* calmé, éteint, 134. — Fém. *potolita;* — Pl. *potoliţĭ, potolite.*
Potop, *s. n.* déluge, inondation, 63.— Pl. *potopurı*
Potrivi (a se), *v. r.* s'ajuster, s'appliquer exactement, 228. 564.
Povară, *s. f.* charge, fardeau, 331. 535. 540.—Pl. *poverı.*
Poveste, *s. f.* conte, fable, 629. — Pl. *poveştı.*
Povesti (a), *v. a povesti pre cıne-va.* raconter à, 480.

Praf, *s. n.* poudre, poussière, 267.— Pl. *prafurĭ.*
Prăji (a), *v.* frire, faire revenir dans le beurre, 588.
Prăjina, *s. f.* perche, gaule, 37. 268. — Pl. *prajine.*
Prânz, *s. n.* repas de midi, dîner. ‖ *dupa prânz*, l'après-midi, 28. — Pl. *prânzurĭ.*
Prăpădi (a), *v.* perdre, 392. ‖ anéantir, 587.
Prapădi (a se), *v. r.* se perdre, 166, 641.
Prăpastie, *s. f.* précipice, abîme, 268. 389.
Prăvali (a), *v.* jeter bas, renverser, 128.
Praznic, *s. n.* repas funèbre, 17. 581. 698.
Prea, *adv.* très, fort, trop, 572. 618; passim. ‖ non, trop 561. ‖ *nu prea*, pas trop, 468. ‖ *prea mult*, trop 468; passim.
Precum, *adv.* comme, ainsi que; passim.
Preface (a), *v.* transformer en 313. ‖ changer, 519. 608.
Prepeliță, *s. f.* caille, 586. 616. 617. 618. Pl. *prepelițe.*
Preț, *s. n.* prix, valeur, 161. 348.— Pl. *prețurı.*
Pretutindenea, *adv.* partout; passim.
Prevestitor, *adj.* qui présage, messager, 453. — Fém. *prev stitóra;* — Pl. *prevestitorı, prevestitóre.*
Pricepe (a), *v.* comprendre, 642. 649.
Pricepe (a se), *v. r.* être en état de, s'entendre à, 235.
Pricopsi (a se), *v. r.* profiter, gagner. ‖ *m'am pricopsıt*, j'ai fait une belle affaire, je suis dans de beaux draps, 359.
Prier, *s. m.* (*pop.*) Avril, 64.
Prieteșug, *s. n.* amitié, 382. 514. — Pl. *prieteșugurı.*
Prietin, *adj.* ami, 116.—Fém. *prietina;*—Pl. *prietenı, prietine.*
Prietinesce, *adv.* amicalement, en ami, 354.
Prigor, *s. m.* guêpier, 618. — Pl. *prigorĭ.*
Prigonire, *s. f.* poursuile, persécution, 114. — Pl. *prigonirı.*
Prii, (a), *v.* être favorable, avantageux, faire prospérer, 64.
Priiatin, *adj.* Vedĭ prietin.
Priil, *s. m.* (*pop.*) Avril, 64. Vedĭ *Prier.*
Primăvara, *s. f.* printemps, 61. 64. 90. 167. 636. — Pl. *primăverĭ.*
Primejdie, *s. f.* danger, péril, 100. 116. — Pl. *primejdiı.*
Primejdui (a se), *v. r.* être en danger, 660.
Prin, *prép.* par, parmi; passim. ‖ à travers, 383. 482. 657.
Prinde (a), *v.* prendre, attraper, 186. 249. 327. 388. 405. 409. 489. 490. 492. 546. 548. 550. 552. 559. 560. 596. 604. 617. 628. 635. 636. 640. 645. 657. 662. 698. 703. 709. ‖ obtenir, 122. 319. 348. ‖ *a prinde seu*, engraisser, 659. ‖ *a prins la aripĭ*, les ailes lui ont poussé, 319. ‖ *a prinde loc*, remplacer, être bon, 553.
Prinde (a se), *v. r.* s'attraper être attrapé, 315. 316. 590. 698. 707. ‖ s'attacher à, 223. ‖ s'ajuster, s'appliquer exactement, 228 ‖ se a, *se prinde in*, se mêler à, 386.
Pripa, *s. f.* hâte, précipitation. ‖ *de pripa*, par trop de hâte, 401.
Pripi (a), *v.* brûler, 77.
Pripi (a se), *v. r.* se hâter, 305.
Priponi (a), *v.* attacher une bête par une longe à un piquet, 356.
Prisacă, *s. f.* rucher, 683.— Pl. *prisacı* et *prisecĭ.*
Privi (a), *v.* regarder, 382. ‖ *fig.* regarder, 595.
Privi (a se), *v. r.* se voir, 425.
Priveghere, *s. f.* veille, souper, 380. — Pl. *privegherĭ.*
Privighetóre, *s. f.* rossignol, 340. 413. 541. 618. 619. 620. 621. — Pl. *privighetorı.*
***Probajinıı**, *s. pl.* [*anc.*] Transfiguration, 64.
Probăjeni (a se), *v. r.* [*anc.*] a se schimbà, a îngălbeni (frundele), 64.
Próspet, *adj.* frais, 566.—Fém. *próspĕta;* Pl. *próspețı, próspete.*
Prost, *adj.* sot, bête, 123. 193. 227. 343. 535. ‖ mauvais, 125. 162. 183. 184. 262. 343. 347. 486. — Fém. *prósta*; Pl. *proștı, próste.*
Pruna, *s. f.* prune, 268. 269. ‖ *prună canésca*, prunelle (fruit), 268. — Pl. *prune.*
Prund, *s. n.* bord sablonneux d'une riviere, noue, 557. — Pl. *prundurı.*
Puf, *s. m.* duvet, 459. 622.—Pl. *pufurĭ.*

Puică, *s. f.* poulette, petite poule, 623. 709.— Pl. *puice.*

Puiţă, *s. f.* troupe de chiens qui suit la chienne, la louve etc. en chaleur, 401.

Puiu, *s. m.* petit (d'un animal), 318. 404. 414. 415. 421. 422. 436. 437. 439. 467. 484. 503. 513. 555. 566. 578. 580. 612. 616. 623. 624. 645. 646. 655. 695. 698. — Pl. *puii.*

Pulbere, *s, f.* poussière, 269. 270.

Pune (a), *v.* mettre, poser, 354. 389. 418. 430. 431. 439. 440. 626 633. 650. | comparer, 298 || planter, 307. || perdre, 439.

Pune (a se), *v. r.* se mettre, 400; passim.

Punga, *s. f.* bourse, 207.—Pl. *pungi.*

Punte, *s. f.* pont, 221. 601. — Pl. *punţi.*

Pupăză, *s. f.* huppe, 449. 624. 625. 626 627.—Pl. *pupaze.*

Purcea, *s. f.* truie, 627.—Pl. *purcele.*

Purcel, *s. m.* porcelet, goret, cochon de lait, 402. 627. 628.—Pl. *purceĭ.*

Purece, *s. m.* puce, 628.—Pl. *pureci.*

Purice, *s. m.* puce, 323. 374. 375. 628. 629. 630.— Pl. *purici.*

Purta (a), porter, 379. 428. 518. 532. 641.

Purtà (a se), *v. r.* se conduire, se comporter, 537.

Pururea, *adv.* toujours, à jamais, éternellement ; passim.

Pustie, *s. f.* desert, 709.—Pl. *pustiĭ.*

Pustietate, *s. f.* désert, solitude 251. — Pl. *pustietăţi.*

Puţ, *s. n.* puits, 104. 107. 201. 384. — Pl. *puţurĭ.*

Puté a), *v.* pouvoir, 358. 406. 467. 569.

Putere, *s. f.* force, puissance, 534. 706. 708.— Pl. *puteri.*

Puţi (a), *v.* puer, sentir mauvais, 40. 500. 550. 576. 598. 599. 704.

Puţin, *adj. et adv.* un peu, peu, 561; passim.—Fém. *puţina;* Pl. *puţini, puţine.*

Putină, *s. f.* bée, tonneau à gueule bee, 124. 663.— Pl. *putine.*

Putinţă, *s. f.* possibilité. | *peste putinţa*, impossible, 174.

Putóre, *s. f.* puanteur, 168.—Pl *putori.*

Putred, *adj.* pourri, 147. 215. 216.— Fém. *putreda ;* Pl. *putreḑi, putrede.*

Puturos, *adj.* puant, 161. — Fém. *puturósa ;* Pl. *puturoşi, puturóse.*

R

Rac, *s. m.* écrevisse, 630. 631. 632. 633. — Pl. *raci.*

Rachită, *s. f.* osier, 256. 257. 258. 270. 277. 648.— Pl. *rachite.*

Raḑă, *s. f* rayon, 78. 79. 219. — Pl. *raḑe.*

Rădacina, *s. f.* racine, 145. 197. 249. 262. 270. 271. 291. 307. 690. 691. — Pl. *radacini.*

Rade (a), *v.* raser, tondre jusqu'à la peau, 567.

Rădiche, *s. f.* radis, 138. Veḑĭ *rediche.*— Pl. *radichi.*

Rafturĭ, *s. n pl.* harnachement (d'un cheval, âne, etc), 539.

Rage (a), *v.* mugir, beugler, 694.

Răgoz, *s. m.* roseau à balais, 305. Veḑĭ *rogoz.*

Raiŭ, *s. n.* paradis, 116.—Pl. *raiurĭ.*

Ramură, *s. f.* rameau, branche, 144. 146. 148. 262. 270. — Pl. *ramuri.*

Rană, *s. f.* blessure, 651. 709. — Pl. *rani.*

Răni (a), *v.* blesser, 503. 670.

Rânji (a), *v.* montrer les dents, 81. Veḑĭ *a rinji.*

Răpănos, *adj. [Mold.]* rogneux, rouvieux, 594.— Fém. *rapanósa ;* Pl. *rapanoşi, rapanóse.*

Răpede, *adj.* Veḑĭ *repede.*

Răpune (a se), *v. r.* mourir. Veḑĭ *a se repune.*

Rar, *adj.* rare, peu nombreux, 578.— Fém. *rara ;* pl. *rari, rare.*

Răsipi (a), *v.* éparpiller. Veḑĭ *rĕsipi.*

Răsur, *s. m.* églantier, 271. 272. — Pl. *rasuri.*

Raţă, *s. f.* canne, 324. 633. 634. 635. — Pl. *raţe.*

Rătăci (a), *v.* errer, 454.

Raţă-sĕlbatică, *s. f.* canard sauvage, 635.—Pl. *raţe selbatice.*

Raţoi (a se), *v. r.* se dresser sur ses ergots, se rebiffer, 635.
Raţoiu, *s. m.* canard, 633. — Pl. *raţoii.*
Razachie, *s. f.* variété de raisin, 272. 304.
Razgăiat, *adj.* gâté, dorloté, 596. — Fém. *razgaiata;* pl. *razgaiaţi, razgaiate.*
Rea, *adj.* Vedĭ *rĕŭ.*
Rece, *adj.* froid, 36. 165. 369. 602. 657.—Fém. *rece;* pl. *reci.*
Reci (a), *v.* refroidir, 455.
Reci (a se), *v. r.* se refroidir, devenir froid, 163.
Rĕmâne (a), *v.* rester, demeurer, 85. 87. 101. 117. 125. 239. 330. 343. 385. 432. 452. 481. 509. 535. 562. 613. 615. 641. 688. 694. 708. | demeurer étonné, 335. || *a remâne de bat ocura,* devenir la risée de, 714.
Renasce (a se), *v. r.* renaître, 137.
Repede, *adj.* rapide, 60. 105.—Fém. *repede;* pl. *repedĭ, repede.*
Repede, *adv.* rapidement, vite, 117.
Repune (a), *v.* vaincre, soumettre, 329.
Rĕpune (a se), *v. r.* mourir, périr, ne plus exister, 325. 497.
Repune (a 'şĭ), *v. r.* perdre, 561.
Resări (a), *v.* se lever (en parlant des astres, du jour, 77. || pousser, sortir de terre, 136 141. 272. 276. 283. 288. 297.
Resărit, *s. n.* lever (du jour), 26. 81. Orient, 65.
Resboiu, *s. n.* guerre, 305.—Pl. *rĕsbóie.*
Rĕsbunà (a 'şi), *v. r.* se venger, 395.
Resfaţà (a se), *v. r.* faire l'enfant gâté, se plaire, 317. 592.
Rĕsipi (a), *v.* éparpiller, 214.— Vedĭ *risipi.*
Rĕsipi (a se), *v. r.* s'éparpiller, se disperser, 616.
Respândi (a se), *v.* s'éparpiller, se disperser, 616.
Respântie, *s. f.* carrefour, 527.— Pl. *respantii.*
Resplătire, *s. f.* représaille, revanche, 463. — Pl. *resplatiri.*
Rĕspundere, *s. f.* réponse, 298. — Pl. *rĕspunderi.*
Resteu, *s. n.* cheville du joug, 562, — Pl. *restee.*
Resturnà (a), *v.* renverser, 128 251. 270. 289. 688.
Retezà (a), *v.* couper net, rogner, 674.
Retras, *adj.* retiré, qui reste à l'écart, 569. — Fém. *retrasă; — retraşi, retrase.*
Reŭ, *adj.* mauvais, méchant, 4. 17. 18. 51. 92. 125. 154. 165. 166. 321 594. 607. 641. || méchant, 604. || mauvais, qui porte malheur, 587. *de rĕu,* de bon augure, 642. || *gură rea,* mauvaise langue 671. — Fém. *rea;* pl. *rĕĭ, rele.*
Rĕŭ, *s. n.* mal, 154. 176. 285. 446. 628, || *a vorbi de rĕu,* dire du mal de, médire, 501.
Reu, *adv.* fortement, 404. 502. 547. 566. 602. 670. || *mai rĕu,* plus fortement, encore plus, 502.
Reversat, *s. n.* lever (des astres). 94. 425. 455.
Rîcâi (a), *v.* gratter (comme la poule) 466. 470. 471. 473.
Rîde (a), *v.* rire, 53. 254. || se moquer, 540.
Rîdicà (a, relever, retrousser, lever en l'air, 185. 252. 274. 401. 459. 462. 549. 651. || lever, 601. || tirer de 270. 433.
Rîdicà (a se), *v. r.* se relever, se lever, 138. || se dresser, 479.
Rîdicat, *adj.* levé en l'air, relevé, 393. — Fém. *ridicata;* — Pl. *ridicaţi, ridicate.*
Rîdiche, *s f* radis, 138. 273. Vedĭ *radiche;* — Pl. *ridichi.*
Rîie, *s. f.* gale, 393.
Rîios, *adj.* galeux, rogneux, 349. 393, 394. 567, 636. 686.—Fém. *rîiósa;* Pl. *rîioşi, rîiós.*
Rîmă, *s. f.* ver de terre, 636. — Pl. *rime.*
Rîndunea, *s. f.* hirondelle, 637. — Pl. *rîndunele.*
Rîndunică, *s. f.* hirondelle, 145. 167. 636. 637. — Pl. *rîndunici.*
Rîndurea, *s. f.* hirondelle, 640. — *rîndurele.*
Rînji (a), *v.* montrer les dents, 387. Vedĭ *a rânji.*
Rîpă, *s, f.* berge, ravin, 191. 273. 570. — Pl. *rîpe.*
Rîsipi (a), *v.* éparpiller, 89. 214. Vedĭ *rasipi.*
Risipi (a se), *v. r.* se disperser, disparaître, 61.
Rîşni (a), *v.* moudre, 320.

S

Sapă, *s. f.* bêche. ‖ bêchement, action de bêcher. 304.—Pl. *sape.*
Sară, *s. f. [Mold.]* soir, 29. — Pl. *sari.*
Sărac, *adj. s.* pauvre, 360. 418. 630. 631. 632. 694. — Fém. *saracă;* Pl. *saraci, sarace.*
Sărăcie, *s. f.* pauvreté, 692.—Pl *sarăcii.*
Sărăcuț, *adj.* dim. de *sarac*, pauvre petit, 79.—Fém. *saracuța;* pl. *săracuți, saracuțe.*
Sarcă, *s. f.* pie 642. — Pl. *sarce.*
Sardea, *s. f.* sardine, 642.— Pl. *sardele.*
Sare, *s f.* sel, 107. 211. 212. 279. 383.
Sarî (a), *v.* sauter, 114. 119. 190. 194. 201 278. 291. 294. 395. 396. 397. 488. 490 491. 505. 570. 582. 628. 692. ‖ sortir de l'orbite, éclater, 266. Vedĭ *sa saie.*
Săritură, *s. f.* saut, 537.— Pl. *sarituri.*
Sărută (à), *v.* embrasser, 670.
Sat, *s. m.* village, 15. 50. 173. 366. 371. 385. — Pl. *sate.*
Sațiu, *s. m.* quantité suffisante. ‖ *a ține sațiu*, suffire, 352.
***Șatră**, *s f. anc.]* tente, ne s'emploie plus actuellement que pour désigner les tentes des bohémiens, 252.—Pl. *șetre.*
Sătul, *adj.* rassasié, 56. 512. 561. 569. — Fém. *satula;* Pl. *satuli, satule.*
Satură (a), *v.* rassasier, 607.
Satură (a se), *v. r.* se rassasier, 217. 366. 508. 523. 577.
Sbate (a se), *v. r.* se débattre, 406.
Sberetura, *s. m. [Trans.]* braiment, 371, 541. — Pl. *sbereturi.*
Sbieră (a), *v.* crier (se dit des animaux , 464. ‖ braire, 538. 543.
Sbîrnăi (a), *v.* bourdonner, 313. 481. 565.
Sbor, *s. m.* vol des oiseaux), 422. 643. — Pl. *sboruri.*
Sbură (a), *v.* voler dans les airs) 115. 319. 323. 413. 416. 458. 482. 532. 578, 582. 643. 644. 645. 646. 701. 714.
Sburător, *adj.* qui vole (dans les airs) 643. 645. — Fém. *sburatóre;* Pl. *sburatori, sburatóre.*
Sburătură, *s. f.* morceau de bois, 370. — Pl, *sburature, sburaturi.*
Scădere, *s. f.* diminution. ‖ *fig.* chûte, rang moins élevé, 290.
Scaiete, *s. m.* petit chardon, 130. 136. 208. 279. — Pl. *scaieți.*
Scaiu, *s. m.* chardon, 280. — Pl. *scaii.*
Scaldă (a), *v.* baigner, laver, 108. 482.
Scăldă (a se), *v. r.* se baigner, 108.
Scândură, *s. f.* planche, 690. — Pl. *scândure, scânduri.*
Scânteiă, *s. f.* étincelle, 173. 280. 281. 282. — Pl. *scânteie.*
Scapă (a), *v*, échapper, 209. 371. 381. 432. 530. 684. 706. ‖ *a scapă in*, échapper dans 611. ‖ *a scapa de*, sauver de 177. ‖ *a scăpă de*, échapper à, éviter, 184. 210. 378. ‖ s'échapper, 582.
Scapat, *adj.* échappé. ‖ *a face scapat*, laisser échapper, lâcher, 442.
Scară, *s. f.* étrier, 646. 647. — Pl. *scari.*
Scaparator, *adj.* jaillissante, qui jaillit (se dit des étincelles 280. — Fém. *scaparatóre;* Pl. *scapatori, scaparatóre.*
Scăpare, *s. f.* action de s'échapper, 661. — Pl. *scapari.*
Scârbos, *adj.* dégoutant, désagréable, déplaisant, 621. Fém. *scârbósă;* Pl. *scârboși, scârbóse.*
Scarpină (a se), *v. r.* se gratter, se frotter contre, 349.
Scârnă, *s. f.* excréments, merde, 562. 565. — Pl. *scârne.*
Scârții (a), *v.* grincer, 326. 327.
Schimbă (a), *v.* changer, 518. 519. 520. 691. 702.
Schimbă (a se), *v. r.* changer, 45. 582.
Schiop, *adj. s.* boiteux, 348. 354. — Fém. *schiópă;* pl. *schiopi, schiópe.*
Schiopetură, *s. f.* boiterie, action de boiter, 569. — Pl. *schiopēture.*
Sci (a), *v.* savoir, 358. 378. 476; passim. ‖ connaître 266. 267; passim.
Sci (a se), *v r.* se savoir, 564.
Sclipi (a), *v.* briller, 115. 644.
Scobi (a), *v.* creuser, 207. 438.
Scoborîș, *s. n.* descente, 282. 290.— Pl. *scoborîșuri.*
Scoică, *s. f.* moule de rivière, 553. 647.
Scorboros, *adj.* caverneux, 147. ‖ caverneux, plein de nodosités, rugueuse, 319. Vedĭ *scrobos.*— Fém. *scorborósa;* pl. *scorboroșĭ, scorboróse.*
Scorpie, *s. f.* scorpion, 647. 648. — Pl. *scorpii.*

Scorțos, *adj.* rugueux, 349. — Fém. *scorțósa;* Pl. *scorțoșĭ, scorțóse.*
Scóte (a), *v.* sortir, tirer, faire sortir de, 93. 156. 157. 184. 226. 247. 248. 253. 299. 332. 357. 439. 479. 512. 523. 524. 528. 568. 692. ‖ tirer de 134. 270. 479. 529. 657. 686. faire sortir, rendre, 516. 588, ‖ arracher 270. 415. 435, ‖ produire, 208. 235. 297. ‖ émettre 309. ‖ faire courir le bruit 373. ‖ mettre au monde, faire éclore 421. 436. | crever 471. ‖ *a scóte ca apa de isvor*, rendre blanc comme neige, 108. ‖ *a scóte ca argintul*, même sens que le précédent, laver d'un accusation 114. ‖ *a scóte la boĭ bre ĭ*, parvenir, s'enrichir, 333. ‖ être prêt à 615.
Screme (a se), *v. r.* faire des efforts (pour évacuer des excréments, etc.) 221.
Scrie (a), *v.* écrire, 36. 110. 483. 565.
Scripcă, *s. f. Mo d.* violon 495. — Pl. *scripce*
Scriptură, *s. f.* Ecriture sainte, Bible, 22. — Pl. *scripturĭ.*
Scrobos, *adj.* caverneux, rugueux, 349. Vedĭ *scorbos.* — Fém. *scrobósa ;* pl. *scroboșĭ scrobóse.*
Scrófa, *s. f.* truie, 648. 649. — Pl. *scrófe.*
Scuĭpă (a), *v.* cracher, 4.
Sculă (a se), se lever. 29. 30. 190. 374. 375. 506.
Scump, *adj.* de prix, précieux, 251. | cher, 360. — Fém. *scumpa ;* pl. *scumpĭ, scumpe.*
Scumpie, *s. f.* avarice, 395.
Scurma (a), *v.* gratter la terre (se dit des poules , 466 470.
Scurt, *adj.* court, 128. 129. 158. 363. 432. *scurt de códa,* qui a la queue courte, 363. 432. — Fém. *scurta ;* pl. *scurțĭ, scurte.*
Scurtă (a), *v.* écourter, couper, 132. | rogner 484. ‖ *a se scurtă potecile*, couper les chemins, ne plus laisser à quelqu'un la liberté de ses actions, 267.
Scutură (a), *v.* secouer, 269. 313. 480. 629.
Scutură (a se), *v. r.* se secouer, 33.
Scuțure, *s. m.* stalactite de glace, 65. — Pl. *scuțurĭ.*
Sdrobi (a), *v.* écraser, briser, 148.

Se, *pron.* 3e *pers.* se, soi, à soi ; passim.
Șea, *s. f.* selle, 343. 649. 650. 651. Vedĭ *șa.* — Pl. *șeĭ.*
Sec, *adj.* sec, vide, 227. 295. ‖ *pétra séca.* pierre nue, 253. — Fém. *séca, saca [Mold.];* pl. *secĭ.*
Secă (a) s'épuiser, disparaître, 161, 310. ‖ tarir, 105. 672.
Secara, *s. f.* seigle, 282. — Pl. *secarĭ.*
Seceră (a), *v.* moissonner, récolter, 88. 230. 282. 283. 284. 285.
Seceta, *s. f.* séche esse, 37. 65. — Pl. *secete.*
Secure, *s. f.* hache, doloire, 234. — Pl. *secure.*
Sedé (a), *v.* rester, demeurer, 95. 250. 370. 385. 390. 422. s'asseoir, être assis, 146. 187. 188. 288. 536. | demeurer, rester, 452.
Selbatic, *adj.* sauvage, 651. 652. ‖ non cultivé, en friche, 239. — Fém. *sĕlbatica ;* pl. *selbaticĭ, selbatice.*
Sĕmenă (a), *v.* semer, 88. 136. 208. 272. 282. 283. 284. 285. 286. 490. 699.
Sĕmînța, *s. f.* semence, 199, 275. 284. 286. 296. — Pl. *semințe.*
Semn, *s. m.* signe, 65. 476. 531. — Pl. *semne.*
Senin, *s. n.* beau temps, 36. 54. 55. 61. 65. 66. 92. | *din senin*, sans que l'on si attende, tout d'un coup, sans raison, 119.
Sépte, *adj. ord. card.* sept. 67. 109. 159. 212 420. 594. 630.
Septĕmână, *s. f.* semaine, 66. — Pl. *septamânĭ.*
Séră, *s. f.* soir, 29. 30. 67. 68. 86. 424. 468. 706. *de cu séra*, de bonne heure.
Sĕrman, *adj. [Mold.* , pauvre, misérable, malheureux, 398. — Fém. *sĕrmana ;* pl. *sĕrmanĭ, sĕrmane.*
Sérpe, *s. m.* serpent, 339. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. — Pl. *șerpĭ.*
Seselă (a), *v.* étriller, 659.
Seu, *s. m.* graisse, 659. — Pl. *seurĭ.*
Seu, *pron. pos.* son, sien ; passim.
Sfadi (a se), *v. r.* disputer, se quereller, 404. 511, 701.
Sfântu-Aștéptă, Saint-Attend, saint né de l'imagination populaire; jamais, la semaine des quatre jeudis, 69.

601. 660. 661. 662. 663.— Pl. *şóreci.*
Şoric, *s. m.* couenne, 572.
Soroc, *s. m.* terme, 158. || *pâna unde ĭi e sorocul,* autant que ses forces le lui permettent, 459.—Pl. *soróce.*
Sositor, *adj.* qui vient, qui survient, 122.— Fém. *sositóre;* Pl. *sositorĭ, sositóre.*
Spaĭma, *s. f.* terreur, epouvante, 356.
Spàimìntà (a se), *v. r.* s'épouvanter, 404.
Spalà (a), *v.* laver, 104. || enlever, 105.
Spălà (a se), *v. r.* se laver, 438.
Spân, *adj.* imberbe, 617.—Pl. *spânĭ.*
Sparge (a), *v.* briser, 226. 229. 251. 252.
Sparge (a se), *v. r.* se rompre, 510. || se briser, 573.
Sparia (a se), *v. r. [Mold.]* s'effrayer, 357. 510. 680. 694. Veḑĭ *a se sperià.*
Spart, *adj.* déchiré, 222. — Fém. *sparta;* Pl. *sparţi, sparte.*
Spate, *s. n.* dos, 195. 196. 446. 502. 596. 641. 651. 706. —Pl. *spete.*
Spatar, *s. m.* ancien titre de noblesse, chef de l'armée, conétable, 68. — Pl. *spatari.*
Sperà (a), *v.* espérer, 661.
Sperià (a), *v.* effrayer, 510.
Sperià (a se), *v.* s'effrayer, s'épouvanter, 60. 232, 356. 510. 511. 653. 680. 702. 706.
Sperios, *adj.* peureux, ombrageux, 356.—Fém. *sperĭósa;* Pl. *sperioşi, sperióse.*
Şperla, *s. f.* scories, 287. Veḑĭ *sgura.*
Spic, *s. m.* épi, 287.—Pl. *spice, spicuri.*
Spin, *s. m.* épine, 272. 287. 288. 296. 297.
Spinare, *s. f.* dos, 229. 321. 412. 430. 505. 651. 685.— Pl. *spinari.*
Spînzurà (a se), *v. r.* s'accrocher, être accroché, 554.
Spînzurat, *adj.* accroché, pendu, 653. 704.—Fém. *spînzurata;* Pl. *spînzuraţi, spînzurate.*
Spîrcîi (a), *v.* salir, 256.
Spori (a), *v.* augmenter, avancer, 631.
Spovedi (a), *v.* confesser, 480.
Spravali (a), *v.* jeter bas, renverser, 270.
Spre, *prép.* pour, 366. || pour, 503. || vers; passim.
Sprincénă, *s. f.* sourcil, 189. — Pl. *sprincene.*
Spune (a), *v.* dire, 16. 186. 189. 293. 303. 316. 345. 555. 565. 582. || indiquer, signifier, 596.
Spurcà (a), *v.* salir (avec des ordures), 256. 454.
Spurcà (a se), *v. r.* se salir (avec des ordures), 210. || être profané, 364.
Spuza, *s. n.* cendres chaudes, 269. 288.
Stà (a), *v.* rester, 95. 147. 245. 295. 383. 434. 478. 490. 507. 575. 713. être assis, 188. 575. || demeurer, 335. || être établi, 419. || être prêt à, 615.
Stafida, *s. f.* raisin sec, 288. 305. — Pl. *stafide.*
Stan, *s. n.* Stan, nom d'homme, 10. 53.
Stâna, *s. m.* bergerie, 591. 601. — Pl. *stâne.*
Stângă (la), *adj. s.* à gauche, 446.
Stapân, *s. m.* maître, 5. 190. 343. 349. 368. 374. 375. 376. 419. 424. 459. — Pl *stapâni.*
Stăpâni (a), *v.* être maître de, avoir en sa puissance, commander à, 643.
Stârci (a se), *v.* Veḑĭ *a se stîrci.*
Stare, *s. f.* état, 343. || fortune, 105.— Pl. *stari.*
Statornic, *adj.* inébranlable, 252. — Fém. *statornica ;* Pl. *statornici, statornice.*
Stătut, *adj.* dormant (en parlant des eaux), croupi, 101.—Fém. *sta uta;* Pl. *statuţi, statute.*
Staul, *s. m.* étable, 526. 530. 686.— Pl. *staule.*
Stea, *s. f.* étoile, 44. 46. 79. 80. 81. 225. 502.— Pl. *stele.*
Stég, *s. m.* drapeau, étendard, 601.— Pl. *stéguri.*
Stejar, *s. m.* chêne, 288. 289. 464.— Pl. *stejari.*
Sterp, *adj.* stérile, qui ne porte pas de fruits, 148. 500.—Fém. *stérpa;* Pl. *sterpĭ, sterpe.*
Sticlete, *s. m.* chardonneret, 663. 664.— Pl. *sticleţi.*
Stinge (a), *v.* éteindre, 101. 107. 176. 177. 180.
Stins, *adj.* éteint, 135.—Fém. *stinsa;* Pl. *stinşi, stinse.*
Ştir, *s. m.* Amaranthus sanguineus, 32. 156.
Stîrci (a se), *v. r.* se recroqueviller, se ramasser en boule, 318.
Stîrv, *s. m.* charogne, 371. 412. 413. 436. 664. 710.— Pl. *stîrvuri.*
Ştĭucă, *s. f.* brochet, 664.—Pl. *ştiuce.*

Stog, *s. m.* meule (de foin), 239. 289. Pl. *stoguri*.
Stórce(a), *v.* presser, 139. 202. 218. ‖ faire couler, laisser couler, 646. ‖ faire jaillir (par pression), 500.
Strădanie, *s. f.* effort, 2.— Pl. *stradanii*.
Străluci (a), *v.* briller, 115.
Strămoș, *s. m.* ancêtre, 438. — Pl. *stramoși*.
Strămurare, *s. f.* aiguillon, longue gaule qui sert à diriger les boeufs, 289.— Pl. *stramurari*.
Strat, *s. m.* couches, carreaux de légumes, planches (d'un jardin potager), 289. 481.— Pl. *straturi*.
Strechie, *s. f.* taon, 354. 665. — Pl. *strechii*
Strechià (a), *v.* être piqué par le taon, être affolé, 665.
Strecurà (a), *v.* laisser échapper, 671.
Strein, *adj.* étranger, 286. 376. 522. ‖ d'autrui, 172. 344. 418. — Fém. *straina* ; — Pl. *strĕini*, *strĕine*.
***Stréja**, *s. f.* [*anc.*] sentinelle, 374. — Pl. *streje*, *streji*.
Strică (a), *v.* gâter, 216. 230. 262. 686. ‖ causer des dégâts, 516.
Strică (a se), *v. r.* se gâter, 77. 159. 168. 215. 412. 538. 701. ‖ être blessé, pelé, (par le joug), 403.
Stricăciune, *s. f.* degâts 395. — Pl. *stricaciuni*.
Strigà (a), *v.* crier, 339. 439. 565. 658. hennir, 544.
Strîmb, *adj.* tordu, 129. 203. — Fém. *strimba* ; — Pl. *strîmbi*, *strimbe*.
Strîmbà (a se), *v. r.* se courber, se tordre, 143. 145. 295.
Strînge (a), *v.* serrer, 405. 550. 683. ramasser, 146. ‖ réunir, amasser, 462. 558. 607. ‖ amasser, butiner, 313.
Strînge (a se), *v. r*, se reunir, se rassembler, 531. ‖ se retirer (dans sa coquille) 552.
Strins, *adj.* rassemblé, 413. — Fém. *strinsa* ; — Pl. *strînși*, *strinse*.
Strînsa, *s. f.* provision, 313. — Pl. *strinse*.
Stripezi (a se), *v. r.* s'agacer (les dents), 202.
Strivi (a), *v.* écraser, 300.
Stropit, *adj.* éclaboussé, 425.— Fém. *stropita* ; — Pl. *stropiți*, *stropite*.
Stropitură, *s. f.* ondée, 239. — Pl. *stropituri*.
Strugure, *s. m.* raisin, grappe de raisins, 208. 289. 304. 705. — Pl. *struguri*.
Strugurei, *s. m. pl.* grappe, 266.
Stuf, *s. m.* roseau, 617. 698.
Stup, *s. m.* ruche, 289. 290. 313. 665. 672. 674. — Pl. *stupi*.
Stupi (a se), *v. r.* [*Mold*, se cracher l'un l'autre à la figure, 551.
Sturz, *s. m.* grande grive, 616. 665. — Pl. *sturzi*.
Sub, *prép.* sous ; passim. Vedĭ *supt*.
Șuba, *s. f.* manteau fourré pour l'hiver, 160.
Suferi (a), *v.* souffrir, pâtir, 323. 534. ‖ supporter, endurer, 345.
Suflà (a), *v.* souffler, 4. 295.
Suflet, *s. m.* âme. ‖ *a lăsa pe sufletul cui-va*, confier à la garde de, 498. — Pl. *suflete*.
Suge (a), *v.* téter, 397. 553. 572.
Sui (a), *v.* monter, 154. 254. 548.
Sui (a se), *v. r.* monter, 106. 648.
Suiș, *s. m.* montée, 290. — Pl. *suișuri*;
Sulemenit, *adj.* fardé. ‖ trés-blanche et comme fardée, 93. — Fém. *sulemenită* ; — Pl. *sulemeniți*, *sulemenite*.
Sumuțà (a), *v.* exciter, 366.
Sunà (a), *v.* résonner, 227. 615.
Sunet, *s. m.* son, 672. — Pl. *sunete*.
Superà (a), *v.* fâcher, 169. 173.
Superare, *s. f.* chagrin, ennui, 534. 561. ‖ *a aduce supĕrare*, fâcher, causer des ennuis, 561. — Pl. *supĕrări*.
Supt, *prép.* sous ; passim. Vedĭ *sub*.
Supune (a), *v.* dompter, 354.
Șura, *s. f.* barge (longue meule), 291. — Pl. *șure*, *șuri*.
Surcea, *s. f.* copeau, 203. 291. 292. — Pl. *surcele*.
Surcică, *s. f.* dimin de *surcea*, copeau, 291.
Surd, *adj.* sourd, 381. — Fém. *surda* ; — Pl. *surḑi*, *surde*.
Șuroiŭ, *s. m.* filets (d'eau), ruisselet, 161. — Pl. *șuróie*.
Surpà (a), *v. fig.* bêcher (quelqu'un) *pop*, 191.
Surpat, *adj.* défoncé, 129. — Fém. *surpata* ; — Pl. *surpați*, *surpate*.
Surugiu, *s. m.* postillon, 348. — Pl. *surugii*.

Sus, *adv.* en haut, 79. || en l'air, 393. 433. | en amont, 106. 200. || *în sus,* en l'air, au ciel 469. 714. || *mai pre sus*, encore plus haut, 395. || *pe sus,* dans les airs, 413.
Şuşoiu, *s. m.* lievre (mot tzigane), 494. — Pl. *şuşo* .
Suspin, *s. n.* soupir, 54. — Pl. *suspine, suspinuri.*
Suta, *s. f.* cent, centaine, 360. 489. 510. 580. 630. — Pl. *sute.*
Svîcni (a), *v.* battre (par saccades, à coups répétés), 706.
Svîrli (a), *v.* jeter, 629.

T

Taberă, *s. n.* lourd fardeau, 97. — Pl. *tabere.*
Tăbĕrî (a), *v.* se précipiter en masse, 418. 464.
Tac, onomatopee indiquant le bruit que font des ob ets qui se cognent, 227.
Tăcé (a), *v.* taire, se taire, 241. 293. 367. 373. 405. 474. 475. 478. 585. 591. 604. 611. 618. 627. 668.
Taciune, *s. n.* tison, 293. — Pl. *taciuni.*
Tăcut, *adj.* taciturne, silencieux, 367. — Fém. *tacuta ;* pl. *tacu,i, tacute.*
Tagârţa, *s. f.* havre-sac pour les provisions de route), 85. — Pl. *tagârţe.*
Tăià (a), *v.* couper, 362. 388. 628. 674. 714. | egorger un animal, 328. 568. 694. || enlever, voler (en coupant la longe) 488.
Tăià (a se), *v. r.* se couper ; passim.
Taică, *s. m.* pere, terme de tendresse, 532.
Talaz, *s, m.* vague de la mer), 209. 293. — Pl. *talazuri.*
Tâlhar, *s. m.* bandit, voleur, 375. 592. — Pl. *tâlhari.*
Talpă, *s. f.* pa te, 482. 483. — Pl. *talpĭ.*
Ţandara, *s. f.* éclat de bois , 294.— Pl. *ţandare.*
Tângui (a se), *v. r.* se lamenter, se plaindre, 512.
Ţap, *s. m.* bélier, 666. 667. — Pl. *ţapi.*
Ţarcă, *s. f.* pie, 667. 668. — Pl. *ţarce.*
Tare, *adj.* fort, dur, puissant, 289. || qui a la bouche dure en parlant d'un cheval), 354.
Tare, *adv.* fortement, 561. 608.
Tărîţe, *s. f. pl.* son (du blé , 358. 469. 470. 474. 676.
Tata, *s. m.* pere, 134. 320. 641. 685. — Pl. *taţi.*
Tăun, *s. m.* taon, 668. — Pl. *ta ini.*
Taur, *s. m.* taureau, 22. 668. 669. 670. — Pl. *tauri.*
Técă, *s. n.* gaîne, fourreau, 242.
Teiu, *s. m.* tilleul. 294. en tilleul, en écorce de tilleul, 57. 646. — Pl. *teii.*
Teme (a se), *v. r.* craindre, 88. 99. 310 323. 373. 424. 466. 653. 654. 699.
Tema (a 'şi), *v. r. Mold.]* être jal ux de, 450.
Temeiu, base, moment fav rable, 646.
Tépa, *s. f.* origin , 103. 104. Pl. *tepe.*
Ţepan, *ad .* droit, solide, 95. — Fém. *ţepana ;* pl. *ţepeni, ţepene.*
Ţéră, *s. f.* pays, terre, contrée 212. 294. Pl. *ţeri.*
Terfelit, *adj.* souillé, 93. F m. *terfelita ;* pl. *terfetiţĭ, terfelite.*
Ţerm. *s. m.* bord, rive, 104. Pl. *ţĕrmuri.*
Ţĕrina, *s. f.* terre, 295. 610.
Ţerna, *s. f. Mold.]* terre, 295. 610. Vedĭ *ţerina.*
Tete, *s. m.* mot tzigane pour *t ta,* 311.
Teu, *p on. pos.* ton, tien ; passim.
Ticalos, *adj.* mauvais, 344. Fém. *ticalósa ;* pl. *ticaloşi, ticalóse.*
Ţîfnă, *s. f.* bouton qui se forme sur le croupion des poules, 669.
Ţigan, *s. m.* bohémi n, tzigane, 488. 630. — Pl. *ţigani.*
Ţiganesc, *adj.* de bohémien, 344. — Fém. *ţiganesca ;* pl. *ţiganesci.*
Tigvă, *s. f.* gourde, 661. Pl. *tigve.*
Timp, *s. m.* temps, 20. 81. 518. 582. 701. — Pl. *timpuri.*
Timpuriŭ (de), *loc.* de bonne heure, 145.

face tréba, travailler, accomplir une mission, rendre service, servir, 437. — Pl. *trebı, treburı.*
Trebui (a), *v.* falloir, devoir, être nécessaire, 84. 177. 230. 245. 297. 322. 338. 368. 379. 458. 475. 533. 568.
Trebuincıos, *adj.* nécessaire, 89. — Fém. *trebuincıósa ;* pl. *trebuincıoşı, trebuıncıóse.*
Trebuinţă, *s. f.* besoin, nécessité, 153. 173. 653. — Pl. *treb ιinţe.*
Trece (a), *v.* passer, 101. 110. 158. 179. 200. 214. 352. 381. 383. 417. 418. 482. 535. 561. 601. 657. 661. ‖ passer, couler, 302. ‖ dépasser, 105. 360. ‖ traverser, 186.
Trece (a se), *v. r.* se faner, 276.
Treerà (a), *v.* battre (une récolte), 328. 459. 692.
Treı, *adj. num. card.* trois, 22 ; passim.
Trestie, *s. f.* jonc, 298.— Pl. *trestiĭ.*
Trezi (a se), *v. r.* se réveiller. ‖ *a se trezì la oı*, faire une inconvenance, une impertinence, 572.
Trimite (a), *v.* envoyer, 173. 291.
Trunchiu, *s. m.* tronc, 114. 115. 148. 291. 294. — Pl. *trunchiı, trunchiurı.*
Trup, *s. m.* corps. 313. 393. — Pl. *trupurı.*
Tu, *pron.* 2e *pers.* tu, toi ; passim.
Tufă, *s. f.* arbrisseau tres-feuillu, 123. 189. 205. 299. 486. 491. rien 182. 299. — Pl. *tufe.*
Tufan, *s. m.* jeune chêne, 12. — Pl. *tufanı.*
Tulbure, *adj, m. f.* trouble, 101. — Pl. *tulburı, tulbure.*
Tulpină, *s. f.* pied (d'un arbre), 263. 264. — *tulpine.*
Tunà (a), *v.* tonner, 72. 82. 83. 210.
Tunde (a), *v.* tondre, 567.
Tunde (a se), *v. r.* se tondre, 72.
Tuns, *adj.* tondu, 142.—Fém. *tunsă;* pl. *tunşı, tunse.*
Turbà (a), *v.* devenir enragé, 366.
Turbat, *adj.* enragé, 373. — Fém. *turbata ;* pl. *turbaţı, turbate.*
Turbare, *s. f.* rage, folie, 306. — Pl. *turbarı.*
Turburà (a), *v.* troubler, 161.
Turburà (a se), *v. r.* se troubler, 104. 105. 106. 507. ‖ *a se turbura creerıı*, perdre la raison, divaguer, 366.
Turburare, *s. f.* état de trouble et d'agıtatıon 107. trouble, 518. — Pl. *turburarı.*
Turbure, *adj. m. f. [Mold.]* trouble 99. 102. 591. — Pl. *turburĭ, turbure.*
Turc, *s. m.* Turc 368. — Pl. *turcı.*
Turmă, *s. f.* troupeau, 363. 366. 567. 569. 673. 687. — Pl. *turme.*
Turnă (a), *v.* verser, verser sur, 181. 325.
Turtă, *s. f. turta de céra*, pain de cire, 139. 140. — Pl. *turte.*
Turturica, *s. f.* colombe, 674. — Pl. *turturıce.*

U

Ucide (a), *v.* tuer, 733. 628. 680.
Ud, *adj.* mouillé, 59. 60. 180. 181. — Fém. *uda ;* pl. *uḑı, ude.*
Udà (a), *v.* mouiller, 60. 93
Udà (a se), *v. r.* se mouiller, 51. 63. ‖ uriner, pisser, 476.
Udat, *adj.* mouille. Veḑĭ *ud.*—Fém. *udata ;* pl. *udaţı, udate.*
Uĭdeo, *interj.* ho ! ho ! ‖ *a da cuı-va cu uıdeo*, huer quelqu'un, 523.
Uĭtà (a se), *v. r.* regarder, 78. 79. 140. 141. 331. 376. 386. 439. 469. 504. 565. 684. 706. ‖ oublier, être oublié, 240.
Uleiu, *s. n.* ruche (de l'abeille , 184. 674.
Umblà (a), *v.* aller marcher, 24. 171. 183. 247. 267. 344. 345. 379. 381. 388. 399. 401. 408. 426. 479. 508. 517. 566. 573. 576. 578. 634. 640. 669. 708, 709. courir, 464. faire, 545. ‖ *a umblà dupa*, chercher, chercher à, courir apres 282. 332. 358. 493. 495. 614. 655. ‖ *a umblà dupa*, tourner autour, rechercher, 527. ‖ *a umblà dupa*, suivre, conduire, 684. ‖ *a umblà ca*, tenter de, essayer, s'efforcer de, 330. 510. 588. 595. 640. 657. *a umblà cu*, se couvrir de 572. *a umblà cu mâţa în sac (pisica 'n traista)*, essayer de tromper, 548. 549. ‖ *a umblà*

cu cață, mentir, essayer de tromper, 400. ‖ *a umblă călare*, aller à cheval, 344.
Umblet, *s. n.* marche, chemin parcouru, 632. ‖ amble, 350.
Umbră, *s. f.* 76. 84. 147. 235. 236. 240. 299. 507. 535. — Pl. *umbre*.
Umbri (a), *v.* ombrager, donner de l'ombre, 149.
Umflă (a), *v.* gonfler, 295.
Umflă (ă se), *v.* se gonfler, 104. 578. 579. ‖ se gonfler, se rengorger, faire la roue, 458.
Umplé (a), *v.* remplir, 157. 467. 595. 688. ‖ contaminer, salir, 567. 624.
Umplé (a se), *v. r.* se remplir, 209.
Undă, *s. f.* onde, 299. 300. Pl. *unde*.
Unde, *adv.* où ; passim. ‖ *pe unde*, par où, 476.
Unealtă, *s. n.* instrument, 674. — Pl. *unelte*.
Une-ori, *adv.* parfois, quelquefois ; passim.
Unghie, *s. f.* griffe, 505. 548. 549. 674. — Pl. *unghii*.
Uni (a se), *v. r.* s'unir, 116.
Unit, *adj.* uni, entendu, d'accord 329. — Fém. *unita ;* pl. *uniți*, *unite*.
Unsóre, *s. f.* graisse, 607. — Pl. *unsori*.
Unt, *s. n.* beurre, 98. 99.
Unt de-lemn, *s. n.* huile d'olive, 181. — Pl. *unt-de-lemnuri*.
Unu, *adj. num. card.* un, 379; passim.
Urcă (a), *v.* monter, 344.
Urcă (a se), *v. r.* monter, 127. 160. 262. 270. 301. ‖ monter, grimper à 648. ‖ s'élever, 307.
Urdă, *s. f.* variété de fromage, 457. — Pl. *urde*.
Urechie, *s. n.* oreille, 47. 171. 172. 188. 232. 236. 316. 362. 367. 439. 480. 490. 527. 531. 608. 628. 629. 674. ‖ ouïes, 588. — Pl. *urechi*.
Uriaș, *adj.* géant, 289. — Fém. *uriașă* ; pl. *uriași*, *uriașe*.
Urieș, *adj. [Mold.]* géant, 289. — Fém. *urieșa ;* pl. *urieși*, *urieșe*.
Urit, *adj.* laid, 454. 585. 621. — Fém. *urîta ;* pl. *urîți*, *urîte*.
Urlă (a), *v.* hurler, 511. 526. ‖ gronder, (en parlant de la mer), 210.
Urlet, *s. m.* hurlement. ‖ très-fort bourdonnement, 672. — Pl. *urlete*.
Urma, *s. f.* suite, 31. ‖ trace, 301. 399. 504. 505. 518. 569. fin, 263. 285. ‖ *în urmă* plus tard, 421. ‖ *in urmă*, après, à la suite de 177. — Pl. *urme*.
Urmări (a), *v.* poursuivre, 489.
Urnire, *s. f. [Mold.]* poussée. 250.— Pl. *urniri*.
Urs, *s. m.* ours, 245. 363. 552. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685.
Ursări (a), *v.* vivre en compagnie des ours, 683.
Urzi (a), *v.* commencer (un travail), faire, 314.
Urzică, *s. f.* ortie, 419. — Pl. *urzici*.
Ușă *s. f.* porte (de maison), 40. 367. 384. 514. 515. 538. 693. — Pl. *ușe*, *uși*.
Uscă (a se), *v. r.* sécher, se dessécher 33. 145. 151. 196. 239. 270. 300. 307.
Uscăciune, *s. f.* sécheresse, 83. 225. — Pl. *uscăciuni*.
Uscat, *adj.* sec, desséché, 146. 150. 176. 177. 196. 197. 204. 260. 288. 303. — Fém. *uscata ;* pl. *uscați*, *uscate*. ‖ *pe uscat*, par terre, sur la terre ferme, 300. 304. 592. — Fém. *uscată* ; pl. *uscați*, *uscate*.
Uscaturi, *s. f. pl.* branches de bois mort, 231. 232. 262.
Ușor, *adj.* léger, 532.—Fém. *ușóră* ; pl. *ușori*, *ușóre*.
Usturoiŭ, *s. m.* ail, 300. — Pl. *usturoii*.
Ușurința, *s. f.* légèreté, poids léger, 227. — Pl. *ușurinte*.

Vacă, *s. f*, vache, 93. 330. 428. 500. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 694. — Pl. *vace*, *vaci*.
Vacar, *s. m.* vacher, 684.—Pl. *vacari*.
Vad, *s. m.* gué, 300.—Pl. *vaduri*.
Vai ! *interj.* malheur à... ! 330. 368. 389. 459. 465. 474. 475. 516. 568. 569. 582. 694. ‖ hélas ! 398. 429. 578.
Vaită (a se), *v. r.* se lamenter, 196. 496.
Val, *s. m.* vague, flot, 100. 251. 301. — Pl. *valuri*.
Vale, *s. f.* vallée, 129. 154. 301. 302.

Z

GLOSAR

MACEDO-FRANCES[1]

A

A, *pr. dém.* celle, 472. 477.
A-casă, *adv.* à la maison, chez lui, 600.
Acață (a), *v.* accrocher, attraper, 249. 493. 596. 691.
Açea, *pr. dém.* ce que, 285. ‖ cela, 285.
Açel, *pr. dém.* celui, 233. 348. 691.
Aclo, *adv.* là, 571.
Acolo, *adv.* là, 272. 491.
Adară (a si), *v. r* s'allumer, 175.
Adavzi (a), *v.* augmenter, ajouter à, 357.
Aḑi, *adv.* aujourd'hui, 9. 10. 12. 14.
Adjunge (a), *v.* arriver à, 31.
Aduçe (a), *v.* apporter, amener, 3. 90. 106. 274. 275.
Aduçe (a se), *v. r.* venir, 168.
Adună (a si), *v. r.* se rencontrer, 220. ‖ ramasser, 498.
Aest, *pr. dém.* ce, 124.
Aflà (a), *v.* trouver, 285.
Aflà (a se), *v. r.* se trouver, 232.
Aibă (s'), qu'il soit, 275.
Agiundze (a), *v.* atteindre, 705.
Agiungze (a), *v.* atteindre, 599.
Agurida, *s. f.* verjus, 96.— Pl. *aguride.*
Ajunze (a), arriver parvenir, atteindre, 30. 274. 599.
Alagă (a), *v.* courir, 493.
Alasă (a), *v.* laisser, 68.
Alatră (a), *v* aboyer, 373. 377. 501.
Alavdat, *adj.* loué, vanté, 243.
Alâxa (a), *v.* changer 520.
Alb, *adj.* blanc, 51. 206. 530. — Fém. *alba.*
Alante, *adj. ind. p.* les autres, 216.
Altu, *adj. ind.* autre 282.
Ama, *conj.* mais, 51.
Amarga, *adv.* lentement, 31.
Amputit, *adj.* pourri, qui sent mauvais, 599.
An, *s. m.* année, 3. 23.
Apă, *s. f.* eau, 99. 101. 102. 104. 106. 381.
Aprinde (a se), *v. r.* s'allumer, 281.
Ară (a), *v.* labourer, 112.
Arată (a), *v.* montrer, 577.
Aravani, *s. n.* amble, 350.
Araçe, *s. m.* froid, 16.
Arde (a), *v.* brûler, 51. 204. 303. 629.
Are, *v.* il a 509. ‖ il est 275.
Aremâne (a), *v.* rester, 101. 102. 362.
Aresare (a), *v.* s'élancer, sauter, 491.
Arsare (a), *v.* sauter, 491.
Arina, *s f.* sable, 101. 225.
Arîu, *s. f.* rivière, 275.

---

[1]) Fie-care proverb macedonian fiind însoţit în corpul lucrării, de o traducere în românesce, am găsit de prisos ca să adog, în acest glosar, cuvîntul românesc pe lângă cel frances. Aceeaşi observaţie se aplică şi la glosarul istrio-frances.

D

E

F

G

H

I

J

L

M

N

O

P

Plòce, s. f. ardoise, 225.
Ploe, s. f. pluie, 12. 37. 61. 62.
Plop, s. m. peuplier, 256.
Polli, s.f.p. giron, pan de larobe, 274.
Porc, s. m. porc, cochon, 245. 609.
Portà (a), v. porter, 37. 247.
Poţĭ, v. 2e p. ind. pr. pouvoir, 327.
Prânḑ, s. m. dîner, 28.
Presin, s. m. Quadragésime, carême, 49.
Pri, prép. sur, 600.
Pricà, conj. que, 23.
Princa, s. f. rets, lacs, 707.
Primuvara, s. f. printemps, 168.
Pruna, s. f. prune, 268.
Puó, v. 3e p. ind. pr. il peut, 75.
Puric, s. m. puce, 628. 629.
Puţin, adv. peu, 233.
Putrid, adj. pourri, 216.

R

Remàne (a), v. rester, 101.
Riios, adj. rogneux, galeux, 394.
Riŭ, s. f. rivière, 274.
Rugini (a), v. rouiller, 163.

S

Sac, s. m. sac. 243.
Sanzi, s. m. sang, 498.
Saturà (a si), v. se rassasier. 575. 577. 675.
S'banez, v. je vis, 12.
Scàntea, s. f. étincelle, 281.
Schin, s. m. épine, 206. 287. 296.
Sci (a), v. savoir, 221. 491. || connaitre, 540.
Scl̃iopicà (a), v. boiter, 540.
Scóte (a), v. arracner, faire sortir, 415. 435. || tirer, 498.
Scòte (a ş'), tirer. extraire, 463. 628.
Sculà (a), v. relever, 274.
Sculà (a), v. se lever, 30.
Scump, s. m. avare, 613.
Scurtu, s. m. Février. 49.
Şea, s. f selle, 650.
Secara, s. f. seigle, 282.
Seçera (a), v. faucher, récolter, 285.
Secret, adj. rusé, 707.—Fém. secretă.
Sémenà (a), v. semer, 272. 273. 285.
Semĩna (a), v. semer, 285.
Séra, s. f. soir, 68.
Sèrpe, s. m. serpent, 652.
Seu, s. m. graisse, 628.
Si, conj. et, 348. 357. 463. 498. 628.
Si, pr. p. se, 350. || pour lui, 520. 540.
Şila, s. f. impuretés, saletés, 498.
Sin, s. m. sein, 50.
Singur, adj. seul, toi-même, 193. || seul, lui-même, 357. 509.
Şiret, adj. rusé, 707.
Siriu, adj. serein, 66.
Sóre, s. m. soleil, 55. 61.
Sori, s. m. soleil, 74. 75. 76.
Şorec, s m. souris, 596. 600.
Stà (a), v. aller, convenir, 650.
Stâpiţa, s. m. rets, lacs, 707.
Sufrucea, s. f. sourcil, 577.
Suge (a), v. téter, 553.
Sum, prép. sous, 216. 246. 348.
Sumar, s. m. bât, 650.
Sumsoara, s. m. sous les bras, 247.
Sverca, s. m. cou. 509.
Svol, s. m. mousse, 249.

T

Talia (a), v. couper, 124.
Tambare, s. m. tambourin, 37.
Ţani (a), f. durer, 60.
Thimo, s. f. chagrin, 275.
Tigane, s. v. casserole, 587.
Ţine (a), v. garder, tenir, conserver, 520.
Tine, pr. toi, 76.
Tor, s. m. trace, 516.
Tórne (a se), v. r. retourner, 104.
Tot, adj. tout, 74. 75. 558. || quand même, 102.— Pl. toţi.
Totuna, adv. toujours, 104. 274. 275. 574.
Tră, prép. pour, 68. 613.
Trandafila, s. f. rosier, 287.
Trandafir, s. f. rosier, 296.
Treaţe (a), v. passer, 101.
Tréce (a), v passer, 101. 102.
Treĭ, adj. card. trois, 28.

GLOSAR

ISTRIO-FRANCES

A

Ab, *adj.* blanc, 686.
Acoperit, *adj.* couvert, 200,
Aflà (a), *v.* trouver, 69.
Aflà (a se), *v. r.* se trouver, 129.
Ali, *conj.* mais, 210.
An, *s. m.* an, année, 2. 5.
Angust, *s. m.* Août, 15.
Antosnjacu, *s. m.* Janvier, 37.
Apa, *s. f.* eau, 543.
Aprilu, *s. m.* Avril, 49.
Are, *v.* il ou elle a, 654. 686.
Asir, *s. m.* asne, 540. 543.
Astaze, *adv.* aujourd'hui, 9.
Asteze, *adv.* aujourd'hui, 8.
Aua, *s. f.* raisin, 278.
Auḍi (a), *v.* entendre, 232.
Avaē (a), *v.* avoir, 71.
Aveglia (a), *v.* se garder de 200.

B

Barzuole, *s. m.* lard, 277. 607.
Basta, *int.* il suffit, 237.
Bate (a), *v.* battre, 384. 649. || souffler, 92. || frapper, 164.
Beatu, *adj.* heureux, 49.
Beter, *s. m.* vieux, 374.
Betera, *s. f.* ancienne, 129. vieille, 472.
Bire, *adv.* mieux, 8.
Bosca, *s. f.* forêt, 15. 232.
Brecu, *s. m.* chien, 365. 372. 374. 376. 381. 384.
Bur, *adj.* bon, 5. 71. 196. 205. 472. 475. — Fém. *bura*.

C

Cacu, *v.* conchient, salissent, 613.
Cad, *adj.* chaud, 164.
Cade (a), *v.* tomber, 245.
Cal, *s. m.* cheval, 346. 649.
Cala, *s. f.* route, 129.
Camaşa, *s. f.* chemise, 7.
Cân, *conj.* lorsque, 423.
Când, *conj.* lorsque, 69, 423. 649.
Cântà (a), *v.* chanter, 423. 468. 475.
Cap, *s. m.* tête, 543.
Care, *s. m.* chien, 365.
Carele, *pr.* qui, 49. 69. 129. 475. 543. 568. 607.
Casa, *s. f.* maison, 475. 613.
Cafivu, *adj.* mauvais, 5. 196.—Fém. *cativa* ; pl. *cativi*.
Cavtà (a), *v.* inspecter, regarder, 346.
Cela, *pr. dém.* celui, 365.
Cer, *s. m.* ciel, 540.
Cerisnje, *s. f.* cerises, 705.

K

L

M

N

O

P

R

S

T

U

V

Z

ERRATA [1]

———

Pag. 3, linia 5, a se adaogă : HINŢESCU, p. 108.
5, 2, *pustii* în loc de *pustia*.
6, 1, a se suprimă «ca».
23, » 35, *d obşte*, în loc de *deosebi*.
30, 30, *vremea* în loc de *munca*.
» 37, prov. 147, Marecu în loc de Mare cu.
» 37, » 148, a se adăogă semnul *
40, » 159, » » *
» 46, linia 15, a se adaogă : HINŢESCU, p. 117.
» 51, prov. 194, a se adaogă varianta : *nu mi-a nins ca să nu-mi degere* HINŢESCU, p. 44.
52, liniile 4 şi 5 trebuesc raportate la cuvîntul ninsóre, pag. 51,
68, linia 2, a se adaogă : HINŢESCU, p. 93.
72, prov. 266 , » » △
72, » 267, » » △
76, » 268, » » » △
76, 277 , » » » *
78. linia 7, *într'însu* în loc de *într'însa*.
80, » 29, *stele sus şi stele jos* în loc de *stele jos şi stele jos*.
83, » 30, De în loc de Dc.
» 84, 88, *căuş* în loc de *cèuş*.
» 85, » 5, *căuşul* în loc de *cèuşul*.
89, prov. 328, vîntul în loc de vîntul.
161, » 620, puturósa în loc de putorósa.
171, » 666, flori în loc de fiori.
189, linia 9, a se adăogă : S. I. GROSMANN, *Dict. Germ.* p. 123.
» 199, prov. 791, iérbă 'n în loc de iérba n.
208, » 837, s'alege în loc de s'alegere.
213, linia 8, a se adaogă : & 83.
» 223, » 8, a se adaogă : HINŢESCU, p. 77.
» 226, prov. 916, Cine va în loc de cine-va.
239, 963, pămînt în loc de pamînt.
243, linia 5, *nu ti du cu* în loc de *nu ti cu*.
» 245, prov. 984 , D'aia în loc de D'aca.

———

[1] Afară de câte-va mici excepţii, acest errata nu îndreptéză de cât greşelile saŭ omisiunile din proverbe saŭ din locuţiuni. Cele-l-alte, ne presintând un interes *deosebit*, s'aŭ trecut cu vederea.

Pag. 269, prov. 1085, pulbere în loc de pulberea.
» 277, » 1122, sa în loc de sa.
» 300, linia 27, *cu* în loc de *ca*.
» 305, prov. 1242, mușata în loc de mușatat.
» 327, linia 31, *di* în loc de *de*.
333, proverbul elin precum și cel latin din josul pa_ginei trebue reportate la proverbul 1350.
» 365, linia 28, *Hundsbiss* în loc de *Handsbiss*.
» 369, prov. 1485, reu în loc de rêu.
» 382, linia 13, *cânele* în loc de *cânle*.
385, prov. 1558, (a remâne) în loc de a remâné.
425, note 2, *bruyère* în loc de *broyère*.
438, prov. 1727, spală, în loc de spalá.
» 448, linia 19, *păserĭ* în loc de *părerĭ*.
» 455, » 12, *zorilor* în loc de *ḑorilor*.
473, » 13, *Qui naît de poule aime a gratter* în loc de *Qui naît à poule aime de gratter*.
486, 2, *Să* în loc de *șĭ*.
490, 7, a se adăogà :

Ciapă la levar cum e car. [1]

PROV. ROM.

548, prov. 2129, ascunde în loc de ascude.
571, 2212, a se adaogà semnul ✻
596, » 2318, betrână în loc de bĕtrână.
» 600, linia 2, *jócă* în loc de *joca*.
608, prov. 2360, dulcéța în loc de dulceța.
683, 2588, strînge în loc de trage.
709, 2679, puici în loc de puiu.
714, 2690, sburà în loc de sbóra.

[1]) A prinde iepurile cu carul.

SCARA